ÉSZAK-MAGYARORSZÁGI TUDÓS PORTRÉK

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 1 2025. 10. 09. 20:02

ÉSZAK-MAGYARORSZÁGI TUDÓS PORTRÉK

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 3 2025. 10. 09. 20:02

Szerkesztők:
Prof. Dr. Kocsis Károly és Prof. Dr. Jakab Nóra

Technikai szerkesztők:
Hargitané Varga Éva
Tóthné Bogyó Tünde
dr. Tunyi Mária Vivien
Prof. Dr. Jakab Nóra

Olvasószerkesztők:
Dr. Gréczi-Zsoldos Enikő
Dr. Kapusi Angéla
Kálóczy Katalin

A kötet kiadását támogatta:
Magyar Tudományos Akadémia
Magyar Tudományos Akadémia Miskolci Területi Bizottsága
"A tudomány támogatásért Észak-Magyarországon" Alapítvány

Kiadja a Bíbor Kiadó
A kiadásért felel: dr. Borkuti Eszter ügyvezető

ISBN 978-615-6387-49-3

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 4 2025. 10. 09. 20:02

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ 9

Ábrahám József 11
Bánhidi Olivér 15
Bárczy Pál 25
Bárdos Jenő 33
Bende Sándor 45
Berkő Péter 53
Besenyei Lajos 63
Bőhm József 71
Czabán János 73
Czap László 83
Cserba Lajos 91
Csőke Barnabás 99
Dávid Mária 105
Dobróka Mihály 113
Döbröczöni Ádám 117
Ésik Olga 123
Estefánné Varga Magdolna 133
Falus Iván 143
Farkas Géza 149
Földessy János 151
Gácsi Zoltán 159
Gebei Sándor 167
Gecse Istvánné 173
Görgényi Ilona 179
Hartai Éva 189
Hell Judit 197
Hevesi Attila 207
Illés Béla László 213
Jászi Éva 221
K. Nagy Emese 231
Kárász Imre 239
Kiss Ákos Levente 247

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 5 2025. 10. 09. 20:02

Komenczi Bertalan 257
Kovács Sándor 267
Kovács Ferenc 275
Körtesi Péter Zsombor 281
Lakatos István 291
Lakatos János 295
Lendvai L. Ferenc 301
Less György 317
Lévay Miklós 323
Lévayné Fazekas Judit 335
Limbacher Gábor 343
Loboczky János 355
Lőrincz Julianna 363
Ludányi Ágnes 373
Ludányi Gabriella 381
Magda Sándor 389
Mátyás Ferenc 399
Mátyás Lajos 401
Mika János 409
Miskolczi Bodnár Péter 415
Monok István 421
Nagy Aladár 425
Nagy Géza 431
Páczelt István 441
Panyi Béla Attila 451
Patkó Gyula 459
Petercsák Tivadar 467
Pócs Tamás 477
Prugberger Tamás 487
Pukánszky Béla 495
Rácz Zoltán 499
Raisz Iván 507
Rontó Miklós 513
Roósz András 521
S. Tóth László 529
Ságodi László 533

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 6 2025. 10. 09. 20:02

Simigné Fenyő Sarolta Margit 541
Sólyom Enikő 551
Szabó Miklós 559
Szakáll Sándor 567
Szilágyi István 575
Szlávik János 585
Tománé Szabó Rita 591
Tóthné Szita Klára 601
Török Tamás István 607
Ujváriné Antal Edit 615
Vida József 625
Viga Gyula 635
Zimányi Árpád 645

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 7 2025. 10. 09. 20:02

ELŐSZÓ

Az MTA Miskolci Területi Bizottságának (MAB) Elnöksége nevében 2023. október 5-én levélben kerestem meg a MAB szakbizottsági és munkabizottsági elnökeit, és tájékoztattam őket arról, hogy az Elnökség szeretne egy olyan, díszes kiadású könyvet összeállítani, majd megjelentetni, amelyben a szak- és munkabizottsági elnökeink által javasolt, jelentős tudományos és/vagy a gazdasági, társadalmi életben végzett munkásságuk és eredményeik alapján erre leginkább méltónak tartott, Észak-Magyarország területén tevékenykedő, érettebb korú (65 év feletti) kollégáink szerepelnek majd. Célunk az volt, hogy ily módon is tisztelegjünk kiváló tudósaink személye, pályafutásuk során elért, szakmai környezetük által legmaradandóbbnak ítélt sikerei előtt. Így született meg az „*Észak-magyarországi tudós portrék*" című kiadványunk, a Magyar Tudományos Akadémia fennállásának 200. évfordulója alkalmából.

A *Munkabizottságok Elnökeitől* azt kértem, hogy alaposan átgondolva, *tegyenek javaslatot* a szakterületük szempontjából erre leginkább méltó, 65. életévüket a 2023. évben már betöltött kollégákra, a *Szakbizottságok Elnökeitől* pedig azt, hogy *összegezzék*, tekintsék át a *munkabizottsági javaslatokat*, majd szükség esetén egészítsék ki azokat az illetékes munkabizottsági elnökökkel történt egyeztetés alapján. Ezt követően a szakbizottsági és munkabizottsági elnökökkel a javasolt személyek listáját többször egyeztettük. Miután a listát 2024. február 1-én lezártuk, felkértem a javasolt személyeket (sokszor az érintetteket, más esetben tanítványaikat, kollégáikat) legfeljebb hat oldalnyi fejezet megírására. Végül 81 életrajzi fejezet készült el, melyeknek tartalmazniuk kellett a pályafutás legfőbb állomásait és eredményeit bemutató életrajzi összefoglalót, illetve egy lényegre törő, közérthető tájékoztatót arról, hogy melyek voltak az adott személy tudományos tevékenységének legfőbb és legmaradandóbb értéket képviselő eredményei.

A könyv tervezett címe: „*Észak-magyarországi, jelenkori tudós arcképcsarnok*" volt, tekintettel azonban arra, hogy a fényképek egységes formában való megjelenését kivitelezni nem tudtuk, eltekintettünk az „arcképcsarnok" kifejezéstől. Törekedve az egységesítésre a kötet nem tartalmaz fényképet és ábrát. Az életrajzi fejezetek ugyanakkor olyan sokszínűek, amilyenek mi magunk is vagyunk.

A kötet szerkesztési alapelve a 2023. október 1-i állapotnak felel meg. Emiatt fordulhatott elő az, hogy szerepelnek benne olyan kollégák is, akik időközben elhunytak (Loboczky János, Raisz Iván és Simigné Fenyő Sarolta Margit), de hiányozhatnak belőle olyanok is, akik azóta töltötték be a 65. életévüket.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 9 2025. 10. 09. 20:02

A Magyar Tudományos Akadémia 200 éve biztos pont a magyar társadalom és tudós közösség életében. Ez a kiszámíthatóság olyan elkötelezett, bátor, kiváló tudóstársainknak köszönhető, akik ebben a kötetben is szerepelnek, s tevékenységüket alapvetően Észak-Magyarországon fejtették ki. Itt élnek *Velünk* és *Köztünk*. Olvassuk életüket és munkásságukat úgy, mint, ami a jelenben erőt ad és példát mutat mindannyiunk számára.

Prof. Dr. Kocsis Károly
a Magyar Tudományos Akadémia Miskolci Területi Bizottságának elnöke,
a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 10 2025. 10. 09. 20:02

ÁBRAHÁM JÓZSEF

Írta: Ábrahám József, címzetes egyetemi tanár, Miskolci Egyetem

1. Életrajzi elemek, állomások, összefoglaló

Ábrahám József a kémiai tudományok kandidátusa, a Miskolci Egyetem Kémiai Intézetének címzetes egyetemi tanára, a BorsodChem Zrt. nyugalmazott technológiai főmérnöke, létesítmény-főmérnöke.

Ábrahám József 1952-ben született Szegeden. Középiskolai tanulmányait az Irinyi János Vegyipari Technikumban Kazincbarcikán 1966–1970 között végezte. Egyetemi tanulmányait 1970–1975 között az Azerbajdzsán Olaj- és Vegyipari Egyetemen, Bakuban folytatta, okleveles vegyészmérnök (MSc) képesítést szerzett 1975-ben. 1975-től 1991-ig a Borsodi Vegyi Kombinátban, 1992-től 2011-ig a BorsodChem Rt.-ben előbb technológus mérnöki, később technológiai főmérnöki, létesítmény-főmérnöki beosztásokban 36 év vegyipari technológiai vegyészmérnöki, projektvezetői gyakorlati tapasztalatot szerzett.

1975–1981 között technológus-mérnökként, folyamatirányító szakmérnökként részt vett a VCM, PVC, CPE üzemek üzembe helyezésében. 1981–1990 között csoportvezető főmérnökként a PVC üzemi technológiai fejlesztést és a PVC intenzifikálási projektet irányította.

1980–1984 között levelező aspirantúrán vett részt a Mengyelejev Moszkvai Kémiai Technológiai Egyetemen Moszkvában, és 1984-ben a kémiai tudomány kandidátusa tudományos fokozatot szerzett.

1991–1995 között műszaki tanácsadóként a BorsodChem Rt. stratégiai fejlesztési projektjeiben és több nemzetközi projektben vett részt. 1992-ben az UNIDO műszaki tanácsadójaként részt vett a PETKIM Petrochemical Complexnél Törökországban a PVC rekonstrukciós projektben. 1995-ben műszaki tanácsadóként a KRUPP-KOPPERS GmbH megbízásából a BPIC PVC üzemének üzembe helyezésében vett részt a BPIC Petrochemical Complexben Iránban. 1995–1999 között PVC kereskedelmi főtanácsosként a BorsodChem Rt. PVC-kereskedelem fejlesztésében vett részt.

1999–2002 között projektvezetőként a BorsodChem Rt. TDI1 üzemberuházásban a TDI visszanyerő és melléktermék hőhasznosító egység projektet vezette.

2003–2005 között projektvezető technológiai főmérnökként a TDI üzem kapacitásnövelő technológiai fejlesztésében vett részt.

2006–2008 között projektvezető technológiai vezetőként a TDI2 projekt, HCl Konverzió Projekt projektvezetésében, az üzem technológiai tervezésében vett részt.

2008–2011 között technológiai főmérnök, létesítmény-főmérnökként a TDI2 projekt technológiai projektvezetésében, a TDI2 üzem üzembe helyezésében vett részt.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 11 2025. 10. 09. 20:02

2008-ban megalapította a Miskolci Egyetem Kémiai Intézete Vegyipari Technológiai (BorsodChem) Kihelyezett Intézeti Tanszéket, amelynek első tanszékvezetőjeként Ábrahám József docenst nevezte ki. A Vegyipari Technológiai (BorsodChem) Kihelyezett Tanszék a szerves és szervetlen vegyipari technológia és ahhoz kapcsolódó műszeres analitikai tantárgyak elméleti és gyakorlati oktatását tűzte ki fő célkitűzésként. A BorsodChem Zrt. a Kihelyezett Tanszéken keresztül támogatta a Műszaki Anyagtudományi Kar Vegyipari technológiai és Polimer technológiai szakirányos BSc- és MSc-képzését, a szerves és a szervetlen kémiai technológia tantárgyak oktatását a BorsodChem üzemeiben biztosított gyakorlatok révén.

A Miskolci Egyetem Műszaki Anyagtudományi Kar Vegyipari Technológiai Szakirányos képzésének megszervezésében és a Kémiai Intézet Vegyipari Technológiai Kihelyezett (BorsodChem) Tanszék megalakításában végzett szervezői, oktatói, tudományos kutatási és műszaki fejlesztési tevékenységéért a Miskolci Egyetem szenátusa 2012-ben Ábrahám József részére címzetes egyetemi tanári címet adományozott.

– Jó kommunikációs készsége, kapcsolatteremtő és szervezési készsége, valamint tudományos tevékenysége alapján Ábrahám József számos szakmai tudományos testületnek a tagja, illetve ezekben társelnöki-elnöki tisztséget tölt be:
– 1976-tól a Magyar Kémikusok Egyesületének tagja,
– 1984-től a Magyar Kémikusok Egyesületének bejegyzett szakértője,
– 1986-tól az UNIDO bejegyzett szakértője,
– 1985-től az MTA Miskolci Területi Bizottsága (MAB) Vegyészeti Szakbizottságának a tagja, 1996-tól 2000-ig a társelnöke,
– 1998–2005-ig a Kémiai Technológiai Munkabizottság elnöke,
– 2005-től jelenleg a Műszaki Kémiai Munkabizottság elnöke

2012-ben a Magyar Kémikusok Egyesülete Ábrahám József kiemelkedő műszaki alkotótevékenysége elismeréseként részére Wartha Vince Emlékérmet adományozott.

2. Eredmények, alkotások

Ábrahám József munkásságának középpontjában a technológus vegyészmérnöki tevékenység, a kémiai technológiai kutatás-fejlesztés, a kémiai technológiai oktatás és vegyészmérnök-képzés állnak.

2005-től a Miskolci Egyetem Anyagtudományi Karán a Vegyipari technológia szakirányú anyagmérnök képzésben oktatóként vett részt, a Szerves Kémiai Technológia BSc tantárgy jegyzőjeként, és 2009-től a Reaktorok és kémiai technológiák BSc – MSc tantárgy jegyzője.

A Miskolci Egyetemen 2010–2011 között mint a Vegyipari Technológiai (BorsodChem) Kihelyezett Tanszék vezetője részt vett a „Korszerű anyag-, nano- és gépészeti technológiákhoz kapcsolódó műszaki képzési területeken kompetencia-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 12 2025. 10. 09. 20:02

alapú, komplex digitális tananyagmodulok létrehozása és online hozzáférésük megvalósítása" projektben a „Vegyipari és petrolkémiai technológiák"[1] című egyetemi tananyag kidolgozásában, e-book formában. 2011-től a Kerpey Antal Anyagtudományok és Technológiák Doktori Iskola oktatója, a Szerves kémiai technológiák és vegyipari reaktorok PhD-tantárgy jegyzője.

Ábrahám József részt vett a Miskolci Egyetem vegyészmérnök képzési tantervének kifejlesztésében, a vegyészmérnök-képzés beindításában. 2022-től a Reaktorok és kémiai technológiák BSc-tantárgy jegyzőjeként, valamint a Vegyipari műveletek, gyakorlatok oktatójaként részt vesz a vegyészmérnök képzésben.

A Vegyipari technológia szakirányú anyagmérnök-képzésben és a vegyészmérnök-képzésben fontosnak tartja az elméleti és gyakorlati ismeretek összhangját, az elméleti oktatás gyakorlatokon történő elmélyítését.

Nagyszámú tudományos közlemény és 3 bejegyzett szabadalom társszerzője.

A Kémiai Intézet a Vegyipari Technológiai (BorsodChem) Kihelyezett Tanszéken keresztül részt vett a BorsodChem által igényelt kutatási feladatok ellátásában. 2009-ben két kutatási megbízási szerződés teljesítése történt kémiai technológiai kutatás-fejlesztési területen. Ábrahám József a Kihelyezett Tanszék vezetőjeként a BorsodChem kutatóival közösen több szakcikket publikált a Miskolci Egyetem Material Sciences and Engineering 2009. évi kiadványában[2, 3]. Ezt további 10 közös publikáció követte a 2010–2015 közötti években[4, 5].

3. Összegzés

A fentiekben megrajzolt pályaív bizonyítja, hogy Ábrahám József a munkássága során a technológus vegyészmérnöki tevékenység, a kémiai technológiai kutatás-fejlesztés, a kémiai technológiai oktatás és vegyészmérnök-képzés terén maradandót alkotott.

36 év vegyipari technológiai vegyészmérnöki, projektvezetői gyakorlati tapasztalattal és 19 év egyetemi oktatói tapasztalattal rendelkezik.

---

[1] Ábrahám József – Némethné Sóvágó Judit – Gál Tivadar: *Vegyipari és Petrolkémiai Technológiák – E-Book, elektronikus tankönyv,* Nemzeti Tankönyvkiadó, 2011., http://www.tankonyvtar.hu https://dtk.tankonyvtar.hu/xmlui/handle/123456789/7490, Letöltés dátuma: 2024. november 18.

[2] Ábrahám József (Et al.,): *Removal of chlorine content of waste gas without chlorine formation.* Materials Science and Engineering: A Publication of the University of Miskolc 34:(2), 2009, 5–12.

[3] Ábrahám József (Et al.,): Analysis of Active Carbon Catalysts. Materials Science and Engineering: A Publication of the University of Miskolc 34:(2), 2009, 41–51.

[4] Ábrahám József (Et al.,): *Laboratóriumi és félüzemi kísérletek TDA-TAR-elegy TDA-tartalma visszanyerési technológiájának és a TAR ártalmatlanítási módszerének kifejlesztéséhez* Miskolci Egyetem Közleményei: Anyagmérnöki Tudományok 38:(1), 2013, 7–18.

[5] Ábrahám József (Et al.,): *Formation of Tars in the TDA-TDI Synthesis and Experimental Study of its Removal in the TDI Recovery process.* Materials Science and Engineering: A Publication of the University of Miskolc 40:(1), 2015, 5–16.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 13 2025. 10. 09. 20:02

Vegyészmérnökként, projektvezetőként részt vett a magyar vegyipar kiemelkedő fejlesztési projektjeinek megvalósításában, a PVC-gyártás, a TDI-gyártás fejlesztése területén.

Egyetemi oktatóként a Miskolci Egyetem vegyipari technológia szakirányú anyagmérnök-képzésben és vegyészmérnök-képzésben tananyagok kifejlesztésével és oktatói tevékenységével jelentősen hozzájárult az egyetemi oktatás fejlesztéséhez.

Emberi hozzáállása a hallgatókhoz, az oktató és kutató kollégákhoz példaértékű.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 14 2025. 10. 09. 20:02

BÁNHIDI OLIVÉR

Írta: Bánhidi Olivér, címzetes egyetemi tanár, Miskolci Egyetem

1. Életrajzi elemek, állomások

1951-ben születtem Taktaharkányban. Általános iskolai tanulmányaimat szülőfalumban, a középiskolaiakat pedig a Sárospataki Rákóczi Gimnáziumban végeztem, majd Debrecenben, a KLTE TTK vegyész szakán kaptam okleveles vegyész diplomát 1976-ban. 1980-ban a BME Vegyészmérnöki Karán korróziós szakmérnök másoddiplomát szereztem. 1994 és 1998 között a KLTE TTK doktori iskolájában PhD-képzés keretében Dr. Pap Lajos professor emeritus iránymutatása és tanácsai alapján végeztem kutatómunkát, majd 1998-ban PhD-fokozatot szereztem. Angol és német nyelvből középfokú, C-típusú nyelvvizsgával rendelkezem.

1976-tól 1992-ig dolgoztam első munkahelyemen, a Diósgyőri Gépgyár Vegyészeti (majd Vegyi technológiai) osztályán. 16 évnyi „DIGÉP"-es pályám első időszakában főleg korrózió-védelmi eljárásokkal és ezek gyakorlati megvalósításával foglalkoztam, később az osztályon folyó kémiai anyagvizsgálati tevékenység modernizálásához kapcsolódott tevékenységem. 1992-ben munkahelyet váltottam, és 2001-ig a Metalcontrol Kft.-nél dolgoztam, 2000-ig laboratóriumi mérnök, 2000-től pedig a Vegyészet laboratóriumvezető munkakörben. Tevékenységem első-sorban a kémiai anyagvizsgálathoz kapcsolódott, induktív csatolt plazma spektrometriás (ICP) elemanalitikai módszereket fejlesztettem, valamint ehhez kapcsolódóan Dr. Paksi László kandidátussal és Dr. Lengyel Attila kandidátus, egyetemi docenssel együttműködve kemometriai kutatásokat is végeztem. 2001 és 2007 között a DAM-STEEL, majd DAM 2004 Kft. Anyagvizsgáló laboratóriumainak vezetőjeként dolgoztam, és ezzel egyidőben 1999-től további jogviszonyban foglalkoztatott egyetemi adjunktusként, majd 2000-től további jogviszonyban foglalkoztatott egyetemi docensként, részállásban egyetemi oktatóként is tevékenykedtem a Miskolci Egyetem Anyagtudományi Karának Analitikai Kémiai Tanszékén, majd pedig a kar Kémiai Intézetében. 2007 márciusától főállású egyetemi oktatóként, egyetemi docensként dolgoztam a Kémiai Intézetben egészen 2014-ben történt nyugállományba vonulásomig. Ugyanebben az évben a Műszaki Anyagtudományi Kar címzetes egyetemi tanár címet adományozott. Kapcsolatom az egyetemmel nyugállományba vonulásom után sem szakadt meg, egyrészt folyamatosan végzek oktatási tevékenységet (díjazás nélkül), valamint részt veszek a Kémiai Intézet különféle kutatási és ipari projektjeiben.

2010-től a Nemzeti Akkreditáló Testület (NAT), illetve a jogutód Nemzeti Akkreditáló Hatóság szakértőjeként, illetve minősítőjeként veszek részt a szervezet laboratóriumokat akkreditáló tevékenységében.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 15 2025. 10. 09. 20:02

Munkába lépésem óta tagja vagyok a Magyar Kémikusok Egyesület Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei szervezetének, jelenleg a szervezet szervezőtitkára vagyok. 1993-tól veszek rész a Miskolci Akadémiai Bizottság Vegyészeti Szakbizottsága Analitikai Kémiai Munka-bizottságának munkájában. 2010-től a munkabizottság elnöki posztját töltöm be. Ugyancsak 1993-ban kapcsolódtam be a GTE, majd az MKE tagjaként működő Spektrokémiai Társaság munkájába, és azóta is folyamatosan részt veszek rendezvényein. Tevékenységemet több esetben ismerték el díjakkal, illetve kitüntetéssel. 2010-ben a Magyar Kémikusok Egyesülete Intéző Bizottsága Nívó-díj adományozásával ismerte el az Irinyi János Középiskolai Kémiai Verseny Miskolci Egyetemen megrendezett döntőinek szervezésében végzett tevékenységemet. 2013-ban a Miskolci Egyetem Műszaki Anyagtudományi Karának Tanácsa részben szintén az Irinyi János Verseny szervezéséért „Verő József-emlékérem" kitüntetésben részesített. 2021. július 30-án a Miskolci Egyetem Műszaki Anyagtudományi Karának felterjesztésére a Magyar Köztársaság Elnöke a Magyar Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetést adományozta.

Jelenleg Felsőzsolcán lakom, nős vagyok, 3 gyermekem és 3 unokám van.

2. Eredmények, alkotások

A kémiai diszciplína széles területén belül engem elsősorban a kémiai jelenségek lényegi megértésével, magyarázatával foglalkozó fizikai kémia, ezen belül is az elektrokémia, a korróziós folyamatok és a korrózió elleni védelem, valamint a kémiai összetételre vonatkozó információt nyújtó analitikai kémia és a kémiai adatokra vonatkozó összefüggéseket feltáró adatelemzés, kemometria és a környezetvédelem érdekel. Kutatómunkám, illetve a konkrét gyakorlati problémák megoldására vonatkozó tevékenységem is ezekhez a területekhez kapcsolódik. Pályafutásom során részt vettem különféle ipari tevékenységekhez, illetve a környezetvédelemhez kapcsolódó projektekben, kutatómunkám részben a korrózió elleni védelemhez, a kemometriához, a környezetvédelemhez és az analitikai kémiához kötődik.

2.1. Iparhoz, környezetvédelemhez kapcsolódó projektek

2.1.1. Foszfátozó eljárás módosítása és bevezetése a Diósgyőri Gépgyárban

Első munkahelyemen, a Diósgyőri Gépgyárban a korrózió elleni védelem nagyon fontos volt, számos kémiai (foszfátozás, barnítás) és elektrokémiai (a védendő tárgy cinkkel, kadmiummal, ónnal, krómmal történő bevonása) eljárást alkalmaztak a korrózió megakadályozására, illetve csökkentésére. A gyárban végzett szakmai munkám jelentős része ezekhez kapcsolódik. 1980-ban történt, hogy megszűnt az alkalmazott vas/mangán, illetve vas/mangán/cink alapú foszfátozó eljárás addig szovjet importból beszerzett alapanyagának a Szovjetunióból történő importálási lehetősége. Ezt az ún. Mazsef-sónak nevezett vegyületet sem Magyarországon, sem máshol Európában nem lehetett beszerezni, ezért megoldandó

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 16 2025. 10. 09. 20:02

feladatként kaptam, hogy vizsgáljam meg melyik, Magyarországon akkoriban alkalmazott foszfátozó eljárással helyettesíthető a szovjet eljárás. 4 hazai (2 szóró-, és 2 mártó-) eljárással végeztem kísérleteket, de egyik módszerrel sem lehetett a katonai gyártmányokra előírt korrózióvédelmi követelményeket kielégítő foszfátbevo-natot készíteni. Ezért megvizsgáltam, hogy az eljárások paramétereinek módosításával teljesít-hető-e ez a követelmény. A laboratóriumi kísérletek során a hőmérséklet megemelésével, valamint további paraméterek (cinktartalom, szabadsav-, összessav-koncentráció) megfelelő módosításával és az ún. vasforgáccsal történő „bejáratás" alkalmazásával az eredetileg szóró foszfátozó Mikrosz 41 eljárásból ki tudtam fejleszteni egy olyan mártó eljárást, amelyik képes volt a fentebb említett követelményeket kielégítő foszfátbevonatot előállítani. A félüzemi, majd az 1 hónap időtartamú, 24 órás technológiai felügyelet mellett végzett üzemi kísérletek során kiderült, hogy a módosított eljárás az eredeti eljáráshoz képest anyag- és energiatakarékos technológia, amellyel jelentősen rövidebb műveleti idő alatt sikerült a korrózióvédelmi követelményeket kielégítő foszfátbevonatot létesíteni.[1]

Az eljárást több mint 10 éven át sikeresen alkalmazták a gyár galvanizáló üzemében.

2.1.2. Cianidmentes horganyzási eljárás bevezetése a Diósgyőri Gépgyárban

A korrózió elleni védelemre alkalmazott elektrokémiai felületkezelő eljárások között több olyan is volt, amelyik rendkívül mérgező anyagokat használt, ez egyrészt potenciális munkabiztonsági veszélyforrást jelentett, és emellett környezeti veszély forrása is volt. Ilyen eljárás volt az ún. cianidos horganyzás, amelynek során a cink elektrokémiai leválasztása lúgos nátrium-cianidot tartalmazó oldatból történt. Az 1980-as évek elején a gyár vezetése is támogatta azt a törekvésünket, hogy amennyiben biztosítható a régi eljárással elérhető műszaki követelmények kielégítése, váltsuk ki az ilyen technológiákat kevésbé veszélyes eljárásokkal. A szakirodalmat tanulmányozva megismertük a nyugatnémet LPW galvántechnikai cég lúgos, cianidmentes horganyzási eljárását, majd a laboratóriumi kísérletek biztató eredményei alapján – az eredeti technológiai paraméterek kismértékű módosítását követően – félüzemi és üzemi méretű kísérleteket végeztem. A végleges eljárással készített cink(horgany)-bevonat korrózió elleni védőképessége megfelelő volt, és ennek alapján döntés született a cianidmentes horganyzási technológia bevezetéséről, és ezáltal lehetővé vált egy potenciális munkabiztonsági és környezeti veszélyforrás megszüntetése[2].

[1] Tóth Józsefné – Bánhidi Olivér: Új anyag- és energiatakarékos foszfátozó eljárás kidolgozása és bevezetése a Diósgyőri Gépgyárban. Diósgyőri Gépgyár, Miskolc, 1981.

[2] Nagy Károly – Tóth Józsefné – Bánhidi Olivér: Finomkristályos, fényes horganybevonat előállítása lúgos, cianidmentes fürdőből. Diósgyőri Gépgyár Műszaki Közleményei, Miskolc, 1978, 1.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 17 2025. 10. 09. 20:02

2.1.3. Membráncellás konyhasó-elektrolizáló cella vizsgálata

A Kémiai Intézetben 2008-ban indult „Membráncellás nátrium-klorid elektrolízis" projektben egy laboratóriumi méretekben összeállított membráncellás kísérleti rendszer méréstechnikai feladatainak megoldása volt a feladatom. A gyors és rugalmas mérőrendszer kiépítése érdekében az egység több, előre meghatározott pontján a kémhatás (pH), fajlagos elektromos vezetőképes-ség és a hőmérséklet mérésére szolgáló mérőegységeket telepítettem. Összehangolt vezérlésükre és működtetésükre, az Advantech Co. által gyártott mérőkártyák segítségével egy programozott, számítógépes mérőrendszert alakítottam ki, ily módon lehetővé téve a kijelölt „technológiai" pontokon a fentebb említett paraméterek folyamatos monitorozását, az adatok gyors megjelení-tését és tárolását. A kész rendszert a projekt 2009-ben történő lezárását követően több éven át használtuk az elektrolízis gyakorlati oktatása során. Az Advantech mérőkártyák programozása során szerzett tapasztalatok pedig megkönnyítették azok alkalmazását a fizikai-kémiai laboratóriumi gyakorlatokon végzett mérések eredményeinek feldolgozásánál és kiértékelésnél.

2.1.4. Műszeres analitikai módszerek bevezetése a Diósgyőri Gépgyárban

A Diósgyőri Gépgyár Vegyi Technológiai osztálya végezte a gyárban a kémiai összetétel meghatározásával kapcsolatos vizsgálatokat, klasszikus analitikai (tömegszerinti és térfogatos) módszerekkel, melyek pontos eredményt szolgáltattak, de több hátrányuk is volt: nagyon munkaigényesek és időigényesek voltak, valamint a kis mennyiségben jelenlévő alkotók mérésére nem voltak alkalmasak. Gyári alkalmazásom kezdetétől az volt a véleményem, hogy ezek a hátrányok egy megfelelő műszeres analitikai módszer bevezetésével kiküszöbölhetők. A megfelelő módszer esetünkben egy olyan eljárást jelenthet, amely nem túl drága és alkalmas a laboratóriumi igények – nem túl nagyszámú mérendő minta, de nagyon sokféle fém, fémötvözet, stb. – elemzésének elvégzésére. Az 1980-as évek elején erre a feladatra a lángatom-abszorpciós spektrometria volt a legalkalmasabb. 1984-ben a Vegyészeti Laboratórium beszerzett egy – abban az időben a Német Demokratikus Köztársaságban készített – Zeiss gyártmányú berendezést. A készülék beüzemelését követően rövid időn belül módszereket dolgoztam acélok, rézötvözetek, alumínium-ötvözetek, ón-ólom ötvözetek, egyéb forraszok elemzésére, és a munkatársaimat betanítottam használatukra. Az általam kidolgozott új módszerekkel összhangban kitűzött céljainkkal a pontosság megtartása mellett jelentősen lerövidítettük az elemzések átfutási idejét, és kihasználva a módszer akkoriban jónak számító kimutatási képességét sikeresen oldottuk meg alkalmazásukkal nyomelemzési feladatainkat is. A későbbiekben a lángspektrometria Cr, Cu, Mn, Mo, Ni elemekre történő kiterjesztésével még tovább tudtam csökkenteni az elemzések időigényét. A modernizálással elért eredményekről a Magyar Kémikusok Egyesülete LKM-DIGÉP üzemi csoportjának 1988. júniusi ülésén tartott előadásban számoltam be.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 18 2025. 10. 09. 20:02

2.1.5. Kloráttartalmú szennyvizek kloráttartalmának mérése és folyamatos monitorozása

A 2017-ben a Miskolci Egyetem Kémiai Intézete, a Borsodchem Rt., valamint Kazincbarcika város részvételével indult GIOP-projekt keretében az Intézet elemanalitikai laboratóriuma a klorát-tartalmú (szenny)vizek kloráttartalmának folyamatos monitorozását lehetővé mérőberendezés és mérési módszer kifejlesztését kapta feladatként. A mérőkészülék megvalósításához kollégáimmal létrehoztunk egy mini méretű, 3 cm^3 térfogatú átfolyó mérőcellát. Ebből pedig a rárögzített fényforrásként funkcionáló, megfelelően keskeny (~ 5 – 10 nm félérték-szélességű) hullám-hossz-tartományban sugárzó fényemittáló diódából (LED), valamint ezzel a fényforrással szemben, a cella túloldalán elhelyezett fényérzékelőként funkcionáló fototranzisztorból álló komplett spektrofotometriás mérőcellát, azaz egy igazi „mini" spektrofotométert. A berendezést a hozzá csatlakozó elektronikával együtt 2019-ben jelentettük be szabadalmi oltalomra[3]. A spektrofotométer elektronikájának vezérlésére, valamint a készülék kimenőjelének digitalizálására és a további jelfeldolgozásra szükség volt egy analóg/digitál átalakítóval (ADC) ellátott számítógépre. A hordozhatósághoz szükséges kis méret érdekében nem hagyományos PC-t, hanem a Raspberry Foundation által kifejlesztett Raspberry Pi 1B típusjelű egykártyás mikroszámítógépet alkalmaztuk. Ez az informatikai eszköz, amely nem sokkal nagyobb egy névjegykártyánál, amellett, hogy energiafogyasztása pár watt, a billentyűzeten és a monitoron kívül a számítógépes üzemmódhoz szükséges minden egységgel rendelkezik. A monitor és a billentyűzet hiánya nem jelent akadályt a használat során, mert az internet segítségével távolról is működtethető. A gyakorlatban is jól használható teljes rendszer megvalósításához C programnyelven írtuk meg a számítógép vezérlőszoftverét. Ezt követően kidolgoztuk a megfelelő analitikai módszert, amely egy oxidációs/redukciós elv alapján működő ún. redox módszer. Munkánk eredményeként a projektfeladat megoldásán túlmenően rendelkezésünkre állt egy kis méretű, hordozható, egyéb folytonos monitorozást igénylő folyamatnál is alkalmazható mérőberendezés. A mérőcella fényforrás LED-e könnyen cserélhető, így más spektrofotometriás folyamatok folyamatos monitorozása is megoldható a berendezés segítségével. Az 520–530 nm-es sugárzási maximummal rendelkező zöld LED segítségével például jól mérhető és monitorozható a nitrit, a hatértékű króm, a kétértékű vas.

2.1.6. Vízkémiai monitoring-rendszer fejlesztése

A 2021-ben indult Life ClimCoop projektben feladatom volt egy hordozható, a legfontosabb vízkémiai paraméterek helyszíni meghatározására alkalmas monitoring rendszer kifejlesztése. A korábbi kedvező tapasztalatok alapján most is

[3] Farkas László – Jakab-Nácsa Alexandra – Viskolcz Béla – Bánhidi Olivér: Kisméretű, monokromátort nem tartalmazó spektrofotometriás elrendezés, specifotométer, oldatokban lévő komponensek meghatározására. Benyújtás éve (szabadalom): 2019, Ügyszám: U1900108/6.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 19 2025. 10. 09. 20:02

a Raspberry Foundation által gyártott Raspberry számítógépre esett a választásom a megfelelő informatikai háttér biztosítása érdekében, most azonban az elérhető legújabb típust, a Raspberry Pi 4B-t választottam, ez beépített WIFI-modullal is rendelkezik, és így internetkapcsolat lehetőségével nem rendelkező távoli helyszínen akár egy WIFI HOT_SPOT módban üzemelő mobiltelefon segítségével is elérhetők az internet és a mérési eredmények, így bárhová eljuttathatók valós időben. Az Atlas Scientific cég egységes kialakítású moduljainak a Raspberry Pi-hez történő hardverillesztés megvalósítását követően Python programozási nyelven megírtam a mérőrendszer vezérlését, a mért adatok tárolását, továbbítását elvégző vezérlőprogramot. A mérőrendszer a beépített modulokkal a kémhatás (pH), fajlagos elektromos vezetőképesség, a vízben oldott oxigéntartalom, a redox-potenciál, valamint a hőmérséklet folyamatos monitorozását teszi lehetővé. Az adatok memóriakártyán történő tárolása mellett a mérőrendszer képes azokat az interneten keresztül továbbítani, illetve egy egyszerű felépítésű honlapon megjeleníteni.

2.2. Oktatási tevékenység a Miskolci Egyetem Analitikai Kémiai Tanszékén és a Kémiai Intézetben

A Miskolci Egyetemen 1999-től végzek oktatási tevékenységet, először nem teljes állásban, ún. további jogviszonyban foglalkoztatott oktatóként, majd 2007 márciusától főállásban, túlnyomórészt az Anyag- és Vegyészmérnöki Kar (és jogelődjei) oktatómunkájában. Elsősorban a környezetvédelemhez (Környezetvédelmi analitika, Környezetvédelem, Víz-, levegő- és talajvédelem), valamint a korrózió elleni védelemhez (Korrózió) és a kemometriához (Adatelemzés) kapcsolódó tárgyaknak voltam tárgyjegyző előadója és gyakorlati oktatója. Jelenleg az Anyag- és Vegyészmérnöki Kar Kerpely Antal Doktori Iskolájában az Adatelemzés c. tárgy előadója vagyok. Oktatási tevékenységemhez kapcsolódik, hogy fejezetek írásával részt vettem a TÁMOP-program támogatásával a Kémiai Intézetben Dr. Lengyel Attila intézetigazgató, egyetemi docens szerkesztésével készített „Analitikai kémia anyagmérnököknek" c. digitális jegyzet létrehozásában[4].

2.3. Kutatási tevékenység

Kémikusként elsősorban analitikai szakembernek tartom magam. Annak ellenére, hogy munkánk során csak három egyszerű kérdésre keressük a választ (Milyen komponensekből áll a vizsgálat alatt lévő anyag? Mennyit tartalmaz az egyes komponensekből? Milyen kémiai formában vannak jelen az egyes komponensek?), ez a tudományterület rendkívül szerteágazó. Engem a gyakorlati analitikai munka mellett a módszer- és műszerfejlesztés, valamint ezek kemometriai vonatkozásai érdekelnek leginkább. Ennek megfelelően elsősorban az analitikai módszerfejlesz-

[4] Dr. Lakatos János – Dr. Bánhidi Olivér – Dr. Lengyel Attila – Dr. Lovriti Zita – Muránszky Gábor: *Analitikai kémia anyagmérnököknek*, Nemzeti Tankönyvkiadó, digitális jegyzet, 2016.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 20 2025. 10. 09. 20:02

tés, kemometria területén végeztem kutatómunkát. A műszerfejlesztés körébe tartoznak az üreg-katód, illetve sík-katód sugárforrásokhoz kapcsolódó kísérleteim.

2.3.1. Induktív csatolt plazma-spektrometriás analitikai módszerek fejlesztése
Analitikai kémikusként elemzőmunkám során leggyakrabban az induktív csatolt plazma-spektrometria alkalmazásával oldottam meg az összetétel meghatározásával kapcsolatos feladataimat. Több mint 40 éve végzek ICP-spektrometriás vizsgálatokat.

Elemző módszer fejlesztése akkor szükséges, ha a vizsgálandó anyag elemzésére nem áll rendelkezésre módszer az alkalmazni kívánt elemzési technikával, vagy van ugyan eljárás, de annak egy vagy több teljesítményjellemzője nem elégíti ki a követelményeket.

A 90-es évek elején a szakirodalomban csak nagyon kevés eljárás volt található nagy tisztaságú anyagok ICP-spektrometriás vizsgálatára. Munkám során egy sor ilyen anyag (99,99%-os tisztaságú cirkónium, hafnium, tantál, titán, szilícium, kobalt, nikkel, 99,999%-os tisztaságú germánium, kadmium) vizsgálatára dolgoztam ki módszereket. A fejlesztés során szerzett tapasztalataimról közleményben számoltam be[5]. Alumínium-ötvözetek stroncium- és antimon-tartalmának meghatározására az ICP-spektrometriában alkalmazható, speciális nedves-kémiai előkészítési eljárást dolgoztam ki[6]. Lengyel Attilával és Paksy Lászlóval elemző módszert dolgoztunk ki martinkemence-salak és acélsalak nehézfém-tartalmának elemzésére különböző feltárószerekkel történő mintaelőkészítéssel[7]. A kéntartalom ismerete az acélok tulajdonságainak értékelésénél nagyon fontos paraméter, megfelelő mintaelőkészítési eljárás hiányában azonban a kén ICP-s mérése nem volt megoldott. Miután kidolgoztam a megfelelő mintaelőkészítési eljárást, sikeresen elemeztem ötvözetlen és alacsonyan ötvözött acélok kéntartalmát[8]. A felületkezelés területén kiterjedten alkalmazott krómozó eljárások szulfáttartalmának ismerete kritikus fontosságú az eljárás használata során. A komponens koncent-

[5] Bánhidi Olivér: Nagytisztaságú anyagok szennyezőinek ICP spektrometriás meghatározásadúsítás és elválasztás nélküli kémiai előkészítéssel. *Miskolci Egyetem Közleményei – 2. sorozat Anyagmérnöki tudományok* 31, 2003, 85–93.

[6] Bánhidi Olivér, Determination of the Antimony and Strontium-content of Aluminium Alloys by Inductively Coupled Plasma Atom Emission Spectrometry (ICP-AES) Using a Wet Chemical Sample Preparation Procedure, *Materials Science and Engineering: A Publication of the University of Miskolc*, 39:2, 2014, 5–13.

[7] Bánhidi Olivér – Paksy László – Lengyel Attila, Determination of the Heavy Metal Content of Blast Furnace Slages and Steel Slages by ICP_Atomic Emission Spectrometry Using Different Leaching Agents, In: Bárány Sándor, Simon Judit (ed), *CERECO'2000: the 3rd International Conference on Carpathian Euroregion Ecology: proceedings*. Miskolc, Hungary, University of Miskolc, 2001, 279.

[8] Bánhidi Olivér, Determination of Sulphur Content of Unalloyed and Low-alloyed Steel by ICP-AES Spectrometry Using Wet Chemical Sample Preparation, *Materials Science and Engineering: A Publication of the University of Miskolc*, 37:2, 2012, 5–12.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 21 2025. 10. 09. 20:02

rációjának meghatározása azonban az általában használt klasszikus módszerrel időigényes. A kéntartalom mérésén keresztül kidolgoztam egy ICP-s módszert, amellyel a klasszikus eljárásnál sokkal hamarabb rendelkezésre állt az elektrolit szulfáttartalmára vonatkozó információ[9]. Az ICP spektrometriában nagyon gyakoriak a színképi zavaró hatások, ezért a módszerfejlesztés során kiemelten kell kezelni ezek felderítését, és amennyiben számolni kell fellépésükkel, gondoskodni kell kiküszöbölésük módjáról is. A módszerfejlesztési tevékenység során mindig nagy hangsúlyt fektettem az esetleges színképi zavaró hatások felderítésére, pl. alumínium-ötvözetekben vizsgáltam az alumínium és nikkel alkáliföldfémek atom- és ionvonalaira kifejtett zavaró hatását, valamint a környezeti minták elemzése során a vonaldús elemeknek a meghatározandó nehézfémek elemző vonalaira kifejtett hatását[10, 11, 12].

2.3.2. Kemometriai kutatások

1992-ben az LKM anyagvizsgáló laboratóriumaiból létrejött, kiváló műszeres analitikai felszereltséggel rendelkező Metalcontrol Kft. munkatársa lettem laboratóriumi mérnök munkakörben. Fő feladatom induktív csatolt plazma-spektrometriás (ICP) módszerek kidolgozása és bevezetése volt. Munkámban egyre gyakrabban alkalmaztam kemometriai teszteket a módszerfejlesztés során fellépő problémák megoldása érdekében. Akkoriban azonban nem volt elérhető az analitikai atomspektroszkópia területén jól alkalmazható számítógépes kemometriai szoftver. Megoldásként dr. Paksi Lászlóval és dr. Lengyel Attilával kifejlesztettünk egy IBM kompatibilis számítógépeken futtatható, kifejezetten az atomspektrometriás módszerfejlesztés támogatására szolgáló kemometriai programcsomagot DATAPRO néven. Fejlesztésünkről több közleményben számoltunk be[13, 14, 15].

[9] Bánhidi Olivér: Krómfürdők szulfát-tartalmának meghatározása induktív-csatolt plazma-spektrométerrel. In: *Magyar Kémikusok Egyesületének Spektrokémiai Társasága 43. Magyar Spektrokémiai Vándorgyűlés*, Budapest, Magyar Kémikusok Egyesülete (MKE), 2000, 1.

[10] Bánhidi Olivér, The Effect of Aluminium and Nickel on Some Spectral Lines of Alkaline Earth Metals in the Course of ICP-AES Analysis, *Materials Science Forum*, 752, 2013, 259–267.

[11] Bánhidi Olivér, Studying the InterferencenEffects Occurring in the Course of Analysis of Environmental Samples in ICP-AES Spectrometry Using a Sepctrometer with Axial View, *Geosciences and Engineering: A publication of the University of Miskolc* 1:1, 2012, 5–12.

[12] Bánhidi Olivér, Study of the Interference Effects of Aluminium ont he Atom-, and Ion-lines of Alkaline Earth Metals in Aqueous Solutions Using an ICP Spectrometer with Axially Viewed Plasma, *Hungarian Journal of Industry and Chemistry* 43:1, 2015, 49–53.

[13] Bánhidi Olivér – Paksy László, Software package and some experiences obtained by its use in statictical evaluation of the results of ICP spectrometry, *Microchemical Journal* 51:1, 1995, 15–25.

[14] Bánhidi Olivér – Paksy László – Lengyel Attila, Chemometric evaluation of environmental analytical data, *CHIMIA* 1998, 7–8, 339.

[15] Bánhidi Olivér – Paksy László – Lengyel Attila, Use of mathematical-statistical methods for evaluating data from chemical analysis referring to the state of environment, *Microchemical Journal*, 59:2, 1998, 58–68.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 22 2025. 10. 09. 20:02

Az intenzív használat mellett a programcsomagot folyamatosan továbbfejlesztettük. A szoftver a gyakorlatban az ICP-s mérések mellett jól használhatónak bizonyult szilárdpróbás analitikai módszerek, pl. szikra-, illetve ívgerjesztésű emissziós spektrometria, valamint a környezetvédelemmel kapcsolatos mérések adatainak kiértékelése során is[16]. Nagy mennyiségű adat, illetve adatállomány vizsgálatára a DATAPRO speciális automatizálási lehetőséggel rendelkezett; a program az előre kiválasztott teszteket – úgynevezett alapértelmezett paraméterekkel – egymás után sorban lefuttatta, az eredményeket eltárolta, és igény esetén azonnal kinyomtatta. A kemometriai szoftver fejlesztése mellett kollégáimmal környezeti vizsgálatok során nyert adatokat is vizsgáltunk és értékeltünk kemometriai szempontok szerint[17, 18].

2.3.3. Vizsgálatok üreg-katódos- és sík-katódos sugárforrásokkal

PhD-képzésben a KLTE Szervetlen és Analitikai Kémiai Tanszékén vettem részt. PhD kutatási területem kombinált elektrotermikus üregkatód sugárforrás fejlesztése volt. Eredményeimről témavezetőmmel, dr. Pap Lajossal több közös közleményben számoltam be[19].

A későbbiekben érdeklődésem ezen a területen az elemzési gyakorlatban már alkalmazott sík-katódos ködfény-kisüléses sugárforrás felé fordult. Célom egy impulzus-üzemű egyenáramú sugárforrás kifejlesztése és vizsgálata volt. Az impulzus üzem előnye, hogy sokkal kisebb a teljesítményigénye, ezért kisebb méretekkel rendelkezik és nem igényli vízhűtés alkalmazását, és a működtető/vezérlő elektronikával kapcsolatos teljesítményigények is sokkal kisebbek.

Eredményeimből több konferencia-előadáson és közleményben számoltam be[20].

Kutatási eredményeimből összesen 93 közlemény – ebből 37 tudományos folyóiratcikk – készült.

---

[16] Bánhidi Olivér – Paksy László – Lengyel Attila: DATAPRO 3.0 különleges alkalmazásokkal kiegészített adatfeldolgozó programcsomag. In: Szilvássy Zoltánnl;Gegus Ernő (szerk) *XXXVIII. Magyar Szinképelező Vándorgyűlés és XI Magyar Molekulaspektroszkópiai Konferencia előadásai*, Budapest: Magyar Kémikusok Egyesülete, (MKE), 1995.

[17] Lengyel Attila – Heberger Károly – Paksy László – Rajkó Róbert, Prediction of ozone concentration in ambient air using multivariate methods, *Chemosphere* 57, 2004, 889–896.

[18] Pap Lajos – Bánhidi Olivér, A new combined electrochemical-hollow cathode atom and emission source: Instrumentation and preliminary investigations, *Fresenius Journal of Analytical Chemistry* 355, 1996, 272–273.

[19] Pap Lajos, Bánhidi Olivér, Computer-controlled electrochemical-hollow-cathode emission spectrometric source for the simultaneous multi-element determination of trace elements in environmental liquid samples in microlitre amounts, *Journal of Analytical Atomic Spectrometry* 13, 1998, 653–657.

[20] Bánhidi Olivér, Experimental Study of a Plane Cathode Glow Discharge Emission Spectrometric Source Operating in a Current Controlled dc-Pulse Régime. *Miskolci Egyetem Közleményei – 2. Sorozat Anyagmérnöki Tudományok* 35:2, 2010, 5–11.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 23 2025. 10. 09. 20:02

BÁRCZY PÁL

Írta: Bárczy Pál, professor emeritus, Miskolci Egyetem

„A tudományok mécsek az éjben, de gyakorlat nélkül csak koporsó mécsek"
(Berzsenyi Dániel)

1. Életút

Születtem 1941-ben Budapesten. Iskoláimat Budapesten, Dombrádon, Vésztőn, Szentendrén és Hódmezővásárhelyen végeztem, majd Miskolcon 1965-ben kohómérnöki diplomát szereztem. Szakmai-tudományos pályám a Miskolci Egyetemhez kötődik. Gyakornoki, tanársegédi, adjunktusi, docensi és professzori tisztségeket láttam el. Kezdetben fémekkel, később kerámiákkal, polimerekkel és félvezető anyagokkal foglalkoztam. Utam a fémektől indult, majd az anyagtudomány különböző területeire kalandozott.

Az oktatás és a kutatás mindvégig foglalkoztatott. Első eredményem az anyagvizsgálat területére esik, egy új keménységmérési módszert fejlesztettem ki, ebből doktori disszertációt írtam[1]. A fémtan és a metallográfia tárgyakat évtizedeken át oktattam, a tananyagok fejlesztését különösen kedveltem. A tárgyak elsajátítását egyetemi jegyzetekkel támogattam[2, 3]. Sok TDK-s hallgatóm volt, ezt a munkámat mestertanár-fokozattal és a Fáy András-díjjal ismerték el. Kutatási területem az aluminiumötvözetek kiválási folyamatainak és hőkezelésének a tanulmányozása volt. A szobahőmérséklet környéki folyamatok különösen érdekeltek, ezeket saját fejlesztésű készülékekben, illetve a Helsinki Egyetemen lévő elektronmikroszkóppal vizsgáltam. Az eredményeket cikkekben[4, 5, 6] és kandidátusi disszertációban[7] összegeztem.

Hat évig (1987–1993) vezettem a Fémtani Tanszéket. A tanszék a hazai kohászati és gépészeti vállalatok (LKM, Dunai Vasmű, RÁBA, KÖFÉM) számára

---

[1] Load Independent Hardness Measurements, doktori disszertáció, Dr. Techn. (D.Eng) Nehézipari Műszaki Egyetem, 1967.

[2] Bárczy Pál – Fuchs Erik: Metallográfia I. Egyetemi jegyzet., Tankönyvkiadó, 1981, 190.

[3] Bárczy Pál: Fémötvözetek fémtana, Egyetemi jegyzet, Tankönyvkiadó, 1983, 150.

[4] Bárczy Pál – Tranta Ferenc, Precipitation Processes in an Al-Mg Si(Mn) Alloy, Scandianavian Journal of Metallurgy Vol.4., 1975, 284.

[5] Az AlMgSi 1 ötvözet kiválási folyamatainak vizsgálata ellenállásméréssel BKL 106., 8. sz., 1973, 379-382

[6] Electronmicroscopical Study on Al-Mg Si(Mn) Alloy, V. Konferencija Mikroskopii Elektronowej Ciala Stalego, Varsó, 1978. szeptember 24.

[7] Precipitation Processes in AlMgSi Alloys, kandidátusi értekezés, MTA,1976.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 25 2025. 10. 09. 20:02

folyamatosan végzett kutatásokat. Emellett folyamatosan nyertünk OTKA és NKTH kutatási pályázatokat is[8].

Nagy fordulatot jelentett életemben a magyar űrkutatás elindulása. Elsősorban a mikrogravitációs állapotban bekövetkező olvadékmozgási és kristályosodási jelenségek érdekeltek. Sok éven át végeztem mikrogravitációs ejtőkísérleteket a brémai ejtőtoronyban és a csillagvárosi óriáscentrifugában. Ezekből az eredményekből írtam habilitációs disszertációmat[9]. Ezután lettem egyetemi tanár. A miskolci Mikrogravitációs Laboratórium hamarosan híressé vált, sok külföldi és hazai látogatót érdekelt az itt folyó munka.

A kohászati ipar összeomlása erősen érintette szakterületemet, ez inspirált arra, hogy kezdeményezzem az anyagmérnöki szak megszervezését és elindítását. 1995-ben új tanszéket alapítottam Nemfémes Anyagok Tanszéke névvel, ami a szakterület jelentős kiszélesítését jelentette. Az új szak első szakvezető professzora lettem, ami nagy felelősséget és sok munkát jelentett. Nemfémes anyaggyártó vállalatokkal (TVK, ZOLTEK, AQUA GLAS, BURTON-APTA, BORSOD-CHEM) léptünk kapcsolatba, s az együttes kutatómunkák során sokat tanultunk, és publikáltunk is[10, 11, 12].

Az első anyagmérnökök 1993-ban kezdtek és 1998-ban végeztek. A szak alaptárgyaihoz tankönyveket írtam[13, 14]. A miskolci anyagmérnökképzés szerepet játszott abban, hogy Magyarországon megjelent az anyagtudomány mint fogalom, s az MTA, a Bay Intézet, s a különböző egyetemek, doktori iskolák, a TDK sorra vették fel ezt az elnevezést. A Miskolci Egyetem volt Kohómérnöki Kara is Anyagtudományi, később Anyagmérnöki kar elnevezést kapott.

Az űrkutatás mellett hamar megérintett az űripar. Az Interkozmosz keretében a Miskolci Egyetem 1986-ban elvállalta egy űrben működő kristályosító berendezés kifejlesztését. Ennek a projektnek én lettem a témavezetője, s ez a munka 16 évig tartott, s teljesen új irányt szabott, ami később túlterjedt az egyetemen, s egy cégalapításhoz (ADMATIS Kft.) vezetett.

---

[8] Microgravity Material Science, Interkozmosz, 1987/92, Space Material Processing, OTKA 1309, 1988/89., Melt Convection and Eutectic Solidification, OTKA 4424, 1992/94.

[9] Gravity Influenced Solidification of Al-Ni Eutectics, Dr. habil, habilitációs disszertáció, Miskolci Egyetem, 1995.

[10] Bárczy P. – Marossy K., Improvement of the properties of polyethylene with chlorinated polyethylene, Addcon World 2002, Budapest, 22-23 october 2022.

[11] Experimental study of stages of deformation of CMCs, 5th Int. Meeting of Pacific Rim Ceramic Societies, Nagoya, 2003. IX.29-X.2. Társszerzők: P. Arató, J. Pfeifer, E. Tátrai

[12] A Study of Structure and Mechanical Properties of Welded Joints in Polyethylene Pipes, Materials Science and Engineering A, 2006, 138–143. Társszerzők: K. Leskovics, M. Kollár (ez a cikk 2018 végére 41 független hivatkozást kapott, s bekerült a Miskolci Egyetem 41h indexét alkotó halmazba)

[13] Anyagismeret, Tankönyvkiadó, Budapest, 1990, 1994, 2001, 231.

[14] Anyagszerkezettan, tankönyv, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 1998, 2007, 2010, 280.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 26 2025. 10. 09. 20:02

A rendszerváltás után a NASA nagy érdeklődést mutatott a kristályosító berendezésünk UMC (Universal Multizone Crystallizator) iránt. Ennek folyományaként elindult a MSFC Space Science laboratóriummal egy együttműködés. Ennek keretében a prototípust szabadalmaztattuk[15], majd áthelyeztük Amerikába (1993), ahol több lépcsőben továbbfejlesztettük, végül 2003-ban eladtuk. A kísérleti üzem során a NASA szakértőivel félvezető egykristályokat növesztettünk, elsősorban a legmodernebb II–VI típusú félvezetőket[16], amit az infratartományban használnak detektorokhoz.

Az aspiránsképzésben, illetve később a kar doktori iskolájában is végeztem munkát, hét tanítványom végzett PhD-t, többen szép tudományos pályát futottak be, szerte az országban, illetve külföldön. Legutolsó PhD-munkám egy fém felületére felvitt védőréteg szerkezetének a tanulmányozása volt egy indiai tanítvánnyal[17]. Nyugdíjba vonulásom után professor emeritus címet kaptam, később tiszteletbeli professzori címet is. A legutóbbi időben az anyagok űrkörülmények közötti viselkedése érdekel, s ebben a tárgykörben készül – valószínűen a legutolsó – oktatási anyagom Üreszközök anyagai címmel. Ez a tantárgy beépült a több magyar egyetem összefogásával alkotott űrtechnikai szakértő szakirányú továbbképzés tantervébe (UNISPACE).

Életem legjelentősebb eredménye az ADMATIS Kft.[18] alapítása és működtetése. A tudományok művelése után az utóbbi években az űriparral foglalkozom. Az ADMATIS ugyanis űrben működő eszközöket tervez, készít, tesztel és fejleszt. A megrendelő az ESA, ill. nyugat-európai mammutvállalatok (AIRBUS, THALES, OHB). Minden munkánk új, prototípus-jellegű és valamennyinek bizonyítania kell, hogy elviseli az űrben uralkodó viszonyokat szerelés, karbantartás nélkül sok éven át. A legfontosabb számomra az az érzés, hogy nem az adófizetők pénzét költöm, hanem a világpiacon versenyzem. Az ADMATIS egy különös önképzőkör, minden nap tanulunk egymástól és soha nem adjuk fel. Legnagyobb büszkeségem a három SENTINEL2 műhold[19], ezek a Földet fényképezik folyamatosan, majd továbbítják a képeket lenti archívumokba. A legidősebb kilenc éve működik odafenn hibátlanul. Az ADMATIS csinálta a Sentinelek számára a hőháztartást

[15] Apparatus and Capsule for Carrying Out Processes of Directed Crystallization, Especially in Cosmic Space Conditions, USA Patent, 5,429,341, 04/17/91, Co authors: G. Buza, G. Czel, J. Fancsali, P. Makk, C. Raffay, A. Roosz, B. Tolvaj, 1993.

[16] Crystal growth of CdTe by gradient freeze in Universal Multizone Crystallizator (UMC), Soldification and Gravity '04 Conference, Miskolc-Lillafüred, 13 september 2024., Társszerzők: Ching-Hua Su, S.L.Lehoczky, C.Li, B.Raghothamachar, M. Dudley, J. Szőke.

[17] Effects of Vacum and Ageing on Zr4Cr3 based Conversion Coatings on Aluminium Alloys, Journal of Applied Surface Science, 13 February 2018., Társszerzők: Kalaivanan Thirupathi, Csik Attila, Vad Kálmán, Somosvári Béla.

[18] Admatis, Advanced Materials in Space, https://admatis.com/, Letöltés dátuma: 2024. november 14.

[19] Hazai részvétel a Sentinel programban, HADITECHIKA, LIII.évf.-2019/4, 54–57. Társszerzők: Bárczy Tamás, Szőke János.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 27 2025. 10. 09. 20:02

biztosító radiátorokat és további 70 alkatrészt. A Sentinel-projekt volt az ADMATIS számára a belépő a nagyfiúk közé az európai űriparba. Azóta sok európai űrprojektben dolgozunk.

A magyar űripari vállalkozások érdekképviseletének a megteremtése különös feladat volt. HUNSPACE (28) elnevezéssel 2006-ban megalakult a magyar űripari klaszter, aminek én voltam az első elnöke. Ennek kapcsán vettem részt az európai szintű érdekképviselet SME4SPACE[20] megalapításában is mint az igazgatótanács tagja. Ezek a tevékenységek szerepet játszottak abban, hogy Magyarország ESA tagjelöltből rendes taggá vált, s így az űripar elindulhatott.

Részt vettem az MTA különböző bizottságaiban (Kohászati, Anyagtudományi, Szál és rost, Kozmológia) éveken át, a Miskolci Akadémiai Bizottság keretében pedig az Anyagtudományi, illetve az Úranyag munkabizottságnak elnöke is voltam. A MANT-nál tiszteletbeli tag vagyok.

2. Eredmények

2.1. Új anyagok

Az **első csomag**ba raktam be anyagmérnöki alkotásaimat. Ez egy sajátos csomag. Új anyagokról van szó, amelyeknek a létrejöttében domináns szerepem volt. Hiszen a szobrász szobrot csinál, a szakács ételt, az anyagmérnök meg anyagot. Mi mást? Meg kell említeni, hogy nem egyéni alkotásokról, hanem szakembercsoportok által teremtett anyagokról van szó. Egy-egy anyag kifejlesztése többéves munkát jelentett. Új anyagnak azt nevezek, amely termék formában is létrejött. Az egyes kutató-fejlesztő munkák finanszírozását sokféle forrás biztosította, ezt rendre feltüntetem.

2.1.1. Elsőként egy nagyvolumenű anyagról, az Ikarus autóbuszok alvázának az anyagáról van szó. Könnyebb és vékonyabb, azaz erősebb acélra volt szükség, s ebből a célból az acélgyártásnál mikroötvözési variációkat próbáltunk ki. Az eredményességet a zártszelvényű tartók hajlíthatóságán és tartósságán mértük. Az eredmény közvetlenül látszott: az Ikarus buszok jól teljesítettek ország-világszerte. (Forrás: Dunai Vasmű)

2.1.2. Folytatom az amorf fémszalaggal, amely fémolvadék gyors hűtésével állítható elő. Tanítványommal olyan különlegesen vékony szalagot csináltunk, amelyből „bennszülött" csillagalakú kristályok állnak ki, ezáltal rücskös – reszelőszerű – felületet alkotva. Ilyen hajlékony csiszolószalagokat használnak a fogorvosok fogközi rések tisztításához. (Forrás: MTA)

2.1.3.Aztán jött a tetőcserépgyártó szerszám. Ez normálisan vízszívó gipszből készül, ami gyorsan kopik és gyakori szerszámcserére kényszeríti a tetőcserépgyárakat. Mi megcsináltuk a szerszámot porózus szilíciumkarbidból, ami sokkal tartósabb. (Forrás: Burton Apta)

[20] SME4SPACE. S4S. Small and Mediate Entreprises for Space. Cégbejegyzés Leuven, Belgium.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 28 2025. 10. 09. 20:02

2.1.4 A kézi fúrógépek meghajtó fogaskerekével meg az volt a baj, hogy túl drága, túl jó és soha nem romlik el. (A tönkrement fúrógépekben se lehet meghibásodott fogaskereket találni). Ezért a feladat az volt, hogy találjunk olcsóbb, de a célnak tökéletesen megfelelő anyagot. A megoldás vaspor és ferromangánpor keverékéből sajtolt és szinterelt anyag lett. (Forrás: EU, Copernicus)

2.1.5. Sok munkával járt a karbonszálak közé kevert SiC szemcsékből jó minőségű kompozitanyagot csinálni. A cél egy könnyebb féktárcsaanyag előállítása volt, haszonjárművek és autóbuszok számára. Itt kismintákig jutottunk el, nyugati versenytársaink megelőztek, de nálunk is izgalmas eredmények születtek. (Forrás: Jedlik)

2.1.6. Ahogyan a fémhab előállítása is elvitt néhány lázas évet. A tudományos előrehaladásban is részt vettünk, sőt saját szabadalmat is csináltunk az alakos fémhabtechnológia és fémhab-kompozitok területen. (Forrás: NKTH, ESA)

2.1.7. Végül idesorolom legutolsó munkámat, amely alumínium környezetkímélő korrózióvédő bevonata műholdalkatrészeknél, azaz itt összeér az anyagtudomány az űrtechnikával. (Forrás: ESA)

Az egyes anyagok alkalmazási sikere nagymértékben függött az innováció irányától. A-jelet kaptak azok a fejlesztések, ahol tudományos kutatásból vagy intuícióból indult a kutató-fejlesztőmunka. B-vel jelöltem azokat az anyagfejlesztéseket, ahol piaci igény kielégítéséről volt szó, és végül C-vel azokat az eseteket, amikor a felhasználás helye és a személye is adott (megrendelés). Azoknak az anyagfejlesztéseknek, amelyek egyéni inspirációból születtek, a hasznosításuk többnyire elmaradt. Amikor egy konkrét piaci igény vezetett az anyagfejlesztéshez, a megvalósulás (kereskedelmi termék előállítása) sokkal gördülékenyebben ment.

	Termék	Anyag	Innovációs irány	Siker score 1-5ös skálán
1	Könnyű, erős autóbusz-alváz	Vékonyfalú zárt profil mikroötvözött acélból	B	5
2	Hosszú élettartamú csiszoló szalag	Amorf fémszalag bennszülött kerámiaszemcsékkel	A	0
3	Présszerszám tetőcserép-gyártáshoz	Vízátereszto SiC szerszám	B	1
4	Olcsó fogaskerék kézi fúrógéphez	Kopásálló ferromangán anyag porkohászati technológiával	C	5
5	Energiaelnyelő ütköző	Fémhab-kompozit	A	1-3
6	Féktárcsa hosszú élettartammal	C/SiC kompozit	B	4
7	Műhold-alkatrész	Nagy szilárdságú alumínium- kromát borítással	C	5

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 29 2025. 10. 09. 20:02

2.2. Írásműveim

Ez a **második csomag**. Ide került 84 szakcikk, 160 előadás, 201 újságcikk, 15 szakkönyv, 4 kiadványszerkesztés, 4 szabadalom. Az Anyagismeret és az Anyagszerkezettan könyvek 3-3 kiadást is megértek. Különös öröm az, hogy publikációim közül van egy[21], amely 41 független hivatkozást kapott, s ezzel a Miskolci Egyetem H-indexe 41-re növekedett, s ezt a tényt a rektor oklevéllel nyugtázta.

A szakkönyvek mellett írtam két szépirodalmi kötetet is: 1. Az én egyetemem – TYPOTEX kiadó (írások a Miskolci Egyetem vidékéről), 2. Úton lenni – Miskolci Egyetemi Kiadó (száz utazás ezernyi emléke).

2.3. Elismerések

A **harmadik csomagba** olyasmik kerültek be, amit velem csináltak mások. Több alkalommal értek megtisztelő kitüntetések, elismerések, ez mi, ha nem eredmény?

Díjazták a világűrhöz tanúsított vonzódásom (Fonó Albert-díj, MANT), tanári tevékenységem (Fáy András-díj, OTDK), a miskolci egyetemi évtizedeimet (Signum Aurerum Miskolciensis), tudományos munkáimat (D.h.c. tiszteletbeli doktor, Miskolci Egyetem), kohászkodásom (Verő-díj, Miskolci Egyetem), vállalkozói igyekezetemet (Prima-díj, VOSZ), Miskolc városi hűségemet (Szentpáli István-díj, Hermann Ottó-díj, Miskolc város), innovációs eredményeimet (Gábor Dénes-díj, NOVOFER), űrkutató mivoltomat (Bay Zoltán-díj, Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium) és a szabadalmaimat (Nívódíj, MTA-Szabadalmi Hivatal).

Valamennyi kitüntetést a rendszerváltás utáni korszak hozta. Ebben az is közrejátszik, hogy az „átkos" korszak jellegtelen rendjeleit (Becsületdiploma, Kiváló tanuló, Kiváló dolgozó, törzstag stb.) kihagytam a felsorolásból. Hálával tartozom mindenkinek, aki társam volt a sikerekhez vezető úton, s azoknak is, akik felfigyeltek folyamatos munkálkodásomra, s értékelhetőnek találták.

3. Összegzés

Ha az ember visszanéz, elcsodálkozhat saját életén. Miért pont ez történt velem? Mennyi ebből az, ami én vagyok, és mennyi az, amit velem csináltak? Lehet mondani, hogy sodort az élet, és nem tehettem mást, egyszerűen hagytam magam. Lehet mondani, hogy mindenért én vagyok felelős, életem nem más, mint tetteim sorozata. Hogy lettem kohómérnök? Hogy lettem professzor? Hogy lettem cégtulajdonos? Mit szólnának ehhez az őseim? Mit szólnak ehhez az utódaim?

Ha politikus lennék, biztos azt hoznám ki, hogy minden a politikától függ. Ha nem jött volna Rákosi, nem deportáltak volna Pestről. Ha nem jött volna 1953-ban Nagy Imre az amnesztiával, máig ott csücsülnék Dombrád valamelyik paj-

[21] A Study of Structure and Mechanical Properties of Welded Joints in Polyethylene Pipes, Materials Science and Engineering A, 2006, 138143. Társszerzők: K. Leskovics, M. Kollár, (ez a cikk 2018 végére 41 független hivatkozást kapott, s bekerült a Miskolci Egyetem 41h indexét alkotó halmazba).

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 30 2025. 10. 09. 20:02

tájában. Ha nem jött volna Kádár a konszolidációval, máig segédmunkás lennék Budán a Kismotorban. Ha nem jött volna a rendszerváltás, máig az egyetem hű fia maradtam volna, hisz nem lett volna mód magánvállalkozás alapítására. Talán még azt is kimutatná valaki, hogy az utóbbi harminc év kormányváltásai vagy az európai politikai változások is befolyásolták az életemet. Vagy legalábbis a világ (és az ország) szeszélyesen változó űrbéli ambíciói rángatták a sorsomat irányító gyeplőket. Ki mer ma felelősen ilyet mondani? Megannyi kérdés, amire nincs igazán válasz. Az egész történet rendhagyó. A falusi gyerekek között én voltam az osztályidegen. A munkások között én voltam az értelmiségi. A kohómérnökök között én vagyok az anyagmérnök. A mérnökök között én vagyok a tudós. A tudósok között én vagyok a mérnök. A pestiek között én vagyok a vidéki, a vidékiek között én vagyok a pesti. A magyarok és az amerikaiak között én vagyok az európai, az európaiak között én vagyok a magyar. Az űrkutatók között én vagyok az iparos, az ipari emberek között én vagyok az asztronauta. Az biztos, hogy nagy ambícióval csináltam dolgaimat, sosem vettem félvállról. Szerettem a kihívásokat, ezek mindig megsokszorozták erőfeszítéseimet. Tudtam örülni kis sikereknek is, és el tudtam viselni a balsorsot. Tudtam alkalmazkodni, ha kellett. Nagy erőbedobással kezdeményeztem, írtam és nyertem hazai és külföldi pályázatokat, vezettem hazai és európai kutatómunkákat. Ez mindig pluszmunkát jelentett, de sok örömöt is. Tudtam örülni egy-egy publikációnak, kutatási eredménynek. De mindig nagyobbra tartottam a valóságos mérnöki teljesítményt. Aki tudja, csinálja, aki nem tudja, az tanítja – tartja a népi bölcsesség. Ez vitt el az önálló vállalkozás irányába. Önálló? Dehogy önálló. A vállalkozás mindig egy embercsoport közös tevékenysége. A közös akarat a legfontosabb. A cégen belül a projektteam, a cégen kívül a megbízó és a konzorciumi tagok, felettük az ESA és az EU, vagyis mindenki számít. Egy-egy űrprojekt sok-sok ember közös akaratának az eredménye.

Szerettem mérnök lenni. A mérnök mindig kis csavar egy nagy gépezetben. Amit csinál, attól függ az egész. Pontosság és felelősségvállalás – ezek a legfeltűnőbb kellékek. És az eredmény? A Sentinel2A nyolc éve kering odafönt, mindent lát, potyogtatja a felvételeit és még mindig hibátlanul működik. Az ADMATIS magyar űripari éllovas lett. Kell ennél több? Ilyenkor az ember hajlamos hátradőlni a fotelben. Megcsináltuk és jó.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 31 2025. 10. 09. 20:02

BÁRDOS JENŐ

Írta: Bárdos Jenő, professor emeritus, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Pannon Egyetem
Gortva János, egyetemi adjunktus, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

1. Életút, korszakok

1.1. Háromdiplomás középiskolai tanár: az első 25 év (1945–1970)

Bárdos Jenő 1945. május 5-én született a felső-ausztriai Obermixnitzben, majd a család viszontagságos hazatérte után, ugyanazon év nyarán, a háború utáni szokásoknak megfelelően, újra anyakönyvezték Hódmezővásárhelyen. Édesapja, szintúgy Bárdos Jenő, kiterjedt – daróci előnevű – észak-magyarországi katolikus zenész- és tanárcsalád sarja, egykoron az egri Líceum diákja, a szegedi Postaigazgatóság főfelügyelője volt. Édesanyja, B. Szűcs Irén makói eredetű, vásárhelyi, református iparos-dinasztia gyermeke volt. Húga, Bárdos Klára, nyugdíjba vonulása előtt a Bethlen Gábor Gimnázium vezető angoltanára volt. A város sajátos nyelvjárása és kommunikációs kultúrája, valamint ragyogó iskolai tantestületei révén a tudás, a művészetek és a sport arányosságait kínálta fel bármely gyermek számára – politikától, promenádtól, piacterektől és pletykáktól függetlenül – e kőfallal kerített, nádasokkal és vadvizekkel övezett Tisza-közeli városban. A Mária-Valéria utcai Fiúiskolában, a katolikus egyház révén, még ebben az áldatlan időben is részesülhetett hitoktatásban (tanára Dr. Lancz Kálmán, később Egerben elhunyt paptanár volt). Csillapíthatatlan olvasási vágyától hajtva, másodikos elemistaként beiratkozott a városi könyvtárba, és attól a ponttól kezdve korlátlanul haladt a kor egyetlen lehetséges „internet-országútján". Szülei a Postás Énekkarban énekeltek, amikor Fábián Gyula karnagy felfedezte, hogy a közöttük bujkáló kisgyermek minden szólamot tisztán elénekel. Így 1953-ban beíratták a zeneiskolába, és kilenc évesen megkapta első hegedűjét. Másfajta előadói képességei is korán megmutatkoztak: általános iskolás korában részt vett az országos szavalóverseny csillebérci döntőjében. A középiskolai évek alatt énekelt a Vásárhelyi Népi Együttes Kórusában és mint a Zeneiskola Növendékzenekarának koncertmestere felnőtt szimfonikus zenekarokban is játszott. 1963-ban az Erkel Diáknapokon, Gyulán, társastánc- kategóriában harmadik helyezést ért el. Mindezek az előzmények az előadói pályák felé terelhették volna, ám a Bethlen Gábor Gimnázium szigorú falai között (1959–1963) a diákok tehetségeit mesteri kézzel kibontó, független értelmiségi gondolkodású tanárok hatására mind az irodalomba, mind a nyelvekbe, de még a természettudományokba is beleszerelmesedett. A tanári kar, élükön a Sipka-házaspárral, mindvégig Németh László vásárhelyi tanárságának szellemi erejét sugározta. 1963-ban magyar, történelem, matematika, fizika, orosz és latin tantárgyakból érettségizett jelesre.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 33 2025. 10. 09. 20:02

Saját elhatározásából öltötte fel, képletesen szólva, a szőrcsuhát a kőgombokkal, hogy bevonuljon a szegedi József Attila Tudományegyetem magyar, orosz, majd angol szakjaira, ám Szegedország napfényes egyetemei egyáltalán nem tűntek kolostornak: arról szóltak, hogy mindenki teremtse meg a saját kultúráját, anélkül, hogy bárkit is utánoznia kellene. Eredményei lehetővé tették, hogy a szegedi Eötvös Kollégium tagja lehetett. 1965-ben angol nyelvet tanított a szegedi Rókusi Általános Iskolában, amely ekkortól számítja angol tagozatának létrejöttét; majd mindhárom szakját tanította a Tömörkény, illetve a Tiszaparti Gimnáziumban, még a diploma megszerzése előtt. Egyetemi évei alatt olyan kiemelkedő tanárok, kutatók közelébe kerülhetett, mint Szauder József, Szathmári István, Csetri Lajos, Keserű Bálint, Mikola Tibor, Tamás Attila, Bálint Sándor a magyar nyelv és irodalom szakon; Szőke György, Pete István, H. Tóth Imre, Juhász József, Fejér Ádám az orosz nyelv és irodalom szakon; Matzkó László, Petri Gáborné, illetve főként Hankiss Elemér és Szegedy-Maszák Mihály az angol nyelv és irodalom szakon. A hatvanas évek derekán Illés László irodalomtörténész kérésére (MTA Irodalomtudományi Intézet) oroszból fordított tanulmányokat emigráns magyar szocialista írókról. Ebből az első keresetéből Csokonai-szobrot vásárolt, mert első egyetemi dolgozata A lélek halhatatlanságáról szólt: ma is könyvtára éke. 1969-ben Halász Előd dékán jóvoltából – tekintettel jelentős szegedi gyakorlótanári tevékenységére – egy évvel korábban diplomázhatott harmadik szakján is, így 1968-ban és 1969-ben szerzett középiskolai tanári diplomát magyar, orosz, angol nyelv és irodalom szakokon. 1968-tól 1972-ig a budapesti Pályafenntartási és Vasútépítési Technikumban mindhárom szakját tanította. Nyaranta az IBUSZ orosz és angol referatúráján szakképzett idegenvezetőként nyitogathatta fülét globális nyelvi variánsokra, és először szólhatott idegenekhez magyar történelemről, kultúráról, szokásainkról és főként népzenénkről.

1.2. Egyetemi oktató, kutató, menedzser: a második 25 év (1970–1995)

1972-ben pályázattal nyerte el az ELTE TTK Idegennyelvi Lektorátusán oktatói állását, így első publikációi orosz és angol nyelvű általános és szaknyelvi jegyzetek és nyelvkönyvek voltak. Idővel a matematika és fizika szaknyelvi területekre „szakosodott", így nem meglepő, hogy már a hetvenes években a Kátai Imre által indított Numerikus és Gépi Matematika Tanszék hallgatói számára is készült szaknyelvi tankönyv. 1974-ben – egyhónapos ösztöndíj keretében – életében először járt „nyugati" országban: a manchesteri egyetemen. Patricia McEldowney és Ron White vezetésével funkcionális nyelvelméletet és az angol mint idegen nyelv szakdidaktikáját tanulmányozhatta. Hazatérte után jelent meg Angol nyelvkönyv matematikusoknak című szaknyelvi jegyzete (1975). Első jelentősebb kutatására is ekkor került sor: a Felsőoktatási Pedagógiai Kutatócsoport egyik tagjának (Csonka József) felkérésére készült el Az objektív értékelés elmélete, módszertani kérdései és gyakorlata című tanulmány. 1979-ben Sipőczy Győző igazgató taná-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 34 2025. 10. 09. 20:02

csára pályázott át az ELTE-n belül az Idegennyelvi Továbbképző Központba, ahol előbb adjunktusi, majd docensi beosztásban vezette az angol nyelvi szakcsoportot mint az Állami Nyelvvizsga Bizottság egyik alelnöke. 1982-es Vizsgamódszertanát éveken át standardként használták. 1986-ban angolul is megjelent az akkori ÁNYV rendszerének teljes leírása, majd annak 1989-es reformját is előkészítette. Számos országos hírű angoltanárral dolgozhatott együtt: Horlai György, Czobor Zsuzsa, Lukács Krisztina, Radványi Tamás, Susan Kutor, Heltai Pál és még sokan mások. Ekkor az angol nyelvű ÁNYV-k minőségéért, a bizottságok összetételéért és felkészítéséért is felelt.

1979-ben az Angol-Magyar Kulturális Csereegyezményhez benyújtott pályázatával (a British Council finanszírozásában) egyéves angliai ösztöndíjat nyert el, hogy Canterbury-ben, a Christchurch College és a Kenti Egyetem együttműködésében posztgraduális fokozatot szerezzen. Ez az egyéves angliai akkulturáció (bár ír családnál lakott) meghatározó, döntő fordulatot hozott mind nyelvtudásában, szakmai felkészültségében és témaválasztásaiban. A honosítási kísérlet során jelezték, hogy ez a fokozat „nem a megfelelő irányban" született, így eredeti munkáját átírta, kibővítette és 1981-ben, Értékelő módszerek különös tekintettel az idegen nyelvek tanítására címmel az ELTE-n megvédte bölcsészdoktori értekezését. Ugyanebben az évben a MUOSZ nyelviskolájának programigazgatója lett, így a nyolcvanas évek számos újságíróját és média-személyiségét is taníthatta (mint például Csák Elemér, Kondor Katalin, Perjés Klára, Péter Ferenc, Barra Mária, Fóris György, Lambert Gábor és mások). 1986-ban az ELTE képviseletében egyhónapos tanulmányutat nyert el a Stockholmi Egyetemre: hazafelé átrepülhetett a csernobili katasztrófa radioaktív felhőjén. 1987-ben került sor kandidátusi védésére (MTA), amelyben, mint fő téma, megjelenik az idegen nyelvek tanításának kultúrtörténete. 1988-ban a Magvető Könyvkiadó Gyorsuló Idő sorozatában jelent meg Nyelvtanítás: múlt és jelen című monográfiája, amely nevét országosan ismertté tette. 1988-tól 1990-ig, Fulbright vendégtanári pályázat nyerteseként a Rutgers Egyetem (New Brunswick, New Jersey, USA) vendégprofesszora lehetett. Ajánlói Hankiss Elemér (MTA Szociológiai Intézet) és Alan Cunningsworth (Christchurch College, Canterbury) voltak. Ösztöndíját meg is hosszabbították, hogy létrehozhassa a Rutgers Egyetem 18 kredites magyar nyelv és irodalom mellékszakját, amelyhez nyomtatott és hangosított tananyagokat is készített. Munkájában segítette a Magyar Lektori Központ, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete, valamint Szépe György alkalmazott nyelvész, aki korábbi, többéves együttműködésük folytatásaként 1990-ben követte ebben a pozíciójában mint a Hungarian-American Studies Center vendégprofesszora.

1990-ben Liszi János, a Veszprémi Vegyipari Egyetem rektorának felkérésére alapítói szerepet vállalt a Veszprémi Egyetem Angol Nyelv és Irodalom Tanszékének, majd a Tanárképző Karnak a kialakításában. 1991-től 1998-ig ennek dékánjaként tizenegy tanszéket és nyolc szakot hozott létre; kiépítette az ötéves és

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 35 2025. 10. 09. 20:02

hároméves tanárképzés gyakorló iskolai hálózatát. A modern idegen nyelvi képzés állt a középpontjában annak az alkalmazott nyelvészeti habilitációnak is (az alkalmazott nyelvészet, a hungarológia és a nyelvpedagógia konstellációjában), amelyet 1995-ben az ELTE BTK folytatott le. Ugyanebben az évben nevezték ki egyetemi tanárnak a VE Angol Nyelv és Irodalom Tanszékére. Mindez a fejlesztés nem jöhetett volna létre az általa írt és sikeresen elnyert Világbanki (FEFA) pályázatok nélkül, amelyek a nyelvtanárképzésen túlmenően más prioritásokat is tartalmaztak (pl. Alkalmazott Nyelvészeti Kutatóközpont létrehozása és tanszékké fejlesztése, szakfordítói képzések előkészítése, tanári továbbképzések minőségbiztosítása, illetve átfogó, standard értékelési módszerek és vizsgatechnikák fejlesztése.) Az Angol Tanszék, majd az Angol-Amerikai Intézet fényét – vezető professzorának amerikai vendégprofesszorsága révén – Fulbright vendégtanárok növelték, például Dorsey Kleitz, Bruce Degi, Ravi Sheory, Scott Campbell. Utóbbi kollégája dékáni segítségével (Rochester, Nazareth College) a PE Angol-Amerikai Intézete közös szakot alapított, amely azonban gazdasági megszorítások miatt nem indult el. A veszprémi tanárképzési modell úgy oldotta meg a korabeli (három- és ötéves) tanárképzés problémáit, hogy párhuzamos tanárképzésben, ahol a pedagógiai tárgyak és gyakorlatok abszolválása egyidőben zajlott a szaktárgyi rendszerekkel, jóval több gyakorlati tárgyat illesztett be, mint a más egyetemeken művelt, hagyományos magyar modell. Jóval a bolognai rendszer megjelenése előtt kialakult egy 3+2+2 modell, amelyben a BA- és az MA-fokozatot saját mentorképzés követte. Kényszerhelyzetben (nem volt, most sincs gyakorló iskolája) a megye iskoláira támaszkodva partneriskolai hálózatban végezte a két féléves gyakorlati tanárképzést. A szakdidaktikai tárgyakat (eredetileg hat, majd csak négy félév = Bokros-csomag) a szaktanszékek tanították, irányították és ellenőrizték. A MAB Látogató Bizottsága (1998, Csapó Benő) a TK szakjait kiváló és jó jegyekkel értékelte és konstatálta a veszprémi tanárképzési modell létrejöttét.

1.3. Iskolaalapítások, oktatás, kutatás, elismerések: a harmadik 25 év (1995–2020)

Bárdos Jenő 1991–1998-ig tartó dékáni megbízatását követően nem fogadta el a rektorhelyettesi meghívásokat (Gaál Zoltán rektortorsága idején), hanem tudományos kutatásaira koncentrált. 1999-től 2002-ig elnyerte a Széchenyi Professzori Ösztöndíjat, öt év alatt három monográfiát írt és e művek alapján 2007-ben megvédte az MTA doktora címet. (Az idegennyelv-pedagógia három aspektusa: nyelvtanítás-történet, kortárs elméletek és az értékelés). 2010-ben formálisan nyugdíjba vonult a Pannon Egyetemről, mint az Angol-Amerikai Intézet alapító igazgatója, a Nyelvpedagógiai Doktori Program vezetője, alapító professzora; illetve az Alkalmazott Nyelvészeti és Neveléstudományi Doktori Iskola nyelvpedagógiai moduljának vezetője. Eredményekben igen gazdag húsz évet töltött Veszprémben, ahol képes volt érvényesíteni a régi (amerikai) egyetemi alapelvet, hogy egy egyetemi tanár a kutatáson és az oktatáson túl a közösség kulturális és tudományos köz-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 36 2025. 10. 09. 20:02

életének is szolgálója. Így képviselhette az egyetemet Veszprém testvérvárosában, Louvain-la-Neuve-ben, annak katolikus egyetemén, Veszprém Város Vegyeskara társaságában. Veszprémben zenei eseményeket szervezett a kulturális élet fellendítésére: ezért a város Gizella-díjban részesítette. A Veszprémi Akadémiai Bizottság (VEAB) bölcsészettudományi-kulturális alelnökeként szolgált 2019–2022-ig. 2008-ban sikerült Veszprémbe hozni az Országos Neveléstudományi Konferenciát, amelyen a Mendelssohn Kamarazenekar műsorát versmondásával kötötte egybe (Vivaldi és Piazzola: 8 évszak). Igyekezett az egyetem városi kampuszjellegét erősíteni: az állami könyvesbolt helyén egyetemi könyvesbolt nyílt, az MKB pénzfelvevő automatát helyezett el az Aulában. Az összes hivatalban lévő brit, amerikai és ausztrál nagykövet járt intézetében; a King's Singers együttes műsorát maga konferálta; Udvardy Erzsébet kiállításán verseket mondott és még hosszan sorolhatnánk. Mindezt intézetének vendégkönyve pontosan követi: első bejegyzője Göncz Árpád köztársasági elnök (író, műfordító) volt. Bárdos Jenő évtizedeken át számos hazai és nemzetközi szervezet tagja (MANYE, MPT, HUSSE, MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, Modern Filológiai Társaság, továbbá a HAAS, az utóbbi társelnöke Bollobás Enikővel. Alapító tag a Charles Alderson nevével fémjelzett európai nyelvi mérésmetodikai szervezetnek, az EALTA-nak. Számos hazai és nemzetközi konferencia, tanulmányút résztvevője (Franciaország, Ausztria, Ausztrália, Dél-Afrika, Egyesült Államok), ahol leginkább a nyelvpedagógia örökzöld témáival, a tanári hivatás dimenzióival, hungarológiával és művelődéstörténettel egyaránt foglalkozott. 2003 és 2008 között a nyelvvizsgákat akkreditáló minisztériumi testület (NYAT) választott tagja, majd választott elnöke lett: ekkor zajlott a Magyarországon működő vizsgarendszerek minőségbiztosítása és az európai sztenderdekhez igazodó szabványosítása. Addigi életművét és veszprémi munkásságát a Magyar Köztársaság Érdemrend Lovagkeresztjével ismerték el; lokálisan megkapta a rangos Veszprém Megyéért Érdemérmet. Nem tudni, hogy a sorsnak van-e felező ideje, vagy csak a szakma, a hivatás deleje áramlik szüntelen, de még várt rá néhány újabb kihívás.

2010-ben Hauser Zoltán egri rektor felkérésére sikerült megalapítani az Eszterházy Károly Főiskola második doktori iskoláját, a Neveléstudományit. Abban az időben két különböző tudományágban kellett doktori iskolát létrehozni, hogy az intézmény egyetemmé válhasson. A történelemtudomány mellett (Romsics Ignác) a Neveléstudományi Doktori Iskola megalapításával lehetővé vált, hogy a főiskola egyetemmé válhasson (2016). Hazajövetel volt ez Édesapja szülőföldjére, talán ezért is sikerült gyorsan beilleszkednie. Nem volt már meg a nagyszülői otthon a Tűzoltó híd közelében, a kömlői iskolaigazgató-kántor nagybátyja, Bárdos István a Kisasszonyban, apai nagyanyja a Hatvaniban pihen. Az egri élet valami titkos hosszabbításnak tűnt: szerettei szemével látott mindent. Ennyi év után megint új dolgokat alkothatott, megvolt hozzá a csapat, az elszántság, talán a szerencse is. A tudományos élet számos arrogáns figurája lenézéssel kezelte ezt

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 37 2025. 10. 09. 20:02

a vállalkozást, de tudós és felkészült kollégái segítségével sikerült megvalósítani Egerben is egy olyan doktori iskolát, amely számos kiemelkedő védéssel és habilitációval gazdagította az ország kutatáshoz is értő tanárságát.

1.4. Csonka torony: a negyedik 25 év (2020–)

Az ezredforduló második évtizedére beérett az a koncepció, amellyel az egri Neveléstudományi Doktori Iskola elindult. A tanárképzés primátusára épülve olyan doktori iskolát sikerült kialakítani, amely neveléstudományi szempontból közelíti meg az eltérő tudományterületeket felölelő tantárgypedagógiákat, mintegy hangsúlyozva a kutatások iskolaközeliségét. Ugyanakkor erőteljes, három féléves kutatásmódszertanában annak propedeutikájától a mennyiségi és minőségi kutatási módszerek széles tárháza villan fel: alkalmazásukat megkövetelik a disszertációkban. A szakdidaktikák diakrón és szinkrón valósága, valamint alkalmazásaik, például a mérés és értékelés mindvégig hangsúlyosan szerepelnek. Neveléstörténet és művelődéstörténet, nevelésfilozófia adják meg a doktori iskola távlatait, nemkülönben a nemzetközi kitekintést is, amely nélkül könnyen előfordulhat a beszűkülés. Különösen részletes kutatási területnek tekinthető a tanárképzés, a tanárkutatás: a tanári személyiség hatásrendszerei. A fentiek jegyében folyik a nemzetközi képzés is, amelynek tervezésében és kivitelezésében Bárdos Jenő jelentős szerepet vállalt. Az MTA Pedagógiai Tudományos Bizottságában, ahol évtizedek óta tag, az a megtiszteltetés érte, hogy elnökké választották (2020–2023). Eddigi munkásságáért a társadalomtudományok tudósai számára ritkán adományozott Szent-Györgyi Albert Díjban részesült (2020).

1.5. Kutatási eredmények

Eddigi tudományos életműve közel kétezer oldalon fejti ki kutatásainak lényegét, ebből a legfontosabb 48 publikáció vizsgálható alább, az életesemények szövege után. A kutatások fókuszai a nyelvtanári létből fakadtak, majd absztrakciókká váltak a nyelvpedagógia mint interdiszciplináris alkalmazott tudomány feltárásában. Először az idegen nyelvi mérés és értékelés elmélete és gyakorlata volt a leginkább hangsúlyos, továbbá a tanári hivatás jellemzőinek bemutatása (a kreatív tanári személyiségről már 1985-ben nyilatkozott). 1980 óta kutatja a nyelvtanítás és nyelvtanulás kultúráját, többezer éves történetét, illetve jelenkorát: e téma legjelentősebb monográfiája az Élő nyelvtanítás-történet (2005). Legnépszerűbb könyve Az idegen nyelvek tanításának elméleti alapjai és gyakorlata (2000), ugyanakkor számos egyetem és nyelvvizsgáztatói testület alapvető, kötelező szakirodalma Az idegen nyelvi mérés és értékelés elmélete és gyakorlata (2002). Ezek a kötetek voltaképpen a magyar nyelvtanárok szaktudásának standardizálása céljából születtek, ám a szerző más műveiben is használ hozzá közel álló nyelvi leleményeket, stiláris eszközöket: érzékelhetően a minél szélesebb olvasói hozzáférés híve. Olvasmányosságával az elvont problémákat is könnyedén jeleníti meg

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 38 2025. 10. 09. 20:02

és népszerű azok körében, akik egyáltalán tudnak róla. A kortárs tudományos élet egyik rákfenéje, hogy az értelmiségi tudás képviselőiben is szegmentálódott és a szerzők egymást nem is olvassák. Ezt az alkotói vágyat a kortárs technika feltétel nélkül kielégíti: átlagos ipari termékekkel tömíti el a virtuális játékteret, amivel a tiszteletlenség szintjére emeli azt a magatartást, amely létével segít kitörölni a mély emberi gondolatok megismerését, meghallását.

2. Pedagógiai alkotások, iskolaalapítások (lényegük, hogy ma is működnek)

- Az Állami Nyelvvizsga két modelljének bevezetése a gyakorlatba (ELTE ITK, 1979), illetve az új modell fejlesztése, tervezése (1987, megvalósult 1989-ben, távollétében). A KER-hez igazított akkreditációban az ÁNYV jelen utódja az Origó Nyelvvizsgarendszer.
- Magyar mellékszak alapítása a Rutgers Egyetemen (1988–1990)
- A Veszprémi Egyetem Angol Tanszékének (most Angol-Amerikai Intézet); Tanárképző Karának és szakjainak alapítója: létrejött a veszprémi tanárképzési modell (1990–2010). A Tanárképző Kar később Modern Filológiai és Társadalomtudományi Karrá alakult, jelenleg Humántudományi Karként működik.
- Nyelvpedagógiai Doktori Program alapítása a Veszprémi Egyetemen (1999–2003; majd alapító törzstag az Alkalmazott Nyelvészeti és Neveléstudományi Interdiszciplináris Doktori Iskolában a Veszprémi (majd Pannon) Egyetemen (2003–2010). Jelenlegi utódja a PE Többnyelvűségi Doktori Iskolája.
- Neveléstudományi Doktori Iskola alapítása az egri Eszterházy Károly (Főiskola, majd Egyetem) Katolikus Egyetemen (2012-től). Programigazgató (2012–2022), a Nyelvpedagógiai modul vezetője (2012-től).

3. Legfontosabb publikációinak tematikus csoportosítása

NYELV-PEDAGÓGIA (17)	TANÁRKÉPZÉS (13)	NYELVTANÍTÁS ÉS KULTÚRA (06)	NYELVVIZSGÁK (12)
84b, 88, 97a, 00, 01a, 02b, 03b, 03d, 04a, 05a, 05b, 06a, 06b, 08, 12, 19a, 24a.	85, 95, 96, 97b, 99, 01c, 03c, 09a, 11, 15b, 15c, 16, 24b.	81, 84a, 89, 04b, 09b, 13.	82, 83, 86, 94, 01b, 02a, 03a, 07, 15a, 19b, 19c, 20.

1981: Szemléltetés az angol nyelviskolákban 1980-ban. In: Szépe, Gy; Németh, A; Hofmann, L. (szerk.): *Az idegennyelvi valóság szemléltetése*. Bp. TIT Társulat. 177-189.
1982: *Vizsgamódszertan az Állami Nyelvvizsga Bizottság tagjai számára.* Budapest: ELTE ITK. 1-17 p.
1983: A nyelvvizsgamódszertan néhány kérdéséről. *Modern Nyelvoktatás.* 10/1, 247-259.
1984a: Az idegen nyelvek tanítása a nyolcvanas években. *Pedagógiai Szemle*. XXXIV/2. 105-118.
1984b: Nyelvek és elvek. *Pedagógiai Szemle*. XXXIV/5. 471-475.
1985: A kreatív tanári személyiség. *Pedagógiai Szemle*. XXXV/7-8. 753-758

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 39 2025. 10. 09. 20:02

1986: State Language Examinations : Profiles, Requirements and Levels. In: Lukács, J; Tettamanti, E. (szerk.): *Language Teaching in Hungary*. Bulletin. National Institute of Education. Bp. OPI. 50-91.
1988: *Nyelvtanítás: múlt és jelen.* Gyorsuló Idő sorozat. Bp. Magvető. 1-222.
1989: *Hungarian Literature and Culture*. New Brunswick: Kinko's Copies, Rutgers University. 1-387.
1994: Egynyelvűség és többnyelvűség a nyelvvizsgák rendszerében. In: Koltay, T; Aradi, A; Sturcz, Z; Szőllősy-Sebestyén, A.(szerk.): *Többnyelvűség az oktatásban és a kutatásban.* Bp. BME. 344-354.
1995: *Models of Contemporary FLTT (Foreign Language Teacher Training): Theory and Implementation.* The ERIC Clearinghouse on Assessment and Evaluation, CAL. Washington, D.C., U.S.A. Published by ERIC Document Reproduction Service No ED397629. 1-83
1996: Teacher Training in Hungary and the European Dimension. In: Beszteri, B; Kalmár, Z; Szilágyi, I. (szerk.): *Hazánk és Európa = Hungary and Europe.* Veszprém, VEK. 156-180.
1997a: A nyelvpedagógia fejlődése és tudatosulása. *Magyar Pedagógia.* 97. évf./1 3-17.
1997b: A hároméves angolnyelvtanárképzés továbbfejlesztésének lehetőségei: 1994/96. (Medgyes Péterrel). *Modern Nyelvoktatás* III/1-2. 3-19.
1999: Az idegen nyelvek tanításának története mint alapozó tárgy a tanárképzésben. *Modern Nyelvoktatás.* V/2-3. 3-17.
2000: *Az idegen nyelvek tanításának elméleti alapjai és gyakorlata.* Bp. NTK. 1-300.
2001a: A nyelvpedagógia multidiszciplinaritása. In: Kiss E. (szerk.): *Interdiszciplináris pedagógia*. Kis Árpád Archívum. Debrecen. 247-258.
2001b: Az idegennyelvi mérés és értékelés fejlődése. In: Csapó, B. – Vidákovich, T. (szerk.) *Neveléstudomány az ezredfordulón.* Bp. NTK. 254-267.
2001c: A tudományosság esélyei a nyelvtanárképzésben. *Iskolakultúra.* XI/2. 8-20.
2002a: Az idegen nyelvi mérés és értékelés elmélete és gyakorlata. Bp. NTK. 1-285.
2002b: Kulturális kompetencia az idegen nyelvek tanításában. Modern Nyelvoktatás VIII/1. 5-18.
2003a: A nyelvtudás megítélésének korlátai. *Iskolakultúra.* XVI/8. 28-39.
2003b: Alkalmazott nyelvészeti axiómák a nyelvpedagógiában. *Modern Nyelvoktatás*. IX/2-3. 3-13.
2003c: A Veszprémi Egyetem Tanárképző Karának története. In: Albert, J. (szerk.): *A Veszprémi Egyetem története.* Veszprém, Veszprémi Egyetemi Kiadó. 60-79.
2003d: Elmélet és gyakorlat a nyelvpedagógiában. In: Katona, A. (szerk.): *A tanári mesterség gyakorlata.* Tanárképzés és tudomány. Bp. NTK. 38-48.
2004a: *Nyelvpedagógiai tanulmányok.* Iskolakultúra Könyvek 24. Pécs. 1-206.
2004b: A feladatközpontú nyelvtanítás esélyei. In: Kurtán, Zs; Zimányi, Á. (szerk.): *A nyelvek vonzásában.* Veszprém. Veszprémi Egyetemi Kiadó. 189-203.
2005a: *Élő nyelvtanítás-történet.* Bp. NTK. 1-336.
2005b: A kommunikatív nyelvtanítási irány és a századvég. Iskolakultúra. XV/8. 60-72.
2006a: A nyelvtudás-fogalom metamorfózisai: kritikai elemzés. In: Silye, M. (szerk.): *Porta Lingua: Utak, perspektívák a hazai szaknyelvoktatásban és -kutatásban.* Debrecen, SZOKOE. 15-22.
2006b: Módszertan, vagy nyelvpedagógia? *Teaching Hungarian as a Second Language (THL2)* 2006/1-2. 5-14.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 40 2025. 10. 09. 20:02

2007: Ekvivalenciák és kompetenciák a nyelvvizsgák világában. *Educatio*, XVI/2. 231-242.
2008: The Content Structure of Language Pedagogy. In: Johanna Laakso (szerk.): *Ungarischunterricht in Österreich = Teaching Hungarian in Austria: Perspectives and Points of Comparison*. Wien, Berlin, LIT VERLAG 230. 33-56.
2009a: Miért nincs Magyarországon pedagógia doktora (EdD) fokozat? Pedagógusképzés 9:38. 5-29.
2009b: Pazarló magyarok: nyelv- és kultúravesztéseink történetéből**.** *Iskolakultúra.* 19:3-4. 129-137.
2011: Tanárképzési kontextusok, különös tekintettel az angolra. In: Frank; T.; Károly, K. (szerk.): *Anglisztika és amerikanisztika: magyar kutatások az ezredfordulón.* Bp. Tinta Könyvkiadó. 33-49.
2012: A tantárgy-pedagógiák szerkezete, megítélésük kritériumai. *Magyar Pedagógia*. 112:2, 61-75.
2013: A zene felemel… és megtart. A Snétberger Zenei Tehetség Központ mint pedagógiai kihívás és iskolakísérlet. Társadalmi Együttélés. 2013:3. 1-18.
2015a: Quality Assurance in Accrediting Foreign Language Examinations in Hungary. In: Holló, D; Károly; K. (eds.): *Inspirations in Foreign Language Teaching: Studies in Language Pedagogy and Applied Linguistics.* London, Boston: Pearson Education Limited. 207-220.
2015b: A tanulási stratégiák és az önálló tanulásról szóló szakterület feltárása a nyelvpedagógia szempontjából. In: Bárdos, J. (szerk.): *Nyelvtanulási stratégiák, tanulási autonómia: az elmélet és a gyakorlat összehangolása.* Eger: EKF Líceum Kiadó. 9-32.
2015c: A tanári lét dimenziói, különös tekintettel a tudós tanárokra (pedagógiai ars poetica). Pedagógusképzés. 12-13:41-42; 47-68.
2016: Eltűnő nyelvtanárképzéseink nyomában. *Modern Nyelvoktatás.* XXII/1-2. 92-104.
2019a: Losses and Gains in the Content Structure of Contemporary Foreign Language Teacher Training. In: Bátyi, Sz. (ed.) *Language – Teaching, Learning, Representation, Processing. Studies in Psycholinguistics VI.* Veszprém: PE MFTK. 9-23.
2019b: A nyelvtudás elbírálásának rövid története, problémái és korlátai. *Új Pedagógiai Szemle* 69:11-12. 134-154.
2019c: A magyar Állami Nyelvvizsga öröksége: (ne) nézz vissza haraggal? *Modern Nyelvoktatás* 25:3-4 5-29.
2020: A félreismert Közös Európai Referenciakeret (KER, 2001) és Társkötete (2018): kritikai elemzés. *Modern Nyelvoktatás* 26: 1-2. 5-27.
2024a: Henry Sweet (1845-1912) nyelvész, alkalmazott nyelvész, nyelvpedagógus „a nyelvek gyakorlati tanulmányozásának" szükségességéről. 125 éves a nyelvpedagógia egyik alapműve: kritikai elemzés. In: Kaposi, J; Horváth I. (szerk.) *Új tantárgypedagógiai kutatások, innovációk és elemzések.*Bp. MTA PTB. Szakmódszertani Albizottság. 127-145.
2024b: Veszprémi Vegyipari Egyetemből Veszprémi Egyetem: a tanárképzés koncepciója és megvalósulása. (Sallai Éva tanárképzési elképzeléseinek egyetemi háttere: 1991-2008). In: Dobos, O. (és mtsai): *Sallai Éva Emlékkönyv.* Eger, Líceum Kiadó. 39-56.

4. Kitüntetések

- Apáczai Csere János-díj: 1993; Pro Universitate Vespremiensis: 1994;
- Széchenyi Professzori Ösztöndíj 1999–2003; Gizella-díj (Veszprém város kulturális fődíja): 2003;

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 41 2025. 10. 09. 20:02

- Brassai Sámuel-díj: 2008 (Magyarországon az alkalmazott nyelvészek számára elérhető legmagasabb kitüntetés);
- Magyar Köztársaság Érdemrend Lovagkereszt: 2010. március 15.;
- Veszprém Megyéért Érdemérem: 2011;
- Kiss Árpád Díj: 2011 (neveléstudományi kutatásaiért);
- Eszterházy Károly Emlékérem: 2013 (EKE Eger); Somos Lajos Díj: 2015 (EKE, Eger);
- Szent-Györgyi Albert Díj: 2020.

5. Tudós tanár – szubjektív portré

Tudós tanár, e szavakkal jellemezhető leginkább Bárdos Jenő munkássága és személyisége. Mi mutathatja meg jobban egy ilyen személyiség vonásait, mint legfőbb alkotásai és hatása? Alkotásai – amelyek elméletiek és gyakorlatiak is – éppúgy értékállóak, mint azok az alapelvek és tudás, amelyeket tanárként tanítványainak adott. Hiszem, hogy saját tanári hitvallásánál aligha lehetne pontosabban megfogalmazni gondolatainak lényegét: „*A tanár egy altruista személyiség, aki voltaképpen a diákjaiban él tovább. Átmeneti, de ahhoz legyen jó!*"[1] Bárdos Jenő valódi iskolateremtő személyiség, így vezetőként is megmutatta képességeit az évtizedek során. Ez a három összetevő, a tanár, a tudós és a vezető ad keretet ennek a portrénak. A sorrend nem véletlen. Tanítványai és munkatársai is jól tudják, hogy a Professzor Úr önmagára mindig elsősorban tanárként tekintett és tekint.

Átmenetiség, továbbélés és minőség azok a gondolatok, amelyeket ki kell emelnünk a hitvallásából ahhoz, hogy megértsük életművét, hogy kirajzolódjanak előttünk céljai. Átmenetiség, hiszen tanárként tudatában van annak, hogy tanítványai életében csak egy rövid epizód szereplője, továbbélés, mert tudja, hogy ebben a rövid epizódban úgy kell hatnia, hogy örök legyen, s minőség, mert tudja, hogy mindezt kérlelhetetlen szakmai alapossággal, felkészültséggel, s jól kell csinálnia. Jól, hiszen amit tesz, az évtizedekre meghatározza tanítványait. S lévén tanárképző, tanítványainál jóval többet: a tanítványok tanítványait, azaz a jövőt is. Könynyű helyzetben van a szerző, aki mindhárom szerepben látta őt: alkotó tudósként ismerheti műveit, látta a tanóráira – még évtizedek múltán is – készülő tanárt és előadót, valamint munkatársaként a vezetőt is. Ami azonban áldás, az egyben átok is, hiszen rengeteg emlék, olvasmány- és személyes élmény közül kell válogatni akkor, amikor papírra vetjük ezt a portrét. Ezért a fejezet címében is megjelenő jelző: szubjektív.

Felmerülhet a kérdés, hogy ki is a tudós tanár. A szakirodalomban többféle értelmezés is olvasható. Tudós tanár az, aki saját diszciplínáján belül rendelkezik nagy ismeretanyaggal és mély tantárgy-pedagógiai ismeretekkel is. A másik értelmezés szerint a tudós tanár aktív kutatói, tudósi életpályával bír tanári tevékeny-

[1] Elhangzott 2020.10.06-án, az Eszterházy Károly Egyetem oklevélátadó díszünnepségén., https://www.youtube.com/watch?v=lbKR1TRjuHc, Letöltés dátuma: 2024. november 12.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 42 2025. 10. 09. 20:02

sége mellett, voltaképpen tehát tanár tudós.[2] Bárdos Jenő mindkét kritériumnak megfelel, ráadásul maga is foglalkozott a tanári lét dimenzióival, s voltaképpen létrehozta pedagógiai ars poeticáját, természetesen, személyes habitusának és munkamódszerének megfelelően, tudományosan. Terjedelmi okokból az általa felsorolt kompetenciákról és jellemzőkről nem szólhatunk részletesen, de mindenképpen ki kell emelni néhány gondolatát, amelyekkel nem csak önmaga pedagógiai hitvallását formálta meg, de irányt is adott a jövő tanárgenerációinak. A tudós tanár az alkotó tanár, aki a diákjai mellett a tanártársak, az intézmény, a szaktudomány és a világ számára is alkot. A tudós tanár nézetei szerint megörökít: személyisége és kisugárzása olyan módon hat, hogy az események, a hely szelleme és a történések örökre felidézhetők maradnak. Mindezt széles körű általános műveltséggel, előadói és művészi képességgel és következetes, megfontolt, nevelő szeretettel lehet leginkább elérni.[3] Ezt nem csupán elméletben, de gyakorlatban is pontosan alkalmazza: egykori és jelenlegi diákjai aligha fogják valaha is elfeledni óráinak hangulatát, zenei és irodalmi példáinak sokaságát vagy éppen humorát. Nem feledhető azonban kérlelhetetlen alaposság és szigora sem, amelyhez azonban mindig hozzátette a szükséges segítséget is. Ezek adják meg azt a keretet, amelyek mindig felidézhetővé teszik azokat a tudományos, szaktárgyi és metodikai ismereteket, amiket immár hat évtizede közvetít diákjai felé itthon és külföldön egyaránt.

Bárdos Jenő azonban nem csupán tanár és tanárképző évtizedek óta, hanem gyakorlati szakember és tudós is. Életpályáját jelzi a nyelvvizsgáztatás hazai gyakorlatának folyamatos fejlesztése, a nemzetközi sztenderdekhez igazítása éppúgy, mint a nyelvpedagógiai, tantárgy-pedagógiai elméleti munkák sokasága. Epikus részletességgel megírta az élő nyelvtanítás történetét éppúgy, mint a nyelvi mérés és értékelés elméleti és gyakorlati útmutatóját, vagy éppen az idegen nyelvek tanításának elméleti és gyakorlati alapjait (Bárdos, 2000; 2002; 2005). A (nyelv) pedagógiára holisztikusan tekint. A nyelvi készségek, a kulturális jellemzők és tantárgy-pedagógiai ismerete egyaránt megjelenik a tudományos érdeklődésében és munkásságában is. Minden írásából kitűnik, hogy fontosnak tartja a széleskörű műveltséget, a történeti és kulturális értékek közvetítését éppúgy, mint a legfrissebb tudományos eredmények ismeretét, gyarapítását. Az értékközvetítő attitűdjét jól mutatja az is, hogy 2018-ban mindhárom nagymonográfiáját elérhetővé tette a Magyar Elektronikus Könyvtár felületén. Tudományos elismertségét jelzi, hogy számos szakmai szervezet választott tagjaként, illetve a Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Tudományos Bizottságának elnökeként is működött pályája során, s máig a tudományos közélet aktív, elismert tagja nemzetközi, országos és regionális szinteken egyaránt.

[2] Szabó Róbert–Tóth Kristóf: *Tudós tanár – tanár tudós": egy védés margójára.* Magyar Tudomány 2021/3., 413–419.

[3] Bárdos Jenő: A tanári lét dimenziói, különös tekintettel a tudós tanárokra (pedagógiai ars poetica). Pedagógusképzés 2014-2015, 47–68.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 43 2025. 10. 09. 20:02

A tanári lét egyik sajátos dimenziója az iskolavezető is. A felsőoktatásban dékánként, doktori iskolák alapító törzstagjaként és programigazgatóként ebben a szerepben is megmutatta képességeit. Iskolateremtő, integráló személyisége, s szakmai alaposssága áll sikereinek hátterében. Munkatársai jól ismerik azon tulajdonságát, hogy vezetői alapvetéseinek egyike a jelenlét. Nem csupán a szakmai irányok kijelölésének feladatát és a stratégiai tervezést tartja sajátjának, hanem hiszi és képviseli az operatív munka fontosságát, az ebben való részvételt is. Megfeszített, problémamegoldó közös gondolkodás és munka éppúgy felidéződhet munkatársainak emlékeiben, mint a kötetlen beszélgetések a gördülékeny napi munka szüneteiben. A tanárként oly jellemző, következetes, nevelő szeretet vezetőként is sajátja. Munkatársai mindenkor számíthatnak a szakmai és emberi támogatására, inspiráló és humoros személyiségével pedig képes a jó munkahelyi légkör megteremtésére.

A tudós tanár, Bárdos Jenő portréja leginkább így rajzolható meg. Tudományos eredményeinek, kitüntetéseinek tényszerű felsorolását ennek a tanulmánynak a korábbi fejezetei már tartalmazzák. A tények pedig makacs dolgok, további részletezésükre éppen ezért nem vállalkoztam ebben a fejezetben. A tények azonban csak részlegesen képesek megmutatni azt, ami a tanárt tanárrá teszik: a személyiséget. Azt, amit ő maga is altruista jelzővel illetett. Még kevésbé képes megmutatni mindazt, amire tanítványok ezrei emlékezhetnek az elmúlt évtizedekből: humort, emberséget, tudást és tudásvágyat. S ami talán ennél is fontosabb: a tudásvágy felkeltésének képességét. A kötet címe tudós arcképcsarnok, e sorok pedig legalább durva ecsetvonásokkal igyekeztek megrajzolni ehhez egy portrét, vállalva annak szubjektív voltát is. Hiszen nem feledhető az sem, hogy a tényeken túli embert mindenki kicsit másmilyennek látja, más-más helyzetekben más és más arcélét villantja fel. Mindez azonban így van jól, hiszen – Szophoklész gondolatait idézve – sok van, mi csodálatos, de az embernél nincs semmi csodálatosabb. E portré alanyának értékrendjéhez pedig aligha lenne méltóbb bármi, mint portréját egy klasszikus gondolatával zárni.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 44 2025. 10. 09. 20:02

BENDE SÁNDOR

Írta: Bende Sándor, egyetemi magántanár, Semmelweis Egyetem

1. Általános adatok

1945. augusztus 25-én született Eichendorfban. Édesapja Dr. Bende Sándor, az egri Tanárképző Főiskola, majd az ELTE Tanárképző Karának biológus tanszékvezetője volt. Édesanyja: Sebestyén Terézia gyógyszerész volt. Egy húga van, Bende Zsuzsanna, az Egyesült Államokban élt és dolgozott menedzserként. Apai részről a háromszéki Zaboláról származik. Az apai rokonsága jelenleg is részben Brassóban, Zabolán, Kovásznán él. Édesapja a tudományos pályafutását a Szegedi Tudomány Egyetem Állatszervezettani Tanszékén kezdte Dr. Ábrahám Ambrus akadémikus professzor irányításával. Édesanyja a Szegedi Tudományegyetem gyógyszerész karának volt hallgatója, mikor is 1944-ben a gyógyszerészkart nyugatra telepítették, így született meg háborús gyerekként Eichendorfban. A nagyapjának Zaboláról menekülni kellett, a Felvidékre, Pelsőcre került, ahonnan pedig az elcsatolás után a nagymamájával együtt a régi Gömör-Kishont Vármegye megmaradt magyarországi részére, Putnokra települtek. Az édesapját a szegedi egyetemről származási okok miatt eltanácsolták, ezután került az egri Tanárképző Főiskola biológiai tanszékére. Gyermekkorát Putnokon töltötte, itt végezte az általános iskolát is. Ezután a miskolci Földes Ferenc Gimnáziumban érettségizett. Érettségi után nem vették fel a Szegedi Orvostudományi Egyetemre, ezért az ózdi Városi Kórház Sebészeti Osztályán dolgozott műtőssegédként. Az itt töltött munka megszilárdította benne az elképzelést, hogy sebész szeretne lenni. Ebben nagy szerepe volt a sebészet vezetőjének, dr. Kardos Géza főorvosnak, aki szemében mindig a „Sebész" volt. Ezután felvették a Debreceni Orvostudományi Egyetemre, ahol 1971-ben végzett. Dr. Kardos Géza főorvos akkor már a Miskolci Semmelweis Kórház Sebészetét vezette, ezért ide jelentkezett orvosnak, ő pedig örömmel fogadta az osztályán. A sebészeti pályáját az ő irányításával kezdte el. A sebészeti tevékenység minden alapját, fogását tőle sajátította el, méltán tekintette őt tanítómesterének. 1972-ben megnősült, felesége 53 éve Dr. Vajvoda Júlianna családorvos, aki szintén az orvosi hivatást választotta, de akit 6 alkalommal utasítottak el egyetemi felvételekor, azzal az indokkal, hogy nem cél a Magyar Népköztársaság számára az orvosgenerációk kinevelése. Kitartásának és elkötelezett hivatástudatának köszönhetően 7. alkalommal felvételt nyert a Szegedi Orvostudományi Egyetemre, majd átment a Debreceni Orvostudományi Egyetemre és cum laude végzett.

Két fiuk született, az idősebb Dr. Bende Balázs sebész, plasztikai sebész és kliniko-farmakológus szakorvos, a sebészeti tevékenysége mellett nemzetközileg is kiemelkedő kutatómunkát végez. Nős, 2015-ben és 2018-ban, valamint 2025-ben

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 45 2025. 10. 09. 20:02

fiúgyermekük született. Kisebbik fia, Dr. Bende Gábor Miskolcon jogi egyetemet végzett, ügyvédi szakvizsgát tett, közben elvégezte a Corvinus Egyetem Nemzetközi Bankárképző Szakát. Jelenleg a CIB Bank különleges osztályának egyik vezető ügyvédje.

Egyetemi diploma: Debreceni Orvostudományi Egyetem 1971.

Szakvizsgák és időpontjuk:

- Sebészet 1975
- Anaesthesiológia és intenzív therápia 1979

A sebész szakvizsgától eltelt idő: 50 év

Eddigi állások:

- 1971–1994: Miskolci Semmelweis Kórház Általános Sebészeti és Mellkassebészeti Osztály (főorvos, 1985)
- 1981–1983 a Miskolci Semmelweis Kórház Aneszteziológiai és Intenzív Terápiás Osztályának megbízott osztályvezető főorvosa volt a sebészeti tevékenysége mellett.
- 1994–2002: Békés Megyei Kórház Általános Sebészeti Osztály (osztályvezető főorvos, megyei sebész szakfelügyelő főorvos)
- 2002-től 2014 szeptember 1-ig BAZ Megyei Kórház és Egyetemi Oktató Kórház Általános Sebészeti Osztály (osztályvezető főorvos)
- 2014 és 2016 között a BAZ Megyei Kórház és Egyetemi Oktató Kórház 600 ágyas Sebészeti Intézetének vezetője volt.

2. Kutatás és tudományos minősítés

A Miskolci Semmelweis Kórház Sebészeti Osztály Intenzív részegén naponta szembesült a súlyos szeptikus betegek állapotával, a kezelésük sikertelenségével. Az antibiotikumok széleskörű használata a gyógyászatban együtt jár a polyresistens Gram-negatív baktériumok szelektálódásával. Ezek a baktériumok a természetes bélflóra elemei. Az ember normális fiziológiai állapotában nem károsak, sőt szükségesek, azonban kóros körülmények között, pl. gyulladásos folyamatokban, a különböző sebészeti beavatkozások során a bélfal áteresztő képességének megváltozása következtében vagy a hashártyán keresztül a baktériumok, illetve azok szétesése után a belőlük felszabaduló lipopolysaccharid jellegű sejtfal-komponenseik, az úgynevezett endotoxinok a keringésbe kerülnek és szeptikus vagy endotoxin shockot okozhatnak. A keringésbe került endotoxinok súlyos hatását az egyre újabb és újabb és szélesebb spektrumú antibiotikumok és a specifikus immunológiai módszerek sem tudják teljes sikerrel kivédeni. A kialakult szeptikus, illetve endotixin shock a legkorszerűbb intenzív terápia ellenére is 60–80%-os halálozású. Mindezek alapján nem véletlen, hogy világszerte a kutatás előterében állt és áll napjainkban is.

Ez vezetett ahhoz, hogy érdeklődése a sebészeti szeptikus kórképek felé irányult. 1980-ban súlyos, 18 éves, szeptikus shockban lévő, többszervi elégtelen-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 46 2025. 10. 09. 20:02

ségben szenvedő fiatal nőn ultimum refugiumként extracorporalis aktív szenes haemoperfusiot alkalmazott, azzal a gondolattal, hogy ezt a kezelési módot már sikerrel alkalmazták thyreotoxicosisban, valamint különböző gombatoxinok eltávolításában. A kezelés sikeres volt, de nem tudta eldönteni, hogy a módszerrel a vérben keringő shockképző mediátorokat vagy az endotoxinokat távolították-e el. Kísérletsorozatot tervezett Miskolcon abból a célból, hogy feltételezését bizonyítsa. Miskolcon nem állt rendelkezésére sem metodika, sem kellő háttér az itt folyó kísérletek folytatására, ezért fordult az Országos „Frederic Joliot Curie" Sugárbiológiai és Sugáregészségügyi Kutatóintézet Sugáralkalmazási Osztályán Dr. Bertók Lóránd professzorhoz, aki akkor a hazai endotoxin-kutatás központját vezette. Ismertette a klinikai kezelés során tapasztaltakat, és felvázolta elképzeléseit. Segítséget és tanácsot kért tőle, de a meghallgatása után a professzor azonnal meghívta az osztályára, laboratóriumot és asszisztenciát biztosított számára. Felvázolta, hogy milyen metodikát lehetne alkalmazni, radioaktív izotópokkal megjelölt endotoxin-készítményekkel. Örömmel látott 7 éves kutatómunkájához az intézetben. A kutatómunkája két részből állt. Vizsgálta egyrészt a szeptikus shockok hatására létrejövő pathophysiológiai és pathomorfológiai szervelváltozásokat és a károsodások klinikai gyakorlatban is hasznosítható kivédési módjait. Másrészt vizsgálta a klinikai gyakorlat számára igen jelentősnek tűnő, a vérben keringő endotoxinszint csökkentésére alkalmasnak látszó módszereket. A pathofysiológiai elváltozások vizsgálatára ultrasrukturális vizsgálatokat végzett kísérletes endotoxin shockban minden szerven, és azt tudta kimutatni, hogy a hasnyálmirigy exocrinsejtjeit az endotoxinok közvetlenül károsítják, míg a többi szervben ezt a közvetlen hatást nem tudta bizonyítani. Ezzel igazolta Jacob Fine elméletét, hogy az endotoxin shockban a pancreas károsodása miatt számos szervtoxicus anyag szabadul fel, amely aztán elvezet a többszervi elégtelenséghez. Azt viszont nem tudta bizonyítani, hogy a hasnyálmirigy-exocrin sejtbe hogy jut be, hogy a közvetlen hatást kiváltsa, még ma is tisztázatlan, hogy ez a makromolekula endocytosissal vagy membránperturbatioval jut be a sejtbe.

A kísérletek második részében a klinikai megfigyelés alapján extracorporalis aktív szenes haemoperfusiot, illetve extracorporalis ultrafiltratiot végeztek kísérletes endotoxin shockban lévő kutyákon. A radioaktiv izotoppal megjelölt halálos dózisú endotoxin a haemoperfusios patronban jelentősen dúsult, az ultrafiltratios szűrletben a toxicitás pedig jelentősen nőtt.

A kutyákból a kezelés alatt félóránként vérmintát vettek, és a vérminták plazmáját az endotoxin iránt húszezerszeresére növelt érzékenységű patkányokba fecskendezték és vizsgálták a patkányok elhullását. Az egyórás vérminták már nem ölték meg az így kezelt patkányok jelentős részét, ami bizonyította, hogy a kutyákban keringő endotoxinszint jelentősen csökkent a kezelés hatására.

A témának 1991-es Bécsi Shock Világkongresszuson külön szekciója volt, ahol kutatási eredményeiről beszámolt. A módszereket az Egyesült Államokban a Cir-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 47 2025. 10. 09. 20:02

culatory Shock folyóiratban két közleményben ismertette. Az eljárást később japán kutatók és klinikusok is továbbfejlesztették. A kutatási témája kapcsolódott EÜ.M és az OTKA által támogatott kijelölt tárcaszintű témához. Az eredmények ismertetése után meghívást kapott a baltimore-i John's Hopkins Egyetemre, és itt előadásokon ismertette eddigi eredményeit. Meghívást kapott a Berkeley Egyetemre együttműködési célból, de tekintettel arra, hogy a módszerük és az általa kifejlesztett módszer nem egyezett, így ez a kapcsolat megszakadt. 1987-ben benyújtotta a tudományos minősítő bizottsághoz az „Endotoxin shock kezelésének kísérleti és klinikai vizsgálata" című kandidátusi értekezését, amit 1988-ban sikeresen megvédett. Azután az alapkutatásait befejezte, és érdeklődése a gyakorlati sebészet felé terelődött. Érdeklődése és tevékenysége az akkor újnak, forradalminak számító laparoscopos műtéti eljárások felé fordult.

Külföldi tanulmányút:

- USA John's Hopkins Egyetem (1987)
- USA Summit Memorial Hospital, Sarasota Memorial Hospital (1987)
- Salzburg, Krankenhaus der Barmherzigen Brüder Sebészeti Osztály (1992)
- Strasbourg, European Institute of TeleSurgery „Laparoscopic Surgery" tanfolyam (1998)

Menedzserképző tanfolyam: Magyar Orvosegyetemek Egészségügyi Menedzserképző Hálózata, 240 órás tanfolyam (1995)

Nyelvvizsga:1987 angol középfok, orosz alapfok

Idézhető publikációk (közlemény + suppl.)

Külföldi: 37
Hazai: 65

Összesített impakt faktor: 23,565

Könyvfejezet: 7 - ebből egy a Littmann Sebészeti tankönyv

Előadások*:*

Külföldi: 49
Hazai: 240

Tudományos ülés, kongresszus rendezés:

Helyi	9
Regionális:	9
Országos	20
Nemzetközi:	1

3. Sebészeti szakmai tevékenység:

A laparoscopos sebészeti beavatkozásokhoz szükséges humán klinikai gyakorlatot egyrészt az Orvostovábbképző Egyetem Általános Sebészeti Klinikáján, valamint a Salzburgi Krankenhaus der Barherzigen Brüder Sebészeti Osztályán szerezte tanulmányútja alkalmával. 1996-ban elvégezte az European Institute of TeleSurgery „Laparoscopic Surgery" posztgraduális tanfolyamát Strasbourgban. Legnagyobb

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 48 2025. 10. 09. 20:02

fordulatot jelentett életében, amikor 2002 januárjában kinevezték a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kórház és Egyetemi Oktató Kórház Általános Sebészeti osztályának az élére. Itt egy rendkívül magasan képzett szakorvosi hátteret talált, akiknél már a laparoscopos sebészet gyakorlata magas szintet ért el. Munkatársai szakmai képzettségével az osztályt az ország egyik vezető laparoscopos továbbképző centrumává fejlesztette ki. Elsőként végeztek az országban laparoscopos gyomorresectiot, teljes gyomorkiirtást, laparoscopos rectocele műtétet, valamint az epeutak laparoscopos feltárását. Szintén elsőként és legnagyobb számban vezették be a hasfali sérvek laparoscopos ellátását. Laparoscopos tevékenységüket minden irányba fejlesztették, így laparoscopos úton végzik a hiatus hernia, az achalasia, az epeút-epehólyag, az appendix, lágyék-hasfali sérvek, gyomor, kiterjesztett máj, hasnyálmirigy, lép, vékony- és vastagbél, végbél, mellékvese, retroperitoneum elváltozásainak műtéteit. Bemutató műtétet tartottak számos hazai intézetben. Munkatársai sebészi tevékenysége és tudományos aktivitása mind hazai, mind nemzetközi szinten kiemelkedő. Osztálya teljes körű sebész-szakorvosi képzésre volt akkreditált. Részt vett szigorlók, orvostanhallgatók, műtősnők oktatásában. A Debreceni Egyetem szerződött oktatási mentora volt 14 évig.

Részt vett a Debreceni Egyetem Orvostudományi Kar Államvizsga-bizottságában. Éveken keresztül tagja volt a Debreceni Orvostudományi Egyetem Rezidens Felvételi Bizottságának. Minden évben meghirdetett több, magas pontszámmal akkreditált laparoscopos sebészeti továbbképzést. Ezen eddig több mint 400 szakember vett részt az ország minden részéről és külföldről is. Közvetlen tudományos és szakmai kapcsolatot építettek ki a Pécsi Tudományegyetem Orvosi Kar Sebészeti Klinikájával, a Budapesti Semmelweis Orvostudományi Egyetem I-es és II-es sz. Sebészeti Klinikájával, a Szent István, Szent Imre Kórházakkal, a Debreceni Egyetem Általános Orvosi Kar Sebészeti Intézetével, a szegedi Szentgyörgyi Albert Orvostudományi Egyetem Sebészeti Klinikájával, a Veszprém megyei Cholnoky Ferenc Kórház Sebészeti Osztályával, a Debreceni Egyetem Általános Orvoskar Kísérletes Sebészeti Intézetével, valamint a Pécsi, majd Budapesti Orvostudományi Egyetemek Kísérletes Sebészeti Intézeteivel, a Novi Sad-i Orvosi Egyetem Sebészeti Klinikájával. Állandó előadója volt a Debreceni Egyetem Orvosi Kar kötelező szinten tartó tanfolyamainak. Megszervezte (most már 20. alkalommal) évente országos szinten a „Miskolci Sebész Találkozót", amelyre az ország egy-egy sebészeti munkacsoportját hívja meg bemutató előadás-sorozatra. Erre Magyarország összes vezető sebészét meghívják. Dr. Kardos Géza halála után a volt munkatársai Dr. Kardos Géza Baráti Társaságot alapítottak, amelynek megalakulásától elnöke volt.Dr. Kardos Géza Emlékérmet készített a társaság, amit a Miskolci Sebész Találkozón adják át a magyar sebészet egyik vezető szakemberének, akit egyben felkérnek a Miskolci Sebész Találkozón a Dr. Kardos Géza Emlékelőadás megtartására.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 49 2025. 10. 09. 20:02

4. Társasági tagságok

- Magyar Sebész Társaság
- Magyar Gastroenterológiai Társaság
- Magyar Sebész Társaság Endoscopos Szekció
- Magyar Sebész Társaság Coloproctológiai Szekció
- European Shock Society
- International Hepato-Pancreato-Biliary Association
- European Association for Endoscopic Surgery
- International Association of Surgeon Gastroenterologist and Oncologist

5. Tisztségviselés különböző szervezetekben:

- 1980–1994: Miskolci Semmelweis Kórház Tudományos Bizottságának Titkára
- 1991–1994: TIT BAZ Megyei Vezetőségének tagja
- -1988-tól jelenleg is a Magyar Tudományos Akadémia köztestületének a tagja
- 1988–1994: a Miskolci Akadémiai Bizottság Sebészeti Munkabizottságának titkára
- 1994–2002: tagja a Szegedi Akadémiai Bizottság Sebészeti és Kísérletes Sebészeti Munkabizottságának
- 1994–2002: megyei sebész-szakfelügyelő főorvos Békés megyében
- 1995-től több cikluson keresztül tagja volt a Magyar Sebész Társaság vezetőségének
- vezetőségi tagja volt a Magyar Sebész Társaság Endoscopos Szekciójának
- vezetőségi tagja volt a Magyar Sebész Társaság Coloproctológiai Szekciójának
- 2011-től a Magyar Sebész Társaság Coloproctológiai Szekciójának „Örökös Tiszteletbeli Elnöke".
- 2002-től tagja a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kórház és Egyetemi Oktató Kórház Szakmai Vezető Testületének
- 2002-től tagja a Miskolci Akadémiai Bizottság Egészségügyi Szakbizottságának és ezen belül
- 2002-től jelenleg is elnöke a Miskolci Akadémiai Bizottság Sebészeti és Aneszteziológiai Munkabizottságának
- 2004-től több cikluson keresztül tagja volt a Sebészeti Szakmai Kollégiumnak
- 2012-ben a Pécsi Tudományegyetem Szenátusa címzetes egyetemi docenssé nevezte ki
- 2014 szeptember és 2016 júniusa között vezetője volt a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kórház és Egyetemi Oktató Kórház 600 ágyas Sebészeti Intézetének
- 2015-ben a Semmelweis Orvostudományi Egyetem szenátusa egyetemi magántanári címet adományozott számára.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 50 2025. 10. 09. 20:02

6. Kitüntetések

- 1987 'Egészségügyi Fiatalokért' emlékérem
- 1989 Egészségügyi Miniszteri 'Kiváló Munkáért' kitüntetés
- 2007-ben az osztály kiemelkedő laparoscopos tevékenységéért a Magyar Sebész Társaság Endoscopos Szekciója által alapított Dr. Veres János Emlékérmet elsőként kapta meg
- 2008-ban Batthyányi Strattmann-díjban részesült.
- 2010-ben „Magyar Sebészetért" emlékérmet kapott.
- 2013-ban Putnok város „Pro Urbe" díjasa
- 2015-ben a Magyar Sebész Társaság vezetősége a Balassa János Emlékelőadásra jelölte, és megkapta a legmagasabb sebészeti kitüntetést a Dr. Balassa János-emlékérmet
- 2014-ben a BAZ Megyei Képviselőtestület „RÁKÓCZI LÁNC" kitüntetésben részesítette.
- 2023-ban Putnok város DÍSZPOLGÁRI CÍMET adományozott számára.

Jelenleg nyugdíjas, de további szoros kapcsolatot tart a sebészeti szakmával, a volt osztályával és régi munkatársaival. Munkatársai közül kilencen az ország különböző részein osztályvezető főorvosi tisztséget viselnek, akik közül egy címzetes egyetemi tanári címmel rendelkezik.

A Miskolci Akadémiai Bizottság Sebészeti és Aneszteziológiai Munkabizottságának 23 éve az elnöke, ennek okából a tudományos szervezőtevékenységét töretlenül tovább folytatja.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 51 2025. 10. 09. 20:02

BERKŐ PÉTER

Írta: Berkő Péter, professor emeritus, Miskolci Egyetem

1. Orvosi pályafutásom – dióhéjban

1944-ben születtem Egerben. Édesanyám tanítónő volt, édesapám Ludovikát végzett, majd a Don-kanyart is szerencsésen megjárt katonatiszt, akit ezért éveken át nem engedtek elhelyezkedni. 19 éves koromig Edelényben éltünk, nagy szegénységben. Itt végeztem el az általános iskolát, a gimnáziumot pedig (1958–1962) Sárospatakon. Sárospatak történelmi levegője és az általam nagyon szeretett idős tanáraink hazaszeretetre neveltek minket. Én mai napig is PATAKI DIÁK maradtam. Érettségi után Debrecenbe pályáztam az Orvosi Egyetemre, de édesapám katonatiszt-múltja miatt, és ebből fakadóan „X-es származásom" miatt felvételi kérelmemet elutasították. Az edelényi országgyűlési képviselő téeszelnök közbenjárására „előfelvételivel" mégiscsak felvettek, de egy éven át fizikai munkát kellett végeznem. Egy éven át Edelényben, a bányában, jobbára a föld alatt dolgoztam. Nehéz volt, de nem esett nehezemre. Nagyon megszerettem a bányászokat, nagyon becsültem nehéz munkájukat és megtanultam mélyen átérezni a szép „Jó szerencsét!" köszönésük lelki tartalmát.

1963-tól 1969-ig voltam egyetemista, ekkor kaptam orvosi diplomát Debrecenben. Egy évvel az egyetem elvégzése után, 1970-ben kötöttem házasságot. A feleségem Szabolcs Beáta, kémia-biológia-hidrobiológia szakos tanár. Debrecenben ismerkedtünk meg, ő volt a Kossuth Egyetem „legszebb és legokosabb" hallgatója. Azóta is együtt és szeretetben élünk. Két fiúgyermekünk született: Péter fiam közgazdász, Bence fiam ügyvéd. Mindketten házasok, ez ideig 1-1 kislányuk született: Dalma és Bíborka. Nagyon szeretem őket.

1.1. Orvosi, osztályvezetői és megyei szakfőorvosi tevékenységem

Orvosi pályafutásomat a miskolci megyei kórház Szülészet-Nőgyógyászati Osztályán kezdtem. Szülészet-nőgyógyászatból 1973-ban Budapesten szakvizsgáztam. 1988-tól 9 éven át a miskolci Semmelweis Kórház Szülészeti és Nőgyógyászati Osztályát vezettem. Szegény volt a kórház, orvosi eszközökhöz is alig jutottunk. A kollégáimat arra biztattam, hogy tanuljunk, szerezzetek második szakvizsgát, ezzel gazdagítsuk az osztályunkat! Kollégáim közül 9-en szerezték meg második szakvizsgájukat, 13-an nyelvvizsgát tettek. Én – a kórházakban dolgozó szülész-nőgyógyász-orvosok közül az országban elsőként, 1992-ben – a Magyar Tudományos Akadémián kandidátusi címet szereztem. Az országban harmadikként nyertük el a WHO és UNICEF „Bababarát Kórház" kitüntető címet. Szerettem itt dolgozni, mégis továbbléptem, mert osztályvezetőnek hívtak, immár vissza, a megyei kórházba. A meghívásom hírét véve, a Semmelweisben nem sárral do-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 53 2025. 10. 09. 20:02

báltak, hanem kitüntettek. Osztályvezetői munkásságomat a Kórház vezetése – távozásomkor (!) – a kórház legrangosabb kitüntetésével, Semmelweis Emlékérem adományozásával köszönte meg.

1997-től 12 éven át a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kórház és Egyetemi Oktató Kórház Szülészet-nőgyógyászati Osztályát vezettem. Komoly eredményeket értünk el: jelentősen csökkentettük az anyai halálozást. Amíg a kinevezésem előtti 12 év alatt osztályunkon 15, az én vezetői időszakom 12 éve alatt „csupán" 2 anyai halálozás fordult elő. Osztályunk két ízben is elnyerte a WHO és UNICEF „Bababarát Kórház" kitüntetést. Bevezettük a laparoszkópos műtéteket. Megtanultuk, majd bevezettük a nőgyógyászati radikális ráksebészeti Wertheim-műtéteket. Osztályunk rövidesen az ország egyik legelismertebb és legtöbb műtétet végző nőgyógyászati ráksebészeti centrumává vált. Kórházunkban az én kezdeményezésemre és közreműködésemmel nyitotta meg kapuit a világhírű meddőségi centrum, a Kaáli Intézet miskolci intézete. Hosszú időn át voltam az általam megszervezett Regionális Menopauza és Oszteoporózis Centrum vezetője.

Osztályvezetői munkám mellett 1997-től 16 éven át voltam Borsod-Abaúj-Zemplén megye szülész-nőgyógyász szakfelügyelő főorvosa. Szakfelügyelő főorvosként szabályoztam a progresszív betegellátás és a terhesgondozás működési rendjét, és – máig egyedülállóan – bevezettük és teljes körűvé tettük a megyei onko-ginekológiai és a megyei perinatológiai adatszolgáltatás rendszerét. Szakmai tevékenységünk elismeréseként 2004-től 2009-ig választott tagja és titkára voltam a Szülészeti és Nőgyógyászati Szakmai Kollégiumnak, 2003-tól 2012-ig pedig tagja és titkára a Magyar Nőorvos Társaság Elnökségének. 2008-tól 2014-ig voltam felelős szerkesztője a Magyar Nőorvosok Lapjának. Hosszú éveken át voltam vezetőségi tagja a Magyar Nőgyógyász Onkológus, a Magyar Perinatologiai, a Magyar Menopauza, a Magyar Családbarát és a Magyar Osteoporosis és Osteoarthrológiai Társaságoknak.

1980-ban az UNICEF és a SIVSAGE küldötteként 10 tagú, nemzetközi orvosdelegációt vezettem a porig lerombolt és nagyrészt legyilkolt Kambodzsába. Azt kellett felmérnünk, hogy milyen nemzetközi segítségre van igénye, szüksége ennek a – nyugati nagyhatalmak szemet hunyása mellett! – fele részben legyilkolni hagyott, szerencsétlen országnak. 1990-ben, még a Németh Miklós által vezetett magyar kormány megbízásából kiküldött 15 fős orvosdelegációval az Egyesült Államok egészségügyét tanulmányoztuk New Yorkban, Washingtonban, Baltimore-ban és Louisville-ben. Ezt követően kéthetes tanulmányúton voltam Los Angelesben.

2004-ben, 60. születésnapomra készülve nagy ajándékot kaptam: Székesfehérváron a „Szent György Lovagrend" tagjává ütöttek. Tiszteletbeli tagja lettem a Román Nőorvos Társaságnak (2007). Díszpolgára vagyok az Egyesült Államok-beli Kentucky állam fővárosának, Louisville-nek (1990). 2009-ben gyermekéveim városában, Edelényben avattak díszpolgárrá.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 54 2025. 10. 09. 20:02

21 évet átfogó osztályvezetői tevékenységem 2009. június 30-áig tartott. Ekkor voltam 65 éves, az érvényes törvények szerint ekkor kellett nyugdíjba mennem. Világra segíteni és gyógyítani, tanulni és tanítani, valamint tudományos tevékenységet végezni és szervezni – ez volt az életem. Nem vártam arra, hogy bárki is köszönetet mondjon nekem, vagy hogy kitüntessenek, hiszen a mi kórházunkban a szülész-nőgyógyász osztályvezető főorvosok kitüntetésére nem volt még példa. „Köszönetet mond és elköszön" címmel én szerveztem egy baráti összejövetelt a Miskolci Akadémiai Bizottság székházában. Én hívtam meg mindazokat, akik pályafutásom során így vagy úgy a segítségemre voltak, akiknek köszönettel tartoztam. Kaáli Géza professzor csak ezért utazott haza New Yorkból. Eljött Szabó István professzor, a Magyar Nőorvos Társaság elnöke Pécsről. Eljött a Debreceni Egyetem szülészprofesszora, eljöttek távoli megyék szülészfőorvosai, Ódor Ferenc, a Megyei Önkormányzat elnöke, megyei és városi előkelőségek, osztályom dolgozói, és persze a családom tagjai. Ott lehetett még az akkor 86 éves Édesanyám is.

Csodálatos a mi hivatásunk: pályafutásom alatt (munkatársaim számításai és becslései szerint) kb. 3500 gyermek megszületésénél segédkezhettem, és ehhez közeli számú, kisebb-nagyobb műtétet végezhettem. A meddőség sikeres kezelésével százakat segíthettem életre kelni; a szülőszobán ezreket világra segíteni; és – munkatársaimmal együtt – döntően a rákos betegek műtéteinek köszönhetően százak életét megmenteni. Hihetetlen boldogság töltött el mindig, amikor a hazamenőben lévő betegek így köszöntek el tőlem: „Isten áldja meg, doktor úr!". De boldoggá tesz az is, amikor szép fiatal nők és stramm férfiak mondják el nekem, hogy „Nem tetszik emlékezni, én a doktor úrnál születtem?" De a legjobb érzés mégiscsak az, amikor az általam bevezetett és végzett radikális Wertheim-műtéttel megmentett betegek köszönnek rám 10–20 évvel a műtétük után, és ezt mondják: „Isten fizesse meg, magának köszönhetem, hogy megmentette az életemet, doktor úr!"

Nyugdíjasként, immár 80 évemet is meghaladva – heti 20 órás állásban – továbbra is dolgozom a Megyei Kórház Szülészeti és Nőgyógyászati Osztályán, ahol egykori munkatársaim barátsággal és tisztelettel vesznek körül. Ez utóbbit többre tartom minden kiérdemelt kitüntetésnél. Heti 3 órában dolgozom még a miskolci Erzsébet Fürdő Gyógyászati Központban, ahol kiemelten a meddőségi és a változáskori panaszokkal érkező betegeket látom el.

„Szakmai közéleti, osztályvezetői és tudományos munkásságom elismerése"-ként a Magyar Nőorvos Társaság Elnöksége 2010-ben a szakma legnagyobb kitüntetésével, a Társaság Semmelweis Emlékérmével; 1995-ben a Magyar Oszteoporózis és Osteoarthrológiai Társaság „Korányi Frigyes Emlékéremmel"; 2011-ben a Magyar Perinatológiai Társaság Vezetősége „a perinatológia területén kifejtett tudományos tevékenysége" elismeréseként, a Társaság alapító professzorairól elnevezett „Kiszel János – Büky Béla Emlékéremmel" tüntette ki.

Életem fő művének – találmányaim mellett – azt a közel 500-oldalas könyvet tartom, amely a „Mit lehetne másként, jobban…?" címet viseli. Ebben a könyvben

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 55 2025. 10. 09. 20:02

beszélek családi gyökereimről, pályafutásom legnagyobb élményeiről, és elmondom véleményem arról, hogy „mit lehetne másként és jobban" csinálni az egészségügyben, a szülészet-nőgyógyászatban, az emberek életében, a világon és a saját hazánkban stb.

Világra segíteni és gyógyítani, tanulni és tanítani, tudományos tevékenységet végezni és kutatni, Istenben hinni, a Hazáját és a Családját, a betegeit és a barátait szeretni – ez az életem.

1.2. Huszonkét éven át tanítottam a Miskolci Egyetem Egészségtudományi Karán

Tanítottam, mert örömöm telt benne. Megalakulásától, tehát 2000-től 2022-ig voltam a Miskolci Egyetem Egészségügyi Karának oktatója. A „Szülészet-nőgyógyászat" és a „Szűrővizsgálatok" c. tantárgyakat oktatom leendő védőnők, gyógytornászok, valamint laboratóriumi és képalkotó diagnosztikai szakasszisztens-hallgatók számára. Az évek során 5 egyetemi jegyzetet készítettem. Az Egyetem kezdeményezésére 2002-ben, az akkori miniszterelnök főiskolai tanárrá nevezett ki.

2012-ben a Miskolci Egyetem Egészségügyi Kara „Pro facultate scientiarum sanitatis" kitüntetéssel ismerte el oktatói és tudományos munkásságomat. 2013-ban az Egyetem Szenátusa és rektora „szakmai, tudományos és iskolateremtő munkásságom, valamint az oktatásban, az oktatásszervezésben és az Egyetem fejlesztésében szerzett elévülhetetlen érdemeim" elismeréséül – részemre professzor emeritus címet adományozott. 2016-ban ezt is megtoldották, az Egyetem egyik legnagyobb kitüntetésével, „Signum aureum universitatis" kitüntetéssel köszönték meg „iskolateremtő, oktatói tevékenységemet". 2014 novemberében a Miskolci Egyetem Egészségügyi Karáról indított javaslat alapján a Prima Primissima Alapítvány Kuratóriuma döntésének eredményeként a „Magyar Oktatás és Köznevelés" kategória Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Príma Díját vehettem át.

1.3. 26 éven át voltam a Miskolci Akadémiai Bizottság tisztségviselője, ebből – az utolsó 9 évben – a MAB alelnöke

1996-ban Velkey László professzornak, a Miskolci Akadémiai Bizottság Orvosi Szakbizottsága akkori elnökének felkérésére elnöke lettem a MAB Perinatológiai Munkabizottságának. Legsikeresebb rendezvényeink: „Találkozás a szülészet-nőgyógyászat 10 legkiválóbb és legelismertebb képviselőjével" (sorozat a MAB-székházban). 2011-ben – Dr. Kiss János István professzor felkérésére – megválasztottak a Miskolci Akadémiai Bizottság 16 munkabizottságát összefogó és irányító Orvos- és Egészségtudományi Szakbizottsága elnökévé. Megjelentettünk egy általam szerkesztett könyvet, címe: „Betegségek megelőzése és korai felismerése". Szerveztem egy 16 tudományos rendezvényből álló sorozatot. Ennek címe: „Az orvostudomány fejlődése a legutóbbi 40 évben".

2014-ben igazán nagy megtiszteltetés ért. Dr. Roósz András akadémikusnak, a MAB leendő elnökének a felkérésére, a Miskolci Akadémiai Bizottság alelnökévé

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 56 2025. 10. 09. 20:02

választottak. Megszerveztük a Miskolci TV-ben 2 hetente műsorba iktatott „Tudomány a hétköznapokban" c. beszélgetéssorozatot, és egy nagysikerű „Akadémiai esték"-sorozatot, melynek keretében országos és nemzetközi hírű tudósok tartottak előadásokat és pódiumbeszélgetéseket. 2017 novemberében, a Tudomány Ünnepén nagy öröm ért. Eddigi tudományos tevékenységem és a MAB tisztségviselőjeként végzett tudományszervező tevékenységem elismeréseként megkaptam a MAB legnagyobb kitüntetését, a „Miskolci Akadémiai Bizottság Emlékérmét". 2020-ban Kaptay György akadémikus, 2023-ban Kocsis Károly akadémikus felkérésére választottak ismét a MAB alelnökévé.

2. Tudományos tevékenységem és találmányaim

Pályafutásom során közel 400 tudományos előadást tartottam, 98 közleményem jelent meg, ezek közül tíz angol nyelven. Összesen 75 országban jártam, 25 Európa- és Világkongresszuson lehettem ott, 18 esetben előadást is tartottam. 3 világváros szülészeti klinikájára kaptam meghívást és ígéretet a professzori kinevezésemre. Én azonban – hazáját szerető magyar emberként – mindig hazajöttem. 11 szakkönyvben jelent meg 1-1 fejezetem. 5 főiskolai jegyzetet és 7 könyvet írtam, 5 könyvet szerkesztettem.

Tudományos tevékenységem, találmányaim és eredményeim legnagyobb elismerésének azt tartom, hogy többszöri felkérést követően 2025-ben tagja lettem a világ leghíresebb orvostudományi társaságának, a londoni „Royal Society of Medicine"-nek, az angol Királyi Orvostudományi Társaságnak. Hogy ezt minek is köszönhetem? Lásd az alábbiakban bemutatott találmányaimat!

2.1. Az ÉFT (MDN)-módszer

Korán felismertem azt, hogy a testi fejlettség és a testi fejlődésben való elmaradás felismeréséhez nem elégséges csupán a testsúly ismerete. Ehhez szükség van gesztációs kornak, az újszülött nemének, az újszülöttek súlystandard-, és hosszstandard-pozíciójának, valamint e kettő egymáshoz való viszonyának, azaz a tápláltsági állapotnak a figyelembevételére. De miként tegyük ezt? Ez volt a nagy kérdés. A válaszom: ehhez egy ÉFT-percentilis matrixra van szükség, amelynek 8 vízszintes sora a súlystandard 8 zónájának felel meg, 8 függőleges oszlopa pedig a hosszstandard 8 zónájának. Az egyes standardok zónáit a 3-as, 10-es, 25-ös, 50-es, 75-ös, 90-es és 97-es percentilesei választják el egymástól.

A függőleges zónákból álló hosszstandardot ráhelyeztem a vízszintes zónákból álló súlystandardra. Ekkor egy olyan matrixot kaptam, amelynek 8x8, azaz 64 cellája van (mint egy sakktáblának). Minden cella megjelenít egy súlystandard- és egy hosszstandard-pozíciót is. Ha a súlystandard-pozícióból (S) kivonjuk a hosszstandard-popzíció sorszámát (H), akkor egy Tápláltsági Indexet kapunk (TI) Minél nagyobb a mínusz előjelű TI-érték (-1-től -7-ig), annál soványabb az újszülött. Minél nagyobb a pozitív előjelű TI értéke (+1-től +7-ig), annál „kövérebb" az

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 57 2025. 10. 09. 20:02

újszülött. Ha a TI értéke = 0, akkor a súly és a hosszfejlettség egymáshoz képest teljesen arányos.

Kérésemre Joubert Kálmán szerzőtársam elkészítette a 2000–2012-ben született magyar újszülöttek súly- és hosszstandardjait, majd Zsákai Annamária szerzőtársam az általam készített ÉFT (angolban MDN) percentilis matrix mindegyik cellájában kiszámította az oda tartozó magzatok és újszülöttek számát, valamint a halvaszületés, újszülött-halálozás és csecsemőhalálozás előfordulását (gyakoriságát).

Ezt követően a halvaszületés + a csecsemőhalálozás (Total Perinatal Mortality, TPM) értékét határoztuk meg az ÉFT-percentilis matrix minden egyes cellájában. E halálozási értékek figyelembevételével az intrauterin növekedési retardációnak (IUGR) 5 típusát lehetett elkülöníteni: 1. Súlyfejlettségben retardált (súlya a 10-es percentilis alatt); 2. hosszfejlettségben retardált (hossza a 10-es hosszpercentilis alatt); 3. a súly- és a hosszfejlettség is retardált (súlya és hossza is a 10-es percentilis alatt); 4. a súlyfejlettség nagyon elmarad a nagy hosszfejlettségtől (T= -4, -5, -6, -7); 5.); a hosszfejlettség marad el nagyon a nagy súlyfejlettségtől (TI= +4, +5, +6, +7)

Felmerült azonban a kérdés: melyek azok a cellák, amelyekben a HSz+CsH halálozás értéke legalább 2-szer, vagy ennél is többször nagyobb, mint a matrix 10-es és 90 percentilisei közötti fehér négyzetben található „Non IUGR" magzatok és újszülöttek HSz+CsH értéke. Azokat az újszülötteket tartjuk ugyanis „IUGR-betegségre gyanús fokozottan veszélyeztetetteknek, akik halálozási értéke 2-szer vagy ennél is többször nagyobb, mint a fehér zóna átlagos halálozási értéke (amely 8,1 ezrelék). Miért fontos a fokozottan veszélyeztetett magzatok és újszülöttek felismerése?

2.2. Az IUGR-betegségre fokozottan veszélyeztetett <u>újszülöttek</u> szűrővizsgálata

Azért fontos ezeknek az újszülötteknek a felismerése, kiszűrése, mert nagy (2-szer vagy ennél is többször) nagyobb a valószínűsége, hogy ők nem csupán „IUGR-fenotípusúak", hanem egyidejűleg „IUGR-betegek" is. Ha ezeket az *újszülötteket sikerül kiszűrni, akkor tudjuk azt meg, hogy közülük kik azok, akiknél a neonatológusoknak az IUGR diagnosztikai és differenciáldiagnosztikai vizsgálatokat is el kell végezni. Így fogják ui. a neonatológusok azt megtudni, hogy ki az IUGR-beteg újszülött, akit az ennek megfelelő terápiában kell majd részesíteni. És a beteg, de már kellően kezelt újszülött ennek köszönhetően kerülheti el, hogy meghaljon. Ezért javaslom tehát az újszülöttek megszületésük utáni ÉFT IUGR-szűrővizsgálatának elvégzését.*

Az újszülöttek IUGR-szűrővizsgálatának menetrendje:

1. Szükséges az újszülött gesztációs korának (betöltött hetekben), nemének, súlyának (grammban) és hosszának (cm-ben) az ismerete, ill. megmérése.
2. Meg kell keresni az azonos neműek súlystandardján és hosszstandardján, hogy hányas súlyzónába és hányas hosszúságzónába tartozik
3. A súly- és hosszúságzóna sorszámainak ismeretében kell felkeresni az újszülött pozícióját (celláját) az ÉFT-percentilis matrixon. Most lehet azt eldönteni,

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 58 2025. 10. 09. 20:02

hogy ő retardált-e, vagy sem, és hogy melyik IUGR-típusba tartozik. És végül: hogy nem piros cellába tartozik-e, mert ha igen, akkor ő „fokozottan veszélyeztetett IUGR" újszülöttneknek tekintendő

4. Ha az újszülött „'fokozottan veszélyeztetett", akkor sürgősen értesíteni kell a neonatológusokat, hogy haladéktalanul végezzék el az IUGR-t igazoló vagy kizáró diagnosztikai és differenciáldiagnosztikai vizsgálatokat; és ha szükséges,
5. kezdjék el az IUGR-beteg gyermek célirányos kezelését. Így nyílhat lehetőség az IUGR-beteg újszülött életének a megmentésére. Gondoljunk arra, hogy 2000–2012-ben Magyarországon a csecsemőhalottak 38%-a retardált volt. És nekünk – ha lehet – ezt kell megelőznünk.

2.3. Az IUGR-betegségre fokozottan veszélyeztetett magzatok felismerése az ultrahang IUGR-szűrővizsgálatok révén

Kezdetben igen nagy gondot okozott, hagy magzatok esetében tudható ugyan a gesztációs kor, de nem biztos, hogy felismerhető a nem, és főleg: nem mérhető a súly és a hossz. Sokáig nem boldogultunk ezzel a problémával. Aztán – irodalmi adatok alapján az világossá vált, hogy – a súllyal legjobban a magzat haskörfogata (AC), testhosszával pedig a magzat combcsont femur-hossz (FL) korrelál leginkább. Megbízható AC- és FL-standardokra azonban egy darabig még várni kellett.

Aztán ismertté vált Torvid Kiserud és mtsai-nak 10 országból (és különböző rasszoktól) származó, prospektíven gyűjtött adatbázisa, amelynek alapján nemzetközileg is használható AC- és FL-standardok készültek. Ezzel mi is megkaptuk, ami korábban nagyon hiányzott a számunkra.

A szűrővizsgálat menetrendje

1. Mindenekelőtt meg kell ismerni: a terhesség betöltött hetekben mért korát, továbbá a magzat UH-vizsgálattal türelmesen és pontosan mért haskörfogatát (AC), valamint femurhosszát (combcsonthosszát) (FL)!
2. Ezt követően Kiserud et al. AC-standardján meg kell keresni a magzat AC-standard pozícióját. Ezt követően pedig az FL-standardon a magzat FL-standard-pozícióját. (V. és VI. táblázat) Mivel az AC-vel a súlya, az FL-lel pedig a hossza korrelál legjobban, a mi magzatunk tehát az AC/FL és a súly/hossz matrixon is a narancssárga 27-es cellájába tartozik
3. Most meg kell nézni a 27-es cella HSz+CsH értékét a 3. sz. ábrán és ebből megtudhatjuk, hogy mennyi a HSz+CsH összevont halálozás-kockázati értéke, tehát a magzat fokozottan veszélyeztetett IUGR-magzatnak és csecsemőnek tekintendő-e.
4. Ha igen, akkor 1-2 naponként UH-vizsgálattal meg kell mérni a szokásos „rezisztencia-index"-értékeket. Ha ezek a magzat hypoxiás állapotára utalnak, akkor várni nem szabad, a magzatot sürgős császármetszéssel világra kell hozni, mielőtt még méhen belül elhalna.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 59 2025. 10. 09. 20:02

5. A rezisztencia-értékek meghatározása már diagnosztikai vizsgálat. Hypoxia esetén a neonatológusok feladata a további vizsgálatok, majd terápiás beavatkozások elvégzése. Így lehet megmenteni az IUGR-beteg magzatok és újszülöttek életét.

2.4. Mit lehet remélni az újszülöttek és a magzatok IUGR-szűrővizsgálatainak bevezetésétől és elterjesztésétől?

2.4.1. 13 év minden halvaszületési és csecsemőhalálozási eredményeinek feldolgozása alapján kimondható, hogy évente kb. 300 IUGR-beteg magzat és újszülött életének megmentésére nyílna esély azon a Magyarországon, ahol – a népesség gyors ütemű, évi kb. 40000-rel történő csökkenése miatt – nagyon szeretnénk, ha az eddigieknél több gyermek születhetne. Ehhez az szükséges, hogy megtörténjenek az IUGR-szűrővizsgálatok a terhesség 28., 32., 36. és 40.hetében, valamint az újszülöttek megszületését követően, majd az adekvát szülészeti terápia (sürgős császármetszés) és a szükségessé váló neonatológiai kivizsgálás és adekvát terápia. Így nyílhat esély az életben maradásukra.

2.4.2. Minthogy szerzőtársaim igazolták: azok a kisgyermekek a váromá nyosai leginkább a néhány éves korukban alkalmazandó növekedésihormon-kezelésnek, akik egyidejűleg súly- és hosszretardáltaknak születtek.

2.4.3. Szerzőtársaim – 8000 sorköteles katonát vizsgálva – megállapították azt is, hogy azok váltak szignifikánsan kisebb súlyúakká és kisebb testmagasságúakká, akik újszülött korukban proporcionált retardáltak voltak.

2.4.4. Szerzőtársaim – 8000 sorköteles katona vizsgálati adatait feldolgozva – megállapították azt is, hogy közülük azok váltak szignifikánsan gyengébb tanulókká (szellemileg gyengébb képességűekké), akik újszülött korukban arányosan táplált súlyukat és hosszukat tekintve is retardáltak voltak.

2.4.5. A szakirodalomban találhatók olyan közlemények, melyek szerint lényegesen gyakoribb volt a szívinfarktus miatti halálozás, és a II. típusú diabetes előfordulása olyan felnőttek körében, akik újszülöttként a 10-es súlypercentilis alatti súllyal születtek. Tervezzük olyan vizsgálatok megszervezését is, melyek során összefüggést keresünk majd a legnagyobb halálozással járó felnőttkori betegségek és az újszülöttkori, különböző típusú növekedési retardáció ok-okozati összefüggései között.

Az ÉFT-módszert és az erre épülő szűrővizsgálatokat bemutató első közleményemet az Orvosi Hetilap az év legjobb közleményének minősítette és 1983-ban Markusovszky Díj (1983) elismerésben részesítette. A találmányomat bemutató első angol nyelvű előadásomat Manilában (1993-ban) a 4000-fős Világkongresszus legjobb előadásának szavazták meg, a kongresszus elnöke pedig a találmányt

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 60 2025. 10. 09. 20:02

„világszenzációnak" minősítette. Egyre érlelődő találmányaimat 11 Világkongresszuson mutatta be (Manila, Montreal, Kyoto, Glasgow, San Francisco, Sidney, Buenos Aires, Santiago, Kuala Lumpur, Teheran, Oslo, Nusa Dua, Barcelona).

Az e témakörben a későbbiekben (2023, 2024) megjelenő 4 angol nyelvű közleményem alapján kérték fel Londonból ismételten arra, hogy legyek tagja a világhírű angol orvostársaságnak, a „Royal Society of Medicine"-nek. Többszöri felkérést követően felvételem 2025. februárban megtörtént.

3. Mit kellene másként, jobban…?

3.1. Felborítottam az egyik világhírű professzorunkat – így váltunk „barátokká"

Egyetemi éveim legelső napjainak egyikén az egyik épület sarkánál elfordulva összeütköztem a velem szembe jövő, a Debreceni Orvosi Egyetem egyik leghíresebb oktatójával, Szabó Gábor biológiaprofesszorral, az évfolyamfőnökünkkel. Leporoltuk magunkat és bocsánatot kértem, de előtte ijedtemben, zavarodottan „Jó szerencsét!" köszöntem, amit bányászkoromban megszoktam. Magához ölelt és megkérdezte: – Te talán bányász voltál? – Igen, professzor úr. Sárospatakon érettségiztem, de x-es származásom miatt egy évig bányában kellett dolgoznom. – Te pataki diák voltál? – Igen, professzor úr. – Megsimogatta az arcomat, mert látta, hogy remegek kissé, aztán ezt mondta: – Na gyere, menjünk fel a szobámba, és beszélgessünk egy kicsit! Meg voltam rémülve, de aztán hamar megnyugodtam. Elmondta, hogy ő is pataki diák volt, sőt a szülei is ott laktak, az édesapja ott volt körzeti orvos.– Végtelenül barátságosan viselkedett, egy szűk órát beszélgettünk.

Szó szót követett… egyszer csak megkérdezte: – Péter, te milyen orvos szeretnél majd lenni? – Hát jó orvos – válaszoltam. – Nem erre gondoltam, mondta. – Természetesen legyél jó orvos, de lenne még egy javaslatom. Tedd azt, amit én tanácsolok, mert én is ezt tettem eddigi életemben, és nagyon nem bántam meg. Ha valami furcsa dolgot hallasz, ha rácsodálkozol valamire, tegyél fel magadnak a témával kapcsolatos kérdéseket, és próbáld is megválaszolni azokat! Ha nem megy, akkor gondolkozz rajta! Aztán próbáld újra megválaszolni a témával kapcsolatban magadnak feltett kérdéseidet! Én egész életemben ezt teszem, ez kitöltötte az életemet, és frissen tartotta az agyamat. Ha rászoksz erre, nem fogod megbánni.

Sokáig feledésben volt ez a történet, aztán eszembe jutott egy kérdés, amelyet szinte minden témakörben fel lehet tenni: Mit kellene másként, jobban…(csinálni)? – Sok idő telt el, én is rászoktam, gyakran teszem fel ezt a kérdést. Mígnem aztán elkezdtem egy könyvet írni. A címe: „Mit kellene másként, jobban…?" Feltettem az élet legkülönbözőbb dolgaival kapcsolatos kérdéseimet, aztán válaszokat kerestem és adtam rájuk. Kinyílt előttem a világ. Ez a könyv – reményeim szerint – rövidesen megjelenik majd. Elmondom, hogy milyen kérdéseimre kíséreltem meg válaszolni:

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 61 2025. 10. 09. 20:02

Mit kellene tenni azért,…? HOGY JAVULJON A MAGYAR EMBEREK EGÉSZSÉGI ÁLLAPOTA, ÉS HOSSZABB IDEIG ÉLHESSENEK?

Mit kellene tenni azért,…? HOGY A SZÜLÉSZETI ELLÁTÁS MÉG BIZTONSÁGOSABB LEGYEN ÉS MÉG EREDMÉNYESEBB A NŐGYÓGYÁSZATI ELLÁTÁS?
Mit kellene tenni azért,…? HOGY FELSZÁMOLHASSUK A DEMOGRÁFIAI VÁLSÁGOT? – MÉG TÖBB TERHESSÉG VÁLLALÁSÁRA ÉS A MAGZATI- ÉS CSECSEMŐHALÁLOZÁSOK MÉRSÉKLÉSÉRE VAN SZÜKSÉG!

Mit kellene tenni azért,…? HOGY VISSZA LEHESSEN SZORÍTANI A SZEXUALITÁS GYERMEKTELENSÉGGEL JÁRÓ ABERRÁCIÓINAK TERJEDÉSÉT?

Mit kellene tenni azért,…? HOGY MÉG TÖBB ÉS MÉG ÉRTÉKESEBB TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK SZÜLETHESSENEK HAZÁNKBAN?

Mit kellene tenni azért,…? HOGY A MAGYAR EMBEREK MÉG TUDATOSABBAN FOGALMAZZÁK MEG ÉLETCÉLJUKAT, ALAKÍTSÁK KI ÉRTÉKRENDJÜKET, HOGY MEGFONTOLTABBAN DÖNTSENEK POLITIKAI HOVATARTOZÁSUKRÓL?

Mit kellene tenni azért,…? HOGY A MAGYAR EMBEREK – HA LEHET – MÉG JOBBAN SZERESSÉK A HAZÁJUKAT, MARADJANAK ITTHON, ÉS VESSÉK KI MAGUK KÖZÜL A HAZÁJUK ELLENSÉGEIT, A HAZAÁRULÓKAT?

Mit kellene tenni azért,…? HOGY A VILÁGOT NE A „GLOBÁLIS PÉNZHATALOM” ÉRDEKEINEK MEGFELELŐEN, ÉS NE A NEOLIBERALIZMUS SZELLEMÉBEN, HANEM A SZUVERÉN ORSZÁGOK, ÉS EZEK SZÖVETSÉGEI ÉRDEKEINEK MEGFELELŐEN LEHESSEN IRÁNYÍTANI?

Mit kellene tenni azért,…? HOGY AZEMBEREK POLITIKAI HOVATARTOZÁSÁT ILLETŐEN KETTÉSZAKADT HAZÁNKBAN NEMZETI EGYSÉG JÖHESSEN LÉTRE?

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 62 2025. 10. 09. 20:02

BESENYEI LAJOS

Írta: Varga Beatrix, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

„The analysis of the moral man through his actions, and of the intellectual man through his productions, seems" (Quetelet)

Prof. Dr. Besenyei Lajos statisztikus, jövőkutató, a Miskolci Egyetem rektor emeritusa, a magyar tudományos élet és felsőoktatás egyik kiemelkedő alakja, aki munkásságával, emberi nagyságával és közösségépítő tevékenységével mély nyomot hagyott mind a Miskolci Egyetemen, mind pedig a tágabb tudományos közéletben.

A tanulmány áttekinti Prof. Dr. Besenyei Lajos eddigi életútját és munkásságát, kiemelve tudományos tevékenységét, különös tekintettel a statisztika és a jövőkutatás területén végzett munkáira, valamint a Miskolci Egyetem rektoraként játszott jelentős szerepére.

A cikk röviden bemutatja családi hátterét, szakmai pályafutását. A tanulmány emellett hangsúlyozza Besenyei Lajos mentorálási tevékenységét és társadalmi felelősségvállalását, amely a hátrányos helyzetű csoportok támogatásában is megnyilvánul.

1. Életrajzi elemek

Besenyei Lajos 1941-ben született Tarnazsadányban, ahol vidékies környezetben, szerető és értékekben gazdag családi légkörben nevelkedett, amely egész életútján végigkísérte. Édesapja iparosként, molnárként dolgozott, édesanyja pedig kivételes intelligenciájával, bölcsességével segítette fia nevelkedését és személyes fejlődését. Ez a nyugodt, idillikusan szép gyermekkor érzelmi biztonságot nyújtott számára, amely későbbi életében is meghatározó maradt[1].

Középiskolai tanulmányait az egri közgazdasági szakközépiskolában végezte, ahol kiváló tanárai segítették kibontakozását.

Bár kezdetben a jogi pálya vonzotta, végül a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen folytatta tanulmányait, ahol 1964-ben kimagasló eredménnyel közgazdásztanári végzettséget szerzett. Életútja az egyetemhez kötötte, ahol az oktatás és a tudományos pálya felé fordult, és fokozatosan építette akadémiai karrierjét.

1993-tól a Miskolci Egyetem Számviteli és Statisztikai Tanszék tanszékvezető egyetemi tanáraként, majd 1994–1997 között a Gazdaságtudományi Kar dékánjaként dolgozott a miskolci gazdászképzés felvirágoztatásáért. Első ízben 1997-ben választották meg a Miskolci Egyetem rektorává, majd ezt a pozíciót

[1] ÉSIK Sándor: *Unokáink is olvasni fogják Dr. Besenyei Lajos,* Napkeletnépe, https://napkeletnepe.hu/2018/01/17/dr-besenyei-lajos/, Letöltés dátuma: 2025. január 5.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 63 2025. 10. 09. 20:02

egészen 2006-ig töltötte be. 1997 és 2006 között a Miskolci Egyetem rektoraként kulcsszerepet játszott számos jelentős beruházás és fejlesztés megvalósításában. Rektorsága alatt a Miskolci Egyetem egy modern, európai színvonalhoz igazodó intézménnyé alakult, amely meghatározó szereplőjévé vált a magyarországi felsőoktatási képzésnek. Munkássága, bölcsessége révén számtalan közgazdasági, tudományos és civil szervezet, bizottság, kuratórium választotta tagjai közé, illetve elnökévé.

Családja mindig is kiemelt szerepet játszott és játszik életében. Fiatalon házasodott, és büszke férj, édesapa, valamint két unoka nagyszülője. A jogtudományok iránti vonzalma családja révén teljesedett ki, ugyanis felesége, lánya és veje is jogászként dolgozik. Szilárdan hisz a család támogató erejében, amely érzelmi stabilitást és biztonságot nyújt a mindennapi kihívások során.

1.1. Főbb szakmai, tudományos és társadalmi testületek

Prof. Dr. Besenyei Lajos a tudományos munkássága mellett aktívan részt vesz különböző szakmai, közéleti és tudományos szervezetek munkájában. A szerző által a legfontosabbnak ítélt szakmai, tudományos és társadalmi testületek, amelyet Besenyei Lajos tagként támogatott és/vagy amelyben elnöki tisztséget töltött/tölt be, a következők[2]:

- Magyar Rektori Konferencia elnöke (2003–2004)
- MTA Statisztikai Bizottság elnöke (2005–2010)
- MTA Statisztikai és Jövőkutatási Tudományos Bizottság (szavazati jogú tag)
- Gazdaságelméleti és Módszertani Munkabizottság (szavazati jogú tag, tag)
- Észak-magyarországi Gyáriparosok Szövetsége Tanácsosi Testület (elnök)
- Felsőfokú Műszaki Képzések Alapítvány (kuratóriumi tag)
- Magyar Tornaszövetség Sportakrobatikai Bizottság elnöke (1992–1997)
- Magyar Gazdasági és Szociális Tanács Állandó Bizottság tagja (2005–2010)
- Magyar ENSZ Társaság Kormányzótanácsának tagja (2009-től)
- Magyar Professzorok Világtanácsa (elnökségi tag)
- Kassai Műszaki Egyetem (díszdoktor)
- Harkovi Nemzeti Műszaki Egyetem (díszdoktor)
- Petrosani Egyetem (díszdoktor)
- Pryazovsky Állami Műszaki Egyetem (díszdoktor)
- Ukrán Műszaki Tudományos Akadémia (rendes tag)
- International Association of Business Forecasting
- International Institute of Forecasters
- World Future Studies Federation
- Országos Statisztikai Tanács (tag)
- Országos Polgárőrszövetség Tudományos Tanácsa (elnök)

[2] Magyar Tudományos Akadémia, Köztestületi tagok, https://mta.hu/koztestuleti_tagok?PersonId=12172, Letöltés dátuma: 2025. január 5.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 64 2025. 10. 09. 20:02

1.2. Díjak és kitüntetések:

Prof. Dr. Besenyei Lajos szakmai, tudományos és társadalmi munkásságát számos kitüntetéssel, díjjal ismerték el. Ezek közül, a teljesség igénye nélkül, a legfontosabbak[3, 4]:

- Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (2006)
- Kitüntető Tudományos Díj (MTA Miskolci Területi Bizottsága) (2002)
- Tudományos Munkáért Díj (Belügyminisztérium) (2001)
- Pro Universitate et Scientia (Magyar Professzorok Világtanácsa) (2001)
- Belügyminiszteri dísztőr (belügyminiszter) (2000)
- a Magyar Tudományos Jövőkutatásért Emlékérem (2005)
- a Magyar Verskultúra Lovagja (2006)
- Miskolc díszpolgára (2007)
- Pro Commitatu Díj BAZ megye (2007)
- Magyar Sportért Díj (2009)
- Pro Urbe Miskolc (2001)
- Fényes Elek-emlékérem (1996)
- Kiváló Munkáért (Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa) (1985)

2. Tudományos tevékenység

A publikációk terén Besenyei Lajos több, mint száz tudományos közleményt jegyez, amelyek között nemzetközi rangú folyóiratokban megjelent cikkek és konferencia-előadások egyaránt megtalálhatók. Prof. Dr. Besenyei Lajos tudományos munkássága jelentős mértékben hozzájárult a statisztika és a jövőkutatás tudományának fejlődéséhez. Ezekben a témákban számos konferencia-előadást tartott és széleskörű publikációs tevékenységet folytatott, beleértve több könyv megjelentetését is. A Magyar Tudományos Akadémia Statisztikai Bizottságának elnökeként jelentős szerepet játszott a statisztikai módszertan fejlesztésében és népszerűsítésében. Elnöksége alatt a bizottság számos tudományos ülést és konferenciát szervezett, elősegítve a statisztikai tudomány hazai fejlődését.

Besenyei Lajos egyik fő kutatási területe a statisztikai modellezés és a jövőkutatás kapcsolatrendszere. E témakörben azt vizsgálja, hogyan lehet a múltbeli statisztikai trendekből következtetéseket levonni a jövőre vonatkozóan. Tudományos munkáiban feltárja a múlt, a jelen és a jövő kapcsolódási módjait, vizsgálja a prognosztikai valószínűségi kategóriákat, elemzi a társadalomfejlődés szempont-

[3] Magyar Tudományos Akadémia, Köztestületi tagok, https://mta.hu/koztestuleti_tagok?PersonId=12172, Letöltés dátuma: 2025. január 5.

[4] Besenyei Lajos életpályája, Wikipédia https://hu.wikipedia.org/wiki/Besenyei_Lajos, Letöltés dátuma: 2025. január 5.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 65 2025. 10. 09. 20:02

jából, a gyorsuló idő és az előrelátás lehetőségeinek összefüggéseit[5, 6, 7]. Értelmezi, és az alkalmazható módszerek szempontjából elemzi a jelen és a jövő egyensúlyi helyzetét, áttekinti a klasszikus statisztikai módszerek előrejelzési célra történő felhasználásának lehetőségeit és korlátait. Az ebben a témakörben íródott publikációi többek között arra is keresik a választ, hogy a statisztikai elemzések milyen szerepet játszanak a prognosztikai modellek kidolgozásában, és milyen módszerekkel lehet előre jelezni társadalmi, gazdasági folyamatokat. Tanulmányaiban kiemelt hangsúlyt kapnak az előrejelzési célra módosított statisztikai módszerek. Foglalkozik a világmodellek úttörő szerepével, amelyek a globális társadalmi, gazdasági és környezeti folyamatok hosszú távú alakulását vizsgálják, mint az erőforrások kimerülésének problémáját, a népességnövekedés dinamikáját, valamint az emberi tevékenység és a természeti rendszerek közötti kölcsönhatások alakulását. Tudományos kutatásai során kitér a társadalmi folyamatok elemzésénél és a prognózisok készítésénél a gyorsan fejlődő statisztikai szoftverek alkalmazási lehetőségeire, előnyeire, illetve veszélyeire. Besenyei Lajos tudományos tevékenysége során a statisztikai modellezés és a jövőkutatás mellett az innovációs potenciál mérésével is foglalkozik, különösen annak társadalmi és gazdasági vetületeire koncentrálva.

A munkaerőpiaci struktúra átalakulása, különösen a generációs váltások hatása szintén kiemelt szerepet kap Besenyei Lajos kutatásaiban. Ezekben a munkákban azt elemzi, hogy a Z- generáció és az azt követő újabb és újabb generációk milyen hatást gyakorolhatnak a munkaerőpiaci folyamatokra, milyen kihívásokkal és lehetőségekkel kell szembenézniük az egyetemi oktatóknak, a munkáltatóknak és a gazdaság szereplőinek.[8, 9, 10]

Az oktatás és a tudásalapú társadalom fejlődése Besenyei Lajos érdeklődési körének szintén fontos területe. Kutatásai során rendszeresen foglalkozik a felsőoktatás szerepével, az életen át tartó tanulás szükségességével és a paradigmaváltás jelentőségével. Ezekben az írásokban elemzi, hogy a modern társadalmakban mi-

[5] Besenyei Lajos: Múlt és jövő statisztikai előrelátás *Statisztikai szemle* 89, 10-11, 2011, 1043–1056.

[6] Besenyei Lajos: Múlt és jövő statisztika és prognosztika In: *„Ember – Tér – Idő: Tanulmányok Koczszky György tiszteletére.* (szerk.: Sebestyénné Szép Tekla – Nagy Zoltán), Bíbor Kiadó, Miskolc, 2019, 43–50.

[7] Besenyei Lajos: A jövőkutatás és a statisztika kapcsolatrendszere In: *Primus Inter Pares Tanulmánykötet Hoóz István 90. születésnapja tiszteletére* (szerk.: Kéhl Dániel – Rappai Gábor) PTE KTK Pécs, 2018, 61–70.

[8] Besenyei Lajos: A generációváltás forradalma a „Z" generáció In: *Jubileumi tanulmánykötet Illés Mária professzor asszony 70. születésnapjára* (szerk.: Csiszár Csilla Margit) Miskolc, GTK, 2017, 35–43.

[9] Besenyei Lajos: Generációs struktúraváltás Magyarországon 2000–2015 (tények, prognózisok, következmények) *MTA IX. Osztály Statisztikai és Jövőkutatási Bizottságának tudományos ülése a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából*. Budapest, 2015. november 19.

[10] Besenyei Lajos: A generációváltás Opus Et Educatio: Munka és Nevelés 3, 2016, 371–378.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 66 2025. 10. 09. 20:02

lyen új kihívások jelentkeznek a felsőoktatás és a felnőttképzés területén, és hogyan lehet a képzési rendszereket korszerűsíteni, és az új elvárásokhoz igazítani.[11]

Összefoglalásként elmondható, hogy Besenyei Lajos publikációi interdiszciplináris jellegűek, széles tudományos spektrumot ölelnek fel, és több tudományterületet is érintenek. Statisztikai elemzései és jövőkutatással foglalkozó munkái meghatározóak a prognosztikai modellezés terén, míg a munkaerőpiac működésével, valamint az oktatás-tudománnyal foglalkozó tanulmányai rávilágítanak a társadalmi struktúrák gyors átalakulásához való alkalmazkodás szükségességére. Kutatói tevékenysége a XXI. század legnagyobb kihívásaira keresi a válaszokat. Munkássága nemcsak tudományos szempontból jelentős, hanem gyakorlati alkalmazhatósága révén is hozzájárul a gazdasági, társadalmi és oktatási rendszerek fejlesztéséhez.

3. A statisztika oktatása, jelentősége

Az oktatás és a tudásalapú társadalom fejlődése Besenyei Lajos kutatási tevékenységének szintén fontos területe. Publikációi, konferencia-előadásai során rendszeresen foglalkozik a felsőoktatás szerepével, az életen át tartó tanulás szükségességével és a paradigmaváltás jelentőségével. Ezekben tanulmányokban vizsgálja, hogy a modern társadalmakban milyen új kihívások jelentkeznek a felsőoktatás és a felnőttképzés területén, és hogyan lehet a képzési rendszereket korszerűsíteni, az új elvárásokhoz igazítani.

Prof. Dr. Besenyei Lajos a statisztika oktatásának és módszertanának kiemelkedő alakja. Számos alkalommal foglalkozott a statisztika oktatásának aktuális kérdéseivel, különös tekintettel a felsőoktatásban betöltött szerepével. Munkáiban részletesen tárgyalja a statisztika oktatásának helyzetét és kihívásait, hangsúlyozza, hogy a statisztika nem csupán elméleti tudomány, hanem gyakorlati tevékenység is, ezért az oktatásának tükröznie kell ezt a kettősséget. Kiemeli továbbá, hogy a statisztikai szemléletmód elsajátítása elengedhetetlen a modern társadalomban való eligazodáshoz, hiszen a döntéshozatal számos területén alapvető szerepet játszanak a statisztikai elemzések.

Besenyei Lajos nevéhez fűződik a Statisztika tárgy bevezetése és oktatásának kidolgozása a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Karán. Az intézményben ő volt az egyik kulcsszereplő abban, hogy a statisztika oktatása és tananyaga modern alapokra épüljön.

Az általa kidolgozott Statisztika tantárgyak célja az volt, hogy a hallgatók olyan kvantitatív módszertani ismereteket sajátítsanak el, amelyek segítségével hatékonyan tudnak dolgozni az adatelemzés, a gazdasági modellezés és a döntéshozatal különböző területein. Az általa bevezetett módszertani megközelítés figyelembe veszi a gyakorlati alkalmazásokat és hozzájárul a kritikus gondolkodás fejlesztéséhez. Viccesen szokta mondani, a legjobb módszer a „JPE", melyet minden eset-

[11] Besenyei Lajos: A statisztika oktatásának aktuális kérdései *Statisztikai Szemle 5-6,* 1996, 472–481.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 67 2025. 10. 09. 20:02

ben használnunk kell. A „**J**ózan **P**araszti **E**szünk" minden számításnál, elemzésnél rendelkezésünkre áll. Egyik fő alapelve az, hogy a hallgatók ne csak a statisztikai módszerek technikai alkalmazását sajátítsák el, hanem megértsék azok mögöttes logikáját és összefüggéseit is. Ennek érdekében szorgalmazta az interdiszciplináris megközelítést, mely szerint a statisztikát különböző tudományterületekkel összekapcsolva célszerű oktatni, bemutatva annak sokoldalúságát és alkalmazhatóságát. Különösen fontosnak tartja a gyakorlatorientált oktatási módszerek alkalmazását, amelyek révén a hallgatók valós adatokon keresztül sajátíthatják el a statisztikai elemzések készítését és értelmezését. Ezzel kapcsolatban már nagyon korán, a magyar felsőoktatásban úttörő jelleggel hangsúlyozta a számítógépes szoftverek és technológiák oktatásba történő integrálásának fontosságát.

4. A Miskolci Egyetem rektora

A Miskolci Egyetemhez kötődő pályafutása során Besenyei Lajos számos jelentős pozíciót töltött be, de talán leginkább a rektorként végzett munkája emelkedik ki. Rektori időszaka alatt az egyetem nemcsak infrastruktúrájában, hanem szellemiségében is megújult.

4.1. Híd a múlt és a jövő között

Besenyei Lajos 1997-ben kezdődött rektori megbízatása idején a Miskolci Egyetem számos kihívással nézett szembe. Az egyik legjelentősebb fenyegetés a műszaki karok összevonásának lehetősége volt, amely a hagyományos mérnöki képzés szerepének és értékének csökkentését vetítette előre. Besenyei Lajos bölcsessége és széles látókörűsége azonban megakadályozta ezt az irányváltást. Határozottan hitt abban, hogy a műszaki karok önállóságának megőrzése nemcsak a Miskolci Egyetem hírnevének, hanem a hazai mérnökképzés jövőjének is záloga.

A 90-es években, amikor a gazdasági és a jogi karok dinamikus fejlődésének köszönhetően úgy tűnt, ezek viszik a zászlót, Besenyei Lajos bölcs előrelátással vallotta, hogy ez az egyensúly idővel újra helyre fog állni, és igazi Universitas marad. Hitt abban, hogy a műszaki tudományok jelentősége nem csupán az ipari fejlődésben, hanem a társadalmi innovációban és a fenntartható fejlődésben is újra kiemelt szerepet kap.

Rektorként nemcsak a különböző karok együttműködésének erősítésére törekedett, hanem hosszú távú stratégiát is kidolgozott az egyetem sokszínűségének és tudományos egyensúlyának fenntartására. Bölcsessége és megingathatatlan hitvallása nélkülözhetetlen volt ahhoz, hogy a Miskolci Egyetem megőrizze történelmi gyökereit és egyben felkészüljön a jövő kihívásaira.

Kezdeményezései között szerepelt az egyetemi kutatások nemzetközi színvonalra emelése, a hallgatói élet minőségének javítása és az intézmény fenntarthatóságának, versenyképességének biztosítása. Előrelátó, stratégiai gondolkodása és vezetői stílusa révén rektorsága alatt a Miskolci Egyetem a magyar felsőoktatás meghatározó szereplőjévé vált, amely méltán nyerte el a hazai és nemzetközi elismerést.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 68 2025. 10. 09. 20:02

4.2. Épületfelújítások, informatikai fejlesztések

A Miskolci Egyetemen Prof. dr. Besenyei Lajos rektorsága alatt létrejött beruházások egyik leglátványosabb eredménye az egyetem új, impozáns főbejáratának megvalósítása volt. A szökőkúttal és modern arculati elemekkel gazdagított főbejárat nem csupán az egyetem arculatát újította meg, hanem Besenyei Lajos bátor, előrelátó vezetői döntéseinek szimbólumává is vált. Az új bejárat méltóságteljesen tükrözi az egyetem szerepét a régió kulturális és tudományos központjaként. A felújított tanulmányi épületek, előadótermek és tantermek modern oktatástechnikai eszközökkel és korszerű infrastruktúrával lettek felszerelve, melyek jelentősen javították az oktatási környezetet. A kollégiumok bővítése, korszerűsítése és fejlesztése a hallgatók számára komfortosabb, modern lakhatási körülményeket teremtett.

A korszerű informatikai infrastruktúra kialakítása szintén kiemelt figyelmet kapott Besenyei Lajos rektorsága idején. A fejlesztések elsősorban az oktatás és kutatás támogatására irányultak. Beszerzésre kerültek többek között nagy számítási kapacitást igénylő feladatok kiszolgálását lehetővé tevő szuperszámítógépek, nagyteljesítményű multimédiás szerver és multimédiás munkaállomások, valamint az elektronikus források könnyebb elérhetőségét lehetővé tevő könyvtári informatikai rendszer. Ezenkívül kiépült egy korszerű, nagy sebességű gerinchálózat, valamint több számítógépes oktatóterem, laboratórium, támogatva a hallgatók és oktatók mindennapi munkáját.

A Miskolci Egyetem egészét érintő modernizáció maradandó nyomot hagyott az intézmény történetében, és kiemelte a Miskolci Egyetem helyét a magyar felsőoktatási intézmények élvonalában.

5. Mentor és támogató

Besenyei Lajos nemcsak rektorként és kutatóként, hanem mentorként is kiemelkedő hatást gyakorolt és gyakorol napjainkban is a környezetére. Számos doktoranduszhallgató témavezetőjeként nemcsak a tudományos munkában nyújt iránymutatást, hanem a szakmai életút és az emberi értékek összehangolásában is példát mutat. Eddigi tudományos pályafutása során 20 doktoranduszhallgató volt vezetésére bízva, akik közül a cikk szerkesztéséig tízen szereztek fokozatot[12].

Azok, akiknek lehetőségük volt/van vele együtt dolgozni, nemcsak a statisztika és jövőkutatás tudományát ismerhetik meg általa, hanem egy olyan életszemléletet is elsajátíthatnak, amelyben az emberség, az empátia és az elkötelezettség ugyanolyan fontos, mint a szakmai kiválóság. Támogatói munkája során nemcsak a kutatás szakmai színvonalára ügyel, hanem arra is, hogy hallgatói olyan szemlélettel gazdagodjanak, amely az élet minden területén hasznosíthatók. Besenyei Lajos témavezetőként mindig a legmagasabb színvonalra törekszik, de munkáját a támogatás és a bölcs nagyvonalúság légkörében végezi. Nemcsak tudományos

[12] Országos Doktori Tanács, személyes adatlap, https://doktori.hu/index.php?menuid=192&lang=HU&sz_ID=3074, Letöltés dátuma: 2025. január 5.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 69 2025. 10. 09. 20:02

ismereteket ad át, hanem segíti tanítványait – köztük engem is – abban, hogy megtalálják saját útjukat, és magabiztosan érvényesüljenek szakmájukban. Számára a doktori képzés nem csupán az egyéni kutatási eredmények eléréséről szól, hanem egy olyan közösség kialakításáról is, amely a jövő tudományos és oktatási életének bázisát alkotja. Hálás vagyok, hogy mentoráltjai közé tartozhatom, és hogy nemcsak a szakmai igényességből, hanem az emberségből is példát mutatott mindannyiunknak. Rendkívül nagyra tartom őt azért is, hogy szakmai útmutatásai mellett mindig nagy figyelmet fordított az emberi oldalra is, és ezzel nemcsak tudományos kutatóvá, hanem teljesebb emberré is formált minket, mentoráltjait.

Rektorsága alatt különleges figyelmet fordított a társadalom peremén élők, különösen az állami gondozott gyermekek és kamaszok támogatására. Szívügye volt, hogy a legkiszolgáltatottabbak is részesüljenek a szeretet és törődés erejéből, különösen az ünnepi időszakokban, amikor az emberi közösség ereje talán a legfontosabb. Az ő kezdeményezésére indult el a Miskolci Egyetemen a karácsonyi ajándékgyűjtési akció, amely a hallgatók, az oktatók és a munkatársak összefogásával minden évben örömet szerzett az állami gondozott gyermekek számára. Ez az ünnepi hagyomány nem csupán tárgyi ajándékokról szólt, hanem arról is, hogy ezek a gyermekek érezzék, tartoznak valahová, és van, aki gondol rájuk.

6. Összegzés

Prof. Dr. Besenyei Lajos 1941-ben született Tarnazsadányban, és 1964-ben közgazdásztanári diplomát szerezett a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen. Pályafutása során számos tudományos és oktatói pozíciót töltött be, többek között a Miskolci Egyetem Számviteli és Statisztikai Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanáraként, majd 1997 és 2006 között az egyetem rektoraként tevékenykedett. Rektori időszaka alatt az egyetem jelentős infrastrukturális és szellemi megújuláson ment keresztül. Bölcsessége és megingathatatlan hitvallása nélkülözhetetlen volt ahhoz, hogy a Miskolci Egyetem megőrizze történelmi gyökereit és egyben felkészüljön a jövő kihívásaira.

Tudományos munkássága kiemelkedő, különösen a statisztika és a jövőkutatás területén. Számos publikációja és előadása foglalkozik a statisztika oktatásának módszertani kérdéseivel, valamint a statisztikai modellezés és a jövőkutatás kapcsolatrendszerével. Elnöki szerepet töltött be a Magyar Tudományos Akadémia Statisztikai Bizottságában, és napjainkban is aktívan részt vesz a statisztikai módszertan fejlesztésében és népszerűsítésében.

Mentorként és témavezetőként nagy hangsúlyt fektet tanítványai szakmai és emberi fejlődésére. A szerző személyes élményei alapján kiemeli, hogy Besenyei Lajos professzor úr nemcsak tudományos ismereteket ad át, hanem emberségével és támogatásával segíti tanítványait saját útjuk megtalálásában és szakmai érvényesülésükben.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 70 2025. 10. 09. 20:02

BŐHM JÓZSEF

Összeállította: Faitli József, egyetemi tanár, Miskolci Egyetem

Dr. Bőhm József okleveles bányamérnök, 1947. december 2-án született Győrben. A Nehézipari Műszaki Egyetem (NME) Bányamérnöki Kar bányaművelő mérnöki szakán végzett, ahol 1971-ben kapta meg bányamérnöki oklevelét. Ezt követően került az NME Ásványelőkészítési Tanszékére, 1971–1974 között ösztöndíjas gyakornok, 1974–1977 között tanársegéd, 1977–1997 között egyetemi adjunktus, 1982–1985 között MTA levelező aspiráns, 1997–2013 között egyetemi docens, 2015-től címzetes egyetemi tanár. 1998-ban a „Gyengén mágneses finomszemcsés ásványi nyersanyagok szelektív szétválasztása mágneses tulajdonságaik alapján" c. értekezése sikeres megvédésével megszerezte a műszaki tudomány kandidátusa (CSc), ill. a Miskolci Egyetemen a PhD-doktori címet. Az oktató-kutató tevékenysége mellett 1987–2001 között több ciklusban dékánhelyettes, 2001–2009 között két ciklusban a Műszaki Földtudományi Kar (Bányamérnöki Kar) dékánja volt. 1998–2009 között a Környezetgazdálkodási Intézet, 2009–2012 között a Nyersanyagelőkészítési és Környezeti Eljárástechnikai Intézet igazgatója. 2014-től nyugdíjas.

Egyetemi oktató-kutató tevékenysége az eljárástechnika, ásványi- és másodnyersanyag- előkészítés, hulladékgazdálkodás, a fenntartható természeti erőforrás-gazdálkodás számos elméleti és gyakorlati területét érintette. Több évtizeden keresztül vezetett gyakorlatokat, tartott előadásokat bánya-, geológus-, környezet-, földtudományi-, energetikus- és anyagmérnök-hallgatók részére, valamint mérnöktovábbképző, szakmérnök képzési programok keretében is oktatott.

Kutatási területe a minőség szerinti szétválasztás (dúsítás), kiemelten a mágneses és sűrűség szerinti dúsítás témaköréhez kapcsolódott. Munkássága az eljárások elméleti alapjainak tisztázása, a berendezések fejlesztése, a szétválasztási folyamatok eredményeinek értékelése területekhez köthető. Hazai és nemzetközi kutatási programok keretében, gyakorlati ipari problémák megoldásában az eljárástechnika több területével foglalkozott, szakértőként foglalkozik még ma is. Oktatási-kutatási-tudományos tevékenységéről, szakma- és kartörténeti munkásságáról közel 200 publikációt jelentetett meg magyar és idegen nyelven, részben társszerzőkkel. Számos hazai és nemzetközi konferencián tartott előadást. Több, mint 150 ipari kutatási munkában vett részt, témavezetőként, részben közreműködő kutatóként. 7 jegyzet, oktatási segédlet társszerzője, 5 szabadalom kidolgozásában működött közre. Nagyszámú hazai és nemzetközi kutatási, infrastruktúra-fejlesztési pályázat kidolgozásában és megvalósításában vállalt vezető, ill. közreműködő szerepet.

Intézeti, kari vezetőként kiemelt feladatának tekintette az oktatási-kutatási környezet tartalmi és szervezeti fejlesztését, a változásokhoz igazodó, korszerű

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 71 2025. 10. 09. 20:02

kutatási infrastruktúra kialakítását, működtetését. Jelentős figyelmet fordított a nemzetközi oktatási és kutatási együttműködésekre.

Szakmai-tudományos-közéleti tevékenysége:
Közel negyven éven át volt a Kari Tanács tagja, és képviselte a kart az egyetem legmagasabb irányító testületében, az Egyetemi Tanácsban (Szenátus). 1969-től OMBKE-tag, 2007-től tiszteleti tag. 1990–2000 között az OMBKE Egyetemi Osztály titkára, alelnöke, két ciklusban elnöke. Az MTA köztestületének tagja, négy ciklusban az MTA BTB titkára, MTA Bolyai Kuratórium X. Osztály Szakbizottságban tag, bíráló, szakértő. A MAB szakbizottsági tagja, munkabizottsági titkár, elnök. 1990-től a Magyar Mérnöki Kamara tagja, 2000-től MMK BAZ Megyei Kamara elnökségi tag, 2010-től a Környezetvédelmi Szakcsoport elnöke. 2008–2016 között igazságügyi szakértő. 2002–2010 között a FEMP Board, 2001–2010 között a TU Kassa Fakulta BERG Tudományos Tanács tagja. 1990–1996 között a Mecsekérc Felügyelő-bizottság, 1998–2006 a SZÉSZEK Felügyelő-bizottság, 2006–2009 a Borsodi Bányavagyon-hasznosító felügyelő-bizottság, 2010–2012 UKIG Tanácsadó Testület, 2000–2012 BAZ Megyei Környezetvédelmi Tanács tagja.

Szakmai, tudományos, közéleti elismerések:
Dicsérő oklevél (1970, 1975), Becsület Diploma (1971), Kiváló Munkáért (1976, 1978, 1985), Rektori Dicséret (1979), Borbála Emlékérem (1996), Kiváló Bányász (2000), Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje (2002), Magyar Bányászatért Szakmai Érdemérem, ill. Elismerő Oklevél (2005, 2007). Bányászati Szolgálati Érdemérem, ill. Oklevél (1986, 1996, 2006). Signum Aureum Universitatis (1994), Pro Universitate (2012), Miskolci Egyetem Díszpolgára (2017). Petrozsényi Egyetem Aranyérme (2003), TU Kassa Jubileumi aranyérme (2012). NyME Erdőmérnöki Karért-díj (2009) Selmecbánya aranyérem (2005), UNESCO-érem (2012, 2016), Selmecbánya Kulturális Örökségvédelmi és Városfejlesztési Díj (2016). Geofil-Díj (2016), Szentkirályi Zsigmond Emlékérem, Mikoviny Sámuel Emlékérem, Sóltz Vilmos Emlékérem (1992, 2001, 2009) Cséti Ottó- oklevél (2006), Herman Ottó Tudományos Díj (2009), MTA-MAB Tudományos Díj (2009) Zielinszki Szilárd Díj (2017), „Doktor Honoris Causa h.c.Dr" (Miskolci Egyetem, 2023)

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 72 2025. 10. 09. 20:02

CZABÁN JÁNOS

Írta: Horváth Ágnes, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

Prof. Dr. Czabán János több évtizedes felsőoktatási pályafutása során végzett vezetői, kutatói, oktatói tevékenysége példaértékű. Munkájával hozzájárult a művelődés és a tudomány fejlődéséhez, valamint a Miskolci Egyetem fejlesztéséhez. Elévülhetetlen érdemeket szerzett a miskolci közgazdászképzés elindításában, valamint a Gazdaságtudományi Kar létrehozásában. Jelen fejezettel e több szempontból is példamutató, sikeres tudományos életpálya előtt kívánunk tisztelegni.

Czabán János 1935. november 16-án született Miskolcon. Elemi és általános iskoláit az Evangélikus Egyházkerület Miskolci Tanítóképző-Intézete Gyakorló Iskolájában, majd a Református Fiú-Általános Iskolában, középiskolai tanulmányait a Deák Ferenc Miskolci Állami Közgazdasági Fiúgimnáziumban végezte, ahol 1954-ben érettségizett. 1959-ben Budapesten a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen szerzett közgazda oklevelet, 2009-ben Aranyoklevelet, 2019-ben Gyémántoklevelet, 2024-ben pedig Vasoklevelet vehetett át a Budapesti Corvinus Egyetemen ötven, hatvan, majd hatvanöt éven át kifejtett értékes szakmai tevékenysége elismeréseként.

1962. február 21-én (két és féléves ipari gyakorlattal) került a Miskolci Egyetemre (akkor még Nehézipari Műszaki Egyetem), amellyel egész élete és munkássága összeforrott. Több mint hat évtizedes egyetemi pályája döntően két tanszékhez kötődik: 1962 és 1987 között a Dr. Susánszky János professzor által vezetett Ipargazdaságtani Tanszékhez, majd 1987-től napjainkig (s remélhetőleg még sokáig) az általa tervezett és megvalósított Vállalatgazdaságtani Tanszékhez, illetve az abból szervezetfejlesztés során létrehozott Gazdálkodástani Intézethez. Ezeken járta végig az oktatói-kutatói pálya, az egyetemi ranglétra valamennyi lépcsőfokát: egyetemi tanársegéd 1962–1965, egyetemi adjunktus 1965–1976, egyetemi docens 1976–1989, majd egyetemi tanár 1989-től. 2005-ben a Miskolci Egyetem Tanácsa Professor Emeritus címet adományozott számára. Bár jelleméből, örökölt tulajdonságaiból fakadt a tudományos munka iránti alázat, elkötelezettség, kitartás, szorgalom, ezekben az időkben bontakoztak ki azok a tulajdonságok, amelyek egyetemi munkájában kifejezetten reá jellemzőek: a munkatársak, a hallgatók problémáit megértő, munkájukat, szakmai-tudományos előrehaladásukat önzetlenül támogató, segítőkész emberség, az igazsághoz, a becsületességhez való következetes ragaszkodás. Sokat tanult Susánszky professzor vezetési stílusából, s jól hasznosította szervezés- és vezetéstudományi ismereteit – mintegy negyedszázadon keresztül – különböző vezetői feladatok ellátása során. Tíz éven keresztül tanszékvezető-helyettes volt az Ipargazdaságtani Tanszéken, 1987 és 1990 között intézeti igazgatóhelyettes volt a kari felada-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 73 2025. 10. 09. 20:02

tokat végző Közgazdaságtudományi Intézetben. Alapításától, 1987-től 2001-ig a Vállalatgazdaságtani Tanszék vezetője, 1990–1994 között a Gazdaságtudományi Kar dékánja, 1994-től 1997 decemberéig a Miskolci Egyetem általános rektorhelyettese, a 2000-ben létrehozott Gazdálkodástani Intézet első igazgatója volt 2001. június 30-ig. Mind a Vállalatgazdaságtani Tanszék, mind a Gazdálkodástani Intézet az általa kidolgozott szakmai-tudományos, oktatási-nevelési és szervezetfejlesztési koncepció alapján jött létre, és ezekre építve folytatja sokirányú tevékenységét napjainkban is.

Tudományos kutatómunkában, kutatási-fejlesztési megbízások teljesítésében 1962 óta folyamatosan vesz részt. Kezdetben oktatás-módszertani és tananyagfejlesztő, diszciplináris kutatásokat végzett, majd alap- és alkalmazott kutatásokat folytatott. Vizsgálatokat végzett az aktivizáló pedagógiai módszerek alkalmazására, a különböző számonkérési metódusok hatékonyságának összehasonlítására. Eredményes kutatásokat végzett a késlekedési gátlás és tévcselekmények, a teljesítményvizsgálatok, a személyi feltételek mennyiségi és minőségi analízise, a csoportmunka vállalati alkalmazási lehetőségeinek vizsgálata és más munkatudományi, ergonómiai területeken. Később érdeklődése egyre inkább vállalatgazdasági és szervezési kutatások felé fordult, különös tekintettel a következő témakörökre: technológiai változatok gazdaságosságának számítása, tervezés és szervezéstechnikai eszközök, költséganalízis, az amortizáció elszámolása és felhasználása, iparvállalati költség- és nyereségszámítások, költséggazdálkodás a „kivételek elve" alapján, a komplex vállalati tervezés módszertana, eszközrendszere. A nemzetközi és a hazai kutatások eredményei alapján már a hetvenes évek elején figyelmének központjába került a prognosztika tudománya, egyértelművé vált számára, hogy tudományosan megalapozott, explicit prognózisok nélkül vállalati tervezés, különösen hosszú távú stratégiai tervezés sikeresen nem végezhető. Így kezdett el foglalkozni vállalati prognosztikával, melynek egy sajátos területeként az általa kidolgozott szervezetprognosztikát tudományos akadémiánk is önálló tudományág létrehozásaként ismerte el. E területen végzett kutatási eredményeit „Iparvállalati szervezetprognózisok kidolgozásának metodikai kérdései" c. kandidátusi értekezésében foglalta össze. Ezt követték a vállalati prognosztika, stratégia és tervezés összefüggésrendszerét, valamint a vállalatgazdaságtani irányzatokat feltáró munkái. Az előzőekben vázolt területeken végzett munkáiról mintegy száznegyven publikáció (könyv, könyvfejezet, egyetemi jegyzet, tanulmány, hazai és külföldi tudományos konferenciákon tartott előadás) jelent meg, ezek közül huszonöt idegen nyelven. Hetven kutatás-fejlesztési, szakértői munkát, közel ötven opponensi, lektori véleményt készített habilitációra benyújtott munkákról, kandidátusi, PhD- és egyetemi doktori értekezésekről, szakkönyvekről, egyetemi jegyzetekről, pályázati megbízások teljesítéséről. Mindezek hozzájárultak a kapott tudományos fokozatokhoz és tudományos címekhez: Közgazdaságtudományi Doktor (1974), Közgazdaságtudományok Kandidátusa (1983), Dr. habil (1989),

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 74 2025. 10. 09. 20:02

akadémikus, az International Academy of Sciences of Nature and Society rendes tagja (1996), az Orosz Természettudományi Akadémia külföldi tagja (1996), az Europäische Akademie der Naturwissenschaften rendes tagja (2006), az Internationale Akademie für historische und soziale Wissenschaften rendes tagja (2014).

Mindig kellő figyelmet fordított az elmélet és a gyakorlat nélkülözhetetlen kapcsolatára, az elméleti ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságára, a vállalati – különösen az iparvállalati – gazdálkodási feladatok megoldására. A gyakorlati élettel egyetemi pályája során rendszeresen kapcsolatot tartott. Ez irányú tevékenysége főként kutatás-fejlesztési megbízások teljesítésében, rendszeresen végzett tanácsadási feladatok ellátásában, gazdasági társaságok szakértői irányításában való részvételben nyilvánult meg. Mintegy hetven kutatás-fejlesztési munkát készített vállalatgazdálkodási, tervezési, munkaszervezési, szervezetfejlesztési, racionalizálási, szervezetszabályozási témakörökben, valamint különböző továbbképzési formák és intézetek kialakításának és létrehozásának tervezésében. Évtizedeken keresztül gazdasági, szervezési, tudományos tanácsadói feladatokat látott el (Diósgyőri Gépgyár, ÉGSZI, ÉVM Továbbképző Központ, Északmagyarországi Vegyiművek, Földgép Vállalat stb.), majd gazdasági társaságok igazgató tanácsában, felügyelő bizottságában kamatoztatta sokoldalú ismereteit, széleskörű gyakorlati tapasztalatait (BorsodChem Vezetőképző Intézete, Észak-Magyarországi Universitás Egyesülés, SZINVA NET Kft., Packard Bell Computer Hungary stb.). Szakmai, tudományos munkásságáért számos elismerésben, kitüntetésben részesült: Kiváló Dolgozó (1961 és 1977), Az Építőipar Kiváló Dolgozója (1973), Kiváló Munkáért (1983 és 1988), Hevesi Gyula Díj (1985), Karol Adamiecki Díj, MTESZ Emlékérem (1989), Széchenyi István Emlékérem (1990), Szent György-kereszt Érdemrend (1996), A tudományok és művészetek lovagja (2003), Kitüntető Tudományos Díj (2005).

Több évtizedes egyetemi oktató-nevelő, tananyag-korszerűsítő és oktatási rendszerfejlesztő tevékenysége rendkívül széles területet ölel át. Negyedszázadon keresztül egyetemünk Gépészmérnöki Karán előadta és saját nevében jegyezte az Ipargazdaságtan, a Gépipari üzemgazdaságtan, az Ipar- és vállalatgazdaságtan c. tantárgyakat, továbbá – mintegy tíz éven keresztül – részt vett a Szervezéstan c. tárgy oktatásában is. A gépészmérnök-hallgatók mellett bányamérnök- és kohómérnök-hallgatókat is tanított. A posztgraduális képzésben a bányaipari, a kohóipari és a gépipari gazdasági mérnöki szakokon az Ipari üzemgazdaságtan, valamint az Ergonómia és munkaszervezés c. tantárgyakat oktatta. A közgazdásznképzés egyetemünkön történő indításától (1987-től) a közgazdász-hallgatók számára a Vállalatgazdaságtan és a Szervezetprognosztika c. tárgyakat, a posztgraduális képzésben a mérnök-közgazdász és a közgazdász-szakmérnök szakokon a Vállalatgazdaságtan, a Vállalati stratégia és a Szervezetprognosztika c. tárgyakat, a mérnök-menedzser szakon a Stratégiai tervezés c. tárgyat, a terület- és településfejlesztési menedzser szakon a Gazdaságprognosztika c. tárgyat, a humán

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 75 2025. 10. 09. 20:02

menedzser szakon pedig a Vállalatgazdaságtan c. tárgyat adta elő. Az 1992/93-as tanévben a Montanuniversität (Leoben) vendégprofesszoraként a Prognosztika c. tárgy előadója volt. A tudományos doktorképzésben kötelező tantárgy volt az általa előadott Vállalatgazdaságtan és Vállalati stratégia. Már pályája kezdetén világossá vált számára, hogy a kor tudományos színvonalán lévő ismeretek korszerű módszerekkel és eszközökkel történő oktatása nem nélkülözheti az elsődlegesen ezek céljait szolgáló, átgondolt, e diszciplínákhoz kapcsolódó tudományos kutatómunkát, az egyes tantárgyak szisztematikus fejlesztését. A tananyagfejlesztés során a kötelező ismeretanyag tematikájának, struktúrájának, alkotóelemeinek korszerűsítésére törekedett a nemzetközi és a hazai szakirodalom, valamint saját kutatási eredményeinek felhasználásával. Irányította a gyakorlati foglalkozásokat, olyan módszertani és gyakorlóanyagok kidolgozására törekedett, amelyek előmozdítják a hallgatók alkalmazó készségének, gyakorlati jártasságának fokozását. E munka eredményeit sokrétűen hasznosította a továbbképzésben is. Több száz előadást tartott különböző továbbképző intézetekben vállalatgazdaságtani, vezetési, szervezési és szervezetprognosztikai témákból. Irányításával számos nappali közgazdász, mérnök, posztgraduális mérnök-közgazdász diplomamunka, egyetemi doktori, kandidátusi és PhD-értekezés készült el. Mind a graduális, mind a posztgraduális képzésben évtizedeken keresztül elnöke volt az Állami Vizsgáztató Bizottságnak, majd a Záróvizsgáztató Bizottságnak. Részt vett a TMB tevékenységében mint kandidátusi bíráló bizottsági titkár, tag, valamint értekezések opponense, a tudományos doktorképzésben számos esetben volt PhD-szigorlati bizottság, valamint – nyilvános védésen – a bíráló bizottság elnöke. Az oktató-nevelő munka elválaszthatatlan egységét, az ismeretátadás-átvétel folyamatában (és azon túl is) a hallgatókkal való rendszeres együttműködés, közös gondolkodás szükségességét felismerve mindig nagy jelentőséget tulajdonított a nevelőmunkának, melyben meghatározó tényezőnek az egyéni példamutatást tekintette. Az egyetemi lét különböző szakaszaiban (a felvételtől a diplomavédésig) a hallgatóban az egyenrangú partnert, a jövőbeli kollégát látta, s olyan oktatói-hallgatói viszony kialakítására törekedett, melynek alapja egymás valós értékei szerinti kölcsönös megbecsülése. Számára a legnagyobb elismerés hallgatóságának szeretete és tisztelete. A gépészmérnök-hallgatók 1977-ben és 1981-ben, a közgazdász-hallgatók pedig 1993-ban és 1994-ben – egyetemük hagyományainak megfelelően szakestélyek keretében – „Tiszteletbeli Hallgató"-vá fogadták. Kiemelkedő nevelő munkájának elismeréseként 1992-ben a Miskolci Egyetemisták Szövetségétől „Kiváló Nevelő" diplomát kapott. 2001-ben pedig a Miskolci Egyetem Hallgatói Önkormányzata a hallgatókkal való kiemelkedő kapcsolata, együttműködő és segítőkészsége, valamint az egyetemi oktatásfejlesztés érdekében végzett munkáját „Kiváló Oktató" diplomával ismerte el.

A rendszeres, az egyes szaktudományok belső fejlődéséből következő tantárgyi korszerűsítési feladatok mellett mindig részt vett az adott szak alapvető küldeté-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 76 2025. 10. 09. 20:02

sével releváns képzési struktúra s az annak megfelelő tantervi szerkezet kialakításában, a kor tudományos igényeihez igazodó, fejlesztő átalakításában. Így vállalt feladatokat a hatvanas évek végén a bányaipari, a kohóipari és a gépipari gazdasági mérnöki szakok reform-tantervének, a hetvenes évek elején pedig a Gépészmérnöki Karon induló termelési rendszer szak tantervének kimunkálásában, mely utóbbinak egy évtizeden keresztül szakvezetője is volt. 1987-ben kidolgozta az üzemgazdász-képzés vállalatgazdálkodási szak nappali és levelező tagozatának tantervét, majd irányította a kétfokozatú (3+2 éves soros) közgazdászképzés rendszerének és tanterveinek kidolgozását. Irányításával jött létre egyetemünkön a közgazdászképzés. 1988-ban ugyancsak vezetésével készült el a korszerűsített, integrált mérnök-közgazdász képzés gazdálkodási szak tanterve, mely posztgraduális továbbképzésnek szakvezetője volt. Kezdeményezésére az 1992/93. tanévben Karunkon kísérleti jelleggel MBA (Master of Business Administration) képzési program indult, a nappali, graduális közgazdászképzés IV. és V. évfolyamának üzleti specializációjaként a nagy-britanniai Bradfordi Egyetem közreműködésével. Hazánkban az 1993/94. tanévvel indult meg az új típusú tudományos fokozat (PhD) megszerzésére irányuló doktoranduszképzés. Az Akkreditációs Bizottság döntése alapján Karunk is jogosult lett PhD-program meghirdetésére a Vállalkozáselmélet és gyakorlat c. témakörben. A program kidolgozásában közreműködő, vezető oktatókból álló team munkáját is Czabán professzor vezette, mint a Vállalati gazdálkodás tématerület művelésének szakmai vezetője. A Gazdaságtudományi Kar célkitűzéseivel összhangban az 1995/96. tanévtől a nappali tagozat gazdálkodási szakos közgazdászképzés keretében irányításával Vállalkozási Szakirányt dolgozott ki és indított a szakvezető Vállalatgazdaságtani Tanszék.

Oktatás-korszerűsítési tevékenysége messze túlnőtt egyetemünk határain. 1992-ben felkérésre részt vett a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen folyó oktatási reform munkálataiban. A Közgazdasági Vezetői Kollégium tagjaként, valamint – két ciklusban is megválasztott – soros elnökeként részt vállalt a hazai gazdasági felsőoktatás korszerűsítésében, a közgazdasági diplomák nemzetközileg ekvivalens képesítési feltételeinek kimunkálásában. A Magyar Akkreditációs Bizottság Látogató Bizottsága tagjaként részt vett a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem akkreditálásában. Két választási cikluson keresztül tagja volt a BKÁE Habilitációs Bizottságának. Az elmúlt évtizedekben széleskörű kapcsolatokat, eredményes együttműködést alakított ki hazai felsőoktatási intézmények (így pl.: BCE, PTE KTK, BME GTK, NYME KTK, VE GTK, BGF PSZF és KKF) társtanszékeivel, a hazai üzleti világ különböző szervezeteivel és más intézményekkel. Az oktatás és a kutatás területén különösen hasznos, alkotó kapcsolatot teremtett a BCE Jövőkutatási, Vállalatgazdaságtan, Alkalmazott gazdaságtan, Vezetési és Szervezési, a PTE Vállalati Gazdaságtan, valamint a BME Ipari Menedzsment és Vállalkozásgazdaságtan tanszékekkel. Nemzetközi kapcsolatai is jelentősek. Több, mint harminc országban volt tanulmányúton, külföldi konferencián,

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 77 2025. 10. 09. 20:02

számos ország intézményeivel eredményes együttműködést folytatott. Ezek közül különösen fontosak: TH Otto von Guericke Magdeburg; Harkovi Állami Egyetem (HGU); Universita Luigi Bocconi, Milano; Moszkvai Állami Bányászati Egyetem (MGGU); Universität Erlangen-Nürnberg; University of Newcastle upon Tyne; Kassai Műszaki Egyetem; Ostravai Bányászati és Kohászati Akadémia; University of Bradford, Management Centre; University at Buffalo, State University of New York; BAKER University Kansas; Case Western Reserve University, Cleveland; Cleveland State University; Montanuniversität Leoben; Rennes Graduate Business School; Universität Mannheim. A külföldi partnerekkel kialakított intenzív együttműködés kölcsönösen hozzájárult az oktató-, kutatómunka fejlesztéséhez. Számos hazai és külföldi szakmai, tudományos bizottság munkájában vett részt, így – többek között – a következőkben: MTA Ipar- és Vállalatgazdasági Bizottság (tag, 1990-től); MTA Jövőkutatási Bizottság (tag, 1985–1996.); Vezetés- és Szervezéstudományi Bizottság (tag, 1993–2002.); MTA TMB Bíráló Bizottság (titkár, tag, opponens, 1983–1993.); MTA Köztestület (tag, 1994-től); MTA Miskolc Területi Bizottsága (tag, 1999-től); MTA Miskolc Területi Bizottság Közgazdaságtudományi Szakbizottsága (tag, 1981–1999; elnök, 1999–2011.); International Academy of Sciences of Nature and Society (rendes tag, 1996-tól); Europäische Akademie der Naturwissenschaften (tiszteletbeli tag, 2003-tól); Econometric Society (tag, 1989-től); European Council for Small Business (tag, 1991-től); Network of International Business Schools (tag, 1995-től); Magyar Közgazdasági Társaság (tag, 1963-tól); Szervezési és Vezetési Tudományos Társaság Országos Elnöksége (tag, 1985–1996.); SZVT BAZ megyei Elnökség (elnök, 1985–2004.); MTESZ BAZ megyei Elnökség (tag, 1985–1996); Magyar Kisvállalati Társaság (tag, 1991-től).

Példaértékű vezetői (tanszékvezető, intézetigazgató, dékán, általános rektorhelyettes) munkásságának csak rövid összefoglalására van itt lehetőség. A Vállalatgazdaságtani Tanszék alapítására (hazánkban elsőként) 1987-ben – a miskolci közgazdászképzés indításával egy időben – került sor, mely a szisztematikus szervezetfejlesztési munka eredményeként – a Kar intézetesítési koncepciójának megfelelően – 2000-ben Gazdálkodástani Intézetté alakult át. Mindkét szervezeti egység az általa kidolgozott és megvalósított oktatási-nevelési profil, kutatási tevékenység, személyi és infrastrukturális feltételek alapján jött létre és a kor szakmai, tudományos követelményeinek megfelelően továbbfejlesztve végzi tevékenységét napjainkban is. A szak- és szakirány-vezetői feladatokat ellátó, a Kar életében meghatározó szerepet betöltő szervezeti egység rendkívül széleskörű oktatási tevékenységét, szerteágazó kutatási munkáját, sokrétű hazai és nemzetközi kapcsolatait, a tudományos közéletben való rendszeres részvételét jelen összeállításban nincs mód bemutatni. Indokolt azonban utalni arra, hogy a tanszéki, intézeti feladatok megoldásában meghatározott szerepet tulajdonított a személyi állomány nagyságának, minőségi és mennyiségi összetételének. A mindennapi munkában mindig rendkívül fontosnak tartotta a fő- és részfoglalkozású oktatók mel-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 78 2025. 10. 09. 20:02

lett neves vendégprofesszorok, meghívott előadók, nagy gyakorlattal rendelkező szakemberek bevonását, egyidejűleg az egyetemi oktatói-kutatói pályára alkalmas személyi állomány megőrzését, rendszeres továbbfejlesztését, a tudományos előrehaladásuk és a reális egzisztenciális igényeik biztosítását, valamint a vezetői utánpótlás nevelését. Mindezek mellett hangsúlyt helyezett az oktatás és a kutatás infrastrukturális feltételeinek rendszeres fejlesztésére is, mely nélkülözhetetlen az akadémiai munka hatékony elvégzéséhez. Mindig kiemelt figyelmet szentelt az eredményes munkát alapvetően befolyásoló korrekt munkahelyi légkör, a kedvező pszichikus klíma biztosításának. Vezetésével a Vállalatgazdaságtani Tanszék és a belőle kifejlődött Üzleti Vállalkozási Tanszék együttesen 2000-ben Gazdálkodástani Intézetté alakult, melynek működési alapjait, fejlődési fő irányait első intézeti igazgatóként dolgozta ki.

1986 őszén megbízást kapott egyetemünk akkori rektorától, Prof. Dr. Kovács Ferenc akadémikustól a Közgazdaságtudományi Intézet létesítésével és az (akkori terminológiával) üzemgazdász-képzés létrehozásával kapcsolatos feladatok megtervezésére és megvalósítására. Rendkívül rövid idő alatt, számos korlátozó feltétel között kellett kidolgozni az üzemgazdász-képzés gazdálkodási szakának tantervét, megteremteni a képzés indításának személyi, tárgyi és szervezeti feltételeit, biztosítani az induláshoz szükséges felvételi eljárásban való intézményes részvételt. Az egyetemi szintű közgazdászképzés feltételeinek létrehozása tette lehetővé, hogy 1990. július 1-jén a Közgazdaságtudományi Intézet Gazdaságtudományi Kar elnevezéssel egyetemi karrá alakult, és megválasztották a kar alapító első dékánjának. Dékánként a legfontosabb célkitűzésként fogalmazta meg a kor tudományos színvonalán lévő ismeretek gazdagítását, korszerű módszerekkel történő oktatását, koncepciózus, átgondolt tudományos kutatómunka végzését, az oktatói, kutatói személyi állomány minőségi és mennyiségi fejlesztését, az anyagi, tárgyi, pénzügyi feltételek megfelelő mértékű biztosítását, a hazai és a nemzetközi kapcsolatok kiszélesítését, valamint a mindezek megvalósítását lehetővé tevő szervezeti, működési és gazdálkodási struktúra kialakítását. A kari vezetőoktatók közreműködésével dolgozta ki a Gazdaságtudományi Kar stratégiai fejlesztési koncepcióját. A Karrá válással párhuzamosan megvalósult a graduális képzést meghatározó kétfokozatú, 3+2 soros képzés, a nemzetközi értékrendnek megfelelő ún. „business-school" jellegű képzési struktúra. Az 1992/93-as tanévben kísérleti jelleggel MBA (Master of Business Administration) képzési programot indítottak a nagy-britanniai Bradfordi Egyetem közreműködésével. Korszerűsítették a posztgraduális szakokat, a már működő szakok rendszeres fejlesztése mellett új képzési formákat vezettek be. Az 1993/94-es tanévben indult az új típusú egyetemi tudományos fokozat (PhD) megszerzésére irányuló doktoranduszképzés. A Gazdaságtudományi Kar jogosult lett PhD program indítására „Vállalkozáselmélet és gyakorlat" témakörben, ami a Kar életének egyik kiemelkedő jelentőségű szakmai, tudományos eredménye volt. 1994 nyarán egy jól működő, kontúrjaiban

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 79 2025. 10. 09. 20:02

kiépített, továbbfejlődésre és továbbfejlesztésre alkalmas Kar vezetésének „stafétabotját" adta át a dékáni poszton következő Dr. Besenyei Lajos professzornak.

1994 őszén egyetemünk rektora, Dr. Farkas Ottó professzor személyes kérésére vállalta el az általános rektorhelyettesi tisztséget, amely akkor a vezetési struktúrában a rektor első helyettesét jelentette. Legfontosabb feladatai a következők voltak: az oktatásfejlesztési tevékenységek egyetemi szintű gondozása, a karokon folyó ez irányú munka koordinálása; a posztgraduális, az idegen nyelvi, a műszaki szakoktatói képzések, az egyetemi előkészítő tanfolyam irányítása és felügyelete; az Egyetemi Kiadó és az Egyetemi Számítóközpont felügyelete és tevékenységük összehangolása az egyetem célkitűzéseivel; az Észak-Magyarországi Universitasi Egyesület keretében vállalt egyetemi feladatok ellátása. E feladatok megoldása során megtörtént a továbbképzési formák szélesítése, a marketingmunka fokozása, az idegen nyelvi költségtérítéses képzés hallgatói létszámának növelése, a műszaki szakoktatói képzés költségtérítéses formává történő alakítása, az egyetemi előkészítő tanfolyamok fejlesztése, az Egyetemi Kiadó célszerű bővítése, az Egyetemi Számítóközpont perspektivikus átalakítása. Egyetemünk pénzügyi, gazdálkodási kérdéseiben tanácsaival és esetenként aktív közreműködésével igyekezett segítséget nyújtani azok megoldásához. Közreműködött abban, hogy karainkon új szakok, szakirányok induljanak, és új oktatási szervezetek jöjjenek létre. A rektor megbízásából kiemelt feladata volt egyetemünk teljes körű akkreditálásának irányítása, amelyet a Magyar Akkreditációs Bizottság írt elő. Az egyetem jövőjét alapjaiban meghatározó jelentőségű, rendkívül nagy volumenű (a dokumentáció terjedelme több ezer oldalt tett ki) munka sikerét egyértelműen jelzi, hogy a Miskolci Egyetem akkori valamennyi karának, szakának akkreditálása eredményesen megtörtént.

Feladatainak ellátása során tevékenyen részt vállalt egyetemi és más felsőoktatási testületek munkájában. Ezek közül a legfontosabbak a következők: NME Közgazdaságtudományi Karközi Bizottság (tag, 1986–1990), Közgazdasági Vezetői Kollégium (tag, 1986–1994; közben soros elnök 1992–1993); ME Egyetemi Tanács (tag, 1987–1994; állandó meghívott 1994–1997); ME Rektori Kabinet (tag, 1990–1997); ME Társadalomtudományi Habilitációs Bizottság (tag, 1994–1997); ME Habilitációs Fellebbviteli Bizottság (tag,1997–2005); ME Professzori Tanács (tag, 2002-től); ME Gazdaságtudományi Kar Tanácsa (elnök,1990–1994; tag, 1994–2005; állandó meghívott 2005-től); ME Gazdaságtudományi Kar Doktori Tanács (tag, 1994–2004; elnökhelyettes, 2004–2005); ME Gazdaságtudományi Kar Doktori Iskola Tanácsa (tag, 1994–2004; elnökhelyettes 2004–2005); Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Habilitációs Bizottság (tag, 1998–2004); Pénzügyi és Számviteli Főiskola Tanácsadó Testülete (tag, 1993–1999); Országos Vezetőképzési Tanács (tag, 1992–1999). Czabán professzor kiemelkedő munkásságát – a már említett szakmai, tudományos, egyetemi hallgatói elismeréseken túlmenően – még számos más kitüntetés is jelzi. A több, mint harminc szakmai,

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 80 2025. 10. 09. 20:02

tudományos és állami kitüntetések közül kiemelhetők az alábbiak: A Miskolci Egyetem Díszpolgára (2018), A Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje (2011), St. Georg-Medaille (2008), Pro Bono Publico (2006), Pro Facultate Oeconomica (2005), CORVINUS University of Budapest emlékérem (2005), A tudományok és művészetek lovagja (2003), Pro Universitate (1997), Magyar Felsőoktatásért Emlékplakett (1994), Signum Aureum Universitatis (1993).

Prof. Dr. Czabán János munkásságának értékelését az Egyetemi Tanács az akkori legmagasabb egyetemi kitüntetés odaítélésének indoklásában a következőkkel fejezte ki:

„A Miskolci Egyetem Tanácsa több évtizedes oktató-nevelő, valamint nemzetközileg is elismert szakmai és tudományos, továbbá eredményes vezetői, oktatásszervezési és -fejlesztési tevékenységéért, a miskolci közgazdász- és mérnök-közgazdász-képzés életrehívásában és a Gazdaságtudományi Kar létrehozásában kifejtett kiemelkedő jelentőségű munkásságáért CZABÁN JÁNOS egyetemi tanárnak a PRO UNIVERSITATE emlékérmet adományozza."

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 81 2025. 10. 09. 20:02

CZAP LÁSZLÓ

Írta: Varga Attila Károly, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

1. A pályakezdés

Már az általános iskola hetedik osztályában kiválasztotta a villamosmérnök álompályát. A miskolci Földes Ferenc Gimnázium speciális matematika tagozata megerősítette, hogy valóban ez lesz az útja. Középiskolai tanulmányai során egyre nagyobb meggyőződéssel tekintette a kiválasztott pályát hivatásának. A gimnáziumból egyenes út vezetett a Budapesti Műszaki Egyetem (BME) Villamosmérnöki Karára, ahol 1980-ban kapta meg diplomáját.

A diplomázás után a Híradótechnikai Vállalat műszaki fejlesztőjeként helyezkedett el, ahol fő feladata a nappali szakmérnökképzés elvégzése volt, amelynek nyomán a BME-n híradástechnikai szakmérnök oklevelet szerzett. A nappali szakmérnökképzés a mai doktoranduszképzéshez teljesen hasonló módon épült fel, a mérnöki ismeretek elmélyítésén túl előkészítette a tudományos kutatói pályán indulást is. 1982-ben házasságot kötött. Feleségével úgy döntöttek, hogy Miskolcon rendezik be közös életüket. A kínálkozó munkalehetőségek közül a kazincbarcikai Vegyipari Automatizálási Főiskolai Kar mellett döntött. 1982. szeptember 1-jétől tekinti magát a Miskolci Egyetem oktatójának, bár akkor még Nehézipari Műszaki Egyetem volt a neve.

A főiskolai karon kezdetben az Elektronikus eszközök, ill. áramkörök gyakorlatait vezette és méréseit fejlesztette, később ezen tárgyak előadásait is tartotta. Az NME VAFK üzemmérnökképzése az ipari felvevőpiac általános véleménye szerint kiváló gyakorlati készségeket adott a hallgatóknak. A szakterületen a Kandó Kálmán Főiskola képzése után a második helyre tették az ott végzett hallgatók szaktudását, akik jellemzően sikeres szakmai pályát tudhatnak magukénak. Az 1986-ban született politikai döntés nyomán a kar szakjai 1987-től a miskolci campus képzési struktúrájába integrálódtak. Az egykori oktatók egy részével együtt így pályáját Miskolcon folytatta. A korábbi automatizálási üzemmérnök szakot villamosmérnöki alapszakká fejlesztették, ahol újonnan bevezetett tárgyként távközlési, képfeldolgozási, majd beszédfeldolgozási tárgyak kidolgozását és oktatását vállalta.

2. A beszédfeldolgozás mint kutatási téma

Egyetemi és szakmérnöki tanulmányai során elbűvölték Gordos Géza tanár úr digitális beszédfeldolgozásról szóló előadásai. Amikor oktatói pályafutása elején tudományos kutatási területet keresett, a beszédfeldolgozásra esett a választása, hiszen már szakmérnöki diplomamunkáját is ebben a témában írta. Ezzel a választással a reál és humán érdeklődési területe integrálását is sikerült megvalósítania.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 83 2025. 10. 09. 20:02

Alma materében felkereste egykori tanárát, és kutatási feladatot kért tőle. A beszédszintézis fejlesztési munkájába kapcsolódott be a mai nevén Távközlési és Mesterséges Intelligencia Tanszéken. Az Olaszy Gábor által kidolgozott algoritmusokat öntötte assembly programokba. Hat éven át mellékfoglalkozású kutatóként dolgozott, később projektek keretében folytatódott az együttműködése a tanszékkel. A nyolcvanas évek közepén a számítógépek elterjedésének és a beszédszintézis fejlődésének köszönhetően külföldön már megjelentek a piacon is elérhető beszélőgépek. A kutatócsoport megcélozta a magyar nyelvű beszédszintetizátor hozzáférhetővé tételét a nagyközönség számára. Ennek a fejlesztésnek köszönhetően lett részese az első kereskedelmi forgalomban kapható, magyar nyelvű beszédszintetizátor kidolgozásának. Az eljárást leíró szabadalomnak feltalálóként társszerzője.

1987-ben a BME-n megvédte *A deltamodulációs beszéddigitalizálás egyes kérdései* címmel készült műszaki doktori értekezését. A beszédminőség objektív mérésének legpontosabb módja a szubjektív teszt. A disszertáció kidolgozása során hallgatók segítették a különböző eljárások minősítését, ezek eredményei képezték az értekezés főbb megállapításait.

Tíz év oktatói munka után tett egy kirándulást a versenyszférába. 1992 elejétől 1996 végéig főmérnökként dolgozott egy kft.-ben. Ezzel összesen hatéves ipari tapasztalat birtokában tért vissza a felsőoktatásba.

Ekkor bízta meg Ajtonyi professzor az újonnan bevezetendő *Képfeldolgozás* tantárgy tematikájának kidolgozásával. A tárgy oktatásának megkezdése után eszébe jutott, hogy kedvenc kutatási területét és újonnan szerzett ismereteit egyesíteni kellene, és kutatásai fókuszát az audiovizuális beszédfeldolgozás felé fordítani. Mint az interneten rákeresve hamar kiderült, az ötlet másnak már korábban eszébe jutott, de hazánkban ő foglalkozott először a beszéd vizuális modalitásának számítógépes feldolgozásával. A beszédkutatásnak ez az újonnan kialakuló területe alkalmat adott a csatlakozásra a témával foglalkozó nemzetközi közösséghez. A tanszéken folyó projekteknek köszönhetően lehetősége adódott a részvételre különböző nemzetközi konferenciákon, ahol számos előadást tartott és konferenciacikket jelentetett meg.

A beszédfeldolgozás két fő ága a beszédfelismerés és a beszédszintézis. Mindkét feladatot ki lehet egészíteni a vizuális információ bevonásával. Zajos környezetben mi is azon vesszük észre magunkat, hogy elkezdjük figyelni a beszélő szájmozgását. Az akusztikus és vizuális információt agyunk automatikusan integrálja. Megkopott hallású, főleg idősebbek mondhatják: jobban hallom a tévét, ha felteszem a szemüvegem.

A beszédfelismerés vizuális támogatása a szájról olvasás számítógépes megvalósítását próbálja a felismerési hatékonyság javításának szolgálatába állítani. Jó két évtizeddel ezelőtt, az ilyen irányú kutatások kezdetén a felismerési hibát a vizuális információ integrálásával kb. felére lehetett csökkenteni. Kutatásai során Czap

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 84 2025. 10. 09. 20:02

László is hasonló eredményeket ért el. Az azóta eltelt idő alatt az audiovizuális beszédfelismerés kutatási intenzitása jelentősen visszaesett. Ennek egyik oka, hogy a vizuális jel feldolgozása az akusztikus jel számításigényének sokszorosa. A másik ok, hogy az akusztikus beszédfelismerés hatékonysága a mély neurális hálózatok alkalmazásának köszönhetően olyan mértékben javult, hogy nem éri meg a befektetett energiát a vizuális jel feldolgozása. A vonatkozó kutatások hangsúlya a Miskolci Egyetemen is a vizuális beszédszintézisre helyeződött.

2.1. A beszélő fej

A gépi beszéd természetes kiegészítője lehet a beszédet utánzó fejmodell. A beszéd animációs megvalósítása és az artikuláció modellezése az 1990-es években kezdődött. Az első próbálkozások kétdimenziós megoldások voltak. A fejlettebb megoldást a háromdimenziós (3D) modellezés tette lehetővé, amit elősegített a számítástechnikai eszközök kapacitásának robbanásszerű növekedése és a természetes artikuláció analízise. A 3D-rendszerek életszerű, fotorealisztikus finomságú modellek kidolgozását teszik lehetővé. A dialógus- és oktatórendszerekben a gépi beszéd érthetőségét és az attraktivitást nagyban javítja a hangzó beszédhez szinkronizált animáció. Multimédiás alkalmazásokban a virtuális bemondó vagy szereplő tágítja a művészi szabadság határait. Hallássérültek beszélni tanítását segítheti a helyesen artikuláló virtuális bemondó, amely átlátszóvá tett arcával a természetes beszélőnél jobban megmutathatja a hangképzés nem látható részleteit is.

A beszélőfej-modellek vezérléséhez használt alapegység a vizéma, a fonéma vizuális megfelelője, amely az artikulációt reprezentáló statikus képi elem. A vizémák készlete szűkebb, mint a fonémáké. Nem látható például a zöngésség-zöngétlenség, de a képzés helyében megegyező, időtartamban vagy intenzitásban eltérő hangok is azonos artikulációs mozgásokkal jelennek meg az arcon. A hangképző szervek leíró jellegű statikus jellemző helyzetei magyar beszédhangokra alapvető fonetikai munkákban megtalálhatók adott hangokra (nem folyamatos beszédre). A magyar nyelvre 15 vizéma elégséges az artikuláció látható elemeinek leírására. (Czap)

A vizémákat számos jellemző írja le. Az artikulációs adatokat a fejmodell vezérlő paramétereivé kell konvertálni. A Miskolci Egyetemen kidolgozott fejmodellhez tartozó legfontosabb jellemzők az ajkak (8 paraméter) és a nyelv működtetéséhez (7 paraméter) tartoznak. Az alapvető ajakjellemzők a nyitás (tág-szűk) és a szélesség (széles-keskeny). A száj szélességét és nyitottságát befolyásolja, hogy ajakkerekítéssel vagy ajakréssel ejtjük a hangot. A labiális, illetve illabiális jelleg a szájsarkak lekerekítési módját is meghatározza. Ajakkerekítéses hangoknál a száj sarka kerek, ajakréses hangoknál hegyes (a szilvamag alakjához hasonló). Az ajkak nyitása szoros összefüggésben van az állkapocs mozgásával (nyitott-zárt). Az állkapocs helyzete a nyitás mellett a fogak láthatóságával is kapcsolatban áll. A nyelvállást a nyelv függőleges helyzete (fent-lent), vízszintes mozgása (elöl-hátul), hajlítása (domború-homorú) és a nyelvhegy formája (széles-keskeny) határozza meg.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 85 2025. 10. 09. 20:02

A statikus képek közötti fázisokat ki kell tölteni köztes adatokkal, vagyis a koartikulációs mozgásokat kell modellezni. Az artikulációs jellemzők koartikulációs alkalmazkodási készségét leíró dominanciamodell engedi, hogy egyes jellemzők a közeli vizémák értékeihez simuljanak. Vannak paraméterek, amelyek a környezettől többé-kevésbé függetlenül felveszik jellegzetes értékeiket, mások a környezetükhöz igazodnak. A vizémák minden egyes jellemzője (ajak- és nyelvállások leírói) osztályokba sorolandó dominanciajellege alapján. A besorolás alapja az lehet, hogy különböző hangkörnyezetben mennyire változnak az adott hang jellemzői. Ha a vizéma adatai különböző hangkörnyezetben eltérő értékeket mutatnak (nagy a szórása), az adott jellemző nem domináns. Ha a szomszédságtól függetlenül hasonló az értéke (kicsi a szórás), az adott jellemző domináns. Ebből származnak az ajkak nyitásának és szélességének, illetve a nyelv és a fogak láthatóságának időbeli változására vonatkozó adatok. A vizuális lényegkiemelés adatainak szórása alapján a vizémák leírói három kategóriába sorolhatók:

– domináns – alig enged koartikulációs hatásoknak
– rugalmas – a környezete befolyásolja az adott jellemzőt
– határozatlan – a környezete alakítja ki az adott jellemzőt.

Az animáció természetességét javítja, ha a fej enyhe mozgást végez. A modellben a beszélő természetes fejmozgását vezérlő adatok televíziós híradókból felvett hírolvasó bemondók felvételeinek mérési eredményeiből származnak. Ennek nyomán álvéletlen mozgások, például visszafogott bólogatás, a fej enyhe oldalra billentése és az átlag körül szóródó pislogási periódus természetesebbé teszi a modell mozgását.

A beszéd multimodális jellegéhez hozzátartoznak a gesztusok is. A testbeszéddel árnyaljuk mondandónkat, megerősítjük, vagy éppen cáfoljuk verbális üzenetünket. Az arcanimációs rendszerben az arckifejezések érzelmi töltését is programozni lehet. Hét alapérzelem jelenti a választékot, skálázható és keverhető formában: semleges, haragos, ellenszenves, szorongó, boldog, szomorú, meglepett.

Kutatási eredményeit *Audiovizuális beszédfelismerés és beszédszintézis* című PhD-értekezésben foglalta össze. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen 2005-ben szerezte tudományos fokozatát Vicsi Klára és Gordos Géza professzorok témavezetésével. A beszélő fej animációjának technikai feladatait Mátyás János látta el.

Czap László a vizuális beszédszintézis kutatásának kezdetétől abban látta a beszélő fej jelentőségét, hogy a hallássérültek beszédfejlesztését támogassa, megmutatva az artikuláció természetes körülmények között nem látható részleteit. Tíz év folyamatos finomítgatás után a beszélő fej eljutott olyan artikulációs pontosságig, hogy multimédia alkalmazásokba beépíthető volt.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 86 2025. 10. 09. 20:02

2.2. A Beszédasszisztens

2012-ben adódott pályázati lehetőség a beszélő fejre épülő alkalmazásfejlesztésre. A TÁMOP-projekt ötletgazdájaként és a Miskolci Egyetemen folyó kutatások vezetőjeként irányította a Beszédasszisztens-alkalmazás fejlesztését. A projekt konzorciumi partnere a Debreceni Egyetem volt. A projekt azonosítója: TÁMOP-4.2.2. C-11/1/KONV-2012-0002 *„Alap- és alkalmazott kutatások hallássérültek internetes beszédfejlesztésére és az előrehaladás objektív mérésére*".

A projekt nélkülözhetetlen résztvevői az egri, a debreceni és a budapesti siket gyerekeket oktató gyógypedagógiai iskolák szurdopedagógusai és diákjai. A pedagógusok nemcsak a beszélő fej fonetikailag korrekt artikulációjának kialakításában segítettek, hanem ötleteikkel gazdagították az alkalmazás szolgáltatásait és kidolgozták a vizuális támogatáson alapuló oktatás módszertanát. A beszédprodukció fejlesztésének támogatására szolgáló eszköz azért kapta a Beszédasszisztens elnevezést, mert az oktatás kulcsfigurája továbbra is a szurdopedagógus, a vizuális megjelenítés csak segédeszköz.

A projektben kifejlesztett beszélő fejjel végzett beszédfejlesztéshez az iskolákban egy-egy kísérleti csoport szerveződött. A kísérletben részt vevő iskolákban a szurdopedagógusok (összesen tizenketten) Egerben kilenc, Debrecenben tizenkét, Budapesten kilenc tanulóval foglalkoztak a vizuális támogatás felhasználásával. A gyerekek életkora (zömmel ötödikesek és hatodikosok) részben a programba való bekapcsolhatóság, részben a több féléven át folyó és rendszeresen értékelendő munka miatt fontos. Ugyanezekben az iskolákban volt egy-egy azonos korosztályt képviselő, hasonló létszámú kontrollcsoport is, amelynek tagjait a hagyományos módon oktatták a program eredményének objektív megítélése érdekében. Iskoláskorú, de a későbbiekben az iskolából már kikerülő, netán felnőtt siket vagy nagyothalló személyek is a program célcsoportjához tartozhatnak.

Az egyetem és az általános iskolák együttműködése, illetve az informatikusok mellett a Bölcsészettudományi Kar nyelvészeinek közreműködése a gyakorlásra szolgáló szókészlet kialakításában valósul meg a legintenzívebben. A munkacsoport résztvevői között találkozunk az értékelésben ugyancsak részt vevő felnőtt siket személlyel is. Több mint 3000 szavas, több szempont szerint strukturált táblázat alapján született meg a beszédadatbázis, oly módon, hogy Egerben és Debrecenben 700-700 szót általánosiskolás-korú, helyesen beszélő fiú, illetve lány olvasott mikrofonba, az 1600 további szót pedig ugyancsak két részre bontva férfi, illetve női hallgatók olvasták fel a Miskolci Egyetemen. A pedagógusok javaslatára nemcsak szavakat, mondatokat, hanem ún. rögzítősorokat (pl.: ba-ab-aba, ze-ezeze) és oppozíciós szópárokat (pl.: baba-papa, kelep-telep).

A beszélő fejet nézve nem csupán az ajakműködés követésére van módunk, hanem – mivel a modell transzparens, azaz átlátszó az arca – tanúi lehetünk a nyelv sokféle mozgásának is. A beszélő fejnek természetesen vannak korlátai a beszéd láthatóvá tételében: például nincs módja minden részletet bemutatni, így nem utal

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 87 2025. 10. 09. 20:02

a száj-, illetve orrüregi képzés lehetőségére (a nyelvcsap mozgása már nem követhető), s nem tud rámutatni a zöngésség-zöngétlenség „okozójára", azaz a hangszalagok rezgésére sem. Ugyanakkor a képernyőn megjelenő hangszínképek – akusztikai adatok alapján – lehetővé teszik az utóbb említett különbségek megfigyelését és gyakoroltatását is.

A siket embereknek – és beszédtanulásuknak – a legfőbb problémája az, hogy a saját hangképzésnek sincs, nem lehet semmiféle belső kontrollja. A siket személy – miután nem hallja, milyen hangot sikerült kiejtenie – legfeljebb a környezet reakcióiból ismeri fel hangképzésének jobb vagy kevésbé sikeres voltát. Napjainkban az egyre tökéletesedő hallókészülékek, habár sokat javítanak a vázolt helyzeten, a problémát megoldani nem tudják. A referencia és saját bemondást ábrázoló vizuális megjelenítés a hangerőt is szemléletesen megmutatja. A hangszínkép ábrázolása is különleges. A spektrogram jellegű ábrázolás az oszloponként megjelenő téglalapoknak nemcsak a méretével, hanem a színtelítettségével is jelzi a spektrális komponens energiáját. Ezzel a formánsok még szembetűnőbben rajzolódnak ki.

A gyakorlás folyamán – a vizuálisan megjelenő és a jellegzetes artikulációs mozgásokat végző „beszélő" képet utánozva, továbbá törekedve az akusztikai színkép mind nagyobb hasonlóságának elérésére (a referencia és saját bemondás hangképeinek az összevetése nyomán) – várható a saját kiejtés javításának lehetősége és igénye. Mindez tudatosabb hangképzéshez, jobb beszédteljesítményhez, ezek nyomán pedig javuló írásbeli nyelvhasználathoz vezet. (Csetneki)

A természetes kiejtésnél a képzőszervek igen gyors mozgásokat végeznek, ami nehézséget jelent a tanítás számára. A minták legmegfelelőbb tempója, a gyakorláshoz a mindennapi életben megszokott és az annál lassúbb beszédtempó bemutatása is kívánatos. Ezért az alkalmazásban az aktuális és a referenciabemondás normál és fél sebességgel is lejátszható.

A pedagógusok kérése volt az is, hogy kétféle nézetből (40° és 90°), valamint két képsorban legyen látható a beszélő fej, hogy a kiejtés különböző fázisait össze lehessen hasonlítani.

A beszédfeldolgozás nem csak a beszédkeltésre korlátozódik, része a produktum minősítése is. A projekt nélkülözhetetlen része volt egy hasonlósági mérték kidolgozása, vagyis annak megállapítása és visszajelzése, hogy a gyerekek ejtése mennyire közelíti meg a referenciaejtés jellemzőit. Ehhez kapcsolódik a beszédfelismerő rendszer alkalmazása. Ugyanitt kerül sor többek között a fonémaszegmentálás eredményeinek a rendszerbe való beépítésére, ami a referenciabemondást mutató hangszínkép-ablak alján található.

Az intonáció elemzése és vizualizálása nélkülözhetetlen a természetes beszéd prozódiájának elsajátíttatásához. Megjeleníthető a referencia és a saját bemondás intonációja, amit százalékos értékeléssel minősít. Az erre szolgáló ablakban az intonáció helyett a saját bemondás hangszínképe is megmutatható, a referencia bemondással összehasonlítható.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 88 2025. 10. 09. 20:02

A projekt során két éven keresztül zajlott a hallássérült gyerekek beszédfejlesztése. 30 tanuló kapott hetente kétszer fél tanóra időtartamú pótórákat a Beszédasszisztens használatával. A szintén 30 fős kontrollcsoport ugyanannyi pótórát kapott hagyományos módszerekkel. A két tanév után szubjektív értékeléssel állapították meg a pedagógusok az előrehaladást. Mindenki csak a másik két iskola tanulóit értékelte, elkerülve a gyerekek hangjának felismeréséből eredő részrehajlást. A felmérések bizonyították a vizuális támogatás hasznosságát a beszédprodukció fejlesztésében. Minél súlyosabb volt a halláskárosodás, annál többet profitáltak a beszélő fej megfigyeléséből. Mellékhatásként a pedagógusok beszámoltak arról is, hogy – mivel a Beszédasszisztenssel végzett munka komoly odafigyelés igényelt – más tantárgyak tanulása során is megmutatkozott a koncentrációs készség fejlődése. (Bodnár)

A projektben több fiatal munkatárs dolgozott, közös publikációk és doktori fokozatszerzés jelzik a tudományos eredményeket. A magyar nyelvű beszélő fejre alapozva kínai doktoranduszhallgatóval a Shaanxi Xi'an nyelvjárás artikulációját megvalósító beszélő fej megalkotását megalapozó kutatást folytattak, amelynek eredményeképpen a hallgató 2020-ban PhD-fokozatot szerzett.

A projekt zárásával sem állt meg a beszélő fej továbbfejlesztése. Lehetőség adódott a beszéd közbeni ultrahang, MRI- és CT-felvételek elemzésére. A nyelvkontúr automatikus megrajzolása képkockák ezreinek elemzésével az artikulációs mozgások kvantitatív adatainak kinyerését kínálta. A beszédtechnológia folyamatosan magába integrálja az újabb technikai lehetőségeket.

3. Az életút fontosabb állomásai

3.1. Oktatásszervezői tevékenysége

Számos tantárgy tematikájának és oktatási anyagának kidolgozása fűződik a nevéhez alap-, mester- és doktori képzésben.

2010-ben elkészítette a villamosmérnöki mesterszak akkreditációs anyagát. A sikeres akkreditáció után 2011-ben, elsőként a Dunán innen megkezdődött a mesterképzés.

A villamosmérnöki alapszak és a mesterszak szakfelelőse.

Témavezetésével hét doktorandusz hallgató szerzett PhD-tudományos fokozatot.

A Hatvany József Informatikai Tudományok Doktori Iskola törzstagja, Doktori Tanácsának tagja

3.2. Oktatói előmenetele

1982–1988	főiskolai, majd egyetemi tanársegéd
1988–2006	egyetemi adjunktus
2006–2021	egyetemi docens
2021-	egyetemi tanár

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 89 2025. 10. 09. 20:02

3.3. Vezetői megbízásai

2009. január 1–2009. június 30. megbízott tanszékvezető, Automatizálási Tanszék
2009–2013 dékánhelyettes, továbbképzési és gazdasági kapcsolatok, Gépészmérnöki és Informatikai Kar
2010–2016 tanszékvezető, Automatizálási és Infokommunikációs Tanszék
2014–2016 intézetigazgató, Villamosmérnöki Intézet
2016–2018 intézetigazgató, Automatizálási és Infokommunikációs Intézet
2017–2020 rektorhelyettes, intézményfejlesztési és kapcsolati ügyek, Miskolci Egyetem

4. Legfontosabb publikációi

Czap László: *Automated Speech Production Assessment of Hard of Hearing Children* IEEE Journal Of Selected Topics In Signal Processing 14 : 2, 380–389. Paper: 8882318 (2020) D1, DOI: 10.1109/JSTSP.2019.2949389

Czap László – Pintér Judit Mária – Baksa-Varga Erika: *Features and Results of a Speech Improvement Experiment on Hard of Hearing Children* Speech Communication 106, 7–20. (2019) Q1, DOI: 10.1016/j.specom.2018.11.003

Czap László *Verification of Articulatory Phonetics Features with Quantitative Data* Acta Polytechnica Hungarica 21 : 2, 55–67. (2024) Q2 DOI: 10.12700/APH.21.2.2024.2.3

5. Összefoglalás

Czap László szerencsésnek tartja magát kutatási témaválasztására gondolva. A beszédfeldolgozás felmerülő kérdései negyven éven át folyamatos megújulással szolgáltak. Kutatómunkáját hobbiként végzi, újabb és újabb kihívásokat keresve. Hálával gondol a Miskolci Egyetemre, ahol barátokat, kollégákat és szakmai élményeket szerzett, ahol folyamatos támogatást kapott tudományos munkájához. Az általa vezetett kutatásoknak köszönhetően az egyetem az audiovizuális beszédfeldolgozás meghatározó hazai kutatóhelyévé vált.

6. Felhasznált irodalom

Csetneki Sándorné Bodnár Ildikó – Czap László – Pintér Judit: *Számítógéppel segített beszédfejlesztés* Modern Nyelvoktatás 20 : 4, 2014, 75–86.

Czap László – Pintér Judit Mária: *A beszédasszisztens koncepció* Multidiszciplináris Tudományok: A Miskolci Egyetem Közleménye 3 : 1-2, 2013, 241–250.

Bodnár Ildikó – Czap László – Pintér Judit: *Kutatási projekt a hallássérültek internetes beszédfejlesztésére* Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények 2, 2014, 19–32.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 90 2025. 10. 09. 20:02

CSERBA LAJOS

Írta: Tóth Barbara, egyetemi tanársegéd, Miskolci Egyetem

Engedjék meg a tisztelt olvasók, hogy a Cserba Lajosról írt almanachot az elődöm tollából származó idézettel kezdjem/zárjam:

„A mai közfelfogás szerint az emlékkönyvben megjelenő írás sajátos epikai műfaj. Egyrészt fiatal leányok számára bejegyzett közhelygyűjtemény, másrészt „meglett korúvá vált" érdemes emberek, javarészt professzorok előtti szakmai tisztelgés."[1]

A közhelyeket jelen írás mellőzni fogja, és célja a miskolci Polgári Eljárásjogi Tanszék alapításában közreműködő érdemes oktató életpályájának és tudományos eredményeinek rövid összefoglalása.

1. Életútjának főbb állomásai – Cserba Lajos, egyetemi oktató-kutató

Cserba Lajos 1953. október 10-én született Diósgyőrben. Általános és középiskolai tanulmányait is itt helyben végezte, majd sikeresen felvételizett az akkori József Attila Tudományegyetem – a jelenlegi Szegedi Tudományegyetem – Állam- és Jogtudományi Karára.

Az egyetemi tanulmányainak megkezdése előtt sorkatonai szolgálatot teljesített előfelvételisként Kalocsán, ahonnan leszerelését követően őrmesternek nevezték ki. Ezt követően kezdte meg egyetemi tanulmányait.

A Szegedi Tudományegyetemen alapvetően a gazdasági jog tartozott az érdeklődési körébe, írt szaktanulmányokat a magyar reklámjogról, illetve a mezőgazdasági exportjogról és lehetőségekről dollár elszámolású piacokon történő teljesítéssel.

Meghívást kapott az egyetem Politikai-Gazdaságtani Tanszékére tanársegédi pozíció betöltésére, továbbá a Szövetkezeti Kutatóintézetbe is kutatói státuszra, azonban igazi lokálpatriótaként ezeket az ajánlatokat nem fogadta el, így került vissza 1978-ban Miskolcra, ahol a Miskolci Városi Bíróságon fogalmazóként kezdett el dolgozni. 1980-ban jogi szakvizsgát tett, majd ezt követően nevezte ki az akkori elnöki tanács bírónak a Szerencsi Városi Bíróságra. Már ezen időszak alatt is megmutatta előadói készségeit, ugyanis a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat szervezésében több gazdasági jogi témájú előadást is tartott, illetve több neves előadónak volt konzulense a gazdasági jog alkalmazásával kapcsolatos témakörökben.

1982-ben meghívást kapott az akkori Nehézipari Műszaki Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának Civilisztikai Intézetében újonnan megalakuló Polgári Eljárásjogi Tanszékre tanársegédként. A tanszék akkori vezetőjével, Gáspárdy Lászlóval együtt alakították ki a tanszék struktúráját és a Polgári eljárásjog tantárgy tematikus

[1] Cserba Lajos: Egy tudóssal barátságban – Prof. Dr. Farkas Ákos életútja, ahogy én látom, MISKOLCI JOGI SZEMLE 14. évfolyam, 2. különszám 1. kötet, 2019, 195.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 91 2025. 10. 09. 20:02

beosztását. A mély szakmai kapcsolat mellett szívből jövő barátságot is kötöttek, rendszeresek voltak a közös tanszéki összejövetelek. 1983-tól 2007-ig a tanszék tanszékvezető-helyettese volt, 1984-ben pedig adjunktusi kinevezést kapott. 2016-os nyugdíjba vonulásáig a Tanszék oszlopos tagja, főállású oktatója volt.

Az egyetemi oktatói tevékenységével párhuzamosan jogtanácsosi tevékenységet folytatott többek között mezőgazdasági szövetkezetekben, államigazgatási szervezeteknél, majd önkormányzatoknál.

Adjunktusi kinevezését követően egyetemi munkájában szemináriumokat vezetett, valamint perjogi előadásokat tartott a karon, továbbá alkalmanként a pécsi és szegedi jogi karon is. A hallgatók számára minden módon megpróbálta érdekessé varázsolni a polgári eljárásjogot. A szemináriumokon sajátos humorával, és a bírói, valamint ügyvédi pályafutásából hozott jogesetekkel igyekezett színesebbé és érthetőbbé tenni a száraz törvényszöveget. Emellett mintatárgyalások szimulálásával még inkább igyekezett elmélyíteni a hallgatók elméleti tudását, és azt gyakorlati tapasztalattá alakítani, mondván, ne akkor lásson a hallgató tárgyalótermet, amikor fogalmazóként/ügyvédjelöltként az első tárgyalására megy, és zavarában azt sem tudja majd, hova kell ülnie a tárgyalóteremben. Ezekről a „próbaperekről" később videók is készültek, melyek elkészítését, majd visszanézését a hallgatói rendkívül élvezték.

Oktatóként mindig is nagy figyelmet fordított arra, hogy a hallgatók kapcsolatot tudjanak teremteni a gyakorlati szakemberekkel, erre pedig kiváló lehetőséget nyújtott és nyújt jelenleg is az évről-évre megrendezésre kerülő Jogász Juniális, ahol a kar oktatói, a hallgatók, és a különböző jogászi hivatásrendek képviselői egy hivatalos szakmai programot követően, kötetlen formában a Miskolci Egyetem sportpályáján különböző sport- és főzőversenyeken összemérhetik az ügyességüket, ezáltal a fiataloknak lehetősége nyílik arra, hogy a gyakorló jogászokkal ismeretséget kössenek.

Gáspárdy professzor úr vezetésével bekapcsolódott a nemzetközi tudományos életbe, eljárásjogi témában előadást tartott a cataniai, trentói, salernoi, a római Tor Vergata és La Sapienza, valamint az olomouci és a bolognai egyetemeken is. A bolognai kiküldetésről beszámolót is írt, mely a Magyar Jogban jelent meg.

1990-től tagja az International Association of Procedural Law, Nemzetközi Eljárásjogi Egyesületnek. Több alkalommal vett részt a Polgári Eljárásjogi Világkonferencián a portugáliai Coimbraban, ahol előadást is tartott angol nyelven, és ugyanígy a Bécsi Világkonferencián is.

A polgári eljárásjog szakterületen belül foglalkozott az eljárásjog hatékonyságának kérdésével, ezért kutatásokat végzett az ausztráliai Brisbane-ben, az ottani felsőbb, és a szövetségi állam legfelsőbb bíróságán. Az itt szerzett tapasztalatairól a Magyar Jog egyik 1995-ös számában számolt be.

Tanulmányokat folytatott a Dél-afrikai Köztársaság Fokföldi Szövetségi Államának fővárosában, a polgári eljárásjog költségeit érintően, mely tanulmányútjá-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 92 2025. 10. 09. 20:02

ról szintén a Magyar Jogban számolt be. Részt vett az Európai Jogász Fórum rendezvényein Nürnbergben, Bécsben, Athénban és Barcelonában, valamint vezető szervezője volt az V. Európai Jogászfórumnak, amelynek Budapest adott helyszínt.

2011 májusában tanszékével részt vett a 6. Európai Jogász Fórum nemzetközi konferencián, melyet az University of Luxembourg szervezett. 2012 májusában pedig az Universidad Complutense de Madrid meghívására a közös uniós projektekkel kapcsolatos szakmai egyeztetés céljából tanulmányúton vett részt. A Magánjogot Oktatók Egyesülete által szervezett konferenciáknak is rendszeres résztvevője volt. E konferenciák keretében 2010-et követően kutatásait kiterjesztette a polgári ügyekben folytatott európai uniós igazságügyi együttműködés keretében megszületett rendeletek, irányelvek vizsgálatára is.

A 2014. május 29-én az ME-ÁJK Európai és Nemzetközi Jogi Intézet keretében szervezett „Uniós tagságunk tíz éve: célkeresztben a jogegységesítés" címmel megrendezett konferencián szervezőként és előadóként is részt vett.

2. Ügyvédi pályafutása

A bírói pályafutást az oktatói lét mellett az ügyvédi tevékenység váltotta fel, mely jelentős hatással volt mind oktatói, mind tudományos munkásságára. 1994-től tagja a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Ügyvédi Kamarának, amelynek választmánya 1997-ben elnökségi taggá delegálta, 2014-től pedig előbb a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei, majd azóta is a vármegyei Ügyvédi Kamara elnöke.

A Magyar Ügyvédi Kamara elnökségének is a tagja, továbbá 2018-tól aktívan részt vesz a Magyar Ügyvédi Kamara Oktatási és Akkreditációs Bizottságának munkájában, melynek jelenleg is a tagja.

Előbbi két státuszának feladatkörébe tartozik az ügyvédi posztgraduális képzés területi megszervezése, illetve az országosan meghirdetett képzési lehetőségek minősítése. Már 1995-től aktívan részt vesz az ügyvédjelöltképzés regionális megszervezésében és az ügyvédjelölt-oktatásban. Megyéjében és Heves vármegyében szervezi az ügyvédjelöltek szakmai előkészítő tanfolyamait, miskolci és egri helyszínnel. Látható tehát, hogy az egyetemi nyugdíjazását követően sem hagyott fel teljesen az oktatással, melyet a mai napig szívügyének tekint.

3. Publikációs tevékenysége

Számos szakcikke jelent meg neves hazai folyóiratokban (pl. Jogtudományi Közlöny, Magyar Jog, Gazdaság és Jog, Közgazdasági Szemle, Állam és Igazgatás).

Pályája korai szakaszában jelent meg Hajdú Attilával közös munkája az Állam és Igazgatás című folyóiratban *Az új típusú gazdasági szervezetek gyakorlati és jogi problémái* címmel, valamint az intézeti kollégákkal közösen a Jogtudományi Közlönyben a Polgári törvénykönyv III. részéhez írt magyarázata. Ekkoriban, mint ahogy fentebb is említettük, főként a gazdasági joggal kapcsolatos kérdések foglalkoztatták.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 93 2025. 10. 09. 20:02

Adjunktusi kinevezését követően egyre többet foglakozott eljárásjogi kérdésekkel. Egyik első eljárásjogi tanulmányában, mely a Jogtudományi Közlönyben jelent meg *Vázlatok a perbeli mulasztás szabályozásához* címmel, már foglalkozott a polgári per újraszabályozásának gondolatával. Megállapította, hogy az akkori gazdasági helyzetben nem voltak meg azok az anyagi eszközök, amelyek a jogszabályi reformmal együtt hozhatnának valódi javulást. Ennek híján azonban csak olyan formális megoldások várhatók, melyek a kitűzött cél elérését nem biztosítják. (Az eljárás gyorsítását, hatékonyságának javítását a garanciális elvek betartása mellett.) Már 1987-ben megfogalmazta, hogy „*ha az új Pp megalkotásának elhúzódása nem tekinthető – a szó általánosan elfogadott jelentése szerint – 'mulasztásnak', akkor ez […] (őt), mint az egyik kodifikációs munkabizottság megbízott vezetőjét arra kell, hogy sarkallja, hogy a mulasztással mint eljárásjogi ténnyel kapcsolatos kutatásokat*" folytasson. E tanulmányban részletesen kifejtette, az '52-es Pp. alapján hogyan kell a mulaszással kapcsolatos döntéseket mérlegelnie. Tanulmányaiban főként a perképesség fogalmával, a perbeli képviselettel foglalkozott, szakmájából adódóan jól ismerte a megbízás és a kötelező jogi képviselet gyakorlati problémáit is.

1999-ben egykori évfolyamtársával, majd kollégájával, Bíró György professzorral közösen létrehozták az ADVOCAT Alapítványt, melynek jelenleg is a kuratóriumi elnöke, az ügyvédek szakirányú továbbképzéseinek szervezője. Ezzel egy időben létrehozták az ADVOCAT jogi szakfolyóiratot, amelynek kezdetben a szerkesztőbizottsági tagja volt, később pedig a főszerkesztője lett, amely az ország egyik legelismertebb vidéki szakmai folyóirata, és célja, hogy az ügyvédséget érintő elméleti és gyakorlati kérdésekkel felhívja a gyakorló jogászok figyelmét többek között a legfrissebb jogalkotási eredményekre, az azokkal kapcsolatos alkalmazási problémákra, a bírósági esetjog alakulására, és lehetőséget biztosítson mind az elméleti, mind a gyakorlati szakemberek számára, hogy írásaikkal hozzájáruljanak a jogászi szakma színvonalának emelkedéséhez. A folyóirattal kapcsolatban említést érdemel, hogy a szerkesztőbizottság munkájának gyümölcseként néhány év alatt az ADVOCAT az egyszerű hazai folyóiratok közül felkerült az MTA IX. osztályának folyóirat listájára, D besorolással.

Emellett még Gáspárdy professzor munkásságának hatására a perek idő- és költségvonzatának vizsgálata képezte vizsgálódásai tárgyát. 1989 és 1998 között főképp ilyen témában jelentetett meg tanulmányokat.

Ezenkívül még a kodifikáció szükségessége körül forogtak a gondolatai. Mivel maga is részese volt az Új Pp. kodifikációs bizottságának, részt vett több munkacsoport ülésén is, mindig is foglalkoztatta, hogy az éppen hatályos szabályokon kell-e és ha igen, mennyiben módosítani, hogy a jogalkalmazásban felmerülő nehézségek kiküszöbölhetőek legyenek. „Hiszen amit a jogalkotó nem tudott megoldani, azt majd a bírói gyakorlat kialakítja" – ahogy szokta mondani.

A Pp. kodifikációval kapcsolatban kiemelést érdemelnek *A polgári eljárásjog átfogó újraszabályozásához* (in: Kodifikációs tanulmányok a polgári jog és a polgári el-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 94 2025. 10. 09. 20:02

járásjog témakörében, szerk: Barta Judit és Wopera Zsuzsa, Novotni Kiadó, Miskolc, 2011.) és *A perjogi kodifikáció elé* (in: Codificatio Processualis Civilis. Studia in Honorem Németh János II., ELTE Eötvös Kiadó, Budapest 2013.) című tanulmányai.

A Pp. kodifikációs munkálatainak kezdetétől, sőt már azt megelőzően is voltak nemzetközi összehasonlításokon alapuló elképzelései az új perrendtartással kapcsolatban. Megjegyezte, hogy uniós tagságunk közvetett és közvetlen módon is perjogi változással járt, és feltehetően a jövőben is további jogalkotásra fog ösztönözni. Több tanulmányában is megjegyezte, hogy a kodifikáció során *„egy pillanatra sem veszíthetjük szem elől a Plósz-féle műalkotást, mert szemlélete, szerkezete és jó néhány helyen textusa mind olyan klasszikus értéknek minősül, amely az idők múlásával nemhogy avulna, hanem megőrizendő jogelvvé vált."*

A legújabb Pp. kodifikáció elsődleges okaként a 2010-ben megindult általános jogi reformot jelölte meg, mely következtében az Alkotmányból Alaptörvény lett, megújultak a bíróságokról és az ügyészségekről szóló törvények, majd ezt követték az anyagi, majd kicsit később az eljárásjogi kódexek. Ezzel a folyamattal végre beteljesedni látszott az a folyamat, mely már a '70-es évek végén is jelentkezett, és melynek eredményeként 1980-ban kormányhatározat is született a polgári eljárásjog átfogó újraszabályozásáról. Ez azonban még sokáig váratott magára. Fontosnak tartotta, hogy a kodifikációs bizottságokban a tudomány képviselői mellett a jogászi hivatásrendek képviselői is helyet kaphatnának, mert megfelelő képviselet nélkül szerinte egyensúlyzavarok léphettek volna fel.

Véleménye szerint a perjog hatékonysága három fő tényezőn múlik: az időn, mely az anyagi jogi igény megjelenésétől a végrehajtás sikeres befejezéséig eltelik; a költségen, mely a költségvetésből erre a célra fordított keretből, valamint a perbeli szereplők erre fordított kiadásaiból áll; és az igazságszolgáltatásban közreműködő szervek hatékonyságán. Szerinte ezen fogalmak mentén lehet megszabni a kodifikáció főbb irányait.

Megállapította, hogy Magyarországon a pertartam EU-s viszonylatban is megfelelő. A lassú ügyintézés nem általános, és elsősorban nem az eljárásjogban keresendő az oka. A vidéki és a fővárosi agglomerációban keletkező ügyek száma és fajsúlya más. Ennek oka, hogy a jogalkotó annak idején nem vette figyelembe azt a társadalmi, gazdasági gyarapodást, amely a budapesti régióban bekövetkezett. A hatékony ügyintézés optimalizálása érdekében szükségesnek találta volna a Bszi. és a bíróságok illetékességi területeiről szóló törvény módosítását, a régió bíróságainak újjászervezésével, esetleg a hatásköri szabályok újragondolásával, kizárólagos illetékességi okok bevezetésével. A problémát abban látta, hogy ha a bírósági szervezetrendszert ügyteher tekintetében vizsgáljuk, akkor a 2000-es évek végén ez inkább egy homokóra alakjához volt hasonlatos, ehelyett azonban kívánatosabb lenne egy piramisformát látni, amely azt jelentené, hogy a magasabb bírósági szinteken arányosan csökkenő ügyteherrel találkoznánk. Elképzelése szerint általános és kizárólagos hatáskörrel a járásbíróság rendelkezett volna. Azok a különleges megítélésű

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 95 2025. 10. 09. 20:02

ügyek, melyek jelenleg a törvényszék hatáskörébe tartoznak, kizárólagos illetékességgel a törvényszék székhelyén működő járásbíróságokhoz kerülnének. Érdemi határozataikkal szemben mind ténybeli, mind jogi alapon lenne helye jogorvoslatnak, de az elsőfokú bíróság jogi téves jogértelmezésre alapozva csak jogi képviselő útján lehetne azt előterjeszteni. A törvényszék döntése ellen az ítélőtáblához lehetne fellebbezni, amennyiben a törvényszék téves jogszabályt alkalmazott a perbeli tényállásra, de ezt is csak jogi képviselő útján.

A munkaszervezés egyik hatékony eszközeként a „törvénykezési helyek" számának bővítését képzelte el. Ez a modell azonban azzal a veszéllyel fenyegetne, hogy az elsőfokú bíróságokon megnövekedett ügyszámára tekintettel az eljárások észszerű időn belüli befejezése nehézkessé, néhány bíróságon lehetetlenné válna. Ezért véleménye szerint a perhatékonyságot szolgálta volna, ha a jogi megítélés szempontjából egyszerűbb és csekély pertárgyértékű, ún. bagatell ügyekre speciális szabályok vonatkoztak volna. Létre kellene hozni egy különbíróságot, melyben egyfokú eljárásban, a felek aktivitására építve, költséghatékonyabban születhetnének meg a határozatok. A bagatell ügyekben hozott határozatokkal szemben a fellebbezés főszabály szerint kizárt lenne, és a határozatokat alapvetően a bírósági titkárok hoznák meg. A keresetlevelet formanyomtatványon kellene előterjeszteni, és megküldenie közvetlenül az alperesnek, hasonlóan kellene az alperesnek a válasziratát megküldenie a felperesnek. A kézbesítések szabályszerűségét a bagatellbíróság igazolná. A bagatellbírósági hatáskörről átugrani járásbíróságira lehetséges lenne ugyan, de csak bizonyos feltételekkel, például ügyvédkényszer, megemelt illeték, kötelező per előtti egyeztetés, vagy más olyan megoldások, melyek a bagatell ügyintézés irányába terelnék a feleket, erősítve a felek aktív részvételén keresztül az eljárás magánjogi jellegét.

Mindezek mellett tucatnyi jogi kötet szerkesztője, emellett a nevéhez kötődik a magyar-román/román-magyar, valamint a magyar-szlovák/szlovák-magyar jogi szakszótár és kislexikon megalkotása is, amelyek hiánypótló műnek tekinthetők.

További szerkesztői munkáját megtalálhatjuk az előfelvételis értelmiségiek sorkatonai szolgálatával kapcsolatos kötetben, amelynek nemcsak szerkesztője, hanem annak részbeni szerzője is, és az alapítványon, valamint a Jogász Egyleten belüli munkájának következtében a kiadója is.

Kezdeményezője és forrásadója a Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyei Ügyvédi Kamara történetének első 100 évét bemutató jogtörténeti munkának, valamint a Jogász Egylet által szponzorált, Dr. Czikray Zoltán miskolci ügyvéd emlékére kiadott emlékkötet kibocsátásának.

4. Szakmai közéletben való részvétele

A szakmai közéletben rendkívül aktív napjainkban is. 1978-tól tagja a Magyar Jogász Egylet Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Szervezetének, 1990-től tagja a Magyar Jogász Egylet Polgári Jogi Szakosztályának, majd 1992-ben megválasztották az elnökének és ennek következtében tagja lett a Magyar Jogász Egylet országos

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 96 2025. 10. 09. 20:02

elnökségnek is. 1983 és 1985 között az Igazságügyi Minisztérium Pp. kodifikációs bizottságának tagja. 1987-től a Magyar Tudományos Akadémia Miskolci Akadémiai Bizottság Polgári Eljárásjogi Munkabizottságának titkáraként aktívan közreműködött a helyi tudományos életben, e tisztségében előadásokat szervezett az akadémián belül, alapvetően a polgári eljárásjogi és a gazdasági jogi témákban.

A rendszerváltáskor részt vett a lakás- és a termőföld privatizációs rendszerének kialakításában és végrehajtásában. Bekapcsolódott a társaságjogi törvényhez kapcsolódó eljárásjogi kodifikációba, a cégeljárásról tartott ismertető előadásokat, majd még ebben az évben az állami privatizációs szervezet kinevezése folytán a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Állami Építőipari Részvénytársaság elnöke lett. Később a Szerencsi Mezőgazdasági Részvénytársaság Felügyelő Bizottságának elnökévé nevezték ki. Felügyelőbizottsági tagsági tevékenységet mind a mai napig folytat, jelenleg az Északerdő Erdőgazdasági Zrt. Igazgatósága Felügyelő Bizottságának tagjaként, a szakminiszter kinevezése által.

1993-tól a NOVOTNI Kiadó a Magyar Magánjog Fejlesztéséért Alapítvány kuratóriumának tagja. Bíró Györgyhöz kötődik a Novotni Zoltán emlékére létrehozott alapítvány, a Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért. Az alapítvány elsődleges célként a hallgatók hatályos tananyaggal való folyamatos ellátását tűzte ki célul. Az alapítvány a létrejöttét követően nem sokkal már az egész országban, szinte valamennyi jogi karon jelen volt tankönyveivel, számos tantárgyból elsőként jelentetett meg használható – ahogy ő fogalmazott: fogyasztható, hallgatóbarát – tankönyvet. A Novotni Alapítvány kiadói munkássága országosan is elismert lett, a kiadott könyvek túlnyomó részét ráadásul a Miskolci Egyetem – közelebbről a Civilisztikai Tudományok Intézete – munkatársai írták, hatályosították, fejlesztették tovább.

1998-tól cenzora volt az Igazságügyi Minisztérium Szakvizsga Bizottságának polgári eljárásjogi szakágában. E tevékenységével összefüggésben a tanszéki kollégákkal közösen e-learning jogi szakvizsga tananyagot készített polgári eljárásjogból, mely a CompLex Kiadó gondozásában jelent meg 2009-ben és 2010-ben.

Pályafutása során többször is kitüntetésben részesült munkájának elismeréseként. A Magyar Jogász Egylet Elnöksége 2002-ben Szalay László emlékéremmel jutalmazta sokoldalú szakmai, tudományos és közéleti tevékenységéért. 2003-ban megkapta a B.-A.-Z. Megyei Ügyvédi Kamara arany emlékgyűrűjét. 2014-ben a Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Kara „Pro Facultate Iurisprudentiae" kitüntetést adományozott neki a kar érdekében végzett több éves munkájának elismeréseként. Mindezeken felül 2017-ben a Magyar Érdemrend Lovagkeresztje polgári tagozat kitüntetésben részesült.

2018 óta választottbíróként is aktívan tevékenykedik a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Állandó Választottbíróságban, melyben alkalmanként tagja, illetve az adott tanácsának elnöke.

Politikai pártnak soha nem volt tagja konzervatív, keresztény felfogása miatt. Nős, két gyermek szerető édesapja, akik a szüleik példáját követve mind a ketten a jogászi pályát választották.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 97 2025. 10. 09. 20:02

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 98 2025. 10. 09. 20:02

CSŐKE BARNABÁS

Írta: Rácz Ádám, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

Csőke Barnabás bányamérnök, a műszaki tudomány kandidátusa, habilitált egyetemi oktató, egyetemi tanár, a Miskolci Egyetem professor emeritusa. Az ásványelőkészítés, a hulladékelőkészítés és az eljárástechnika kimagasló tudósa.

Az életrajz és a kutatási, tudományos életpálya összeállítása két sokrétű összefoglaló anyag alapján készült. Egyrészről a „100 éve alapították az Érc- és Szénelőkészítéstani Tanszéket, a Nyersanyagelőkészítés és Környezettechnológia Intézet jogelődjét – Jubileumi évkönyvben" található Önéletrajz, valamint a Horn János által szerkesztett Élet – Hivatás, Földtan, bányászat, energetika, az Életutak kiadványsorozatban található önvisszaemlékezés alapján.

1. Életrajzi összefoglaló

1946. január 6-án született Sajószentpéteren munkáscsalád első gyermekeként. Középiskolai tanulmányait (1960–64) a miskolci Földes Ferenc Gimnáziumban végezte. Felsőfokú tanulmányait a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemen folytatta. Az ásványelőkészítéssel egyetemi tanulmányai alatt ismerkedett meg, melyre így emlékezett vissza: „Tarján Gusztáv professzor úr szakmai szempontból igen tömör előadásai talán nem mindenki számára volt élvezhető, rám azonban igen nagy hatással volt. Tarján professzor úr előadása nyomán láttam, hogy mi mindent lehet az ásványokkal, kőzetekkel, ércekkel tenni, gyakran viszonylag egyszerű fizikai-mechanikai eljárásokkal, hogy értékük megsokszorozódjon. Felismertem az ásványelőkészítésben rejlő szakmai sokrétűséget, s hogy a fizikatudomány folytonos fejlődése együtt jár az ásványelőkészítésben is új és újabb eljárások bevezetésnek lehetőségével."[1] Bányamérnöki oklevelét 1969-ben szerezte meg a Miskolci Egyetem Bányamérnöki Karán, bányaművelési szakon. A végzést követően az Ásványelőkészítés Tanszékre került ösztöndíjas gyakornokként, ahol végeredményben teljes szakmai életútját töltötte. 1970-től tanársegéd, 1970-től egyetemi tanársegéd, 1976-tól egyetemi adjunktus, 1987-től egyetemi docensként dolgozott a Tanszéken. 1995–2006 között az Eljárástechnikai Tanszék vezetője, mely az Ásványelőkészítési Tanszék 1993-as névváltását követően alakult ki. Egyetemi tanári kinevezését 1998-ban vette át. 2006–2009 között az Eljárástechnikai Tanszékből kialakult Nyersanyagelőkészítési és Környezeti Eljárástechnikai Intézet igazgatója. 2016-tól professor emeritus.

[1] Csőke Barnabás, In: Élet – Hivatás, Földtan, bányászat, energetika (szerk.: Horn János), Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület, Budapest, 2012.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 99 2025. 10. 09. 20:02

Életútja során számos tudományos szervezet tagja: az MTA köztestületének, az MTA és területi bizottsága, a MAB keretében működő szakmai bizottságok tagja, korábban elnök és titkári feladatokat is ellátott. Tagja az Országos Magyar Bányászati és Kohászati és Szilikátipari Tudományos Egyesületnek. Hosszú időn keresztül tagja volt a Habilitációs Bizottságnak, a Mikoviny Sámuel Földtudományi Doktori Iskola Tudományági Tanácsának. Az International Scientific Committee of the International Mineral Processing Congress tagja (1997–2012), International Advisory Committee of the International Mineral Processing Congress tag (2008–2012), a European Symposium on Comminution Budapest (2006) nemzetközi konferencia szervezőbizottságának elnöke[2].

2. Oktatási és kutatási tevékenység

Oktatási tevékenysé*gét* a mechanikai eljárástechnika, az *ásványi nyersanyagok és hulladék előkészítése* területén végezte. Gyakorlatokat, majd előadásokat tartott az ásványelőkészítés, mechanikai eljárástechnika (aprítás-darabosítás) hulladékelőkészítés területén bánya-, előkészítéstechnika-, környezetmérnök és a gépész-menedzser mérnökhallgatók számára. Tanszékvezetőként és intézetigazgatóként jelentős szerepet vállalt az 1992-ben indult előkészíteschnika-mérnök szakképzés felfuttatásában és működtetésében. A doktorképzésben hosszú időn keresztül a Nyersanyagkitermelés és -előkészítés, környezeti eljárástechnika tématerület vezetője, az Aprítás tantárgy jegyzője. Jelentős szerepet vállalt a Miskolci Egyetem és a Gödöllői Egyetem közös hulladékkezelési és hasznosítási szakmérnökképzés 2017-es elindításában, melynek keretében 2017–2023 között a Hulladékok előkészítése, feldolgozása technológiai folyamatának tervezési alapjai tantárgy oktatója. Munkatársaival együtt, vezetőként, meghatározó szerepet töltött be az Eljárástechnikai tanszéki, majd a Nyersanyagelőkészítési és Környezeti Eljárástechnikai Intézeti kutató- és oktatómunka átprofilozásában, különösen az előkészítéstechnika és a hulladékgazdálkodás-előkészítés mérnöki tudományterület fejlesztésében, valamint a bolognai képzési rendszer keretében az előkészítéstechnika és környezetmérnök BSc alap- és MSc-szakok bevezetésben és fejlesztésében. A hazai egyetemek számára készített Hulladékgazdálkodás-I online elérhető tananyagának szerkesztője és számos fejezetének a szerzője, valamint megjelent Hulladékelőkészítés mechanikai eljárástechnikai alapjai c. könyv egyik szerkesztője, szerzője. Oktatási tevékenységéhez kötődően ki kell emelni a tananyagfejlesztési tevékenységét is, melynek keretében számos új tantárgy előadásanyagát dolgozta ki. Elkészítette az Aprítás, Ásványelőkészítés, Előkészítéstechnika című oktatási segédleteket, melyek a szakterületek oktatómunkájának alapjául szolgálnak a mai napig.

[2] Jubileumi Évkönyv, 100 éve alapították az Érc- és Szénelőkészítési Tanszéket a Nyersanyagelőkészítés és Környezettechnológia Intézet jogelődjét, Centenáriumi kiadvány, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2023.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 100 2025. 10. 09. 20:02

Témavezetőként és társ-témavezetőként összesen 9 PhD-hallgató fokozatszerzésében működött közre.

Külföldi oktatási tevékenységéből kiemelhető, hogy Prof. H. Schubert meghívására – a Freibergi Bányászati Akadémián az 1987/88. tanév tavaszi szemeszterében vendégdocensként az aprítás témakörében féléves szeminárium-sorozatot tartott. Több alkalommal tartott külföldi egyetemek társtanszékein a hallgatók, a kutatók és a szakemberek részére előadást elsősorban a Freibergi Bányászati Akadémián, a Leobeni Bányászati Egyetemen, a Berlini Műszaki Egyetemen és majd a Paderborni, illetve a Magdebugi Egyetemen is.

Kutatási területe megegyezik az oktatási területével, a mechanikai eljárástechnika, ásványi nyersanyagok és hulladék előkészítése.

Kutatásait már egyetemi hallgató korában elkezdte az Ásványelőkészítési Tanszéken, melyekből TDK- és OTDK-dolgozatot készített. Az egyetemi doktori disszertációját 1976-ban védte meg, a „Bauxitok dúsítási lehetőségének vizsgálata" címmel, amelyben rámutatott, hogy az eltérő dúsíthatóság alapvető oka a bauxitok keletkezése okán eltérő szövetszerkezetében keresendő. Pályája kezdeti szakaszában a bauxitok dúsítása mellett számos hazai és külföldi nyersanyag ásványelőkészítési kutatásában és előkészítési folyamatának kidolgozásában vett részt a Tanszék ipari megbízásain keresztül. Ide tartozik a recski mélyszinti ércesedéssel kapcsolatos flotációs dúsítási kísérletek, hazai bauxitok, mangánérc, bazalt, kaolinit előkészítésével kapcsolatos fejlesztések. Külföldi nyersanyagok közül a spanyol rézérc, a marokkói komplex ezüsttartalmú szulfidos érc, a görög, vietnámi és jugoszláv bauxitok, az orosz vasérc, a bolgár kvarchomok említhető meg. A bauxitok dúsítása területén végzett kutatásaiból készítette kandidátusi értekezését is „A karsztbauxitok szerkezeti tulajdonságai által meghatározott gazdaságos dúsítása" címmel, melyet 1986-ban védett meg. Az MTA Tudományos Minősítő Bizottsága 1986. június 12-én a műszaki tudomány kandidátusává nyilvánította. Az ezt követő időkben új szakmai feladatok felé vette az irányt, amelyeket elsősorban, a kő-, a kavics- és az ásványbányászattól (esetenként a szénbányászattól) érkeztek. Ezen nyersanyagok előkészítése, aprítása, őrlése, osztályozása, agglomerálása, szenek esetében a kisebb költségű száraz dúsítás lehetőségeinek feltárása új eljárástechnikai kihívást jelentettek, új eljárások és berendezések kifejlesztést igényelték. De ebben az időben már szaporodtak a hulladékok hasznosítását szolgáló feladataik is, kezdetben a vas- és alumíniumipari salakok, a bányameddők, majd pedig a műanyagipari hulladékok, autóroncsok előkészítésének feladatai jelentkeztek. Kiemelkedő területe volt ekkor a kutatómunkájának a magnetohidrosztatikus eljárás elméleti és kísérleti vizsgálata, amelyet Tarján Gusztáv professzor úr vezetésével Bőhm József és Bokányi Ljudmilla kollégáival folytatott. A kutatás során kifejlesztett magnetohidrosztatikus örvénycső és a mágneses szuszceptibilitás meghatározását szolgáló új eljárásuk komoly szakmai érdeklődést váltott ki. Kutatási területei ekkor kiszélesedtek, és a fentieken túl kiemelkedőt alkotott az

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 101 2025. 10. 09. 20:02

alábbi területeken: a diszperz anyagrendszerek aprítási és törésmechanikai alapjelenségeinek a vizsgálata; előkészítési eljárások és berendezések kutatása és tudatos fejlesztése, különös tekintettel a hulladékok feldolgozására való alkalmazásra; aprítási és szétválasztási folyamatok jellemzése, modellezése, optimálása, folyamatirányítása; az előkészítés gazdasági vizsgálata; számítógép alkalmazása optimálási és tervezési feladatok megoldására. Ennek keretében gépi törési, valamint szétválasztási modelleket dolgozott ki, az előkészítő berendezések tervezésére és az eljárások, gépek működésének értékelésére. Optimálásra alkalmas eljárást és számítógépi programcsaládot készített, amelyeket a tervezési gyakorlatba is bevezetett. Pethő Szilveszter professzorral, valamint a Bányaműveléstan tanszéki kollégákkal együttműködve – meghatározóan Földesi János docenssel és Mészáros László tanszéki mérnökkel – olyan matematikai algoritmust és számítógépi programot dolgozott ki, amely a robbantástól indulóan a törés végeztéig becsülte meg a robbantott kőzet és a töretek szemcseméret-eloszlását. A Paderborni Egyetemmel közös projektben (1994–1997), amelynek témavezetője Tarján Iván professzor úr volt, a kompaktáló hengerek tervezésének kísérleti megalapozását és módszerének továbbfejlesztését végezte el (scale-up modell) Antal Gábor és Faitli József kollégákkal, valamit Barabás Zsolt doktorandusszal. Az aprítás-őrlés és kompaktálás értékelése, folyamatszabályozása, gépfejlesztés területén befektetett munkája ekkor egyre több eredményt, ipari megbízást hozott, amelyből a hulladékok (műanyag, Al-forgács, fénycsőüveg) aprítására készített berendezéseket, a hazai és nemzetközi vállalatok – különösen a Hejőcsabai Cement- és Mészmű, később Holcim Zrt.; az Allis Tidco Mineral System – később kettévált Metso Kft. és Svedala Kft. cégekre; a Zelezorudne Bane (Vasércbánya Vállalat, Nizna Slana = Alsósajó, Szlovákia); a CEMMEC (Szlovákia); a kő- és kavics-homok-bányavállalatok, mint a Dolomit Kőbányászati Kft., a Lasselsberger Holding és ásványbányák, mint a Perlit ’92 Kft., útépítővállalatok, mint STRABAG-Hungária Kft. – részére folytatott kutatások emelhetőek ki.

1997-ben a Miskolci Egyetem Doktori Tanácsa – korábban megszerzett kandidátusi cím alapján – részére doktori (PhD) fokozatot adományozott. Az elsőként kiírt 1997. évi februári pályázat alkalmával Széchenyi Professzori Ösztöndíjat nyert el. 1997 novemberében a Miskolci Egyetem Műszaki-természettudományi Habilitációs Bizottságához kérelmet nyújtott be a habilitációs eljárás lefolytatásához. 1998 februárjában a sikeres eljárás eredményeként a Miskolci Egyetem Habilitációs Bizottsága Dr. habil.-lá nyilvánította. 1998. július 1-jén a Magyar Köztársaság Elnöke egyetemi tanárrá nevezte ki.

Tanszékvezetőként és intézetigazgatóként nagyszámú hazai és külföldi partnerrel pályázott sikeresen EU-s, ill. hazai (GOP, NKTH stb.) kutatási forrásokra. A partnerek közül kiemelhető a Vertikál Zrt., a Profikomp, a Biokom, az Alcufer, az IHU Kft., az ELTE Kémiai Technológiai Intézet, a BME több tanszéke, a Nyugat-Magyarországi Egyetem Energetikai Tanszéke, a Bay Zoltán Alkalmazott

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 102 2025. 10. 09. 20:02

Kutatási Közalapítvány Logisztikai és Gyártástechnikai Intézete, valamint a külföld egyetemek, mint Universität Paderborn, TU Berlin, TU Magdeburg, Luleå University of Technology, Montanuniversität Leoben, TU Bergakademie Freiberg, Hochschule für Technik, Wirtschaft und Sozialwesen Zittau/Görlitz és a Helsinki University of Technology – társtanszékei. A projektek keretében hatásos technológiát dolgoztak ki szénbiobrikett előállítására és a kisháztartási készülékekből a szerkezeti anyagok kinyerésére, amit kisüzemi méretben megépítettek. A hazai pernyék hasznosítása érdekében pernyealapú kötőanyagot és gyártási eljárást fejlesztettek ki. Válogatóműveket terveztek szilárd települési hulladékokból szelektíven kigyűjtött csomagolóanyagok előkészítésére, amelyeket megépítettek; üzemi és laboratóriumi vizsgálatokkal alapozták meg a települési (szelektíven nem gyűjtött, nem gyűjthető) szilárd maradékhulladék biostabilizálási technológiájának továbbfejlesztését és hazai bevezetését. Kísérletekre alapozottan kidolgozták ezen maradékhulladék-anyag komplex energetikai hasznosítását biztosító, szilárd, folyékony és gázfázisú tüzelőanyag-termékeket szolgáltató technológiai rendszert, s a szilárd települési hulladékból származó másodtüzelőanyagok cementgyári hasznosítására alkalmas aprítóüzemeket terveztek meg, és közreműködtek a megvalósításukban (Miskolc, Vaskút). A hulladékból származó heterogén tüzelőanyagok fűtőértékének meghatározására alkalmas berendezést fejlesztettek ki. Ezen ismertetett fejlesztésekből számosat szabadalmi védelemre jelentettek be. Pelletáló üzemet terveztek, és közreműködtek a Polgárdiban történő megvalósításban. Részt vettek a szilárd települési hulladékok mintavételi szabványának kidolgozásában. Az Alcufer Kft., illetve a Lukács Pál koordinálta nagy értékű projektben kidolgozták (2009–2011) a konzorcium tagjaival (BME, Bay-Logi, PowerEnergy Kft., E-Elektra Zrt.) a roncsautó- és elektronikai hulladékfeldolgozó shredder-üzemek könnyű maradékanyagainak hasznosítását szolgáló komplex szeparációs technológiát. Jelentős eredményt hozott a Mucsi Gábor doktoranduszával, valamint Faitli József és Antal Gábor munkatársaival a Bond és Hardgrove az őrölhetőségi eljárás továbbfejlesztése is. Az új módszer lehetőséget ad az őrlés munkaindexének meghatározására lúgos és nagyhőmérsékletű körülményei között, valamint alkalmas őrölhetőségi index-meghatározásnak a közvetlen energiamérésre való visszavezetésére. Az általuk gyártott (szabadalomvédett) univerzális Hardgrove-berendezéseket egy bauxitkutatással foglalkozó orosz kutatóintézet és egy ausztrál Alcoa bauxitvállalat felé értékesítették[3].

Külön ki kell emelni az aprítás, őrlés és finomőrlés területén végzett és vezetésével folyó, nemzetközileg is elismert kutatómunkát, amely kiterjed mind az ásványos, mind a hulladék nyersanyagok területére, melyek közül nagy jelentőségű a már korábban említett, az őrlési energiaigényének (Bond-munkaindex és Hardgrove-munkaindex) meghatározása terén végzett munkája, az eljárás- és a beren-

[3] Csőke Barnabás, In: Élet – Hivatás, Földtan, bányászat, energetika (szerk.: Horn János), Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület, Budapest, 2012.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 103 2025. 10. 09. 20:02

dezés-fejlesztési eredmények. Számos újszerű, hulladék-aprítóberendezés tervezését végezte el, és közreműködött a gépek gyártásában, az üzembehelyezésben.

Kutatás-fejlesztési munkáját összefoglalva, ez ideig 245 ipari megbízás keretében hazai és külföldi nyersanyag-előkészítési kísérleti vizsgálatában (dúsítás, törés-őrlés) vett részt kutatóként, többségében témavezetőként. Tudományos közleményeinek száma: 302, amelyből 9 könyv és 15 könyvfejezet, 16 db szabadalom társtulajdonosa. Az oktatási és kutatási munkát nagyban segítette 6 nyertes OTKA-pályázat, 2 EU- (CIPA, EU6), 5 kétoldalú nemzetközi, továbbá 11 hazai projekt, amelyek témavezetője, koordinátora vagy alprogram-vezetője volt.

Elismerések: Kiváló Munkáért (1979, 1986), Bányász Szolgálati Érdemérem különböző fokozatai, Borbála Emlékérem (1999), Magyar Érdemrend Lovagkeresztje (2016). Nívódíj, Magyar Kémikusok Egyesülete (2007), Mikoviny Sámuel Emlékérem (2007), „Környezetvédelmi Műszaki Felsőoktatásért" Magyar Mérnöki Kamara (2011), Pro Universitate, Miskolci Egyetem (2011), „Oklevél – Kitüntető Tudományos Díj". Tagságai: Miskolci Akadémiai Bizottság (2015), Szerzői Nívódíj, BKL-Bányászat Szerkesztőbizottság (2016). „Szilikátipar Tudományos Egyesület Örökös Tagja" (2016), „Tiszteletbeli Tag", Magyar Mérnöki Kamara (2016), Sajószentpéter város díszpolgára (2017) [4].

3. Összegzés

Csőke Barnabás professzor úr hihetetlen munkabírással és szakmaszeretettel rendelkezik mind a mai napig. Az általa elvégzett fejlesztések és kutatások nagy részét a mindenkori ipari igények generálták. A tudományos eredményei ezért teljesítményének csak egyik felét mutatják be. A teljesítménye másik részét sokkal inkább az általa kifejlesztett berendezések, eljárások, technológiák igazolják, amelyek közül több a mai napig működik szerte az országban, főként a hulladékelőkészítés területén. Mérnökként, tudósként és oktatóként is maradandót alkotott. Kiemelkedő szakmai tevékenysége mellett fontos kiemelni igazi emberi mivoltát is, hiszen diákjaihoz és kollégáihoz, habár szakmailag nagyon szigorúan, de mindig építő jelleggel, és egyúttal mérhetetlen emberséggel, megértéssel és tisztelettel viszonyul. Az általa korábban vezetett, mai nevén Nyersanyagelőkészítés és Környezettechnológia Intézet kutatómunkájában mindmáig aktívan részt vesz. Óriási tapasztalata és szakmai látásmódja felbecsülhetetlen értéket jelent közvetlen és tágabb szakmai közössége számára is, melyet reményeink szerint még nagyon sokáig megoszthat velünk jó egészségben.

[4] Jubileumi Évkönyv, 100 éve alapították az Érc- és Szénelőkészítési Tanszéket a Nyersanyagelőkészítés és Környezettechnológia Intézet jogelődjét, Centenáriumi kiadvány, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2023.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 104 2025. 10. 09. 20:02

DÁVID MÁRIA

Írta: Révész-Kiszela Kinga, egyetemi docens, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Falusi kislányból szakalapító főiskolai tanár

1. Életrajzi elemek, állomások – egy interjú részletei[1]

Dr. Dávid Mária élete születésétől fogva Egerhez köthető. Felnémeten élt családjával, amelyet bár akkortájt csatoltak Egerhez, ennek ellenére is „falusi kislánynak" tartja magát, és ezt nagyra értékeli. Szereti azt a környezetet, amiben felnőtt. Családi felmenői között nem volt értelmiségi, így saját bevallása szerint a tanulás iránti szeretete és elkötelezettsége csak az iskolából jöhetett. „*Az iskola tette számomra fontossá a tanulás ügyét, megmutatta számomra, hogy tanulni jó*" – mondja. És úgy véli, hogy ez valószínűleg azért alakulhatott ki, mert a tanárai szerették őt, és sikereket ért el a tanulásban.

Továbbtanulását a sors is irányította, nyolcadik osztály után így kötött ki a Gárdonyi Géza Gimnázium egészségügyi tagozatán, ahol harmadik osztályos korában találkozott a pszichológiával. Innentől fogva tudta, hogy őt ez a terület érdekli, vagyis emberekkel szeretne foglalkozni. Akkoriban a pszichológia szakra való bejutás az egyetemeken nagyon nehéz volt, alacsonyak voltak ugyanis a keretszámok. 1974-ben a pszichopedagógia hívószó vitte a gyógypedagógia irányába, hiszen úgy volt akkor ezzel, hogy amiben benne van a „pszichológia", az csak jó lehet. Tanulmányai során került kapcsolatba a Kerényi Gábor Miklós által vezetett Faktor színpaddal, ahol a beszédtechnikai gyakorlatok kedveltették meg vele a logopédiát, és ezt a szakirányt választotta az abban az időben még kötelező oligofrénpedagógia mellé. „*Okosan gondolkodó gyerek voltam*" – mondja magáról, „*tudtam, hogy a logopédia szakot a legmagasabb szinten a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán tanulhatom Magyarországon, a pszichológiát pedig egyetemi szinten később is elvégezhetem.*" Így is tett.

1978-ban végzett a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán, majd Egerben kezdett el dolgozni. Pályafutása első 10 évét a Nevelési Tanácsadóban töltötte. A megyében ő volt a második logopédus, és annyira nem volt ekkor még logopédiai ellátás, hogy későbbi kollégáival logopédiai táborokat szerveztek, egyhetes ellátás keretében igyekeztek csökkenteni ezt a hiányt. Eközben születtek meg gyermekei, Nikolett és Dávid. Kisebbik gyermeke 4 éves volt, amikor 1987-ben elkezdte a pszichológia képzést, amelyet 1992-ben fejezett be. Szeretett ugyan a nevelési tanácsadóban dolgozni, de 10 év után munkahelyet

[1] Saját készítésű interjú, 2024. november 18.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 105 2025. 10. 09. 20:02

váltott, és az egri „Gyermekvárosban" intézeti pszichológus státuszban folytatta munkáját. „*Ez egy nagyon kemény dolog volt*" – mondja. A család nélkül felnövő gyerekekkel való munka, a család problémáinak talaján a gyermekkel mint tünethordozóval dolgozni úgy, hogy a probléma forrása sokszor nem is ő, hanem a diszfunkcionálisan működő család, nagy lelki megterhelést rótt rá, főleg két gyermek édesanyjaként. Úgy érezte, hogy az akkor működő gyermekvédelmi rendszer legnagyobb hibája az volt, hogy a különböző intézménytípusokba történő áthelyezések során (pl. csecsemőotthonból óvodásotthonba) *„a biztonságos kötődéshez éppen kialakult szálakat vagdosták el ... amikor elkezdett volna valakihez kötődni a gyermek, mindig tovább kellett őt adni egy másik intézetbe ... és így a személyisége alapját nyirbálták el*". Azóta ez a rendszer átalakításával remélhetően változott.

Dr. Estefánné Dr. Varga Magdolna, egykori kolléganője hívására kezdett el a felsőoktatásban dolgozni az Eszterházy Károly Főiskola Pszichológia Tanszékén, főként az akkor induló szociálpedagógia szak és a tanárképzés kurzusaiba betanítva. Egyetemi munkájában, saját szavait idézve, végig azt élte meg, hogy „*az egyetemi munka tele volt és van kihívásokkal, mind a mai napig*", amelyet azonban nagyon szeret. Elmondása szerint ez a változatosság az, amely minden napját új kihívásokkal telivé és ezáltal változatossá teszi. És neki ez jó, hiszen nem annyira szereti a monotóniát.

1993 szeptemberében, amikor a tanácsadó szakpszichológus képzés első évfolyamát elindították, ő bizony ott volt a hallgatók sorában, pedig akkor épp nem akart volna tovább tanulni, kicsit szeretett volna pihenni az ötéves pszichológusképzés után. De a Pszichológiai Tanszék akkori vezetősége úgy döntött, hogy bele kell állnia a képzésbe, hiszen nem volt humánerőforrás a tanácsadás tantárgyak oktatására ebben az időszakban. Azt az érvét, hogy pihenni szeretne, viccesen elhárították ezzel a mondattal: „Jó, hogy már nyugdíjba nem akarsz menni!" Habár akkor nem örült annak, hogy ismét iskolapadba kell ülnie, ma mégis azt mondja, hogy jó döntés volt, mert azóta a tanácsadás életpályájának és publikációs tevékenységének kiemelkedő szakterülete. 1996-ban vált tanácsadó szakpszichológussá. Fontosnak tartja a pedagógiai professzióba is beépíteni a tanácsadói szakértelmet. Az egyéni és csoportos tanácsadás tantárgyainak oktatása a kedvence, amelyről azért így nyilatkozik: „*Nem könnyű a tanácsadást tanítani*".

1998-ban kezdte el a doktori képzést a Debreceni Egyetem Pszichológiai Doktori Iskolájában. Doktori fokozatát 2004-ben szerezte meg. Nemzetközi tevékenységeinek elindulása is erre az időszakra tehető.

Emberileg és szakmailag is a gyermekeire a legbüszkébb. Elégedettséggel tölti el, hogy sikeresen tudta vinni ezt a „kétvágányú életpályáját", amely a nők esetében talán nehezebb, mint a férfiaknál, vagyis hogy a munka és a család egyensúlyát meg tudta valósítani. Úgy tudott sokat dolgozni és tanulni, hogy „*annak legalább a gyerekeim nem látták kárát*".

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 106 2025. 10. 09. 20:02

Nagyon nagy eredménynek tartja a csecsemő- és kisgyermeknevelő szak kidolgozásában, magában a szakalapításban és a szakindításban betöltött kulcsszerepét, illetve az ezt követő 10 évben a szak szakfelelőseként eltöltött időt. Büszke arra, hogy a korábban felsőfokú szakképzésként létező szaknak új arculatot tudott adni. A képzés indulása óta 10 éven keresztül volt a Csecsemő- és Kisgyermeknevelő Képzés Országos Programfejlesztő Bizottságának (CSOPB) a vezetője. Fő feladata a bizottság munkájának koordinálása, a képzőintézmények közötti együttműködések, tananyagfejlesztési törekvések irányítása volt.

Nagyon sokféle terület az, amellyel foglalkozott felsőoktatási kutatói pályafutása során, ő így fogalmaz: „*Nem egy klasszikus felsőoktatási életpálya az enyém. Ott az a jó, ha valami elképesztően profi szakembere vagy egy területnek, de ugye én a munkám során dolgoztam a koragyermekkori nevelésben, a koragyermekkori intervenció ágazatközi fejlesztésében, a tehetséggondozásban is országos szinten, de ugyanígy a pályaorientáció területén is tevékenykedtem, kutatásunk is volt a tanári pályaalkalmasságra vonatkozóan. Részt vettem a pedagógiai rendszerek implementációjához kapcsolódó kutatásokban, és aztán utána jött a modern technológia és az IKT, vagyis a tanulási képességek és az IKT-eszközhasználat közötti kapcsolatok vizsgálata.*" A sok területtel való foglalkozás előnyének viszont azt tartja, hogy ez a sokféle tudás integrálódik, széles látókört ad a szakembernek.

Jelenleg az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Gyógypedagógiai Intézetét vezeti intézetigazgató főiskolai tanárként. Élete legnehezebb szakmai feladatának tartja az EKKE gyógypedagógus képzésének bevezetését és az intézet felépítését. A nők 40 éves korengedményével már nyugdíjba is mehetett volna, amikor ez a feladat megtalálta. Azért vállalta el, mert fontosnak tartotta a szak, a gyógypedagógus szakma, Eger és az egyetem szempontjából is azt, hogy Egerben legyen gyógypedagógus-képzés, ezzel téve teljessé az EKKE pedagógusképzési palettáját.

2. Eredmények, alkotások

Dávid Mária tudományos munkássága is példaértékű. jelenleg 248 az összes tudományos közleményeinek száma az MTMT rendszerének adatai szerint. Ebből tizenkét könyv szerzője, melyből egy idegen nyelven, tizenegy pedig magyar nyelven jelent meg, továbbá 2 könyv szerkesztője. 2007-ben írta meg a „Theory and methodology in master level teacher's training – preparation for developing students' competences"[2] című művét a tanárképzés számára, magyar nyelven pedig a fő profilja a tanácsadás és a tehetséggondozás témakörhöz kapcsolódik, olyan művek által, mint amilyen például a 2012-es „A tanácsadás és konfliktuskezelés elmélete és gyakorlata"[3], vagy a 2015-ös „Tanulásmódszertan: Az önsza-

[2] Dávid Mária: *Elmélet és módszertan a mestertanárképzésben – felkészítés a tanulói kompetenciák fejlesztésére. Tehory and methodology in master level teacher's treaning – preparation for developing students' competences,* Eszterházy Károly Főiskola (EKF), Eger, 2007.

[3] Dávid Mária (Pápay Nikolett szerk.): *A tanácsadás és konfliktuskezelés elmélete és gyakorlata,* Szent István Társulat, Budapest, 2012.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 107 2025. 10. 09. 20:02

bályozó tanulás kialakításának elméleti aspektusai és pszichológiai háttere”[4], vagy a 2019-ben megjelent „A pedagógiai tanácsadás szerepe a kora gyermekkori intervencióban”[5] Nyitrai Ágnes és Podráczky Judit társszerzőkkel a Családbarát Magyarország Központ megbízásából. További 26 könyvrészlet szerzője, amelyből 4 idegen nyelvű, a többi magyar nyelven jelent meg.

Publikációs szempontból a 2010–2020 közötti időszak volt a legtermékenyebb, a 26 könyvrészletből 17, a 14 könyvből pedig 12 ebben az időszakban született. Mindezeken túl 20 tudományos folyóiratcikk és 19 konferenciaközlemény szerzője vagy társszerzője, és 16 oktatási mű/tananyag kidolgozásában vállalt szerzői feladatokat. Cikkei olyan neves tudományos folyóiratokban jelentek meg, mint a „Magyar Pszichológiai Szemle” (5 közlemény), vagy a „Gyermeknevelés” online tudományos folyóirat (2 mű), de emellett sokat publikált az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem saját szerkesztésű folyóiratában az „Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Psychologiae” 8 folyóiratközleménnyel.[6]

Konferenciákon való előadások tartásában is nagy aktivitást mutatott és mutat teljes pályafutása alatt. Csak az utóbbi 5 év viszonylatában, tehát 2020–2024 között 15 konferenciaszereplés jelenik meg a nevével fémjelezve nemcsak hazai, hanem nemzetközi viszonylatban egyaránt. Legutóbbi tudományos szereplésére 2024 novemberében, a spanyolországi Sevillában került sor a „17th Annual International Conference of Education, Research and Innovation, ICERI 2024” elnevezésű eseményen, ahol 70 ország, közel 800 előadója mutatta be kutatási eredményeit szerte a világban.[7]

A tudományos és az egyetemi közéletben is markáns szerepet vállal az alábbi szervezetekben, az alábbi titulusokkal:
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Pedagógiai Kar, Kari Tanács – tag
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Pedagógiai Kar, Tudományos Bizottság – tag
Magyar Tudományos Akadémia Köztestület – tag
MTA Miskolci Területi Bizottság PTB Gyógypedagógiai Munkabizottság – elnök
Magyar Tehetséggondozó Társaság Tudományos Tanácsadó Testület – tag
Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége – tag
Heves Megyei Tehetségsegítő Tanács – tag
Tanárképzők Szövetsége – tag

[4] Dávid Mária: *Tanulásmódszertan: Az önszabályozó tanulás elmélete és gyakorlata.*, EKF Líceum Kiadó, Eger, 2015.

[5] Dávid Mária – Nyitrai Ágnes – Podráczky Judit: *A pedagógiai tanácsadás szerepe a kora gyermekkori intervencióban,* Családbarát Magyarország Központ, Budapest, 2019.

[6] Dávid Mária munkásságának összefoglalása, MTMT közlemény és idéző összefoglaló táblázat, Magyar Tudományos Művek Tára, https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10037433&view=pubTable, Letöltés dátuma: 2024. november 26.

[7] A Gyógypedagógiai Intézet oktatóinak spanyolországi konferencia-szereplése, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, https://uni-eszterhazy.hu/gyogypedagogia/a-gyogypedagogiai-intezet-oktatoinak-spanyolorszagi-konferencia-szereplese, Letöltés dátuma: 2025. november 26.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 108 2025. 10. 09. 20:02

Magyar Pszichológiai Társaság – tag
Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete – tag
Magyar Logopédusok Szakmai Szövetsége – tag
Gyermeknevelés online tudományos folyóirat szerkesztőbizottsága – tag
Csecsemő és Kisgyermeknevelő Országos Programfejlesztő Bizottság – vezető
International Association of Applied Psychology – tag
Tudományos és oktatói tevékenységét számos díjjal jutalmazták pályafutása alatt, amelyek a következők:
Magyar Arany Érdemkereszt – 2024
Akócsi Ágnes Életműdíj – 2011
Magyar Felsőoktatásért Emlékplakett – 2010
Eszterházy Károly Főiskoláért Díj – 2007
Eszterházy Emlékplakett – 2001
Miniszteri Dicséret – 1986[8]

3. Nemzetközi és hazai és projekttevékenységek

Dávid Mária 1998-tól napjainkig aktív résztvevője a pályázati tevékenységnek. Számos hazai és nemzetközi projektben mint megvalósító vagy szakmai vezető vett részt a tudományos életben, az innovatív tevékenységekben.

1998 és 2000 között a COMENIUS 3.1. „Nemzetközi kutatás az iskolai alulteljesítésről" c. projekt hazai szakmai vezetője volt.

2006-ban az 57059-CP-1-SE-COMENIUS-C31 „Pupil underachievement: training for school improvement" című, „Arion" nevű nemzetközi pedagógus-továbbképzési program kidolgozójaként és szakmai vezetőjeként tevékenykedett.

2007–2017 között egy közös mestertanár képzés tantervének kifejlesztése érdekében 8 ország 9 egyetemének szakembereivel dolgozott együtt. Legemlékezetesebb nemzetközi kiutazása is ehhez a pályázathoz kötődik, amikor Barcelonába utaztak egy workshopra, ahol a változatos és igényes szabadidős programok felejthetetlenné tették ezt az utazást.

Nemzetközi projekttevékenységei az alábbiak voltak:
JOCITE (Joint curriculum in teacher education) elnevezésű, 133928-LLP-1-2007-1-NL-ERASMUS-ECDSP referenciaszámú multilaterális EU projekt keretében

- SPRITE (Shared Practice in teacher education 133785-LLP-1-2007-1-NL-COMENIUS-CMP)
  Cél: a közös gyakorlati tanárképzés kialakítása volt.
- INNOTE (Induction for Novice Teacher 503108-2009-LLP-NL-COMENIUS-CNW9)
  Cél: a pályakezdő pedagógusok beilleszkedésének segítése.

[8] Dávid Mária szakmai önéletrajza, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, https://uni-eszterhazy.hu/gyogypedagogia/m/intezetunk/munkatarsaink, Letöltés dátuma: 2024. november 26.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 109 2025. 10. 09. 20:02

– Social Network in Teacher Education– (SoNetTe 531150-LLP-NL-KA3-KA3MP)

Cél: nemzetközi tanuló-hálózatok létrehozása a tanárképzés érdekében. Jelenleg is aktív, hiszen a 2023-ban elnyert KA220-HED – Cooperation partnerships in higher education Erasmus+ pályázat „Developing innovative teacher training methods for inclusion and equal access in education" (DITTE) című projektjének szakmai vezetője. Az említett projekt célja olyan tanulástámogató szakmai anyagok (tanári és hallgatói kézikönyv, munkafüzetek, segédletek) elkészítése, amelyek a pedagóguspályára történő felkészülést, a szakmai képességfejlesztést célozzák meg, valamint az egyéni tanácsadás tanulásához és tanításához készülnek nemzetközi partnerek bevonásával.[9]

Mint látható, Dávid Mária számára a nemzetközi kutatási tevékenység és projektrészvétel kiemelten fontos, kollégáit is mindig erre ösztönzi. Véleménye szerint *„amikor az ember kilép nemzetközi színtérre, meg kell birkóznia azzal a nehézséggel, hogy azt a szakmai tudást, amiről tudod, hogy benned van és szeretnéd kifejteni, azt hogyan add elő szegényesebb szókinccsel, mint amire szükséged van, és hogyan bírd el az ezzel járó frusztrációt. A világ dolgaira való tágabb rálátás ad egy olyan személyiségfejlődést, amit az ember nem gondol az elején. Lényegesen rugalmasabb rálátást ad a világ dolgaira, hogy hogyan működhetnek a dolgok."*

Mindezeken túl több, hazai pályázatban is részt vett, amelyek a következők:

A „FORRÁS" nevű regionális Phare-pályázat keretében pályaorientációs pedagógus- továbbképzési programok kidolgozásában, és a 300 fős pedagógustovábbképzések lebonyolításának szakmai vezetésében vállalt szerepet.

A HEFOP 2.1.1 program „A" komponense keretében a „Hatékony tanulómegismerési technikák és patronáló rendszerek" című pedagógus alapképzési és továbbképzési programcsomagok tananyagfejlesztői teamjének tagja és a képzők képzője volt.

A HEFOP 2.1.1 program „B" komponense keretében a „Habilitáció – rehabilitáció" című program adaptációs munkájában vett részt.

A HEFOP/2006/3.3.2. pályázat „Kompetencia-alapú tanítási-tanulási programok elterjesztése a pedagógusképzésben" című pályázat keretében az életpálya-*építési kompetenciaterület programadaptációs munkálatainak szakmai vezetője volt.*

A TÁMOP-4.1.2_08/1/B-2009-0002 pályázatban a Módszertani sztenderdek kidolgozása és a pedagógusjelöltek pályaalkalmasságának megítélésére irányuló kutató-fejlesztő tevékenységben kutatói és kutatásirányítási feladatokat látott el, valamint a kutatásról megjelent kötet szerkesztője volt.

A TÁMOP-3.1.1-08/1-2008-0002 pályázat 6. alprojektjének vezetője, az alprojekt kutatási-fejlesztési tevékenységének keretében elkészült leíró tanulmány szerzője.

[9] Dávid Mária szakmai önéletrajza, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, https://uni-eszterhazy.hu/gyogypedagogia/m/intezetunk/munkatarsaink, Letöltés dátuma: 2024. november 26.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 110 2025. 10. 09. 20:02

A TÁMOP-4.2.2.C-11/1/KONV-2012-0008 pályázat 4. modul 4.1 részkutatás: „Az IKT használat hatásai a pszichikus sajátosságokra, vizsgálat a tanulók körében" kutatásvezetője volt.

A TÁMOP-4.2.2.D-15/1/KONV-2015-0027 projekt „Digitális átállás az oktatásban," 4. modul „A tanulási eredményesség összefüggései az önszabályozó tanulás, és a munkamemória fejlettségével, az IKT használat gyakorisága függvényében" kutatásvezetője lett.

EFOP-1.9.5-VEKOP-16-2016-00001 „A kora gyermekkori intervenció ágazatközi fejlesztése" című országos projektben a Pedagógiai tanácsadás képzési program kidolgozója és trénere, valamint a KOTIP és Gyermekút képzési programok trénere volt.

4. Összegzés

Dávid Mária intézetigazgató főiskolai tanár első diplomáját 1978-ban a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán, oligofrénpedagógia – logopédia szakos gyógypedagógiai tanárként szerezte meg. 1992-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetem pszichológia szakjának elvégzésével okleveles pszichológusi, majd 1996-ban tanácsadó szakpszichológusi képesítést szerzett.

Doktori értekezését 2004-ben „Tanulási hatékonyság fejlesztése a felsőoktatásban csoportos tanácsadás módszerével" címmel a Debreceni Egyetem Pszichológiai Doktori Iskolájában védte meg.

Pályafutását 1978-ban Egerben, a Nevelési Tanácsadó gyógypedagógusaként kezdte el, majd ezt követően 1989 és 1991 között az Egri Gyermekváros intézeti pszichológusa lett. 1991-től 2018-ig az Eszterházy Károly Főiskola, majd Egyetem Pedagógiai Kar Pszichológiai Intézetének munkatársa, ahol szakfelelősi, tananyagfejlesztési és képzésfejlesztési feladatokat látott el. Ennek kapcsán 2010 és 2019 között a Csecsemő- és Kisgyermeknevelő Képzés Országos Programfejlesztő Bizottságának (CSOPB) volt a vezetője, így a szak kidolgozásának kulcsszereplője.

Ezt követően 2018-tól az Eszterházy Károly Egyetem, később Eszterházy Károly Katolikus Egyetem pedagógusképzési palettáját tovább bővítve, azt teljessé téve a gyógypedagógia szak szakindításával, képzésszervezésével kapcsolatos feladatokban teljesült ki, majd vállalta el a Gyógypedagógia Tanszék tanszékvezetői, később pedig a Gyógypedagógiai Intézet intézetvezetői megbízását. Jelenleg is a gyógypedagógia szak szakfelelőseként szolgálja az intézményi érdekeket. Irányítása alatt az egri gyógypedagógusképzésben a Logopédia, a Pszichopedagógia és a Tanulásban Akadályozottak Pedagógiája szakirányok akkreditálása valósult meg, valamint innovatív gondolkodásának köszönhetően egy, a mai tendenciákat is messzemenően figyelembe vevő, valamint az igényekre érzékenyen reagáló Inkluzív nevelés szakiránybővítő ismeretkört vezette be, amely az országos gyógypedagógusképzésben is egyedülálló.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 111 2025. 10. 09. 20:02

33 év az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és annak jogelőd-intézményeiben... Rengeteg munka, lemondás és odaadás jellemzi tevékenykedését, amely mellé nemcsak megfeszített munka, hanem nagyon sok felejthetetlen pillanat is társul közvetlen és közvetett kollégáinak egyaránt. Elmondása szerint számára a karácsonyi fogadások voltak a legemlékezetesebbek, amelyek széleskörű kapcsolatrendszer kialakításának lehetőségét adták. Itt lehetett találkozni, beszélgetni azokkal a kollégákkal, akikkel a munkakapcsolat nem volt annyira szoros. Mindig is élvezte az emberek társaságát, ezen alkalmakkor pedig lubickolhatott a várt/váratlan találkozásokban, kapcsolódásokban.

Életútja igen gazdag, eddig sem szűkölködött eredményekben, tervei azonban ezután sem kisívűek. Szeretne habilitálni és nagy álma, hogy az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskolájában létre tudja hozni a Gyógypedagógia Alprogramot.

Amit megismerhetünk általa, az a mindenki felé irányuló, feltétel nélküli elfogadás, segítő szándék és odaadó szeretet. A hibázás lehetősége és a hibákból tanulás esélye – amelyre ő is szolgáltat példát nekünk, de ettől válik olyan igazivá és szerethetővé – és vezetőként talán ez az Ő legnagyobb erénye.

Összességében: amit Dávid Mária maga gondol a pályafutásáról, annak fő üzenete az, hogy akár „*egy felnémeti kislányból egy EU-kompatibilis, kvázi-tudósasszonnyá*" lehet fejlődni, azáltal, hogy „*mindig megtapasztalod a saját inkompetenciádat, aztán erőlködsz, hogy kompetens legyél abban a helyzetben, amiben vagy, amibe bedobtak téged... Maga a feladat fejleszt és ebben az a gondolkodási szintbeli ugrás a fejlesztő, hogy más módon működsz, más színvonalat képviselsz, mint korábban. Emellett megtanulsz kreatív teammunkában dolgozni, hogy amikor valami szakmai feladat van, annak a szakmai feladatnak az eléréséhez próbáljuk a sok-sok ember fejében lévő tudást, tapasztalatot összerakni, hogy abból a legjobb eredmény jöjjön ki, és hogy abban a helyzetben nem versengeni, hanem együttműködni kell, és én ezt szeretem. Nem szeretek versengeni, ezt még tanulhatnám*".

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 112 2025. 10. 09. 20:02

DOBRÓKA MIHÁLY

Írta: Szabó Norbert Péter, egyetemi tanár, Miskolci Egyetem

Dobróka Mihály a műszaki tudomány MTA doktora, a Miskolci Egyetem professor emeritusa, fizikus, geofizikus, egyetemi tanár.

Pályáját plazmafizikusként kezdte, majd a földtudományok területén folytatta. A Miskolci Egyetem Geofizikai Tanszékén szakmai érdeklődése a geofizikai információfeldolgozásra és inverzióra irányult. Kutatási területei között szerepel a szeizmikus tomográfia, a kőzetfizikai modellezés és az inverziós módszerek fejlesztése. Az általa kifejlesztett ún. sorfejtéses inverziós eljárás a geofizikai nyersanyagkutatás számos területén eredményes alkalmazást nyert, elsősorban a gravitációs és szeizmikus kutatás, a geoelektromos módszerek, a mélyfúrási geofizika, valamint a spektrális adatfeldolgozás területén. Az újszerű inverziós megközelítés robusztus megoldást nyújt a mérési adatokat terhelő zaj elnyomása terén, mellyel a becsült kőzetjellemzők pontossága és megbízhatósága is számottevően növelhető. Kutatásai során új kőzetfizikai modelleket vezetett be a szeizmikus jellemzők nyomásfüggésének leírására, melyek nagy pontossággal jelzik előre a szeizmikus hullámterjedési sebességek, a jósági tényező, a porozitás és az áteresztőképesség nyomásfüggését és hiszterézisét. Kutatási eredményei sok esetben túlmutatnak a klasszikus geofizika tárgykörén, például az általa bevezetett inverziós alapú Fourier-transzformációs eljárás a természettudomány számos területén alkalmazható.

Dobróka Mihály a Miskolci Egyetem iskolateremtő professzora, a Mikoviny Sámuel Földtudományi Doktori Iskola alapító tagja és egyike a legeredményesebb témavezetőinek. Elmélyült tudós, akinek széleskörű szakmai tudása, innovatív gondolkodása, valamint munkaszeretete meghatározó tudományos munkásságában.

1. Életrajzi elemek, állomások

Dobróka Mihály 1948. április 10-én született Gyöngyösön. Általános iskolai tanulmányait Pálosvörösmarton, a középiskolát Gyöngyösön, a Vak Bottyán Gimnáziumban, egyetemi tanulmányait a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karán végezte. 1972-ben szerzett okleveles fizikus diplomát, majd a Miskolci Egyetem Fizikai Tanszékén helyezkedett el mint tudományos ösztöndíjas gyakornok. 1976-ban az Eötvös Loránd Tudományegyetemen megvédte „Erős mágneses térben lévő ütközésmentes plazma lökéshullámainak osztályozása" című egyetemi doktori (dr. univ.) értekezését. 1977-ben egyetemi adjunktussá nevezték ki. A plazmafizikai kutatások mellett műszerfejlesztéssel is foglalkozott, ennek a tevékenységének kiemelkedő eredménye a Geofizikai Tanszékkel együttműködésben kifejlesztett nagy érzékenységű mágneses szuszceptibilitás-szonda.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 113 2025. 10. 09. 20:02

1983 óta tevékenységét a Geofizikai Tanszéken fejti ki, 1983-tól 1988-ig egyetemi adjunktus, 1988-tól 1997-ig egyetemi docens, majd 1997-től 2018-ban történt nyugdíjazásáig egyetemi tanár munkakörben.

A geofizikus-mérnökök számára a műszaki fizika területén 1977 óta tart előadásokat és új tárgyként vezette be a Geofizikai inverzió című tantárgyat. Ezzel egyidőben kezdeményezte az együttes geofizikai inverziós módszerek fejlesztését, ez a kutatási irány ma a Geofizikai Tanszék egyik legsikeresebb, nemzetközileg is elismerést aratott kutatási területe. Telephullám szeizmikus témában írt „Széntelepes összletek inhomogenitásának és tektonikai zavarainak vizsgálata telephullámok abszorpciója útján" című kandidátusi értekezését 1986-ban, „Változó rétegvastagságú inhomogén szeizmikus hullámvezetőben terjedő Love-típusú hullámok diszperziós relációja; az abszorpciós-diszperziós jellemzők inverziója" címmel benyújtott MTA doktori értekezését 1996-ban védte meg. 1997. július 1-jén a Miskolci Egyetem Geofizikai Tanszékének vezetőjévé nevezték ki, 1999. július 1-jétől megbízást kapott a Földtani és Geofizikai Intézet igazgatói feladatainak ellátására. Később a Műszaki Földtudományi Kar átszervezéskor a Geofizikai és Térinformatikai Intézet igazgatójává nevezték ki. A 2004. július 1. és 2013. június 30. közötti időszakban a Miskolci Egyetem tudományos rektorhelyettese volt. 2018. április 10-től professor emeritusként szolgálja a Miskolci Egyetemet.

2. Egyetemi oktatási tevékenység

Dobróka Mihály az egyetemi oktatásban 1972 óta vesz részt. Oktatási feladatai közül legjelentősebb a geofizika-elmélet alapjait, valamint a geofizikai inverziót bemutató tantárgyak előadásainak tartása angol és magyar nyelven. További előadásokat a graduális és doktori (PhD) képzésben az adatfeldolgozás, a szeizmikus értelmezés, ill. a szeizmikus és geoelektromos tomográfia területén tartott. Hallgatói tudományos diákköri (TDK) dolgozataikkal 5 országos első díjat nyertek, egy közülük Pro Scientia díjat kapott. A doktori képzésben annak indítása óta részt vesz, témavezetői tevékenysége során eddig a képzést befejezett doktoranduszainak száma 17, közülük 14-en szerezték meg a PhD-fokozatot. Jelenleg 4 PhD-hallgató témavezetője.

A graduális oktatásban tanszékvezetőként, intézetigazgatóként betöltötte a műszaki földtudományi szak felelőse, illetve a geofizikus-mérnöki szakirány felelőse feladatkörét. A doktori képzésben (tudományos rektorhelyettesi kinevezéséig) a Mikoviny Sámuel Földtudományi Doktori Iskola Tanácsa elnöki feladatainak ellátására kapott megbízást. 2014-től 2018-ig a Doktori Iskola vezetője. Oktatómunkásságát nagymértékben segítette az 1997-ben elnyert Széchenyi Professzori Ösztöndíj.

3. Kutatási tevékenység

Kutatómunkáját elméleti területen, a plazmafizikában kezdte. Itt szerzett hullámtani ismereteit sikeresen hasznosította a geofizika területén, az inhomogén szénte-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 114 2025. 10. 09. 20:02

lepes földtani szerkezetekben terjedő vezetett hullámok (telephullámok) elméleti leírásában. A számítástechnika fejlődésével a geofizikában is gyorsan tért hódítottak a modern adatfeldolgozási és értelmezési módszerek. Ezt érzékelve a Geofizikai Tanszék tudományos tevékenységében kezdeményezte a geofizikai inverzió és tomográfia módszereinek kutatását/fejlesztését. A szeizmikus tomográfiai módszerek mind szélesebb körű alkalmazására törekedve – társszerzőkkel – új geoelektromos tomográfiai eljárást fejlesztett ki, amely szabadalmi védettséget is kapott, és számos bányabeli és felszíni alkalmazás során kiállta a gyakorlat próbáját. A geofizikai inverzió témakörében 1984 óta tevékenykedik. Akadémiai doktori értekezésében is a geofizikai inverzió terén elért eredményeit foglalta össze. Az értekezés megvédése után 1996 őszén sikeres habilitációs eljárást teljesített, majd 1997-ben egyetemi tanári kinevezést kapott.

Kutatásait nagyrészt külföldi együttműködésben folytatta. Részben tanszéki, részben pedig nemzetközi kutatócsoport tagjaként a geofizikai együttes inverzió fejlesztése területén elért legjelentősebb eredményeit egyéni, illetve társszerzős publikációkban szakterületének legjelentősebb hazai és nemzetközi SCI folyóirataiban (Geophysics, Geophysical Prospecting, Journal of Applied Geophysics, Journal of Petroleum Science and Engineering, Mathematical Geosciences stb.) megjelent 117 szakcikkben, 15 könyvben és könyvrészletben, valamint 95 nemzetközi konferencia-előadásban tette közzé. Közleményeinek teljes száma 335, melyekre 1239 hivatkozást kapott. Ipari megbízásos munkák témavezetését főleg szeizmikus tomográfia, geoelektromos rekonstrukció, mélyfúrási geofizikai inverzió és geofizikai műszerfejlesztés témakörben végezte. Az utóbbi években kőzetfizikai kutatásokat indított el a Geofizikai Tanszéken, amelynek eredményeire alapozva több PhD-értekezés is készült. Az általa vezetett kutatócsoport munkájában örömmel vettek részt egyetemi oktatók, doktoranduszok. Az OTKA (később NKFIH) kutatásai meghatározó eredményeket, tudományos közleményeket és hivatkozásokat hoztak a Geofizikai Tanszék számára.

4. Hazai és nemzetközi kapcsolatok, díjak

Dobróka Mihály a hazai szakmai közéletben részben a Magyar Geofizikusok Egyesülete (MGE), részben az MTA szervezeti keretei között vesz részt. Tagja az MGE Tudományos Bizottságának és az MTA köztestületének, az MTA X. Földtudományok Osztálya keretében működő Geofizikai Tudományos Bizottságának, ez utóbbi bizottságnak két ciklusban elnöke volt. Ugyancsak két ciklusban töltötte be az MTA közgyűlési doktor képviselői feladatkört. Több ciklusban tagja volt az Országos Doktori Tanácsnak, alelnöke, majd elnöke a Miskolci Egyetem Doktori Tanácsának.

Csaknem két évtizeden keresztül folyamatos kutatói együttműködésben vett részt (a Magyar Tudományos Akadémia és a Deutsche Forschungsgemeinschaft közötti megállapodás keretében) a bochumi Ruhr Egyetem Geofizikai Intézetével.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 115 2025. 10. 09. 20:02

Ezen kapcsolat keretében mintegy 15 kutatóhónapot töltött a Ruhr Egyetemen. További szakmai tanulmányutakat tett a Moszkvai Állami Bányászati Egyetemen, a bochumi Deutsche Montan Technologie Geofizikai Intézetében, a római Universita degli studi „La Sapienza" Egyetemen, illetve a Helsinki Műszaki Egyetemen. 1986 óta tagja a European Association of Geoscients and Engineers (EAGE)-nek, a szervezet Geophysical Prospecting című nemzetközileg referált folyóiratánál 1994–1996 között társszerkesztői feladatot látott el. Tagja a Society of Exploration Geophysicists (SEG) nemzetközi szervezetnek. Több cikluson keresztül részt vett az EEGS (Environmental and Engineering Geophysical Society, European Section) keretében működő „Ethical standards and quality of work" bizottság munkájában. Számos nemzetközi konferencián kapott szekcióelnöki felkérést.

Dobróka Mihály számos díja és kitüntetése közül kiemelkedik: Miniszteri Dicséret (1986), Kiváló Munkáért (1989), Egyed László-emlékérem (2000), Eötvös Loránd Emlékérem (2013), Akadémiai Díj (2015), Eötvös József-díj (2015), Miskolci Egyetem tiszteletbeli doktora (Doctor Honoris Causa) (2020), Magyar Érdemrend Tisztikereszt polgári tagozat (2023).

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 116 2025. 10. 09. 20:02

DÖBRÖCZÖNI ÁDÁM

Írta: Jálics Károly, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

„Egy gépészmérnökből minden lehet."[1]

Jelen sorok írója évtizedek óta ismeri Döbröczöni Ádámot. Ez esetben talán helyesebb lenne fordítva fogalmazni, hiszen Döbröczöni Ádám az, aki a szerzőt (apai, anyai ismeretségből adódóan) 1974-es születésétől kezdve ismeri, azóta is követve és segítve pályafutását. A szerző emlékei korából adódóan természetesen csak jóval későbbről datálódnak. Pl. más tanszéki oktató gyerekével a tanszéki folyosón együtt játszva, biciklizve, rollerezve, vagy egy kicsit később a számítógép megjelenésével az oktatásban a tanszéki számítógépteremben játszva megismerkedhettünk tanszéki oktatókkal, így Döbröczöni Ádámmal is. További személyes emlékek is vannak, ezek közül most az egyetemi tanulmányaim alattiakat emelem ki. Elsőéves gépészmérnök-hallgatóként mindjárt az első tanítási napon hallgatótársaimmal együtt az A1-es épület folyosóján sétálva összetalálkoztam vele. Furcsa volt ilyen körülmények között találkozni vele, így kissé bátortalanul még „csókolom"-ot köszöntem neki. Ez persze gyorsan megváltozott, „Jó szerencsét!" vagy egyszerűen csak „Jó napot kívánok!"-ra.

További élmények a nála hallgatott kiváló előadásokból származnak, akkor még nem is sejtve, hogy 30 évvel később a szerző is részben ezeket az előadásokat fogja a jelenkori hallgatóknak tartani. Jellemző volt rá a mindig jó hangulat, bár a 90-es években sok gonddal kellett vezetőként szembesülnie. A barátságos hozzáállása a vizsgákon és a segítőkészség a hallgatók irányába is általános volt részéről. Az ő hozzáállása is segített eldönteni, hogy az általános géptervező szakirányt válasszam. A diploma megszerzése után az ő biztatására is doktori tanulmányok folytatása mellett döntöttem. Nem sokkal később ugyan más irányt vett az életem, de Döbröczöni Ádám találkozásaink során rendszeresen emlékeztetett arra, hogy helyem van a tanszéken, és ez irányban támogatott is. Évekkel később ez meg is valósult. Azóta gyakorlatilag napi kapcsolatban vagyunk, hiszen nyugdíjasként is szinte napi rendszerességgel bejár dolgozni. Ennyi személyes vonatkozású leírás után következzen néhány életrajzi adat is.

1. Életrajzi elemek, állomások

A mai világban már igen ritka az az életút, amely ugyanabban a városban, ugyanazon a munkahelyen zajlik, Döbröczöni Ádámé ilyen. Döbröczöni Ádám 1944 ta-

[1] Ezt az idézetet először id. Jálics Károly mondta valamikor, amelyet Döbröczöni Ádám azóta is előszeretettel és gyakran idéz. (Szerk.)

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 117 2025. 10. 09. 20:02

vaszán Miskolcon született. Édesapja, Döbröczöni Kálmán elismert festőművész, édesanyja angol női szabómester volt. Szülei 1966-ban elhunytak. A későbbi Miskolci Egyetemmel igen korán kapcsolatba került, hiszen a Dudujkán először 1944 nyarán járt. Ekkor az egyetem gondolata még ugyan senkiben sem merült fel, de röviddel születése után szülei a Csermőkén, egy pincében húzták meg magukat a bombázások elől. Két generációval korábbi felmenői mesteremberek voltak – kovácsmester az Ormánságban, építőmester Miskolcon. Háborús gyerekként emlékei a múlt század ötvenes éveiből fakadnak.

Többször is beszámolt meghatározó élményéről, amikor a Gyakorló Általános Iskola 1954-ben „üzemlátogatásra" vitte a negyedikeseket az NME-re, akkor látott először szakítógépen acél próbatestet elszakadni. Édesapjával együtt egyébként is sokat fúrt-faragott, és a mai gyerekek, fiatalok ez irányú tevékenységének hiányát mindig szóvá teszi. A mai napig örül minden olyan tárgynak, szerkezetnek, gépnek, amelynek létrejöttéhez köze volt.

A Földes Gimnázium negyedikeseként 1962 tavaszán a diákklubban hallgatta Téglássy Ferenc egyetemi docensnek, az NME Ábrázoló Geometria Tanszék vezetőjének – az NME-re invitáló – szavait, amelyek szerint „Az egyetem nem kabaré, ott kérem tanulni kell!". Tagja volt a Földes Ferenc Gimnázium zenekarának, ahol hegedűn játszott. A Gépészmérnöki Kar hallgatójaként elnyerte a Népköztársasági Ösztöndíjat, majd az NME társadalmi ösztöndíjasa lett. 1967-ben jeles eredménnyel szerzett diplomát. Egyetemi tanulmányai alatt sok kiváló oktatóval ismerkedhetett meg, akik emberként, tanárként, tudósként is kiválóak voltak. Ezen élmények, találkozások nagy hatással voltak oktatói, kutatói fejlődésére. Gyakran hallani tőle olyan idézeteket, megjegyzéseket, amelyeket valamelyik tanára mondott előadás vagy gyakorlati óra közben. Egy ilyen idézet az intézetünk által oktatott egyik fő tantárgy, a géprajz jelentőségére hívja fel a figyelmet. Az idézet így szól: „A rajz mélyen szántó gondolatok halmaza." Ezt mindig az első géprajz-előadáson Herczeg István docens mondta. Az idézet megmutatja azt, ami egy műszaki rajz mögött megtalálható, mégpedig a komoly, felelősségteljes mérnöki munkát, amelynek ismerete minden mérnök számára manapság is elengedhetetlen.

A Kar akkori dékánja, Dr. Terplán Zénó professzor néhány, még most is jól csengő nevű évfolyamtársával együtt hívta oktatónak a Gépészmérnöki Karra. Döbröczöni Ádám a Nehézipari Műszaki Egyetem Gépészmérnöki Karának Gépelemek Tanszékén 1967-ben kezdte egyetemi oktatói pályafutását. Tanársegédként a szakma számos gyönyörűségét „csinálva tanulta meg" – a mai napig szeretve tisztelt – kollégáitól, a Gépelemek Tanszék akkori – erejük teljében lévő – alapító oktatóitól. Első ipari munkájában – fogaskerék-bolygóművek rendszerszintű analízisében Terplán Zénó és dr. Apró Ferenc egyetemi docens vezetésével vett részt, ez későbbi kutatómunkáját is megalapozta.

Élete legszebb élményeinek tartja ama – zömmel kábel – gépek tervezését, amelyeket a Diósgyőri Gépgyár kiváló konstruktőr vezetőinek – Jászai Sándornak és

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 118 2025. 10. 09. 20:02

Szedlacsek Józsefnek (korábban a Gépelemek Tanszéke oktatói is voltak) – irányításával tervezett a Tanszék nemzetközi piacra, német, orosz, japán és USA szabadalmi oltalmat is szerezve. Antal Miklóssal lendítőkerekes energiatároló hajtóművet tervezett az Ikarus számára. Tanszékvezetése alatt Fancsali József adjunktus a Kohász Karral együttműködve olyan egykristály növelésére alkalmas berendezést tervezett, amelyet a NASA a világűrbe lőtt ki ottani kísérletek elvégzésére. Mindig számíthatott munkatársainak támogatására. Az „egyívásúakkal" – Jálics Károllyal, Siposs Istvánnal volt a legtöbb közös élménye. Nagy megtiszteltetést jelentettek számára azok a tervezési feladatok, amelyeket a Szerszámgépek Tanszéke, az Ásványelőkészítéstani Tanszék megbízásából oldott meg.

Aktívan részt vett az egyetemi társadalmi életben, fiatal oktatóként, talán nem véletlenül, a Képzőművész Kör tanár vezetője volt, és ezen túl az évek során több tanulókörnek volt patronáló tanára. Az első szemeszterben távolabbról érkezett diákjaival többször átment gyalog a Bükkön – Ómassától Szilvásváradig, onnan vonattal haza. A putnoki átszállásig mindenki józan volt, ezt a hallgatók is sokáig emlegették.

Kandidátusi fokozatot 1986-ban szerzett az Odesszai Műszaki Egyetemen K. I. Zablonszkij vezetésével, fogaskerék-bolygóművek terheléseloszlására vonatkozóan. 1988-tól 2009-ig kezdetben docensként, majd egyetemi tanárként volt a Gépelemek Tanszék vezetője. Olyan történelmi korban lett tanszékvezető, amikor egy vezetőt erősen próbára tevő események zajlottak. Ezeket ő mindmáig megrázó élményeknek tartja számon. Így pl. 1990 körül a hazai ipar teljesen átalakult, a korábbi ipari partnerek szinte egyik napról a másikra eltűntek, velük együtt a korábbi nagyszámú ipari munka, megbízás is. A korábbi virágzó tudományos és K+F élet a tanszéken egycsapásra megszűnt, vagy legalábbis takaréklángon működött tovább. Ehhez mintegy második csapásként járult hozzá, hogy 1996-ban sok régi kollégáját kellett elbocsátania a Bokros-csomag következményeként.

Dékáni működése során történt a kreditrendszer és a kétlépcsős egyetemi képzés bevezetése, amely talán a legnagyobb változásokat hozta az egyetem életében. A bolognai rendszer bevezetése miatti tanulóköri rendszer felbomlását nehezen élte meg.

Egyetemi pályafutása alatt sok tantárgy oktatásában vett részt, mint pl.: Általános géptan, Gépelemek I.–II., Géprendszerek dinamikája, Különleges gépek, Technikatörténet. 1996-ban habilitált. Három éven át dékánhelyettes, két éven át általános rektorhelyettes, 2001–2009-ig pedig a Gépészmérnöki és Informatikai Kar dékánja volt. Számos alkalommal bírált egyetemi tanári, docensi pályázatokat, doktori és kandidátusi értekezéseket. Oktatóként számos diplomatervezője és TDK-hallgatója volt.

Ismert és elismert tudása sok szakmai egyesület, bizottság vezetői székébe repítette, mint pl.:

– a GTE Borsod-Abaúj-Zemplén megyei szervezetének választott elnöke,
– a TIT Borsod-Abaúj Zemplén megyei elnökségének tagja,

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 119 2025. 10. 09. 20:02

- az MTA Köztestület választott képviselője,
- a Magyar Mérnöki Kamara Gépészeti Tagozat Országos Elnökségének tagja,
- a Magyar Mérnökakadémia Ellenőrző Bizottságának tagja,
- az MTA Gépszerkezettani Bizottságának elnöke,
- a GÉP folyóirat szerkesztőbizottságának elnöke,
- az ISO/TC 60/SC 2/WG 6 (fogaskerékhajtások méretezése) munkacsoport tagja,
- az IFToMM TC, Technical Committee on Gearing választott elnöke.

Döbröczöni Ádám 2014-ben a Miskolci Egyetem Gépészmérnöki és Informatikai Kara Gép- és Terméktervezési Intézetének oktatójaként nyerte el a professor emeritus címet. Teljes egyetemi pályafutása alatt mindvégig ugyanazon a folyosón kezdte munkanapjait. Elmondása szerint sokat kaptak az egyetemtől: tudást, munkát, lehetőséget, hazai és külföldi elismertséget, néhányan világhírt, de legfőképp hajdani diákjaink tiszteletét.

A gépészmérnök-képzéssel kapcsolatos lelkesedése nyugdíjazása után sem hagyott alább. Azóta is aktívan részt vesz az Intézet mindennapi munkájában, pl. a Technikatörténet című tárgy oktatásában, és egy intézeti értekezletet sem hagyna ki, ahol igyekszik az aktív kollégák és intézetvezető-utódai munkáját értékes hozzászólásaival segíteni. Jól látja a megváltozott idők hatását, nehézségeit az egyetemi, különös tekintettel a gépészmérnök-képzésre, és jelenleg aktív kollégáit nem irigyli ezen változásokkal kapcsolatban.

Döbröczöni Ádám nemcsak a mérnöki tudományokban jeleskedett. Természettudományos beállítottsága miatt a csillagászat iránt is érdeklődik. Saját kezűleg tervezett és készített egy Newton-rendszerű tükrös csillagászati távcsövet, amely még most is működőképes, és jelenleg az irodájában megtekinthető. Ezzel a távcsővel korábban érdeklődő egyetemi hallgatóknak, középiskolásoknak bemutatókat tartott az intézeti parkolóban pl. beiskolázási napokon, de felkérésre több csillagászati bemutatót tartott falunapokon is. Sokat jelent számára a régi évfolyamtársaival való kapcsolattartás, ezért folyamatosan szervezi a jubileumi évfolyamtalálkozókat, a legutóbbit 2022-ben.

2. Eredmények, alkotások

Döbröczöni Ádám pályafutása alatt összességében mintegy 100 tudományos publikáció, szakkönyv és könyvfejezet szerzője vagy társszerzője volt, amelyek közül sok idegen nyelven, oroszul, németül és angolul jelent meg. Néhány jelentősebbet kiemelve munkásságának 5 évtizedéből:

- Két egyszerű bolygóműből összeállítható egyszabadságfokú fogaskerékhajtóművek. (Investigation of drive variants with one degree of freedom which can be made up of two simple epicyclic drives.) Társszerző: Apró F.. (Oktatói pályázaton I. díjat nyert dolgozat.) Miskolc, 1969, 34 p.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 120 2025. 10. 09. 20:02

- Fogaskerék-bolygóművek. (Planetary gear drives.) 5.2., 8. fejezet. Szerk.: Dr. Terplán Z., Társszerző: Terplán Z., Apró F., Antal M. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1979. 258 p.
- Nagruzsennoszť elementov zubcsatogo zaceplenija planetarnüh peredacs. (Load of elements of planetary gear drives.) Az Odesszai Műszaki Egyetemen megvédett kandidátusi értekezés. 1986.151 p.
- Opredelenie udeľnoj raszcsetnoj okruzsnoj szilü v planetarnüh zubcsatüh peredacsah 2k-H. (Determination of load distribution of planetary gear drives with double planet gears of type 2k-H) Társszerző: Zablonszkij, K.I., Scsokin, B.M. (Detali masin. 45. Technika, Kijev, 1987 p. 17–23).
- Influence of the Adhesiveness of Lubricants on Load Carrying Capacity and Coefficient of Friction of Hydrodynamic Sliding Surface Pairs. Társszerző: Szota Gy. (International Tribology Conference AUSTRIB, 94. Perth, Australia, 5-8 December 1994. p. 135–139.)
- Emberi csípőizület érintkezési vizsgálata és optimálása. Társszerző: Szabó F. Géptervezők és Termékfejlesztők XIX. Országos Szemináriuma, 2003. Miskolc. Konferenciakiadvány.

Számos ipari megbízás sikeres megvalósításában is részt vett. Kiemelkedő színvonalú szakmai munkásságát számos díjjal elismerték el:

Évszám	**Díj**
1980	Pedagógusnapon „Kiváló munkáért”,
1986	Pedagógusnapon „Miniszteri dicséret”,
1992	A Miskolci Egyetem végzős gépészmérnök-hallgatóitól: tiszteletbeli évfolyamtárs és „gépészgyűrű”,
1993	a Miskolci Egyetemtől „Signum Aureum Universitatis” plakett,
1995	a Gépipari Tudományos Egyesülettől „Egyesületi érem”,
1997	a Miskolci Egyetemisták Szövetségétől „Kiváló Oktató” diploma,
1997	Széchenyi Professzori Ösztöndíj
1999	a Gépipari Tudományos Egyesülettől Pattantyús-Ábrahám Géza-díj,
2000	A Miskolci Egyetem végzős gépészmérnök-hallgatóitól: tiszteletbeli évfolyamtárs és „gépészgyűrű”,
2002	a Kassai Műszaki Egyetem Eperjesi Karának jubileumi emlékérme,
2009	Miskolc Város Önkormányzatától Szemere Bertalan-közéleti díj,
2010	Terplán Zénó Díj a Gépipari Tudományos Egyesülettől,
2011	Szent-Györgyi Albert Díj,
2013	a Magyar Érdemrend Tisztikeresztje,

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 121 2025. 10. 09. 20:02

2013	„Előadók előadója” a Gépészmérnöki és Informatikai Kar valétáló hallgatóitól,
2014	Bánki Donát-díj a Gépipari Tudományos Egyesülettől,
2022	Botka Imre-díj a Magyar Mérnöki Kamarától,

Évekkel ezelőtt fáradságot nem kímélve elkezdte az intézet történelmének dokumentálását. Ennek kapcsán rengeteg korábbi fényképet gyűjtött össze, és ezekből nagyszámú tablót készített és helyezett el a tanszéki folyosón és tárgyalóban. A tanszék történetének feldolgozása során mintegy 6000 fényképet dolgozott fel, rendszerezte azokat évek szerint. A tablók a tanszék történetét mutatják be az adott időpontban ott dolgozókon keresztül, tanszéki rendezvényeken, kirándulásokon és konferenciákon való részvétel közben. A tablósorozat gyakorlatilag felöleli a tanszék történetét a kezdetektől egészen a 2010-es évekig. Korábban itt végzett hallgatók, akik vendégként érkezve az intézetbe mindig érdeklődéssel böngészik ezeket, sorra ismerve fel kedvenc oktatóikat. Ezt – mint hagyományt – ápolni kell, amelynek feladata a mindenkori vezetőséget terheli.

3. Összegzés

Döbröczöni Ádám életét tette a magas színvonalú gépészmérnök-képzésre, vallja, rendszeresen hangoztatja, hogy: „Egy gépészmérnökből bármi lehet!”. Erre ismeretségi köréből számos példát szokott felhozni, megemlítve olyan személyeket, akik gépészmérnökként végeztek, de az itt szerzett mérnöki hozzáállás és tudás birtokában neves közgazdászok, bankigazgatók és akár katolikus papok is lettek.

A jelenleg aktív intézeti kollégák szinte kivétel nélkül az ő kezei közül kerültek ki, az ő vezetősége alatt lettek egyetemi oktatók. Nem beszélve azokról a tanszéken géptervezőként végzett mérnökökről, akik más tanszéken, intézetben, esetleg más egyetemen találták meg számításukat.

Három gyermeke ugyan közgazdász lett, de eddigi öt unokája között talán majd gépészmérnök is akad. Régi hallgatói sok szeretettel gondolnak vissza rá, mindmáig köszönnek neki, ha találkoznak vele az utcán.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 122 2025. 10. 09. 20:02

ÉSIK OLGA

Írta: Ésik Olga, professor emerita, Pécsi Tudományegyetem

„Az igazság megéri azt, hogy hiába keressük" (Turczi István)

Dr. Ésik Olga pedagóguscsalád gyermekeként született 1950-ben Szegeden. Édesapja Ésik Zoltán gimnáziumi tanár, akinek a nevét viseli és domborművének otthont ad a szegedi Radnóti Miklós Kísérleti Gimnázium biológiai előadóterme. Édesanyja Ésik Zoltánné (Pongó Olga), általános iskolai tanár, magyar szakos városi szakfelügyelő, illetve iskolaigazgató volt Szegeden. Testvére dr. Ésik Zoltán, a matematikatudomány doktora, a Szegedi Tudományegyetem Informatikai Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanáraként dolgozott. Ifj. Ésik Zoltán Stephen L. Bloom-mal együtt a számítógépes adatfeldolgozás alapját képező iterációs elméletek kidolgozásának nemzetközileg elismert kutatója. Ésik Olga első (orvos) férjétől egy gyermeke született, aki jogi diplomát szerzett. Második férje mintegy 2 évtizedig dr. Trón Lajos tanszékvezető egyetemi tanár volt, akit az első magyar PET Centrum alapítójaként tisztelnek.

Általános iskolai tanulmányai befejeztével a szegedi József Attila Tudományegyetem (ma SZTE) Ságvári Endre Gyakorló Gimnáziumában tanult (1964–1968), majd érettségizett. Ezt követően a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetemen szerzett általános orvos-doktori diplomát 1974-ben (az aranydiplomáját 2024-ben adták át). Életútja során még egy diplomát kapott, a Kaposvári Egyetem a megtisztelő „Doctor Honoris Causa" címet adományozta számára (2002).

1. Szakképesítések

Három szakvizsgát tett: belbetegségek (1979), klinikai onkológia (1982) és sugárterápia (1985). A későbbiekben nemzetközi egészségügyi coach-képesítést is szerzett (2022).

2. Munkahelyek és fontosabb beosztások

Az 50 éves orvosi pályájának első és utolsó harmadában döntően a betegellátásban tevékenykedett. Az életpálya középső harmadában (15–20 éven át) elsősorban tudományos, oktatási és vezetői tevékenységet folytatott.

Először belgyógyászként dolgozott (1974-ben a budapesti Sportkórházban, majd 1975–1979 között a Kaposi Mór Megyei Kórházban). A kaposvári belgyógyászati osztályon szerzett – elsősorban differenciál-diagnosztikai – szemlélet egész pályáján meghatározónak bizonyult. Ezt követően érdeklődése az onkológia irányába terelődött. Az SZTE-n 1979–1990, az Uzsoki utcai Kórházban 1990–1992, az Országos Onkológiai Intézetben (OOI) 1992–2003 között tevékenykedett.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 123 2025. 10. 09. 20:02

A klinikai onkológia 1979–1992 között beletartozott a mindennapi rutinjába, amelyen belül alapvetően kemoterápiás kezeléseket végzett. Ugyanettől az időponttól napi tevékenységének állandó összetevője volt a sugárterápiás betegellátás is, amely a vezetői megbízatásokig tartott. A kezelt betegcsoportok diagnózis szerinti összetétele változatos volt: valamennyi szolid tumor és haematológiai kórkép előfordult közöttük. A betegellátásban mindig vonzották a hagyományos gondolkodásmóddal nehezen megoldható klinikai problémák, azok a „nehéz esetek", melyek megfejtéséhez nagy volumenű ismeretanyag alkotó szintézise szükséges.

Az OOI Sugárterápiás Osztálya egyben a Haynal Imre Egészségtudományi Egyetem tanszéke is volt, majd az Egyetem megszűnését követően a Semmelweis Egyetem Sugárterápiás Tanszékeként működött tovább. Ez számára kettős affiliációt jelentett: a gyógyító munka mellett akadémiai jellegű tevékenységeket is végzett.

1997-ben habilitált a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetemen, majd egyetemi docenssé nevezték ki 1998-ban, Budapesten. 2000-ben Göncz Árpád köztársasági elnöktől egyetemi tanári kinevezést kapott, melynek átvétele után a Semmelweis Egyetem – akkor önálló – Sugárterápiás Tanszékének vezetője lett. A későbbiekben az Onkológiai Tanszékkel összevont Sugárterápiás Tanszéket a Semmelweis Egyetem megszüntette. Ezt követően a Pécsi Tudományegyetem Onkoterápiás Intézetét vezette 2003–2007 között.

A sugárterápiában töltött évek lehetővé tették a korkedvezményes nyugdíjba vonulást (2007), de továbbra is (mind a mai napig) gyógyító tevékenységet folytat. 2007 óta a BAZ Vármegyei Központi Kórház és Egyetemi Oktatókórház Klinikai Onkológiai és Sugárterápiás Centrumában dolgozik, ahol mintegy 15 éven át az onkoteamek állandó résztvevője volt. Ezzel párhuzamosan, a stratégiai döntéseket meghozó onkoteamekben tevékenykedett a kaposvári, tatabányai és egri megyei kórházakban is. Elmondható, hogy mintegy 3 évtizeden át (beleszámítva a budapesti és pécsi éveket is) meghatározó módon (de láthatatlanul) vett részt évi átlagosan 8000–10000 daganatos beteg kezelésével kapcsolatos döntések kialakításában. Az onkoteamekben való részvétel mellett gyakorló orvosi feladatokat látott és lát el, mivel soha nem szakadt el a mindennapos betegellátástól.

A hazai betegellátásban betöltött konzultatív tevékenysége

- Malignus Lymphoma Munkacsoport tagja (1976–1990)
- Wilms-tumor Munkacsoport tagja (1982–1990)
- PET Szakmaközi Bizottság tagja, az onkológiai célú PET-vizsgálatok indikálásának véleményezése (1994–2002)
- Magyar Thymoma Munkacsoport tagja (1995–2003)
- Országos Hemopoetikus Őssejt- (Csontvelő) Transzplantációs Bizottság tagja (1999–2001)

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 124 2025. 10. 09. 20:02

3. A nemzetközi betegellátásban betöltött konzultatív tevékenysége

Az „European Thyroid Cancer Taskforce" tagjaként részt vett a pajzsmirigyrák európai kezelési protokolljának kidolgozásában, a többi európai országból akkreditált résztvevőkkel együtt: „European consensus for the management of patients with differentiated thyroid cancer of the follicular epithelium. Eur J Endocrinol, 154: 787-803, 2006.

Szerzők: Pacini F. (Siena), Schlumberger M. (Villejuif), Dralle H. (Halle), Elisei R. (Pisa), Smit JWA. (Leiden), Wiersinga W. (Amsterdam)

Group author: the European Thyroid Cancer Taskforce

…Hungary: Ésik O. (Pécs); Mezősi E. (Pécs)…"

A közlemény idézettsége 2025.03.31-ig: 2704

Mintegy 50 külföldi tanulmányi úton vett részt, melyek közül a jelentősebbek:

- Martin Luther Egyetem, Radiológiai és I. Belgyógyászati Klinika, Halle/Saale, NDK
- Az NDK Tudományos Akadémiájának Sugárterápiás Intézete, Berlin-Buch, NDK, Prof. Hans-Jürgen Eichhorn, a Deutsche Gesellschaft für Radioonkologie tiszteletbeli tagja
- Mount Sinai Medical Center, Dept. of Neopl. Diseases, New York, USA, Prof. James F. Holland, az American Society for Clinical Oncology és az American Association for Cancer Research elnöke
- Deutsches Krebsforschungszentrum, Dept. of Medical Physics, Heidelberg, Németország Prof. Wolfgang Schlegel, az European Federation of Organizations for Medical Physics elnöke
- National Cancer Center (NCC), Dept. of Radiotherapy, Tokyo, Japán, Prof. Hiroshi Ikeda, az NCC Sugárterápiás Osztályának vezetője
- Beth Israel Medical Center, Dept. of Radiation Oncology, New York, USA, Prof. Louis B. Harrison, az American Society for Radiation Oncology elnöke

4. Tudományos tevékenység

Az egyetemi tanulmányai során három kiemelkedő professzora gyakorolt nagy hatást rá, alapvetően befolyásolva a majdani orvosi-oktatási-kutatási ténykedését, szemléletét, illetve gondolkodásmódját: Csillik Bertalan, Kulka Frigyes és Szontágh Ferenc professzorok.

Az egyetemi évek alatt a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem Gyógyszertani Intézetében demonstrátorként dolgozott Papp Gyula akadémikus munkacsoportjában. Legelső előadása és közleménye ebben az időszakban készült. Belgyógyász-rezidensként – az egyetemi évek diákköri tevékenységének folytatásaként – először a gyógyszermellékhatások klinikumával foglalkozott, majd rövid gastroenterológiai kitérő után a malignus lymphomák már az onkológia irányába terelték érdeklődését.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 125 2025. 10. 09. 20:02

A kandidátusi és a PhD-téziseit levelező hallgatóként írta meg 1985–1988 között, mivel a napi rutinban is dolgoznia kellett. Az értekezésben kitűzött cél az egyes fej-nyaki daganatok sugárkezeléséhez szükséges konkáv alakú céltérfogat megfelelő sugárterápiás ellátásának megoldása volt. A kutatómunkát a budapesti Uzsoki Utcai Kórházban kezdte. A hazai lehetőségek limitált volta miatt egy külföldi kutatóhelyen, Heidelbergben, Wolfgang Schlegel professzorhoz, illetve kutatócsoportjához csatlakozott. A kb. egy évig tartó kollaborációs kutatómunka során először egy hagyományos, majd egy elegáns „forward", illetve „inverse" besugárzástervezési megoldást tudtak adni az együttműködő partnerek a problémára. A kutatások eredményeit tartalmazó „A gége- és hypopharynx-daganatok háromdimenziós besugárzástervezése" című értekezést sikeresen megvédte (1989).

A következő évtizedben bekapcsolódott a fej-nyak tájon elhelyezkedő további daganattípus, a pajzsmirigyrák széleskörű klinikai kutatásába. E témakörben végzett vizsgálatainak eredményeit összefoglaló „Papillaris pajzsmirigyrák: epidemiológia, kezelés, túlélésbecslés" című értekezésével elnyerte az MTA doktora fokozatot (2000).

5. Tudománymetriai adatai

Tudományos munkáit 2/3 részben magyar, 1/3 részben angol nyelven publikálta. A magyar nyelvű publikációk több tudományterületen országos ismertséget eredményeztek számára, illetve az összefoglaló közlemények hozzájárultak a szakterületeken akkoriban folyó orvosi tevékenység jobbításához. A közlemények tételes felsorolása a következő fontosabb kulcs-szavak segítségével érhető el: 'esik olga mta.hu', 'esik olga mtmt2', 'esik olga researchgate'.

Összes regisztrált közlemény (mtmt2 – 2025.03.31.): 459

Kumulatív impakt faktor: 92,1 (ebből 61,6 meghatározó, azaz első vagy utolsó szerzős)

Összes idézet: 4254

Független idézetek: 3854

Hirsch-index[5]: 21

Tudományos tevékenységének a folyóiratban megjelent publikációkon kívüli, további részét képezik: 2 könyv szerkesztése, 25 könyvfejezet megírása, valamint 3 túlélésbecslő szoftver fejlesztésében való részvétel is. Magyar társszerzői több, mint 170 osztály munkatársaiból kerültek ki, ami a széles körben végzett kollaborációs munkájának tulajdonítható. Emellett mintegy 25 külföldi osztály/intézet kutatóival publikált közös közleményeket.

A legfontosabb kutatási területek, meghatározó társszerzők, kiragadott közlemények

– háromdimenziós „forward" és „inverse" besugárzástervezés, amelynek eredményeiből származnak az inverz besugárzástervezés témakörben publikált első hazai közlemények (1995 és 1997) – Prof. Wolfgang Schlegel, Prof. Thomas Bortfeld

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 126 2025. 10. 09. 20:02

– a fej-nyaki daganatok klinikuma és kezelése (kiemelten a gége-, hypopharynx- és orrgarattumorok) – Lengyel Erzsébet, Olajos Judit, Horváth Barnabás
– a szemlymphoma klinikuma és sugárterápiája – Prof. Hiroshi Ikeda
– teljes testbesugárzás csontvelő-transzplantáció előtt – Petrányi Júlia, Székely Judit
– az emlő brachyterápiája (először 1993-ban adtak elő a témáról, majd publikációk is következtek) – Somogyi András, Poller Imre, Póti Zsuzsanna, Mayer Árpád
– az emlő külső irradiációja – Gulybán Ákos
– a méhnyak- és méhtestrák egyedüli praeoperativ brachyterápiájának kritikai elemzése (Nőgyógyászati Onkológia, 10: 168–172, 2005), mely indikációs kör azóta Magyaror-szágon is megszűnt – hazai nőgyógyászokkal és sugárterápeutákkal kollaborálva
– multileaf collimatorral végzett konformális besugárzási módszer hazai bevezetése (az 1995-ben végzett első hazai kezelésről egy 1996-os bécsi munkaértekezleten számoltak be, majd publikálták: Magyar Onkológia, 42: 133-137, 1998) – Prof. Németh György
– a digitalis electronic portal imaging (a besugárzási mező digitalis képi ellenőrzése) módszer hazai körülményekhez adaptált első alkalmazása: Magyar Onkológia, 42: 133-137, 1998) – Emri Miklós, Prof. Németh György
– a rosszindulatú daganatok kórlefolyásának matematikai modellezése, individuális túlélésbecslés (papillaris és medullaris pajzsmirigyrák, malignus epithelioid schwan- noma – 3 szoftver kifejlesztésével) – Tusnády Gábor akadémikus, Prof. Rejtő Lídia
– genetikai vizsgálatok medullaris pajzsmirigyrákban – Klein Izabella, Váradi András, Prof. Patócs Attila, Prof. Igaz Péter, Prof. Rácz Károly
– klinikai sugárbiológia/radiogen sugárkárosodások (kiemelten a gerincvelő és az emlő sugárkárosodása) – Prof. Sáfrány Géza, Lumniczky Katalin, Gundy Sarolta, Lengyel Zsolt, Póti Zsuzsanna
– a normális szövetek sugárérzékenységében szerepet játszó gének vizsgálata – Kis Enikő, Prof. Sáfrány Géza, Lumniczky Katalin
– képalkotó diagnosztika (hagyományos izotópdiagnosztika, CT, MRI, UH, PET) az onkológiai gyakorlatban és a besugárzástervezésben – Prof. Csernay László, Prof. Trón Lajos, Prof. Repa Imre, Lengyel Zsolt, Szakáll Szabolcs jr., Emri Miklós
– a metszetképalkotó eljárások fúziójának a hazai feltételekhez igazodó megoldása és első alkalmazása a besugárzástervezés és egyéb célok érdekében (Orvosi Hetilap, 138: 2919-2924, 1997) – Emri Miklós, Prof. Trón Lajos, Prof. Repa Imre
– minőségbiztosítás, audit és minőségi kontroll a hazai és európai sugárterápiában – Prof. Németh György, Prof. E. van der Schueren

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 127 2025. 10. 09. 20:02

– az OOI Sugárterápiás Osztálya és az Universität Wien, Dept. of Radiation Oncology közötti nemzetközi külső audit – Prof. Németh György, Prof. Richard Pötter
– Nemzeti Rákkontroll Program kidolgozása (résztvevő a program kidolgozásában) –Prof. Kásler Miklós (vezető)

6. Elnyert kutatási pályázatok

Témavezetőként 3 OTKA, 3 ETT és 1 nagyértékű külföldi (Japanese International Cooperation Agency) pályázatot nyert el. Altémavezetőként 1 IKTA-, 1 OMFB- és 1 Széchenyi-terv-pályázatban vett részt. Emellett Prof. E. van der Schueren, a European Society for Radiotherapy and Oncology (ESTRO) elnökének vezetésével 2 minőségbiztosítási projektben vitt altémát: EROPAQ (finanszírozó: Ministry of the Flemish Community) és COPERNICUS EURAQA (finanszírozó: European Commission).

7. Hazai egyetemeken folytatott graduális/postgraduális/PhD oktatói tevékenység

Az egyetemi tanulmányai idején kezdte el az oktatással kapcsolatos tevékenységet, 6 éven át az évfolyam tanulmányi felelőseként, illetve 1 évig demonstrátorként az SZTE Gyógyszertani Intézetében dolgozott. Az 5 hazai orvostudományi egyetem (beleértve az időközben megszűnt Haynal Imre Egészségtudományi Egyetemet) közül 4-ben lett pályája során kinevezett oktató. Az 5., a Debreceni Orvostudományi Egyetem „külsősként" akkreditálta PhD-témavezetőként/ konzulensként.

Munkába állását követően a *graduális oktatásban* órákat adott a magyar és angol nyelvű elméleti és gyakorlati képzésben, speciálkollégiumokat vezetett, szakdolgozatok konzulensi feladatait látta el. Megbízták a négy orvostudományi egyetem első közös onkológiai tankönyve sugárterápiás fejezetének összeállításával („Az onkológia alapjai", Medicina, 1997 és 2003).

A posztgraduális képzésben, az onkológia és sugárterápia elméleti és gyakorlati oktatása mellett, tanulmányi felelősként is közreműködött. A megbízásnak megfelelően végezte a szakmai programok összeállítását, az írásbeli tesztvizsgák kérdéseinek meghatározását, a vizsgák levezetését, értékelését. Az első hazai sugárterápiás tankönyvben („Sugárterápia", Springer, 2011) 3 fejezetet írt. Részt vett a posztgraduális képzéshez elengedhetetlen kezelési protokollok kidolgozásában: az „Onkoterápiás protokollok" (Springer Hungarica, 1994), illetve „Az onkoterápia irányelvei" (B+V Lap- és Könyvkiadó Kft., 2001) című könyvek 9, illetve 11 fejezetének megírásával. Az OOI által kiadott könyvek a hazai onkológiai betegellátás színvonalát lényegesen javították. Emellett tevékenyen részt vett a Hodgkin-kór és a tüdőrák sugárterápiás, illetve a seminoma, a pajzsmirigyrák és a multiplex endokrin neoplasiák hazai kezelési protokolljainak kimunkálásában és ajánlásként való közzétételében. Az országos sugárterápiás szakvizsgabizottság elnökeként

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 128 2025. 10. 09. 20:02

(2000–2007), illetve az országos klinikai onkológiai szakvizsgabizottság tagjaként (2001–2007) is tevékenykedett.

Akkreditáltatta az első önálló magyar sugárterápiás PhD-programot a Semmelweis Egyetemen (a Doktori Tanács DT 24/2001. számú határozata). A PhD-képzés programjának meghatározásán túl előadásokat tartott, a gyakorlati képzést irányította. Öt PhD-értekezés témavezetője volt (Gulybán Ákos, Horváth Barnabás, Lengyel Erzsébet, Olajos Judit, Póti Zsuzsanna). A későbbiekben mind az 5 PhD-hallgatója osztályvezetői megbízást nyert el: 4 Magyarországon, 1 külföldön. A PhD-képzésben konzulensi munkát is végzett 2 PhD esetében (Lengyel Zsolt, Szakáll Szabolcs jr.), akik a sikeres védést követően szintén vezető beosztást nyertek el (egyikük külföldön).

8. Külföldi egyetemen/nemzetközi továbbképző kurzuson folytatott oktatás

- Deutsches Krebsforschungszentrum, Dept. of Medical Physics, Heidelberg
- Karls-Ruprecht Universität, Dept. of Medical Physics, Heidelberg
- European Society of Medical Oncology és a Comprehensive Cancer Centre, Amsterdam magyarországi kurzusai
- NATO Advanced Research Workshop, Debrecen
- Universitätsklinikum Essen, Dept. of Radiotherapy, Essen
- Universität Wien, Dept. of Radiation Oncology, Wien
- ESTRO magyarországi kurzusai
- European Academy of Gynaecological Cancer magyarországi kurzusai
- Eurosurgery 2000 kongresszus, Istanbul
- 3rd Balkan Congress of Oncology, Brasov
- National Conference of Romanian Society for Pure and Applied Biophysics and International Summer School of Biophysics, Sovata
- Beth Israel Medical Center, Dept. of Radiation Oncology, New York, NY

9. Fiatal magyar orvosok részvételével létrehozott tudományos munkacsoport irányítása

A közösen végzett munka eredményei a következők voltak:

- „Legjobb Klinikai Poszter” (az 1996. évi bécsi ESTRO-kongresszus): Ágoston Péter
- „Legjobb Poszter Díj” (az 1996. évi debreceni NATO PET-kurzus): Lövey József
- „Legjobb Klinikai Poszter” (az 1997. évi pekingi, International Society of Radiation Oncology világkongresszus): Ágoston Péter és Lövey József megosztva
- A Highlight Lecture-ben idézett tudományos eredmény (az 1998. évi berlini 7th World Congress of Nuclear Medicine and Biology): Lengyel Zsolt

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 129 2025. 10. 09. 20:02

10. Szerkesztés/szerkesztőbizottsági tagság

- az OOI 1986-1992 évkönyvének szerkesztője (1993)
- a Yearbook of the Hungarian Society for Radiation Oncology szerkesztője (1994)
- a Strahlentherapie und Onkologie német folyóirat szerkesztőbizottsági tagja (1996–2007)
- a Reports of Practical Oncology and Radiotherapy lengyel folyóirat szerkesztőbizottsági tagja (2003–2007)
- a Lege Artis Medicinae folyóirat szerkesztőbizottsági tagja (2004–2007)

11. Tisztségviselés hazai szakmai/közéleti testületekben

- a Magyar Sugárterápiás Társaság főtitkára (1992–1996)
- a Sugárterápiás Szakmai Kollégium titkára (1993–1995, a Kollégium megszűnéséig)
- az ESTRO-kapcsolatok magyarországi felelőse (1994–2004)
- a Magyar PET Alapítvány Kuratóriumának tagja (1994–2007)
- a Magyar Onkológus Társaság vezetőségi tagja (1995–1999)
- a Magyar Sugárterápiás Társaság elnöke (1996–2000)
- a Sugárterápiás és Onkológiai Szakmai Kollégium tagja (2000–2007)
- a „Váczy György Alapítvány a Dél-Dunántúli Rákbetegekért" kuratóriumának elnöke (2005–2009)

12. Tisztségviselés nemzetközi szakmai/közéleti testületekben

- az ESTRO Vezetőségi tag (1998–2001) – az európai sugárterápeuták titkos szavazatai alapján
- 21st Annual ESTRO Meeting (Praha, 2002. szeptember 17–21.), Scientific Advisory Committee, Clinical Radiotherapy, tudományos bizottsági tag
- a 33rd Annual Meeting of the European Society for Radiation Biology konferencia (Budapest, 2004. augusztus 25–28.), szervezőbizottsági tag

13. Részvétel a szakterületen folyó, európai szinten koordinált integrációs fejlesztési tevé-kenységben

Részt vett az első közös európai sugárterápiás szakvizsga-követelményrendszer (curriculum, oktatási feltételek, infrastruktúra stb.) kidolgozásában, majd 2002-ben Brüsszelben aláírta Magyarország részéről a közös posztgraduális curriculumot. Tevékenyen dolgozott az ESTRO által kezdeményezett, a sugárterápia stratégiai kérdéseit elemző munkaértekezleteken, illetve a sugárterápia európai minőségbiztosítási, ellenőrzési és auditálási rendszerének kidolgozásában. Jelen volt az Európai Rákregiszter létrehozására irányuló, Union for International Cancer Control által szervezett munkaértekezleteken. Részt vett az első koszovói sugárterápiás központ beindításában (Pristina, 2012).

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 130 2025. 10. 09. 20:02

14. Orvosszakértői tevékenység

A Népjóléti (Egészségügyi) Minisztérium orvosszakértőjeként „A sugárterápia helyzete 1996-ban Magyarországon és a fejlesztés irányvonalai" fejlesztési terv kidolgozását kollaborációban végezte (Orvosi Hetilap, 137: 2907–2915, 1996). Több sugárterápiás osztály rekonstrukciós, illetve zöldmezős beruházásainak orvosszakmai tanácsadójaként is dolgozott, ezek (időrendben): OOI, Szombathely, Kecskemét és Kaposvár. Ennek keretében számos tender kiírásában és értékelésében is szerepet vállalt. Igazságügyi orvosszakértői tevékenységet folytatott sugárterápiával, onkológiával és onkoterápiával kapcsolatos eljárásokban az egész ország területén, 2002–2010 között.

15. Fontosabb szakmai elismerései

- az Orvosi Hetilap Markusovszky Lajos Díja (1998, illetve 2002), az előző (1997, illetve 2001) év legjobb közleményéért
- Professzori Ösztöndíj (1999–2002) – adományozó: Pokorni Zoltán miniszter
- életútját ismertették az MTA által szerkesztett, a múlt században született kutatókról szóló könyvben („Nők a magyar tudományban", Napvilág Kiadó, 2010, 224–225)
- a szegedi Ságvári Gimnázium, családoknak/generációknak adható emlékérmét elsőként kapta meg az „Ésik család" (2019). SZTE lapja, 2019. szeptemberi szám:
  Ésik Olga (1950) orvos
  Ésik Zoltán (1951) matematikus (postumus)
  Ésik Róbert (1976) közgazdász, a Nemzeti Befektetési Ügynökségvezérigazgatója (2014–2022)

Ésik Olga szakmai pályafutását mindvégig meghatározta a széleskörű ismeretanyag elsajátítására irányuló erős motiváció, melyet a betegellátás, az oktatás, a tudományos munka, illetve a szakmaszervezés szolgálatába állított. Mind a mai napig érdeklődéssel kíséri a szakterületein folyó hazai és nemzetközi klinikai és kísérletes tudományos eredmények alakulását. Az életpálya bemutatásának végén felmerül az indító költői gondolat módosítása a következő formában: „Az igazság megéri azt, hogy keressük." Végeredményben a két állítás foglalja keretbe az ismertetett életutat.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 131 2025. 10. 09. 20:02

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 132 2025. 10. 09. 20:02

ESTEFÁNNÉ VARGA MAGDOLNA

Írta: Hanák Zsuzsanna, főiskolai tanár, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
Szebeni Rita, főiskolai docens, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Estefánné Varga Magdolna pszichológus, gyógypedagógus, az Eszterházy Károly Egyetem professor emeritája, c. egyetemi tanár.

Estefánné Varga Magdolna szakmai érdeklődése a pszichológia egyik fontos területére, a pedagógiai pszichológiára irányult. Kutatási területei között szerepel a koraszülött gyermekek pszichikus fejlődése, a tanulási zavarok, az iskolai alulteljesítés kérdésköre, az önszabályozó tanulás, a gyermekbántalmazás pszichológiai kérdései, valamint a kompetenciaalapú tanárképzés kutatása, fejlesztése, módszertani megújítása. Estefánné Varga Magdolna oktatói és kutatói munkájának alapvető vonása a rendszerben történő gondolkodás. A pedagógiai pszichológia aktuális, tudományos kérdésfelvetéseinek átfogó és részletes kifejtése szerepel tudományos munkásságának középpontjában.

Pályájának ívét a pszichológiai kutatások, a pedagógusképzés kutatása és az ezekhez kapcsolódó szakmai tevékenységeken keresztül mutatjuk be, de meg kell jegyeznünk, hogy a teljesség igénye nélkül, mivel az életút annyira gazdag és sokrétű, hogy annak minden részletét lehetetlen teljes mélységében bemutatni.

1. Életrajzi elemek

Estefánné Varga Magdolna 1950. március 16-án született egy kis Somogy megyei faluban, Zákányban. Az általános iskolát szülőfalujában, középiskolai tanulmányait a nagy hagyományokkal rendelkező Csurgói Csokonay Vitéz Mihály Gimnáziumban végezte. Felsőfokú tanulmányait a Bárczy Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán kezdte meg, ahol 1974-ben gyógypedagógiai tanári végzettséget szerzett oligofrénpedagógiai és szurdopedagógiai, majd 1978-ban kiegészítő képzésben pedig pszichopedagógiai szakterületen. Egyetemi tanulmányait az ELTE BTK pszichológia szakán folytatta, ahol 1983-ban okleveles pszichológus végzettséget szerzett. Ezt követően 1991-ben megszerezte a pedagógiai szakpszichológusi képesítést is. Doktori tanulmányait az ELTE BTK-n kezdte meg, sikeres doktori védésére 1986-ban került sor, summa cum laude minősítéssel. PhD-tanulmányait a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetemen folytatta, a sikeres védésre és a fokozat megszerzésére 1999-ben került sor. Az Oktatási Minisztérium Magyar Ekvivalencia és Információs Központja 1999. május 31-én kelt határozatában a doktori (PhD-) végzettséget ekvivalensnek tekintette.

Szakmai életútját tanulmányozva látható, hogy gyógypedagógiai tanári munkáját 1974-ben Egerben a Siketek Általános Iskolájában és Nevelőotthonában kezdte meg. 1975-ben meghívást kapott a Heves megyében is létrejött Heves Megyei Át-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 133 2025. 10. 09. 20:02

helyező Bizottság gyógypedagógusi munkakörébe. Kiemelt feladata volt a gyógypedagógiai vizsgálatok és diagnosztikai feladatok végzése, ezeket a feladatokat 1984-ig látta el. 1984–1988 közötti években az Egri Nevelési Tanácsadó munkatársa volt gyógypedagógus, majd pszichológus beosztásban. Kiemelt tevékenységi területe a pszichodiagnosztika, és a pedagógiai-pszichológiai-gyógypedagógiai fejlesztés, valamint tanácsadás.

Estefánné Varga Magdolna 1988-ban kezdte meg munkásságát az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem jogelődjénél a Ho Shi Min Tanárképző Főiskolán, a Neveléstudományi Tanszék pszichológiai szakcsoportjában. Felsőoktatási munkáját 1988-tól adjunktusi, 1990-től docensi, majd 1999-től – PhD-fokozatának megszerzését követően – főiskolai tanári beosztásban végezte. 1991-től kezdődően közel 25 éven keresztül látta el a Pszichológia Tanszék/Intézet vezetését. Az intézményben több felelős vezetői beosztás kísérte munkásságát. 1995 és 2000 között a Tanárképzési Intézet igazgatója, 2002 és 2005 között a Gazdaságtudományi Főiskolai Kar főigazgató-helyettese. Közben 2004-ben egy féléven keresztül a Tanárképzési Központ igazgatója. 2005. július 1. és 2007. március 31. között a Pedagógiai-Pszichológiai és Tanárképzési Fakultás főigazgatója. 2007-től 2015-ig a létrejövő Tanárképzési és Tudástechnológia Kar dékánja. 2018-tól kezdve nyugdíjas oktatóként professzor emerita címmel a birtokában dolgozik az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Pedagógiai Karának Pszichológiai és Gyógypedagógiai Intézeteiben.

Estefánné Varga Magdolna szakmai közéleti tevékenysége igen széleskörű, szakmai tekintélyként, tudományformáló egyéniségként jelenik meg a hazai tudományos közéletben. Több szakmai szervezet tagja:

- Magyar Pszichológiai Társaság, tagság (1983-től),
- Magyar Pszichológus Kamara, tagság (1989-től),
- MAB Neveléstudományi Munkabizottság Miskolc, tagság (1991-től),
- Tanárképzők Szövetsége, tagság (1991-től),
- Szociálpedagógiai Szakosztály vezetője (1994–2000),
- Magyarországi Gordon Iskola Munkaközössége, tagság (1990-től),
- MTA Pedagógusképző Albizottság, tagság (1997-től),
- MAB Pszichológiai Bizottság, tagság (2004–2006),
- International Association of Applied Psychology tagság (2005-től),
- MAB Pedagógusképzési és Pszichológiai Bizottság tagság (2007–2009),
- MRK Pedagógusképzési Bizottság tagság (2009–2015),
- Köznevelési Kerekasztal szakértője (2016–2017).

Részt vett a nemzetközi szakmai közéletben is, valamint a külföldi jó gyakorlatok meghonosításában, illetve a hazai gyakorlat külföldi meg- és elismertetésében. Fontosabb nemzetközi tanulmányútjai: Németország (Deggendorf Szociálpedagógiai Akadémia, 1991), Németország (Monnheim Tanácsadóképző Szakfőiskola, 1992), Belgium (Namur Szociális Szakfőiskola, 1993), Izrael (Gyermekvédelmi rendszer tanulmányozása, 1993), Hollandia (Tilburg AMA Tanácsadó Szakfőiskola, 1995),

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 134 2025. 10. 09. 20:02

Skócia (Dundee ISPA, 1995), Ausztrália (Melbourne, ISPA, 1997), Finnország (Oulou, ERASMUS-program szociális képzés, 1999), Csehország-Prága (European Congress of Psychology, 2007), Finnország (Pori, Felsőoktatási Konzorcium együttműködésének tanulmányozása, 2010), Egyiptom (Manszurai Egyetem, együttműködési megállapodás, 2010).

Eddigi munkásságát elismerő díjai, kitüntetései és címei:

- Professor Emerita cím (2018)
- Pro Academia Agriensi-díj (2013),
- Dr. Kiss Árpád-díj (2008),
- Címzetes Egyetemi Tanár (SZIE) (2006),
- Eszterházy Károly Főiskoláért emlékplakett (1999),
- Magyar Köztársasági Érdemkereszt Arany fokozata (1997),
- 1000 Éves a Magyar Iskola Emlékplakett (1997),
- Eszterházy Emlékplakett (1993),
- Kiváló Munkáért Miniszteri Dicséret (1987).

A fenti kitüntetések, díjak és címek jelzik Estefánné Varga Magdolna szakmai elhivatottságát, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetemen, illetve jogelődjeiben végzett oktatói, kutatói és fejlesztő tevékenységet. Leírható, hogy a szakmai munkássága szorosan kapcsolódott a hazai és nemzetközi fejlődési irányokhoz, szakmai szervezetekben és bizottságokban betöltött tagságához. Munkássága kiemelten kapcsolódott és kapcsolódik ma is a pedagógusképzés és a pszichológia tudományok területéhez.

2. Kutatási eredmények, alkotások

Ahogyan az a bevezetőben már megemlítésre került, kutatási területei a pedagógiai pszichológia jelentőséggel bíró tudományos kérdésfelvetései között szerepelnek, úgymint a koraszülött gyermekek pszichikus fejlődése, a tanulási zavarok, az iskolai alulteljesítés, az önszabályozó tanulás, a gyermekbántalmazás pszichológiai kérdései. Ezt kiegészíti az egész életpályáját meghatározó kompetenciaalapú tanárképzés kutatása és módszertani megújításának kérdésköre. Több évtizedes munkájának termékenységét MTMT-adatok is jelzik, amely szerint összes tudományos közleményének száma 235. Dicséretes, hogy tudását, tapasztalatait a tudományos kutatómunka utánpótlására is fordítja. Témavezetőként tevékenykedett és ma is tevékenykedik az egri Neveléstudományi Doktori Iskolában, a Debreceni Egyetem Multidiszciplináris Doktori Iskolájának Pszichológiai alprogramjában és az ELTE PPK Pszichológiai Doktori Iskolájának programjaiban mint opponens és vizsgáztató.

Estefánné Varga Magdolna kutatásai a pszichológiai tanulmányai alatt indultak el Kalmár Magda irányításával. Ekkor kapcsolódott be az ELTE Pszichológia Intézetének koraszülött-kutatásaiba. A koraszülöttség, mint biológiai veszélyeztető tényező, már akkor is a születendő gyermekek 9–10%-át érintette. Önálló kutatási

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 135 2025. 10. 09. 20:02

területe „A koraszülött gyermekek értelmi fejlődése" volt. A longitudinális kutatás jelentős eredményekkel záródott, így hazai és nemzetközi szinten is publikálásra került.[1] E kutatásban az első vizsgálatok 6–7 éves korban a beiskolázás időszakában történtek, a nyomonkövető vizsgálatra 10–11 éves korban került sor. Az adatgyűjtés fő területei a biológiai fejlődés, az értelmi fejlődés, a környezeti tényezők, valamint az iskolai beválás voltak. Kutatói munkásságában a koraszülött kutatás kiemelkedő jelentőségű volt. A koraszülött kutatási eredményei határozták meg tudományos munkásságát hosszú éveken át, e témakörből írta egyetemi doktori és PhD-disszertációját egyaránt.

Porkolábné Balogh Katalin, az ELTE Pszichológiai Intézet docense felkérésére az 1980-as években bekapcsolódott az országosan indult „Óvodai fejlesztés a tanulási zavarok megelőzésére" vonatkozó kutatásba. A kísérletre Heves megyében került sor, ahol Dávid Máriával közösen végezték a vizsgálatokat és a fejlesztéseket. A témakörben számos publikáció jelent meg. Ez a kutatás és annak eredményei fontosak voltak Estefánné Varga Magdolna tudományos munkásságában. A tanulási zavarok diagnosztikája és terápiája a korai fejlődés tudatos támogatására hívta fel a figyelmet, azaz a prevenció jelentőségét hangsúlyozta. Kutatói és oktatói munkájában meghatározó volt a tanulási zavarokkal küzdő gyermekek óvodai és iskolai fejlesztése.[2]

Az Eszterházy Károly Főiskolán a 90-es évek elején egyre erősebben jelent meg a korszerűsítési igény a pedagógusképzésben. A Pszichológia Tanszék irányításával létrehozott munkacsoport elindította a pályaszocializációs kutatást. A kutatás kiemelt hipotézisében arra keresték a választ, hogyan készíthetők fel a pedagógusjelöltek a pályára úgy, hogy a pedagógusszerepet elsajátítsák a képzés folyamán. A kutatásban kiemelt szerepe volt Szilágyi Klárának és Ludányi Ágnesnek. A pályaszocializációs kutatás eredményei meghatározták az intézményben folyó pedagógusképzés fejlesztését, korszerűsítését, melyben Falus Ivánnal éveken át közös szakmai munkát végzett. Hangsúlyt kapott a képzés során a hallgatók képesség- és személyiség-fejlesztése, amely segítheti a pedagógussá válást.[3]

Dékánként és tanszékvezetőként irányítója és résztvevője volt az utóbbi két évtized kutatásainak. A kutatómunkában munkatársai aktívan vettek részt: Dávid Mária, Taskó Tünde, Mester Dolli, Dorner László, Héjja-Nagy Katalin. E kutatási irányokból kiemelendő az iskolai alulteljesítés, az önszabályozó tanulás, a kompetenciaalapú tanárképzés és a tanulási eredményesség összefüggése az IKT-hasz-

[1] Estefánné Varga Magdolna: Koraszülött gyermekek longitudinális, pszichodiagnosztikai vizsgálatának és iskolai beválásának eredményei. Alkalmazott pszichológia, V. évf., 2sz. 2003, 5–14.

[2] Estefánné Varga Magdolna – Dávid Mária: SNI tanulók támogatása IKT-eszközökkel. EKF Líceum Kiadó, Eger, 2014, 213.

[3] Estefánné Varga Magdolna – Falus Iván: Együttműködés az észak-magyarországi pedagógusképzés megújításáért. In: Horváth, H. Attila; Jakab, György (szerk.) A tanárképzés jövőjéről: 3. kötet, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI), Budapest, 2015, 135, 9. 63–71.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 136 2025. 10. 09. 20:02

nálat gyakoriságával. Kutatási eredményeiket közösen publikálták, és beépítették a pedagógusképzés szakmai tartalmaiba.[4, 5] Kutatásfejlesztés területén a Kar és a Pszichológia Intézet meghatározó volt az intézmény életében, a pedagógusképzés teljes vertikumának kiépítésében. Kutatásokra épített, korszerű tananyagai biztosítják a minőségi pedagógusképzést.

3. Oktatási-fejlesztési tevékenység eredményei

Estefánné Varga Magdolna a Tanárképzési és Tudástechnológiai Karon és a Pszichológiai Intézetben rendszeresen vett részt irányítóként és tagként oktatás-fejlesztési, kutatási és szervezetfejlesztési feladatokban. 1991-ben a Népjóléti Minisztérium felkérésére a Pszichológiai Tanszék munkatársaival új képzési formát. a szociálpedagógia szak programját dolgozták ki. Az új szak korszerű pszichológiai-pedagógiai és társadalomtudományi tartalma egy új pedagógusszakma megteremtését tette lehetővé. A szociálpedagógia szak kidolgozásában, annak szakmai megvalósításában Ludányi Ágnes volt meghatározó szakember, aki azóta is elkötelezett munkát végez ezen a területen. A szociálpedagógia szak bevezetésére 1991/92-es tanévben került sor. 1996/97-es tanévre a szociálpedagógia szak teljes programja átdolgozásra került a képesítési rendeletnek megfelelően. Vezetése alatt a szociálpedagógus képzésben kiemelt oktatók voltak: Szilvási László (†), Szilágyi István, Hanák Zsuzsa, Dávid Mária. A szak életében, annak tartalmi fejlesztésében jelenlegi vezető, volt tanítványa: Hadnagy József.

A Pszichológia Intézet életében kiemelt jelentőségű volt 2005-ben a csecsemő- és kisgyermek-nevelő alapszak létesítésére való felkérés az akkori Ifjúsági, Családügyi és Esélyegyenlőségi Minisztériumtól. Az országos szintű szakmai egyeztetések és a képzést támogató konzorcium létrehozása Estefánné Varga Magdolna feladata volt. A konzorciumot irányító felsőoktatási intézmény az akkori egri főiskola volt. Kezdetekben szakfelelős dr. Dávid Mária volt, később a feladatot Szebeni Rita tanszékvezető vett át, aki napjainkban is kiváló munkát végez.

A bolognai folyamat keretében kidolgozásra került az inkluzív nevelés tanára mesterszak, mely gyakorlatilag Estefánné Varga Magdolna és Dávid Mária közös munkája.

Estefánné Varga Magdolna 2017-től bekapcsolódott a gyógypedagógus képzés BA-alapszak akkreditációs dokumentációjának előkészítésébe, több tantárgyleírás elkészítésébe. Az akkreditációt követően a képzésben tanácsadói és oktatói feladatokat látott el.

---

[4] Dávid Mária – Taskó Tünde Anna – Héjja-Nagy Katalin – Mester Dolli – Dorner László – Estefánné Varga Magdolna: Az önszabályozó tanulás fejlettségének összefüggései a tanulási eredményességgel és az IKT-használat gyakoriságával, *MAGYAR PSZICHOLÓGIAI SZEMLE* 71: 1, 2016, 29, 197–225.

[5] Dorner László – Hatvani Andrea – Taskó Tünde – Soltész Péter – Estefánné Varga Magdolna – Dávid Mária: IKT-használat 10–18 éveseknél – Egy IKT-eszközhasználati kérdőív bemutatása, *MAGYAR PSZICHOLÓGIAI SZEMLE* 71: 1, 2016, 25–56, 32.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 137 2025. 10. 09. 20:02

Az EKKE jogelődjében az Eszterházy Károly Főiskola Tanárképzési és Tudástechnológiai Kar életében a 2010-es év szakmailag kiemelt sikert hozott. A MAB akkreditálta a Neveléstudományi Doktori Iskolát. Estefánné Varga Magdolna a Kar dékánjaként munkatársaival együtt aktívan vett részt a szervezőmunkában. A Doktori Iskola létrehozásában meghatározó szerepe volt Hauser Zoltán rektornak és Kis-Tóth Lajos rektorhelyettesnek. A doktori programok kidolgozásában az intézmény egyetemi és főiskolai tanárai aktívan vettek részt. A Doktori Iskola indításában kiemelt szerepe volt Bárdos Jenő, Falus Iván és Komenczi Bertalan kutató-fejlesztő munkájának. A Doktori Iskola létrejöttének intézményi és országos jelentősége van napjainkban is, amit Pukánszky Béla és Szűts Zoltán vezetnek sikeresen.

Ahogyan az az eddig leírtak alapján látható, Estefánné Varga Magdolna szakmai elhivatottsága kiemelkedő volt a pedagógusképzés területén. Szakmai életútjában a tanárképzés és a tanártovábbképzés fejlesztése központi szerepet töltött be. Gyakorlati és elméleti pedagógiai-pszichológiai munkássága szemléletformáló, korszerű ismereteket nyújtó rendszerszemlélettel bírt. Fontos volt számára a szak, a szakmódszertan és a pedagógiai-pszichológiai szakterületek együttműködése és ennek összehangolása gyakorlati képzőhelyekkel. A pedagógusképzésben és a -továbbképzésben fontosnak tartotta az egymásra épülést. A kutatás, a képzésfejlesztés, a pedagógusképzés és -továbbképzés a felsőoktatás és a köznevelés interdiszciplináris egysége lehet a korszerű képzés alapja. A pedagógusképzés korszerűsítése a 90-es években a szakmai viták középpontjába került. A készülő és megjelenő képesítési követelmények az egri pedagógusképzésben is korszerűsítési és fejlesztési folyamatokat indítottak el. A Pszichológia Tanszék aktív részese volt ezeknek a trendeknek. Az intézmény részéről a Tanárképzési Intézet vezetőjeként Estefánné Varga Magdolna vett részt 1996-ban a NAT-kompatibilis szakok alapítási és indítási feladataiban. A Tanárképzési Intézet és a szaktanszékek munkatársaival szakmailag elkészítették a szakirányú továbbképzési szakokat és szakvizsga-programokat. Irányításával 1998/99-es tanévben a tanári képesítési rendeletnek megfelelően a tanári modul tartalmi korszerűsítését is irányította. A Tanárképzési és Tudástechnológiai Kar vezetőjeként irányította a bolognai folyamathoz kapcsolódó alap- és mesterszakok akkreditációját. Részt vett az osztatlan tanárképzés programjának kidolgozásában is. A Pszichológia Tanszék vezetőjeként munkatársaival átdolgozták a szakvizsga-programokat, szakirányú továbbképzéseket (egészségfejlesztő mentálhigiéné, fejlesztő-differenciáló szakpedagógia, kisgyermek-pedagógia, tanügyigazgatás, közoktatás-vezető). E szakmai fejlesztésekben támogatói Hanák Zsuzsanna és Dávid Mária voltak.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 138 2025. 10. 09. 20:02

4. Kutatási-fejlesztési pályázatok

A kutatás-fejlesztést és az innovációt támogatták az európai uniós pályázatok, amelyből csak néhányat emelünk ki, melyekben Estefánné Varga Magdolna meghatározó szerepet töltött be:

- 2013–2015 TÁMOP-4.1.2.B2-13/1-2013-0005 Együttműködés az északmagyarországi pedagógusképzés megújításáért, projektmenedzser
- 2012–2015 TÁMOP-4.1.2.A/1-11/1-2011-0021 Korszerű információtechnológiai szakok magyarországi adaptációja, szakmai megvalósító, tananyagíró: SNI-tanulók támogatása IKT-eszközökkel című tananyag
- 2012–2015 TÁMOP-4.2.2.C-11/1/2011-0008 IKT a tudás és tanulás világában – humán teljesítménytechnológiai (HPT) kutatások és képzésfejlesztés, 4. modul: Valós tanulási szokások elemzése multimédiás környezetben és módszerekkel, modulvezető és szakmai megvalósító
- OP-4.2.2.D-15/1/KONV-2015-0027 Digitális átállás az oktatásban 4. pillér. A tanulási nehézség összefüggései az önszabályozó tanítás és a munkamemória fejlettségével, az IKT-használat gyakorisága függvényében, pillérvezető és szakmai megvalósító.
- 2012–2014 TÁMOP-4.1.1.C-12/1/KONV-2012-0001 Észak-Magyarország felsőoktatási intézményeinek együttműködése, szakmai megvalósító
- 2012–2015 TÁMOP-4.1.1.C-12/1/-2012-0003 Hungarian Online University Ágazati informatikai együttműködés létrehozása az új típusú e-learning alapú képzések hazai és nemzetközi elterjesztésére, a pszichológiai tanegységek moduljának koordinátora
- 2010–2011 K-2008- TÁMOP-3.1.1-08/1 pályázat Pedagógiai rendszerek fejlesztési lehetőségeinek, akkreditálásának, bevezetésének, alkalmazásának vizsgálata, a közoktatás tartalomfejlesztési tevékenységének megújítása érdekében folytatandó kutatás-fejlesztési-innovációs tevékenység, az EKF-es konzorcium projektkoordinátora
- 2009–2011 TÁMOP-4.1.2.-08/1/B pályázat Pedagógusképzést segítő szolgáltató és kutatóhálózatok kialakítása. Regionális Pedagógiai Kutató- és Szolgáltató Központ kialakítása pedagógusképző intézmények együttműködésére.
- 2008 K-2008-TÁMOP-3.1.1.-8/1: TÁMOP-3.1.1-08/1-2008-0002 pályázat Pedagógiai módszerek fejlesztési lehetőségeinek, akkreditálásának, bevezetésének, alkalmazásának vizsgálata, a közoktatás tartalomfejlesztési tevékenységének megújítása érdekében folytatandó kutatás-fejlesztési-innovációs tevékenység. (3.,4.,5.,6., 7.,9, alprojekt)
- 2006–2008 HEFOP 3.3.2. Kompetenciaalapú tanítási-tanulási program elterjesztése a pedagógusképzésben az egri EKF-en pályázat
- 2001 KOMA (Tanárképzés és képzésfejlesztés a XXI. század pedagógiájának megteremtéséért).

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 139 2025. 10. 09. 20:02

E projektek tudományos eredményeit nemzetközi konferenciákon publikálta munkacsoportja tagjaival közösen.[6, 7, 8, 9, 10, 11]

5. Szervezetfejlesztési tevékenység

Estefánné Varga Magdolna több szervezet kialakításában, fejlesztésében vett részt mint felelős vezető. Az 1990/91-es tanévben megszervezte az önálló Pszichológia Tanszéket, mely napjainkban Pszichológia Intézetként sikeresen működik Hanák Zsuzsanna vezetésével. 1995 és 2000 között létrehozója volt a Tanárképzési Intézetnek. 2002 és 2005 között részt vett a Gazdaságtudományi Főiskolai Kar kialakításában. 2005 és 2007 közötti időszakban az EKF-en új szervezeti egységként jött létre a Pedagógiai-Pszichológiai és Tanárképzési Fakultás, melynek kialakítása a feladata volt. 2007-ben közreműködésével a MAB akkreditálta az önálló Tanárképzési és Tudástechnológiai Kart, amelynek dékánja Estefánné Varga Magdolna lett.

Szervezetfejlesztő munkája kiterjedt az intézmény pedagógusképzésben részt vevő szervezeti egységeire. A szervezetfejlesztés a képzők képzése programjainak keretében valósult meg. Ezen programok keretében a szakmai együttműködésben részt vevő szaktanszékek, módszertanosok, pedagógia, pszichológia tanszékek munkatársai és a gyakorló iskola közösen alakították és fejlesztették a megújuló tanárképzést. A tanárképzés megújításában kiemelt szerepe volt Falus Iván professzornak is.

---

[6] Albert-Lőrincz Enikő – Ludányi Ágnes – Szebeni Rita – Estefánné Varga Magdolna: The social services system as a special form of social capital In: Iulian, Boldea (szerk.) International Conference Literature, Discourse and Multicultural Dialogue vol 3: Discourse as a Form of Multiculturalism in Literature and Communication Marosvásárhely, Románia : Editura Arhipelag XXI, 2015, 23, 1–23.

[7] Dávid Mária – Estefánné Varga Magdolna – Hatvani Andrea – Taskó Tünde Anna – Dorner László – Soltész Péter: The impact of ICTs use on cognitive skills EERA Conference, Education and Transition - Contributions from Educational Research, 2015.

[8] Maria David – Magdolna Varga Estefan – Ivan Falus – Beata Kotschy: Professional standards for Newly Qualified Teachers ECER (European Conference on Educational Research), Cádiz (Spanyolország), 18-21 september 2012.

[9] Zsuzsanna Hanák – Magdolna Varga Estefan: Development of a multimedia education programme for the improvement of communication skills, 2011. In: Delta, University for Science and Technology (szerk.) ICI 2010 : International Conference on Information : Information Technology Role in Development, Delta University for Science and Technology Mansoura, Egyiptom, 2011, 12, 417–428.

[10] Maria David – Tünde Tasko – Magdolna Varga Estefan: How can mentors be prepared for reflecting on Newly Qualified Teacher's needs, 4th ATEE Winter Conference, Coimbra (Portugália), 2-4 April 2012.

[11] Maria David – Tünde Anna Tasko – Magdolna varga-Estefan: JoMITE and self-regulated learning, 2010. In: M H, Pedrosa-de-Jesus; C, Evans; Z, Charlesworth; E, Cools (szerk.) Proceedings of the 15th Annual Conference of the European Learning Styles Information Network: Exploring styles to enhance learning and teaching in diverse contexts Aveiro, Portugália, 2010, 123.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 140 2025. 10. 09. 20:02

6. Összegzés

A tanulmányunkban megrajzolt pályaív is bizonyítja, hogy Estefánné Varga Magdolna meghatározó oktató és kutató, aki a pedagógiai pszichológiának jeles képviselője. Nevéhez fűződik több téma kutatása, kutatási eredmények széles körben történő hazai adaptálása. Kiemelt figyelmet fordított a kutatási eredmények gyakorlati hasznosíthatóságára, továbbá a szaknyelv művelésére, fejlesztésére, terjesztésére. A kutatói teamekben végzett munkák irányításával nemcsak összefogta a különböző területekről, intézménytípusokból ugyanabban a témában érintett szakembereket, de a tudományos eredmények integrálása, népszerűsítése, illetve a széleskörű terjesztése is megvalósulhatott ezáltal.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 141 2025. 10. 09. 20:02

FALUS IVÁN

Írta: Zagyváné Szűcs Ida, egyetemi adjunktus, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
Orgoványi-Gajdos Judit, egyetemi adjunktus, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

„Hiszek az emberben." Prima Primissima díjátadó gála,
Prof. Dr. Falus Iványról szóló kisfilm részlet.
https://nava.hu/id/3446450/, 2024. október 18.

Falus Iván, a neveléstudományok MTA doktora, az Eszterházy Károly Egyetem Professor Emeritusa, pedagógus, oktatáskutató, egyetemi tanár.

Falus Iván szakmai érdeklődése a nevelési-oktatási folyamat egyik kulcsszereplőjére, a pedagógusra irányult. Kutatási területei között szerepel a pedagógiai kutatás módszerei, az eredményes pedagógustevékenység összetevőinek feltárása, a pedagógus kompetenciák, sztenderdek, a pedagógusképzés, a pedagógusok szakmai fejlődésének és értékelésének lehetőségei. Falus Iván oktatói és kutatói munkájának alapvető vonása a rendszerben történő gondolkodás. A pedagógiai minőség új dimenziójának átfogó és részletes kifejtése áll tudományos munkásságának középpontjában.

Pályájának ívét a pedagógus-kutatások, a pedagógusképzés kutatása és az ezekhez kapcsolódó szakmai tevékenységek szűrőjén keresztül mutatjuk be, bár meg kell jegyeznünk, hogy ez az életút annyira gazdag és sokrétű, hogy méltán érhet bennünket az a vád, hogy talán nem ragadtuk meg annak minden pillanatát. Mindezek ellentételezéseként a felsorolt területek mélységi bemutatására vállalkozunk.

1. Életrajzi elemek, állomások, összefoglaló

Falus Iván 1943-ban született Budapesten. Az érettségit követően az ELTE BTK pedagógia–orosz szakán szerzett diplomát 1968-ban. Az egyetem elvégzése után az ELTE BTK Pedagógia Tanszékén gyakornok, majd tanársegéd, emellett 1989-ben a Helsinki Egyetem vendégoktatója volt. 1973-tól 1976-ig az Országos Oktatástechnikai Központban módszertani osztályvezetői, majd főosztályvezetői beosztásban dolgozott. 1973-1974-ben UNESCO ösztöndíjjal tanulmányutat folytatott Svédországban, Nagy-Britanniában és az NSZK-ban, melynek során a mikrotanítás módszertanával kapcsolatos elméleti és gyakorlati anyagokat gyűjtött.

Oktatói, tudományos munkájával összefüggésben docensi (ELTE, 1987), majd egyetemi tanári (Pannon Egyetem, 2007) kinevezést kapott. Az ELTE Bölcsészkarának Pedagógiai és Pszichológiai Karán a Neveléstudományi Tanszéken kezdetben egyetemi adjunktusként, majd docensként oktatott. 2001–2003 között az

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 143 2025. 10. 09. 20:02

ELTE Neveléstudományi Intézet oktatáselméleti szakcsoportját vezette, 2003-tól kinevezték a Tanszék vezetőjévé. 2005-ben habilitált, 2008-ban a neveléstudományok MTA doktora lett, a tanári tevékenység és a pedagógusképzés új útjai témakörökben. 1995-től törzstag az ELTE Neveléstudományi Doktori Iskolájában. Alapítótagként kulcsszerepet játszott a Pannon Egyetem Interdiszciplináris Doktori Iskolájának és az EKKE Neveléstudományi Doktori Iskolájának létrejöttében. Tagja volt számos hazai és nemzetközi neveléstudományi bizottságnak. 1983 és 2004 között a Teaching and Teacher Education és An International Journal of Research and Studies nemzetközi szerkesztőbizottság tagja. 2004 és 2019 között 15 éven át volt a hazai Pedagógusképzés Folyóirat főszerkesztője. Tíz éven át a Tanárképzők Szövetségének elnöki tisztségét töltötte be (2010–2020). Több éven keresztül az MTA Didaktikai Albizottságnak (1994–2010) valamint az MTA Pedagógiai Tudományos Bizottságnak (2012–2015) elnöki tisztségét is betöltötte.

Főbb szakmai tudományos testületek, amelyet Falus Iván tagként támogatott és/vagy amelyben elnöki tisztséget töltött be:

- MTA TMB Pedagógiai Szakbizottság titkára (1991–1995)
- Magyar UNESCO-Bizottság Nevelési Albizottság (tag: 1991–1997)
- MTA Pedagógiai Bizottsága (tag: 1991-)
- MTA Didaktikai Albizottsága (tag: 1991-, elnöke 1994–2010)
- MTA Tanárképzési Albizottság (tag: 1991-)
- OTKA Pedagógiai Kuratórium (tag: 1995–1998)
- OTKA Társadalomtudományi Szakkollégium (tag:1998–2001)
- MTA Közgyűlési képviselő (1998–2004)
- Magyar Pedagógiai Társaság (tag: 1984-)
- European Association for Research on Learning and Instruction (tag: 1990-)
- European Educational Research Association (tag: 1995-)
- Tanárképzők Szövetsége (tag: 2005- , elnöke: 2010–2020, örökös elnöke: 2020-)

2. Eredmények, alkotások

Falus Iván munkásságának középpontjában a pedagógusi tevékenység, a pedagógussá válás folyamata, valamint a pedagóguskompetenciák állnak. 20 önálló illetve társszerzős kötetet publikált, 64 kötetben írt fejezetet, 14 tanulmánykötetet szerkesztett. Tudományos közleményeinek a száma több mint 300, független idézőinek száma közel 2000.

1997-ben Báthory Zoltánnal közösen szerkesztették a háromkötetes Pedagógiai Lexikont. A Nagy Sándor által képviselt hagyományokat szem előtt tartva, ugyanakkor a korszerű didaktika jegyeit magán hordozva jelent meg a *Didaktika: Elméleti alapok a tanítás tanulásához* című többszerzős, általa szerkesztett tankönyv. Az először 1997-ban publikált szakkönyvén pedagógus-generációk nőttek

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 144 2025. 10. 09. 20:02

fel. (Falus, 1997)[1] Többen közülük szerzői is lettek a kötet legfrissebb változatnak, amelyet a professzor úr a szakma jeles képviselőinek összehívásával egy példátlan, oktató-generációkat összefogó, többlépcsős fejlesztési folyamat szervezőjeként, irányítójaként újított meg. A mind szemléletében mind tartalmában megújult, a didaktikát értelmezését a korábbiakhoz képest kiszélesítő mű 2022-ben, *A didaktika* kézikönyve*: Elméleti alapok a tanítás tanulásához* címmel jelent meg. (Falus & Szűcs, 2022)[2] A kötet véglegesítéséhez fontosnak tartotta a hallgatók és az oktatók véleményének kikérését, valamint javaslataik beépítését a végső változat elkészítéséhez.

Kutatásai során kiemelt figyelmet fordított a tanárrá válás folyamatára (Falus, 2007[3], 2015[4]). Ezen belül is a képzés szerepe a képzésbe történő belépéstől (Falus, 2011)[5] a pedagógusok gyakornoki rendszerének kidolgozásán át (Sallai, 2015)[6] a pedagógus-továbbképzés megújításáig (Falus, 2013)[7] tudományos érdeklődésének meghatározó területei. A felsorolt résztémák közös nevezője a gyakorlati pedagógiai tudás feltárása, és ennek hatása a pedagógusképzésre (Falus et al., 1989[8]; Golnhofer & Nahalka, 2001[9]).

Falus Iván az elméleti tudás mellett, a pedagógusjelöltek és a pedagógus gyakorlati tudásának fontosságát hangsúlyozta. Álláspontja szerint a pedagógiai tevékenység formálódásában a gyakorlatban hasznosítható tudás forrása egyrészt a szisztematikus tudományos eredményeket megjelenítő elméleti tudás, másrészt a gyakorlati szakember (reflective practitioner) tevékenysége, a saját pedagógiai folyamatok elemzése és az arra történő reflektálás. (Falus, 2001).[10] „a tanárjelöltnek nem valamilyen új, ismeretlen szakmát kell megtanulnia, mint ahogy sok más hivatás esetében ez a helyzet, hanem már meglévő nézeteit kell a valósággal konfrontáltatnia, s ennek alapján egy alkalmazható, rendszerezett tudást kialakí-

[1] Falus Iván: *Didaktika: Elméleti alapok a tanítás tanulásához*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1997.

[2] Falus Iván – Szűcs Ida: *A didaktika kézikönyve: Elméleti alapok a tanítás tanulásához.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 2023.

[3] Falus Iván: *A tanárrá válás folyamata*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2007.

[4] Falus Iván – Estefánné Varga Magdolna: *A pedagógusképzők kompetenciái*. Líceum Kiadó, Eger, 2015.

[5] Falus Iván: *Tanári pályaalkalmasság–kompetenciák–sztenderdek. Nemzetközi áttekintés.* Eszterházy Károly Főiskola, Eger, 2011.

[6] Sallai Éva: *A pedagógusok gyakornoki rendszerének fejlesztése és értékelése.* Oktatási Hivatal, Budapest, 2015.

[7] Falus Iván: *Pedagógus-továbbképzés. Nemzetközi áttekintés*. Líceum Kiadó, Eger, 2013.

[8] Falus Iván – Golnhofer Erzsébet – Kotschy Beáta – Nádasi Mária – Szokolszky Ágnes: *A pedagógia és a pedagógusok: egy empirikus vizsgálat eredményei*. Akadémia kiadó, Budapest, 1989.

[9] Golnhofer Erzsébet – Nahalka István: *A pedagógusok pedagógiája.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2011.

[10] Falus Iván: Gondolkodás és cselekvés a pedagógus tevékenységében. In: *Tanulmányok a neveléstudomány köréből.* (szerk.: Báthory Zoltán – Falus Iván), Osiris Kiadó, Budapest, 2001.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 145 2025. 10. 09. 20:02

tania. Mi, képzők ebben a folyamatban csak akkor lehetünk partnerek, segítők, ha feltárjuk, megismerjük ezt az előzetes tudást, s ha a hallgatót képessé tesszük arra, hogy meg nem fogalmazott, implicit személyes tudását explicit formába öntse. Egy korszerű ismeretrendszer és egy ezt megtestesítő gyakorlat formájában teremtjük meg a tanárrá válás feltételeit." (Falus 2002)[11] Az elmélet és a gyakorlat szoros kapcsolatát, a szakmai fejlődés motorját tehát a reflektivitás biztosítja. A reflektivitás egyik eszköze a portfólió (Falus & Kimmel, 2009)[12], amely ma már mint értékelési eszköz jelen van a pedagógusképzésben és értékelésben.

A pedagógusképzés teljes rendszerének megújításához Falus Iván azzal járult hozzá, hogy vezetésével megtörtént a nemzetközi gyakorlatok feltárása és eredményeinek, tapasztalatainak beépítése a magyar fejlesztésekbe (Falus, 2013, 2014[13]), amelyet az egységes tanári kompetenciák rendszerét bemutató háttértanulmányok, elméleti munkák alapoztak meg (Falus et al., 2011)[14]. Ezek a kutatások kiinduló pontját képezték a kompetencia alapú pedagógusképzés kidolgozásának (Falus, 2006[15]; Falus & Kotschy, 2006[16]), a pedagógus továbbképzés tematikai és módszertani megújítása koncepciójának, a pedagógusmunka eredményességi kritériumai meghatározásának (Kotschy, 2012[17], 2014[18]), a képzés gyakorlati rendszere (Rapos & Kopp, 2015)[19] és a pedagógus életpálya kidolgozásának (Kotschy, 2011[20], Antalné et al., 2013[21]). A felvázolt kutatások is mutatják, Falus Iván szakmai munkájával a hazai pedagógusképzést és továbbképzést a pedagógus élethosszig tartó tanulásaként egymáshoz szorosan kapcsolódó folyamatok szerves egészeként értelmezte. A hazai rendszer kiépítése a nemzetközi folyamatokra reflektálva, ugyanakkor számos egyedi elemet magán hordozva valósult meg.

---

[11] Falus Iván: A tanuló tanár. *Iskolakultúra* 2002/12, 76–80.

[12] Falus Iván – Kimmel Magdolna: *A portfólió. 2. átdolgozott és bővített kiadás.* Gondolat Kiadó, Budapest, 2009.

[13] Falus Iván: *A pedagógus gyakornoki rendszer. Nemzetközi áttekintés. Hazai előzmények*. Oktatási Hivatal, Budapest, 2014.

[14] Falus Iván – Felméry Klára – Imre Anna – Kálmán Orsolya – Kimmel Magdolna – Király Zsolt – Kotschy Beáta – Mészáros György – Rapos Nóra – Tókos Katalin: *A pedagógussá válás és a szakmai fejlődés sztenderdjei.* Eszterházy Károly Főiskola, Eger, 2011.

[15] Falus Iván: *A tanári tevékenység és a pedagógusképzés új útjai*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2006.

[16] Falus Iván – Kotschy Beáta: Kompetenciaalapú tanárképzés. *Pedagógusképzés* 2006/3–4, 67–75.

[17] Kotschy Beáta: *A portfólió szerepe a pedagógusok minősítési folyamatában*. Kézirat, 2012.

[18] Kotschy Beáta: A pedagógiai munka értékelése: A pedagógusok minősítése, *Neveléstudomány* 2014/4. https://folyoiratok.oh.gov.hu/konyv-es-neveles/a-pedagogiai-munka-ertekelese, Letöltés dátuma: 2024. október 28.

[19] Rapos Nóra – Kopp Erika: *A tanárképzés megújítása — 2015*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2015.

[20] *A pedagógussá válás és a szakmai fejlődés sztenderdjei* (szerk.: Kotschy Beáta) EKF, Eger, 2011.

[21] Antalné Szabó Ágnes – Hámori Veronika – Kimmel Magdolna – Kotschy Beáta – Móri Árpádné – Szőke-Milinte Enikő – Wölfling Zsuzsanna: Útmutató a pedagógusok minősítési rendszeréhez. Az emberi erőforrások minisztere által 2013. november 19-én elfogadott általános tájékoztató anyag. Oktatási Hivatal, Budapest, 2011.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 146 2025. 10. 09. 20:02

A Professzor Úr a pedagógus gyakornoki szakasz (bevezető szakasz) kidolgozása mellett a jövőben fontosnak tartja annak továbbfejlesztését. Mivel a kezdő pedagógusok egyrészt eltérő felkészültséggel érkeznek a gyakornoki szakaszba, másrészt pedig rendkívül széles palettán mozgó szerepeket kell betölteniük új munkahelyükön, ezért a jövőben fontos lenne szakmai kompetenciáik pontosabb meghatározása, amely az adott munkahelyen dolgozó eredményes pedagógusok tevékenységéből lehetne levezethető és meghatározható. Az ily módon leírt szakmai kompetenciák alapját képezhetnék egy sokkal differenciáltabb bevezető továbbképzésnek. (Falus & Szűcs, 2023)[22]

Falus Iván kutatói tevékenységének harmadik nagy köre a neveléstudományi kutatások kutatásmódszertani megalapozása volt. Nevéhez fűződnek olyan a tudományos munkák (Falus & Ollé, 2000[23]; Falus, 2004[24]; Falus & Ollé, 2008[25]), amelyekkel nemcsak a hazai neveléstudomány kutatásmódszertani fejlődését segítette elő, hanem a neveléstudományi doktori iskolák hallgatóinak biztosított szilárd alapokat arra vonatkozóan, hogy hogyan kezdjenek doktori kutatásaik megvalósításához.

A tanulmányunkban hivatkozott tudományos munkákból is látható, hogy Falus Iván egy egyedülálló integráló személyiség. Mindig is arra törekedett, hogy a különféle területeken hasonló témával foglalkozó szakembereket összekösse, és olyan tudományos műhelyeket, szakmai hálózatokat alakítson ki, ahol a tudásmegosztás, az egymástól való tanulás, a közös fejlődés és fejlesztés áll a fókuszban. Többek között ilyen volt a Szakmai Fejlesztő Iskola koncepciójához kapcsolódó kutatási projekt is. A Szakmai Fejlesztő Iskola egy olyan, a pedagógusképzést kutatási alapokra helyező koncepció, amelynek fő célja a képzésben érintett intézmények (egyetem, gyakorlóiskolák, partnerintézmények) közös gondolkodására épülő és az adott terület szakembereinek szakmai fejlődését biztosító pedagógiai innovációk kidolgozása. A kutatócsoport munkájában örömmel vettek részt egyetemi oktatók, doktoranduszok illetve a gyakorlóiskolában tanító pedagógusok is. A kutatás eredményeire épülő fejlesztési javaslataikat a *Gyakorlótól a Szakmai Fejlesztő Iskoláig* (2021)[26] című köteteben fogalmazták meg.

[22] Falus Iván – Szűcs Ida: A tanérképzés makro-, mezo- és mikroszintje. *Magyar Tudomány 184, Akadémiai Kiadó,* 2023/02, 163–172.

[23] Falus Iván – Ollé János: *Statisztikai módszerek pedagógusok számára*. Okker Kiadó, Budapest, 2000.

[24] Falus Iván: *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe.* Műszaki Könyvkiadó Kft, Budapest, 2004.

[25] Falus Iván – Ollé János: *Az empirikus kutatások gyakorlata*. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, Budapest, 2008.

[26] Falus Iván – Szűcs Ida: *A Gyakorlótól a Szakmai Fejlesztő Iskoláig*. Líceum Kiadó, Eger, 2021.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 147 2025. 10. 09. 20:02

Falus Iván kiemelkedő színvonalú szakmai munkásságát számos díjjal elismerték:

Kiváló munkáért (1984)
Kiss Árpád-díj (1995)
Széchenyi Professzori ösztöndíj (1997-2000)
Széchenyi István ösztöndíj (2001-2003)
Apáczai Csere János-díj (2005)
Országos Tudomány Diákköri tanács Mestertanár Aranyérem (2005)
Eszterházy Károly Emlékérem (2010)
Prima Primissima díj (2018)
Tiszteletbeli Konduktor (2022)
Bátrhory-díj (2024)

3. Összegzés

A tanulmányunkban megrajzolt pályaív is bizonyítja, hogy Falus Iván a széles értelemben vett pedagóguskutatások területén egyedülállót alkotott. Nevéhez fűződik a pedagóguskutatásokkal kapcsolatos nemzetközi tapasztalatok és kutatási eredmények ilyen széles körben első ízben történő hazai adaptálása. Kiemelt figyelmet fordított a kutatási eredmények gyakorlati hasznosíthatóságára, továbbá a neveléstudomány hazai szaknyelvének művelésére, fejlesztésére, terjesztésére. A kutatói teamekben végzett munkák irányításával nem csak összefogta a különböző területekről, intézménytípusokból ugyanabban a témában érintett szakembereket, de a tudományos eredmények integrálása, népszerűsítése, illetve a gyakorló pedagógusok körében történő széleskörű terjesztése is megvalósulhatott ezáltal.

Az egyik fő kutatási területe arra a kérdésre kereste a választ, hogy vajon, hogyan jellemezhető, írható le a jó pedagógus. A választ nem csak kutatási eredményeivel, de saját pedagógusi, témavezetői, mentori, oktatói példamutatásával is megadta. Emberi hozzáállása a hallgatókhoz, jelöltekhez és a pedagógus, oktató és kutató kollégákhoz példaértékű. Kevés olyan tudományos kutató, oktató szakember van ma Magyarországon, aki több mint 50 doktori fokozatot szerzett hallgatóval büszkélkedhet. Közülük legtöbben folytatva azt a mintát, amit professzoruktól kaptak, kiemelkedő pedagógusokká, oktatókká, kutatókká váltak.

Méltatásunkat Falus Iván professzor Prima Primissima díjátadó gálán elhangzott gondolataival szeretnénk zárni:

„*A jó pedagógusnak emberben hívő embernek kell lennie. Azt tartom a legfontosabbnak, hogy meglássuk minden emberben azt, ami kibontható, és amit, ha kibontunk, akkor ő igazi, nagybetűs emberré képes válni.*”[27]

[27] Prof. Dr. Falus Iványról szóló kisfilm részlet. Prima Primissima díjátadó gála. https://nava.hu/id/3446450/, Letöltés dátuma: 2024. október 18.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 148 2025. 10. 09. 20:02

FARKAS GÉZA

Összeállította: Nagy Sándor Márton, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

Dr. Farkas Géza okleveles bányamérnök 1948. január 07.-én született Gyöngyösön. A Nehézipari Műszaki Egyetem Bányamérnöki Kar Bányagépész és Bányavillamossági szakán, 1971-ben szerzett bányamérnöki oklevelet. Mivel az Országos Érc- és Ásványbányák ösztöndíjasa volt, előbb a Gyöngyösoroszi Ércbányákhoz került, majd vállalatstratégiai szempontok alapján az Ásványbányák Hegyaljai Műveihez (Mád) helyezték át, ahol különböző beosztásokban dolgozott. A vállalat privatizálását megelőző időszakban a Gépészeti osztály vezetője volt. A rendszerváltás után, 1992-től ügyvezető igazgatóként, (ma már tulajdonos), mai napig vezeti a nemzetközileg elismert Perlit-92 Kft. vállalatot, amely 16 országba értékesít perlitet ill. perlit-termékeket, biztosítva ezzel az európai ellátás 25-30%-át. 1978-tól szoros szakmai-tudományos kapcsolatot alakított ki a Nehézipari Műszaki Egyetem Ásványelőkészítési Tanszékével majd a jogutód intézeteivel, így a Nyersanyagelőkészítés és Környezettechnológia Intézettel egyaránt. 1979-ben *A Mádi bentonit előkészítő üzem technológiai rendszerének vizsgálata* című értekezése sikeres megvédésével egyetemi doktori fokozatot szerzett. 1985 után bekapcsolódott a Tanszék oktatási tevékenységébe is, kezdetben meghívott előadó, 2008-tól címzetes egyetemi docensként az Ipari Ásványok I-II tárgy jegyzője. Kiemelkedő szakmai tudását széleskörű szakirodalmi ismereteit, mind a vállalati, mind az egyetemi munkában hasznosítja. Az elmúlt időszakban több mint 100 hazai és nemzetközi, szakmai-tudományos konferencián vett részt, tartott előadást. A Miskolci Egyetem Műszaki Földtudományi Kar Tanácsa munkáját, ipari szakemberként, 2010-től segíti. Jelenleg a Magyar Bányászati Szövetség alelnöke, az OMBKE Hegyaljai Csoport vezetője, az Amerikai székhelyű Nemzetközi Perlit Intézet Igazgató Tanácsának tagja. Munkásságát számos állami, szakmai és egyetemi kitüntetéssel is elismerték.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 149 2025. 10. 09. 20:02

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 150 2025. 10. 09. 20:02

FÖLDESSY JÁNOS

Írta: Németh Norbert, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

Mente et Malleo (Ésszel és kalapáccsal)
(Mónusné Decsi Ibolya: A Magyar Állami Földtani Intézet és
az Országos Földtani Múzeum működése 1995 és 2002 között,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar, 2004)

Földessy János a földtudományok területén elért kandidátusi fokozattal rendelkező nyersanyagkutató geológus, a Miskolci Egyetem Műszaki Föld- és Környezettudományi Karának volt egyetemi tanára, majd nyugdíjazása után professor emeritusa, az Ásványtani-Földtani Intézet volt igazgatója. Az alábbi írásban a szilárd ásványi nyersanyagok kutatásának, valamint az ezzel kapcsolatos ismeretek terjesztésének és oktatásának szentelt, eseménydús szakmai életútját tekintjük át röviden, kiemelve annak legfontosabb állomásait, eredményeit és néhányat az ezeket bemutató közleményeiből.

Földessy János Budapesten született 1947-ben. Bár távoli felmenői között szász bányászok is akadtak, pályaválasztását nem a családi háttér határozta meg, hanem inkább fiatalkori érdeklődése, amely a Szabó József Geológiai Technikumba való jelentkezéshez vezette. Az iskola gyakorlati programjai révén az elméleti tudással együtt hamar tapasztalatokat szerzett a magyarországi nyersanyagkutatás, -feldolgozás és -felhasználás valóságáról. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karán végzett tanulmányok kötelezték el végleg a földtani kutatás mellett. Diplomamunkájában a recski Darnó-hegy metabazaltjának kőzettani és geokémiai megismerésével foglalkozott; ezzel mutatkozott be a nemzetközi földtudományos közösség előtt is a Kárpát-Balkán Geológiai Egyesület X. konferenciáján 1973-ban[1].

Az egyetemről egyenes út vezetett 1970-ben első munkahelyéhez, az Országos Érc- és Ásványbányák recski rézércbányájához. Itt a felszíni és bányavágatbeli térképezés és más, a Lahóca-hegyi bánya működéséhez tartozó feladatok elvégzése mellett bekapcsolódott a mélyszinti porfíros és szkarnos polimetallikus ércesedés 1965-től 1985-ig folyó kutatásába Zelenka Tibor vezetése alatt. Ebben az időszakban leginkább az ércbánya és tágabb környezete földtanával foglalkozott kollégáival közösen írt cikkeiben és előadásaiban. A kiterjedt térképezés és fúrásos kutatás bőven szolgáltatott a kutatócsoportnak új és izgalmas eredményeket egy – nemzetközi viszonylatban is jelentősnek mondható – komplex ércteleprő̈l,

[1] Földessy J.: Petrological study of a spilitic rock suite, Darnó-hegy Hungary. In *Proceedings of the Xth Congress of the CGBA (Carpathian Balkan Geological Association)* Bratislava, 1973, 55–64.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 151 2025. 10. 09. 20:02

aminek a bányászott lahócai epitermális ércek csupán a felső zónáját jelentették. A bányabeli kutatás módszertani[2] és az ércesedés teleptani[3] vonatkozásain túl feldolgozták a mellékkőzetek[4] és a fedő miocén vulkanitok,[5] valamint a bányától keletre kibúvó nyugat-bükki triász-jura metavulkanitok[6] kifejlődését kőzettani, rétegtani, vulkanológiai és tektonikai szempontból. Továbbá hozzászóltak a Darnó-zóna tektonikai problémáihoz[7] és a régió metallogéniai kifejlődéséhez[8] is. 1984-ben készítették el a mélyszinti kutatás zárójelentését és vagyonbecslését. Egyéni eredményeit összefoglalva 1986-ban a Magyar Tudományos Akadémián védte meg kandidátusi értekezését a recski érctelep vulkanológiai értékeléséből.

A szakmai pályafutását meghatározó következő esemény 1974 végén kezdődött, amikor szakfordítói működése révén elsajátított, akkoriban még magyar geológus-körökben korántsem általános angol nyelvtudásának köszönhetően, lehetősége nyílt posztgraduális ösztöndíjjal egy évet tanulni a Sidney-i Egyetemen Ausztráliában. Ott kapott feladata két új-dél-walesi vulkanitban kialakult masszív szulfidos (VHMS) réz-ezüst-aranyércesedés – Galwadgere és Mt. Bulga – vulkanológiai összevetése volt. Az ausztrál MSc értekezését 1981-re készítette el és védte meg sikerrel. Ezt és a későbbi magyar CSc fokozatot 2002-ben PhD-nek ismerték el Magyarországon. Az egyéves ausztrál tartózkodás azonban a tudományos fokozatnál is fontosabb szemléletformáló hatással bírt, hiszen az egész világra nyitott soknemzetiségű, a korabeli magyarországitól teljesen eltérő társadalmi-gazdasági közegben tapasztalhatta meg az érckutatás, bányászat, az egyetemi élet és még sok egyéb dolog működését.

Ez a gyakorlatban edzett nyelvtudás és a nemzetközi tapasztalat jól jött munkaadójának, amikor az 1980-as években a recski mélyszinti kutatás lezárultával az OÉÁ a külföldi tőkés befektetők bevonását célozta meg. Földessy János azonban szívesebben foglalkozott volna továbbra is közvetlenül a nyersanyagkutatással, ezért 1984-ben csatlakozott a Magyar Állami Földtani Intézet kubai térképező expedí-

[2] Zelenka T. – Földessy J. – Cseh-Németh J. – Baksa Cs.: A recski bányabeli kutatás földtani, teleptani eredményei és dokumentációs rendszere, módszertana. *Földtani Kutatás* 1982/25, 52–60.

[3] Baksa Cs. – Cseh-Németh J. – Csillag J. – Földessy J. – Zelenka T.: The Recsk porphyry and skarn copper ore deposit. *European Copper deposits: proceedings of an International Symposium*, University of Belgrade, Bratislava, 1979, 73–76.

[4] Földessy J.: A recski felső-eocén rétegvulkáni andezit összlet. *Földtani Közlöny* 1975/105, 625–645.

[5] Baksa Cs. – Csillag J. – Földessy J.: Volcanic formations of the Mátra Mts, Hungary. *Acta Geologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 1975/18, 387–400.

[6] Baksa Cs. – Balla Z. – Földessy J. – Havas L. – Szabó I.: The tectonic setting of the ophiolites in the Bükk Mts, North Hungary. *Geologica Carpathica* 1980/1, 465–493.

[7] Földessy J. – Balla Z. – Baksa Cs. – Zelenka T.: The role of the Darnó line in the basement structure of the Northeastern Hungary. *Geologica Carpathicam* 1983/31, 53–69.

[8] Baksa Cs. – Cseh-Németh J. – Csillag J. – Földessy J. – Zelenka T.: The relationship of the structure and metallogeny of Northern Hungary. *Geologicky Zbornik* 1983/34, 423–427.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 152 2025. 10. 09. 20:02

ciójához, amely 5 évig adott új feladatokat számára.[9] Itt alkalma nyílt a már ismert színes- és nemesfémérc-típusokon túl további érces és nemérces nyersanyagtelepekkel megismerkedni; közöttük sok olyannal, ami magyarországi előfordulásokkal is rokonítható. Az expedíció végeztével azonban megint irodába kellett visszatérnie: az OÉÁ a nemérces nyersanyagok piackutatásával bízta meg.

Az 1990-es években a magyar gazdaság kinyílt a nemzetközi vállalkozók, így a nyersanyagkutató cégek előtt is. Magától értetődően, új lehetőségeket teremtett ez az angolul beszélő, emellett az ország teleptani viszonyait jól ismerő nyersanyagkutató szakember számára. 1990 végén igent mondott, amikor az ausztrál székhelyű Rhodes Mining képviselője felkérte a recski Lahóca-hegyi érctelep réz-aranyérc kutatási projektjének vezetésére. Ez viszont nemcsak földtani munka volt, visszatérve pályakezdésének jól ismert helyszínére, hanem egyúttal sok új feladat is: egy cégalapítás minden hivatalos, gazdasági és jogi ügyének intézése, vagyis lényegében vállalkozóvá is kellett válnia.[10] 1993-ban alakult meg az Enargit Kft, és indulhatott a recski kutatás, melynek során mintegy 36 Mt, 1,5 g/t határkoncentráció feletti aranyércvagyont tártak fel a felszín közelében[11]. Ezzel párhuzamosan Szlovákiában, a Jávoros-hegységbeli Klokoč mellett megkutattak egy kisebb, 0,3 Mt-s 1,7 g/t határkoncentrációjú készletet[12]. A földtani kutatási feladatok ellátásán túl szakértőként közreműködött az ércfeldolgozási kísérletekben is.

Sajnálatos módon a munka gyümölcse egy olyan időszakra érett be, amikor a nyersanyagok piaca éppen hanyatlásban volt, így a cég 1998-ban beszüntette a működését, és Recsken azóta sem indult újra az ércbányászat. Egyéni vállalkozó szakértőként folytatta munkáját más kutatási projektekben, amelyekből két fontosabb, a telkibányai aranyérc- és a mázai zeolitkutatás volt.

Ekkoriban érkezett pályafutásának utolsó nagy fordulatához: meghívást kapott a Miskolci Egyetem Földtan-Teleptani Tanszékére, először csak részfoglalkozású oktatónak, ám egy teljes jogú docensi kinevezés ígéretével. Habár nem Miskolc volt az alma matere, nem csupa idegen közé került: a szakmai közéleti események (például a Magyarhoni Földtani Társulat rendezvényei, előadóülések, kirándulások stb.) révén a legtöbb miskolci tanszéki munkatársa ismerős volt. Együttműködött Hartai Évával, az ő akkoriban végzett doktori kutatásán, ami az epitermális

[9] Földessy J. – Costafreda-Mustelier J. L.: *Informe de los Trabajos de Búsqueda Orientativa, escala 1:10.000. Sector 23: Aguas Claras, Provincia Holguín.* Ministerio de Industria Básica. Empresa Geominera de Oriente, Kuba, 1987.

[10] Földessy J.: Vállalkozások a geológiában – egérút a válságból? *Földtani Közlöny* 1993/123, 113–116.

[11] Földessy J.: Lahóca epithermal gold deposit, Recsk – Hungary. In: P. Popov *ed.*, *Plate Tectonic Aspects of the Alpine Metallogeny in the Carpatho-Balkan Region: Proceedings of the IGCP 356 Meeting* 2. kötet, Bulgarian Academy of Sciences, Szófia, 1996, 67–74.

[12] Stohl J. – Lexa J. – Földessy J. – Konečný P. – Kollárova V. – Onacila D. – Rojkovicova L. – Zakova E.: High sulphidation of epithermal gold mineralization at Podpolom, Javorie Mts, Slovakia. *Mineralia Slovaca* 2000/32, 257–262.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 153 2025. 10. 09. 20:02

érctelepek (Recsk és Klokoč) vizsgálata volt,[13, 14] valamint itt oktatta a teleptant első munkahelyi vezetője, Zelenka Tibor.

Alkalmazásának célja az volt, hogy személyében egy vállalkozó szellemű, tettre kész, az akadémiai körökön kívül is kiterjedt kapcsolatokkal rendelkező szakember vegye át a tanszék vezetését a nyugdíjba vonuló elődjétől, Somfai Attilától. A vezetőváltás 2001-ben meg is történt, és innentől nyugdíjazásáig főállású oktatóként működött a Miskolci Egyetemen. Előbb egyetemi docenssé és tanszékvezetővé nevezték ki, 2003-ban sikeresen habilitált, majd 2006-ban egyetemi tanári címet kapott. 2007-től a Műszaki Földtudományi Kar szervezeti átalakítása nyomán a Földtan-Teleptani és az Ásvány-és Kőzettani Tanszékekből létrejött, Ásványtani-Földtani Intézet igazgatója lett. Ezt a pozíciót 2012-ig töltötte be. 2017-es nyugállományba kerülése után is aktív maradt, folytatva oktatási, valamint sok egyéb egyetemi és egyetemen kívüli szakmai-közéleti tevékenységét.

Az egyetemen – már csak vezető oktatói pozíciójánál fogva is – számos oktatási és kutatási projekt részese, illetve kezdeményezője és koordinátora lett. Az első ilyen projekt az ércbányászati és környezetgazdálkodási technológiák információs hálózata (angol betűszóval OMENTIN) létrehozására irányult 2001–2004 között.[15] Ennek fő célja az volt, hogy a nagyközönség és velük együtt a döntéseket hozó képviselők lehetőséget kapjanak jobban megismerni a bányászati technológiákat és azok környezeti hatásait, feloldva az akkoriban terjedő, a tájékozatlanság miatt túlzott ellenérzéseket mindenfajta bányászati tevékenységgel szemben. Emellett – bár ez már a projekten túlmutat – azzal a tévhittel is le akart számolni, hogy Magyarországnak ne lennének kitermelhető ásványi nyersanyagai. Ez irányú törekvését azóta sem adta fel, amit az általa szerkesztett, az Ásványkincs.hu – Ásványkincseink karnyújtásnyira című honlapon (asvanykincs.hu) lehet mindmáig cikkeit és kommentjeit nyomon követni.

Szakmai elkötelezettségét ekképpen fogalmazta meg itt: „*a magyar ásványkincs a termőfölddel, tájképi adottságainkkal azonos rangú természeti értékünk, a vele való gazdálkodás közös kötelességünk és jórészt kiaknázatlan lehetőségünk*."

A következő nagyobb projekt *A Kárpát-medencei paleogén szerkezetalakulás rekonstrukciója a magmás tevékenység és üledékképződés egyidejű jellemzésével* című hazai OTKA projekt volt, azzal a fő motivációval, hogy ne engedje ellankadni a Recsken feltárt ércvagyon iránti érdeklődést, illetve elveszni az összegyűlt gazdag földtani kutatási információt. A projekt legfontosabb eredményei a tárolt fúrómagok újravizsgálata alapján a recski paleogén magmatizmus késő-oligo-

[13] Hartai É. – Földessy J.: Native gold in the epithermal HS mineralization of the Recsk ore Complex. *Acta Geologica Hungarica* 2001/4, 463–473.

[14] Földessy J. – Hartai É. – Szebényi G.: Distribution of gold mineralization in the Recsk ore complex, NE Hungary. *Acta Geologica Hungarica* 2004/2–3, 247–258.

[15] Földessy J. – Bodó B.: Ércbányászati és környezetgazdálkodási technológiák információs hálózata. *Bányászati és Kohászati Lapok* – Bányászat 2002/4, 344–346.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 154 2025. 10. 09. 20:02

cén korának, valamint a mélyszint érceiben az eddig nyilvántartottnál nagyobb arany-koncentrációknak a meghatározása. A régebbi és új eredmények összefoglaló publikálására szerkesztette Hartai Évával, a *Recsk and Lahóca – Geology of the Paleogene Ore Complex* című, angol nyelvű tanulmánykötetet 2008-ban.[16] Az archív kutatási adatok és vékonycsiszolatok letárolása, részleges digitalizálása és feldolgozása az Ásványtani-Földtani Intézetben történt meg.

Ipari kapcsolataiból leginkább a Rotaqua Kft-t vonta be az egyetemmel való szoros együttműködésbe. Ez a kutatófúrásokat szolgáltatásként végző vállalkozás főként az ő közreműködése révén vált önálló nyersanyagkutató céggé. E cég legnagyobb jelentőségű kutatási projektje 2007-től a rudabányai nemes- és színesfémérckutatás, majd baritkutatás lett. Az 1985-ben bezárt rudabányai vasércbányában korábban nyilvántartottak réz- és ólomérckészletet, de régről ismert volt az ezüst és a barit előfordulása, valamint egykori bányászata is. Az évekig tartó, máig lezáratlan kutatásba számos feladattal kapcsolódtak be a Műszaki Földtudományi Kar munkatársai és diákjai. Nagy mennyiségű archív adat feldolgozása mellett térképezésre, kiterjedt felszíni mintavételezési programra és fúrásos kutatásra került sor, melynek nyomán sok új teleptani eredménnyel gazdagodtunk[17, 18, 19, 20, 21]. Egy új érctípus, a sztratiform cink-ólomérc felismerése mellett az ércképződési folyamatok lezajlása is új megvilágításba került.

Egyetemi időszakának legnagyobb szabású kutatási vállalkozása a „CriticEl" néven elindított projekt volt (kritikuselemek.uni-miskolc.hu). Az Európai Unió 2011-ben állította össze először azoknak a nyersanyagoknak a listáját, amelyeket „kritikusnak" minősített iparának ellátásbiztonsága szempontjából; leginkább azért, mert az unió területén nincsen elegendő gazdaságosan kitermelhető készlet belőlük, és a világpiacon is csak korlátozott számú termelőtől szerezhetőek be, ugyanakkor nem helyettesíthetőek hatékonyan más anyagokkal. A CriticEl projekt az archív földtani adatok összegyűjtésével, továbbá egyes esetekben az ismert hazai előfordulási helyek és anyagok újravizsgálatával kívánta felmérni Magyar-

[16] *Recsk and Lahóca. Geology of the Paleogene Ore Complex* Publications of the University of Miskolc Series A – Mining 73. kötet (szerk.: Földessy J. – Hartai É.) University of Miskolc Press, Miskolc, 2008.

[17] Földessy J. – Németh N. – Gerges A.: A rudabányai színesfém-ércesedés újrakutatásának előzetes földtani eredményei. *Földtani* Közlöny 2010/140, 281–292.

[18] Németh N. – Földessy J. – Kupi L. – Iglesias J. G.: Zn-Pb mineralization types in the Rudabánya Ore Bearing Complex. *Carpathian Journal of Earth and Environmental* Sciences 2013/1, 47–58.

[19] Bodor S. – Földessy J. – Kristály F. – Zajzon N.: Diagenesis and ore forming processes in the Bódvaszilas Sandstone of the Rudabánya ore deposit, NE Hungary. *Carpathian Journal of Earth and Environmental* Sciences 2013/4, 147–153.

[20] Bodor S. – Polgári M. – Szentpétery I. – Földessy J.: Microbially mediated iron ore formation, Silicic Superunit, Rudabánya, Hungary. *Ore Geology* Reviews 2016/72, 391–401.

[21] Németh N. – Földessy J. – Turi J.: Ore geology of the copper sulfide mineralization in the Rudabánya ore-bearing complex. *Central European* Geology 2017/60, 53–72.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 155 2025. 10. 09. 20:02

ország potenciális nyersanyagvagyonát, illetve feltárási lehetőségeit, beleértve a korábbi bányászat és feldolgozóipar hulladékait, mint másodnyersanyagokat is. Hagyományos nyersanyagok telepeiben is megvizsgálták a kritikus elemek koncentrációit (pl. kőszéntelepek germánium-tartalmát), abból a koncepcióból kiindulva, hogy az ezekben rejlő kritikus elemek melléktermékként emelhetik a kibányászott érc vagy nemérces anyagok értékét, műrevalóságát. Az eredményeket egy monográfiasorozat mutatta be, amelyik kilenc magyar és egy összefoglaló angol nyelvű[22] kötetből áll.

Földessy János oktatói tevékenysége idején a felsőoktatási rendszer is jelentős átalakuláson ment keresztül, hiszen a korábbi 10 féléves képzésekről a magyar felsőoktatás áttért a többszintű (BSc és MSc) képzésekre. A mesterképzésben teret kaptak a külföldi hallgatóknak kínált angol nyelvű szakok is, valamint több egyetemet is érintő nemzetközi kurzusokban is részt vett az intézet.

Nevéhez természetesen elsősorban a nyersanyagkutatást érintő, változó nevű és tartalmú tárgyak oktatása, ezekhez hagyományos és interneten át használható tananyagok fejlesztése, ilyen témájú hallgatói tudományos diákköri, diploma- és doktori kutatások vezetése fűződik. Négy PhD hallgatója jutott el a fokozatszerzésig a Műszaki Földtudományi Kar Mikoviny Sámuel Doktori Iskolájában.

Felhasználva a korábbi telkibányai aranyérc-kutatásban szerzett ismereteit és a hozzáférhetővé vált dokumentációt, a gyakorlati képzés támogatására 2010-ben létrehozták a Telkibányai Szabadtéri Oktatóparkot egy Hartai Éva által vezetett Interreg projektben, a Kassai Műszaki Egyetemmel és a telkibányai önkormányzattal együttműködve. Ez a terepi oktatóközpont a továbbiakban terepgyakorlatok, konferenciák bázisa lett az Ásványtani-Földtani Intézet számára. A nyersanyagkutatás népszerűsítése és egyúttal kar hallgatói utánpótlásának növelése érdekében vetélkedő-sorozatokat szervezett középiskolások számára („Mindennapjaink energiája" és „Aranyásók"). 2017-ben elindította a Természeti Erőforrás-kutatás és Hasznosítás (TEKH) Szakkollégiumot (tekh.uni-miskolc.hu), amely a Kar hallgatóinak nyújt egyetemi kurzusokon túl képzési, önképzési lehetőségeket. A szakkollégiumnak 2024-ig vezetője volt. Ennek egyik programjaként például folytatta a diákok bevonásával a CriticEl projektben megkezdett felmérő munkát *Kritikus elemek maraton* címmel[23]. A szakkollégium saját rendezvényein túl pályázati forrásokból támogatja a tagok kutatási, publikációs és konferencia részvételi tevékenységeit is.

Földessy János a szakmai közösségi életben az egyetemen kívül is nagy lelkesedéssel vesz részt: a Magyarhoni Földtani Társulatban az idők során volt az

[22] *Basic research of the strategic raw materials in Hungary* CriticEL Monography Series 10. kötet (szerk.: Földessy J.) Milagrossa Kft, Miskolc, 2014.

[23] Földessy J. – Mádai F.: Bevezető egy új sorozathoz: Kritikus és stratégiai nyersanyagok az Európai Unióban és Magyarországon – multimédia-adatgyűjtemény építése a Miskolci Egyetemen. *Bányászati és Kohászati Lapok* 2023/4, 25–31.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 156 2025. 10. 09. 20:02

Ellenőrző Bizottság tagja, majd elnöke, választmányi tag, valamint az Észak-Magyarországi Területi Szervezet elnöke. Jelenleg a Társulat tiszteleti tagja. Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesületben a társulati folyóirat (Bányászati és Kohászati Lapok) szerkesztőbizottsági tagja. Az MTA Miskolci Akadémiai Bizottságban hosszabb ideig volt a Bányászati-Földtudományi-Környezettudományi Szakbizottság elnöke.

A Központi Földtani Hivatal kitüntette Kiváló Munkáért (1980), a Magyarhoni Földtani Társulat Pro Geologia Applicata díjjal (1997), az MTA X. osztálya Vitális-díjjal (2004), a Miskolci Egyetem pedig Pro Universitate aranyéremmel (2012) és Kiváló Oktató díjjal (2013). 2023-ban a köztársasági elnök a Magyar Érdemrend Tisztikeresztjével tüntette ki.

Valószínűleg nincs az országban olyan földtani és bányászati területen dolgozó szakember, aki ne ismerné személyesen, vagy – ha még kezdő – legalább írásain és előadásain keresztül. Amint a fentebb leírtakból látható, nyugalomba vonulása csak munkajogi szempontból történt meg, valójában továbbra sem szűnő érdeklődéssel fordul Magyarország ásványkincseinek minél alaposabb megismerése és hasznosításának előmozdítása felé. Mi mást is kívánhatnánk ehhez neki, mint további jó szerencsét!

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 157 2025. 10. 09. 20:02

GÁCSI ZOLTÁN

Írta: Mertinger Valéria, egyetemi tanár, Miskolci Egyetem

1. Pályafutása

1951. augusztus 31-én született Miskolcon. Középiskolai tanulmányait a Gábor Áron Kohó- és Öntőipari Technikumban (Miskolc-Diósgyőr) végezte, ahol 1969-ben lett kohász technikus. A Nehézipari Műszaki Egyetem Kohómérnöki Karán, kohásztechnológia szakon, 1974-ben szerzett kohómérnöki oklevelet. Végzése után a Nehézipari Műszaki Egyetemen (ma Miskolci Egyetem) helyezkedett el mint tudományos ösztöndíjas gyakornok. Végig járva az oktatói ranglétrát, 1988-ban egyetemi adjunktus, 1994-ben egyetemi docens, majd 2004-ben egyetemi tanár lett, 2021-től professzor emeritus.

Az egyetemen számos vezetői feladatot látott el. Először a Miskolci Egyetem Anyag- és Kohómérnöki Kar Beiskolázási Bizottságának (1996–2002, 2004–2005), majd a Tudományos Diákköri Tanácsnak az elnöke (2000–2006), később a Műszaki Anyagtudományi Kar dékánja (2006–2014). Közben a Miskolci Egyetem Fémtani, Képlékenyalakítási és Nanotechnológiai Intézet igazgatója (2010–2016) és a Kerpely Antal Anyagtudományok- és technológiák Doktori Iskola Vezetője (2015–2021). A kari feladatok mellett több egyetemi szintű megbízást is kapott: a Miskolci Egyetem Habilitációs Bizottságának és Doktori Tanácsának jelenleg is tagja (2006–), emellett a Miskolci Egyetem Habilitációs Bizottságának elnöke 2013–2016 között, jelenleg pedig a Miskolci Egyetem Doktori Tanácsának Elnöke (2022–).

Szakmai, vezetői munkájának fontos része volt a kar, az egyetem fejlődését megalapozó kutatási és oktatási projektek irányítása. A felsőoktatás minőségének javítása kiválósági központok fejlesztésére alapozva, a Miskolci Egyetem stratégiai kutatási területein (2013–2014), majd az egyetem nemzetközi láthatóságát elősegítő Interdiszciplináris kutatói teamek létrehozása és felkészítése a nemzetközi programokban való részvételre, a Miskolci Egyetem stratégiai kutatási területein (2015–2017) projektek szakmai vezetője volt. Kutatási feladatai közül kiemelkedik a Környezetbarát forraszanyagok anyagtudományi alapon történő fejlesztése primer és másodnyersanyagokból a járműipar számára (2014–2015), valamint a Kristályos és amorf nanoszerkezetű anyagok kutatásával és fejlesztésével foglalkozó kiválósági műhely fenntartható működtetése (2017–2021), illetve az Új, piacképes hengerelt alumínium termékek technológiájának fejlesztése, az anyagtudomány legújabb eredményei alapján a piacvezető hazai iparvállalat, az ALCOA-Köfém Kft. és kiemelkedő hazai felsőoktatási intézmények együttműködésében (2016–2019) című projektek vezetése. 2019–2024 között az Innovatív technológia fejlesztése az Arconic-Köfém Mill Products Hungary Kft.-nél nagy teljesítőképességű, többrétegű, a jövő piaci igényeit kielégítő hengerelt alumínium termékek gyártásához című pályázat egyetemi vezetője volt.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 159 2025. 10. 09. 20:02

Nemzetközi kapcsolatai alapján az Innovative Coarsening-resistant Alloys with enhanced Radiation tolerance and Ultra fine -grained Structure for aerospace applications H2020 (2016–2019), illetve az Unique Materials for Advanced Aerospace applications H2020 (2016–2019) európai uniós kutatási projektek egyetemi koordinátoraként tevékenykedett.

Szakmai közéleti tevékenysége szerteágazó. Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesületnek (OMBKE) 1973-tól tagja. A Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Miskolci Akadémiai Bizottság (MAB) Kohászati Szakbizottságának elnöke (2005–2008), majd az átalakulást követően az MTA MAB Anyagtudományi, Metallurgiai Szakbizottság elnöke (2008-2014). A Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) Anyag- és Gépészmérnöki Szakmai Bizottságának is tagja 2007–2010 között. Az MTA Műszaki Tudományok Osztálya Anyagtudományi és Technológiai Bizottságának jelenleg is tagja (2002–), míg 2014–2020 között a Bizottság Elnöke volt.

Műszaki egyetemi doktori értekezését (*Eutektoidos acél izotermás ausztenitesedés*) 1979-ben védte meg, a műszaki tudomány kandidátusává 1993-ban vált az *Irányítottan kristályosított Al-Cu ötvözet mikroszerkezete* című disszertáció sikeres védésével. A Miskolci Egyetemen habilitált doktori címét 2004-ben nyerte el, míg a Magyar Tudományos Akadémián MTA doktora (2004) tudományos címet kapott, disszertációjának címe: *Az anyagok szövetszerkezetének morfológiai anizotrópiája és rendezettsége*.

Több országos ösztöndíjat és külföldi tanulmányutat pályázott meg és nyert el: Széchenyi Professzori ösztöndíj (1997–2001), Széchenyi István ösztöndíj (2002–2004), Max-Planck-Institute scholarship (1991, Max-Planck-Institute Stuttgart, Németország), Deutscher Akademischer Austausch Dienst, DAAD fellowship (1992, Max-Planck-Institute, Stuttgart, Németország), Japan Society for the Promotion of Science, Fellowship Program for Research in Japan (1995, Nagaoka University of Technology, Japan).

Munkatársai, vezetői javaslatára több szakmai elismerést, kitüntetést kapott: Miniszteri Dicséret (1980), OMBKE Nívódíj (Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület, 1982), Kiváló Munkáért (1985), Dunaferr Szakmai Publikációért Különdíj (Dunaferr Alkotói Alapítvány Kuratóriuma, 2002), Pro Facultate Ingeniariorum Metallurgiae (Miskolci Egyetem Műszaki Agyagtudományi Kar Tanácsa, 2005), Kiváló Oktató Diploma (Miskolci Egyetem Hallgatói Önkormányzata, 2005, 2014), OMBKE Mikoviny Sámuel-emlékérem (Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület, 2008), Erdőmérnök képzésért (Nyugat-magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Kara, Sopron, 2009), MAB Kitüntető Tudományos Díj (2010).), a Miskolci Egyetem Díszpolgára (2014), Megyei Prima díj Magyar tudomány kategóriában (2014), Magyar Érdemrend tisztikeresztje (2015), MAB Emlékérem (2019), Az Egyetemért-A városért díj (2022).

Oktatói, tudományos témavezetői munkáját fémjelzi, hogy konzulense volt ösz-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 160 2025. 10. 09. 20:02

szesen 24 TDK dolgozatnak (közülük 19 dolgozat a Műszaki Anyagtudományi Kar Tudományos Diákköri Konferenciáján I.-III. díjas, két dolgozat az Országos Tudományos Konferencián I. díjas, két dolgozat III. díjas, egy dolgozat pedig ugyanott különdíjas), 31 sikeres diplomamunkának. Témavezetésével készült 15 sikeresen megvédett PhD értekezés, valamint nyolcan szereztek PhD abszolutóriumot szakmai irányításával.

2. Szakmai tevékenysége

2.1. Fémötvözetek hőkezelése

Műszaki egyetemi doktori értekezésében az acélok hőkezelésekor lejátszódó ausztenit keletkezésének kinetikai leírásával foglalkozott[1]. A folyamat leírására alkalmazott módszer és a főbb megállapítások felhasználásával készült – és 1983-ban megjelent – publikáció[2] nagyon időtállónak bizonyult, mert az acélok hőkezelésével foglalkozó szerzők között ma is meglehetősen népszerű, s jelenleg is folyamatosan hivatkoznak rá.

2.2. A képelemzés anyagtudományi alkalmazása

Akadémiai doktori értekezésében összetett anyagok mikroszkópon megfigyelhető szerkezetének leírásával és modellezésével, valamint a szövetképek számítógépes feldolgozásával foglakozott. Ez a tudományterület viszonylag új, amelynek jelentősége az 1970-es évektől kezdve fokozatosan növekedett, s napjainkra az anyagok szerkezetével kapcsolatos kutatások egyik fontos területévé vált. Az anyagtudomány művelőinek egyik legfontosabb célja ugyanis, hogy az anyagok térbeli szerkezete és fizikai tulajdonságai közötti kapcsolatot feltárja. Ilyen típusú összefüggések alkalmazásával válik lehetővé az adott célra legjobban megfelelő (vagyis adott tulajdonság kombinációval rendelkező) anyag kiválasztása és előállítása. Nem nélkülözhető ez a módszer az anyagtulajdonságok modellezésekor, vagy éppen a számítógéppel segített tervezés és a szabályozott szövetszerkezetű gyártás, illetve az anyagminősítés területén sem. Az értekezésben anizotróp szemcséket tartalmazó, valamint különféle részecske-csoportosulású anyagok szövetszerkezetének kvantitatív jellemzési lehetőségeit vizsgálta, elvégezte a különböző módszerek összehasonlítását, kritikai elemzését; számítógéppel generált szövetképek segítségével értékelte az eljárások alkalmazási lehetőségeit[3]. A továbbfejlesztett módszereket különböző típusú összetett anyagok szövetszerkezetének jellemzésére alkalmazta: a szabályozott hőmérséklet-vezetéssel hengerelt acél szövetszerkezete, az olvadékmozgás hatása a dendrit morfológiájára, a polimerizációs front anizotrópiája,

[1] Gácsi Z.: *Eutektoidos acél izotermás ausztenitesedése*. Műszaki egyetemi doktori értekezés. 1979.

[2] Roósz A. – Gácsi Z. – Fuchs E., Isothermal formation of austenite in eutectoid plain carbon steel. Acta Metallurgica 31, 1983, 509–517.

[3] Gácsi Z.: *Az anyagok szövetszerkezetének morfológiai anizotrópiája és rendezettsége.* Doktori értekezés, Magyar Tudományos Akadémia, 2003.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 161 2025. 10. 09. 20:02

a front polimerizáció hatása cinkrészecskék elhelyezkedésére, a kerámia-részecskék csoportosulása porkohászati kompozitban[45].

A Nagaoka University of Technology-ban (Japan) szerzett tapasztalata alapján kezdeményezte annak vizsgálatát, hogy milyen hatással van a gravitáció a szukcinonitril-aceton oldatú mintaanyag dendrites kristályosodására[6]. A témavezetésével készült doktori értekezésben[7] a szerző által közölt vizsgálati eredmények igazolták, hogy a kialakuló dendrites szerkezet orientációs faktora és geometriai paraméterei (dendritág távolsága, dendrit csúcs sugara, fajlagos felülete) függenek attól, hogy a kristályosodás iránya milyen szöget zár be a gravitációs vektorral.

Kezdeményezte az ötvözetek fázisainak fénymikroszkópos képekkel történő jellemzésére a színes maratás alkalmazását. Gömbgrafitos öntöttvasat vizsgálva szerzőtásaival közösen megállapították, hogy a ferrit szemcsék orientációja közötti különbség színes maratással számszerűen kimutatható[8]. A témavezetésével készült PhD értekezésben[9] a szerző bizonyította, hogy az öntöttvas szövetszerkezetében a színes maratás alkalmas (a hagyományos maratással ellentétben) a karbid és a ferrit elkülönítésére, s így mindkét fázis mennyisége meghatározható digitális képfeldolgozással.

Témavezetésével készült PhD értekezésben a szerző által bemutatott[10] vizsgálati eredmények igazolták, hogy az Al-Si öntészeti ötvözetekben megjelenő – s a tulajdonságokat jelentősen befolyásoló – szilícium fázis morfológiája képelemzéssel megbízhatóan jellemezhető[11], s a javasolt módszer helyettesítheti az etalon képekkel történő összehasonlítást.

A munkatársaival közösen írt könyvben ismertette az anyagok szövetszerke-

[4] Uo.

[5] Gácsi Z., The Application of Digital Image Processing to Materials Science. Materials Science Forum 414-415, 2003, 213–220.

[6] Cs. Póliska – Z. Gácsi – P. Barkóczy, The Effect of Melt Flow on the Dendrite Morphology. Materials Science Forum 508-509, 2006, 169–174.

[7] Póliska Cs.: *A gravitáció okozta áramlás hatása a szukcinonitril-aceton oldat dermedésére.* PhD értekezés, Kerpely Antal Anyagtudományok és Technológiák Doktori Iskola, tudományos vezető: GÁCSI Zoltán, 2008.

[8] I. Kardos – Z. Gácsi – P. J. Szabó, Color Etching for Characterization the Grain Orientation in Spheroidal Graphite Cast Iron. Materials Science Forum 537-538, 2007, 389–396.

[9] Kardos I.: *Digitális képfeldolgozás és színes metallográfia alkalmazása gömbgrafitos öntöttvasak szövetszerkezetének jellemzésére.* Kerpely Antal Anyagtudományok és Technológiák Doktori Iskola, tudományos vezető: Gácsi Z., 2009.

[10] Gergely G.: *A stroncium és az olvadékáramlás hatása a Si morfológiájára Al-7Si-0,3Mg ötvözet esetén.* Kerpely Antal Anyagtudományok és Technológiák Doktori Iskola, tudományos vezető: GÁCSI Z., 2008.

[11] G. Gergely – A. Rónaföldi – Z. Gácsi – O. Bánhidi – J. Kovács, The Effect of a Rotating Magnetic Field on the Solidification of A356 Alloy Modified by Strontium. Materials Science Forum 589, 2008, 305–310.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 162 2025. 10. 09. 20:02

zetének jellemzésére és képelemzéssel történő vizsgálatára alkalmas tudományos módszereket és azok gyakorlati használatát[12].

2.3. Fémkompozitok előállítása és vizsgálata

Tudományos témavezetésével készült doktori értekezésben mutatja be a szerző[13] az alumínium ötvözet kristályosodásakor keletkező dendritek primer ágának jellemzésére szolgáló eljárást, melynek segítségével mikroszkópos felvételek automatikus feldolgozásával egyértelműen kijelölhető a különálló primer dendritágak határa. Ezzel lehetővé válik a dendritágak morfológiájára jellemző paraméterek gyors és reprodukálható meghatározása. Ugyancsak ebben az értekezésben szerepel a fémkompozitokban előforduló második fázis szálainak vagy részecskéinek szomszédjait kimutató és közöttük lévő távolság mérésére szolgáló módszer, amelynek előnye, hogy nem szükséges előzetes feltevés, és eredményül nemcsak egy átlagos értéket ad, hanem a jellemző paraméterek minden egyes szál esetén külön-külön meghatározhatók. Szerzőtársaival közösen egy publikációban[14] elemezték a második fázisok közötti távolság mérésére szolgáló különböző módszereket, bemutatva a közöttük lévő különbségeket.

Kezdeményezője volt a fémkompozitok előállításával és vizsgálatával foglalkozó kutatásoknak. A témavezetésével készült egyik doktori értekezésben a szerző beszámolt az öntött és hőkezelt karbon szállal erősített alumínium alapanyagú (Al/C_f) kompozitok sikeres előállítására szolgáló eljárásról[15]. Szintén szakmai vezetője volt az alumínium ötvözet alapanyagú és kerámia részecskéket tartalmazó ($AlSiC_p$) kompozitok előállításával és képelemzéssel történő vizsgálatával[16], valamint a kémiai nikkelezéssel és felület oxidációval módosított kerámia részecskéket tartalmazó Al-Cu-Si-Mg alapanyagú kompozitok előállításával foglalkozó másik doktori értekezésnek.[17] Az alkalmazott módszerek segítségével sikerült tisztázni az összetétel és az előállítási technológia hatását a kompozitok szövetszerkezetére, illetve mechanikai tulajdonságaira.

---

[12] Gácsi Z.– Sárközi G.– Réti T.– Kovács J.– Csepeli Zs .– Mertinger V.: *Sztereológia és képelemzés*,(szerk.: Gácsi Z.), Well-Press, Miskolc, 2001.

[13] Csepeli Zs.: *Irányítottan kristályosított volfrám szállal erősített alumínium mátrixú kompozit szerkezete.* Kerpely Antal Anyagtudományok és Technológiák Doktori Iskola, tudományos vezető: Gácsi Z., 1988.

[14] Csepeli Z. – Gacsi Z.– Barczy P., Investigation of distance by automatic image analyzer. Acta Stereologica 14, 1995, 147–154.

[15] Magyar A.: *Karbon szállal erősített alumínium mátrixú kompozitok Al/C határfelületének jellemzése.* Kerpely Antal Anyagtudományok és Technológiák Doktori Iskola, tudományos vezető: Gácsi Z., 2004.

[16] Simon A.: *Az összetétel és az előállítási technológia hatása az AlSiCp kompozitok szövetszerkezetére, valamint mechanikai tulajdonságaira.* Kerpely Antal Anyagtudományok és Technológiák Doktori Iskola, tudományos vezető: Gácsi Z., 2010.

[17] Pázmán J.: *Szilíciumkarbid szemcsék kémiai nikkelezése és fémkompozitokban.* Kerpely Antal Anyagtudományok és Technológiák Doktori Iskola, tudományos vezető: Gácsi Z., 2011.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 163 2025. 10. 09. 20:02

Kollégáival közösen írt tankönyvben mutatta be a fémkompozitok alkalmazásának előnyeit, előállítási és vizsgálati módszereit[18].

2.4. Forraszanyagok, forraszkompozitok fejlesztése

Témavezetésével készült doktori értekezésben[19] a szerző által ismertetett töretfelület vizsgálatok bizonyították, hogy a Al-SiC(Cu) és Al-SiC kompozitok[20] eltérően viselkednek a mechanikai igénybevétel hatására. Míg az Al-SiC esetében a SiC/Al határ mentén megy végbe a törés, addig az Al-SiC(Cu) kompozitban az alumínium és rézzel bevont SiC között nagyon erős kötés alakul ki, így a tönkremenetel során a SiC szemcsék hasadnak ketté. Ez a felismerés lehetőséget teremt a kedvezőbb mechanikai tulajdonságokkal rendelkező fémkompozitok előállítására.

Részben szakmai irányításával készült az a doktori értekezés[21], amelyben a szerző sikerrel alkalmazta a gépi tanuláson alapuló képelemzési módszert a kerámia részecskék felületére leválasztott fémrészecskék jellemzésére[22], és így a felületbevonás folyamatának objektív minősítésére. Szintén részben a tudományos témavezetésével folyt az a kutatás, amelynek eredményeként készült értekezés szerzője[23] eredményesen használta a képelemzést a nikkellel bevont kerámia részecskék forraszkompozitokban történő elhelyezkedésének leírására[24].

Egyik kezdeményezője volt a forrasztási technológia alkalmazása során fellépő technológiai, megbízhatósági problémák tudományos vizsgálatának. A témából készült egyik doktori értekezésben a szerző[25] a forraszötvözetek nem kívánatos ólomtartalmának becslésére és az ón bevonat rétegvastagságának gyártás közbeni ellenőrzésére használt röntgenfluoreszcens analízis megbízhatóságával foglalko-

---

[18] Gácsi Z.– Simon A.– Pázmán J.: *Fémkompozitok.*, Miskolc, Miskolci Egyetem, 2011.

[19] Tomolya K.: *Al-SiC és Al-SiC(Cu) porkohászati kompozitok előállítása és összehasonlító vizsgálata.* PhD értekezés, Kerpely Antal Anyagtudományok és Technológiák Doktori Iskola, tudományos vezető: Gácsi Z., 2007.

[20] K. Tomolya – Z. Gácsi – Á. Kovács, Copper coating by electroless process for aluminium matrix composite. Materials Science Forum, 2005, 473–474, 159–164.

[21] Gyökér Z. D.: *Kerámia részecske felületére leválasztott fémrészecskék és ólommentes forraszanyag közötti adhézió tanulmányozása.* PhD értekezés, Kerpely Antal Anyagtudományok és Technológiák Doktori Iskola, tudományos vezető: Gácsi Z. – Gergely G., 2023.

[22] Gyökér Z. D. – Gergely G.– Takáts V. – Gácsi Z., Machine learning-assisted characterization of electroless deposited Ni–P particles on nano/micro SiC particles. Ceramics International 49, 2023, 29849–29856.

[23] Pal M. K., *Development of ceramic particle reinforced SAC305 lead-free solder composite material.* Kerpely Antal Anyagtudományok és Technológiák Doktori Iskola, tudományos vezető: Gácsi Z. – Gergely G., 2021.

[24] Pal M.K. – Gergely G .– Koncz-Horvath D. – Gácsi Z., Investigation of microstructure and wetting behavior of Sn–3.0Ag–0.5Cu (SAC305) lead-free solder with additions of 1.0 wt % SiC on copper substrate. Intermetallics 128, 2021, 106991.

[25] Koncz-Horvath D.: *Röntgen-fluoreszcens analízis alkalmazása elektronikai alkatrészek forrasztás-technológiájában.* Kerpely Antal Anyagtudományok és Technológiák Doktori Iskola, tudományos vezető: Gácsi Z., 2019.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 164 2025. 10. 09. 20:02

zott. A témához kapcsolódó másik értekezésben a szerző[26] az elektronikai alkatrészek csatlakozó felületein a mechanikai feszültség hatására bekövetkező (gyakran rövidzárlatot okozó) tűkristályok képződésének okaival foglalkozott.

2.5. Porkohászat

Kezdeményezője volt az additív gyártással és a modern porkohászati eljárásokkal kapcsolatos miskolci kutatásoknak. Tudományos témavezetésével sikerült kifejleszteni a hagyományos, Ti-TiB_2-TiB kompozitnál nagyobb folyáshatárú és keménységű nanokompozitot[27]. A doktori kutatómunka keretében, a PhD-hallgató beszámolt arról, hogy nagy energiájú őrléssel készített nanoszemcsés Ti hozzáadásával állította elő az új típusú hibrid nanokompozitot[28]. Az újszerű Ti-TiB-TiB_2-nanoTi összetételű hibrid kompozit alkalmazása esetén, a nanoTi hozzáadásának köszönhetően csökkenthető a TiB_2 mennyisége (ezáltal olcsóbb és könnyebben újrahasznosítható lesz) anélkül, hogy romlanának a mechanikai tulajdonságai (folyáshatár, keménység)[29].

Ugyancsak szakmai irányításával valósult meg a Mo, Cu és Al_2O_3 porok felhasználásával olyan tömbi, fém mátrixú nanokompozit előállítása, amely elősegíti az iparban használt Mo-Cu kompozitok alkalmazási területének szélesítését[30, 31]. Ugyanis az Al_2O_3 hozzáadásával hatékonyan csökkenthető a Mo-Cu kompozit tömege és gyártási költsége. A tudományos témavezetésével készült doktori értekezés szerzője[32] beszámolt arról, hogy a hozzáadott kerámia részecskék jelentősen növelik az ilyen fémmátrixú kompozitból gyártott termékek hőállóságát. Ez kiemelten előnyös tulajdonság, ugyanis a Mo-Cu ötvözeteket jellemzően olyan területeken alkalmazzák, ahol jelentős hőhatásnak vannak kitéve (űr-, repülő- és katonai ipar).

---

[26] Radányi L. Á.: *Tűkristályképződés elektronikai csatlakozó felületeken*. Kerpely Antal Anyagtudományok és Technológiák Doktori Iskola, tudományos vezető: Gácsi Z., 2014.

[27] Angel D.A. – Mikó T. – Kristály F. – Benke M. – Gácsi Z., Development of TiB and nanocrystalline Ti-reinforced novel hybrid Ti nanocomposite produced by powder metallurg. Journal of Materials Science, 2022, 4130–4144.

[28] Angel D. A.: *Ti-TiB2-TiB nanokompozitok fejlesztése*, PhD értekezés, Kerpely Antal Anyagtudományok és Technológiák Doktori Iskola, tudományos vezető: Gácsi Z. – Benke M., 2022.

[29] Angel D. A. – Mikó T. – Benke M. – Gácsi Z., Characterization of ceramic particle reinforced titanium composite produced via powder metallurgy. *Archives of Metallurgy and Materials* 65, 2020, 515–519.

[30] Pethő D. – Kurusta T. – Kristály F. – Mikó T. – Gácsi Z.: The effect of ball to powder ratio on the processing of a novel Mo-Cu-Al2O3 composite, *International Journal of Refractory Metals and Hard Materials* 101, 2021, 105657.

[31] Pethő D. – Kurusta T. – Koncz-horváth D. – Kristály F. – Mikó T. – Pal Manoj K. – Gácsi Z., Morphological and mechanical evolution of α-Al2O3 reinforced Mo Cu alloy obtained by planetary ball milling, *Journal of Manufacturing Processes* 103, 2023, 1–10.

[32] Pethő D.: *Al2O3 részecskékkel erősített Mo-Cu alapú nanokompozitok fejlesztése*, PhD értekezés, Kerpely Antal Anyagtudományok és Technológiák Doktori Iskola, tudományos vezető: Gácsi Z., 2022.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 165 2025. 10. 09. 20:02

GEBEI SÁNDOR

Írta: Gebei Sándor, professor emeritus, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Általános és középiskolai tanulmányaimat Debrecenben végeztem. 1965-ben a KLTE történelem–orosz nyelv szakára sikeresen felvételiztem, majd a IV. évfolyamot állami ösztöndíjjal Leningrádban teljesítettem. Diplomámat 1970-ben kaptam kézhez. Az egyetemen olyan kiváló tanárok előadásait és szemináriumait látogattam, mint Irinyi Károly (A történelem segédtudományai), Rácz István (Magyar közép- és koraújkor története), Sarkady János (Ókortörténet), Orosz István (Középkori egyetemes történet), Niederhauser Emil (Újkori egyetemes történet).

1970-ben kezdődött tanári pályafutásom Debrecenben. Két éves kollégiumi nevelőtanári tevékenység után, az igazi oktató-nevelő munkába való érkezésem a debreceni Vegyipari Technikumban, későbbi nevén a Vegyipari Szakközépiskolában következett el. Egy fantasztikus közösségbe csöppentem mint fiatal, tapasztalatlan tanár. Az egyáltalán nem túlzó jelzős szerkezet magyarázata az, hogy mind emberileg, mind szakmailag csak felsőfokban lehet beszélni az akkori, „vegyiparis közösségről." Milyen muníciót kaphatott és gyűjthetett egy bölcsész végzettségű kezdőtanár az országos hírnévvel rendelkező vegyészektől, kémikusoktól, tankönyvszerzőktől? Elsősorban emberséget, életkor- vagy rangkórság nélküliséget, a fesztelen munkalégkört, a tanulóifjúság érdekében tett nyílt és őszinte véleményalkotást, a fizikai és szellemi munka tiszteletét stb. stb. Ezt a mentalitást még inkább felerősítette az a szerencsés körülmény, hogy közvetlen beosztottja lehettem dr. Oláh József igazgatóhelyettesnek, történésznek, aki hajdanán a debreceni egyetemen működő Szabó István professzor agrártörténeti iskolájának volt eminens tagja. (Az egykori Szabó István tanítványok baráti kapcsolatban maradtak életük végéig.)

Róla mindenképpen el kell mondani azt, hogy már harmadéves hallgatóként, 1951-től a Történeti Intézet demonstrátora lett, a 19. század gazdaság- és társadalomtörténetének vizsgálatára szakosodott munkacsoportban végzett tevékenysége alapján. Ezt a ragyogóan induló karriert csaknem derékba törte az az 1953-as fegyelmi tárgyalás, ahol osztályidegennek (kulák fiának) bélyegezték. Kiváló tanulmányi eredményére való tekintettel befejezhette az egyetemet, ám a megbélyegzett diplomás munkába állása szinte reménytelennek tűnt. A véletlen, az éppen történelem szakos tanerőt kereső, alig kétéves múlttal bíró debreceni Vegyipari Technikum oldotta meg ezt a kritikus élethelyzetet. Annak ellenére, hogy iskolaalapító „direktor úr", Ujvárosi Imre tudott a pályakezdő Oláh József „osztályidegen voltáról", a kitüntetéses tanári diplomával rendelkező ifjú tanerőt mégis alkalmazta. Oláh József soha nem feledte a direktor úr nagylelkűségét, egész életre szóló hűséggel szolgálta a debreceni „vegyit", miközben több, előnyösebbnek látszó állásajánlatot (pl. múzeum, levéltár igazgatóságot) utasított vissza.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 167 2025. 10. 09. 20:02

A tanítás nélküli nyári szüneteket, a félbeszakított agrártörténeti kutatásoknak szentelte, s már 1958-ban – Szabó István professzor irányítása mellett – egyetemi doktori címet szerzett. Az iskolai elfoglaltsága sem akadályozta abban, hogy Szabó István egykori tanítványaiból (Für Lajos, Gyimesi Sándor, Hársfalvi Péter, Orosz István, Rácz István, Simonffy Emil, Varga Gyula) szerveződött kutatócsoport tagjaként aktívan ne dolgozzon. Az agrártörténet addig elhanyagolt területének, „a kettős uradalmak" történetének feltárásában végzett munkájával (Oláh József*: Az akasztó-vésztői uradalmak gazdálkodása a 19-20. század fordulóján.* Bp., Akadémiai Kiadó, 1975.) kiérdemelte a történettudományok kandidátusi fokozatot. A közoktatásban példa nélküli tudományos karrierjét 2002-ben az MTA doktora cím elnyerésével koronázta meg (A disszertáció benyújtva: *A sárospataki és regéci uradalmak népessége, alkalmazottai, földesura és pénzforgalma a reformkorban*. Akadémiai doktori értekezés. Debrecen, 1999.)

A tudományos tevékenység elkezdéséhez az első inspirációkat egy ilyen, nap mint nap példaképnek számító munkahelyi főnöktől, idővel „atyai jóbaráttól" kaptam. Az ő példája nyomán gondolkodtam el az egyetemi doktorátus megszerzésén, de a kisdoktori disszertáció témaválasztása a végzett szakomhoz, illetve volt tanáraimhoz, Rácz Istvánhoz és Niederhauser Emilhez vezettek vissza. Az alapötletet tulajdonképpen Rácz István, *A hajdúk a XVII. században* (Debrecen, KLTE, 1969.) című monográfia első fejezete adta, ahol a nagyon szerény, de nagytudású szerző a kelet-európai katonaparasztság keletkezésének és jelentőségének tárgyalásakor a hajdú-kozák párhuzamot is említette. Számomra ezután a hívószó a „kozák", „kozákság" lett. Miután volt tanáraim hezitálás nélkül rábólintottak a hajdú-kozák, a magyar tudományos életben „hiánycikknek" számító témajavaslatomra, megkezdhettem a szakirodalommal való ismerkedést. Pontosabban, ha lett volna magyarországi megfelelő szakirodalom. Az orosz nyelv hasznosítása kikerülhetetlen szükségletté vált a továbblépéshez. Már önmagában az orosz nyelvű, nyári szünetekben könyvtárközi kölcsönzés útján elért szakirodalom vizsgálata számos újdonsággal szolgált a hajdú-kozák relációban. Néhány évnyi „nyári szünetes" munkálkodás eredményeképpen 1978-ban, *Az ukrán kozákság a XVI-XVII. században* című dolgozatommal, summa cum laude doktoráltam a Kossuth Lajos Tudományegyetemen. Mind a mai napig őrzöm Rácz István bírálatát becses emlékként, amelyben hangsúlyozta: „A szerző egyszerre végzett analitikus és összegező – rendszerező munkát s végül is meggyőző összképet rajzolt a kozákság történetének erről a legfontosabb évszázadáról. Ezzel jó alapot szolgáltat a kelet-európai összehasonlító vizsgálatokhoz."

Az 1979. év vízválasztó volt pályafutásomban. A Kossuth Lajos Tudományegyetem történelem szakmódszertanosának javaslatára vezetőtanárnak kértek fel az egyetem gyakorló gimnáziumába. A szakmai elismeréssel felérő javaslat mind erkölcsi, mind szakmai dilemma elé állított, amelyből megint csak Oláh József tanácsa adta meg a kivezető utat. Döntő érve a munkahely és a történelemtaná-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 168 2025. 10. 09. 20:02

ri státusz változtatására a perspektíva kendőzetlen felrajzolása volt. Távlatosan megelégszel-e az elismert „vegyiparis" történelemtanár besorolással, amelyből a jó értelemben vett karriert kizárólag a hivatali ranglétra (igazgató-helyettesség) jelenti – kérdezte –, vagy az oktatás tudományos igényű szintjéhez való orientációt választod életcélul? Az utóbbira voksoltam, de a „vegyisekkel" kialakult emberi és baráti kapcsolataim továbbra is fennmaradtak.

S hogy mennyire igaza volt „elbocsátó barátomnak", Oláh Józsefnek, már két év vezetőtanári tevékenység után, aspirantúrára jelentkezhettem az új munkahelyem támogatásával. A sikeres aspiránsi vizsga letétele után, mint levelező aspiráns a nyári tanítás nélküli szünetekhez igazítottan, háromszor három hónapot (1982–1985) Kijevben töltöttem. Az egyetemi doktorátus disszertációjának témáját folytattam, de új szempontok kijelölésével bővítettem és mélyítettem kutatási feladataimat. Kizárólag a dnyeperi kozákságra, azaz a lengyel király alattvalóságában élő katonaparasztságra koncentráltam, annál is inkább, mert az Erdélyi Fejedelemség neves fejedelmei, Báthory Istvántól kezdve II. Rákóczi Ferencig politikai kapcsolatot tartottak fenn a lengyel belpolitika valamennyi szereplőjével. Hol a királyság hivatalos képviselőivel, hol a királyi hatalommal elégedetlen kozák alattvalókkal.

Az első tanulmányutam során nem várt tapasztalattal gazdagodtam. Kiderült, hogy a korabeli szovjet tudománypolitikai állásfoglalás nemigen preferálta a kozákság 16-17. századi történetének kutatását, mondván, hogy a burzsoá-nacionalista történetírás alaposan megfertőzte az objektív értékelést. Az ebben a szellemben született munkákhoz például csak azután férhettem hozzá az akadémiai speciális kutatószobában, amikor kiderült, hogy a kandidátusi disszertáció nyilvános védésére Budapesten kerül majd sor. Végül az aspirantúra által biztosított határidőre elkészültem a szükséges archívanyag, összegyűjtésével és formába öntésével. Benyújthattam az MTA Tudományos Minősítő Bizottsághoz a II. Rákóczi feltárásával György keleti politikáját feldolgozó értekezésemet (*Az Erdélyi Fejedelemség és a Zaporozsjei Had politikai kapcsolatrendszerének vizsgálata 1648–1660 között*), amit a Tudományos Minősítő Bizottság előtt maximális pontszámmal védtem meg a budapesti nyilvános vitán 1986-ban. (Opponenseim Niederhauser Emil és Péter Katalin voltak, az elnöki megbízatást Benda Kálmán látta el.)

Kandidátusi fokozatom, vezetőtanári munkám, óraadói tevékenységem az egyetemen nem bizonyult elegendőnek a KLTE Magyar Történeti Tanszékre meghirdetett pályázat elnyerésére, 1992-ben viszont elfogadtam az egri Eszterházy Károly Főiskola Magyar Történeti Tanszékére szóló invitálást, és főiskolai docensként, majd főiskolai tanárként kapcsolódtam be a történelemtanár szakos hallgatókkal való foglalkozásokba. A magyar történelem 1301–1790 közötti periódus előadásai és szemináriumi oktatása mellett, a főiskolán nagyobb lendületet kapott a tudományos tevékenységem. A kutatásra, a szakmai konferenciákon való részvételekre, az élő tudományos életbe való bekapcsolódásra permanens

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 169 2025. 10. 09. 20:02

lehetőségem nyílt. Sikeres pályázatok révén jutottam újabb és újabb ösztöndíjakhoz, azok révén dolgozhattam külföldi kutatási helyeken: Bécsben, Krakkóban, Wrocławban, Przemysłben, Grodnoban, Moszkvában. Az Erdélyi Fejedelemség 16-17. századi külkapcsolatainak tanulmányozása mind időben és térben kibővült, Kelet- Közép-Európa hatalmi viszonyainak vizsgálatára is fókuszálhattam immár a 18. században is.

Az 1997–2007 közötti évtized különösen intenzív szakasz volt a pályafutásom során. 1997-ben Rácz István, Péter Katalin és R. Várkonyi Ágnes professzorok által elnökölt bizottságok előtt sikeresen teljesítettem a nyilvános habitus vizsgát a debreceni egyetemen, aminek alapján 1998. június 17-én a Parlament Kupolacsarnokában Göncz Árpád köztársasági elnöktől átvehettem professzori kinevezésem okiratát. Ebben a dekádban tizenhat nemzetközi és tizennégy hazai konferencián tartottam előadást, és adtam számot a kutatási eredményeimről. Tanulmányaim konferenciakötetekben (Über die Königskandidatur von Ferenc Rákóczi II. In: *Európa és Magyarország II. Rákóci Ferenc korában. Nemzetközi konferencia*. Studia Caroliensia (3–4) 25–41. (2004); Az 1704. évi lengyel konföderációk és a szécsényi konföderáció. In: *Rákóczi állama Európában*. (szerk.: Bagyinszky Istvánné – Balogh Zoltán) Discussiones Neogradiensis 9. Salgótarján, Nógrád Megyei Múzeumok Igazgatósága, 2006, 42–66.) stb., országos szakfolyóiratokban: Az erdélyi fejedelmek és a lengyel trón. *Erdélyi Múzeum* 1–2 (2001), 1–29., Az 1707. évi lengyel és magyar detronizáció politikai háttere. *Hadtörténelmi Közlemények* 120 (2007) 1268–1296., A karlócai béke kelet-európai összefüggései. *Történelmi Szemle* 41 (1999), 1–29., A hatalmi viszonyok átrendeződése Kelet-Európában 1654–1686 között. *Világtörténet* 23 (2001), 3–29., Az orosz-török béketárgyalások Karlócán és Konstantinápolyban (1699–1700). *Aetas* 2 (2001) 134–154.) és főiskolai-egyetemi kiadványokban (*Acta Universitatis. Sectio Historiae*) jelentek meg.

Ebben az időszakban kerültek ki a nyomdából *II. Rákóczi György erdélyi fejedelem külpolitikája (1648–1657)* (Eger, EKF Líceum Kiadó, 1996) és *Az erdélyi fejedelmek és a lengyel királyválasztások* (Szeged, Belvedere Meridionale, 2007) című monográfiáim is. Ez utóbbi a Magyar Tudományos Akadémiára 2004-ben benyújtott és 2006-ban megvédett *Az erdélyi fejedelmek és a lengyel királyválasztások* című disszertációm, könyv formában történő kiadása volt. A disszertáció pozitív bírálatai és a nyilvános védésen szerzett maximális pontszámok alapján, az MTA Doktori Tanácsa 2006. június 23-án hozott döntésével az MTA doktora tudományos címet adományozta számomra (Opponenseim: Péter Katalin, Horn Ildikó és Csetri Elek (Kolozsvár) voltak, a bizottság elnöki feladatait Székely György akadémikus látta el.)

A „hivatal" is rám talált ezekben az években, de nem annyira a tanszékvezetés és az intézetvezetés jelentette a nehézséget, hanem a szakfelelősség. Mint szakfelelős nekem kellett összehangolni a kollégák munkáját, az egyetemi szak elnyeréséért folyó előmunkálatokat. A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény 1996-os módosítása értelmében, a főiskolákon is folyhatott egyetemi képzés, amennyiben

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 170 2025. 10. 09. 20:02

a Magyar Akkreditációs Bizottság alkalmasnak találja a pályázó intézmény személyi és infrastrukturális körülményeit. 1997-ben még elutasították a megkövetelt 10 (vagy 12?) példányban előterjesztett beadványunkat, az 1999-ben megismételt kérelem viszont áttörte az egyetemi lobbi inkább passzív tiltakozását, a történelem szak elnyerte az egyetemi szintű működési engedélyt. A Magyar Akkreditációs Bizottság állásfoglalása után a határozat Pokorni Zoltán oktatási miniszter aláírásával 2001. január 31-i dátummal érkezett meg Egerbe, és február 1-jén lépett hatályba. 2001 szeptemberében, történelem szakon megkezdődhetett az egyetemi szintű képzés. Személyes és kollektív sikerként élhettem, élhettük meg az éveken át tartó küzdelmet.

Újabb minőségi ugrást egyetemi életünkben Romsics Ignác akadémikus Egerbe érkezése hozott, aki energikus szervezéssel, mindenre és mindenkire kiterjedő figyelemmel, a történelem szakot a PhD képzés területére navigálta (2010). A személyi állomány minősítettsége a Kárpát-medencei magyarság történetének kutatására biztosított (biztosít) alapot 1526-tól napjainkig. 2012-ben a Neveléstudományi Doktori Iskola megalakulásával szélesedett a doktori képzés profilja, az akkor még Eszterházy Károly Főiskolán. Az intézményi doktori tanács választott elnöki tisztségét még az új érában is viselhettem egy éven át, nyugdíjaztatásomig. Az Eszterházy Károly Egyetem 2016. július 1. napján született meg.

Paradox, de az eseménydús munkahelyi légkör szinte inspirált újabb tanulmányok írására, a koraújkori magyar történelem vitatott, ill. vitatható kérdéseinek tovább gondolására. Így keletkeztek a Rákóczi-szabadságharc országos gyűléseiről (A Rákóczi-szabadságharc konventjei, országos gyűlései (conventus generalis) In: *Rendi országgyűlések a Magyar Királyságban a 18. század elejéig*. (szerk.: Fazekas István–Gebei Sándor–Pálosfalvi Tamás) Országház Könyvkiadó, Budapest, 2020, 357–422, 446–453., Rákóczi titulusairól szóló tanulmányaim, illetve az Erdélyi Fejedelemség jogállását vizsgáló írásaim: Uralkodóválasztás 1571-ben. – Báthory István vajda a fejedelemség élén Ruler Election in 1571. Voivode Stephan Báthory on the Head of the Principality. In: *Erdélyi évszázadok. A Kolozsvári Magyar Történeti Intézet Évkönyve VI. Kolozsvár*, Egyetemi Műhely Kiadó, 2021, 339–362.; II. Rákóczi Ferenc erdélyi fejedelemségének legitimitása. In: *II. Rákóczi Ferenc emlékezete. Kassán megrendezett nemzetközi konferencia kötete*. (szerk.: Demjén Balázs Ádám–J. Újváry Zsuzsanna–Őze Sándor), Szent István Társulat, Budapest, 2021, 83–95.; A Pragmatica Sanctio törvényerőre emelése az Erdélyi Fejedelemségben. *Történelmi Szemle* 2 (2024), 243–260.).

Szakmai-közéleti tevékenységemet az alábbiak jelzik:

Az Országos Doktori Tanács tagja (2010–2017), alelnöke (2014–2016),
Az MTA Magyar-Orosz Történész Vegyesbizottság alelnöke (jelenleg is),
A Magyar Történelmi Társulat választmányának tagja,
A Miskolci Akadémiai Bizottság tagja,
Az Erdélyi Múzeum (Kolozsvár) folyóirat szerkesztő bizottság tagja.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 171 2025. 10. 09. 20:02

Oktatási és tudományos kutatói munkásságomat több kitüntetéssel ismerték el:

Az oktatásügy kiváló dolgozója (1975),
A magyar felsőoktatásért emlékplakett (1999 – miniszteri kitüntetés),
Szent-Györgyi Albert-díj (2007),
Eszterházy Károly-emlékérem (2009),
Pro Academia Agriensi (2010),
A Miskolci Akadémiai Bizottság tudományos díja (2017),
Universitas Presoviensis, bronz fokozat (2017).

Az egyetem Szenátusa 2017-ben egyhangúlag professor emeritus címre érdemesített. Mivel professor emeritusként részt vehettem és alkalmanként ma is részt veszek a doktoranduszok képzésében, öt évtizedes oktató és tudományos munkásságom záróköveként a pályafutásom indításánál meghatározó személyiség, Oláh József gondolatait idézem fel, amit tőle mint szellemi örökséget fogadok el: „Mert az, hogy ki, hol, miben, mit, mennyit produkált, az mindenkor számszerűsíthető. De az, hogy tevékenységével ki mennyire, milyen irányban formálta a vele közvetett vagy közvetlen kapcsolatba kerülők tudatát, alakította a személyiségét, erősítette a kötődését, nos, mindez mérhetetlen. Ez pedig, véleményem szerint, az egyén és a társadalom, a jelen és a jövő szempontjából mindig kardinális kérdés volt és marad.” (Elhangzott 2002-ben Oláh József akadémiai doktori értekezésének nyilvános vitáján a zárszóban.)

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 172 2025. 10. 09. 20:02

GECSE ISTVÁNNÉ

Interjú dr. Gecse Istvánné nyugalmazott bíróval[1]

„Nem az számít, mennyi év van az életünkben,
hanem mennyi élet van az éveinkben."

Mondhatjuk, hogy karrierje kezdetétől az élete része volt a munka- és társadalombiztosítási jog. Hogyan emlékszik vissza erre az időszakra?

1969-ben a Társadalombiztosítási Főigazgatóság Megyei Igazgatósága ellenőri beosztásra hirdetett meg egy álláshelyet, amelyet megpályáztam, igaz, semmiféle információval nem rendelkeztem a tekintetben, hogy ez a szervezet tulajdonképpen mivel foglalkozik, mit csinál, csak az ellenőri állás volt számomra csábító. A vezetőség ugyan megjegyezte, hogy ilyen fiatal lányokat nemigen szoktak ebben a munkakörben foglalkoztatni, én azonban meg szerettem volna próbálni. Így is lett, 1969. szeptember 1. napjától dolgoztam ezen a munkahelyen, ahol fél év alatt különböző osztályokon megtanultam, hogy egyáltalán mit is jelent a társadalombiztosítás. További fél évig ún. tanuló ellenőr voltam, ekkor idősebb kollegákkal a munkáltatóknál működő, akkor üzemi kifizetőhelyeknek nevezett egységeket ellenőriztem, akik a dolgozók részére számfejtették a táppénzt, családi pótlékot, egyéb társadalombiztosítási ellátásokat. Ezt követően már a Borsod megye területén lévő összes kifizetőhelynél tartottam ellenőrzéseket, ami azért volt nagyon kedvező, mert kezdetben egy hétre, majd két hétre előre megadták, hogy mely vállalatokhoz kell mennem, az idővel azonban magam gazdálkodhattam. Emlékszem, volt olyan tanyán lévő állattenyésztési mezőgazdasági egység, ahol megengedték, hogy a portás irodájában alhassak, így lehetőségem volt estébe nyúlóan dolgozni, hogy egy nappal akár hamarabb be is fejezhessem az ellenőrzést. A lényeg annyi volt, hogy a munkát elvégezzem.

Ezt a szemléletet bíróként is megtartottam: azt szerettem, ha magam oszthattam be az időmet. Így el tudtam vinni a fiamat óvodába, iskolába, érte is mehettem; ez rendkívül előnyös volt számomra annál inkább, mert a férjem a mai viszonyoknál kedvezőtlenebb ügyeleti rendszerben dolgozott a kórházban annak idején, előfordult, hogy négy napig nem tudott hazajönni.

[1] Az interjú megjelent: Az ember a pulpitus mögött: interjúk a Miskolci Törvényszék munkaügyi ügyszakos és a Miskolci Törvényszék Gazdasági Kollégiumának nyugalmazott bíráival: bírói portrék III. / interjúkat készítette Puskár József. A könyv előkészítésében közreműködött Veress Ágnes. Miskolc: Miskolci Törvényszék, 2024. 107p. A kiadvány az Országos Bírósági Hivatal által meghirdetett „Ráth György Bírósági Történelem és Hagyományápolás 2024" pályázat keretében készült. ISBN 978-615-02-1729-1

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 173 2025. 10. 09. 20:02

Visszatérve a kezdetekre: három év elteltével aztán jelentkeztem a szegedi József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karára levelező tagozatra. A munkáltatóm a felvételi javaslathoz megjegyezte, hogy a jogi diploma a munkaköröm betöltéséhez nem szükséges – bevallom, ez kicsit rosszul esett, ezért is váltam meg könnyebben e munkahelytől később az egyetem és a bíróság kedvéért. Fentiek ellenére felvételt nyertem és harmadéves voltam, amikor a munkahelyemen átkerültem a jogi csoporthoz. Innentől jogi előadóként, majd az 1981-ben letett jogi szakvizsgát követően jogtanácsosként láttam el a társadalombiztosítás képviseletét a Miskolci Járásbíróság előtt, jellemzően az általam nagyon kedvelt dr. Harsányi László bíró úrral tárgyaltam, akinek kizárólag ilyen jellegű perek tartoztak a referádájába. Emlékszem, az volt a szokása, hogy az első betűtől az utolsóig, mindent ismertetett a peranyag részeként. Azt gondoltuk kezdetben, hogy lényegében ott a tárgyaláson tanulja meg az ügyet, azonban később rájöttem, mennyire hasznos is volt nekem ez az időszak, azt mondhatom, hogy a „fogalmazói éveimet" Harsányi bíró úr mellett töltöttem, tőle tanultam meg az iratismertetés és a tárgyalásvezetés helyes módját. Később, amikor 1983-ban ő nyugállományba vonult, a másodfokon eljáró tanácselnök, Császár Feri bácsi azzal fogadott az egyik tárgyaláson – mivel a fellebbvitel során is én képviseltem az Igazgatóságot –, hogy a társadalombiztosítási perek tárgyalásához Harsányi bíró úr nyugdíjazása miatt szakemberre van szükség és ő úgy ítélte meg, hogy a perek alkalmával tapasztalt szakmai felkészültségem és tudásom adott esetben elegendő lehet ahhoz, hogy tárgyalni is tudjam ezeket az ügyeket. Így kerültem a bíróságra.

Előtte ugyanakkor a Nehézipari Műszaki Egyetemen (mai Miskolci Egyetem) is oktatni kezdtem 1983-ban egyetemi tanársegédként, mivel 1980-tól beindult a jogászképzés intézeti szinten és Novotni professzor – akivel régi munkakapcsolatok révén ismertük egymást – felkért, hogy az első harmadéves évfolyamnak adjam át a társadalombiztosítás ismereteit. Miután a TB oktatása a munkajog keretein belül történt, szükségszerűen át kellett tanulmányoznom e jogterületet is mélyrehatóbban.

Szerencsés egybeesésnek tartom, hogy a társadalombiztosítás joga és a munkajog kéz a kézben járt úgy az oktatói, mint a bírói pályafutásom alatt, e két jogterület végig kísért engem munkám során.

Nem csupán e két jogterület egybeesése az egyetlen érdekesség, hanem az is, hogy az oktatói és a bírói munkája kezdete szinte egybeesett. 1983. november 1. napjától dolgozott a Miskolci Munkaügyi Bíróságon.

Valóban, majd e bíróságnak lettem 1990 októberétől megbízott elnöke. Vezetői teendőim mellett folyamatosan tárgyaltam a jelentős mértékű hátralék, illetve az akkori magas ügyérkezés miatt, továbbá elláttam az időszakosan távollévő bírák helyettesítését is.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 174 2025. 10. 09. 20:02

Egyéb feladatokat is vállaltam, 1983-tól munkavédelmi felelős voltam a Megyei Bíróságon, ennek keretében elláttam a városi bíróságok ellenőrzését munkavédelmi szempontból, valamint a balesetek bejelentését, nyilvántartását, kivizsgálását is én végeztem. 1989-től a Társadalombiztosítási Tanács elnöke lettem, valamint vezettem a Segélyezési Bizottságot. 1989-ben küldöttnek választottak a Bírósági Dolgozók Szakszervezetébe, 1990-ben az újonnan alakult Jogász Egyletbe, két évvel később pedig a Megyei Bírói Tanács póttagjává váltam.

A munkaügyi ügyeket tanácsban tárgyalta. Milyen volt az ülnökökkel a kapcsolata?

Igen, a munkaügyi pereket mindig tanácsban tárgyaltuk, pályafutásom során nagyon kedves ülnök kollégákkal dolgoztam együtt. Mindig olyan emberekhez volt szerencsém, akikkel szinkronban tudtam a munkámat végezni, komolyan vettem a véleményüket. Olykor olyan dolgokra világítottak rá laikusként, amit én kevésbé vettem számításba, illetve olyan eset is előfordult – főleg mérlegelési kérdés kapcsán –, hogy leszavaztak engem, melyet én jó szívvel vettem tudomásul.

Oktatói tevékenységét ugyanolyan szenvedéllyel végezte, mint a bíráskodást.

Úgy érzem, hogy a jogalkalmazói munkámat jól kiegészítette az oktatásban való részvétel, mely nagyon fontos volt számomra. Itt nem csak a hallgatókra, hanem a bírósági fogalmazókra is gondolok, az ő képzésükben is rendszeresen részt vettem, versenyekre készítettem fel őket. A szakmai tudásomat tulajdonképpen elismerték azzal, hogy az egyetemen záróvizsga bizottsági tagnak választottak, az évek során több hallgató kért fel konzulensének szakdolgozatához, valamint jogi szakvizsga bizottsági tag lettem.

Az oktatásba igyekeztem beépíteni a bírói munkám során szerzett tapasztalatokat. Igaz volt ez fordítva is, hiszen az elméleti tudás óriási segítséget jelentett az ítéletek indokolásához. A tapasztalatok beépítésének ékes példája, hogy mind az egyetemi tevékenységem, mind a fogalmazóképzés során többször levetítettem azt az oktatófilmet, melyet a helyi televízió segítségével készítettem „Mi történik a tárgyalóteremben?" címmel. E megtörtént jogesetet feldolgozó tárgyaláson baleseti kártérítési ügyet tárgyaltam egyetemisták és hivatásos személyek közreműködésével, a résztvevő ülnökök és a szakértő a valóságban is ezt a feladatot látták el. Az aktuális közönség mindig érdekesnek tartotta e filmet és hálásak voltak, hogy bepillantást nyerhettek a tárgyalóterembe.

Bendicskó Gyurinak szemináriumvezetője voltam, ő a tanúja annak, hogy bírói hivatásomból adódóan a tananyagoknak kifejezetten a gyakorlati oldalát tudtam átadni a hallgatóknak. Bízom benne, hogy egy kevés szerepem nekem is volt pályaválasztásában, abban, hogy világossá váljon számára, mennyire fontos és felelősségteljes, ugyanakkor érdekes a bírói munka.

Az egyetemisták hozzáállásából rádöbbentem, mennyire irtóznak a társadalombiztosítási jogtól. Úgy vettem észre, hogy a munkajoggal jobban meg-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 175 2025. 10. 09. 20:02

békélnek, de a TB közel sem a kedvencük. Oktatói tevékenységem alatt igyekeztem arra rávilágítani, hogy ez az egyetlen jogterület, ami már a szülés előtt érinti az anyákat, családokat, a halál után pedig az özvegyeket, árvákat. Egész életünket végig kíséri a táppénz, a családi pótlék, a biztosítási jogviszony és még sok más jogintézmény. Visszatekintve úgy gondolom, néhány embert sikerült „megfertőznöm" e jogterület iránt érzett szeretetemmel, akikből kiváló szakemberek váltak.

Örömmel nyugtázom, hogy én mindig is azt csináltam, amit szeretek. Ez nagyban megkönnyítette munkámat, nem ritkán volt jótékony hatással a teljesítményemre is. Akkoriban nagy volt az ügyérkezés, ennek ellenére azt mondhatom, hogy hatékonyság mellett megalapozottság is jellemezte a bírói munkámat.

Számos kitüntetésben részesült bírói, illetve oktatói munkája elismeréseként.

Azt mondhatom, hogy amit egy bíró pályája során kitüntetésként, elismerésként megkaphat, az számomra megadatott. 2002-ben címzetes megyei bírói címben részesültem, amit abban az időben érdemeink szerint kaptunk, de elnyertem a Juhász Andor díj ezüst fokozatát is. Ami a szívemhez legközelebb áll, az határozottan a 2016-ban elnyert Év Bírája kitüntetés, mely számomra a kollégák megbecsülésének, tiszteletének a szimbóluma. Bár nem tartozik a hivatalos elismerésekhez, mégis szeretném megemlíteni a volt jegyzőimnek, kolléganőimnek búcsúajándékát. Lefényképezték a dolgozószobám ajtaját, illetve egy folyosórészletet és készítettek egy „ítéletet" is, amelyben köteleztek, hogy látogassam meg őket, amikor időm engedi. Fellebbezési jogot nem biztosítottak számomra.

Oktatási tevékenységem elismeréseként elnyertem a Miskolci Egyetem Érdemes Oktatója címet, továbbá az innovációs és technológiai minisztertől Oktatói Szolgálati Emlékérmet is átvehettem.

Úgy érzem, minden területen igyekeztem az emberek igényeit meghallgatni. Szakszervezeti tevékenységem során különös gondot fordítottam arra, hogy a dolgozók támogató hátteret érezzenek maguk mögött és számíthassanak az anyagi segítségre, ha rászorultak vagy például valamilyen váratlan kiadásuk keletkezett. Talán ezért is kaptam külön elismerést a szakszervezettől.

Azt gondolom, a segíteni akarás mindig szerves része volt az életemnek. Az egyetemen például szerettem a hallgatókat felkészíteni versenyekre, különféle megmérettetésekre és szívesen vettem részt tankönyvek, egyetemi jegyzetek készítésében, amelyek megkönnyítették a tanulást, a vizsgázást. Örömmel tölt el, hogy ezeket még a szakvizsgára való felkészülésnél is forgatták a fogalmazók.

De említhetném a segítségnyújtás kapcsán azt is, hogy amikor ellenőrként dolgoztam a társadalombiztosításnál, rájöttem, hogy azok az ügyintézők, akik tulajdonképpen a társadalombiztosítás pénzével gazdálkodnak, nem kapnak semmiféle segítséget a munkájukhoz, mert akik ellenőrzik őket, nem adnak tanácsot, hanem csak utólag megállapítják a hiányosságokat. Szívesen vállaltam hát később, hogy

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 176 2025. 10. 09. 20:02

a BOKIK közreműködésével oktatásokat, tanfolyamokat tartsak nekik és átadjam az ügyintézőknek a munkajog és társadalombiztosítás terén szerzett tapasztalataimat.

A nyugdíjkorhatár betöltése után is folytatta pályafutását.

Igen, abban az időben 62 év volt a nők nyugdíjkorhatára, én pedig további hat évig dolgoztam, míg a 68. életévem betöltésével bírói tisztségemből felmentettek a nyugdíjkorhatár betöltésére tekintettel. Ugyanolyan lelkesedéssel folytattam hivatásomat az utolsó években is, mint fiatal bíróként, azt mondhatom, hogy sajnáltam is, mikor végleg ott kellett hagynom a pulpitust. Összesen közel 50 évet dolgoztam, 1969. szeptember 1. napjától 2019. június 30-ig folyamatosan.

Ujabb Orsi lett az „utódom", aki nagyon kedves számomra. Anélkül segített nekem ítélettervezeteket írni és jött tárgyalásokat hallgatni, hogy bárki kötelezte volna rá. Feltett szándéka volt, hogy mindent megtanuljon tőlem, nagyon becsülöm ezért. Szívvel-lélekkel, megbízhatóan, körültekintően és alapos ismeretekkel tette mindezt.

Mivel tölti nyugdíjas éveit?

Számomra mindig is a család állt az első helyen, úgy gondolom, ha ott minden rendben van, akkor végezhetjük kiegyensúlyozottan, boldogan munkánkat. Igaz ez különösen akkor, ha az ember szereti is, amit csinál, mint ahogy az én esetemben történt.

A prioritás nyugdíjas éveim alatt sem változott, rengeteg időt töltök a két unokámmal, ők tartanak engem fiatalon. Mindkettejüknek nagyon jó a kézügyessége, gyakran készítenek nekem valamilyen kis ajándékot, festményeket, melyeket az otthonomban őrzök.

A jogszabályváltozásokat próbálom követni, egyrészt azért, mert érdekel, másrészt pedig azért, mert mai napig előfordul, hogy ismerősök, volt kollégák megkeresnek, segítséget kérnek. Ez jó érzéssel tölt el, örülök, hogy szakmai probléma esetén számítanak rám.

Mit üzen a jövő generációjának?

Azt mondtam mindig, hogy akkor tarthatja magát egy bíró jó bírónak, amikor egy vesztes ügyfél úgy megy ki az ajtón, hogy megköszöni az ítéletet. Ez azt jelenti, hogy a bírónak sikerült elmagyarázni és megértetni az ügyféllel, hogy adott esetben miért nincs igaza, miért nem lehet rajta segíteni. Neki ez a legjobb, mert a jövőben nem fog ezen a jogeseten járni, zakatolni az agya. Annak idején nagyon sok ügyfél lepte el a társadalombiztosítást beadványokkal, ők aztán nagyon örültek, mikor a tárgyalás előtti egyeztetés lehetősége bekerült a jogszabályba is anélkül, hogy az jogellenes lenne. Ilyenkor az ember el tudta magyarázni, hogy milyen szempontokat kell figyelembe venni. Nagyon fontos az egyeztetés, a kommunikáció. Nem erődemonstrációra kell tehát törekedni.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 177 2025. 10. 09. 20:02

Soha ne felejtsék el a fiatalok, hogy minden ügy mögött emberek állnak, emberi életekről kell dönteni. Lehet, hogy több munkával jár egy eset megoldása, ha a dolgok mögé néznek, de merjék ezt felvállalni! Munkaügyi ügyekben a magánszemély, a munkavállaló csak azt tudja, hogy valamilyen problémája van, nem ismeri ennek a jogi hátterét. Alkalmanként a munkáltatónak is meg van határozva jogszabály által a nyilatkozati útja, sok esetben nem tehet mást, hiába tudja, hogy nem igaz, amit mondott, akkor is tartani kell magát ahhoz az álláspontho. Fontos tehát, hogy lássák a problémát, lássák az embert, lássák azt, hogy valahogy a munkavállaló sérelmét orvosolni kell. Megnyugvásra törekedjenek!

„Legszebb emlék a szeretet, melyet mások szívében hagyunk magunk után."
(Marcus Tullius Cicero)

Szakmai életút

1983 – bíró, Miskolci Munkaügyi Bíróság

1990-1992 – elnök, Miskolci Munkaügyi Bíróság

2019 – nyugdíjba vonulás

Tagja volt a Munkaügyi Bírák Országos Egyesületének.

Tagja volt az Országos Jogi Szakvizsga Bizottságnak és a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara Záróvizsga Bizottságának.

Elismerések

1993 – Miniszteri Köszöntőlevél 10 éves igazságügyi szolgálat alkalmából

2002 – címzetes megyei bírósági bíró, (2012-től címzetes törvényszéki bíró)

2007 – Pro Facultate kitüntetés a Miskolci Egyetemen

2012 – címzetes törvényszéki bíró

2012 – Signum Aureum Facultatis kitüntetés odaadó oktatási, vizsgáztatási, konzulensi munkájáért, valamint a Munkaügyi és társadalombiztosítási igazgatási alapszak indításában és megvalósításában vállalt tevékenységéért

2013 – Juhász Andor díj ezüst fokozata

2014 – elismerő oklevél az Észak-magyarországi Közigazgatási és Munkaügyi Regionális Kollégium munkájában 2013. évben kifejtett kiemelkedő tevékenységért

2016 – „Az Év Bírája" díj, Miskolci Törvényszék

2017 – Miskolci Egyetem Érdemes Oktatója kitüntetés

2020 – címzetes egyetemi docensi címadományozás

2020 – Oktatói Szolgálati Emlékérem kiemelkedő oktatási tevékenység elismeréseként az Innovációs és Technológiai Minisztériumtól

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 178 2025. 10. 09. 20:02

GÖRGÉNYI ILONA

Írta: Görgényi Ilona, professor emerita, Miskolci Egyetem

1. Életrajzi elemek és állomások

1956. augusztus 10-én született, Vásárosnaményban. 1974-ben érettségizett és ugyanezen évben felvételt nyert, a József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karára, ahol 1979-ben szerzett jogi diplomát. Ezt követően a Nyíregyházi Városi Ügyészségen fogalmazóként dolgozott, majd az 1981. évi bírói-ügyészi szakvizsgáját követően, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészségen a fiatalkorúak ügyésze feladatainak ellátásával bízták meg. Első publikációja 1982-ben jelent meg az Ügyészségi Értesítőben, és ezt követően egy hónapot a Legfőbb Ügyészségen is dolgozott.

1984. július 1-től áthelyezéssel került a Miskolci Egyetemre (akkori nevén: Nehézipari Műszaki Egyetem). Tanársegédként kezdett el dolgozni az Állam- és Jogtudományi Karon, az akkori Bűnügyi Tudományok Tanszékén.

A tanszéken az oktatási feladata kezdettől fogva alapvetően a büntető anyagi jog oktatása volt, kiegészülve néhány kriminológiai témakörű előadással.

A tanszék által oktatott tantárgyakhoz kapcsolódó oktatásszervezői feladatokat 1994. július 1.–2000. június 30. között tanszékvezető-helyettesként látta el. A korábbi Bűnügyi Tudományok Tanszéke megnevezés 1995. július 1-jével megszűnt, és a Bűnügyi Tudományok Intézetében két tanszék jött létre. 2000. július 1-jétől a Büntetőjogi és Kriminológiai Tanszéken megbízott tanszékvezetőként, 2001. július 1-jétől pedig kinevezett tanszékvezetőként látta el a feladatokat a nyugdíjba vonulásáig. A tanszékvezetői feladok ellátása mellett 2017. július 1. napjától a Bűnügyi Tudományok Intézetének igazgatója volt 2020-ig. 2021. évtől professor emerita a Miskolci Egyetemen.

Idézet a büntetőjog oktatásának írásban történt hallgatói véleményezéseit összefoglaló korábbi értékelésből (2002): „A nagytöbbség frissnek és aktuálisnak ítéli meg a tananyagot […].A gyakorlatok és az előadások összhangját egyértelműen nagyon jónak minősítették a hallgatók […]. Alapvetően elégedettek a számonkérés és a leadott anyag összhangjával […]. A büntetőjogot alapvetően kedveli az évfolyam, a tárgyat hasznosnak, szükségesnek, a tanszéket korrektnek tartja."

Egyetemi pályafutásának áttekintése:

1984–1986 egyetemi tanársegéd,
1986–1995 egyetemi adjunktus,
1995–2007 egyetemi docens,
2007-től egyetemi tanár,
2000–2001 a Büntetőjogi és Kriminológiai Intézeti Tanszék megbízott vezetője,
2001–2020 a Büntetőjogi és Kriminológiai Intézeti Tanszék kinevezett vezetője,

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 179 2025. 10. 09. 20:02

1999–2006 a Miskolci Jogi Klinikai és Street Law Alapítvány (alapító és közreműködő),
2000–2020 az Állam-és Jogtudományi Kar Dékáni Tanács tagja,
2007-től a Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola törzstagja és témavezetője,
2008-tól az Állam- és Jogtudományi Kar Tudományági Doktori Tanácsának tagja,
2008–2020 a Doktorandusz Felvételi Bizottság tagja,
2017–2020 a Miskolci Egyetem ÁJK, Bűnügyi Tudományok Intézetének intézetigazgatója,
2021-től Professor emerita.

2. Eredmények, alkotások

Tudományos tevékenysége szempontjából kiemelendő, hogy az egyetemről, az első szakmai útja a dubrovniki Inter-University Centre által, 1988-ban, az Áldozatok és a büntető igazságszolgáltatás témakörben szervezett kurzuson való részvétel volt**,** amely jelentős hatást gyakorolt a tudományos témaválasztására. *A viktimológiai ismeretek érvényesülésének fő irányai a kriminológiában és a büntetőjogban* című kandidátusi értekezését 1995. február 8-án védte meg, maximális pontszámmal, és 1995-ben a Magyar Tudományos Akadémia Doktori Tanácsa, az állam- és jogtudomány kandidátusává nyilvánította. Ugyanebben az évben egyetemi docensnek nevezték ki a Miskolci Egyetemen, és 1998-ban PhD fokozatot kapott. Az értekezése kiegészített és aktualizált formában, *A viktimológia alapkérdései* címmel (289 oldal terjedelemben) 2001-ben jelent meg az Osiris Kiadó gondozásában.

A habilitációra történő felkészülés érdekében, a kandidátusi értekezése témái közül a bűnelkövető általi jóvátétel és annak büntetőjogi értékelése, valamint az állam általi kompenzáció témaköröket tovább kutatta, különösen a nemzetközi hírű, freiburgi Max-Planck Intézet (Max-Planck Institut für ausländisches und internationales Strafrecht) e témákban megjelentetett könyveire, illetve publikációira figyelemmel. A két alkalommal, összesen öt hónap időtartamú – a Commission of the European Communities ösztöndíjjal és DAAD ösztöndíjjal történt – freiburgi szakmai tanulmányútja során.

Új témaként kerültek a tudományos érdeklődése körébe a kandidátusi fokozat megszerzését követően a környezetvédelmi büntetőjog kérdései. A habilitációs kérelmet *A magyar büntetőjogi rendszer továbbfejlesztésének perspektívái* állam- és jogtudományi tudományszakra nézve nyújtotta be. A habilitációs előadásai közül a tudományos kollokviumi előadása *A környezetvédelmi büntetőjog alap problémái*, a tantárgyi előadása pedig a miskolci büntetőjogi különös részi tankönyv általa írt fejezetei közül *A közélet tisztasága elleni bűncselekmények* témakörben kerültek megtartásra 2002-ben. Ugyanazon évben a Miskolci Egyetem Társadalomtudományi Habilitációs Bizottsága „habilitált doktor” címet adományozott

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 180 2025. 10. 09. 20:02

részére. Nagy megtiszteltetés volt számára, hogy később, e bizottság tagja lehetett és részt vett a Miskolci Egyetem Habilitációs Bizottságának a munkájában.

Az egyetemi tanári pályázat benyújtása előtt jelent meg, a HVG-ORAC Kiadó gondozásában, 2006-ban a második monográfiája, *Kárjóvátétel a büntetőjogban, mediáció a büntetőügyekben* címmel (237 oldal). 2007-ben egyetemi tanári kinevezést kapott a Miskolci Egyetemen.

A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán folyó *oktatási tevékenység* körében az 1984. július 1-jei alkalmazását követően folyamatosan részt vett általános jelleggel a Büntetőjog és alkalmanként a Kriminológia tantárgyak oktatásában, visszafogottan jelenleg is.

Büntetőjog tárgyból – az oktatás tanszéki szervezése mellett – a tankönyvek írásában 2002-től vett részt. Tanszékvezetőként – a már rendelkezésre álló *Büntetőjog* különös rész tankönyv mellett – folyamatosan erőfeszítéseket tett a *Büntetőjog általános rész* című tankönyv, tanszéki oktatók általi megírása és megjelentetése érdekében, amely először és azóta is a Complex (később Wolters Kluwer) Kiadónál jelent meg.

A jogász alapképzésben három alternatív tárgyat dolgozott ki: Kárhelyreállító igazságszolgáltatás a büntetőügyekben és az EU-jogharmonizáció; Viktimológia; továbbá Környezetvédelmi büntetőpolitika az Európai Unióban.

A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán létrehozott Jogi Klinikai Program keretében, az 1998/99-es tanévtől összesen 14 féléven keresztül folytatta az oktatói-ügyvédi összekapcsolt tevékenységet, amelynek keretében számos büntetőügyben vállalt el büntetőjogi védelmet. A Miskolci 10. számú Ügyvédi Iroda és a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Ügyvédi Kamara tagja volt.

Az ERASMUS hallgatók számára a Restorative elements in criminal law című tárgy keretében tartott foglalkozásokat. A Kriminológia MA képzés keretében több tantárgy tárgyfelelőse volt és jelenleg is oktat.

A joghallgatók szakdolgozatainak témavezetése, évfolyamdolgozatainak konzultálása a jogászképzés keretében fontos feladat. Az egyetemi tanári pályázat benyújtása előtt, az 1996-tól kezdődő tíz évben különböző témakörökben 112 évfolyamdolgozat és 87 szakdolgozat (összesen 199 dolgozat) esetében látta el a konzulensi feladatokat. Több hallgató készített a témavezetésével TDK dolgozatot is. A tudományos diákköri munkába bekapcsolódó és az Országos Tudományos Diákköri Konferencián résztvevő hallgatói közül ketten első helyezést (1997, 2017) nyertek, további hallgatók pedig második és harmadik helyezést, illetve különdíjat szereztek. 2011-ben a XXX. Jubileumi Országos Tudományos Diákköri Konferencia Emlékérme (60 éves a tudományos diákköri mozgalom) kitüntetést kapta meg.

A Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola munkájában a megalakulásától kezdve részt vesz, amelynek alapító tagja, törzstagja és témavezetője. Témavezetése mellett tíz doktorandusz szerzett abszolutóriumot és hatan sikeresen megvédték a doktori értekezésüket.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 181 2025. 10. 09. 20:02

Az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán két alkalommal a Habilitációs Szakértői Bizottság tagjaként működött közre, valamint opponensként PhD eljárásban és PhD szigorlaton bizottsági tagként vett részt. A PPKE Jog- és Államtudományi Karán két esetben volt a Habilitációs bizottság tagja és a Doktori Iskola felkérésére szintén opponens, valamint több esetben a szigorlati bizottság tagja volt. Részt vett a PTE Állam- és Jogtudományi Karának megkeresésére két alkalommal PhD szigorlati vizsgáztatásban, és egy alkalommal, nyilvános védésen bizottsági tagként. Továbbá a KRE Állam- és Jogtudományi Karán egy alkalommal a Habilitációs Bizottság tagja és a Miskolci Egyetem Állam és Jogtudományi Karán a Habilitációs Bizottság elnöke volt. Az MTA doktori eljárása során közreműködött doktori habitus vizsgálatban.

Több külföldi tanulmányúton, nemzetközi konferencián illetve tudományos rendezvényen vett részt, és többször nyert el külföldi kutatómunkára irányuló ösztöndíjat, illetve részese volt nemzetközi-európai uniós projekteknek. A dubrovniki Inter-University Centre of Post-graduate Studies tíz napos kurzusának résztvevője volt 1988-ban, és ugyanott 1990-ben előadással szerepelt, majd az 1994. évi kurzusra közreműködő előadóként szintén meghívást kapott. 1989-ben részt vett a Salzburg Seminar of the Harvard University 'American Law and Legal Institutions' témájú, kéthetes kurzusán, majd ugyanebben az évben a Nemzetközi Büntetőjogi Társaság XIV. Kongresszusán, Bécsben. 1990-ben tanulmányúton volt a Lappföldi Egyetemen, majd két hetet töltött HEUNI-ösztöndíjjal az ENSZ Bűnmegelőzési Intézetében, Helsinkiben. 1993-ban az „Oxford Colleges Hospitality Scheme for East - European Scholars" ösztöndíjjal egy hónapot az oxfordi Wolfson College-ben tartózkodott, majd ugyanezen évben Gönczöl Katalin professzor szervezésében kéthetes hollandiai tanulmányúton vett részt. 1994-ben British Council ösztöndíjjal Angliában és Skóciában volt tanulmányúton. Ugyancsak 1994-ben „Commission of the European Communities" ösztöndíjjal 3 hónapig a freiburgi Max-Planck Intézetben (Max-Planck Institut für ausländisches und internationales Strafrecht) tartózkodott. 1995 nyarán a *Bevezetés a közösségi jogba* és *Az amerikai jog rendszere* témájú, az Université de Paris I. Pantheon-Sorbonne szervezésében egyhónapos kurzuson vett részt Párizsban. A XIV. és a XVI. Nemzetközi Összehasonlító Jogi Kongresszusokhoz kapcsolódóan két alkalommal nemzeti referens volt (1994: Alternatív szankciók, társszerzőként, 2002: A nemzetközi és a hazai korrupció elleni küzdelem büntetőjogi eszközei, szerzőként) és 1994-ben az athéni konferencián is részt vett. A TEMPUS program keretében 1996-ban két kéthetes tanulmányúton volt Skóciában (Strathclyde Egyetem) és Angliában (Warwick-i Egyetem). 1998-ban, Washington DC-ben szakértőként működött közre a 'Handbook on Justice for Victims' megalkotásában. 2000-ben szakértőként meghívást kapott az ENSZ X. Bűnmegelőzési Kongresszusára, ahol a büntetőügyekben történő helyreállító igazságszolgáltatás kérdései először szerepeltek napirenden. Ugyancsak 2000-ben DAAD 6. program keretében

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 182 2025. 10. 09. 20:02

ösztöndíjjal (professzorok, illetve magas szintű tudományos tevékenységet végzők számára) tartózkodott kutatás céljából két hónapig ismételten Freiburgban, a Max-Planck Intézetben (Max-Planck Institut für Ausländisches und internationales Strafrecht). Ezen Max-Planck Intézet és az Országos Kriminológiai Intézet szervezésében, a 2001 őszén megrendezett német-magyar kollokviumon, a vagyonelkobzás magyar büntetőjogi szabályozásának történetéről tartott előadást. 2006 őszén meghívást kapott szakértőként Brüsszelbe, az Európai Bizottság által szervezett, *„A kölcsönös elismerés elvének az ítéletekre és a próbaidőt megállapító határozatokra való, a próbaidő alatti magatartási szabályok és alternatív szankciók felügyelete céljából történő alkalmazásáról"* készülő kerethatározat tervezetét megvitató szakmai programra.

Egy nemzetközi összehasonlító kutatásban, illetve négy európai uniós projektben vett részt. Az 1990-es években magyarországi témafelelőse volt egy négy ország (Anglia, Németország, Lengyelország, Magyarország) hat városában (Plymouth, Salford, Mönchengladbach, Varsó, Lublin és Miskolc), Rob Mawby koordinálásával, a betöréses lopások áldozataira irányuló nemzetközi összehasonlító kutatásnak. Részt vett a Crime Repression Costs in Context témájú, a Commission of the European Communities által támogatott és a Firenzei Egyetem által koordinált európai uniós kutatási programban (miskolci koordinátor: Róth Erika), előadással a kapcsolódó lisszaboni konferencián, 2009-ben**.** Továbbá az Európai Bizottság által támogatott és az Italian Ministry of Justice, European Forum for Restorative Justice és a Psychoanalytic Institute for Social Research koordinálásával lefolytatott „Restorative Justice and Crime Prevention" témájú uniós projektnek volt magyarországi képviselője és részt vett az értékelő konferencián is (Nisida, Olaszország, 2010). A 3E-RJ-Model (The 3E Model for a Restorative Justice Strategy in Europe) témájú, a görögországi Arisztotelész Egyetem (Thesszaloniki) koordinálásával és 11 ország részvételével (Görögország, Egyesült Királyság, Bulgária, Finnország, Magyarország, Lengyelország, Spanyolország, valamint Törökország, Hollandia, Dánia és Németország) 2011–2013 között zajlott európai uniós projekt magyarországi témafelelőse és résztvevője volt, Jacsó Judittal együtt. Közösen készítették az országjelentést, részt vettek 2011-ben, 2012-ben és 2013-ban a kutatási programokban, illetve konferenciákon Thessalonikiben és Athénban. Szintén a 2010-es évek elején „A korrupció elleni fellépés" kutatási témakörével összefüggésben lehetőséget kapott az Állami Számvevőszék „Korrupciós kockázatok feltérképezése – integritás alapú közigazgatási kultúra terjesztése" témájú, kiemelt európai uniós projektben való részvételre és publikálásra. Visiting professorként 2013-ban a római La Sapienze Egyetemen (Sapienza Universita di Roma) tartózkodott. Rendszeresen részt vett, illetve előadásokat tartott külföldi és hazai konferenciákon.

A tudományos-kutató munkájára inspirálólag hatott az is, hogy több esetben hazai pályázat, illetve kutatás részese lehetett. Közreműködött a Warwick-i Egyetem Jogi Kara és a Miskolci Egyetem Jogi Kara között, a Magyar Ösztöndíj

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 183 2025. 10. 09. 20:02

Bizottság és a British Council által támogatott kutatási programban (1996–1999), valamint „Az Európai Unióhoz való csatlakozás kihívásai a bűnözés és más devianciák elleni fellépés területén" témájú OKTK projekt (2003–2004) megvalósításában (a két utóbbi hazai koordinátora, illetve kutatásvezetője Lévay Miklós professzor volt). A Magyar-Brit Csereprogram keretében 1997-ben, 1998-ban és 1999-ben angliai tanulmányutakon vett részt. Mindezekkel párhuzamosan két egyéni OTKA pályázatot nyert és valósított meg.

Szakértőként részt vett az Országos Kriminológiai Intézet által a Széchenyi terv keretében lefolytatott országos szintű, empirikus viktimizációs vizsgálat előkészítésében, 2002-ben. Közreműködött *A társadalmi kohéziót erősítő bűnmegelőzési és reintegrációs programok módszertani megalapozása* című kiemelt, TÁMOP projektben (2008, 2010–2012) és a Criminality in the economic field Romanian and Hungarian legislation c. összehasonlító kutatási projektben. Részt vett 2016–2017 között az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében „Az európai büntetőjog aktuális kérdései" valamint a „Büntetőjogi jogeset- és feladattár megalkotása" projektek megvalósításában. Az EFOP-3.6.1 projektben, az 5. Kiválósági Központ alprojekt keretében kutatóként szintén közreműködött 2017-2018 között.

3. Összegzés

Tudományos–kutatói tevékenységének több iránya bontakozott ki.

Kutatási területei: alternatív büntetések – közösségi szankciók; resztoratív elemek és tendenciák a büntetőjogban; mediáció a büntetőügyekben; viktimológia; a korrupció elleni fellépés büntetőjogi eszközei; környezetvédelmi büntetőjog; a szülői fegyelmezési jog megítélése a büntetőjogban.

Elsőként kiemelendő, hogy a kandidátusi értekezésének témái közül a bűnelkövető általi jóvátétel és annak büntetőjogi értékelése, valamint az állam általi kompenzáció témakörökből a kutatási eredményeket folyamatosan publikálta. Visszatekintve a Nemzetközi Büntetőjogi Társaság (AIDP) 1974-ben, Budapesten megrendezett XI. Kongresszusára, nemcsak az alapítás félévszázados jubileumát ünnepelték, hanem a nemzetközi rendezvény napirendjén a harmadik témakör „A bűncselekmények áldozatainak kompenzációja" volt. E témát előzetesen a freiburgi előkészítő kollokviumon, a „Max-Planck Institut für ausländisches und internationales Strafrecht"-ben megvitatták és a nemzeti referátumok mellett Jescheck professzor egy tématanulmányt készített. A budapesti kongresszuson a harmadik szekció témájának megvitatásán szintén Jescheck professzor elnökölt, az elnökhelyettes és titkár pedig Györgyi Kálmán volt. A kapcsolódó határozat három lényeges pontban foglalható össze: az áldozat kártalanítása közalapokból, a sértett kompenzációja a büntetőeljárásban és a sértett kompenzációjának előmozdítása egyéb intézkedésekkel.

Ezért volt fontos, hogy a Nemzetközi Büntetőjogi Társaság budapesti kongresszusát követően pontosan negyedszázaddal a bűncselekmények áldozatainak állam ál-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 184 2025. 10. 09. 20:02

tali kompenzációja témakörben jogi szabályozás született hazánkban: az 1074/1999. (VII. 7.) Korm. határozat „A bűncselekmények áldozatai és hozzátartozóik védelme, káruk megtérülése, enyhítése érdekében teendő jogalkotási feladatokról és egyéb intézkedésekről". Ennek tervezetét és indokolását Gönczöl Katalin professzor kérésére egyrészt 1997-ben elkészítette Görgényi Ilona. Másrészt szakértőként közreműködött az egyes személy elleni erőszakos bűncselekmények áldozatainak kárenyhítéséről szóló magyar jogi szabályozás kimunkálása során, az Igazságügyi Minisztérium Büntetőjogi Kodifikációs Főosztályához kapcsolódóan, az 1998. és 1999. években, s összeállította az A és B verziós jogszabály szövegének tervezetét és azok indoklását. A témában a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán Szakmai Nap szerveződött 1998 őszén és az általa készített szövegtervezet az indokolással publikálásra is került a Horváth Tibor által szerkesztett kutatási összefoglalóban. Ezen szövegtervezet és a hivatkozott Korm. határozat tartalma közötti hasonlóságoktól eltekintve, érdemes utalni azon hasonlóságokra és megállapításokra, amelyeket egyfelől a fentiekben hivatkozott Nemzetközi Büntetőjogi Társaság budapesti kongresszusán megalkotott határozat és a bűncselekmények áldozatainak kárenyhítéséről szóló 2004/80/EK irányelv összehasonlításával publikált. A Nemzetközi Büntetőjogi Társaság tevékenységét a budapesti határozatot követően is jellemezte a bűncselekmények áldozatainak érdekében történő fellépés. 1999. évben a Nemzetközi Büntetőjogi Társaság és más nemzetközi szervezetek a 2000. évi, X. ENSZ Bűnmegelőzési Kongresszusra történő felkészülés érdekében közös ajánlásokat alakítottak ki a büntetőügyekben történő resztoratív igazságszolgáltatás alkalmazása érdekében. Nemzetközi szinten a közös ajánlások abban az évben születtek, amikor az Európa Tanács önálló ajánlást alkotott a büntetőügyekben történő mediáció témakörben és hazánkban is az 1074/1999. (VII. 7.) Korm. határozatba bekerült annak megvizsgálási igénye, hogy a Büntető Törvénykönyv rendelkezései közé miként illeszthetők be olyan szabályok, amelyekkel a bűncselekménnyel okozott sérelmek jóvátétele esetén az elkövetővel szemben enyhébb felelősségre vonást tesznek lehetővé. Egyrészt az utóbbi elvárásra figyelemmel, másrészt az európai uniós jogkötelezésre és annak teljesítési határidejére, valamint a nemzetközi, európai gyakorlati megoldásokra figyelemmel sürgetővé vált hazánkban is a mediáció bevezetése a büntetőügyekben. Amíg a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény koncepciójának elkészítésében – felkérésre – szakértőként közreműködött az Igazságügyi Minisztérium kodifikációs bizottságában, a büntetőügyekben történő helyreállító igazságszolgáltatás leggyakoribb formájaként alkalmazott, és hazánkban 2007. január 1-jétől bevezetésre került közvetítői eljárás szakmai elfogadtatása és gyakorlati alkalmazása érdekében monográfiában dolgozta fel a helyreállító igazságszolgáltatás kapcsolódási pontjait a büntetőjoghoz, a több évszázados történeti előzményekre, a nemzetközi és az európai szervezetek elvárásaira figyelemmel. A *Kárjóvátétel a büntetőjogban, mediáció a büntetőügyekben* című könyve a mediáció bevezetése előtti évben, 2006-ban jelent meg.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 185 2025. 10. 09. 20:02

A tudományos-kutatói érdeklődésének további iránya a környezetvédelmi büntetőjog. Ebből a témakörből az első angol nyelvű cikke 1995-ben, a magyar nyelvű pedig 1997-ben jelent meg. Néhány évvel később a környezeti bűncselekmények elleni büntetőjogi fellépés angliai tapasztalatairól, majd a jogi személy felelősségre vonásával való összefüggésről publikált. A 2002-ben zajlott habilitációs eljárásban a tudományos kollokviumi előadása is a környezetvédelmi büntetőjog alapproblémái témakörben kerültek megtartásra. *A természeti erőforrások joga, különös tekintettel a mezőgazdasági földekre* című projektben (2017–2018), a *Környezetvédelmi büntetőjog az európai elvárásokra figyelemmel* témakört dolgozta fel. Továbbá e kutatási témában két magyar nyelvű cikk jelent meg társszerzőségben, az EFOP-3.6.1 projekt keretében. A közelmúltban pedig általa e témakörből írt újabb tanulmányok angol és magyar nyelven.

Végül az új évezred elejétől fókuszált a korrupciós bűncselekményekre is. A 2002-ben megrendezett, XVI. Nemzetközi Összehasonlító Jogi Kongresszushoz kapcsolódóan nemzeti referátumot készített *A nemzetközi és hazai korrupció elleni küzdelem büntetőjogi eszközei* címmel. Több publikációja jelent meg, beleértve a vonatkozó büntetőjogi tankönyvi részeket is. Publikációi közül kiemelendő a Bűnügyi Tudományi Közlemények 7. számában (Miskolc, 2004), a *Büntetőjogi tendenciák a vesztegetés kriminalizálása területén az európai uniós* és más nemzetközi dokumentumok tükrében címmel megjelent tanulmány. Ebben rámutatott arra, hogy nemzetközileg egyrészt, az aktív vesztegetés elleni fellépés vált dominánssá a passzív vesztegetéssel szemben a büntetőjogi fellépés során, másrészt erősödött a büntetőjogi tilalmazottság és szankcionálás igénye a gazdasági vesztegetés elleni küzdelem terén. Az új Büntető Törvénykönyv, a 2012. évi C. törvény kodifikációs bizottságában ez az indokolt változási irány elfogadásra került. A védendő jogi tárgyak, illetve a büntetőjogi szabályozás sorrendje kétszeresen megváltozott. A gazdasági vesztegetés expanziójával a hatályos büntető kódexben az első helyre került a gazdasági életet érintő korrupció elleni büntetőjogi fellépés. Továbbá mind a gazdasági, mind a hivatali és egyéb korrupciós bűncselekmények körében az aktív vesztegetés került az első helyre, felváltva a korábbi passzív-aktív vesztegetési sorrendet a büntetőjogi szabályozásban.

Szakmai-közéleti tevékenységei: Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Ügyvédi Kamara tagja (1993–2020), részfoglalkozású egyetemi docens a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának Büntetőjogi és Kriminológiai Tanszékén (1998–2020), MTA Miskolci Terület Bizottsága Állam- és Jogtudományi Szakbizottsága Bűnügyi Tudományok Munkabizottságának titkára (2001–2020), MTA Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Testülete Állam- és Jogtudományi Szekciójának elnöke (2004–2008), Miskolci Jogi Szemle Tanácsadó Testületének tagja (2006-), Miskolci Egyetem Társadalomtudományi Habilitációs Bizottságának tagja (2009–2013), Miskolci Egyetem Etikai Bizottságának elnöke (2011–2013), Miskolci Egyetem Habilitációs Bizottságának tagja (2014–2019), Magyar Bün-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 186 2025. 10. 09. 20:02

tetőjogi Társaság tagja (2006-). Magyar Kriminológiai Társaság (tagja 1985-tól), Viktimológiai Szekciójának elnöke (2007–2012), előtte és utána vezetőségi tagja. Az eurocrim 2013 nemzetközi konferencián a Tudományos Szervező Bizottság tagja (2013), Ügyészek Lapja Szerkesztőbizottságának tagja (2014-), Ügyészségi Szemle Szerkesztőbizottságának tagja (2016-), MTA Miskolci Terület Bizottsága Állam- és Jogtudományi Szakbizottságának tagja (2017-), Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Európai és Nemzetközi Büntetőjogi Kutató Központ tagja (2017-), az Alternatív Konfliktuskezelési és Vitarendezési Európai Szemle Tanácsadó Testület tagja (2017-), Miskolci Jogtudó Szerkesztőbizottságának tagja (2017-), Publicationes Universitatis Miskolcinensis, Sectio Juridica et Politica Szerkesztőbizottságának tagja (2018–2020), Miskolci Egyetem Habilitációs Bizottságának tagja (2019–2020).

Elismerések, kitüntetések:

Legfőbb Ügyészi Dicséret, 1983
Rektori Dicséret a Miskolci Egyetemen, 1988
Vámbéry Rusztem-Díj (II. fokozat, Magyar Kriminológiai Társaság), 2002
Belügyminiszteri Dicséret, 2003
Lónyay Menyhért emlékérem (MTA), 2006
Pro Facultate, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2007
Pro Facultate, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2008
Igazságügyi Hivatalért Emlékérem, 2010
XXX. Jubileumi Országos Tudományos Diákköri Konferencia Emlékérme (60 éves a tudományos diákköri mozgalom), 2011
Szent-Györgyi Albert Díj, 2015
Miskolci Egyetem Érdemes Oktatója, 2019
Elismerő Oklevél Kitüntetés, Debreceni Egyetem, 2021
PRO UNIVERSITATE, Miskolci Egyetem, 2021
Magyar Érdemrend Lovagkeresztje, 2021

A Magyar Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetés indokolása a következő volt: A büntetőjog, a viktimológia, illetve a resztoratív igazságszolgáltatás területén folytatott több évtizedes, kiemelkedő kutatói, oktatói és tudományszervezői munkája, valamint eredményes egyetemi vezetői és tudományos közéleti tevékenysége elismeréseként kapta meg a Magyar Érdemrend lovagkeresztje kitüntetést.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 187 2025. 10. 09. 20:02

HARTAI ÉVA

Írta: Mádai Ferenc, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

Hartai Éva geológus, PhD, a Miskolci Egyetem Nyersanyagkutató Földtudományi Intézetének címzetes egyetemi tanára. Közel ötvenéves oktatói tapasztalattal rendelkezik, mindvégig a Miskolci Egyetem diákjait tanította. Diákjai generációkon keresztül tisztelik és tartják vele a szakmai és emberi kapcsolatot. Oktatói sokszínűségét jellemzi, hogy az általa oktatott tárgyak a földtan széles spektrumát képviselik. Az egyetemi oktatás mellett elkötelezte magát a tudományos ismeretterjesztés mellett is, melyben kiváló hazai és nemzetközi sikereket ért el. Számos olyan esemény, rendezvény, akció ötletgazdája és szervezője volt, amelyek a geológiai ismeretek terjesztését szolgálták.

Elsősorban oktatónak vallja magát, de jelentős kutatási eredményeket és szakmai közéleti tevékenységet tartalmaz életútja. Kutatómunkáját számos uniós támogatású, nemzetközi együttműködésben megvalósult kutatási projekt reprezentálja, melyekben többnyire vezető szerepet játszott. A szakmai közélet iránti elhivatottságát jelzi, hogy a geológusok európai szövetségében – European Federation of Geologists, EFG – különböző pozíciókban 15 évig aktívan tevékenykedett, számos eredményt megvalósítva.

1. Életrajzi összefoglaló, oktatási tevékenység

Hartai Éva 1951-ben született Sárospatakon. Elvált, volt férje Seres László festő-restaurátorművész. Három gyermekük született, Dávid (1975), Anna (1978) és Máté (1986). Dávid 2005-ben balesetben elhunyt, Anna PhD fokozattal rendelkező geográfus, Máté pedig mérnök-informatikus. Két unokája van: Erik 10, Léna 8 éves.

Hartai Éva az általános és középiskoláit Miskolcon végezte, a Földes Ferenc Gimnáziumban érettségizett. 1976-ban szerzett 'Okleveles geológus' diplomát a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karán. Az egyetem elvégzése után Miskolcon kezdett dolgozni, az akkori Nehézipari Műszaki Egyetem Bányamérnöki Karának Földtan-Teleptani Tanszékén. Munkáját tanszéki mérnökként kezdte, majd egy év múlva tanársegéd lett. Oktatóként a *Geológiai alapismeretek* című tárgy gyakorlatait tartotta. Emellett fő tanszéki feladata a Magyarország földtanát és az őslénytant bemutató tematikus gyűjtemények rendezése volt.

1983-ban egyetemi doktori címet szerzett az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, ezt követően 1984-ben egyetemi adjunktusi kinevezést nyert. Ettől az évtől oktatási feladatai mellett a Bányamérnöki Kar Dékáni Hivatalának vezetője volt. Legkisebb gyermekének születése után, 1986-ban 3 évig GYES-en volt, majd to-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 189 2025. 10. 09. 20:02

vábbi három évig félállású oktatóként dolgozott. 1992-től lett ismét teljes állású egyetemi adjunktus. Ekkoriban a *Geológiai alapismeretek* mellett az Ércteleptan és a *Magyarország földtana* című tárgyak gyakorlatait is tartotta. Feladata volt továbbá a tanulmányutak és terepgyakorlatok szervezése. Az 1990-es évek végétől a következő tárgyak előadója lett: *Alkalmazott földtan*, *Földtan-Környezetföldtan*, *Földtani alapismeretek*. Ezzel egyidőben több alkalommal vett részt az Olajmérnöki Tanszék által szervezett, külföldi olajmérnökök számára tartott angol nyelvű továbbképző programokban, ahol *a Petroleum Geology* című tárgyat oktatta

2000-ben szerzett PhD fokozatot a Kassai Műszaki Egyetemen, ezután 2001-től egyetemi docensi státuszba került. A bolognai oktatási rendszer bevezetésével a *Geológia* című tárgy tantárgyfelelőse lett, melyet a Műszaki Földtudomány Kar minden alapszakos hallgatója hallgatott. Ehhez a tárgyhoz készült a két kiadást megért A változó Föld című gazdagon illusztrált tankönyve (Hartai, 2003)[1], melyet az ország valamennyi földtudományi alapképzési programjában használtak és használnak. 2004-től öt évig a miskolci feladatai mellett a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetemen volt vendégoktató, *Geológiát* és *Történeti földtan*t tanított.

A *Geológia* mellett ő jegyezte az alapszakos hallgatók számára a *Teleptani alapismeretek* és a *Környezetföldtan* című tárgyakat is. Az angol nyelvű olajmérnöki képzési programban a *Petroleum Geology* című tárgyat oktatta. Az oktatott tárgyakhoz számos online elérhető oktatási segédletet készített, illetve nyomtatásban is megjelent a *Teleptani alapismeretek* és a *Magyarország földtana* című jegyzete (Hartai, 2004[2], 2005[3]). Választható tárgyként jegyezte a *Basic Concepts of Geology* című tárgyat, amely a Kar által elsőként meghirdetett angol nyelvű tárgy volt.

Hartai Éva 2005–2011 között részt vett az EGEC (European Geotechnical and Environmental Course) és az EMEC (European Mineral Engineering Course) nemzetközi képzési programokban is. Az előbbi esetében az *Environmental Geology*, utóbbinál az *Economic Geology* című tárgyat oktatta.

A Földtudományi mérnöki mesterszakos képzésben az *Elemző földtan* című tárgy előadója volt. A mesterszak angol nyelven is indult a külföldi és magyar hallgatók számára, így a tárgy angol változatát, a *Physical Geology*t szintén ő jegyezte.

A felsorolt alap-és mesterszakos tárgyak nagy részét Hartai Éva 2016. évi nyugdíjba vonulásáig oktatta. Ezt követően – már nyugdíjasként – még tovább vitte az *Elemző földtan*, a *Physical Geology* és a *Basic Concepts of Geology* tárgyakat, egészen 2024 őszéig.

[1] Hartai Éva: *A változó Föld*. Miskolci Egyetemi Kiadó-Well-Press Kiadó, Miskolc, 2003, 57.

[2] Hartai Éva: *Teleptani alapismeretek*. Egyetemi oktatási segédlet. Miskolci Egyetem, 44, FT.2004-2386.ME.

[3] Hartai Éva: *Magyarország földtana.* Egyetemi oktatási segédlet. Miskolci Egyetem, 62, FTT.2005-2421.ME.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 190 2025. 10. 09. 20:02

2. Tudományos tevékenység

Hartai Éva kutatói pályája műszeres ásványtani analízissel indult. Diplomamunkájának témája különböző genetikájú agyagásványok morfológiai jellegeinek vizsgálata volt. Ennek eredményeit foglalta össze a Földtani Közlönyben megjelent publikációjában (Seresné Hartai, 1983a)[4]. Ebben az évben jelent meg egy riolittufákkal foglalkozó közleménye is, mely újabb bizonyítékként szolgált arra, hogy a Bükk-hegység középső tömege a középső miocénben már kiemelt helyzetű volt (Seresné Hartai, 1983b)[5].

Egyetemi doktori értekezését az ELTE-n 1984-ben védte meg. Ennek témája bükk-hegységi pala formációk komplex összehasonlító vizsgálata volt.

Az 1990-es évek közepétől kezdett el foglalkozni epitermális nemesfém ércesedésekkel. PhD értekezésében szlovákiai és hazai epitermális magas szulfidációs rendszerekben megjelenő termésarany jellemzőit és genetikai viszonyait vizsgálta. Az eredményeket számos közleményben publikálta, például Seres-Hartai, Földessy & Kovács, 2001a[6], vagy Seres-Hartai & Földessy, 2001b[7]. Az ércesedések kísérőásványait vizsgálva fedezte fel az augelit foszfátásványt, mely a Kárpát-medencében elsőként megemlített előfordulás (Seres-Hartai, Nagy & Kovács-Pálffy, 2002)[8]. Az augelit mellett szerzőtársaival ritkaföldfém tartalmú alumínium-foszfát-szulfát ásványokat is azonosított (Bajnóczi, Seres-Hartai & Nagy, 2004)[9].

2005-től kezdett a telkibányai nemesfém ércesedéssel foglalkozni. A kutatás célja elsősorban az egykori bányászat környezeti hatásainak vizsgálata (Hartai, Zelenka & Földessy, 2009)[10], illetve a terület oktatási és turisztikai potenciáljának feltárása volt. A megvalósíthatósági tanulmány a Kassai Műszaki Egyetemmel és Telkibánya önkormányzatával együttműködésben uniós támogatásból készült el, majd 2010-re, szintén pályázati támogatással, Hartai Éva koordinációjával lét-

[4] Seresné Hartai Éva: Mátrahegységi agyagásványok genetikai-morfológiai vizsgálata. *Földtani Közlöny* 1, 1983, 303–312.

[5] Seresné Hartai Éva: Néhány újabb savanyú piroklasztikum előfordulás a Bükk hegységben. *Földtani Közlöny*, 1983b, 303–312.

[6] Seres-Hartai, Éva – Földessy, János – Kovács Árpád, Mineralogy and genetic aspects of gold in the Lahóca (Recsk, Hungary) high sulfidation epithermal deposit. *Acta Montanistica Slovaca* 1, 2001, 19–27.

[7] Seres-Hartai, Éva – Földessy, János, Native gold in the epithermal HS mineralization of the Recsk Ore Complex. *Acta Geologica Hungarica* 4, 2001, 463–473.

[8] Seres-Hartai, Éva – Nagy Géza – Kovács-Pálffy Péter, Augelite – first occurrence in the Carpathians. *XVIIth Congress of the Carpathian-Balkan Geological Association*, Bratislava. CD-ROM, special issue, 2002.

[9] Bajnóczi, Bernadett – Seres-Hartai, Éva – Nagy, Géza, Phosphate-bearing minerals in the advanced argillic alteration zones of some high-sulphidation type ore deposits in the Carpatho-Pannonian region. *Acta Mineralogica-Petrographica* 1, 2004, 81–92.

[10] Hartai, Éva – Zelenka, Tibor – Földessy, János, Environmental assessment of the Telkibánya area. *Publications of the University of Miskolc, Geosciences*, Series A, Mining, 78, 2009, 141–159.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 191 2025. 10. 09. 20:02

rejött a Telkibányai Szabadtéri Oktatópark egy oktatási központtal, valamint felszíni és felszín alatti bemutatóhelyekkel (Hartai & Németh, 2012)[11]. Az Oktatóparkban azóta is számos hazai és nemzetközi szervezésű terepgyakorlat valósult meg. E projekt kibővítéseként zajlott, szintén szlovák-magyar együttműködésben, a felső-magyarországi bányavárosok geoturisztikai lehetőségeit bemutató projekt.

A 2000-es évek közepén rövid ideig archeogeológiai kutatásokkal is foglalkozott, a miskolci Avas-domb régészeti leleteinek földtani hátterét vizsgálta (Hartai & Szakáll 2008)[12].

Hartai Éva részt vett a Műszaki Földtudományi Kar *CriticEl – kritikus elemek* című projektjében is, melynek célja az Európai Unió által meghatározott kritikus nyersanyagok hazai potenciáljának feltárása volt. E projekten belül a platinacsoport elemeire fókuszált[13].

Az Európai Unió 2014. évi Horizont 2020 keretprogramjának megindulása után, Hartai Éva kutatásai nemzetközi partnerekkel való együttműködésben, pályázati projektek keretei között zajlottak. A 2015-ben indult KINDRA (Knowledge Inventory for Hydrogeology Research) projektben a 20 európai országból történő hidrogeológiai adatgyűjtést koordinálta (https://kindraproject.eu).

Ugyancsak 2015-ben kezdődött az INTRAW (International Cooperation on Raw Materials) projekt, mely 12 országot képviselő intézmények együttműködésében valósult meg. A projekt céljait és eredményeit Hartai Éva szerzőtársaival egy konferencia kiadványban foglalta össze (Hartai, Correia & Agioutantis)[14]. A projekt folyományaként létrejött egy nemzetközi non-profit szervezet az ásványi nyersanyagokkal kapcsolatos nemzetközi együttműködések erősítésére (https://intraw.eu/). A szervezet igazgató tanácsában Hartai Éva alelnöki funkciót töltött be.

A 2016-ban indult CHPM2030 (Combined Heat, Power and Metal Extraction from Ultra-deep Ore Bodies) projektben Hartai Éva volt a koordinátor. A projekt 10 országból 12 intézmény együttműködésében valósult meg (https://www.chpm2030.eu/). Célja egy olyan technológia kifejlesztése és laboratóriumi szintű igazolása, amely lehetővé teszi, hogy érctestekre telepített mély geotermikus rendszerek fluidumaiból az érctestből kioldott fémtartalmat kinyerjék, elektromos áram termelése mellett (Hartai & Madarász, 2019).[15]

[11] Hartai, Éva – Németh, Norbert, The Telkibánya Field Training Educational Park in working order., *GEOTOUR & IRSE 2012, Conference Proceedings*, Kosice, 2012, 6–16.

[12] Hartai Éva – Szakáll Sándor, A miskolc-avasi paleolitikumi kovakőbányászat földtani-ásványtani háttere. *Publications of the University of Miskolc, Geosciences*, Series A, Mining, 2008, 241–243.

[13] Hartai, Éva, Platinum group elements (PGE). In: *Basic research of the strategic raw materials in Hungary*, CriticEl Monography series 10, Milagrossa Kft. 2014, 49–50.

[14] Hartai, Éva – Vitor Correia – Zakarias Agioutantis, INTRAW – Developing new opportunities on the international cooperation for raw materials. *Conference volume of the7th International Conference on Sustainable Development in the Minerals Industry*, Vancouver, 2015.

[15] Hartai, Éva – Madarász, Tamás and the CHPM2030 Project Team: Co-production of clean energy and metals – the CHPM concept. *European Geologist* 47, 2019, 10–15.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 192 2025. 10. 09. 20:02

Egy másik geotermikus hátterű projekt volt a REFLECT (Redefining Geothermal Fluid Properties at Extreme Conditions, https://www.reflect-h2020.eu/), mely elsősorban a geotermikus fluidumok in-situ fizikai és kémiai paramétereinek pontosabb meghatározására irányult. Hartai Éva a projektben egy munkacsoportot vezetett, amelyik 21 országból nemzetközi adatgyűjtést végzett, illetve létrehozta a REFLECT Fluid Atlas-t (https://www.reflect-h2020.eu/efa/). A folyamatról és eredményeiről egy összefoglaló tanulmány készült (Hartai, Madarász, Kovács, Seres & Fekete, 2021)[16].

A CHPM2030 és a REFLECT projektek folytatásaként jött létre a jelenleg is futó CRM-geothemal projekt (https://crm-geothermal.eu/), melynek elsődleges célja olyan technológia kifejlesztése, amelyik lehetővé teszi a geotermikus fluidumokból a kritikus fémek kinyerését. Hartai Éva feladata ebben a projektekben is a geotermikus rendszerekre vonatkozó adatgyűjtés szervezése, ami elsősorban a projektben meghatározott öt geotermikus környezetre irányul, területileg magába foglalva szinte egész Európát és Kelet-Afrikát. Ennek kimeneteként egy összefoglaló jelentés készült (Seres, Hartai, Tompa, Szabó & Savva, 2023)[17].

A ROBOMINERS projekt (Resilient Bio-inspired Modular Robotic Miners, https://robominers.eu/) célja egy autonóm bányászati robot kifejlesztése volt. Hartai Éva itt szintén egy munkacsoportot vezetett, melynek az volt a feladata, hogy a technológia alkalmazhatóságának földtani, teleptani és bányászati körülményeit vizsgálja. A munka egyik kimenete a Robominers koncepcióra alapozott robottal végzett kitermelés teleptani feltételeit és a lehetséges bányászati szcenáriókat elemző tanulmány volt (Hartai, Németh, Földessy, Henley, Žibret & Galos 2021).[18]

3. Tudománykommunikációs tevékenység

Hartai Éva oktatói pályája kezdetétől elkötelezett volt a tudományos ismeretterjesztés mellett. 1983-ban egyike volt a Miskolci Nemzetközi Ásványfesztivál (akkor Nemzetközi Ásványbörze) életre hívóinak. A nagy sikerű rendezvény évente ismétlődik, és 2024-ben ünnepelte 40. évfordulóját (https://www.asvanyfesztival.hu/).

Számos cikket publikált ismeretterjesztő folyóiratokban és kiadványokban, például a selmeci aranygyűjteményről, a földtan oktatásáról, földtani és bányászati értékekről, a Tokaj-hegység kincseiről stb. (Hartai, 2008)[19]. Többször tartott

[16] Hartai, Éva – Madarász, Tamás – Kovács, Károly – Seres, Anna – Fekete, Zsombor, *Data compilation by REFLECT partners*, REFLECT Project Report, 16, 2022.

[17] Seres, Anna – Hartai, Éva – Tompa, Tamás – Szabó, Martin – Savva, Kalliopi, *Report on data obtained from literature review and existing databases included in the CRM-geothermal database.* CRM-geothermal Project Report, 35, 2023.

[18] Hartai, Éva – Németh, Norbert – Földessy, János – Steve Henley – Gorazd Žibret – Krzysztof Galos, *Review document giving scope and examples of deposit types of interest.* ROBOMINERS Project Report, 77., 2021, https://robominers.eu/wp-content/uploads/2023/11/ROBOMINERS_D5.1.pdf, Letöltés dátuma: 2024. november 13.

[19] Hartai Éva: Bor és arany – a Tokaji-hegység kincsei. *Élet és Tudomány* 45, 2008, 1424–1427.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 193 2025. 10. 09. 20:02

középiskolákban földtani témájú előadásokat, illetve zsűritagként részt vett középiskolai versenyeken.

Mint a Magyarhoni Föltani Társulat Oktatási és Közművelődési Bizottságának elnöke, 2007-ben hívta életre és szervezte meg először az Országos Középiskolai Földtudományi Diákkonferenciát, ahol középiskolások mutatják be földtani témájú kutatásaikat. A rendezvény azóta is sikeres, minden évben megrendezésre kerül a Miskolci Egyetemen (https://mfk.uni-miskolc.hu/okfdk).

Hartai Évát 2010-ben kérték fel a Mindentudás Egyeteme 2.0 nagy sikerű televíziós műsorban egy nyersanyagkészletekről szóló előadásra. Előadását 2011. februárjában a Miskolci Egyetemen tartotta meg (Hartai, 2011)[20]. Az előadást több televíziós csatornán megismételték.

A kutatási projekteken kívül Hartai Éva tudománypolitikai és tudományos ismeretterjesztési projektekben is részt vett. Koordinátori tevékenységének egyik legsikeresebb példája az ENGIE (Encouraging Girls to Study Geosciences and Engineering, https://www.engieproject.eu/) projekt volt, amelyik az EIT RawMaterials keretében kapott finanszírozást. A projekt 21 európai országból 25 konzorciumi partner részvételével valósult meg. Célja a földtudományok társadalmi ismertségének növelése és a földtudományi pálya vonzóvá tétele, elsősorban a fiatal lányok számára, ezáltal a nyersanyagkutatási és -kitermelési szektorban fennálló nemi egyenlőtlenség csökkentése és így a munkahatékonyság növelése. A projekt keretében felmérések és tanulmányok készültek, és szinte egész Európát lefedő, összehangolt tudomány népszerűsítő akciók, események zajlottak. A projekt 2022-ben elnyerte az „EIT Success Story" címet, és Hartai Évát mint a projekt kezdeményezőjét és koordinátorát előterjesztették az „EIT Women leadership Award" díjra (https://www.engieproject.eu/2022/09/27/232964/). A projekt fő eredményeit a 2022. évi jelentés foglalja össze (Hartai, 2022)[21]. A projekt a jelenlegi fenntartási szakaszában is sikereknek örvend több európai országban (pl. Portugália, Görögország).

Részben oktatási, részben ismeretterjesztési céllal készült el az Őslények Világa kiállítás, amelyet Hartai Éva kollégáival 2024-ben rendezett a Miskolci Egyetemen. A kiállítás a 40. Miskolci Ásványfesztiválon nyílt meg, azóta rendszeresen látogatják iskolai csoportok.

4. Szakmai közéleti tevékenység, elismerések

Hartai Éva 1973 óta tagja a Magyarhoni Földtani Társulatnak (MFT), a kezdetektől aktív szerepet vállalt a szervezet életében, részt vett rendezvények, terepi

[20] Hartai Éva: *Meddig ér a takarónk? – A Föld ásványi nyersanyagtartalékairól*. Előadás a Mindentudás Egyeteme 2.0 televíziós sorozat keretében, 2011, https://mindentudas.videotorium.hu/hu/recordings/6780/meddig-er-a-takaronk-a-fold-asvanyi-nyersanyagtartalekairol, Letöltés dátuma: 2024. november 29.

[21] Hartai, Éva (2022): *The EIT ENGIE project: Deliverable D5.6 Project report for the year 2022*, 20. https://bluebook.eitrawmaterials.eu/ProjectGrantReporting2023.aspx?ProjectId=415&Source=GrantReporting, Letöltés dátuma: 2024. november 14.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 194 2025. 10. 09. 20:02

programok szervezésében. 2006-tól kilenc éven át az Oktatási és Közművelődési Szakosztály elnöke volt, ezalatt a szakosztály számos kezdeményezést valósított meg, például erdei iskolai programok, kiállítások rendezése, vetélkedők szervezése, brosúrák készítése, illetve a Földtudományi Diákkonferenciák szervezése. Hartai Éva 2021-től az MFT Észak-magyarországi Területi Szervezetének elnöke, és jelenleg az MFT társelnöke.

Az MTA-ban 2001 óta köztestületi tag, a Geokémiai, Ásványtani és Kőzettani Bizottság tagja. 2010-13-ig nem akadémikus közgyűlési képviselő volt. A Miskolci Akadémiai Bizottságban a Bányászati, Föld- és Környezettudományi Szakbizottság tagja.

2008-ban lett a brüsszeli székhelyű European Federation of Geologists (EFG) szervezetben az MFT képviselője, ezt a szerepet 2023-ig töltötte be (Az EFG tagjai 28 ország földtani szakmai egyesületei). 2011-től 10 éven át vezette az EFG Panel of Experts on Education szakértői testületet, ezalatt több felmérést készítettek a földtudományok helyzetéről az európai közoktatásban. Az oktatási panel mellett tagja a Panel of Experts on Mineral Raw Materials szakértői csoportnak is.

Az oktatási szakértői panel vezetésén kívül Hartai Éva számos vezető pozíciót töltött be az EFG-nél. Két cikluson át volt a szervezet nemzetközi kapcsolatokért és projektekért felelős elnökségi tagja. 5 évig volt az EFG Kompetencia Fejlesztő és Értékelő Bizottság elnöke. Az EFG International Mentoring Programme-ban a mentorálásra jelentkezők értékelését végző bíráló bizottság tagja volt.

2011-től 11 éven át volt az EFG hivatalos folyóiratának, a fél évente megjelenő European Geologist-nak a főszerkesztője. A folyóirat ezalatt jelentős fejlődésen ment át, magazin jellegű kiadványból lektorált tudományos-technikai periodikává vált. Az EFG Hartai Évának a szervezet számára végzett kiemelkedő tevékenységéért 2022-ben a Medal of Merit elismerést adományozta.

Hartai Éva oktatási és szakmai munkásságát számos kitüntetéssel ismerték el:

- Rektori Dicséret (1982)
- Kiváló Nevelő (1986)
- Kiváló Oktató (2002)
- MTESZ Emlékérem (2008)
- Miskolc Város Díszoklevele (2009)
- Kitüntető Oklevél a Környezetmérnöki Műszaki Felsőoktatásért (2010)
- Lóczi Lajos Emlékplakett (2011)
- Miskolci Egyetem Nemzetközi Kapcsolatokért (2014)
- Miskolci Egyetemért Érdemérem (2021)
- Magyarhoni Földtani Társulat Emlékgyűrű (2021)
- Magyarhoni Földtani Társulat Tiszteleti Tagság (2021)
- EFG Medal of Merit (2022)
- Pro Geologica Applicata (2024)

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 195 2025. 10. 09. 20:02

HELL JUDIT

Írta: Fekete Sándor, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

1. Életpályája

Prof. Dr. Hell Judit klasszikus és kiteljesedett életpályát tudhat maga mögött. Miskolcon született 1954-ben, és kisebb megszakításokkal ma is e város lakója. Felsőfokú tanulmányait a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán végezte. Előbb magyar-orosz szakos középiskolai tanári diplomát szerzett, később kitüntetéses diplomával végzett filozófia tanári szakon. Az ELTE-n filozófia szakos előadói kiegészítő szakon tanult.

Csaknem négy évtizede kezdte oktatói-tudományos tevékenységét a ME jogelőd intézményében (1986). Ez idő alatt minden karon oktatott, sokrétű oktatási tapasztalatokra tett szert. Egyetemi doktori disszertációját a Debreceni Egyetemen „summa cum laude" minősítéssel védte meg (1989). A magyar polgári filozófiai gondolkodás története tárgykörében keletkezett doktori munkáját kandidátusi dolgozattá fejlesztette, értekezését az MTA Tudományos Minősítő Bizottságához nyújtotta be, 1993-ban kandidátusi fokozatot szerzett (CSc Filozófiai tudományok tudományágban). Habilitációs előadásait etikai tárgykörökben tartotta meg a Miskolci Egyetemen, így 2002-ben dr. habil címet szerzett. Az oktatói ranglétra minden fokán végighaladt, 2008-tól professzor, 2024 tavaszától az egyetem professzor emeritusa. Jelenleg is tart kurzusokat nappali és levelező tagozaton.

2. Alapító, építő és szervező

A Társadalom- és Tudományfilozófia Tanszék vezetője volt 2001–2007-ig, azt megelőzően hat éven át tanszékvezető helyettes. Tanulmányi rektorhelyettesi státusban dolgozott 2010–2013-ig. Oroszból, németből és angolból rendelkezik idegen nyelvi ismeretekkel. Igen jelentős részt vállalt a miskolci Bölcsészettudományi Kar alapító munkálataiban és a Filozófia szak létesítésében. Számos tantárgyi tematikát dolgozott ki, és közreműködött más karok oktatásfejlesztési munkájában is (pl. az egykori Egészségügyi és a Gazdaságtudományi Karon). Több szak illetve szakirány akkreditációs anyagát készítette el és nyújtotta be. Hosszú éveken át volt egyben szakfelelőse is az osztatlan Etikatanár szak MA képzésnek, és a Szabad bölcsész szak Etika szakirányának.

Hell Judit munkáját a bölcsészkar létesítését megelőző időszakban kezdte. Kutatói tevékenysége a hazai filozófiai és etikai gondolkodás dualizmus korabeli történetének vizsgálatával indult, egyetemi doktori és kandidátusi disszertációját e témakörben védte meg. Utóbbi *A múlt magyar tudósai* sorozatban könyvként is megjelent (1995). *A magyar filozófia a XX. században I-II.* monográfia elkészítésé-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 197 2025. 10. 09. 20:02

ben szerzőtársakkal, Lendvai L. Ferenccel és Perecz Lászlóval vett részt (2001–2002). A ’89-es rendszerváltást követően fordult érdeklődése a gender-kutatások irányába, ebben főként külföldi ösztöndíjas kutatásai inspirálták. Szakfordításaival és könyvével: *Van-e feminista filozófia?* (2006) elsősorban oktatásfejlesztési célt kívánt szolgálni, és – ahogyan fentebb említettük – e témakörből habilitált. Női nézőpontból vizsgálta a demokratikus átmenet országainak egyes politikafilozófiai problémáit is. Graduális és doktori képzésben több etikai program akkreditálása, új, modern tantárgyak bevezetése kapcsolódik nevéhez.

A bolognai képzési struktúrára áttérést követően, Lendvai L. Ferenc professzorral közösen készítette előbb az „A típusú Filozófiai Doktori Program” anyagát (1998), és annak egyik alprogramvezetője volt, később az ME Filozófiai Doktori Iskolájának sikeres akkreditációs folyamatában vállalt jelentős részt (2003–2004). Ennek eredményeként az iskola egyik belső alapító tagja, továbbá a Társadalom- és Erkölcsfilozófia doktori téma vezetője és oktatója volt.

A doktoranduszképzés mellett ilyen jellegű munkájának másik jelentős részterülete a tudományos diákköri mozgalomhoz kapcsolódik. Négy évtized alatt megszámlálhatatlanul sok TDK- és szakdolgozat konzulense volt. Konzulensként, kari delegáció-vezetőként , dolgozatok bírálójaként rendszeresen részt vett az Országos Tudományos Diákkonferenciák Humán-, valamint Társadalomtudományi Szekcióinak munkájában. A Doktoranduszok Országos Szövetsége filozófiai konferenciáin előadóként, korreferátum készítőjeként is támogatta a fiatal, tehetséges hallgatók munkáját. Konzulensi és szervezői munkája elismeréseképpen több alkalommal részesült helyi és országos szintű elismerésben.

1992-ben Hell Judit vezetésével alakult meg a Bölcsészettudományi Intézet Tudományos Diákköri Tanácsa, ezután több mint 20 tanszék ez irányú munkáját fogta össze. A tanszék diákköri vezetője, majd a Bölcsészettudományi Kar Tudományos Diákköri Tanácsának elnöke volt. Így kétévente aktív részt vállalt az Országos TDK-k (OTDK) előkészítésében és lebonyolításában (helyi szinten, illetve delegációvezetőként, zsűrielnöki és -tagsági feladatkörben, valamint rendszeresen bírált dolgozatokat is). Az OTDK Társadalomtudományi Szakmai Bizottsága tagjaként is dolgozott. A BTK vonatkozásában – nagyságrendjében és jelentőségében is – a XXIII. OTDK Humán Tudományi Szekciójának megrendezése volt a legkiemelkedőbb esemény, amelynek voltaképpen legitimáló szerepe is volt a Bölcsészettudományi Intézet karrá akkreditálása tekintetében. A Humán Szekció megrendezése az előkészítő- és utómunkálatokkal együtt több mint két év ügyvezető elnöki szolgálatot jelentett. A rendezvény (mintegy 500 előadóval és csaknem ugyanennyi résztvevővel) igen nagy sikert aratott és országosan jelentős visszhangja volt. Hell Judit a szekció rezümé-kötetének, illetve programfüzetének társszerkesztőjeként és felelős kiadójaként is tevékenykedett.

Vendégtanárként meghívást kapott az egri Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola – Loboczky János által szervezett és Vajda Mihály vezetésével működő

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 198 2025. 10. 09. 20:02

– egyetemi szintű etika szakjának oktató munkájában való részvételre, ahol a *Politika és erkölcs* című kurzus tantárgyfelelőse és tematikájának kidolgozója volt.

A felnőttoktatás és ismeretterjesztés céljából nyári egyetemi kurzusok munkájában szervezőként és előadóként vett részt. Így 1996-ban és 1997-ben a TIT és a Miskolci Egyetem közös szervezésében, valamint az Európai Condorcet Körök Felső-Magyarországi Tagozata szervezeti közreműködésével, mely utóbbinak alapító elnöke is volt.

3. Vezető és kutató

Az 1989-es rendszerváltást követően érdeklődése az individuális szabadságon, egyenlőségen és igazságosságon alapuló, társadalmi nemek közötti kapcsolatok kutatására irányult, később az idősödéstudományok (szociális gerontológia) és a gyógypedagógia etikai kérdései felé fordult. Kompetenciái kiterjednek az elméleti és az alkalmazott etika további területeire: klasszikus és modern egyetemes etikatörténet, szociális etika, pedagógiai etika, környezeti etika, bio-medicinális etika, gazdaságetika, médiaetika, tudomány- és technikaetika stb.

Számos hazai és nemzetközi konferencia, világkongresszus szervezője, illetve résztvevője volt (külföldön pl. Boston, Berlin, Münster, Zürich, Málaga, Göteborg, Róma, Leuven, Wien, Gdansk). Vendégelőadó, vendégkutató pl. a nyugat-berlini Freie Universitate-en, a Bécsi Egyetem Filozófiai Intézetében, a Bécsi Collegium Hungaricumban, a Kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetem Filozófiai Intézetében.

A Bölcsészettudományi Intézet megalakulása után egy évvel, 1993-ban az addigi Filozófia Tanszék – a megemelkedett oktatási-kutatási terhek miatt – két szervezeti egységre különült. A már létező Filozófiatörténeti szakcsoportból jött létre a Filozófiai Tanszék, a másik szervezeti egység pedig Társadalom- és Tudományfilozófiai Tanszék névvel alakult meg (vezetője: Hársing László). Ez utóbbi tanszék vezetését még ugyanabban az évben az 1992 novemberétől alkalmazott Lendvai L. Ferenc vette át. A két tanszék megnevezése idővel azonban ismét megváltozott: a Filozófiai Tanszék a későbbiekben Filozófiatörténet Tanszék néven, a Társadalom- és Tudományfilozófiai Tanszék pedig Filozófia Tanszék néven működött tovább.

Ez utóbbi, inkább a szisztematikus tárgyakat gondozó – s a más karokra való ún. nem-szakos átoktatást is ellátó – tanszék oktatási és tudományos profilja Hell Juditnak köszönhetően új, multidiszciplináris jellegű gender-kutatási témakörrel bővült az ’90-es évek második felétől. A Filozófiatörténet Tanszék a filozófiatörténet nagyjait tárgyaló kurzusok mellett, elsősorban a fenomenológiai-hermeneutikai tárgyakat gondozta – a klasszikus nyelvek és az idegen nyelvű szakszövegolvasás oktatásán túl –, de fontos szerepet kapott a magyar filozófia történetének oktatása és kutatása is. A tanszékeken átfogó, közös kutatási projektekre aligha lett volna lehetőség pályázni, részben a tagjaik egymástól nagyon eltérő tudományos érdeklődése, részben pedig a gondozott tantárgyak rendkívüli heterogenitá-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 199 2025. 10. 09. 20:02

sa miatt. Több fős csoportok azonban hosszú éveken át sikeresen együttműködtek (számos elnyert OTKA-pályázattal), akár a nyelv-, elme-, tudományfilozófia; a társadalom-, történelem-, politikai filozófia vagy éppen a fenomenológia és hermeneutika területén. Mindkét tanszék kiterjedt nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezett, elsősorban vezetőiknek köszönhetően.

Hell Judit 1999-ben megalakította a Társadalmi Nemek Interdiszciplináris Kutatócsoportot, amely a magyar oktatási nyelvű egyetemek keretében – nagy valószínűséggel – az első ilyen jellegű munkacsoport volt. Mivel a társadalmi nemek kutatása interdiszciplináris jellegű, e csoportban olyan kollégák/kolléganők és doktoranduszok vettek részt, akik a következő diszciplínákban alkalmazták a gender-szempontú megközelítésmódot: etika, politika filozófia, politológia, kulturális antropológia, alkalmazott nyelvészet, kommunikáció- és filmelmélet, nemzetközi kapcsolatok.

Ez a kutatói csoport szervezte meg 2002-ben a *Gerechtigkeit und neue Vertragstheorien* című nemzetközi konferenciát. Jelentős részben a kutatói csoport munkájával összefüggésben születtek hallgatói évfolyamdolgozatok és szakdolgozatok, illetve PhD-értekezések is.

Mint említettük, a 2001-es évtől Lendvai professzortól Hell Judit vette át a Filozófia Tanszék irányítását, s 2007-ig vezette annak munkáját. Ekkorra esett a Bologna-rendszerű képzés bevezetése a magyar felsőoktatásba, amely a Szabad bölcsész képzés Filozófia, Esztétika, Etika, Vallástudomány, Kommunikáció szakirányainak létrehozását, majd pedig – Hell Judit irányításával – az Etikatanár mesterszak akkreditálási munkálatainak elvégzését kívánta meg. Ez utóbbi képzés, valamint az Etika szakirány beindításával – melyek oktatásába bekapcsolódtak a Filozófiatörténet és más tanszékek is – tovább erősödött az etikai képzés és kutatás tanszéki profilja.

Kétségtelen, hogy a Filozófia Tanszék csaknem négy évtizedes működésének történetében a tudományos teljesítmények egy jelentős része az erkölcsfilozófia területéhez kötődik kollektív műhelymunka, projektalapú csoportok, illetve egyéni kutatások formájában.

Hell Judit kutatói tevékenysége nagyrészt szintén az erkölcsfilozófiához, az utóbbi években főként a szociáletikához, illetve az alkalmazott etikák bizonyos területeihez kötődik. Az *Etika* tárgy tanszéki felelőseként 1990 óta számottevő oktatásfejlesztési munkát végzett, mind a filozófia szakos, mind a nem-szakos (átoktatás keretében történő) képzésben. Új tantárgyi tematikákat dolgozott ki az egyes karok, illetve más bölcsészeti szakok számára, mindenütt az adott fő szakmai profilhoz igazodva. A filozófia szakos képzés megindítása, majd akkreditált szakként való működése érdekében számos tantárgy tematikáját, vizsgairodalmát és követelmény-rendszerét állította össze a különböző etikai diszciplínák tekintetében.

Képzésfejlesztő tevékenysége másik területe a különböző oktatási segédletek készítése volt. *Szociáletika* címmel szöveggyűjteményt szerkesztett FEFA-támoga-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 200 2025. 10. 09. 20:02

tással, amelyet több karon is használtak. Az *Etika I-II.* című szöveggyűjteménynek szintén szerkesztője. Néhány kézikönyvet, amelyeket alkotótársakkal írt vagy fordított, dokumentálható adatok szerint több egyetemen tankönyvként is használnak. Multikulturalizmus témában angol és német nyelvű tanulmánykötetet szerkesztett, ez a PhD-képzésben hasznosítható oktatási segédlet. Emellett több egyetemi jegyzet szakmai lektorálását is ellátta.

A fentebb említett *Szociáletika* szöveggyűjtemény bemutatja az etika és a szociáletika (mint nem-perszonális, illetve szaketikák vagy alkalmazott etikák) viszonyát és a szociáletika legfontosabb, klasszikus témaköreit. Az ugyancsak általa válogatott és szerkesztett *Etika szöveggyűjtemény* után a *Pedagógiai Lexikon* számára írt etika-szócikkek már saját megfogalmazásában is előadják ezen elméleti és alkalmazott etikai problémákat. A multikulturalizmusról szóló, általa válogatott és szerkesztett kötetének írásai több oldalról is körüljárják ezeket a napjainkban – a globalizáció és vele az interkulturalitás és multikulturalitás jelenségei következtében – oly aktuális szociáletikai kérdéseket. Egy hasonló témájú kötet, a *Demokrácia és patriotizmus az egységesülő Európában* még inkább bír aktuális relevanciákkal. A szociáletika filozófiai-antropológiai alapjaival két filozófiatörténeti írásában is foglalkozott. A klasszikus etikai rendszerek vonatkozásában vetik fel a kérdéseket további tanulmányai. A morál, a szeretet, a bűn és a bűnhődés témakörében mozgó írásában a magyar katolikus filozófus és pszichológus Noszlopi László életművét veti össze Erich Fromm gondolataival. Woody Allen morálfilozófiai töltésű, úgynevezett „komoly" filmjei kapcsán elemzi ugyanezen problémákat. Végül a multikulturalizmusról szóló munkái a legáltalánosabban vetik fel a multikulturalitás, erkölcsiség és közösségiség kérdését. Ehhez kapcsolódva a magyar kultúrának inter- és multikulturális vonatkozásait mutatja be.

Kutatási témáinak újabb, és talán legfontosabbá vált területével, az úgynevezett feminista etikával, illetve annak némely részproblémájával először filozófiatörténeti tanulmányaiban találkoztunk. Érintette a magyarországi felvilágosodás érdekes alakjainak nézeteit a nő-férfi viszonyról és a szexuális morálról. Összefoglaló művében a magyar filozófia 20. századi történetéről több helyen is hangsúlyosan előfordulnak hasonló témák: így Medveczky Frigyesnél, Halasy-Nagy Józsefnél, valamint Trikál Józsefnél, Brandenstein Bélánál és Prohászka Lajosnál, a konzervatív Fülep Lajosnál, Lukács Györgynél és Karácsony Sándornál a radikális kultúrkritika nézőpontjából megfogalmazva. A téma azonban természetesen a modern társadalomban tesz szert igazi jelentőségre, és a multikulturális társadalmakban és a globalizáció következtében konfliktushordozó és -keltő problémává válik.

A „feminizmus", a „feminista filozófia" és a „feminista etika" fogalmait illetően meglehetősen sok tévképzet van elterjedve. Hell Judit a feminizmusról szólva azt az elméleti és gyakorlati álláspontot érti rajta, amely szerint a nők és a férfiak nem egyformák ugyan, de az élet minden vonatkozásában egyenlők, illetve azzá kell lenniük. Ebből pedig egyenesen következik a feminista filozófia és etika, pontosabban a ne-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 201 2025. 10. 09. 20:02

mek tudománya, a gender studies központi tétele, hogy tudniillik a nem és a nemiség, bár magától értetődő természeti alapjai vannak, nem tisztán természeti, hanem történelmileg és társadalmilag alakuló jelenség – tehát, hogy a sex (a biológiai nem) és a gender (a társadalmi nem) megkülönböztetendők egymástól.

A női jogok elismerése és biztosítása egyrészt jelenti az emberi jogok maradéktalan és feltétel nélküli (gyakorlatban is érvényre jutó) kiterjesztését a nőkre, tekintettel ezen jogok egyetemességére, másrészt jelenti – az emberi jogokon belül – bizonyos „különös jogok" biztosítását is részükre. E jogok azonban nem privilégiumokat, nem valamiféle külön- vagy plusz-jogokat jelentenek. Bizonyos, látszólag „partikuláris" jogok ugyanis csupán különös helyzetük, funkcióik, csak rájuk jellemző testi, biológiai adottságaik révén vonatkoznak a nőkre.

A női jogok mint „külön-jogok", logikailag egyébként párhuzamot mutatnak a gyermekek, a fogyatékossággal élők stb. emberi jogaival. E jogok ugyanis egyben a társadalom részéről a különös védelem (a fokozott törődés) kötelezettségének felvállalását is jelentik. E „különös" jogok tehát valójában emberi jogok, hiszen a nőket, mint az emberi nem tagjait illetik meg. Ezzel kapcsolatban a feminista indíttatású politikai filozófia egyértelműen és világosan leszögezi, a társadalmi szerződés elméletét nem úgy kell újrafogalmazni, hogy abban a nőknek különjogai legyenek, hanem úgy, hogy az elmélet formális univerzalitása gyakorlatilag is univerzalitássá váljon.

4. Összegzés

Egyetemünkön a Bölcsészettudományi Intézet alapításától, 1992-től kezdve folyik filozófiai képzés. Hell Judit tanszékvezető-helyettesi, majd tanszékvezetői, tantárgy- és szakfelelősi minőségében is a szak oktatásszervezési és oktatásfejlesztési munkájában folyamatosan és intenzíven részt vett. Mind az Általános etika kurzus, mind az egyes alkalmazott etikai szakterületek tantárgyi követelményeinek, vizsgairodalmának, illetve irodalomjegyzékének kidolgozása új és nagy horderejű feladatot jelentett egy újonnan létesített bölcsészkaron.

Az egyes etikai/etikatörténeti diszciplínák oktatása a társadalomfilozófiai tárgyakkal együtt a miskolci filozófiai, illetve szabad bölcsész képzés struktúrájában – az országban egyedülálló módon, extenzív és intenzív értelemben egyaránt – az oktatás egyik alappillérét alkotja. Számos speciális képzési- és szakirányú továbbképzési program kidolgozásában vett részt. Tantárgyfejlesztési munkája új kurzusok indításában is megnyilvánul, pl. a XX. századi kontinentális etikák tárgykörben hirdetett foglalkozást, és a bioetika mára már elkülönült területét, az Ökológiai etikát is kötelező tárgyként oktatja.

Közreműködött a miskolci filozófia, illetve szabad bölcsészet szak akkreditációjának munkálataiban és tantervének kidolgozásában; hallgatói PhD-programra történő felkészítésében; a Bölcsészettudományi Kar Jegyzet-, Tanulmányi-, Diákösztöndíj-, valamint Minőségbiztosítási Bizottságaiban; több alkalommal

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 202 2025. 10. 09. 20:02

beosztott oktatói/vezető oktatói pályázatokat elbíráló kari bizottságok elnökeként/tagjaként; a kari Felvételi Vizsgabizottság elnökeként; több cikluson át a Kari Tanács választott, majd tanácskozási jogú tagjaként; végezetül részt vett a filozófia és szabad bölcsészet szak tantervi munkálataiban is.

Oktatói és kutatói tevékenysége szükségképpen együtt járt nemzetközi kutatási projektumokban való részvétellel. A közös munka – mindmáig – jelentős európai egyetemekkel létesített kapcsolatrendszerben folyik, s tudományos konferenciák együttes rendezésében, közös publikációs kötetek szerkesztésében és kiadásában követhető nyomon. Hell Judit tagja számos nemzetközi tudományos társaságnak és szervezetnek (ld. lentebb), és részvétele ezek rendezvényein további területét képezi a személyes nemzetközi kapcsolatépítésnek. Tudományos ösztöndíjakkal támogatott külföldi kutatómunkái során szintén lehetősége nyílt ilyen kapcsolatépítésre.

A társadalmi nemek kutatójaként olyan normatív kérdésekkel foglalkozik – a feminista nézőpont kialakítása és érvényesülése, feminista etika stb. –, amelyek aktualitásuk okán nemcsak a tudományos társadalom, de a szélesebb közvélemény érdeklődésére is számot tartanak. Miként szó esett róla, 2011-től az ő szakvezetésével indult el előbb az osztott (bolognai rendszerű), majd 2013-tól az osztatlan etikatanári szakos képzés, amely jelenleg is az Intézet képzési palettájának egyik legjelentősebb pillére.

Számos hazai és nemzetközi tudományos társaságnak, testületnek, szakbizottságnak több évtizede tagja. Ilyenek például:

Internationale Hegel-Gesellschaft, Internationale Fichte-Gesellschaft, Internationale Georg Lukács-Gesellschaft, Internationale Assoziation von Philosophinnen, Deutsch-Ungarische Gesellschaft für Philosophie, Hungarian Commission for UNESCO – Commission on the Ethics of Scientific Knowledge on Technology, A tudományetika oktatása Magyarországon – programfelelős (1994–1998)

Magyar Filozófiai Társaság (1996-)

Magyar Alkalmazott Filozófiai Társaság (1997-)

Európai Condorcet-Körök Felső-Magyarországi Tagozata alapító tagja (1996–2003)

Az MTA Köztestületének tagja 1995-, (07490: azonosítószám)

MTA Miskolci Területi Bizottsága (MTA MAB), ennek szervezeti keretei között:

1989–2001 és 2002–2008 Filozófiai Munkabizottság titkára

1989–1993 Filozófiai, Neveléstudományi, Politológiai és Szociológiai Szakbizottság titkára

1997–2008 Társadalomelméleti Szakbizottság titkára

2008–2011 Társadalomelméleti Szakbizottság elnöke (1. ciklus)

2011–2020 Társadalomelméleti Szakbizottság elnöke (2. - 4. ciklus)

1995–1998 Országos Tudományos Diákköri Tanács (OTDT) Humán Tudományok Szakmai Bizottsága tagja, és

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 203 2025. 10. 09. 20:02

2006–2007 OTDT Humán T. Szakmai Bizottsága tagja (2. ciklusban)
2004–2005 ODTD Társadalomtudományi Szakmai Bizottság tagja
2002-től több éven át ME BTK Tudományos Diákköri elnöke, és ME Tudományos Diákköri Tanácsa tagja
1997–1999 a XXIII. OTDK Humántudományi Szekciójának ügyvezető elnöke, kb. 1000 fő konferencia résztvevővel, kb. 510 hallgatói előadással, Miskolc. (A konferencia nagy sikere hozzájárult a Bölcsészettudományi Intézet karrá válása eléréséhez.)

Aktivitások szakbizottsági elnökként, munkabizottsági tagként az MTA Miskolci Területi Bizottságában:

– nemzetközi kapcsolatok építése, nemzetközi konferenciák rendezése, kötetek megjelentetése
– külföldi neves professzorok meghívása előadás tartására (pl. Molnár Tamás – USA, Tar Zoltán – USA, Heller Ágnes – USA, Tengelyi László – Német Szövetségi Köztársaság)
– Magyar Tudomány Napja Ünnepségek rendezvényeinek szervezése
– egyéni, saját előadások tartása kb. 5-6 alkalommal a Magyar Tudomány Ünnepén (2018-tól rendszeresen)
– középiskolai oktatók bevonása a Szakbizottság – Filozófiai Munkabizottság munkájába, pl. Földes (Filozófiai Klub) és Herman Gimnáziumból, középiskolai diákok meghívása országos tanulmányi verseny-előadásaik bemutatására
– éves szakbizottsági elnöki beszámolók elkészítése
– fiatal oktatók felterjesztése Tudományos Díjra, 4-5 fő
– emeritus prof. felterjesztése MAB Emlékérem kitüntetésre

Két munkabizottságban dolgozik: a Filozófiai és a Társadalom- és Humántudományi Gerontológiai Munkabizottságban, utóbbinak a létrehozásában is bábáskodott (egyúttal pótlandó a Neveléstudományi és a Vallástudományi Munkabizottság önállósodását ill. megszűnését a Szakbizottság kereteit illetően).

Tudománynépszerűsítő előadásokat tartott vármegyénk több idősügyi szervezetében, és utóbb, 2024 tavaszán Miskolc Város Idősek Napja rendezvényén.

Szakmai közéleti tevékenységeiből néhány további elem:

– PhD és akadémiai doktori védési eljárásokban számos estben bíráló bizottsági tag, illetve titkár
– a Magyar Akkreditációs Bizottság bíráló szakértője (egyetemi tanári pályázatok bírálata, doktori iskolák újra akkreditálásai eljárásaiban)
– ME Irodalomtudományok Tudományági Habilitációs Bizottsága tagja (2016-tól, jelenleg a harmadik ciklusban)
– ME Doktori Tanácsának Tagja (2010-es években)
– ME Esélyegyenlőségi Bizottság elnöke (19 tag) 2007–2010, 2018- jelenleg is

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 204 2025. 10. 09. 20:02

- Publicationes Universitatis Miskolcinensis kari kiadvány szerkesztőségi bizottságának több éven át tagja
- konferenciakötetek szerkesztése (idegen nyelvű kiadványok)
- szakkönyvek, tudományos munkák lektorálása (pl. Hársing László, Mészáros András akadémikus, Lendvai L. Ferenc)
- BTK egyetemi tanári pályázatok véleményezési bizottságainak elnöke, tagja hosszú éveken át

Fontosabb szakmai elismerések, kitüntetések:

- Tudással Magyarországért Jubileumi Emlékérem (Országos Tudományos Diákköri Tanács), 2001.
- Széchenyi István Ösztöndíj, 2003–2006.
- Kiváló Oktató Diploma (ME HÖK) 2005.
- Elismerő Oklevél többéves BTK Kari TDK bizottsági elnöki munkáért, 2007.
- Emlékplakett: 30 éves az MTA Miskolci Területi Bizottsága, 2009.
- Pro Universitate, 2012.
- Signum Aureum Universitatis, 2024.

Nemzetközi konferenciák (szervezők: Lendvai L. Ferenc, Hell Judit):

1999. *Nationale und Europaeische Identitaet*. (Otto–Suhr–Institut, Freie Universitaet Berlin – Universitaet Miskolc – Universitaet Gödöllő)

2001. *Macht und Vertrauen in den (neuen) Demokratien*. (Freie Universitaet Berlin – Technische Universitaet von Gdansk – Universitaet Warsawa – Institut für Philosophie der Tschechischen Akademie der Wissencshaften – Universitaet Miskolc)

2002 *Verfassungspatriotismus und Nationale Identitaet. Ein deutsch-ungarisch-tschechisch-polnischer Dialog* (Freie Univesitaet Berlin – Universitaet Warsawa – Univesitaet Gödöllő- Universitaet Miskolc-Institut für Philosophie der Tschechischen Akademie der Wissenschaften).

2002 Gerechtigkeit und neue Vertragstheorien (Institut für Philosophie, Universitaet Wien – Universitaet Miskolc) Miskolc, BTK

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 205 2025. 10. 09. 20:02

HEVESI ATTILA

Írta: Dobos Endre, egyetemi tanár, Miskolci Egyetem

1. Az életút

Hevesi Attila 1941. november 4-én született Budapesten. 1959-ben érettségizett az akkor I., azóta Szent Istvánnak nevezett Gimnáziumban; onnan vették föl az ELTE TTK földrajz-biológia szakára, ahol 1964-ben földrajz-biológia szakos középiskolai tanárként végzett. 1964 őszétől 1973 tavaszának közepéig a miskolci Földes Ferenc Gimnáziumban mindkét szakot tanította és a természetjáró szakosztályt vezette. Eközben 1969-ben „*A Bükk hegység édesvízi-mészkő képződményei*" c. értekezésével egyetemi doktori címet szerzett. Tanítványai közül került ki többek között Kozák Miklós és Rózsa Péter, a Debreceni Tudományegyetem Ásvány-Földtani Tanszékének korábbi vezetői, és Márton Mátyás geofizikus-térképész egyetemi tanár. 1973 tavaszán a MTA Földrajztudományi Kutatóintézetének munkatársa lett, és visszaköltözött Budapestre. Munkaterülete az Északmagyarországi-középhegység, ezen belül főként a Bükk-vidék lett. Folytatta tovább a hazai földrajztudomány történetének kutatását. 1986-ban „summa cum laude" minősítéssel védte meg „*A Bükk hegység felszínfejlődése és karsztja*" c. kandidátusi értekezését. Ezután két évig a budapesti Természettudományi Múzeum Közművelődési Osztályának főmunkatársaként dolgozott. Az oktatással való kapcsolata 1973 után sem szűnt meg – számos félévet tanított végig óraadóként vagy félállásban a Miskolci Egyetemen, az akkor Ho Shi Min nevét viselő egri tanárképző főiskola csepeli, majd Kazinczy utcai tagozatán és az ELTE TTK Természetföldrajz Tanszékén – 1988-ban átment az akkor Budafokon megalakult 8 osztályos Kempelen Farkas Kísérleti Gimnáziumba. 1990-ben a Miskolci Bölcsész Egyesület elnöknője fölkérte, hogy alapítsa meg, majd vezesse az egyesület Földrajz-Környezettan Tanszékét. Ez idő tájt a Kolumbusz Kristóf Utazógimnáziumban (Budaörs, Etyek) is tanított (4 évet), és 1993-tól a Miskolci Egyetem újszülött Földrajz-Környezettan Tanszékének félállású docense is volt. 1995 óta már csak e tanszék a fő és egyetlen munkahelye, ahol 2003 és 2006 között a Természetföldrajz-Környezettan Tanszéket vezette.

2000-ben az ELTE TTK Természetföldrajzi Tanszékén habilitált, majd 2003-ban kinevezték egyetemi tanárrá. 2004-ben „*Magyarország aggteleki jellegű karsztjai és jellemzésük*" c. értekezésével akadémiai doktori fokozatot szerezett.

A Magyarhoni Földtani Társulat mellett már egyetemi hallgató korától tagja a Magyar Földrajzi Társaságnak és a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulatnak. Utóbbinak 1995-től 1999-ig elnöki tisztségét viselte; előtte a társulat karsztvizsgálatai elismeréséül Kadić Ottokár- emlékéremmel tüntette ki. Az Országos Tudományos Diákköri Tanács 2001-ben Tudással Magyarországért Emlékérem-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 207 2025. 10. 09. 20:02

mel tisztelte meg. A Magyar Földrajzi Társaság Borsodi osztályának 25 éven keresztül volt elnöke, 2000 és 2025 között. 2006-ban tevékenységét a Társaság Lóczy Lajos-emlékéremmel ismerte el. 2006-ban „A Miskolci Egyetem érdemes oktatója" lett. 2011-ben az egyetem Signum Aureum Universitates kitüntetést, 2017-ben a Magyar Földrajzi Társaságtól tiszteleti tagságot kapott. 2020-ban Miskolc Megyei Jogú Város díszpolgári címmel tüntette ki. A Magyar Földrajzi Társaság Közgyűlése 2021-ben több, mint fél évszázados kiemelkedő, rendkívül eredményes munkásságáért Teleki Sámuel-érmet adományozott részére.

Már csak „szakmája" gyakorlása miatt is igyekezett sokat csavarogni a világban. Európában főként karsztvidékeken (Bihar, Gömör-Tornai-karszt, Karszt-hegység, Keleti-Alpok, Morva-karszt, Ardennek, Bolognai-gipszkarszt, Plitvice- és Krka-völgy, Mehádiai-hegység). Távolabbi földrészeken Törökországban, Kirgizisztánban, Mongóliában, Szíriában, Jordániában, Marokkóban, Egyiptomban, Kanadában a Fundy-öbölben, a Niagara- és a Szent-Lőrinc torkolatvidékén, az Egyesült Államokban a Mojave-sivatagban, a Halál-völgyben és Panamint-hegységben és a Cascade-hegység néhány nagy tűzhányóján, ill. -jánál (Lassen, Crater Lake, Hood, ill. St. Helen's) járt. Mexikóban a Keleti-Sierra-Madre karsztját vizsgálhatta. Megkísérelte megmászni az Iztaccihuat 5286 m magas tűzhányóját, de – 63 évesen – csak 4821 méterig bírt fölmenni. A Miskolci Egyetem hallgatóit számos alkalommal vitte el Erdélybe, Kárpátaljára, a Felvidékre és Olaszországba (pl. Vezúv, Etna, Stromboli, Vulcano, Dolomitok). Sikerült eljutnia Norvégiába, a balti államokba, Franciaországba (Párizsi-medence, Loire-völgy, St. Maloi-öböl), Angliába, Skóciába, Ukrajnába (Krím), Montenegróba, Bosznia-Hercegovinába is. Szinte minden utazásáról tudományos vagy népszerű tudományos előadásokat tartott a Magyar Földrajzi Társaságban és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulatban, főleg Miskolcon és Budapesten, jó néhányszor Erdélyben is.

Tudományos és tudománynépszerűsítő írásainak (184) többsége a Földrajzi Értesítő, a Földrajzi Közlemények, a Földrajztanítás, a Karszt és Barlang c. folyóiratban, valamint a Földtani Közlönyben, a Földgömbben, továbbá különböző – főleg erdélyi tudományos rendezvények – kiadványaiban jelent meg Kolozsvárt. Szerkesztője volt és a felét írta meg a „*Bükk útikönyv*" 1977-es kiadásának, Kocsis Károllyal a „*Magyar-szlovák határvidék földrajzá*"-nak (2003). Összeállított és megírt egy „*Természetföldrajzi Kislexikon*"-t (1997), s ő a szerzője a „*Magyarország földje, kitekintéssel a Kárpát-medencére*" (1997) c. könyv három földrajzi fejezetének, éppúgy mint „*A Bükki Nemzeti Park*"-ot bemutató monográfia (2002) három részének is. 2017-ben a Kolozsvári Scientia Kiadónál jelent meg „*Három fejezet a magyar földrajztudomány XVIII–XIX. századi történetéből*" c. könyve.

A Miskolci Egyetem Műszaki Földtudományi Karán 1998-ban emlékülést szervezett Hunfalvy János (1820–1888) földrajztudós és Hunfalvy Pál (1810–1891)

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 208 2025. 10. 09. 20:02

nyelvész; 2000-ben a Selmeci Akadémia egyik alapító tanárának, Mikoviny Sámuelnek (1700–1750) tudományos munkásságáról. 1999-ben egyetemünk Műszaki Földtudományi Karán szintén emlékülést szervezett Lóczy Lajos (1849–1920) földtudományi; 2000-ben Vályi András (1764–1801) földrajzi; 2005-ben Herman Ottó (1835–1914) tudományos munkásságáról a Miskolci Herman Ottó Múzeum munkatársaival. Kezdeményezésére állítottak emléktáblát Hunfalvy János és Pál egykori iskoláján a Kis-Hunyad utcában; Vályi András miskolci születésű földrajztudósnak, a Herman Ottó Múzeum Papszeri épületén; Bertalanffi Pál (1706–1763), az első teljes magyar nyelvű földrajzkönyv (1757) szerzőjének a komáromi Szent András-templomban. A Hunfalvyak és a Herman Ottó emlékére rendezett tudományos ülésnek nemcsak szervezője, előadója, hanem előadáskötetének társszerkesztője is volt.

A Miskolci Egyetem Földrajz-Geoinformatika Intézetének jelenlegi munkatársai közül 9 korábbi tanítványa, közülük kettőnek – Hegedűs Andrásnak, Vágó Jánosnak, valamint Both Máriának (váci Apor Vilmos Katolikus Főiskola) PhD-témavezetője volt.

2012 januárjában megkapta a professor emeritus címet. 2013-ban a Magyar Érdemrend Lovagkereszt polgári tagozat kitüntetést kapott a magyar földrajztudomány oktatásában végzett több évtizedes, magas színvonalú és elkötelezett munkássága, széles körűen elismert tudományszervező és népszerűsítő tevékenysége, valamint a magyarországi karsztkutatás területén elért kiemelkedő eredményei elismeréseként.

2. Az ember, a tanár, a földrajzos…

Hevesi Attila végigjárta a szamárlétrát. Földrajzos pályafutását ott kezdte, ahol talán mindannyiunknak kezdeni kellene, a középiskolai pódiumon. Született pestiként Miskolcra került. Az ország egyik legerősebb gimnáziumának, a „Földes"-nek a tanára lett. Mindaz a tudás, amit az egyetem megalapozott, itt rendeződött abba a kidolgozott, kiforrott és letisztult formába, amit a diákság számára akart átadni. Hihetetlen tanáregyéniségeket mondhatott kollégáinak, akiktől saját bevallása szerint mint ember és tanár is sokat tanult. De talán a legnagyobb érdeme ebből az időszakból az, hogy diákjai, akiket földrajzra, biológiára tanított, vagy éppen osztályfőnökük volt, ugyanígy nyilatkoznak róla. Életük egyik meghatározó vagy éppen legmeghatározóbb személyiségeként tartják számon, akiktől emberséget, magyarságot, szakmát, Miskolc- és Bükk-szeretetet, jókedvet és barátságot, és nem utolsósorban borkultúrát és danolást tanultak. És mindezt természetesen nemcsak az iskolapadok között, hanem földrajzosként szinte elvárt módon, a terepen tette, leggyakrabban szeretett Bükkjében. Rá jellemző módon a középiskolai oktatásba többször visszatért. Igazi tanár, aki szeret tanítani és ezt a diákjai, később hallgatói is érezték, érzik. Talán ez az a többlet, amiért a hallgatói annyira szeretik. És persze azért is, mert van értékrendje, ami mellett

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 209 2025. 10. 09. 20:02

ki is állt. Így aztán miskolci pályafutását „pár évre" megszakította és visszaköltözött Budapestre, ahol a Földrajztudományi Kutatóintézetben kezdett el dolgozni. Természetesen ez volt a tudományos kutatómunkájának legfontosabb szakasza, melynek eredménye a kandidátusi fokozat megszerzése volt. Egy-két középiskolai visszaugrás után és közben Miskolc újra visszacsábította. Ez az iparváros, az újra és újra kizöldülő oldalhajtást csak nem engedte el. A miskolci Bölcsész Egyesület földrajz-ökológia szakjának vezetőjeként önmaga szempontjából is nagyot alkothatott. Összerakta, megszervezte azt a képzést, amelyben akkor az ország vezető szaktanárai oktattak, részben elkötelezettségből, örömből és részben miatta. Az már sajnos nem rajta múlott, hogy a politikai-gazdasági környezet akkor nem adott ennek az intézménynek hosszú sikeres éveket. De amiben bizonyosan ez az intézmény játszotta a vezető szerepet, az a miskolci felsőfokú földrajzképzés megindítása. Ez a képzés került át a Miskolci Egyetemre, melynek második vezetője Hevesi Attila lett. Talán ez volt az az időszak, amikor az oldalhajtás virágozni kezdett. Hihetetlen lelkesedéssel és energiával, de leginkább elhivatottsággal segítette a szak elindítását, először Hahn György vezetése alatt, majd önállóan, egészen 65 éves koráig, amikor hivatalból vissza kellett lépnie a tanszék vezetésétől. Az induló miskolci geográfusképzésből nagyon nagy részt vállalt, amikor kis létszámú oktatógárdával kellett az összes tématerületet lefedni. Nem volt ritka a heti 20 óra feletti terhelés sem. Lelkesedését és komolyságát mi sem bizonyítja jobban, hogy minden évfolyamot minden évben tanítani akart, azért, hogy folyamatosan követhesse fejlődésüket, a tankörök és az egyének munkáját és hozzáállását. Bár a tankörök az ország más földrajzos képzést folytató egyetemeivel összevetve viszonylag kicsik voltak, így talán nem tűnik olyan nagy teljesítménynek, de ő már az első évben mindenkit névről ismert. Tudott és tud is haragudni, harcol az elfogadhatatlan ellen. Az évek múlása talán e két utóbbi pont arányának változásában látszik rajta. A hallgatókkal szemben egyre elnézőbb, a rendszer vélt hibáival szemben viszont egyre kíméletlenebb. De talán ez így van jól.

Ő a Bükk kutatója, a karsztok és barlangok szerelmese, a tájföldrajz, a Kárpát-medence legeldugottabb tájainak ismerője, és talán egy kis oktatásmódszertan. És persze a földrajztudomány története, Mikoviny, Hunfalvy, Vályi András. Ezeket mondanánk róla, ha természetföldrajzos szakmai tevékenységét össze kellene foglalni, de ő a szakma számára sokkal több. Természetföldrajzi kislexikon és magyar nyelvű értelmező szótár, szószülő, újranevező és visszanevező. De emellett „hétvégi költő", magyartanár, történész és néprajzos. Versei az akkor Miskolcon szerkesztett Napjainkban is megjelentek. Aki belép a szobájába, rögtön megérzi, hogy különleges ember tárgyi világába érkezett, ahol nem a tárgyak, hanem azok illata, harmóniája, szétesősége, egyszóval hangulata az, ami igazán fontos. Hihetetlenül olvasott és széles látókörű, amit a külső szemlélő számára is magabiztos terepi tudás egészít ki. Jó tőle tanulni bárhol, előadóképessége közismert, bárhol legyen is, előadóteremben vagy terepen.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 210 2025. 10. 09. 20:02

Életének talán legfontosabb üzenete az alapértékek időtlensége. Ami igazán fontos, az kiállja az idő próbáját. Ezt a fényt az egyetemes kultúra, a szakmai tudás, a nemzeti hovatartozás érzése sugározza, energiaforrása pedig a történeti folytonosság, az elődökre való építés és a fejlődni akarás.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 211 2025. 10. 09. 20:02

ILLÉS BÉLA LÁSZLÓ

Írta: Tamás Péter, egyetemi tanár, Miskolci Egyetem

Illés Béla László a Miskolci Egyetem Professor Emeritusa, egyetemi tanár.

Illés Béla László érdeklődését felkeltette a különböző termelési és szolgáltatási rendszerek tervezése, működtetése, fejlesztése és irányítása. Ezért jelentkezett és nyert felvételt a Nehézipari Műszaki Egyetemre, ahol a Gépészmérnöki Kar Rendszerszervező ágazatán végzett. Szakmai tevékenysége az anyagmozgatási és logisztikai rendszerekhez kötődik. Szakmai pályája elején Magyarországon kevésbé voltak ismertek a logisztikai fogalmak, a logisztikai rendszerek jellemzői, feladatai, problémái. Ez az új terület keltette fel az érdeklődését. A későbbiekben jelentős számú ipari kutatásban és fejlesztésben vett részt. Számos alkalommal volt több hónapos tanulmányutakon fejlett logisztikával rendelkező országokban. Az ott szerzett ismeretekre, tapasztalatokra építve meghatározó szerepet játszott a felsőoktatás ezen tudományterületén. Egyik meghatározó alapítója volt a logisztikai mérnöki BSc és MSc szakoknak. Részt vett a szak indításában, a tananyagok kifejlesztésében. Több könyve mind a mai napig alapműnek számít ezen a területen.

Tudományos pályáját a kutatás és az oktatás határozta meg. Kezdettől fogva alapelve volt, hogy a gyakorlatban szerzett ismeretanyagokat megfelelő módon kell átkonvertálni a tudomány területére, de az új tudományos eredményeknek is meg kell jelenniük a gyakorlati hasznosításban. Ez az alapelv tette ismertté és elismertté kutatási és oktatási tevékenységét Magyarországon és külföldön is.

1. Életrajzi elemek, állomások, összefoglaló

Illés Béla László 1954-ben született Miskolcon. 1972-ben érettségizett a Földes Ferenc Gimnázium matematika-fizika tagozatán. 1972–1977 között a Nehézipari Műszaki Egyetem (NME) Gépészmérnöki Karán tanult és 1977-ben szerzett diplomát a gépgyártástechnológiai szak rendszerszervező tagozatán. 1977–1979 között főállásban a Diósgyőri Gépgyár Gyártástervezési és Szervezési osztályán mint gyártásvezető és mellékállásban az NME Szállítóberendezések Tanszékén mint tudományos segédmunkatárs tevékenykedett. 1979–1986 között a Szállítóberendezések Tanszékén különböző ipari K+F munkákban és projekteken volt alkalmazva mint tudományos munkatárs. 1982–2001 között tanszéki titkár, valamint a hazai és külföldi K+F és a nemzetközi kapcsolatok felelőse a tanszéken. 1986-ban műszaki doktori címet szerzett és egyetemi adjunktus lett. 1986–1988 között anyagmozgatás és logisztika témakörben jelentős számú tantárgy előadója, jelentős szerepet vállalt a logisztika tantárgy magyarországi indításánál, annak tantárgyfejlesztésénél. A kutatási és projekttevékenységek továbbra is meghatározók maradtak számára.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 213 2025. 10. 09. 20:02

1977-től a Gépipari Tudományos Egyesület, 1996-tól a Magyar Logisztikai Egyesület tagja. 1990–1999 között több alkalommal 1–3 hónap közötti időszakban tevékenykedett külföldön is: Ryerson Institute (Torontó), Otto von Guericke Universität (OVGU Magdeburg), ISCAR Ltd (Izrael), Fraunhofer Institut (Dortmund, Magdeburg), Technische Universität Dortmund (TU Dortmund), Philips (Eindhoven), İzmir University of Economics (Törökország).

1998-ban műszaki PhD oklevelet szerzett logisztika – minőségbiztosítás – karbantartás témakörben. 1998-ban egyetemi docensnek nevezték ki. 1999 óta a CNAM (Conservatorie National des Arts et Métiers, Paris) magyarországi logisztikai menedzserképzés szakmai felelőse. 2001–2019 között a Logisztikai Intézet vezetője, a logisztikai szakterület felelőse. 2002-től a logisztikát németül oktató európai professzorok bizottságának tagja, amely kétévente különböző országokban tanácskozik. 2002–2005 között az Oktatási Minisztérium Széchenyi István Ösztöndíjában részesült.

2002-től a Gépgyártástechnológia című szakmai folyóirat szerkesztőbizottságának tagja. Ugyanettől az időtől fogva a Scientific International Mechanical Engineering (COMEC) kétévente megrendezésre kerülő (német – kubai – magyar) konferencia magyarországi koordinátora. 2006-ban a gépészeti tudományok tudományágban habilitációs oklevelet szerzett.

2002–2006 között az MTA-MAB Anyagmozgatási és Logisztikai Munkabizottság társelnöke, 2002–2010 között az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya Logisztikai Bizottságának állandó meghívottja. 2005–2008 között az ME Regionális Egyetemi Tudásközpont Logisztikai rendszerek témacsoport vezetője. 2006–2010 között az MTA VI. Műszaki Tudományok Osztálya Közlekedéstudományi Bizottság Logisztikai Albizottság társelnöke. 2006-tól a Production Systems and Information Engineering (Publication of the University of Miskolc) szakmai folyóirat szerkesztőbizottsági titkára, majd elnöke.

2007-ben egyetemi tanárrá nevezték ki. 2008–2024 között a Gépészmérnöki és Informatikai Kar Doktori Tanácsának belső tagja, 2008-tól a Hatvany József Informatikai Tudományok Doktori Iskola törzstagja. 2008–2011 között a Gépipari Tudományos Egyesület Országos Szervezetének alelnöke. 2009–2013 között a Gépészmérnöki és Informatikai Kar dékénja. 2007-től az Advenced Logistic Systems, Theory and Practice című folyóirat szerkesztőbizottságának elnöke. 2009-től a Logistics Research, Springer, German Logistics Association szakmai folyóirat szerkesztőbizottságának tagja.

2013-ban a Miskolci Egyetem Szenátusa által megválasztott rektor, de a miniszter nem nevezte ki. 2015–2018 között a Hatvany József Informatikai Tudományok Doktori Iskola elnöke. A doktori iskola Habilitációs Tanácsának tagja, elnöke. 2009-től a Magyar Professzorok Nemzetközi Szövetségének tagja. 2009-től a Miskolci Egyetem Műszaki-Természettudományi Habilitációs Tanácsának belső tagja. 2010-től a Manufacturing Engineering (TU Kosiciah) című folyóirat szer-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 214 2025. 10. 09. 20:02

kesztőbizottságának tagja. 2010-től a Magyar Mérnökakadémia tagja. 2013-tól az Ukrán Mérnökakadémia tagja.

Főbb szakmai tudományos testületi tagságok és tisztségek:

- 1977-től: Gépipari Tudományos Egyesület (GTE) tag, 2008–2011: GTE országos alelnök
- 1979–1988: Felvételeket Előkészítő Bizottság (FEB), Gépészmérnöki Kar Titkár
- 1986–1999: Miskolci Egyetem (ME) és Dortmundi Egyetem éves hallgatói szakmai gyakorlatok szervezője, bonyolítója
- 1989–2001: Tehetségért Mozgalom Gépészmérnöki Kari vezetője
- 1996-tól: Magyar Logisztikai Egyesület (MLE) tag
- 1998-tól: MTA-MAB Gépészeti Szakbizottság tag
- 2002-től: Németül beszélő Anyagmozgatást- és Logisztikát Oktató Európai Professzorok bizottságának tagja
- 2002-től: Gépgyártástechnológia c. folyóirat szerkesztőbizottsági tag
- 2002-től: GÉP c. folyóirat szerkesztőbizottsági tag
- 2002–2006: MTA-MAB Anyagmozgatási és Logisztikai Munkabizottság társelnöke, 2006–2019: elnöke
- 2002–2008: Észak-kelet Magyarország c. folyóirat szerkesztőbizottsági tag
- 2002–2010: MTA IX. Gazdasági- és Jogtudományi Osztálya Logisztikai Bizottságának állandó meghívottja, 2024-től: szavazati jogú tag
- 2006-tól: Production Systems and Information Engineering, a Publication of the University of Miskolc c. folyóirat szerkesztőbizottsági titkára, 2009-től: elnöke
- 2006–2010: az MTA VI. Műszaki Tudományok Osztálya Közlekedéstudományi Bizottság Logisztikai Albizottság társelnöke
- 2007-től: Advanced Logistic Systems, Theory and Pratice (ALS) c. folyóirat szerkesztőbizottság elnöke
- 2008-tól: Miskolci Egyetem Gépészmérnöki Karán folyó Mérnökképzésért folyó Alapítvány kuratóriumi tag
- 2009-től: Logistics Research, Springer, German Logistics Association c. folyóirat szerkesztőbizottsági tag
- 2010-től: Peregrinatio IV. Alapítvány kuratóriumi tag
- 2010-től: Miskolci Egyetem Oktatásának Fejlesztéséért Alapítvány kuratóriumi tag
- 2010-től: Magyar Mérnökakadémia tag
- 2012-től: Ukrán Tudományos Akadémia Szállítási és Anyagmozgatási Bizottságának tagja

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 215 2025. 10. 09. 20:02

2. Eredmények és alkotások

Illés Béla László alapvető szakmai és tudományos tevékenysége az anyagmozgatás és a logisztika szakterületéhez kötődik. Fontos szerepet játszott abban, hogy Magyarországon a 80-as évektől kialakuljon, elterjedjen és megerősödjön a műszaki logisztika mint új tudományos irányvonal. 1979–1986 között különböző K+F munkákban és kutatási projekteken volt alkalmazva. Ezen időszakban megalapozta további tudományos fejlődését, ugyanis jelentős számú iparban felhasznált eredményt ért el:

- szerteágazó hazai és nemzetközi ipari kapcsolatrendszert alakított ki,
- az elért K+F eredményei megalapozták a tudományos útjának fejlődését,
- az elért eredmények beépültek a logisztika tématerület különböző tananyagaiba.

Ennek az időszaknak főbb projektjei, amelyekben tevékenykedett:

- Különböző ipari technológiákban alkalmazott rugalmas gyártórendszerek számítógépes tervezése (OMFB 1980).
- Különböző ipari technológiákban alkalmazott gyártórendszerek anyagmozgatási rendszereinek számítógépes tervezése (OMFB 1981).
- ÁMSZ 415/1981 Anyagmozgató gépek és rendszerek számítógéppel segített tervezése oktatási programcsomag kifejlesztése.
- Indukciós targoncával kiszolgált központi felrakógépes magastárolóból álló anyagmozgató rendszer szimulációs vizsgálata (OMFB 1982).
- Felrakógéppel kiszolgált, központi tárolóval ellátott anyagmozgató rendszer szimulációs vizsgálata (OMFB 1985).
- Automatizált munkahelyi kiszolgálás típusrendszerei (OMFB 1986).
- Fedélzeti számítógéppel ellátott targoncákkal kiszolgált komissiózó magasraktári rendszer tervezése (ÁMSZ 507-XXX-2/1896).
- Univerzális iker-hurokkocsis szállítószalag vizsgálata (Mátraaljai Szénbányák Vállalat 1987).

1986–1998 között az iparhoz kötődő kutatási eredményei alapján 10 alkalommal volt külföldi kutatóintézetekben és egyetemeken 1–3 hónapos külföldi tanulmányutakon. Mindezek eredményeként az anyagmozgatás és logisztika szakterületén jelentős számú tantárgy tananyagának a kifejlesztésében tevékenykedett. Ezen tantárgyak előadójaként részt vett a műszaki logisztika első magyarországi egyetemi szintű oktatásában. Ebben az időszakban több külföldi egyetemen tartott német nyelvű szakmai kurzusokat (Magdeburg, Dortmund, Szófia, Kassa, Kolozsvár, Izmír, Zürich)

Fontos eredménye volt ennek az időszaknak, hogy megszervezte és több, mint 10 éven keresztül megvalósította a Miskolci Egyetem-Dortmundi Egyetem között évente oda-vissza megvalósuló 10-10 fős 2-2 hetes hallgatói szakmai cserét.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 216 2025. 10. 09. 20:02

Ennek köszönhetően több száz magyar hallgató tudott megismerkedni a 80-as évek végétől a fejlett német logisztikai megoldásokkal a különböző nagy német vállalatok meglátogatása alkalmával.

1999-től a párizsi CNAM magyarországi logisztikai menedzserképzés szakmai felelőse. Ennek keretében is több száz hallgató kapott francia, európai logisztikai kompetencia bizonyítványt.

Ebben az időszakban is tevékenységében az oktatás mellett, továbbra is meghatározóak voltak az ipari és K+F projektek, ilyenek az ECOLIFE I. (1999), ECOLIFE II. (2001), APERTUS (2002), Development of a Management Concept for Optimising the Location Strategy in Urban and Suburban Commercial Propertics, EU-5-OPTIAS EVK4-CT (2002-2007). Az ME Kooperációs Kutatási Központ és az ME Regionális Egyetemi Tudásközpont keretében 19 K+F témát irányított. Mint tanszékvezető, kollégái közreműködésével jelentős munkát végzett a kétlépcsős logisztikai képzés kidolgozásában és megvalósításában. A Logisztikai mérnöki BSc és MSc szak, valamint a Logisztikai menedzser MA szak alapítási, tananyag kidolgozási- és indítási folyamatában más egyetemek kollégáival együtt szakfelelősként/társszakfelelősként tevékenykedett.

2001–2019 között az Anyagmozgatási és Logisztika Tanszék (később új nevén Logisztikai Intézet) vezetője volt. Ebben az időszakban a logisztika önálló szakterületté vált az oktatásban. A logisztikai mérnöki szak szerepel az ME Gépészmérnöki Kar képzései keretében. A Gazdaságtudományi Karon futó Logisztikai menedzser szak (később Ellátási lánc menedzser szak) alapításában és oktatásban is jelentős (alapító) szerepe volt. Ezeken a képzéseken meghatározó oktatási tevékenységet folytat.

Többek között a nevéhez köthető, hogy Magyarországon az 1980-as évek közepétől, végétől kezdődően kialakult a műszaki logisztika, mint szakmai terület egyetemi szintű oktatási terület elismertsége. Jelentős hazai és nemzetközi ipari és egyetemi kapcsolatainak és a magyar kollégáknak köszönhetően műszaki logisztikai szak (logisztikai mérnök szak) került bevezetésre a felsőoktatásban.

A kialakított új szak folyamatos fejlesztése érdekében a Miskolci Egyetemen Illés Béla László megszervezte egy korszerű logisztikai labor létrehozását.

Ebben a laborban különböző automatizált berendezések vizsgálatára és működtetésére nyílik lehetőség a hallgatók számára. Ehhez a laborhoz kapcsolódóan kialakításra került egy termékazonosítási labor is. Ugyanebben az időben a Fraunhofer Intézet (Magdeburg) együttműködésével egy virtuális logisztikai labort is megvalósított.

2016. januárja és 2018. decembere között a Miskolci Egyetem koordinátoraként vezette az Umi-Twinn H2020 projektet. A konzorcium tagjai voltak a Miskolci Egyetem Logisztikai Intézete mellett a németországi Fraunhofer-Gesellschaft e. V. IFF,; az ausztriai Technische Universität Graz, és a luxemburgi Intelligentsia Consultatis. A projekt fő feladata volt a Miskolci Egyetem tudományos kiválóságának

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 217 2025. 10. 09. 20:02

erősítése a logisztika területén. A projekt az 1 millió EUR támogatással jelentősen hozzájárult az intézet szakmai erősödéséhez és jelentős nemzetközi elismertségéhez (kutatócserék, workshop-ok, nemzetközi konferenciák, közös folyóirat cikkek, közös pályázatok). 2005 és 2019 között több, mint 60 hazai logisztikai K+F munka vezetője volt, amelyeket az intézeti kollégákkal közösen megoldott. Ezzel mindig biztosítva volt az intézet megfelelő működésének finanszírozása. 2005 és 2019 között 14 hazai és nemzetközi projektben vett részt az Intézet, ahol vagy projektvezető vagy témavezető volt. Ezzel jelentősen erősítette az intézet már korábban is meglévő jó nemzetközi kapcsolatait.

2016-tól az Ipar 4.0 Nemzeti Technológiai Platform Szövetség gyártás- és logisztika munkacsoportjának vezetője. Ennek keretében a 4. Ipari forradalomhoz kapcsolódó információs- és kommunikációs technológiák, automatizálás összefonódását és ezek alkalmazását vizsgálja a logisztikával összefüggésben, amelyek kiterjednek termékek, szolgáltatások, gyártási módszerek és üzleti modellek fejlesztésére.

Illés Béla kiemelkedő szakmai munkásságát több, mint 50 díjjal és címmel ismerték el, melyek közül a legfontosabbak:

- GTE Műszaki Irodalmi Díj, 2004
- Honorary Professor, Universitatea Technica, Cluj-Napoca, 2005
- GTE Egyesületi Érem, 2006
- Az 50 legfontosabb logisztikus, Magyar Hírlap, 2007
- Ukrán Tudományos Akadémia tag (szállítás és logisztika), 2010
- Magyar Köztársaság Érdemrend Lovagkeresztje, 2011
- Eötvös József-Díj, 2012
- Professor Invitado, Universidad Central „Marta Abreu" de Las Villas, 2012
- Pro Facultate, Szent István Egyetem Gépészmérnöki Kar, 2013
- Ukrán Mérnöki Akadémia Diplomája, 2013
- Pro Universitate, Miskolci Egyetem, 2019
- Miskolci Egyetem Díszpolgára, 2020
- Doctor Honoris Causa, Universidad Central „Marta Abreu" de Las Villas, 2023
- Otto-von-Guericke-Plakette, 2024
- Bundesvereinigung Logistik (BVL) Regionalgruppe, Sachsen-Anhalt, Würdigung, 2024

3. Összegzés

Prof. Dr. Illés Béla László tevékenysége során nagy gondot fordított az intézet tudományos utánpótlásának nevelésére. Ennek eredményeként 3 fő lett egyetemi tanár az intézetben és 5 fő szerzett PhD fokozatot intézetvezetői időszakában.

Irányításával (témavezető/társtémavezető) Magyarországon a Hatvany József Informatikai Tudományok Doktori Iskolában 13 fő szerzett PhD fokozatot, valamint ezen felül Németországban még plusz 5 fő német hallgató.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 218 2025. 10. 09. 20:02

Mint a nevezett Doktori Iskola Habilitációs Tanácsának elnöke és az Egyetemi Habilitációs Tanács tagja segítette és segíti a Karon a habilitálni akaró kollégáit szakmai tanácsokkal.

Jelentős számú szakmai publikációval rendelkezik (MTMT szerint 935db), több szakmai könyv szerzője, társszerzője, szerkesztője (MTMT szerint 31db), külön kiemelhető a *Logisztika és Minőségmenedzsment* című szakkönyv, amely a magyar mellett németül és spanyolul is megjelent, és folyamatban az angol kiadás elkészítése. Független hivatkozásainak száma több, mint 1000. A végzett és általa oktatott hallgatók meghatározó szerepet játszanak több magyar vállalatnál, illetve logisztikai vállalkozásban, akik jó kapcsolatot tartanak fent az intézettel jelenleg is. Végzett doktoranduszai közül három professzor lett Magyarországon, kettő pedig Németországban. Tanítványai közül többen kerültek európai nagyvállalatoknál vezető pozícióba. 70 éves születésnapjára tudományos előadásokkal is készülve szerveztek konferenciát a lillafüredi Palotaszállóba, ahol számos külföldi professzor (Németországból, Svájcból, Ausztriából, Kubából, Kirgizisztánból, illetve Szlovákiából) és a magyarországi logisztika területén meghatározó tudományos szereplő tartott előadást. Jelen volt több multinacionális cégnél alkalmazásban lévő ipari szakember is. A jelenlévők közül is kiemelkedik Prof. Dr. Latorcai János, a Magyar Országgyűlés alelnöke.

Végezetül jól summázza tevékenységét Magyarország Köztársasági Elnöke által adott indoklás a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetés adományozásánál:

„a szállítóberendezések tervezési módszerei, a karbantartás, a minőségbiztosítás logisztikája, a logisztikai hálózatok terén végzett több évtizedes tudományos, kutatói munkássága, oktatói és szakmai közéleti tevékenységének elismeréseként”.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 219 2025. 10. 09. 20:02

JÁSZI ÉVA

Írta: Hegedűs Roland, egyetemi docens, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

„JÉ" – egy monogram, ami egy igazi gyógypedagógust rejt

1. Bevezetés

Jelen írás célja, hogy egy olyan ember előtt tisztelegjünk, aki az Észak-Magyarország régióban sokat tett a pedagógusképzésért. A cím választása nem véletlen, mert aki levelezett már Jászi Éva tanárnővel, ő tudja, hogy a leveleit „JÉ" aláírással látja el, valamint munkássága fő fókusza a gyógypedagógiához kötődik, mind elméleti, mind gyakorlati szempontból. Az írást két nagy tematikus részre osztom: először áttekintem Jászi Éva életútját, annak fontosabb állomásait, majd kitérek a tudományos munkásságára. A tanulmányban szerepeltetek idézeteket is, amelyeket egy írásbeli interjún vettem fel vele a tanulmány megírásához 2024 novemberében.

2. Jászi Éva életútja

2.1. Korai életévek és tanulmányok

Jászi Éva Sátoraljaújhelyen született 1958-ban, de nem sokkal születését követően családjával Egerbe költöztek. Éva élete már nagyon korán összeforrt az Eszterházy Károly Katolikus Egyetemmel és annak jogelőd intézményeivel. Az általános iskolai éveit a 2. számú Gyakorló Iskolában töltötte Egerben, majd középfokon a Dobó István Gimnáziumban folytatta angol tagozaton, bár saját visszaemlékezése szerint: „*később egyre inkább az fogalmazódott meg bennem, hogy rajzot szeretnék tanítan*". Az egri kötődése továbbra is töretlen volt, mert 1980-ban a Ho Si Minh Tanárképző Főiskolán szerzett biológia-pedagógia szakos általános iskolai tanár képesítést. „*Aztán mégis úgy alakult, hogy ebből pedagógia-biológia szak lett. A rajzról és a művészpályáról le kellett mondanom, mert a családom mindenképpen azt szerette volna, ha Egerben maradok.*"

Az egri felsőoktatási tanulmányait követően több képesítést is szerzett a fővárosban található intézményekben. Elsőként a 1987-ben Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán végzett gyógypedagógusként, oligofrénpedagógia és pszichopedagógia szakirányokon. Ezen tanulmányai az alábbiak motiválták: „*egy intézménylátogatás során engem teljesen magával ragadott az, amit ott láttam az akkori kisegítő iskolában: az, hogy kiscsoportban és egyénileg is foglalkoznak a gyermekekkel, a gyermekcentrikus légkör, az inspiráló esztétikus környezet.*" 1994-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetemen szerzett Fejlesztőpedagógus végzettséget. Tanulmányaiban kisebb kihagyás következett, majd 1999-ben beiratkozott az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Pedagógia mesterszakára levelező tagozaton, ahol 2002-ben szerzett diplomát.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 221 2025. 10. 09. 20:02

Ahogyan látható, Jászi Éva sok képzettséget szerzett annak érdekében, hogy a gyermekekkel való munkája során minél magasabb szintű ellátást, fejlesztést tudjon biztosítani számukra. Ennek érdekében több tanúsítvánnyal záródó képzést is elvégzett, mint például Meixner-módszer, a Diszlexia prevenció és terápia vagy a Beszédpercepció diagnosztika és terápia.

A közoktatásban alkalmazható tudás mellett, Éva érdeklődött a tudományos világ iránt is, azon belül is leginkább az érdekelte és érdekli a mai napig is, aminek gyakorlati jelentősége is van, nem csak teoretikus hozadéka. A tudományos pálya iránti érdeklődése motiválta Jászi Évát arra, hogy beiratkozzon az Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskolájába, ahol 2014-ben védte meg *Az együttnevelés kihívásai a pedagógusképzésben. Fogyatékos és nem fogyatékos gyermekek együttneveléséről alkotott pedagógusvélemények jellemzőinek vizsgálata* című disszertációját (Jászi 2013a), amellyel doktori fokozatot szerzett.

2.2. Munkatapasztalat, munkahelyek

Jászi Éva első, pedagógiához köthető munkahelye 1980-ban volt az egri Mezőgazdasági Szakközépiskola Kollégiumában, ahol középiskolai kollégiumi nevelőtanárként dolgozott. Ezt követően Szomolyán helyezkedett el általános iskolai tanárként. 1981-től 1992-ig az egri Balassi Bálint Általános Iskolában dolgozott pedagógusként, ahol több feladatot is ellátott. A városban ebben az intézményben jött létre az első „korrekciós" osztály a tanulási zavarral veszélyeztett tanulók számára, amelyben Éva volt az első pedagógus, aki tanított. Kísérleti jelleggel szintén Éva tanított az iskolában elsőként a Meixner-féle dyslexia prevenciós olvasástanítási módszerrel. Mindezek mellett tanított környezetismeretet, valamint biológiát is, továbbá osztályfőnök is volt alsó és felső tagozaton is. Az iskolában végzett gyógypedagógus munkájára Éva a következőképpen emlékszik vissza: „*a gyógypedagógus diploma birtokában az iskola fejlesztőpedagógusa lettem – ilyen szakember sem volt más intézményben. Az, hogy én alakíthattam ki a munkakörömet, nagyon inspiráló volt számomra, és igen jó reklám volt az iskolának is*". Az iskolavezetés tagjaként segítette a fiatal, pályakezdő kollégák beilleszkedését az intézménybe, valamint a pedagógusok számára továbbképzéseket szervezett pszichopedagógiai és fejlesztőpedagógiai témakörben. Jászi Éva volt az első gyógypedagógus Egerben, aki többségi általános iskolában tanított, így az intézmény keretein belül tudta alkalmazni gyógypedagógiai ismereteit, ezért ellátta a tanulási zavarok korai szűrését, pedagógia-pszichológiai vizsgálatokat végzett, valamint szakmájából, ismereteiből adódóan tanácsokat adott szülőknek és pedagógusoknak.

Éva 1992-től 2000-ig az egri Nevelési Tanácsadóban dolgozott főállásban, ahol mindennapi munkájában továbbra is alkalmazta a gyógypedagógiai tudását, valamint az intézmény vezetőhelyettese is volt. Az intézmény keretein belül feladata volt a pedagógiai munka szakmai irányítása, a szakértői vizsgálatok pedagógiai részé-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 222 2025. 10. 09. 20:02

nek lebonyolításának megszervezése és felügyelete. 3–18 éves gyermekeknek tartott egyéni és kiscsoportos fejlesztést, valamint részt vett a szakértői vizsgálatokban is. Fontos célja volt továbbá, hogy erősítse a kapcsolatot az egri oktatási-nevelési intézmények és a nevelési tanácsadó között, ezért igyekezett olyan tevékenységekben is részt vett, illetve szervezett, amelyek a beiskolázási folyamatok zökkenőmentességét támogatták. Ezt az időszakot Éva a következőképpen foglalja össze: „*sok iskolában segítettem a fejlesztőpedagógia bevezetését, de más területeken is dolgoztam, például gyermekprogramokat szerveztem és vezettem, gyermekújságot szerkesztettem éveken át.*" Éva munkásságát Eger városában is elismerték, mert 1999-ben megkapta a Eger Város Oktatás- és Nevelésügyéért kitüntetést.

2000-től Jászi Éva az Eszterházy Károly Főiskolán kezdett el tanítani, bár még 2004-ig részmunkaidős állásban maradt az egri Nevelési Tanácsadóban. Az akkori főiskolára oktatóként való visszatérés egy teljesen új szerepet hozott számára: „*azt gondolom, hogy itt éreztem igazán azt, hogy amit addig tanultam (képzések, tanfolyamok, egyetemi diploma) nem volt hiábavaló, hiszen ezt mind átadhatom a hallgatóknak. A hallgatók mindig elismerték a munkámat, tanácsomat kérték akár továbbtanulásról, akár a saját gyermekükről volt szó. Nagyon sokan végezték el utána a gyógypedagógia szakot, és ma is a pályán dolgoznak.*"

Éva 2015-ig dolgozott az Eszterházy Károly Főiskola Neveléstudományi Intézet Pedagógia Tanszékén kezdetben tanársegédként, majd adjunktusként. A gyógypedagógusi végzettségéből adódóan az intézmény fogyatékos-ügyi koordinátora, amelyet mindig is kiemelkedő színvonalon végzett, ezért Felsőoktatási és Tudományos szakállamtitkári dicséretet kapott az Oktatási és Kulturális Minisztériumtól (OKM) a Felsőoktatási Fogyatékos-ügyi Bizottságában végzett munkáért. Az Eszterházy Károly Főiskola több képzésében is tanított, tartott előadásokat, szemináriumokat és gyakorlatokat pedagógia BA, csecsemő- és kisgyermekgondozó BA, tanító BA, óvodapedagógus BA szakokon, valamint pedagógiatanár MA és neveléstudományi MA képzésekben. Éva nagyon sokféle tantárgyat tanított a pedagógusképzéshez kapcsolódóan, amelyek között ekkor is domináltak a gyógypedagógiához kötődő tantárgyak. Szakmai munkáját az intézményben többször is elismerték, mert 2005-ben az Év oktatója lett, míg 2007-ben a Kedvenc oktató díjat kapta meg. Éva az oktatás mellett különböző tisztségeket is betöltött. 2004-től 2006-ig a Bölcsészettudományi Kar (BTK) kari képviselője, majd 2006 és 2010 között az Eszterházy Károly Főiskola szenátusának tagja volt. 2005-2007 között Prof. Dr. Nagy Mária vezetése mellett tanszékvezető-helyettes, 2010–2014 között pedig a Tanulmányi és Kreditátviteli Bizottság tagja volt.

2015-től a Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar Gyógypedagógia Tanszékének vezetője és egyetemi docense volt, amely időszakra a következőképpen emlékszik vissza Éva: „*életem egyik jó döntése volt, amikor elvállaltam a győri tanszékvezetést, pedig nem volt könnyű elszakadni Egertől.*" Az intézményben, odakerülését követően a gyógypedagógiai alapszak szakfelelőse, valamint a fej-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 223 2025. 10. 09. 20:02

lesztő-differenciáló pedagógia szakirányú továbbképzési szak felelőse lett. A tanszékvezetése idején szükséges volt megreformálnia a győri gyógypedagógusképzést, valamint a humánerőforrást is fejleszteni annak érdekében, hogy az oktatás színvonala javuljon. Ez sikerült is, mert „*az ott töltött 6 év sok munkát jelentett, de egyértelműen megmutatkozott az eredménye: a 3 fős tanszéket 9 oktatóval hagytam ott.*" Jászi Éva tanszékvezetése alatt az oktatás minősége emelkedett, valamint nőtt a gyógypedagógus képzésbe felvett hallgatók létszáma is. Éva közkedvelt oktató volt a hallgatók között, amit jól bizonyít, hogy már 2017-ben megkapta az Oktatók a hallgatókért díjat. Éva saját emlékei szerint „*a szak iránti érdeklődés azokban az években – még csak 5 helyen volt képzés (!) – jelentősen megemelkedett, és a második évben már megkaptam az egyetem egyik jelentős elismerését, az Oktatók a hallgatókért díjat.*" 2020-ig volt a tanszék vezetője, majd 2021-ig maradt még az intézmény főállású oktatója.

Jászi Éva 2019-től visszatért az alma materébe, és az Eszterházy Károly Egyetem (2021-től Eszterházy Károly Katolikus Egyetem) egyetemi docense, majd a Győrben történő oktatás befejezésével 2021–2024 között a Tanulásban Akadályozottak Pedagógiája és Inkluzív Nevelés Tanszék vezetője lett. Jellemző mondása, hogy nyitott Tanszék vagyunk, mert az iroda ajtaja mindenki előtt mindig nyitva áll. Jászi Éva visszatérése az intézménybe lehetőséget biztosított arra, hogy a gyógypedagógia szakon akkreditálásra kerüljön 2021-ben a Tanulásban Akadályozottak Pedagógiája szakirány, valamint 2023-ban a Tanulásban Akadályozottak Pedagógiája szakirányú továbbképzés, amelyeknek szak- és szakirányfelelőse is. Az egyetemen az oktatói feladatai mellett több tisztséget is betölt, mert napjaink is az Esélyegyenlőségi Bizottság elnöke, így szoros kapcsolatban áll az egyetem fogyatékossággal élő hallgatóival, segíti és támogatja mindennapjaikat, illetve tanulmányaikat. Továbbá jelenleg is a Gyógypedagógiai Intézet tanácsának a tagja. 2023-ban megkapta az Eszterházy Emlékérmet, amely az egyetem legmagasabb fokú elismerése, és olyan kollégák kapják meg, akik sokat tettek az intézményért.

Főállása mellett, Jászi Éva több olyan tevékenységet is végzett, illetve végez a mai napig is Egerben, amelyek a szakmai munkájához és a gyógypedagógusi végzettségéhez kapcsolódnak. Például a város több iskolájában vezetett dyslexia reedukációs csoportokat. Több éven át óraadó tanár volt az egri Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban, ahol gyógypedagógiai tantárgyakat oktatott. Az egri Ifjúsági Házban gyermekklubot és felnőtt tanfolyamot vezetett, valamint az Értelmi Fogyatékossággal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége (ÉFOÉSZ) megyei szervezete által kezdeményezett szülő-gyermek csoportot vezetett középsúlyos értelmi fogyatékos gyermekek és szüleik számára. Az Észak-Magyarországi Regionális Képző Központ (ÉRÁK) egri kirendeltségén kommunikációs tréningeket vezetett, valamint álláskeresési technikákat tanított munkanélküli felnőtteknek. Külső munkatársa volt az Egri Esélyek Házának, valamint rendszeresen részt vesz gyógypedagógiai intézményekben rendezett versenyeken fővédnökként is.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 224 2025. 10. 09. 20:02

Jászi Éva számára a tudományos információk közlése, valamint a tágabb környezet tájékoztatása mindig fontos volt, ezért például alapító tagja és több éven át munkatársa volt a *Facsiga* gyermekújságnak. Alapító tagja volt továbbá a Pozitív Országos Szakmai Egyesület Heves megyei tagszervezetének is. Jelenleg is rendszeresen vállalja felkérésre pedagógusok-továbbképzések, szülők részére ismeretterjesztő jellegű előadások tartását.

Éva már több mint 40 éve fáradhatatlanul végzi (gyógy)pedagógusi munkáját, amelyben az alábbi hitvallása segíti: „*azt gondolom, ezt csak akkor érdemes csinálni, ha nem csupán egy foglalkozásnak, nem csak munkának tekinti az ember, hanem élvezetet is talál benne. Én még mindig várom az új tanévet, mert biztosan lesz valami pozitív élményem vagy a hallgatókkal kapcsolatban vagy a téma kapcsán.*"

3. Jászi Éva szakmai tevékenysége

3.1. Tudományos munkásság

Jászi Éva több kutatásban és tananyagkidolgozásban is részt vett. TÁMOP pályázat keretében részt vett egy, a gyakornokokat támogató moduláris felépítésű továbbképzési program fejlesztésében. A 2004/2005. tanévben tanszéki kutatás keretében azt vizsgálták, hogy a gyakorlatok során milyen hiányosságok tapasztalhatók, és mely tényezők biztosítanak lehetőséget arra, hogy a gyakorlat minél sikeresebben megvalósuljon. Az Országos Közoktatási Intézet által végzett iskolai eredményesség vizsgálatában is bekapcsolódott. Jászi Éva Mogyorósi Zsolttal tananyagfejlesztésben is részt vett, akivel pedagógiai gyakorlatokhoz készítettek oktatási segédanyagot (Jászi – Mogyorósi 2005).

2006-2008 között a Második Esély nemzetközi projektben vett részt, amelynek célja a szakképzésben tanuló fiatalok eredményességének növelése volt. A projekt eredményeként Éva a szakmai továbbképzési anyag akkreditációját, valamint a hozzá tartozó tananyagot készítette el. Egy HEFOP pályázat keretében szintén tananyagfejlesztésben vett részt, amelynek eredményeként szöveggyűjtemény készült, s egy programcsomag adaptációját valósította meg.

A tudományos munkássághoz szorosan kapcsolódik a felsőoktatásban eltöltött időszak, mert ott elvárás is a tudományos munka végzése. Ahogy a fentiekből is látható, Jászi Éva nagy gyakorlattal rendelkező gyógypedagógus, aki a gyakorlati ismereteit, szakmai tapasztalatát a felsőoktatásban igyekszik átadni a jövő gyógypedagógusainak. Éva a gyakorlatból inspirálódva fogalmazta meg és végezte a doktori kutatását, ami hosszútávon is meghatározta a tudományos érdeklődésének irányvonalát. A közoktatásban végzett munkája során látta, hogy az integráció és inklúzió valódi kihívást jelent a pedagógusok számára, ami miatt doktori disszertációja, és a kutatásainak, publikációinak, valamint konferencia-előadásainak egy része is ehhez a témakörhöz kapcsolódik.

Nemzetközi téren már 2000-es évek előtt megjelentek különböző jelentések, amelyek a fogyatékossággal élő tanulók, emberek helyzetével foglalkoztak,

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 225 2025. 10. 09. 20:02

s felhívták a figyelmet arra, hogy ezeknek a tanulóknak is joguk van megfelelő oktatáshoz (Warnock 1978, Ainscow 1994, Thomas – Loxley 2001). Hazánkban az integrációval és inklúzióval kapcsolatos tudományos művek inkább az ezredfordulót követően jelentek meg, amelyek között az egyik alapdokumentumnak tekinthető Csányi Yvonne 2007-es tanulmánya, amiben leírja és csoportosítja az együttnevelés különböző típusait. Az integrációnak és inklúziónak a gyógypedagógusok mellett egy másik fontos szereplője a többségi pedagógus. Több tanulmány foglalkozik azzal, hogy a többségi pedagógusok nincsenek kellő mértékben felkészítve arra, hogy fogyatékossággal élő gyermekeket neveljenek (Papp 2004). Ezért a pedagógusképzésnek meg kellene újulnia, nagyobb hangsúlyt lenne szükséges helyeznie erre a kérdéskörre, hogy a többségi pedagógus hallgatók az integrált/inkluzív neveléshez kapcsolódóan minél több, munkájukhoz szükséges ismeretet kapjanak (Moberg et al. 2020). Hosszútávon ez a pedagógusképzési változás magával húzhatná a szükséges változást a gyakorlatban, az intézményekben is, mert jelenleg a személyi feltételek mellett, megjelennek a tárgyi feltételekben lévő hiányosságok is. Például nincsen megfelelő hely a gyermekek együttneveléséhez, nagyok a csoportlétszámok, valamint nincs kellő idő a gyermekekre (Dobák – Hegedűs 2024).

Jászi Éva ismerve a nemzetközi és hazai szakirodalmat, átélve az integráció és inklúzió gyakorlati megvalósulását, valamint látva az akkori tudományos vizsgálatok eredményeit, felismerte, hogy hiányoznak bizonyos tudományos ismeretek, és egy tudományos hiátus van a téren, hogy milyen nehézségei vannak a pedagógusoknak az integráció és inklúzió során. Ezért doktori disszertációjához (Jászi 2013a) több száz interjút vett fel pedagógusokkal annak érdekében, hogy feltárja, hogyan élik meg az integrációt és inklúziót, milyen nehézségeik vannak annak megvalósulásában. Ennek a kutatásnak az eredményeként készült el doktori disszertációja *Az együttnevelés kihívásai a pedagógusképzésben – Fogyatékos és nem fogyatékos gyermekek együttneveléséről alkotott pedagógusvélemények jellemzőinek vizsgálata* címmel. A témával kapcsolatban tanulmányt is megjelentetett, amelynek címe: *„Gyöngyszem az ékszerdobozban" – pedagógushangok az együttnevelésről* (Jászi 2013b), ami egyrészt jól szemlélteti Jászi Éva kreativitását, másrészt a fogyatékos személyekhez való hozzáállását is. Éva több, más tanulmányában is foglalkozott azzal, hogy a pedagógusoknak milyen szerepei és lehetőségei vannak az együttnevelésben (Jászi 2003, Jászi 2006a, Jászi 2017), de közel tíz évvel később, napjainkban is az tapasztalható, hogy a fogyatékossággal élő tanulók, gyermekek helyezte nem változott (Hegedűs 2023, Hegedűs 2024).

Jászi Éva számára a felsőoktatásban eltöltött évek alatt az is egyértelművé vált, hogy a sajátos nevelési igényű hallgatók száma is növekszik (Hegedűs 2015), ezért kutatásának másik irányvonala a felsőoktatásban, különösképpen a pedagógusképzésben megjelenő sajátos nevelési igényű hallgatókra fókuszált (Andrásné Teleki – Jászi 2006, Jászi 2014). Azért is koncentrált erre a területre, mert az Esély-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 226 2025. 10. 09. 20:02

egyenlőségi Bizottság elnökeként rálátása volt arra, hogy ezeknek a hallgatóknak milyen jellegű problémái vannak a felsőoktatásban.

A publikációinak a harmadik csoportját a fejlesztőpedagógusokkal foglalkozó irodalmak képzik, amelynek indoka, hogy meghatározó tagja a fejlesztőpedagógus képzésnek. Ezzel kapcsolatban is jelentek meg tanulmányai, például olyan, amely a fejlesztőpedagógus-képzéssel foglalkozik (Jászi 2006b), valamint olyan is, amely a fejlesztőpedagógusok munkáját mutatja be (Jászi 2020).

3.2. Egyetemi élet

Jászi Éva igazi pedagógus, akinek a munkáját a hallgatók, a kollégák, a szakma és a város is elismeri, például mindkét felsőoktatási intézményi munkahelyén kapott elismerést azért, amiért és ahogyan foglalkozott a hallgatókkal. Évát 2021-ben ismertem meg, amikor a kollégája lettem, és az elmúlt években én is megtapasztaltam, hogy milyen kedvességgel fordul a hallgatók felé, minden megnyilvánulásában a segíteni akarás jelenik meg. Külön kiemelendő, hogy Jászi tanárnő mindig következetesen jár el a hallgatókkal, ami jó értelemben kiszámíthatóvá teszi az oktatását, valamint az általa tanított tantárgyak sikeres teljesítését. A hallgatók is nagyon kedvelik, és ezt szívesen tudomására is hozzák. Ezzel kapcsolatban az egyik kedves emlékét így idézte fel: „*és egyszer egy levelezős csoporttól kaptam egy emléklapot, amira az volt írva: »Mindent tőled tanultunk«. Hát többek között ezért érdemes ezt csinálni!*" Nem véletlen így az sem, hogy Éva az Eszterházy Károly Katolikus Egyetemen az Esélyegyenlőségi Bizottság elnöke, így ő írja a sajátos nevelési igényű hallgatók bánásmódjával, oktatásával kapcsolatos intézményi határozatokat is. Az elnökségből adódóan a gyógypedagógia szakos hallgatókon kívül, sok más, az intézményünkbe járó egyetemi hallgatóval és néha szüleikkel is kapcsolatot tart, annak érdekében, hogy a lehető legjobb körülmények között történjen a hallgatók oktatása. Ennek a feladatnak az ellátása során is elengedhetetlenek a gyógypedagógiai ismeretei, tapasztalatai, és ezzel gyakran a nagyon nehéz helyzetben lévő hallgatók biztos pontjának számít.

Éva a tudását a legnagyobb szakmai alázattal, változatos módszerekkel igyekszik átadni, amelyeket gyakran színesít saját gyakorlati tapasztalataival, ezért a hallgatók kedvelik az óráit. Jászi tanárnő neve egybe forrt a tanulásban akadályozottak pedagógiája szakiránnyal, ez a terület a szívügyének tekinthető, mindent megtesz annak érdekében, hogy ezen a szakirányon tanuló hallgatók a legnaprakészebb és a gyakorlatban jól használható tudással végezzenek az egri egyetemen. Éva szakmai kapcsolatai is kiemelendők, mert annak ellenére, hogy régebb óta a felsőoktatásban dolgozik, nagyon sok, tapasztalt gyógypedagógust ismer, így például tud segíteni a hallgatóknak gyakorlati hely keresésében is. Jelenleg is tanít a gyógypedagógia alapszakon a tanulásban akadályozottak szakirányon gyakorlati tárgyakat, amelyek kiemelten fontosak a hallgatók számára a tapasztalatszerzésben, valamint hasznosak lesznek számukra a későbbi sikeres gyógypedagógusi munkában.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 227 2025. 10. 09. 20:02

4. Összegzés

Jászi Éva egy nagyon gazdag szakmai életutat járt be eddig, mind a saját képzettségét, mind pedig a szakmai munkásságát tekintve, ezek alapján úgy gondolom, hogy sok mindenre lehet büszke az élete során. Azonban kíváncsi voltam arra is, hogy ő hogyan látja a saját pályáját, ezért megkérdeztem tőle, hogy őt mi tölti el büszkeséggel: „*az egykori tanáraim, mestereim is elismerték a munkámat. Például, ha Egerből vittek Meixner Ildikóhoz gyermeket vizsgálatra, akkor elsőnek azt kérdezte meg, hogy Jászi Éva látta-e már? Vagy Nádasi Mária professzor asszony hozzám küldte tanítási gyakorlatra az ELTE-ről a pedagógia szakos egyetemi hallgatókat. De nagyon megható élményem volt az a fiatalember, aki a sikeres érettségije és a Szakma kiváló tanulója díj átvétele után telefonon felhívott, és elmondta, hogy nélkülem nem jutott volna el idáig – vele iskolakezdés előtt és első osztályos korában foglalkoztam, mert diszlexia veszélyeztetett volt!*" Röviden összefoglalva, Jászi Éva egy olyan életutat tudhat magáénak, amely egy gyakorlatban jártas, jövő nemzedékének felkészítésére fokuszál. Hallgatói és kollégái mind szeretettel fordulnak hozzá, mert tudják, hogy lehetőségeihez mérten mindig számíthatnak rá.

Személy szerint Jászi tanárnőt 2021-ben úgy ismertem meg, hogy amikor az Eszterházy Károly Katolikus Egyetemen kezdtem el dolgozni, akkor az ő a tanszékére kerültem, és a közvetlen vezetőm lett. Az első pillanattól kezdve megmutatkozott töretlenül elfogadó, segíteni akaró személyisége. Mint vezető is kiemelkedő kvalitásokkal rendelkezik, és egyben mintegy mentorként is funkcionál, mert azt tartja szem előtt, hogyan tud másoknak segíteni egyéni a céljaik elérésében, és ezeknek a sikereknek egyébként ő is szívből tud örülni.

Összességében úgy gondolom, hogy Jászi Éva példakép lehet gyógypedagógusok és felsőoktatásban dolgozók számára egyaránt: hogyan lehet kitartással, lelkesedéssel dolgozni a kitűzött célok érdekében, és alázattal, szakmailag felkészülten végezni a (gyógy)pedagógusi munkát. Bízom benne, hogy még sok évig segíti a hallgatókat és kollégákat bölcs meglátásaival, szakmai tanácsaival, tapasztalataival, valamint minél több gyógypedagógus, illetve kolléga viszi tovább Jászi Éva (gyógy)pedagógiai szellemiségét.

5. Hivatkozott irodalom

Ainscow, Mel: *Special needs in the classroom. A teacher education guide*. Jessica Kingsley Publisher – UNESCO, London, 1994.

Andrásné Teleki Judit – Jászi Éva: *Segítsünk közösen! Fogyatékossággal élő hallgatók a felsőoktatásban*. Oktatási Minisztérium, Budapest, 2006.

Csányi Yvonne: Integráció és inklúzió. Nemzetközi és hazai körkép. In: *Inkluzív nevelés – a tanulók hatékony megismerése. Kézikönyv a pedagógusképző intézmények részére*. (szerk.: Girasek János), SuliNova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht, Budapest, 2007, 138–163.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 228 2025. 10. 09. 20:02

Dobák Dóra – Hegedűs Roland: TEAM – Tudatos Együttműködés A Megoldás. *Magyar Pedagógia* 1 (2024), 27–48.
Hegedűs Roland: Pozitív diszkrimináció a magyar felsőoktatásban. *Educatio* 2 (2015), 139–147.
Hegedűs Roland: Sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók számának területi és statisztikai elemzése. *Educatio* 2 (2023), 228–246.
Hegedűs Roland: *Tanulási zavarok és iskolai teljesítmény*. Belvedere Meridionale, Szeged, 2024. https://real.mtak.hu/193499/, 2024. november 22.
Jászi Éva: Az integrált nevelés kérdései. *Acta Academiae Paedadodicae Agriensis Nova Series: Sectio Paedagogica.* 2003, 195–199.
Jászi Éva: Tanárjelöltek és pedagógusok felkészültsége az együttnevelésre, véleményük az integrált nevelésről. In: *Tanárképzés, szociális képzés, gyermekvédelem. Tudományos konferencia, Eger, 2005. november 10–11*. (szerk.: Estefánné Varga Magdolna), EKF Líceum Kiadó, Eger, 2006a, 166–175.
Jászi Éva: Fejlesztő pedagógusok képzése főiskolánkon. In: *A családpedagógia szerepe. Konferencia kötet, 2004. november, 2005. december*. (szerk.: Mészáros Ilona), Magyar Pedagógiai Társaság Családpedagógiai Szakosztály – A Családi Nevelésért Alapítvány, Budapest – Eger, 2006b, 36–41.
Jászi Éva: *Az együttnevelés kihívásai a pedagógusképzésben. Fogyatékos és nem fogyatékos gyermekek együttneveléséről alkotott pedagógusvélemények jellemzőinek vizsgálata*. Doktori disszertáció, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, 2013a.
Jászi Éva: „Gyöngyszem az ékszerdobozban" – pedagógushangok az együttnevelésről. *Acta Academiae Paedadodicae Agriensis Nova Series: Sectio Paedagogica*. 2013b, 69–88.
Jászi Éva: Fogyatékos hallgatók a tanárképzésben. In: *Változó életformák – régi és új tanulási környezetek. A 2013-ben, Egerben rendezett 13. Országos Neveléstudományi Konferencia válogatott anyaga*. (szerk.: Bárdos Jenő – Kis-Tóth Lajos – Racsko Réka), EKF Líceum Kiadó, Eger, 2014, 336.
Jászi Éva: A pedagógusok szerepe az együttnevelésben. In: *XX. Apáczai-napok Nemzetközi Tudományos Konferencia. „Semper Reformare"*. (szerk.: Lőrincz Ildikó) Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar, Győr, 2017, o.n.
Jászi Éva: Fejlesztő pedagógusok a pályán. In: *Pedagógusképzés a Kárpát-medencében – Tananyagfejlesztési tapasztalatok, jó gyakorlatok*. (szerk.: Lőrincz Ildikó – Fehér Ágota), Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar, Győr, 2020, 64–74.
Jászi Éva – Mogyorósi Zsolt: *Pedagógiai gyakorlatok. Oktatási segédanyag pedagógia szakos hallgatók számára*. EKF, Eger, 2005.
Moberg, Sakari – Muta, Etsuko – Korenaga, Kanako – Kuorelahti, Matti – Savolainen, Hannu: Struggling for inclusive education in Japan and Finland:

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 229 2025. 10. 09. 20:02

Teachers' attitudes towards inclusive education. *European Journal of Special Needs Education* 1 (2020), 100–114.

Papp Gabriella: *Tanulásban akadályozott gyermekek a többségi általános iskolában*. Comenius Bt., Pécs, 2004.

Thomas, Gary – Loxley, Andrew: *Deconstructing special education and constructing inclusion*. Open University Press, Buckingham, 2001.

Warnock, Mary: *Special Educational Needs: Report of the committee of enquiry into the education of handicapped children and young people. (The Warnock Report)*. Her Majesty's Stationery Office, London, 1978.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 230 2025. 10. 09. 20:02

K. NAGY EMESE

Írta: Zagyváné Szűcs Ida, egyetemi adjunktus, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

K. Nagy Emese végzettségét tekintve mérnök, majd mérnöktanár és angol nyelvtanár. PhD fokozatát és habilitációját neveléstudományból szerezte. Fő kutatási területe a tudásban és szocializáltságban heterogén tanulói csoport jellemzőinek feltárása, és a tanulók között kialakult státuszrangsor, státuszhelyzet kezelése lehetőségének a vizsgálata. Munkásságában az elmélet és a gyakorlat elválaszthatatlan egységet alkot, jelentős iskolafejlesztő, a pedagógusok módszertani kultúrájának fejlesztésére iskolájában, régiójában, sőt, országos léptékkel mérve is fontos hatást gyakorol.

1. Életrajzi elemek, állomások, összefoglaló

K. Nagy Emese jelentős kutatásvezetési eredményekkel rendelkezik. Több fontos hazai szakmai és tudományos testület tagja, amelyek közül legjelentősebbek:

- MTA Miskolci Akadémiai Bizottság Pedagógiai Szakbizottság elnöke.
- Magyar Rektori Konferencia Pedagógusképzési Bizottságának társelnöke.
- Tanárképzők Szövetsége alelnöke.
- Tanítsunk Magyarországért Szakmai Műhely főtanácsadója, vezetője.
- MRK Felsőoktatási Módszertani és Oktatásinformatikai Fórum munkacsoport tagja.
- MTA Filozófiai és Történettudományok Osztálya, Pedagógiai Tudományos Bizottság tagja.
- International Association for Intercultural Education tagja.
- Magyar Tudományos Akadémia Pedagógusképzési Albizottság tagja.
- Új Pedagógia Szemle szerkesztőbizottságának tagja.
- Magyar Pedagógiai Társaság tagja.
- Magyar Tudományos Akadémia köztestületi tagja; MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság nevelésszociológiai albizottságának rendes tagja.
- Komplex Instrukciós Program szakmai vezetője (http://komplexinstrukcio.hu).

Több nemzetközi projektben vett és vesz részt, szoros szakmai kapcsolatok fűzik a Stanford Egyetemhez és a Kibbutzim College of Education, Technology and the Arts (Tel Aviv) felsőoktatási intézményekhez. Több, mint 20 alkalommal volt külföldi szakmai konferencián előadó.

K. Nagy Emese köznevelést érintő oktatásszervezési, intézményvezetési tapasztalata kiemelkedő, különösen a Komplex Instrukciós programhoz (KIP) kapcso-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 231 2025. 10. 09. 20:02

lódóan. 2010-től dolgozik a felsőoktatásban is (ELTE, Miskolci Egyetem, EKKE). Korábban, az egyetemi oktatói tevékenységével párhuzamosan, iskolaigazgatói feladatokat látott el, majd az EKKE Pedagógia Karának dékánja volt. Jelenleg a Miskolci Egyetem Pedagógusképző Központjának főigazgatója és a Tanárképző Intézet igazgatója. Két neveléstudományi doktori iskolában (ELTE EDiTE nemzetközi doktori iskola és EKKE) témavezető.

Konzulensi irányításával kb. 100 szakdolgozat készült, és több, további szakdolgozatban is felhasználták műveit, kutatási és fejlesztési eredményeit.

K. Nagy Emese kutatásaira, innovációira alapozva, öt akkreditált pedagógus-továbbképzés került kidolgozásra:

- Komplex Instrukciós Program (Miskolci Egyetem).
- A Komplex Instrukciós Program (KIP) alkalmazása a tudásban és szocializáltságban heterogén tanulói csoport kezelésében, különös tekintettel a tehetséggondozásra (Miskolci Egyetem).
- Differenciál fejlesztés Heterogén Tanulócsoportokban (Eszterházy Károly Katolikus Egyetem).
- *Élményszerű tanulás és tanítás* (Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége).
- Gondolkodásfejlesztés táblajátékkal (Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége).

Fő alkotása, a Komplex Instrukciós Program, amely megalkotásáért, és amelyet, munkája elismeréseként Prima primissima díjat kapott hejőkeresztúri iskolában valósított meg, valamint amelyet jelenleg több, mint 200 követő iskolában alkalmaznak. Szakmai munkája elismeréseként több kitüntetést kapott, amelyek között a jelentősebbek:

- 2023: Miskolci Egyetemért Érdemérem
- 2018: Magyar Tehetség Nagykövet
- 2017: Majzik Lászlóné-díj
- 2016: Vezetésével a hejőkeresztúri iskola elnyerte a Prima Primissima Alapítvány 2016: évi Prima Primissima Díját
- 2015: Miskolci Egyetem Pro Universitate díj
- 2010: Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje
- 2010: Borsod Abaúj Zemplén Megyei Kisebbségekért Díj
- 2009: Év Mentora Díj – 2009 (Magyar Innovációs Szövetség, Magyar Tudományos Akadémia)
- 2008: „Pro Educanda Iuventute" díj, Vörösmarty-érem (CENTA Közép-Európai Tanárakadémia)

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 232 2025. 10. 09. 20:02

2. Eredmények, alkotások

K. Nagy Emese nevéhez három jelentős szakmai innováció fűződik. Az egyik a tudásban és szocializáltságban heterogén tanulói csoportok kezelésére alkalmas Komplex Instrukciós Program, a másik a Komplex Alapprogram, a harmadik pedig a gyakorlatorientált tanárképzés elméleti alapjainak a lerakása.

2.1. Komplex Instrukciós program

K. Nagy Emese fő alkotása, a Komplex Instrukciós Program, (KIP) olyan tanítási módszer, mely lehetővé teszi a tanárok számára a magas szintű csoportmunka szervezését olyan osztályokban, ahol a tanulók közötti tudásbeli különbség és kifejezőkészség tág határok között mozog. A módszert húsz éves kutatómunka eredményeként a Stanford Egyetem fejlesztette ki Elizabeth Cohen és Rachel Lotan vezetésével. A módszer célja, hogy minden gyermek tudásszintje emelkedjen, és része legyen sikerélményben az osztálymunka során. Mivel a magyar körülmények megkívánják a programnak a helyi viszonyokhoz történő hozzáigazítását, K. Nagy Emese kutatásaira alapozva 2001-ben megkezdődött a módszer adaptációja, majd jelentős átalakítás után, magyar innováció lett.

A módszer komplexitása azt jelenti, hogy a pedagógusok, a tanulók személyiségének fejlesztéséhez szükséges tevékenységeket együtt alkalmazzák az osztálymunka alatt. A nevelés során a nevelés és oktatás kognitív, morális és affektív komponenseit egyformán fontosnak vélik, vagyis a tudományos-intellektuális, társadalmi-állampolgári és a személyiségfejlesztésre irányuló célok közül egyiket sem helyezik előtérbe.

A Komplex Instrukciós Program azért alkalmas a tanulók esélyegyenlőségének megteremtésére az osztálytermi munkában, mert az osztályon belüli, rangsorbeli problémák felismerhetőkké és kezelhetőkké válnak, valamint a csoportfoglalkozások alatt a heterogén összetételű osztályokban a speciális instrukciós eljárás alkalmazásán keresztül lehetőség nyílik a tanulóknak az együttműködési normákra történő felkészítésére. Jellemző továbbá a sokféle, eltérő képességet megmozgató tananyag alkalmazásával a felszín alatt megbúvó képességek kibontakoztatása.

A Komplex Instrukció Programnak három fő jellemzője van. Először a többféle képességet felszínre hozó tananyag összeállításánál elsődleges cél, a tanulók magasabb szintű gondolkodásának előmozdítása egy központi téma, egy alapvető kérdés („big idea") köré szervezett csoportmunka segítségével. A nyitott végű, több megoldást kínáló feladatok biztosítják a tanulók egymástól független, kreatív gondolkodását, problémamegoldó képességének fejlesztését. A módszer egyik legfontosabb jellemvonása, hogy a feladatok megoldása különböző képességek alkalmazását teszik lehetővé, tehát a különböző szociális háttérrel, tudással rendelkező gyerekeknek alkalma nyílik a feladatok sikeres véghezvitelére, a csoportmunka megoldására. Másodszor, a speciális munkaszervezés lehetőséget ad a pedagógusnak arra, hogy a feladatok sikeres végrehajtása érdekében

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 233 2025. 10. 09. 20:02

megtanítsa a diákokat a csoporton belüli együttműködési normákra, a munkában a meghatározott szerepek elsajátítására. A tanárnak az óra során alkalma nyílik a csoport egésze és a csoporttagok egyedi munkájának követésére, és az osztályon belüli hierarchikus rendnek a megváltoztatására, amely alapjában véve felelős a csoporton belüli egyenlőtlenség kialakulásáért. Harmadszor, ahhoz, hogy minden tanuló számára biztosított legyen a tanulásban történő előmenetel, a tanárnak meg kell tanulnia a diákok között kialakult státusproblémák kezelését. Tudjuk, hogy a csoportmunka során a tanulók nem egyenlő mértékben vesznek részt a munkában, és emiatt a tanulásban való részvétel is egyenlőtlen lesz. A KIP eddigi kutatási eredményei azt támasztják alá, hogy minél többet beszélget és dolgozik együtt a csoport, annál többet tanulnak a gyerekek (Cohen, 1994; K. Nagy, 2015)[1]. Azok a tanulók, akik a közösségből társadalmi okok miatt kirekesztődnek, vagy azok, akiknek tanulásában lemaradás tapasztalható, gyakran vonakodnak részt venni a közös munkában, emiatt azonban kevesebbet tanulnak, mint azok, akik aktívabbak. Az osztályrangsor élén elhelyezkedő tanulók nagyobb befolyást gyakorolnak a csoport döntéshozatalára, gyakrabban kérik őket segítségadásra, és több alkalom jut véleményük kifejtésére, mint a rangsor alján elhelyezkedőknek. Az utóbbiak véleményét általában figyelmen kívül hagyják (ez a megnyilvánulás a státusprobléma jelensége). A Komplex Instrukció Programban a tanár célja az, hogy minden diáknak megadja a lehetőséget a munkában való egyenrangú munkavégzésre, tudatosítja, hogy mindenkinek van olyan képessége, amely alkalmassá teszi a feladatok megoldásában való sikeres közreműködésre (K. Nagy, 2015)[2].

A fentieken kívül a módszer egyik fontos célja, a tanár szakmai hozzáértésének fejlesztése a csoportmunka-szervezés során. A pedagógusnak meg kell tanulnia, hogy az új módszernek mi a szerepe az osztálymunka alatt. Ezért a módszer bevezetése, elsajátítása során szükség van munkája folyamatos, szakértői ellenőrzésére, a reflektív tanítás gyakorlatára, a kollégák közötti együttműködésre.

2.2. Komplex Alapprogram

K. Nagy Emese másik jelentős alkotása, hogy egy országos pályázat keretében, egy sikeres eljárás koncepciójának (Komplex Alapprogram), elméleti alapozását végezte el mint DFHT módszertani vezető. A programot az ország 1500 iskolájában ismerik és alkalmazzák. A koncepció alapját a Komplex Instrukciós Program főbb jellemzői adták. A Komplex Alapprogram olyan elvek és módszerek együttese, amelynek középpontjában a tanulók komplex személyiségfejlesztésére fókuszáló logika, testmozgás, művészet, digitális, életgyakorlat alapú tanulástámogató alapmódszerek állnak, heterogén tanulócsoportokban, differenciált képességfejlesztés

[1] Cohen E. G.: *Designing Groupwork*. Teacher College Press, New York, 1994.; K. Nagy Emese: *KIP-könyv I-II.* Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2015.

[2] K. Nagy Emese: *KIP-könyv I-II.* Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2015.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 234 2025. 10. 09. 20:02

megvalósításával (Révész & K. Nagy, 2019).[3] A projekt közvetlen célja a kidolgozott Komplex Alapprogram intézményi bevezetése és országos elterjesztésének támogatása volt, az alapfokú oktatásban résztvevők számára. A 2020/2021-es tanév végéig – több ütemben – az ország 1500 iskolájában került ismertetésre, többségben bevezetésre, amely időszakban 35 000 pedagógus, a Komplex Alapprogram keretében ismerkedett meg a Komplex Instrukciós Programmal, készülhetett fel az új szakmai tartalmak szakszerű alkalmazására. A projekt során, a monitorozó tevékenységek a Komplex Alapprogram koncepciójának, feltételeinek vizsgálatára, a trénerek és a pedagógusok felkészítésére, az osztálytermi folyamatok megfigyelésére, eredményességük növelésére irányult. A pilot program megvalósítása utáni tapasztalatok feldolgozását követően a legfontosabb korrekciók elvégzésére is lehetőség nyílt.

A projekt beavatkozásai országos hatáskörűek voltak, így a Közép-magyarországi Régióra és a Konvergencia Régiókra is irányultak, és a megvalósítandó feladatok a köznevelési intézmények (a lemorzsolódással, a végzettség nélküli iskolaelhagyással kiemelten érintett intézmények) vezetőit, pedagógusait, pedagógiai munkát segítő szakembereit; valamint az érintett felsőoktatási intézmények pedagógusait, pedagógus jelöltjeit célozták meg.

A projekt eredményeként:

- A módszertani fejlesztésbe a projekt 1500 intézményt vont be (melyből 5 felsőoktatási intézmény által fenntartott gyakorlóintézmény);
- A projekt során létrejött 7 db, a módszertani fejlesztéshez kapcsolódó, kidolgozott valamint akkreditált pedagógus-továbbképzés;
- Megvalósult a Komplex Alapprogram elterjesztéséhez kapcsolódó pilot program legalább 100 intézményben;
- A projekt során 35 000 pedagógus-továbbképzés valósult meg.

A projekt öt évet ölelt fel. Az első másfél év a fejlesztésről, a módszertani anyagok kidolgozásáról és a képzésfejlesztésről szólt, majd elkészültek azok a szakmai anyagok, amelyeket mintegy hatvan iskolában induló programban használtak a pedagógusok. A projekt konzorcium keretében valósult meg, Eger mellett megszólítva az ország hat jelentős egyetemét (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Debreceni Egyetem, Pécsi Tudományegyetem, Szegedi Tudományegyetem, Miskolci Egyetem, Nyíregyházi Egyetem), azonban a bevezetési szakasz iskolái Heves-, Nógrád-, Fejér-, Pest- és Komárom-Esztergom megyében voltak nagyrészt találhatók.

A projekt jelentősége abban rejlik, hogy a két legfontosabb szempont a szemléletváltás és az iskolafejlesztés, valamint a szervezeti kultúrafejlesztés és módszertani megújulás került a projekt fókuszába. A projekt nevelési-oktatási programjában benne voltak azok az alapelvek, célok, értékek, amelyre az egész program épült, és ennek része a Differenciált Fejlesztés Heterogén Tanulócsoportokban

[3] Révész László – K. Nagy Emese: *Komplex Alapprogram Koncepciója 2.0*. Líceum Kiadó, Eger, 2019.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 235 2025. 10. 09. 20:02

(DFHT), amely magában foglalta a Komplex Instrukciós Programot mint jó gyakorlatot, amely az élményalapú, élményközpontú oktatásnak a része. Tehát a már alkalmazott jó gyakorlatot, a Komplex Instrukciós Programot foglalta magában a program, valamint lett kiegészítve új módszerekkel. A projekt alapjában véve, a „hogyan tanítsunk?" kérdésre adta meg a választ.

A Komplex Alapprogram a legtöbb olyan területeken ad megoldást, amelyek a magyar oktatással kapcsolatban leggyakrabban felmerülnek. Az eredmények azt mutatják, hogy három-hat hónap múlva változás történik a tanulók attitűdjében, hozzáállásában, de a tudásukban és annak alkalmazásában megjelenő változásokat években lehet csak mérni. Vagyis az, hogy más lett az iskolához, a tanuláshoz való hozzáállásuk, már fél év múlva észrevehető volt. De bármilyen jó a program, minden azon múlt, hogy a pedagógusok megfelelő gyakorisággal alkalmazták-e. Ennek segítésére, hét képzés szerepelt a portfólióban, ebből kettő alapozó, ezek harmincórás képzések voltak – amelyeken ajánlott részt venni az érintett iskolák teljes nevelőtestületének –, és az öt alprogram mindegyikéhez kapcsolódóan is szerveződtek harmincórás képzések. Ezek a tréningek az egyetemek szervezésében zajlottak.

A projekt két területre fókuszált. Az első, a már pályán lévő pedagógusok képzése, amely akkreditált pedagógus-továbbképzés keretében valósult meg. A másik terület, akik tanárképzésben vettek részt, vagy a későbbiekben lettek hallgatók. Akik az egyetemekre friss hallgatóként lépnek be, a Komplex Instrukciós Programot és a Komplex Alapprogramot tanulják, így nekik az ismeretek beépülnek a tudásukba, gyakorlatukba.

2.3. Gyakorlatorientált tanárképzés

K. Nagy Emese 2021-ben figyelmét a tanárképzésre, a pedagógushallgatók sikeres gyakorlatorientált felkészítésére irányította. Eredményeképpen, a Miskolci Egyetem, a nemzeti felsőoktatási törvényben megfogalmazott pedagógusképzési sztenderdeket követve építette és építi fel a saját tanárképzését.

A Miskolci Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Karához tartozó Tanárképző Intézet küldetésnyilatkozata szerint a hallgatók felkészítésének a célja, figyelmük ráirányítása a társadalmi igazságosság és a méltányosság osztálytermen belüli megteremtésének a szükségességére, a tanulók sokszínűségének az elismerésére és figyelembevételére, valamint a tehetségek keresésére és támogatására. A képzés érzékenyen reagál a családi háttérre, a szülők elvárásaira, az eltérő képességű gyerekek igényeire és fejlesztésére, valamint a tanulók kritikus gondolkodásának és problémamegoldó képességének a fejlesztésére. Törekvés, hogy a hallgatók magas szintű tudással, módszerbeli gazdagsággal és pedagógiai gyakorlattal hagyják el az egyetemet, értsék az oktatásnak a társadalom fejlődésében betöltött szerepét és mindezt a szociokulturális háttérrel összefüggésben értelmezzék. A tanárképzés új megközelítése segíti a tanulás és a kutatás iránti elköteleződést, az

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 236 2025. 10. 09. 20:02

egyén és az intézmény közötti együttműködést, az elmélet és a gyakorlat kapcsolatának az erősítését, valamint a tanulást segítő technológiának és technikáknak az elsajátítását. Célja, a hallgatók professzionális felkészítése arra, hogy magas szinten tegyenek eleget a tanári szakmával szemben támasztott követelményeknek.

A Miskolci Egyetem tanárképzésének a sztenderdjei közül, az első helyen jelöli meg a *gyakorlatorientáltságot*, (és elsősorban ez jelenti a Miskolci Egyetemnek más egyetemekhez viszonyított erősségét) egy rendkívül szoros kapcsolat, azonos státusz megteremtését, egy erős híd kiépítését az elméleti képzés, a diszciplína és a gyakorlati tudás, ismeretek megszerzése között. A program célja, hogy a hallgatóknak lehetősége nyíljon a lehető legtöbb tapasztalatszerzésre és a különböző pedagógiai módszereknek nemcsak a kipróbálására, hanem begyakorlására is az egyetemen eltöltött időszak alatt. Az egyetemi oktatók, az ismeretek „átadása" mellett mentorként segítik a hallgatók elméleti és a gyakorlati tudásának az összekapcsolását, amellyel lehetőséget biztosítanak a hallgatók számára a méltányos oktatás és a professzionális pedagógiai munka megismeréséhez. Támogatást nyújtanak a mentori segítség igénybevételéhez és mind ehhez egy rendkívül körültekintő értékelési rendszert dolgoznak ki.

A hallgatók szakmai fejlődését az egyetemen a számukra kijelölt vagy a választott oktató, azaz E-mentor (egyetemi mentor), a gyakorlóhelyen pedig a támogatásával megbízott pedagógus, azaz az I-mentor (iskolai mentor) segíti. Ez a kétoldali segítség azt feltételezi, hogy a hallgató mind az egyetemen, mind a gyakorlóhelyen segítséget kérhet és kap mentoraitól. Ez a segítségadás nemcsak a pedagógiai munkára vonatkozik, hanem a hallgatónak az egyéb, az egyetemmel összefüggő életének a támogatására is.

Más tanárképző intézményektől eltérően, erős terepmunka-követés (heti nyomon követés, félévenkénti, elsősorban diagnosztikus értékelés) jellemző az egyetemen, amelyhez professzionális mentori támogatást és személyes tanácsadást kap a hallgató. Munkája értékeléséhez átgondolt követőrendszer nyújt segítséget, amelyben figyelmet kap a hallgató munkájának az elemzése, építő jellegű diagnosztikus értékelése, nem riasztva el őt a folyamatos szummatív teljesítménybírálattal. Figyelemreméltó, hogy a hallgató munkájának az értékelésekor nemcsak az erősségeit emelik ki, hanem megjelölik azokat a területeket is, amelyekben fejlődnie kívánatos. Cél, hogy minden hallgató tudatosítsa magában, hogy nincs köztük olyan, aki mindenhez egyformán kiválóan ért, és azt is, hogy a bírálat, még ha elmarasztalónak tűnik is, a fejlődésüket szolgálja.

A fentebb már említett, az elméleti és gyakorlati képzés között lévő rendkívül szoros kapcsolat megteremtése mellett, az egyetem kiemelt figyelmet fordít a hallgatóknak az intézmény felé történő elköteleződésének az elérésére, az „olthatatlan vágy" megteremtésére a Miskolci Egyetem, és így a maguk sikeressége iránt.

A Miskolci Egyetemen a tanárjelöltek legfőbb feladata, hogy a gyakorlóhelyükön pedagógiai tapasztalatokat szerezzenek és a tudomány szempontjából színvonalas

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 237 2025. 10. 09. 20:02

tanítási órákat tartsanak, bepillantást nyerjenek az iskola mindennapi életébe, kapcsolatot alakítsanak ki a diákokkal, az iskolával, a szülőkkel és minden, az iskolával együtt működő partnerrel. A gyakorlóhely kiválasztása egy rendkívül körültekintően, megfontoltan és meglehetősen hosszadalmasan végzett és szervezett folyamat. A kiválasztáskor a cél olyan gyakorlóhely megtalálása, ahol biztosított a

- a szaktudományos és pedagógiai professzió erősítése,
- a sokszínű tanulói populáció megismerése,
- a hallgatók szakdolgozataihoz, kutatásaihoz kapcsolódó ismeretek megszerzése és az ehhez kapcsolódó segítség igénybevételének a lehetősége.

K. Nagy Emese 15 könyv írója és több, mint 230, egyéb publikáció szerzője. Könyvei, tanulmányai a hazai pedagógusképzésben, közoktatásvezető-képzésben és tanár-továbbképzésben széles körben hasznosulnak. Egyértelmű, hogy több, a pedagógusképzést és a hazai köznevelési rendszert érintő fejlesztésre is lehetőséget ad eddigi munkássága.

Ki kell emelnünk K. Nagy Emese tudományszervező munkáját is. Az általa létrehozott pedagógiai innovációk disszeminációjában (KIP nap) folyamatosan aktív szerepet tölt be, ezen kívül 2021 óta a Taní-tani Konferencia fő szervezője. Szintén 2021 óta a Miskolci Akadémiai Bizottság Pedagógiai Szakbizottságának elnöke, számos a Szakbizottsághoz kötődő konferencia megrendezésében vállalt vezető szerepet.

K. Nagy Emese olyan utat járt be, amely a neveléstudományban egyre inkább kívánatos volna. Megfelelő szakmai felkészültséggel, nemzetközi tájékozottsággal látott hozzá több, mint két évtizede egy Stanfordban kidolgozott, a tudásban heterogén tanulói csoportok, benne a tehetséges és a hátrányos helyzetű tanulók státuszkezelésére szolgáló program kiemelkedően sikeres hazai adaptációjához, majd innovációjához.

3. Összegzés

K. Nagy Emese praxis-orientált indíttatású, ugyanakkor munkássága elméletileg is kiválóan megalapozott. Gyakorlati alkotása, amellyel jelentős hatást gyakorolt a magyar közoktatásra, önmagában is tudományos alkotásként értékelhető.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 238 2025. 10. 09. 20:02

KÁRÁSZ IMRE

Írta: Misik Tamás, egyetemi adjunktus, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

1. Szakmai életút

Kárász Imre az Eszterházy Károly Egyetem professzor emeritusa, egyetemi tanár és a Neveléstudományi Doktori Iskola egykori törzstagja, pedagógus, biológia-kémia szakos középiskolai tanár.

Tanárúr 1949. október 31-én Kislángon született, Fejér vármegyében. Általános iskolai tanulmányait szülőhelyén végezte, ezt követően pedig Polgárdiba járt középiskolába. Felsőoktatási tanulmányait az akkori Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karán folytatta Debrecenben. 1974-ben szerzett biológia-kémia szakos középiskolai tanári diplomát. Tanári pályáját közoktatási vonalon kezdte a diplomaszerzés évében, ahol 5 évet dolgozott Gyöngyösön, az I. sz. Általános Iskola pedagógusaként. Ez idő alatt (1976-ban) lett tudományegyetemi doktor (KLTE, Debrecen), A *„Síkfőkút Project" cserjeszintjének struktúra és fitomassza vizsgálata* című értekezésével (Földes-Leskó & Misik, 2019)[1].

1978-ban került az Eszterházy Károly Egyetem jogelőd felsőoktatási intézményének Növénytani Tanszékére főiskolai adjunktusként. *Egy mérsékelt övi tölgyes cserjefajainak gyökérzete* címmel írta és védte meg kandidátusi értekezését (MTA, Budapest). Ezután 1986-tól főiskolai docensként, majd 1990-től főiskolai tanárként dolgozott. Biológia tudományok területén habilitált (Sopron) 1997-ben, Ökológiai vizsgálatok erdőtársulásokban című munkáját védte meg, majd egyetemi tanári címet szerzett 1998-ban. Az Eszterházy Károly Egyetem 2018-ban Professor Emeritus címet adományozott részére megbecsült szakmai munkája elismeréseként (Földes-Leskó & Misik, 2019).

Kiemelendő a felsőoktatásban, a hazai környezeti nevelés támogatása terén végzett munkássága. Kollégáival, tudományegyetemek szakmabeli oktatóival is együttműködve indította el az országban a felsőoktatás képzéseinek „környezettudományos hajóját". A Növénytani Tanszék oktatójaként megszervezte az első felsőoktatásban működő Környezet- és Természetvédelmi Oktatóközpontot, amelynek fő küldetése a főiskolai hallgatók szakmai tevékenységének segítése, koordinálása, a gyakorló pedagógusok környezeti képzése és továbbképzése. Néhány fiatal oktatóval és hallgatóval együtt megalakította az Egri Környezet- és Természetvédők Baráti Körét, amely az oktatóközpont bázisa volt (Földes-Leskó & Misik, 2019) .

[1] Földes-Leskó Gabriella – Misik Tamás: Ünnepi kötet Kárász Imre professzor 70. születésnapja tiszteletére. Eger, 2019, 100.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 239 2025. 10. 09. 20:02

1989-ben az egri oktatóközpont közreműködésével Felsőtárkányban szervezett „Környezetvédelem a felsőoktatásban" című országos konferencia indította el a gondolatot, miszerint Egerben, környezetvédelem szakos képzést kell indítani. A terv el is készült, amelyet a főiskola főigazgatója 1991 márciusában felterjesztett a Művelődési és Közoktatási Minisztériumhoz. A minisztérium 54.022/1992.XIII. számú határozatával megalapította a szakot és így, 1992 szeptemberében nappali tagozaton, három főiskolán (Egerben, Szegeden, Nyíregyházán) megkezdődött a környezetvédelem szakos tanárok képzése. A képzés megszervezésére, a szak indításával kapcsolatos feladatok elvégzésére a főiskola főigazgatója Környezetvédelmi Csoport létrehozásáról határozott, amelynek vezetésére, a Növénytani Tanszék főiskolai tanáraként kapott megbízást (1992. február 01.).

Két hónappal később a Környezetvédelmi Csoportból megalakuló Környezettudományi Tanszék vezetésével bízták meg, amely megvalósítását tanárúr kezdeményezte. A tanszék a tanár szakos képzés koordinálása mellett, a már végzett pedagógusok számára továbbképzéseket akkreditáltatott, szervezett *Természetismeret és környezetkultúra* illetve *Ember és természet* címmel (Kárász, 2002)[2].

A korábban általa megszervezett oktatóközpont az új tanszékhez kapcsolódott, regionálissá bővítette hatáskörét. Az oktatóközpont vezetőjeként alapító tagja volt 1995-ben a Környezet- és Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetségének (KOKOSZ). Az országban elsőként szervezte meg 2002-ben a Felsőoktatási Környezettani Képzési Ankétot (FKKA). A résztvevő tíz intézmény 33 oktatója áttekintette a szakterület helyzetét és jövőjét. Az ankét szükségességét jelzi, hogy azóta évente megszervezik más-más intézményben.

2005. július 1-el a főiskola berkein belül vezetésével jött létre a Környezettani Intézet, melynek tagjai a Környezettudományi, a Fizika és a Kémia Tanszékek voltak. Az intézet 2006-ban elindította Acta Academiae Agriensis önálló köteteként, a Sectio Pericemonologica-t, amely évente jelent meg, a Környezettani Tudományos Napon elhangzott előadásokból készült cikkeket tartalmazva. A tanszékére kerülve egy határozottan, konzekvensen irányított csapatot találtam, ahol rendszeresek voltak az értekezletek, folyamatos volt az információ-áramlás. Mindig tisztában voltunk beosztottként, hogy mi a feladatunk, hogyan álljunk hozzá az órákhoz, sőt még jövőképet is felvázolt velünk kapcsolatban. A tanszéken végzett oktatói és kutatói munkánkról tanárúrtól mindig kaptunk visszajelzést, látogatta az óráinkat, hasznos tanácsokkal látott el minket, ami előmozdította szakmai fejlődésünket.

A 2010 január 1-ig vezetett intézet átalakult (a Kémia Tanszék kivált, a Földrajz Tanszék pedig csatlakozott) Földrajz és Környezettudományi Intézetté, amelynek vezetője maradt. Az ún. bologna-rendszerű képzés bevezetésekor 2006-ban szak-

[2] Kárász Imre: *A környezeti képzés első évtizede az egri főiskolán*. Jubileumi kiadvány a Környezettudományi Tanszék megalakulásának tizedik évfordulóján. Eszterházy Károly Főiskola Környezettudományi Tanszék, Eger, 2002, 114.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 240 2025. 10. 09. 20:02

felelősségével jegyezve elsőként került akkreditálásra a környezettan BSc szak, amely kiváltotta a környezetvédelem szakos tanárképzést a tanszéken. A szakot célirányosan úgy formálta Tanárúr, hogy országosan is magas legyen a gyakorlati óraszám és a környezettudományok világában széles látókörrel ruházza fel a képzésre érkező fiatalokat

2012-ben alakult a főiskolán a Neveléstudományi Doktori Iskola, amelynek kezdetben törzstagja volt; nyugdíjba vonulása után is tevékenyen részt vesz a doktori képzésben és aktív doktorandusz hallgatói vannak mind a mai napig. Oktatásban és a kutatás világában eltöltött több évtizedes tapasztalatát itt sikerrel, hatékonyan tudja kamatoztatni és továbbadni az érdeklődőknek. A doktori iskolában számos tapasztalt pedagógus is van témavezetettjei között; az elmúlt évek során három doktorandusz hallgatója szerzett fokozatot önálló vagy társ témavezetése alatt.

Professzorunk a növénytan területén bizonyított tudományos munka után, a holisztikus szemléletet igénylő környezettudomány mellett is elkötelezte magát. A szakma köszönettel és elismeréssel tartozik a környezettudomány és a környezeti nevelés ügyéért tett erőfeszítéseiért, alkotó tevékenységéért. A közoktatásban, a felsőoktatásban és a civil életben is egyaránt maradandót alkotott az utókor számára, olyan stabil szakmai alapot rakott le, amelyre építkezhetünk a változó világunkban is (Földes-Leskó & Misik, 2019)[3].

2. Elismerések

Kárász Imre professzor úr számos elismerésben részesült életútja során:

- Oktatási Miniszteri Dicséret (1982)
- Kiváló Munkáért (1988)
- Emléklap a környezeti oktatásban végzett kiemelkedő tevékenységért (1992)
- Kaán Károly Emlékplakett (1994)
- Pro Natura Emlékplakett (1995)
- Eszterházy Károly Érem (ezüst fokozat, 1997)
- Széchenyi Professzori Ösztöndíj (1997–2001)
- Juhász-Nagy Pál Emlékérem (1998)
- Apáczai Csere János díj (1999)
- Enikő-díj a környezeti nevelésért (1999)
- Kaán Károly Millenniumi Emlékérem (2000)
- Kaán Károly Jubileumi Emlékérem 10 éves munkáért (2002)
- Eszterházy Károly Emlékérem (2002)
- Pro Natura-díj (2010)

[3] Földes-Leskó Gabriella – Misik Tamás: Ünnepi kötet Kárász Imre professzor 70. születésnapja tiszteletére. Eger, 2019, 100.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 241 2025. 10. 09. 20:02

3. Testületi szerepvállalás

Főbb szakmai tudományos testületek, amelyekben Kárász Imre tanárúr vezető tisztséget töltött be és/vagy tagként működött közre:

- Egri Környezet- és Természetvédelmi Oktatóközpont vezető 1986–1998.
- Heves Megyei Környezetvédő Szövetség elnökség tagja 1990–1994.
- MTA Természetvédelmi Bizottsága 1990–1996.
- Életfa Környezetvédő Szövetség Tudományos Bizottság elnöke 1994–1997.
- Környezet- és Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetsége alelnöke 1995–1999.
- MBT Környezet- és Természetvédelmi Szakosztály 1990-
- International Society of Root Research 1990-
- Magyar Természettudományi Társulat 1991-
- Magyar Környezeti Nevelési Egyesület 1991-
- Természet és Környezetvédő Tanárok Egyesülete 1993-
- Környezetvédelmi Minisztérium Oktatási Bizottság 1996-
- Életfa Környezetvédő Szövetség vezetőség tagja 1997-
- Tűzliliom Környezetvédelmi Oktatóközpont Egyesület elnöke 1998-

4. Környezeti nevelés

Kárász Imre professzor úr oktatóközponti keretek között szerteágazó környezeti nevelési tevékenységet folytatott és részben folytat mind a mai napig.

Szalay-Marzsó Lászlóné, az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal munkatársa kérte fel 1986-ban Kárász Imrét, az akkori Ho Si Minh Tanárképző főiskola oktatóját, hogy – elsőként a felsőoktatásban – alakítsák meg a főiskolához kapcsolódóan, az Egri Környezet- és Természetvédelmi Oktatóközpontot. A helyi oktatóközpontot az 1996-ban létrejött civil szervezet, a Környezet- és Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetsége (röviden KOKOSZ) alapító tagjai között találjuk. Kárász Imre tanárúr aktívan alakította a KOKOSZ életét, választott tisztségviselőként egy időben (1995–1999) a szervezet alelnöke és az Ügyvivő testület tagja is volt. A társadalmi viszonyok változása, a nagyobb mozgástér igénye folytán 1998-ban megalakult a Tűzliliom Környezetvédelmi Oktatóközpont Egyesület tanárúr vezetésével, amely ugyancsak a KOKOSZ oszlopos tagja. Az Tűzliliom Egyesület hatékony és a városon túlmutató környezeti nevelési munkája az egri egyetem és az oktatóközpont közötti sokoldalú kapcsolatnak is köszönhető. A tanszéki oktatók és az oktatóközponti tagok részbeni átfedése ugyancsak hozzájárult a sikeres együttműködéshez (Galambos & Mécs, 2019)[4].

A Környezettudományi Tanszék alapításának ötlete az oktatóközpontból, benne Kárász Imre személyéből vezethető le. A Tűzliliom Egyesületen keresztül

[4] Galambos István – Mécs Csaba: Kárász Imre oktatóközponti keretek között végzett környezeti nevelési tevékenysége. In: Ünnepi kötet Kárász Imre professzor 70. születésnapja tiszteletére. (szerk.: Földes-Leskó Gabriella – Misik Tamás), Eger, 2019, 23–34.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 242 2025. 10. 09. 20:02

tanárúr számos, szakmailag nagy hatású és jelentős részvételt felmutató rendezvénynek, eseménynek volt a megálmodója és megszervezője. Három alkalommal, 2002-ben, 2003-ban, majd végül 2012-ben is házigazdája volt az egyesület a Felsőoktatási Környezettani Képzési Ankétnek Egerben. Közben 2005-ben a Környezet- és Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetsége találkozójának is házigazdái voltak. Az Eszterházy Károly Főiskola a Tűzliliom Egyesülettel együttműködésben rendezte meg a X. Országos Környezettudományi Diákkonferencia szakmai konferenciát, amelyen 352 résztvevő hallgatta meg a 212 tudományos pályamunkát és kiállítás keretében tekintette meg a beérkezett 35 képzőművészeti alkotást. Egy évre rá, 2007-ben az intézmény és a Tűzliliom Egyesület jól összeszokott csapata szervezte meg a Természet- és Környezetvédő Tanárok Egyesülete: Fenntarthatóságra oktatás gyakorlata címen tartott rendezvényét. Itt nyújtotta át az akkori kormány környezetvédelmi minisztere a Juhász-Nagy Pál Emlékérmet Kárász Imrének, elismerve az évtizedek során végzett, környezeti nevelési és oktatási tevékenységét (Galambos & Mécs, 2019).

A diákkonferencián a szervező és lebonyolító munka dandárjának nagy részét Kárász Imre tanárúr irányításával a Környezettudományi Tanszék munkatársai végezték el. Tanár úrnak elévülhetetlen érdemei voltak az 5-6. osztályos tanulók részére évente kiírásra kerülő Kaán Károly Országos Környezet- és Természetismereti Verseny megyei fordulójának és egyben megyei döntőjének sikeres lebonyolításában. Ebbe a munkába bevonta a tanszéki munkatársait, helyszíne pedig hagyományosan a szűkebb munkahelyünkként is szolgáló almagyardombi D-épület volt.

5. Szakdolgozatok témavezetése

Kárász Imre professzor úr szakmai irányításával magas színvonalú szakdolgozatok születtek az elmúlt évtizedekben.

Professzor Úr (egyes esetekben társ-témavezetők bevonásával) témavezetése alatt 169 szakdolgozat készült el 1992 és 2019 között. Ezeket a szakdolgozatokat több tudományterületet képviselő hallgatók készítették el: biológia, biológia-technika, biológia-kémia, környezetvédelem, környezetvédelem kiegészítő, biológia-környezetvédelem, természetismeret-környezetkultúra, földrajz-környezetvédelem, kémia-környezetvédelem, környezetvédelem-földrajz és Környezettan BSc. nappali és levelező tagozatos képzésű hallgatók.

A hallgatók az alábbi főbb témákat választották szakdolgozatuk elkészítésénél: környezeti állapotértékelés, természetvédelmi értékelés (81 db.), környezeti nevelés (31 db.), az élővilág felvételezése (flóra és fauna vizsgálatok) (18 db.), antropogén hatások elemzése, bányaterületek vizsgálata, rekultiváció (13 db.), települések környezetvédelmi értékelése (7 db.), hulladékgazdálkodás, szennyvíztisztítás (6 db.), a Síkfőkúti projekt cserjeszint vizsgálatai (4 db.), tanösvények bemutatása vagy kijelölése (3 db.), gombák vizsgálata (2 db.), az életmód kérdésköre (1 db.), a klímavál-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 243 2025. 10. 09. 20:02

tozás (1 db.), a Greenpeace tevékenységének elemzése (1 db.), illetve a fenntarthatóság és települések kérdésköre (1 db.) (Dobos, 2019)[5].

Tanár úrnál nem lehetett elmélázni, időben megcsúszni a dolgozat készítésével, mivel mindig maximális figyelmet szentelt arra, hogy szakmailag és formailag is a lehető legjobb színvonalú munkákat adjanak ki kezeik közül a témavezetett hallgatói. Gyakran már a második évben kötelezően felvett kurzusok közé tartozó környezetvédelmi állapotfelmérés keretein belül, elindította a hallgatókat a szakdolgozat készítésének kezdeti útján. Ugyanis ha a hallgató jól választott kutatási mintaterületet, akkor a kurzus alkalmával tanár úr folyamatos útmutatásai szerint, a munka tudományos háttere és formai megjelenése annyit fejlődött, hogy a szakdolgozat leadásának félévében már csak „finomhangolásra" volt szükség. A tanár úr szakdolgozói több alkalommal is tanösvényeket választottak a szakdolgozatuk témájául. A tanösvények a tanár úr életében is fontos szerepet töltöttek be. Az általa vezetett oktatóközpont tagjai gyakran szakvezetés keretében vitték az érdeklődő csoportokat, továbbá a térség erdei iskoláiban részt vevő fiatalokat tanösvényekre.

Az Eger látképét meghatározó Nagy-Eged hegyen kialakított tanösvényt egyenesen Kárász tanár úr álmodta meg, és az egyesület hozta létre. Rendszeresen vittük ki szakirányos hallgatóinkat a tanösvényre, hogy kinn a természetben mutathassuk meg nekik a hegy különleges növénytársulásait, védett növény- és állatfajait. Szívén viselte a tanösvény állomásokon kihelyezett tájékoztató táblák megfelelő állapotát és a tanösvény tisztaságát. Több alkalommal szerveztünk tábla helyreállításokat és hulladékszedési akciókat is a hallgatóság tevékeny bevonásával.

6. Síkfőkút Project

Kárász Imre professzor úr tudományos és oktatói életének meghatározó eleme volt a síkfőkúti erdőben zajló kutatás.

Jakucs Pál professzor 1972-ben indította az Ember és Bioszféra (Man and Biosphere) és a Nemzetközi Biológiai Programhoz (International Biological Program) is illeszkedő Síkfőkút Project elnevezésű komplex bioszféra-kutatást egy hazai, akkor még tipikusnak tekinthető klímazonális cseres-tölgyes erdőtársulás hosszú távú ökológiai vizsgálatára az akkori Kossuth Lajos Tudományegyetem Növénytani Tanszékén.

Akkor még egyetemi hallgatóként tanár úr is tanúja és részese volt a kutatások kezdetének és az infrastruktúra kiépítésének. A ő keze nyomát is hordozza például az egy hektáros mintaterület szomszédságában megépült két könnyűszerkezetes épület, egy kutatóház és a szerszámok, az akkori számítógépek és a meteoroló-

[5] Dobos Anna: A Prof. Habil. Dr. Kárász Imre tanszékvezetői munkássága alatt készült szakdolgozatok szakmai és szerkesztési paramétereinek bemutatása, témakörük ismertetése, elemzése. In: Ünnepi kötet Kárász Imre professzor 70. születésnapja tiszteletére. (szerk.: Földes-Leskó Gabriella – Misik Tamás), Eger, 2019, 11–23.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 244 2025. 10. 09. 20:02

giai adatok rögzítésére alkalmas készülékek tárolására szolgáló ház. Kárász tanár úr már a mérések kezdetétől az erdő lombkoronája alatt elhelyezkedő, jól fejlett cserjeszintre fókuszált. Vizsgálta a cserjék strukturális változásait, és szakdolgozók bevonásával a kevés szakirodalmat felvonultató cserjegyökérzet elemzéseket is folyamatosan végezték (Tóth, 2019)[6].

Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy ilyen nagyszabású, szerteágazó célkitűzésű, számos hazai és külföldi kutató részvételével folyó, a hazai ökológus társadalom jelentős szeletét mozgósító hosszú távú ökológiai kutatás sem azelőtt, sem azóta nem született Magyarországon (Tóth, 2013). Vizsgálati eredményei nagymértékben hozzájárultak a Síkfőkút Project kutatások sikereihez. A cserjeszinttel kapcsolatos adatokat számos hazai és nemzetközi folyóiratban közölte; cikkei magyar, angol és német nyelven jelentek meg elsősorban. Publikációinak jegyzéke a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) adatbázisában megtalálható, számos cikke teljes terjedelemben is olvasható. Az MTMT adatbázisában 270 tétel szerepel Kárász tanárúr neve alatt a 2022-es évvel bezárólag. Tanárúr, mint a project egyik alapító tagja, jó munkája elismeréseként elismerő oklevelet vehetett át Jakucs Páltól a Noszvajban 1998. május 25-27-én megtartott „25 éves a Síkfőkút Project" jubileumi tudományos ülésen.

A Síkfőkút Projecttel kapcsolatban 12 hosszabb népszerűsítő cikket is írt tanárúr az Élet és Tudomány, a Természettudományi Közlöny és a Búvár hasábjain, amivel a tágabb nagyközönséghez is eljuthatta a Síkfőkút Project hírét (Tóth, 2019)[7]. Már az akkori Környezettudományi Tanszéken dolgozva ajánlotta fel tanárúr, hogy a doktori kutatási témám a síkfőkúti erdő cserjeszintjének hosszú távú, strukturális vizsgálata legyen. Ezzel látta biztosítottnak a Síkfőkút Project cserjeközösségének általa megkezdett kutatását. Minden feltételt biztosított számomra és instrukciói alapján gyorsan átláttam az ott végzendő kutatási munka részleteit.

7. Kiadványok

Kárász Imre professzor úr által írt jelentősebb oktatási, környezeti nevelési vagy éppen ismeretterjesztő kiadványok

- Kárász Imre: Ökológia és környezetelemzés. Terepgyakorlati praktikum. Pont Kiadó, 1996.
- Kárász Imre: Heves megyei természetvédelmi kalauz. Tűzliliom Környezetvédelmi Oktatóközpont Egyesület, 2002.
- Kárász Imre: A környezeti képzés első évtizede az egri főiskolán. Jubileumi kiadvány a Környezettudományi Tanszék megalakulásának tizedik évfordulóján. Eszterházy Károly Főiskola Környezettudományi Tanszék, Eger, 2002.

[6] Tóth János Attila: 2019. Kárász Imre és a Síkfőkút Project. In: Ünnepi kötet Kárász Imre professzor 70. születésnapja tiszteletére. (szerk.: Földes-Leskó Gabriella – Misik Tamás), Eger, 2019, 95–100.

[7] Tóth János Attila: 40 éves a Síkfőkút Project. *Botanikai Közlemények* 1–2, 2013, 21–45.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 245 2025. 10. 09. 20:02

- Kárász Imre (szerk.): Természetismereti Tanösvények Észak-Magyarországon. Tűzliliom Környezetvédelmi Oktatóközpont Egyesület, 2003.
- Kárász Imre (szerk.): A fenntarthatóságra oktatás-nevelés gyakorlata, egri példák. A Természet- és Környezetvédő Tanárok Egyesülete és a Tűzliliom Környezetvédelmi Oktatóközpont Egyesület konferenciájának előadásai. B.V.B. Nyomda és Kiadó Kft., 2007.
- Kárász Imre: A környezeti képzés második évtizede az egri főiskolán. Jubileumi kiadvány a Környezettudományi Tanszék megalakulásának 20. évfordulóján. Eszterházy Károly Főiskola Környezettudományi Tanszék, Eger, 2012.
- Kárász Imre (szerk.): Együtt az élhető környezetért. Harminc éves a magyarországi környezet- és természetvédelmi oktatóközpontok hálózata. Tűzliliom Környezetvédelmi Oktatóközpont Egyesület, Eger, 2013.

Mindezeken felül tanár úr számtalan oktatási jegyzetet készített az elmúlt évtizedekben, amelyek nagyban segítették a hallgatók felkészülését. Ezek a jegyzetek többek között a természetvédelem, az ökoturizmus, a környezetvizsgáló módszerek vagy éppen az ökológia témaköreit dolgozták fel. Friss diplomával a kezemben kezdettől fogva az volt a véleményem, hogy tanár úr a felsőoktatásban sajnos ritkának számító, kifejezetten „hallgatóbarát" jegyzeteket készített. Egyrészt a jegyzetek ára igen kedvező volt, másrészt Kárász tanár úr kifejezetten tömören, sallangmentesen és lényegre törően vetette papírra a szakmai információkat, amiket így a hallgatók hatékonyabban és gyorsabban tanulhattak meg. Így akár kicsit több, mint 100 oldal terjedelemben ki tudta fejteni és közérthetővé tudta tenni a fiatalok számára a hazai természetvédelem alapvető ismeretei

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 246 2025. 10. 09. 20:02

KISS ÁKOS LEVENTE

Írta: Kiss Ákos Levente, gyermeksebész, Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Központi Kórház

1941-ben Debrecenben született. Ott nevelkedett, ott járt iskolában, és ott szerzett orvosi diplomát. Ott épült bele az a „vastagnyakú" kálvinista cívis mentalitás, egy értékrend, egy gondolkodásmód, melyre oly büszke volt. És mégis elhagyta szeretett szülővárosát, mert Herczeg László miskolci sebész főorvos tanítványa szeretett volna lenni. 1965. szeptember 11-én avatták orvossá, 13-án már katonai behívóval a kezében jelentkezett Herczeg Tanár Úrnál, és 15-én katonai uniformist öltött. Szerencséje volt, mert katonai szolgálatát Miskolcon (Lillafüreden) tölthette le. Akkoriban a három miskolci kórház Egyesített Kórházak néven, közös igazgatás alatt működött. Ő szeretett volna minél korábban beleszagolni a kórházi miliőbe, bejárni a jövendő munkahelyére, de mindhárom kórház általános sebészeti osztályán azt mondták, hogy nem tudnak arról, hogy hozzájuk új orvos kerülne. Végül közel fél év után, sok utánjárás követően, a Megyei Tanács Egészségügyi Osztályára bemenve tudta meg, hogy mint központi gyakornoki állásban lévő orvost, a Semmelweis Kórház Gyermeksebészeti Osztályára irányították. Mindezt tudta és beleegyezése nélkül. Addig azt sem tudta, hogy van ilyen specialitás. Még katona volt, mikor megjelent a Gyermeksebészeti Osztályon, mely egy bungalószerű, lerobbant épületben volt elhelyezve. Itt dr. Balogh Pál, a Gyermeksebészeti Osztály első főorvosa várta, aki fülig érő mosollyal, végtelenül kedvesen úgy fogadta, mintha a fia lenne. Nagyon jó ember volt. Ekkor Balogh főorvos úr mellett dr.Vincze János, dr. Dankó János és dr.Baksa József dolgozott, akik nagy hatással voltak rá, a 0 kilométeres orvosra, és akikre maradéktalanul felnézett. Mindegyik remek ember és kiváló sebész volt. Érzelmileg ez volt pályafutásának leggazdagabb időszaka. Végtelen szeretettel, féltő gonddal nevelték, okították. Ilyen pályakezdést kíván minden fiatal orvosnak, és azt, hogy legyenek olyan mestereik, akikre mindig felnézhetnek. Jellemző az osztály szakmai erejére, hogy Kiss doktorral kiegészülve, később mind a négy osztályos orvos osztályvezetői kinevezést kapott. 1969-ben megszerezte az általános sebészeti, 1971-ben a traumatológiai és 1975-ben a gyermeksebészeti szakképesítést is. Felismerve a gyermekbaleseti ellátás speciális követelményeit, ő volt az országban az első, aki mind gyermeksebész, mind traumatológus szakorvos lett.

Visszatérve a pályakezdésére, az akkori viszonyok a mai szemmel alig elhihetőek. Egyetlen orvos látta el négy osztály ügyeleti szolgálatát (általános sebészet, urológia, gyermeksebészet, fül-orr-gége), ha az általános sebészet felvételes volt (minden második nap) akkor kettő. Az ügyeletes ellátta mind azt, amit tudott. Ami meghaladta a felkészültségét, annak végleges ellátását, ha lehetett, másnapra

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 247 2025. 10. 09. 20:02

halasztotta, ha azonnali szakellátásra volt szükség, behívtak egy készenlétes szakorvost. Mivel Kiss doktor akkor még nőtlen orvosként sok évig a kórházban lakott, kéznél volt. Akármi baj volt, őt riasztottak elsősorban. Később emelték az ügyeletes orvosok számát. Ez kétségtelenül növelte a betegek biztonságát, de az orvosok megterhelését is. Havonta legalább tizenötször, vagy még többször voltak ügyeletesek, s mivel nem járt utána pihenőnap, másnap dolgoztak tovább. Ma már látja, hogy mindez mennyire embertelen volt, de akkor ezt kollégáival együtt mégis természetesnek vette, tette a dolgát magától értetődő módon, mert visszaemlékezve, akkor mindezek ellenére jó volt orvosnak lenni, élvezte az orvoslás varázsát, és a jogosan kijáró presztízsét.

Életének volt számos momentuma, mely hozzájárult ahhoz, hogy tudásban gazdagodjon. Ide értette elsősorban a Glasgowban eltöltött egy évet, az USA különböző kórházaiban eltöltött hónapokat, a németországi, írországi, finnországi tanulmányutakat, de mégis úgy gondolja, hogy ez a tömérdek munka volt az, melyből a legtöbbet profitált. Olyan fokú esetrutint szerzett, olyan sok mindennek kellett utána olvasnia, felkészülnie, olyan sok mindent volt kénytelen megoldani, mellyel egy mai fiatal orvos nem vetekedhet.

Dr. Kiss Ákos 60 éve dolgozik élete első és utolsó munkahelyén a miskolci Gyermeksebészeti Osztályon, bár ma már csak a fiatal orvosok felkészülését segíti. Számos helyre hívták vezető pozícióba, és külföldön is maradhatott volna, de Miskolcot nem tudta ott hagyni. Azt vallotta, az embernek tartozni kell valahová. Egy városhoz, egy hithez, egy értékrendhez, egy közösséghez, egy vállalt feladathoz.

60 év egy munkahelyen hosszú idő, és Kiss doktor úgy tartja, hogy élete oly szorosan összefonódott az osztálya életével, hogy attól különválasztani a szigorúan vett magánéletétől eltekintve, nem lehet. Fontosnak tartja életben tartani elődei emlékét és ismertetni mindazt, amit Miskolcon, egy korábban nem létező szakma bevezetéséért tettek, és ő már az utolsó, aki még ismerte őket, és maga is megtapasztalta a kezdet nehézségeit. Erről azonban nehéz valósághűen beszélni. Mint ahogy Gabriel Garcia Marquez írta: „Az élet nem az, amit az ember átél, hanem az, amire visszaemlékszik, és ahogyan visszaemlékszik rá."

A miskolci gyermeksebészet Pécs után hazánkban a második vidéki osztályként jött létre 1956-ban, megelőzve a szegedi és debreceni orvostudományi egyetemeket. Ezt megelőzően a régióban szervezett gyermeksebészeti ellátásról nem beszélhetünk, szétszórva felnőtt osztályokon folyt a gyermekek kezelése. Az 1950-es években, a korábban egységes általános sebészetből az egyes szakmák (traumatológia, aneszteziológia, gyermeksebészet stb.) kezdtek elkülönülni. 1956-ban még a forradalom előtt felszámolták a Honvéd Kórházat. Ott maradt a kiürült épület és néhány kiváló szakember. Köztük volt dr. Balogh Pál, akinek korábban Kudász professzor vezetése mellett már volt némi gyermeksebészeti gyakorlata. Őt bízták meg az akkor létesített gyermeksebészeti osztály vezetésével. Első másodorvosa néhány rövid ideig itt dolgozó orvos mellett dr. Vincze János és dr. Dankó János

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 248 2025. 10. 09. 20:02

lett. Az osztály beindulásának pontos idejét kideríteni nem tudtam, de az néhány nappal, esetleg héttel az ’56-os forradalom kitörése előtt lehetett. Az tény, hogy az első műtét még a berendezkedés kezdetén, 1956. október 17-én történt, egy vakbélműtét helyi érzéstelenítésben. Az osztályon beteg még alig volt, de a forradalom véres napjai során gyorsan feltöltődött, gyermekekkel és felnőttekkel, köztük többen lőtt sérüléssel. Az akkori műtéti naplót átnézve látható, hogy több felnőttet operáltunk, mint csecsemőt.

Az osztály megszületését, mint oly sok újdonságnak számító dolgot, meg nem értés és gyanakvás fogadta. Az addig csak nyűgnek tekintett gyermekműtétekről a felnőttosztályok nem akartak lemondani. Ennek visszahatásaként a frissen alakult gyermeksebészeti osztályon elkezdtünk felnőtteket is operálni (orvosainknak is általános sebész szakvizsgájuk volt). Végül egy igazgatói rendelet tette rendbe a helyzetet. Két év után az ellátást átszervezték. Ennek következtében, a volt Honvédkórházban egymás mellett dolgozó, jól kooperáló és egymásra utalt Gyermekosztályt és a Gyermeksebészeti osztályt, elszakították. A Gyermekosztály a Megyei Kórházba, a Gyermeksebészeti Osztályt a Semmelweis Kórház egyik felvonulási épület jellegű építményébe helyezték át, ahol mai szemmel tekintve hihetetlenül rossz körülmények között folyt a gyógyító munka. Vaskályhákkal történt a fűtés. A földszinti műtő ablakai előtt parkoltak az időnként nagy porfelhőt kavaró kórházi gépkocsik. Látogatás hetente kétszer volt, szerdán és vasárnap 14–16 óra között, ami szigorúan be volt tartva. Megfelelő sterilizálási lehetőségek hiányában, az aktuálisan szükséges műszereket a műtősnők kifőzték.

Az osztálynak Kiss doktor 1965-ös munkába állása idején, vele együtt is csak 4 másodorvosa volt. Munkaidőben, ha senki nem volt távol, akkor 2 orvos operált, egy orvos látta el a járóbeteg rendelést (a betegszám nyári napokon 160 körül volt, de adódott, hogy a 200-at is elérte) és egy orvos az összes osztályos munkát. Ez sem volt könnyű, mivel intenzív osztály hiányában ők látták el az összes súlyos beteget, beleértve az általuk operált eszméletlen koponyasérülteket is. A műtétre szoruló csecsemők ápolása, pre- és postoperatív kezelése a gyermekosztályokon történt, amelyek a kórház területén kívül, más telephelyen működtek. Különösen nehéz volt így a kora- és újszülött babák ellátása, akiket fűtetlen mentőautókban bebugyolálva, vagy az akkori lehetőségeknek megfelelő, kis teljesítményű inkubátorokban hoztak át a Megyei Kórházból hozzánk, a Semmelweis Kórházba és vissza.

Az ügyeleti ellátás nehézségeiről már volt szó. Ilyen nehéz körülmények között kiemelkedően fontos volt az osztályon dolgozók hozzáállása, de különösképpen az osztályvezető főorvosok felkészültsége, motivációja, szakmai és emberi tartása, példamutatása.

Az autonóm gondolkodású dr. Balogh főorvos nem volt politikus alkat. Érdekesen emlékezett vissza az osztályvezetői megbízatása előtti éveire. 1945 előtt ferde szemmel néztek rá, vélt szocialista beállítottsága miatt. ’45 után pedig kisnemesi származása miatt volt gyanús, amit erősített az is, hogy – mint minden szov-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 249 2025. 10. 09. 20:02

jet hadifogságból szabaduló egyént – eleve fasisztának tekintette az új hatalom. Véleménye szerint jó sebészi iskolázottságú orvosként azért helyezték a Honvéd Kórházba, hogy könnyebben és jobban tudják szem előtt tartani. Ott lett osztályvezető. A Honvéd Kórház felszámolása után kellett valamit kezdeni a felszabaduló szakemberekkel, és mivel a megye vezetői úgy vélték, hogy a Honvéd Kórháznak potenciális súlya van, őt az újonnan alakított Gyermeksebészeti Osztály élére állították. Balogh főorvos úr jó ember volt, atyáskodó szeretetét Kiss doktor is éveken át élvezhette. A főorvos úr angolul és németül kifogástalanul beszélt, ami akkor ritka nagy kincsnek számított. A külföldön élő sógorától kapott Grob, majd később az amerikai Gross könyvből kapásból fordított, az orvosok pedig itták a szavait, jegyzeteltek, tanulták a szakmát.

Az osztály és a gyógyítás nehézségeit jól tükrözi a mellüregi gennygyülemtől szenvedő gyermekek ellátása. Akkoriban nagyon sok gyerek került be hozzánk szövődményes tüdőgyulladással. A tartós mellűri szívó kezelés megoldhatatlannak látszott. Az akkori, drágán kapható szívómotorok néhány órás használat után leégtek. A szívesen barkácsolgató Balogh főorvosnak támadt egy remek ötlete. Néhány forintért vett egy akváriumbuborékoltatót, annak a szelepét megfordítva levegőbefúvás helyett szívóhatást ért el, ha pedig a szelep elromlott, kerékpárbelsőből kivágott darabkával a szelepet pótolta. Az ötlet ragyogóan bevált, az így kreált igénytelen szívómotorok heteken át, hiba nélkül működtek. Szóba került az ötlet külföldi szabadalmaztatása is, de ez a bürokrácia dzsungelében elhalt, mely főorvos úrnak nem kis csalódást okozott. Balogh főorvos úrnak nagy érdeme volt, hogy szinte a semmiből létrehozta azt a sok profilt, ami az osztályt ma is jellemzi, és felnőttkorban számos szakosított osztály végez (álalános sebészet, traumatológia, urológia, mellkassebészet stb.)

Dr. Balogh főorvos után, 1972-ben az osztály vezetését az osztály egyik alapító tagja, dr. Vincze János főorvos úr vette át, aki országosan elismert, briliáns technikájú sebész volt. Műtéteinek stílusa, ritmusa volt. Élvezet volt nézni, de nem volt könnyű asszisztálni. Évek során azonban úgy összecsiszolódtak Kiss doktorral, hogy szinte minden nagyobb, kényesebb műtéténél ő asszisztált. Dr. Vincze tudományosan is jól képzett volt, és az osztályt is ez irányba ösztökélte. Az alapvető profilok vezetésére speciális szakképesítéssel bíró szakemberek képződtek. Ebben az időben az osztály 6 orvosának volt 3 szakvizsgája. 1985-ben a Magyar Gyermeksebész Társaság egyik legsikeresebb nemzetközi kongresszusát rendezték meg Miskolcon, ahol 5 földrész 43 országából vettek részt nagyhírű gyermeksebészek.

1976-ban az addig szeparált Gyermeksebészeti Osztály az iskolateremtő Velkey László professzor úr által megálmodott és megvalósított GYEK (Gyermekegészségügyi Központ) egyik osztályává vált, mely a gyógyítási feltételek látványos javulása mellett, az osztály életében számos szervezeti változással járt. A gyermeksebészeti tevékenység egyik krémjét kitevő újszülött sebészeti esetek műtét előtti és utáni kezelését továbbra is a Koraszülött-újszülött Patológiai Osztályon végezték.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 250 2025. 10. 09. 20:02

A korábban Gyermekosztályokon fekvő, de műtétet igénylő csecsemők a továbbiakban a Gyermeksebészeti Osztályra nyertek felvételt. Az Idegsebészeti Osztály közelsége miatt egyre inkább levált a műtétet igénylő neurotraumatológia, viszont a gyermekurológiai tevékenységük kompletté vált. Ebben nagy segítséget nyújtott számunkra megfelelő szakemberek kiképzésével a kórház urológiai osztálya. Az Intenzív Terápiás Osztály megszervezésével a legsúlyosabb betegek korszerű ellátása is megvalósult, és fokozatosan átkerül hozzájuk az aneszteziológiai szolgálat is.

A Gyermekegészségügyi Központ (melyet az Orvostovábbképző Intézet II. Gyermekklinikájának minősítettek) lehetővé tette a régióban a gyermekegészségügyi ellátás egységesítését, a Gyermeksebészeti Osztály számára pedig azt a magas szintű gyermekgyógyászati hátteret és biztonságos gyermek-anesztéziát, amely nélkül színvonalas gyermeksebészeti munka elképzelhetetlen. Mindazt a fejlődést, melyen az osztály átment, Vincze főorvos úr vezényelte le. Erősítette és támogatta a tudományos munkát, a folyamatos képzést, a gyermeksebészet mellett más szakvizsgák megszerzését. Országos elismertsége révén az osztályt is ismertté tette.

Az osztály következő osztályvezetőjét, dr. Kiss Ákost már kezdő orvosként is elvarázsolta a gyógyítás csodája, s mint egy helyen nyilatkozta, szinte lubickolt az orvoslás szépségében. Kevésbé érdekelte a rang, a tudományos cím, az elismerés (bár később ebben bőven volt része), egyszerűen jó orvos akart lenni. Képességei szabta határok közt a legjobb. Mindvégig arra törekedett, bár tudta, hogy ez anakronisztikus vágy, hogy a gyermeksebészet minden ágában topon legyen. J. F. Kennedy síremlékénél kőbe vésték az elnök néhány híres mondatát. Ezek egyike így szól: „Ne azt nézd, hogy te mit kaptál Amerikától, hanem azt, hogy te mit tettél érte!" Ez a mondat mélyen megérintette és kihatott munkásságára. Az élet úgy hozta, hogy a műtéti tevékenysége a klasszikus gyermeksebészet területét bőven meghaladta. Csak néhány példa: fiatal orvosként sok koponya-agy sérültet operált, beleértve a posztoperativ koponyacsont-defektusok osteoplastikával történt zárását. De volt többek között sikeres szívsérülés-műtéte, operált csecsemőben a máj háromnegyedére kiterjedt rosszindulatú daganatot. Vett ki hónalji feltárásból nyaki bordát, zárt serdülőkorú lányban a hüvely és a húgycső közt kialakult sipolyt. Ő végzett hazánkban elsőként Nuss-műtétet tölcsér mellkas korrigálására.

Az egészségüggyel foglakozó írásokban nagyon hálás témák az olvasó számára a különböző fantasztikus, sikeres vagy tragikus, megható vagy elszomorító történetek. Pályafutása során mindenben volt része. Míg a sikerek átmeneti feldobódást jelentenek, a kudarcokat viszont nagyon nehéz feldolgozni.

1990-ben nevezték ki osztályvezetőnek. Az elődök áldozatos munkájára alapozva, tehetséges munkatársai segítségével, az osztály tovább fejlődött, és az ország 4 gyermeksebészeti centrumának egyike lett. Az osztályon profilvezető főorvosokat jelölt ki, akiknek feladata a szakmai vezetés mellett, a fiatal orvok képzése volt. Amíg az orvoslétszám megengedte, hetente kétszer volt szakmai referálás: egyszer a szakmai irodalmat, egyszer pedig a különböző témákat beszéltek meg. Sajnos ez nem

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 251 2025. 10. 09. 20:02

tartott sokig. Az osztálynak képviselője volt a Gyermeksebész Szakmai Kollégiumban, a Gyermeksebész Társaság vezetőségében, a Gyermeksebész és Traumatológus Társaság közös Gyermektraumatológiai Szekciójában, a British Association of Paediatric Surgeons-ban, az European Society of Paediatric Urology-ban. A Lengyelországban kiadott angolnyelvű, de nemzetközi részvételű, Surgery in Childhood International szerkesztő bizottságában. Magyarországot Kiss doktor képviselte.

Az osztályvezetésben nem az itthon megszokott hierarchikus poroszos szemléletet követte. Eredményt el lehet érni kegyetlen, sőt időnként megalázó módszerekkel is, és úgyis, hogy kövessetek, vagy legalábbis menjünk együtt, osztozzunk jóban, rosszban egyaránt. Ő az utóbbi a módszert próbálta követni. Az íróasztala felett két fényképet tartott. Az egyiken az elődjeivel Balogh és Vincze főorvossal ő szerepel. A másikon egy csokor virág volt látható, melyet az osztályvezető főorvosi kinevezésekor kapott az osztály dolgozóitól. Ez a fényképet folyamatosan maga előtt tartotta, hogy emlékeztesse arra, amikor még kezdő volt, és beosztott orvosként dolgozott.

1997-ben az osztályról három kolléga Debrecenbe távozott. A korábbi években a debreceni gyermeksebészet még egyszemélyes volt, és tulajdonképpen ekkor alakult meg a Klinikán a szervezett gyermeksebészet. A miskolci gyermeksebészek büszkék a tőlük elszármazott kollégák sikereire, kellett is a debreceni klinikán jó gyermeksebészet, miközben osztályuk kompetenciája, teljesítménye változatlanul magas maradt. Az itt folyó munka elismeréseként Kiss doktor számos szakmai szervezetnek lett tagja, többek között elnöke volt a Magyar Gyermeksebész Társaságnak és a Gyermektraumatológiai Szekciónak.

Dr. Kiss Ákos Levente szakmai pályafutását vázlatosan az alábbi összefoglalás tartalmazza.

Egyetemi végzés: 1965 DOTE.

Szakvizsgák:
1969: általános sebészet.
1971: traumatológia.
1971: gyermeksebészet.
2000: európai gyermeksebész szakvizsga (honoris causa).

Külföldi gyermeksebészeti tapasztalatszerzés:
1984–1985: RHSC Glasgow, Nagy Britannia (Prof. D. G. Young)
1988: 1 hónap Drezda, Németország (Prof. W. Schubert)
1993: 3 hónap
Johns Hopkins Hospital, Baltimore, USA (Prof. A. Haller)
Scotish Rite Hospital, Atlanta, USA (prof. T. Parrott)
2006: 1 hónap Cincinnati, Children Hospital (Prof. R. Azizkhan)
Rövidebb idő: Dublin, Írország (Prof. P. Puri)
Finnországban több központ

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 252 2025. 10. 09. 20:02

Kinevezések, tisztségek:

1991–2007: osztályvezető főorvos, Miskolc, Gyermekegészségügyi Központ, Gyermeksebészeti Osztály
2002–2006: Gyermektraumatológiai Szekció elnöke
2004–2009: Magyar Gyermeksebészeti Társaság elnöke
1992–2000: Surgery in Childhood International szerkesztőbizottsági tagja
A Magyar Gyereksebész Társaság Oktatási Bizottsági tag.
Gyermeksebészeti Szakvizsgabizottság tagja
Orvosi Kollégium Gyermeksebészeti Tagozatának tagja

Társasági tagságok:

Magyar Gyereksebész Társaság
BAPS (British Association of Paediatric Surgery)
EUPSA (European Pediatric Surgeons' Association)
ESPU (European Society of Pediatric Urology)

Nemzetközi Kongresszusok szervezése:

1985: Magyar Gyereksebész Társaság VII.Kongresszusa
2001: Mellkassebészeti Symposium a IV. Európai Gyermeksebész Kongresszuson belül
2005: Magyar Gyereksebész Társaság XIII. Kongresszusa
2006: Az EUPSA 1. Közép- és Kelet-európai angol nyelvű továbbképző gyermeksebészeti kurzusa

Oktatási tevékenység:

HIETE (OTKI) II. Gyermekklinikája által szervezett továbbképzések,
Gyermeksebészeti Társaság rendszeres továbbképző összejövetelei
Miskolci Egészségügyi Főiskola védőnői szakán oktatás

Tudományos tevékenység 2010-ig:

Könyv, könyvrészlet: 6
Hazai előadás: 288
Nemzetközi kongresszuson előadás: 70
Hazai közlemény: 30
Nemzetközi folyóiratban közlemény: 14
Az előadások közül a legrangosabbnak a Johns Hopkins Kórházban egyedüli előadóként tartott l órás vendégprofesszori előadást tartott.

Egyéb szakmai tevékenység:

Hazai és külföldi gyermeksebészeti osztályokon végzett bemutató műtétek.
Kárpátalján szabadsága terhére több, mint 200 műtét végzése, rendszeres konzultációk, előadások.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 253 2025. 10. 09. 20:02

Elismerések:

Kiváló munkáért érem még a szocialista időkben
1989: Markusovszky-díj
2002: Egészségügyi miniszter elismerő oklevele
2006: Pro Sanitate minisztériumi kitüntetés
2008: Koós Aurél Emlékérem (Magyar Gyermeksebész Társaság legnagyobb elismerése)
2008: Lumniczer Sándor Emlékérem (Magyar Traumatológus Társaság legnagyobb elismerése)
2011: Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje
2014: Miskolc város díszpolgára
2017: Batthyány-Strattmann Díj
2021: Lojalitás díj (Miskolci orvosi kamara)
2023: Magyar Érdemrend Tisztikereszt
Számos kárpátaljai, ukrajnai elismerő oklevél a13 éves szakmai segítségért.
2009: Más jellegű elismerés: R. Carachi, D. G. Young, C. Buyukunal mind az öt világrész gyermeksebészetét feldolgozó *A History of Surgical Paediatrics* című könyvében Magyarországról Koós Aurél mellett négy magyar arcképét mutatja, köztük dr. Kissét (további három: Prof. Pintér, Prof. Füzesi, Prof. Verebélyi)

Egyéb tevékenység:

Határon kívüli magyarok segítése (Csángóföld, Erdély, Kárpátalja).

A Máltai Szeretet Szolgálathoz csatlakozva ifjúsági táborok szervezése itthon és valamennyi elszakadt országrészben, a nemzeti összetartozás érzésének erősítésére.

Nagyon közel állt hozzá a kárpátaljai tevékenysége. Munkácson több, mint 200 olyan műtétet végeztek el, melyre addig ott nem volt lehetőség. Egy munkácsi kolléga írta a következőket:

„Azt is el akarom mondani, hogy itt, Kárpátalján sok nem magyar nemzetiségű ember számára mutattad be nemzetünket pozitívan, sok előítéletet változtattál meg csendes jelenléteddel és önfeláldozó munkáddal-szolgálatoddal. De nekünk, itteni magyaroknak is jó volt megtapasztalni, hogy az anyaországban is többen vannak, akikkel egyformán érzünk." Úgy érzi, hogy ezt az elismerést überelni nem lehet.

A magyar egészségügyben 2003-ban jelentős változások történtek. Az LXXXIV. törvény és az azt követő rendelkezések alaposan felkavarták az indulatokat. Röviden összegezve: uniós iránymutatás szerint, a dolgozók napi illetve heti maximális munkaideje 12 és 48 óra lehet, ami mellett biztosítani kell a dolgozó napi 11 órás, megszakítás nélküli pihenőidejét. A direktíva célja egyértelműen jó és előremutató volt: lehetővé kell tenni, hogy a beteg, az ellátása biztonsága érdekében, mindig pihent orvossal találkozzon. Ez a szép elképzelés az ügyeleti ellátás vonatkozásában Európa valamennyi országában ütközött a mindennapi realitással a szűkre szabott dolgozói létszámok miatt. A gazdagabb nyugati országok ezt úgy

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 254 2025. 10. 09. 20:02

oldották meg, hogy vonzó ajánlatokkal bombázták a szegényebb kelet-európai uniós országok egészségügyi dolgozóit, orvosokat, szakdolgozókat egyaránt. Különböző becslések szerint minden 6-10. magyar orvos külföldön vállalt munkát, a magyarnál sokkal jobb bérezés mellett. A szakdolgozói elvándorlás feltehetően még nagyobb arányú volt. Ez még jobban nehezítette a magyarországi helyzetet, és szembeállították egymással az egészségügy szereplői között. A vezetés eleget akart tenni a törvénynek, hiszen az egészségügynek működnie kellett, de ezt csak csalafinta törvényértelmezésekkel lehetett elérni, ami ellen a dolgozók és szakmai szervezetek is tiltakoztak. Megjelentek szakmai tevékenységet korlátozó, volumenét csökkentő miniszteri rendelkezések is. Mindezek következtében ellentétek alakultak ki az egy hajóban evezők között is. Ellentétek léptek fel a kórházigazgatók, az osztályvezetők, a beosztottak között, de a megmaradt lehetőségeken marakodó osztályok között is. Olyan volt a szituáció, mikor egy léghajó süllyedni kezd. Először kidobáljuk a felesleges holmit, aztán szükségeseket is, és végül saját túlélésünk érdekében még a barátainkat is. És végül sikerült a betegeket is szembeállítani az orvossal, hiszen a beteg az ellátás fonákságaival a kezelő orvossal való találkozás során találkozott. Ráadásul, mivel a pihenő idő biztosításával a napi fő munkaidőben kevesebb orvos jut ugyanannyi munkára, és munkahelyre, nem is biztos, hogy a beteg pihentebb orvossal találkozik. Ez a konfliktus máig sem múlt el nyomtalanul.

Kiss doktor 2007-ig volt az osztály vezetője. Ezen korszak eredményeit az utódainak kell majd megítélni. Ő maga a szakmai munka mellett, színes emlékként említi, hogy osztálya alapítványa több alkalommal szervezett anyagi lehetőségeinek javítására, jó hírű művészek meghívásával, sikeres jótékonysági bált. A bálokon barátaik, támogatóik mellett, olyan illusztris vendégeink is voltak, mint Finnország magyarországi nagykövete, továbbá országgyűlési és önkormányzati képviselők. Ezen rendezvények báját számára az adta, hogy az önköltségek csökkentése érdekében, az orvosaik minden szervezéssel és megvalósítással kapcsolatos tevékenységet – beleértve még a konferálást, műsorvezetést is – magukra vállaltak. Az 1995-ben létre hozott alapítvány célkitűzése az volt, hogy minden olyan tevékenységet támogasson, ami elősegíti a műtétre szoruló, vagy sérült gyermekbetegek gyógyulását. Olyan fontos orvosi eszközöket, műszereket tudtak megvenni, amit a kórház szűkös költségvetése nem tudott biztosítani. Méregdrága, de a szakmai fejlődésük szempontjából szükséges szakkönyveket vásároltak. Tevékenységük nem korlátozódott a szorosan vett kórházi kezelésre, és lehetőségeik szerint a gyermekeknek nem csak a testét, de lelkét is gyógyították. Volt, amikor rehabilitációs klubfoglalkozásokat tartottak. Lelkes orvosaik és szakdolgozóik a társadalomba való visszailleszkedésük segítésére táborokat szerveztek a torzító hegekkel gyógyult, súlyosan sérült, égett gyermekek számára. Később, már a Kiss doktor vezetői mandátuma lejárta után, az alapítványuk sok millió Forinttal járult hozzá a sivár, szülők befogadására alkalmatlan, alacsony komfort-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 255 2025. 10. 09. 20:02

fokozatú kórtermek jó részének, a kor elvárásainak megfelelő, klimatizált, önálló fürdőszobás, úgynevezett baba-mamás kórtermekké alakításához. Szerencsére azóta már lehetővé vált a GYEK egészének felújítása és a szakmai kívánalmaknak megfelelő bővítése.

Sajnálja, hogy nem azzal a megelégedettséggel vonulhatott vissza, amit Madách Imre írt *Az ember tragédiájá*ban:

„Be van fejezve a nagy mű, igen
A gép forog, az alkotó pihen.
Év-milliókig eljár tengelyén."

Az osztályépítés nincs befejezve, és nem is lehet. A gép ugyan forog, de gyakran nyikorog, folyamatos reparációra szorul, az utódok sem pihenhetnek. Az utódok azonban alkalmasak arra, hogy a gépezetet ne csak javítgassák, hanem továbbfejlesszék, tökéletesítsék. Az osztálynak tapasztalt, kiváló szakorvosai mellett tehetséges, ígéretes fiatal orvosai is és lelkiismeretes szakdolgozói vannak, de a feladathoz képest kevesen. Az osztály jelenlegi szakmai felkészültségét nagyon jónak tartja. Visszavonulása óta az osztály tudásban és eszközparkban is sokat fejlődött, elsősorban a minimál invazív műtétek területén. Nagy potenciált lát a továbbiakban a mellkassebészet és a képalkotó eszközökkel végzett beavatkozások terén. Ennek személyi és tárgyi feltételei adottak. Azt tanácsolja a fiatal generációnak, hogy törekedjenek arra, hogy magukból a tőlük telhető legtöbbet hozzák ki.

Széchenyi István mondta a következőket:

„Az ember élete két részből áll. Az elsőben reménylünk egy boldog jövőt, a másodikban bánkódunk elkövetett hibáink felett. E két időszak között alig marad egy percünk a csendes, boldog élvezetre." Ne essenek ebbe a hibába.

Nagyon fontos, jobban becsüljék meg, jobban éljék át a szakma által kínált, örömet adó sikereket, és engedjék, hogy gazdagítsák életüket, erősítsék az önbecsülésüket, lelküket! Mert a gyógyítás csodálatos, semmi mással össze nem vethető hivatás.

Sic itur ad astra (Így jutunk a csillagokig).

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 256 2025. 10. 09. 20:02

KOMENCZI BERTALAN

Írta: Lengyelné Molnár Tünde, egyetemi docens, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

„Könyvek révén sokan lesznek tudóssá az iskolán kívül is,
könyvek nélkül viszont senki nem lesz tudós, még az iskolában sem."
Johannes Amos Comenius.

Komenczi Bertalan a neveléstudományok habilitált egyetemi tanára, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Professor Emeritusa, a Neveléstudományi Doktori Iskola alapítóinak tagja és első vezetője.

Komenczi Bertalan tudományos munkásságának fókusza az informatikai forradalom társadalmi hatásai, a tanulási környezetek informatizálásának kérdései, az Európai Unió oktatási informatikai stratégiája, az e-learning módszertan, tananyagok és tanulási programok fejlesztése, valamint az elektronikus tanulási környezetek oktatáselméleti értelmezése. Oktatói és kutatói munkájának legfőbb jellemzője a mélyebb összefügések feltárására való törekvés, új megközelítések kidolgozása és rendszerben történő gondolkodás erősítése.

1. Életrajzi elemek, állomások, összefoglaló

Komenczi Bertalan 1947-ben született. Alap és középfokú tanulmányait szülővárosában, Gyöngyösön végezte. Tanári diplomáját a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karának kémia-biológia szakán szerezte, 1972-ben. (Második diplomáját a Pécsi Tudományegyetemen vehette át, 2000-ben humán szervező szakon.) Az egyetem elvégzése után a gyöngyösi Berze Nagy János Gimnáziumban kezdett tanítani. 1994 és 1999 között az intézmény igazgatója volt. Ugyanebben az időszakban a Gimnáziumok Országos Szövetségének társelnökeként a közoktatás egészének problémáival is megismerkedett.

Az elektronikus tanulási környezetek értelmezésének és megértésének az igénye végig kísérte tanári, intézményvezetői és kutatói tevékenységét. 1994-ben – igazgatói pályázatának készítése során – vált nyilvánvalóvá számára, hogy az informatikai forradalom következtében rendelkezésre álló eszközrendszer addig elképzelhetetlen lehetőségeket biztosíthat a pedagógiai innováció számára. Iskolafejlesztő igazgatóként kezdte el az informatika oktatási szerepével foglalkozó nemzetközi szakirodalom, valamint hazai és külföldi iskolák elektronikus tanulási környezetének tanulmányozását. Pályájának ez a szakasza – a gimnázium elektronikus tanulási környezetének kialakítása mellett – eredményezte a témakörben megjelent első tanulmányait.[1]

[1] Orbis sensualium pictus. Multimédia az iskolában. Iskolakultúra, 1997/1., Az információs társadalom és az oktatás. ÚPSZ, 1997/7-8. Off-line. Az információs társadalom közoktatási stratégiája. ÚPSZ, 1999/7-8.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 257 2025. 10. 09. 20:02

1997-től külső előadóként részt vett az egri Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola oktatási programjaiban, majd 2000-től a főiskola Médiainformatikai Intézetének docense, vezető oktatója lett. Oktatási feladatai elsősorban az alábbi tárgyak tematikájának kidolgozására és tanítására terjedtek ki: *Információelmélet*, *Információ és társadalom*, *Elektronikus tanulási környezetek*, *A tanári mesterség IKT alapjai*, *Kommunikációs- és információs technológiák az oktatásban*, *Pedagógiai információforrások*, *A pedagógiai kutatás kvantitatív módszerei*, *Iskolai könyvtárügy*, *Tudomány és információ*, Általános menedzsment, *Könyvtári menedzsment*.

Ezt követően a Budapesti Műszaki Egyetem Műszaki Pedagógiai Doktori Iskolája, majd a Műszaki Menedzser Doktori Iskola hallgatójaként a tanulási környezetek informatizálásának kérdéskörében végez kutatásokat. Ebben az időben többször kapott felkérést az Országos Közoktatási Intézettől az iskolai informatizálás nemzetközi példáinak tanulmányozására,[2] és részt vett egy nemzeti információs társadalom stratégia oktatási részének kidolgozásában is.[3] Kezdeti kutatásainak eredményeit doktori értekezésében foglalta össze.[4] 2003-ban a Budapesti Műszaki Egyetem Műszaki Menedzser Doktori Iskolában doktori (PhD) fokozatot szerzett. A doktori fokozat megszerzését követően a főiskola Információs Társadalom Oktató- és Kutatócsoportjának (ITOK) vezetője lett (2003).[5]

2. Eredmények, alkotások

Posztdoktori kutatásai során érdeklődése az informatikai forradalom társadalmi hatásainak tanulmányozása irányába szélesedett ki. Ennek az új orientációnak eredménye, *Információ és társadalom* című könyve.[6] Pedagógiai kutatásainak fókusza is változott, oktatásstratégiáról és az információtechnikai eszközök iskolai implementációjának részletkérdéseiről, az elektronikus tanulási környezetek értelmezésének oktatáselméleti és neveléstudományi vonatkozásai felé irányult. A 2003-ban megjelent *Informatizált tanulási környezetek modelljei* című tanulmányát már ennek az érdeklődésnek a jegyében írta.[7]

---

[2] *Külföldi IKT-oktatási stratégiák összehasonlító elemzése*. 1999.; *Az információs és kommunikációs kultúra oktatáspolitikájának nemzetközi összehasonlító elemzése*. 2000.

[3] MAGYAR VÁLASZ az Információs Társadalom kihívásaira. Miniszterelnöki Hivatal, Budapest, 1999.

[4] Komenczi Bertalan: Informatizált tanulási környezetek fejlesztése. Doktori disszertáció. BME, 2002.

[5] Az ITTK (Információs Társadalom- és Trendkutató Központ) kezdeményezésére jött létre egyetemeken és főiskolákon az Információs Társadalom Oktató- és Kutatócsoportok (ITOK) hálózata. Egerben elsők között alakult meg ennek a hálózatszerűen működő szerveződésnek a helyi szervezete, amely a főiskola kutatási struktúrájának integráns részévé és országos kisugárzású, országosan ismert és elismert tudományos műhellyé vált. A főiskola Információs Társadalom Oktató- és Kutatócsoportja (EKF ITOK) elsősorban oktatási, kutatási tanácsadói tevékenységet folytatott, emellett azonban a korszerű hazai oktatástechnológia és módszertan egyik domináns hazai szellemi műhelyévé vált.

[6] Komenczi Bertalan: Információ és társadalom. EKF-Líceum Kiadó, Eger, 2002, 204.

[7] Informatizált iskolai tanulási környezetek modelljei. In: Iskola-Informatika-Innováció (szerk: Kőrösné Mikis Márta), OKI, Budapest, 2003.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 258 2025. 10. 09. 20:02

2004-ben jelent meg *Didactica elektromagna – az e-learning virtuális valóságai* című tanulmánya, amely az e-learning fogalomkör átfogó értelmezésének első hazai kísérlete.[8] Ugyanebben az évben publikálta az amerikai Valdosta State University vendégtanáraként szerzett tapasztalatait.[9] Az e-learninges tananyagfejlesztés módszertani kérdéseivel foglalkozó írása tudományos érdeklődésének további bővülését jelzi. Ez a tanulmány a Műszaki Könyvkiadónál kiadott *E-learning 2005* című kötetben jelent meg, 2005-ben.[10]

Az elektronikus tanulási környezetek széles horizontú, interdiszciplináris megközelítéséhez azok a tananyagfejlesztések adtak további inspirációt, amelyekben 2005-ben és 2006-ban vett részt, és amelyekben a korszerű tanári műveltség módszertani és oktatástechnológiai alapelemeinek kialakításához állított össze tananyag tematikákat.[11] Ugyanebben az időszakban hasonlóan széles horizontú kitekintést igényelő kutatási programokban vett részt a Nemzeti Felnőttképzési Intézet és a Nemzeti Szakképzési Intézet megbízásából.[12] Első tanulmányainak megjelenésétől kezdve rendszeresen tart előadásokat országos konferenciákon (pl.: Országos Neveléstudományi Konferencia, az Országos Közoktatási Intézet szakmai konferenciái, Közoktatási fejlesztési és vezetőképzési konferenciák, Networkshop, Informatika a felsőoktatásban, Agria Média, stb. konferenciák).

Számos külföldi konferencián és tanulmányúton vett részt (pl.: VIII International Scientific Conference Educational Reform and Teacher Training, Vilnius Pedagogical University, 2001; ICT in Education – Future Perspectives – 3nd Int. Conf. on Information & Communication Technology Malaysia, 2005; Kulturkontakt Austria & Collegium Hungaricum, Wien, 1999; Gestaltung und Probleme der neuen Lernumgebungen; Tanulmányutak a müncheni Ludwig-Maximilians-Universität Pedagógiai és Pszichológia Fakultásának Alkalmazott Pedagógia és Pedagógiai Pszichológia tanszékén, 1996, 1998 és 2002-ben). 2004-ben vendégkutató volt az amerikai Valdosta State University Curriculum and Instructional Technology tanszékén, ahol – többek között – előadássorozatot és konzultációkat tartott a magyarországi oktatásfejlesztés helyzetéről illetve az oktatástechnológia oktatáselméleti dimenzióiról.)

[8] Didaktica elektromagna? Az e-learning virtuális valóságai. Új Pedagógiai Szemle, 2004/11.

[9] Komenczi Bertalan: Médium vagy módszer.E-learning trendek Amerikában. Iskolakultúra 2004/12.

[10] Tananyagfejlesztési módszertan. In: E-learning 2005. (szerk.: Hutter O.- Magyar G.- Minarics J.), Műszaki Könyvkiadó – Budapest, 2005.

[11] A tanári műveltség infokommunikációs alapjai; E-learning alapfogalmak; Elektronikus tanulási környezetek; Tananyagfejlesztés elektronikus környezetekben (főiskolai jegyzetek ill. elektronikus tananyagok).

[12] Az e-learning lehetséges szerepe a felnőttképzésben. (Az NFI megbízásából végzett kt.) Az e-learning fogalomrendszere, története és alapelemei.; Elektronikus Tanulási Környezetek. (Az NSzI „Tudomány-Technológia-Szakképzés" kutatási program keretében készített tanulmányok.)

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 259 2025. 10. 09. 20:02

2007-ben főiskolai tanári kinevezést kapott. Ugyanebben az évben habilitált a Debreceni Egyetem Neveléstudományi Intézetében.[13] *Elektronikus tanulási környezetek* című könyve 2009 elején jelent meg a Gondolat Kiadó Kognitív szeminárium sorozatában. *Információ, ember és társadalom* című könyve ugyanezen év novemberében jelent meg az egri Líceum Kiadónál.[14]

2010-ben egyetemi tanári kinevezést kapott. *Kognitív habitus és tanulási környezet a 21. század elején* című tanulmánya 2011-ben jelent meg.[15] Ebben a tanulmányában fejti ki részletesen azt a felismerését, hogy az elektronikus tanulási környezetekről való gondolkodásnak az elme-kultúra-technológia keretrendszerben történő pozicionálása új lehetőségeket jelent az elméletalkotás és a kutatás számára. Lehetővé teszi többek között azt, hogy az ilyen tanulási környezeteket a humán kognitív evolúció folyamatába helyezve is értelmezzük. A szerző által felvázolt lehetőséghorizont olyan interdiszciplináris szemlélettel közelít az új tanulási környezethez, amelyben a változóban lévő kognitív habitus helyét, történetét és szerepét is értelmezi. A kulturális evolúció gondolatköréhez közel álló okfejtés világosan mutat rá az egymást követő (és egymást átfedő) transzformációk kognitív architektúráinak tipikus jellegére. A későbbi tanulmányokban is ez a holisztikus megközelítésmód nyilvánul meg.

2012-ben indult az Eszterházy Károly Főiskola Neveléstudományi Doktori Iskolájának működése. Komenczi Bertalan lett a doktori iskola alapító vezetője, és az *Elektronikus tanulási környezetek* program kidolgozója. Az azóta Digitális Pedagógia nevet kapott országosan egyedülállóan részletes kidolgozású oktatási és kutatási program célja annak a lehetőségrendszernek és kihívásnak a tanulmányozása, amelyet az elektronikus információ- és kommunikációtechnikai eszközök a tanítás és tanulás elmélete és gyakorlata számára jelentenek.

2014-ben jelent meg az elektronikus tanulási környezetekről szóló újabb tanulmánya, amelyben felhasználja a kognitív tudomány és az ún. írásbeliség/szóbeliség paradigma eredményeit, és az elektronikus tanulási környezetek neveléstudományi elemzését tágabb evolúciós pszichológiai és kommunikációelméleti perspektívába helyezi.[16]

[13] Komenczi Bertalan: Elektronikus tanulási környezetek. Kísérlet a jelenség didaktikai értelmezésére. Habilitációs értekezés, Kézirat, Debrecen, 2007.

[14] Komenczi Bertalan: Elektronikus tanulási környezetek. Gondolat Könyvkiadó, Kognitív szeminárium sorozat (szerk.: Pléh Csaba). Budapest, 2009; Komenczi Bertalan: Információ, ember és társadalom. EKF, Líceum Kiadó, Eger, 2009.

[15] Komenczi Bertalan: Kognitív habitus és tanulási környezet a 21. század elején. Oktatás-Informatika 2010/1-2., 2011, 23–40.

[16] Komenczi Bertalan: Elektronikus tanulási környezetek sajátosságai - elméleti megközelítések és modellek. In: Benedek András: Tanulmányok a neveléstudomány köréből, MTA Ped. Tud. Biz., (szerk.: Golnhofer Erzsébet), Budapest, 2014.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 260 2025. 10. 09. 20:02

2015-ben újabb átfogó elemzést publikált,[17] amelyben az újmédia fogalomkör neveléstudományi irányultságú kritikai elemzését fejti ki, elsősorban Lev Manovich munkásságára koncentrálva.[18]

2017-es nyugdíjazásakor az Eszterházi Károly Egyetem Szenátusa a Professor Emeritus címet adományozta számára. Törzstag Emeritusként részt vesz az egyetem Neveléstudományi Doktori Iskolájának tevékenységében.

2020-ban Lengyelné-Molnár Tündével közös tanulmánya jelent meg *Tanulási környezet a digitális pedagógiai kultúra világában* címmel.[19] A szerzők a következőképpen határozzák meg a tanulmány elkészítésének célját: „[a] tanulmány azzal a céllal készült, hogy a digitális (virtuális, elektronikus, online) tanulási környezetek értelmezésének elméleti alapjait bemutassuk az információk kezelésével és átadásával foglakozó szakemberek számára. Koherens, átfogó elméleti keretrendszerben definiáljuk a digitális tanulási környezetek karakterisztikus jellemzőit. Olyan modelleket és megközelítéseket vázolunk fel, amelyek alkalmasak lehetnek a digitális tanulási környezetekben megjelenő lehetőségek bemutatására és rendszerbe foglalására. Arra törekszünk, hogy a neveléstudományi interdiszciplínák újabb szakirodalmi forrásterületekről olyan releváns és reprezentatív információkat, ismereteket, tudáselemeket mutasson be, amelyek alkalmasak a digitális eszköz-és alkalmazásvilág lehetőséghorizontjának rendszerszemléletű értelmezésére."

Komenczi Bertalan legutóbbi tanulmánya a KORUNK folyóirat tematikus számának (ISKOLA a 21.század határán) „alaptanulmánya" (a szerkesztők szerint).[20] A szerző az információs társadalom tanulási környezetének kognitív habitusát, a humán kogníció fejlődéstörténetének, a kulturális evolúció egészének folyamatában vázolja fel, benne foglalva az alapvető tanulási formák koevolúciós eredetét, és a folyamat perspektíváit is.

3. Tudományos eredményeinek részletező leírása

Komenczi Bertalan tudományos tevékenységének hatását a tudományos világra az alábbiakban foglalhatjuk össze:

1. Kidolgozott egy részletes e-learning módszertant, amely több, különböző című változatban terjedt el, és széles körben használatos.[21] Ebben az elektronikus tanulási környezetnek a megszervezési technikáit írja le, részletesen, pontokba

[17] Komenczi Bertalan: Újmédia és neveléstudomány –reflexiók egy tanulmányra. *Könyv és Nevelés* 2015/2.

[18] Lev Manovich, The Language of New Media. Cambridge: MIT Press, 2001. In: Lev Manovich, Software Takes Command. Bloomsbury Publishing Plc, 2013.

[19] Komenczi Bertalan – Lengyelné Molnár Tünde: Tanulási környezet a digitális pedagógiai kultúra világában, In: Racsko, Réka: A kultúraváltás hatása az oktatásra, EKE Líceum Kiadó, Eger, 2020.

[20] Komenczi Bertalan: Tanulás és környezete a 21. század elején, KORUNK, Kolozsvári, 2021. február, 47–55.

[21] Hutter O. – Magyar G. – Minarics J.: Tananyagfejlesztési módszertan. In: E-learning 2005., Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 2005.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 261 2025. 10. 09. 20:02

foglalva. Mégsem receptkönyv csupán, mivel az ebben a részben összefoglalt ismeretek és a rendszerintegrációs szemlélet az elektronikus tanulási környezetek értelmezése során is jól használható támpontokat nyújtanak.

2. A korábbi értelmezéseket tovább fejlesztő – és azokat új szempontokkal kiegészítő – módon definiálta az e-learning fogalmat. Ennek a design orientált definitív fogalomrendszernek a stratégiai jelentőségét rendszerintegrációs szemlélete és logikai koherenciája adja. A Komenczi által kidolgozott fogalomrendszer jól használható szempontokat ad e-learning programok, tananyagok értékeléséhez és e-learning tananyagok fejlesztéséhez egyaránt, de arra is alkalmas lehet, hogy az e-learning tanulóoldali feltételeit elemezzük. Azáltal, hogy integratív és komplementer módon értelmezi az e-learning és a tradicionális oktatás viszonyát, a definíció új szempontokkal járult hozzá tanulási környezetek rendszerszemléletű elemzéséhez, tervezéséhez, átalakításához és fejlesztéséhez.

3. Felismerte, hogy az e-learning – a jelszószerű használaton túl – konstruktívan értelmezhető az oktatás egyes területein és rendszerszintjein. Mind a döntéshozók és intézményvezetők, mind a program- és tananyagfejlesztésekben résztvevő szakemberek számára fontos, hogy megismerjék ezeket az egymástól eltérő, de egymást kiegészítő értelmezéseket. Ezekből válik világossá, hogy az e-learning fogalomnak jóval szélesebb horizontú értelmezésére lenne szükség. Az e-learning ugyanis az infokommunikációs technológia oktatási, képzési, tanulási, humánerőforrás fejlesztési felhasználásának teljes spektrumát átfogja. Amikor a tananyagfejlesztés szűkebb kategóriájába zárjuk, stratégiai jelentősége szorul háttérbe, az oktatás megújítását lehetővé tevő, potenciálisan transzformatív ereje marad észrevétlenül.

4. Rendszerbe foglalta az elektronikus tanulási környezetek karakterisztikus jellemzőit.[22] Az ilyen tanulási környezeteknek mindig van egy virtuális dimenziója is, amely képernyőkön szoftveresen generált hipermediális, interaktív tanulást segítő információs és kommunikációs rendszert jelent. Több értekezésében kifejtette azt az elképzelését, hogy a hálózati világnak ez az emblematikus képernyő-felülete a donaldi „külső szimbolikus tár" metamorfózisának tekinthető, amely átalakulás több, jól azonosítható lépésben történt. Leírta ennek a transzformációnak az egyes lépéseit is. Tapasztalatai szerint ennek az átalakulásnak a tudatosítása elősegíti az elektronikus tanulási környezetekben rendelkezésünkre álló lehetőségrendszer jobb megértését.

5. Posztdoktori kutatásai során tovább gondolta és tovább fejlesztette azokat a kvázi rendszermodelleket, amelyeket már korábban kialakított az informatizált

[22] Komenczi Bertalan: Elektronikus tanulási környezetek sajátosságai - elméleti megközelítések és modellek. In: Benedek András: Tanulmányok a neveléstudomány köréből, (szerk.: Golnhofer Erzsébet), MTA Ped. Tud. Biz., Budapest, 2014.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 262 2025. 10. 09. 20:02

tanulási környezetek rendszerjellemzőinek ismertetésére.[23] Gyakran hivatkozott hangsúlyáthelyezések modelljében az a meggyőződése nyilvánul meg, hogy radikális változások helyett a folytonosság megtartására és a komplementaritásra kell törekedni.[24] A mezovilág és a kommunikáció középpontú modellek holisztikus jellegűek, és az egymás mellé rendelt, összekapcsolt komponenseket abból a szempontból vizsgálják, hogy az egyes rendszerelemekről külön-külön megszerzett legújabb ismereteink alapján milyen kölcsönhatásokkal kell számolnunk, illetve milyen kapcsolatok kialakítására kell törekednünk. A mezovilág modellben a domináns információs inputok a hipervilágból érkeznek, és másodlagos, csupán korrekciós jellegű az a mechanizmus, amely a tanítási-tanulási folyamat cél és tartalom- rendszerét kialakítja. Míg a korábbi rendszerszemléletű modellek belül maradtak a tradicionális iskola- és tantervközéppontú keretrendszeren, addig a mezovilág és a kommunikáció-középpontú modellek a tanulási környezet delokalizációját és a tanulási folyamat többirányú kiterjesztését mutatják. A mezovilág modell kifejezi azt is, hogy az iskola csupán egy korlátozott hatású beágyazott rendszer egy vertikális és egy horizontális információuniverzum között.

6. A hazai didaktikai szakirodalomban eddig ismeretlen részletezettséggel, interdiszciplináris szemlélettel fejti ki a tanulási környezet fogalomkört. A „komplementer tanulási környezet" fogalom értelmezése során felhasználja a humán etológia és evolúciós pszichológia terminus technicusait. A probléma-középpontú tanulási környezet fogalom értelmezéséhez a szakirodalmi leírásokból hiányzó kiegészítésekkel járult hozzá. Az egyik legfontosabb kiegészítés az, hogy a probléma-központúság a mai iskolában nem csak azt jelenti, hogy a tanulási környezetekben motiválóan prezentáljuk a tanulnivalókat, illetve hogy lehetőséget biztosítunk a tanultak alkalmazására. A modern médiatársadalom kognitív habitusában a problémaközéppontúságnak egy mélyebb szintje van kódolva, amely szorosan kapcsolódik az iskola funkciójának és a tanárszerepnek a változásaihoz: ma nem az iskola az elsődleges közvetítő csatornája, a tágabb világra vonatkozó információknak, és ebből adódóan a tanárnak sem az információközvetítés az elsődleges funkciója.

7. Rendszerbe foglalta azokat az ismereteket, amelyek véleménye szerint a tanítás és tanulás új konceptuális keretfeltételeinek kulcselemei. Bár az „élethosszan tartó tanulás" és a tanulás különböző formái a hangsúlyozása politikai jelszavak és jövőtudatos programok vezérfogalmaiként jól ismertek, mégis fontosnak tartottam ezek beemelését a keretfeltételek közé. Ennek az az oka, hogy ezek a fogalmak

[23] Komenczi Bertalan: Hiányzó láncszem? Virtuális mezovilág: Az iskolai könyvtár. In: Agria MEdia ,98; Komenczi Bertalan: Nyitott tanulási környezet és forrásközpontú tanulás az információs társadalomban. In: SULINET - ablak a világra. OKKER Kiadó, Budapest, 1998.; Komenczi Bertalan: Off-line. Az információs társadalom közoktatási stratégiája Új Pedagógiai Szemle, 1999/7-8.; Komenczi Bertalan: Informatizált iskolai tanulási környezetek fejlesztése. In: Iskola-Informatika-Innováció (szerk: Kőrösné Mikis Márta), Budapest, OKI, 2003.

[24] Komenczi Bertalan: Elektronikus tanulási környezetek., Kognitív szeminárium sorozat (szerk.: Pléh Csaba), Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 2009.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 263 2025. 10. 09. 20:02

– tovább gondolva és újra értelmezve – a színvonalas oktatáselméleti gondolkodás számára is igen hasznosak lehetnek. Ezen túlmenően új kifejezésekkel tettem konzisztensé az egész életre kiterjedő tanulás vertikális, illetve horizontális dimenzióját, valamint új módon értelmeztem a formális, nemformális, informális, implicit jelzők jelentését a tanulási formák megjelölésében.

8. Írásaiban a tanár és a technika, a hagyományos és az online oktatás viszonyát elemezve a technifil-technofób kettősség meghaladására törekedett. Ezirányú észrevételeinek fontosabb elemei:

– A magas színvonalú tanítás eleven „interperszonális" tevékenység, amely eddig ellenállt a „textualizálásnak", és valószínűleg soha nem lesz algoritmizálható. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a technikával nincs érintkezési felülete. Az elektronikus infokommunikációs technika egyik alapfunkciója abban rejlik, hogy az egyre absztraktabb szimbólum-áramlást a tanárhoz közvetíti. A tanár ezt abszorbeálja, értelmezi és rendszerbe foglalja, és felhasználja előadásain, osztálytermi és virtuális szemináriumain, interperszonális kapcsolataiban. Képes annak a megítélésére is, hogy mikor célszerű a szimbólumáramlást közvetlenül a tanulóhoz irányítani – tanári közreműködés nélkül. Bizonyos tanári tevékenységeket lehetséges és célszerű algoritmizálni és automatizálni – másokat viszont nem.
– A kulturális átadás alapvetően vertikális jellege magában hordozza a személyes mozzanatot, az interperszonális kontextust. A személyes kontextus, a közvetlen interperszonalitás feltételeinek a megteremtése alapvető biológiai determinációinkkal összhangban történik, mivel az emberek születésüktől fogva tanulásra és tanításra vannak „programozva".

9. A jövőképeket és jövőtrendeket elemezve két teoretikus felfogását különösen figyelemre méltónak tartott. Gondolataik – egymást erősítve és kiegészítve – a pedagógia feladatairól és lehetőségeiről való gondolkodás – megítélése szerint – jól használható paradigmatikus keretrendszerét szolgáltathatják. Ezek a gondolkodók Marshall McLuhan és Ivan Illich. Komenczi szerint, az ő oktatásfilozófiai nézeteik azért fontosak számunkra, mert segítséget adnak az elektronikus tanulási környezetek két alapvető aspektusa: a multi- és hipermediális szimbólumvilág illetve a hálózati kommunikáció kreatív potenciálja megértéséhez és az ezekben rejlő pedagógiai lehetőségek felismeréséhez. Mindkettejük gondolatrendszerének integráns része a tanulás társasabb és természetesebb formáihoz való visszatérés igénye és programja. Amikor elképzeléseiket megfogalmazták, sem a társadalmi fogadókészség, sem a technikai feltételrendszer nem állt rendelkezésre ahhoz, hogy reális esélye legyen az általuk javasolt radikális transzformációnak. Ma a világ fejlettebb régióiban az oktatás, a képzés, a tanulás modernizációját célul kitűző reformtörekvések elsősorban McLuhan és Illich eszméinek vonzáskörében generálják a pedagógiai innovációt. Ennek az átalakulásnak a domináns technológiai aspektusát az elektronikus tanulási környezetek kialakítása jelenti.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 264 2025. 10. 09. 20:02

10. Habilitációs disszertációjában és több, azóta írt tanulmányában valamint *Elektronikus tanulási környezetek* című könyvében a tanulási környezeteket, a tanítás és a tanulás folyamatát egy általános antropológiai, humán etológiai és evolúciós keretben vizsgálja, amelyben a biológiai, a társadalmi és a technológiai tényezők egységes kontinuumot alkotnak. Innen adódik az a felismerése, hogy az elektronikus tanulási környezetek nem jelentenek egy hirtelen előbukkanó „édeni struktúrát"[25], és nem is a tradicionális oktatással szembenálló elektronikus szép új világ ígéretei. Bennük – a főemlős szintről kiemelkedő ember kognitív evolúciójának eredményeképpen – egy újabb, a korábbiakból szervesen kialakuló ontogenetikai kulturális fülke, egy sajátos „kognitív habitust" manifesztálódik. A kulturális evolúció biológiai kiterjesztéséből, a didaktikai gondolkodás számára olyan novumok következnek, amelyek még nem kaptak kellő súlyt a pedagógiai interdiszciplináris rendszerében. A pedagógia mint sajátos, genetikailag rögzült humán adaptáció, a tanításra és tanulásra való genetikai „predesztináció", a humán ontogenezis kulturális fülkéjének „közös figyelmi jelenetei" mint a tanórai figyelem ősformái, stb. Pedig a tanulás alanyi tényezője, a mai emberi elme hosszú előtörténetet maga mögött tudó hibrid képződmény, mely egymásra épülő reprezentációs rendszereket foglal magába. A tanítás és tanulás folyamatában számolni kell ezzel az összetettséggel, amely nem csak az emberi elmére, hanem a kognitív habitusra is vonatkozik. Ha meg akarunk felelni a kor kihívásainak, ezeknek a novumoknak a szem előtt tartásával célszerű újra gondolni a tanulási környezetekre vonatkozó ismereteinket, újraértékelni szervezésükre és működtetésükre vonatkozó tapasztalatainkat az új elektronikus médiumvilág aspektusából.

11. Rendszerbe foglalta a tanulás alapformáit, és felismerte, hogy ezek korrelálnak a bolygónkon kialakult információs rendszerek Beniger által leírt változataival (Beniger 2004.).[26] Az amerikai kutató – ma már klasszikusnak tekinthető könyvében – az irányítás négy, egymásra épülő szintjét különböztette meg: a DNS molekulák (sejtműködés), a gerincesek agya (tanult viselkedés), az egyének együttes konstrukciói, formális és informális szervezetei (kultúra, társadalom, bürokrácia), és az információfeldolgozó gépek (infokommunikációs technológia). Komenczi a két közelítésmódot integrálva hangsúlyozza, hogy a tanulási alapformák és az információs rendszerek molekuláris, neurális, társadalmi és gépi szintjei funkcionálisan egymásra épülnek, és kölcsönös függőségben vannak. A kulturálisan programozható agyak létezésének feltétele az agy kialakulását vezérlő gének működése (az első szint). Az egyes agyi területeken neuronok tömege „kommunikál" egymással. Az információs rendszereknek ez a második szintje (a pszichikus információk világa) több szempontból is kitüntetett, középponti helyzetben

[25] Az édeni struktúráknak az a jellegzetességük, hogy az adott rendszerben nincsen *történetük*. Meglévő szerkezetekből semmilyen módon nem lehet őket előállítani.

[26] Beniger J.R.: Az irányítás forradalma. Az információs társadalom technológiai és gazdasági forrásai. Gondolat – Infonia, Budapest, 2004.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 265 2025. 10. 09. 20:02

van. Az emberi elmék kölcsönhatás-rendszerében (interszubjektivitás) születtek és születnek meg azok a kreatív gondolatok (idea-konstrukciók, mémek), amelyek „megtestesülnek" a harmadik és a negyedik szinten. Ugyancsak az emberi pszichikum az, amely úgy modellezi az első szinten lejátszódó folyamatokat, hogy azokat információs kölcsönhatásokként fogja fel. Az emberi elme tehát egyrészt a tőle függetlenül létező első szint értelmezője, másrészt oka, létrehozója, formálója és magyarázója a harmadik és negyedik szintnek.

12. Jerome Bruner *Az oktatás kultúrája* című könyvében fogalmazta meg azt a tézisét, amely szerint az oktatáselmélet gondolati rendszerét az elme és a kultúra természetéről kialakított elképzeléseink határozzák meg (Bruner, 2004.). Komenczi professzor véleménye szerint a könyv megjelenése óta eltelt két évtized gyorsuló ütemű információ- és kommunikációtechnológia indokolttá teszi egy harmadik pólus, a technológia beillesztését a neveléstudományi gondolkodást, a pedagógiai elméletalkotást meghatározó tényezők közé.

Az ily módon kibővített, háromcentrumú hatásrendszer interakciós terét tekinthetjük azon pedagógiai interdiszciplínák egyik forrásvidékének, amelyek az elektronikus tanulási környezetekre irányuló elméletalkotásnak és kutatásnak új perspektíváit tárják elénk. A technológiai komponens – amely ebben a kontextusban természetesen az elektronikus információfeldolgozás gépi, digitális algoritmikus formáit jelenti – kortársi képzeletre gyakorolt hatása mind az elméről, mind a kultúráról való gondolkodásunkban megnyilvánul, és az elektronikus tanulási környezetről való gondolkodásunk számára új lehetőségeket tárhat fel.

4. Összefoglalva

Komenczi Bertalan professzor kutatási tevékenységének motivációs hátterében az a meggyőződés húzódott meg, hogy az elektronikus tanulási környezetek által felkínált lehetőségek megértéséhez és értelmezéséhez széles kitekintésű, interdiszciplináris elemzésre van szükség. Eredményeinek írásba foglalása során általában az értelmező paradigma jegyében járt el azzal a szándékkal, hogy lehetővé tegye a felszín mögött gyakran rejtve maradó mélyebb és átfogóbb összefüggések megértését. Korábbi definíciókat és rendszerezéseket továbbfejlesztve, valamint új megközelítéseket keresve arra törekedett, hogy jól használható szellemi eszközrendszert hozzon létre az elektronikus tanulási környezetek jobb megértéséhez, eredményesebb szervezéséhez és működtetéséhez. Értekezéseinek egyik erénye az alapfogalmak rendszerelméleti és történeti nézőpontú kezelése, valamint kontextusban történő értelmezése. Szövegeire jellemző kritikai kommentárok és újszerű koncepciók megfogalmazása, valamint a konstruktívan polemizáló, diskurzusképző narratíva alkotás. Tudományos és oktatói tevékenysége jelentős számú hallgató és doktorandusz gondolkodását formálta és inspirálta a tudományos pálya választására.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 266 2025. 10. 09. 20:02

KOVÁCS SÁNDOR

Írta: Fekete Sándor, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

Dr. Kovács Sándor – külügyi szakértő, politológus, szociológus, filozófus, orientalista, író, költő, grafikus és festőművész – Budapesten született 1953-ban, értelmiségi családban. Baráti körben leginkább a „miskolci Leonardo" vagy az „utolsó polihisztor" megnevezéssel illetik, minthogy személyében és életútjában szimbolikusan reprezentálja a „homo universalis" reneszánsz eszményét.

Az általános és középiskolát Miskolcon végezte (1959–1967, 1967–1971), az előbbit az Ének- és Zenetagozatú Általános Iskolában, valamint a Fazekas úti Általános Iskola orosz nyelvi tagozatán, melynek falait „Kitűnő Tanuló" éremmel hagyta el. Az utóbbit pedig akkoriban az ország három legszínvonalasabb középiskolája közé sorolt, Földes Ferenc Gimnáziumban, az időközben létrehozott speciális tantervű matematika tagozatán – ahova bárki csak kitűnő tanulóként juthatott be, s a bejutottak egyharmadát is időközben a nem megfelelő tanulmányi eredmény miatt eltanácsolták –, amit középszintű német és orosz nyelvismerettel, jeles érettségivel és „Aranykoszorús Jelvény" kitüntetéssel fejezett be.

Már az általános iskolában kitűnt matematikai és történelmi tudásával, valamint rajzkészségével és sportsikereivel. Ennek eredményeképp a korosztályában meghirdetett városi történelmi versenyen első helyezést elért csapat tagja volt (1967), majd pedig az iskolai történelmi verseny győztese lett (1967); továbbá az 1967-es Úttörő Olimpián Miskolc város bajnokává avatták sakkban és 100 m-es síkfutásban. Ez utóbbiban megyei bajnokságot is nyert. E sportágban több válogató verseny győzteseként jeleskedett, és tagja volt a 4x100 m-es városi váltófutásban bajnokságot nyert Fazekas úti általános iskolai csapatnak is. Emellett az országos ifjúsági versenyen nyújtott teljesítménye folytán hivatalosan II. osztályú sakkozó minősítést szerzett (1967). Rajzai és festményei ugyanakkor – a nemzetközileg is ismert Keller Lívia festőművésznő javaslatára – kiállításra kerültek könyvtárakban és művelődési házakban. Eredményeiről rendszeresen hírt adott az Észak-Magyarország és a Borsodi Rádió.

Gimnáziumi évei alatt folytatódtak a sportsikerei: síkfutásból, súlylökésből és magasugrásból nyert középiskolai versenyeken érmeket (1967). Érdeklődése azonban mindinkább a humán tudományok felé fordult, így magyar és orosz nyelvekből sikerült elérnie házi versenyeken első helyezéseket (1970). Mindemellett filozófiai tanulmányokba is kezdett a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemen (NME), a város fiataljai számára Bacsák Gábor egyetemi oktató által vezetett speciális tanfolyamon. A középiskolában nyújtott tudományos teljesítménye elismeréseképpen előbb elnök-helyettese (1969), majd elnöke (1970) lett a gimnáziumi önképzőkörnek, melyet a nagy tekintélyű történelem- és irodalomtanár,

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 267 2025. 10. 09. 20:02

a Miskolc Város Díszpolgára címet elnyert Pápay Sándor vezetett, kinek emlékét ma emléktábla őrzi a Földes Ferenc Gimnázium falán. Önképzőköri működését – közte az ókori görög filozófiáról tartott előadását – dokumentálta a gimnáziumi „Emlékkönyv". Képzőművészeti tevékenysége is tovább folytatódott, írásai, rajzai és festményei napjainkban is megtekinthetők a „Jót s jól" gimnáziumi folyóiratokban. A Borsodi Rádió számára többször is nyilatkozatot adott. A középiskolai tanulmányok befejeztével osztályából (4/c) mindenki felvételt nyert valamilyen felsőfokú oktatási intézménybe (egyharmaduk külföldi egyetemekre), országosan pedig a legjobb történelmi érettségi eredményről tettek tanúbizonyságot (1971), amelyről beszámolt a „Magyarország" nevű hetilap is.

A gimnáziumi tanulmányok befejeztével lehetősége nyílott arra, hogy külföldi egyetemi képzésre nyújtson be felvételi kérelmet. A nemzetközi diplomácia szakra történő 16-szoros túljelentkezés közepette, a történelem és orosz nyelv tárgyakból tett sikeres egyetemi felvételi vizsgákat követően meg is kezdhette külföldi tanulmányait. Ehhez az ELTE kollégiumi helységeiben minisztériumi szakemberek tartottak eligazítást, illetve nyújtottak útmutatást. Egyetemi tanulmányait először Harkovban, a Harkovi Állami Egyetemen (Harkovszkij Goszudarsztvennij Universitet, 1971) kezdte meg orosz nyelvi előkészítő kurzus keretében, majd Moszkvában, a Nemzetközi Kapcsolatok Moszkvai Állami Egyetem (Moszkovszkij Goszudarsztvennij Insztitut Mezsdunarodnih Otnosenyij, 1971–1977) Nemzetközi Kapcsolatok Karán, arab-angol szakon folytatta, végül pedig a líbiai Tripoliban, a Francia Kulturális Intézetben (Institut Culturel Français, 1976–1977) fejezte be. A moszkvai Nemzetközi Kapcsolatok Egyetemén nemzetközileg ismert és elismert professzorok tanították, köztük a nagy erudícióval oktató filozófus és zoopszichológus Genrih Hrusztov vagy a világhírű arab nyelvész és orientalista Harlampij Baranov. Az ő magas szintű tanításuk eredményeképp végzős hallgatóként tanulmányait arab és orosz nyelvből felsőfokú, angol nyelvből pedig középfokú nyelvvizsgával, valamint a végzős évfolyam legkiválóbb szakdolgozatának járó jegyzőkönyvi dicsérettel fejezte be.

Az egyetemen a számára kötelező orosz, angol és arab nyelveken kívül óhéber és ivrit nyelven is folytatott tanulmányokat. Emellett egyetemi évei alatt versei jelentek meg az „Ösztöndíjas" című kiadványban (1974), József Attila verseket fordított orosz nyelvre, grafikái és festményei pedig önálló kiállításon kerültek bemutatásra Moszkvában a Cserjomuskin utcai kiállítóteremben (1973), amely alkotások utóbb szerepeltek a Lomonoszov Egyetem galériájában rendezett festészeti kiállításon (1975) is. Emellett Moszkvában volt alkalma találkozni világhírű művészekkel, jelesül Alberto Moraviaval, Jevgenyij Jevtusenkóval, Bella Ahmadulinával, Bulat Okudzsavával és Arkagyij Rajkinnal (1974–1976).

A sikeres felvételi vizsgáját követően, 1977–1978 között a Magyar Külügyminisztérium IX. Területi Főosztályának szakreferense, attache rangban, ahol tanulmányokat készített a Közel-Kelet politikai fejleményeiről, nemzetközi dokumentumokat fordított magyar nyelvre, több magas szintű külföldi delegáció kísérője volt, s szá-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 268 2025. 10. 09. 20:02

mos nemzetközi és hazai tárgyaláson vett részt tolmácsként. Ugyanakkor részese volt Ali Nasszer Mohammed dél-jemeni miniszterelnök magyarországi látogatása megszervezésének és lebonyolításának, valamint Moammer Kadhafi líbiai elnök magyarországi látogatása megtervezésének, illetve előkészítésének. Emellett a Külügyminisztérium keretében posztgraduális arab nyelvi tanulmányokat folytatott Elter István oktatói segédletével, majd ezt követően a minisztériumban írásbeli arab nyelvi vizsgát tett kitűnő eredménnyel.

1978-ban behívót kapott a Magyar Néphadsereg részéről sorkatonai szolgálatra. Másfél éves szolgálati idejét az ország geometriai centrumában, a szigorúságáról hírhedt pusztavacsi kiképzőtáborban, továbbá a VKF-2 rendelkezése alá tartozó budakeszi úti Ságvári laktanyában és a pasaréti Hidász-laktanyában, valamint a Honvédelmi Minisztérium Külügyi Osztályán töltötte. Ez idő alatt lövész és híradós kiképzést kapott, előadásokat tartott a sorkatonák számára a közel-keleti politikai-katonai helyzetről, külföldi (orosz, dél-jemeni és iraki) katonai delegációk kísérője és tolmácsa volt, valamint tolmács-intendánsként részt vett a dél-jemeni tisztek számára Budapesten szervezett kurzusokon a protokoll és etikett tárgy oktatásában. Katonai szolgálatát őrmesteri rangban Egységbajnoki, valamint KTP éremmel fejezte be.

Időközben az érdeklődése mind inkább a tudományművelés felé fordult, s minthogy a Külügyi Kutató Intézetben erre nem nyílt lehetősége, ezért pályát módosított, s megpályázta és elnyerte a miskolci kohászati üzem szociológiai csoportvezetői beosztását, majd Koszty Lajos szociális és személyzeti igazgató függetlenített tanácsadója lett a szociológiai kutatások területén (1982). Időközben 2 éves általános és 1 éves politikai szociológiai egyetemi továbbképző (speciális) tanfolyamot végzett, s a szociológiai másoddiploma birtokában több tanulmányt készített az üzemi demokrácia állapotáról, a nők munkahelyi helyzetéről, valamint a fiatalok munkavállalásáról, illetve a munkába történő beilleszkedésük problémáiról. Ezzel egyidejűleg kutatási eredményeiről szociológiai előadásokat tartott különféle üzemi tanfolyamokon, továbbá arab és angol nyelvet oktatott a miskolci TIT keretében. A miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem pályázati kiírása azonban még szélesebb lehetőséget nyitott meg számára a tudományművelés területén. Ekkor kezdődött el az egyetemi oktatói tevékenysége, illetve ezzel összefüggésben az egyetemi karrierje.

A magyar felsőfokú oktatási intézmények közül a Nehézipari Műszaki Egyetemen, majd a névváltását követően a Miskolci Egyetemen (egyetemi adjunktus, 1983–1993; egyetemi docens, 1993–2010), a Nyíregyházi Főiskolán (óraadó oktató, 2001–2003; főiskolai docens, 2003–2010), valamint a Miskolci Bölcsész Egyesület Nagy Lajos Király Magánegyetemén (óraadó 1989–1990; magánegyetemi tanár 1990–2010) oktatott, továbbá tudományszakokat és tanszékeket alapított, illetve vezetett (Miskolci Egyetem Politikatudományi Tanszék, 1996–2001; Nagy Lajos Király Magánegyetem Arab Nyelv és Művelődéstörténet Tanszék, 1990–2000), valamint dékánként kart szervezett illetve vezetett (Nagy Lajos Király Magánegyetem Orientalisztika Kar, 1996–2000).

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 269 2025. 10. 09. 20:02

1983-ban elnyerte az MTA TMB 3 éves belföldi nappali tudományos (kandidátusi) ösztöndíját, melynek keretében 1985-ben a moszkvai Insztitut Mezsdunarodnih Otnosenyij és az Insztitut Vosztokovegyenyija kutatóhelyeken is folytatott orientalisztikai tanulmányokat. 1988-ban a Művelődésügyi Minisztérium Társadalomtudományi és Kutatásszervezési Főosztálya által szervezett féléves politológiai továbbképző tanfolyamot végezte el (ELTE). 1997-ben megszerezte az Instituto Universitario de Altos Estudios Orientales orientalisztikai tanfolyamának oklevelét is. Mindeközben a Miskolci Bölcsész Egyesület keretében sumer, akkád és arámi nyelvi tanulmányokat folytatott, s részt vett a ME ÁJTK által a bölcsészoktatók számára Huszti Vilmos által szervezett ógörög és latin nyelvű kurzusokon.

Az oktatói munkával párhuzamosan folytatott kutatómunkája elismeréseképp Észak-Magyarországon elsőként nyerte el a politikatudomány egyetemi doktora (dr. univ., 1982), majd pedig a politikatudomány kandidátusa (CSc., 1990) címet, ez utóbbit a Magyar Tudományos Akadémián kitűnő eredménnyel.

Ugyanakkor hatékonyan közreműködött az egyetemi oktató-nevelő munkában, illetve az egyetemi feladatok megoldásában. 1987–1989 között a politikatudomány tudományszak oktatásának megbízott fő szervezője és első oktatója volt a Miskolci Egyetemen. Majd 1989–1991 között a miskolci bölcsészképzést vezető tudományos grémium tagja lett (Miskolci Bölcsész Egyesület, 1989), valamint az állami bölcsészképzés miskolci megindítását Előkészítő Bizottság tagja (Miskolci Egyetem, 1991). 1991–1996 között a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézetének, majd Karának, úgyszintén Politikatudományi Tanszékének (1993); továbbá a Nagy Lajos Király Magánegyetem Orientalisztika Karának, valamint Arab Nyelv és Művelődéstörténet Tanszékének (1990) volt alapító tagja. Többek között ennek köszönhetően a Miskolci Egyetemen alakult az első politológiai főszak Magyarországon (1993). Sokirányú szervező munkájának eredményeképpen itt került megrendezésre a Politológus Hallgatók I. Országos Vetélkedője (2000). Ugyancsak részt vett a Politológus Hallgatók II. Országos Vetélkedőjének (2001) megszervezésében. Ezen kívül az MTA Miskolci Akadémiai Bizottsága Politológiai Munkabizottságának alapító tagja, majd elnöke (1995–2001) lett, valamint tagja a Filozófiai, Szociológiai, Politológiai és Neveléstudományi Szakbizottságának. Mindezen felül a Magyar Politikatudományi Társaság Miskolci Szakosztályának alapító tagja (1996), valamint az MTA MAB keretében működő Miskolci Politikatudományi Műhely megalapítója (2000). Tudományszervezői munkájának köszönhetően a „Bevezetés a politológiába", a „Diplomáciai protokoll és etikett", valamint az „Arab nyelv és művelődéstörténet", illetve „Ivrit nyelv" tárgyak megszervezőjévé és első oktatójává vált a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karának Politikatudományi Tanszékén. A „Nemzetközi kapcsolatok", a „Nemzetközi tárgyalások elmélete és gyakorlata", valamint a „Diplomáciai protokoll és etikett" tárgyaké a Nyíregyházi Főiskola Gazdasági és Társadalomtudományi Főiskolai Karának Nemzetközi Kapcsolatok Tanszékén; valamint az „Arab nyelv", az „Arab

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 270 2025. 10. 09. 20:02

történelem", az „Arab filozófia", valamint a „Tudományelmélet és logika" tárgyaké a Nagy Lajos Király Magánegyetem Orientalisztika Karának Arab nyelv és Művelődéstörténet Tanszékén. Ezenfelül részt vállalt a Miskolci Egyetemen a „Politikai antropológia", a „Politikai pszichológia" és a „Nemzetközi kapcsolatok" tárgyak oktatásában is. Nevéhez fűződik a politológus hallgatók szakmai gyakorlatának megszervezése is a Magyar Országgyűlésben, továbbá az MTA Politikai Tudományok Intézetében, valamint a Magyar Külügyminisztériumban és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen. 1996–2000 között a tanszéki oktatók és a hallgatók összefogásával sikerült egyedülálló politikatudományi műhelykomplexumot kiépítenie a Miskolci Egyetemen, illetve a miskolci régióban („Irodalom és politika" PhD alprogram, Miskolci Politikatudományi Műhely, Citromfa Politikai Műhely, POLIR, TDK, Krétakör Műhely, Pro Scientia Politica Alapítvány, Zóon Politikon folyóirat, Meteoria kiadványsorozat, Beszélgetések sorozat stb.).

1998–2001 között a Pro Scientia Politica Alapítvány kurátorává választották meg (ME). 1999-ben az Oktatási Minisztérium számára a Politológiai Szak Képesítési Követelményeit Kidolgozó Bizottság tagja lett (ELTE ÁJK), 2000-ben pedig a Septem Artes Liberales tudományos fokozat odaítélésére felállított Bíráló Bizottság tagja (MBE NLKM), továbbá a „Modern magyar irodalom alakváltozásai" című főprogram keretében megszervezett „Irodalom és politika" PhD alprogram társszerzője (ME BTK), valamint a PhD tudományos fokozat odaítélésére alakult Bíráló Bizottság tagja (ME BTK). Emellett 1994–2001 között a Miskolci Egyetem kiadványa, a Bölcsész- és Társadalomtudományi Közlemények Szerkesztő Bizottságának technikai szerkesztői (1994), majd titkári (1995) feladatkörét látta el.

Időközben a ME BTK Kari Tanácsának tagja volt két ciklusban, emellett mintegy 30 hazai és külföldi tudományos kongresszuson, illetve konferencián tartott előadást, valamint több mint 70 tudományos publikációja jelent meg magyar és idegen nyelveken. Ezzel együtt maga is számos nemzetközi konferencia és emlékülés, továbbá a III. Országos Politológus Vándorgyűlés (1997) fő szervezője és résztvevője volt. 10 tanulmányutat tett külföldi felsőoktatási intézményekben, s több külföldi egyetem (Insztitut Nyeftyehimicseszkoj i Gazovoj Promislennosztyi imenyi Gubkina, Mariupolszkij Metallurgicseszkij Insztitut stb.) vendégelőadója volt, köztük két alkalommal a párizsi Sorbonne Egyetemé (Université Paris XI. (Paris-Sud)).

Számos oklevéllel ismerték el a TDK-n végzett konzulensi munkáját (1988–1990). A XIX. OTDK-n végzett kiemelkedő konzulensi munkájáért Elismerő Oklevéllel jutalmazták (1989), irodalmi munkásságáért két ízben a svájci-magyar Alterra-díjjal tüntették ki (1997, 2000), tudományos tevékenységét pedig a Nagy Lajos Király Magánegyetem Aranygyűrűjével, illetve Aranygyűrűs Oklevelével ismerték el (2000).

Tanszékvezetői működése alatt a ME BTK keretében jelentősen megnőtt, majd rekordszámot ért el a politikatudományi szakra jelentkezők száma. A politológus képzésre vonatkozó legalapvetőbb elve az volt, hogy a Miskolci Egyetem politológia

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 271 2025. 10. 09. 20:02

szakán elsősorban ne politikusok, hanem politológus szakemberek képzése valósuljon meg. Ekképp a Politikatudományi Tanszéken a kezdetektől jelentős hagyománya alakult ki az elméleti irányultságnak és igényességnek. Alapvető értéknek tartotta a minőségi tudományos kutatómunkát, illetve a hozzá kapcsolódó innovatív szemléletet. Szakvezetőként mindvégig párton kívüli maradt, ugyanis szilárd meggyőződéssel vallotta, hogy a tudományos szféra kizárólag immanens logikára kell épüljön, ezért nem vállalt fel semmiféle politikai színezetű tudományos irányzatok vagy személyek iránti elkötelezettséget, sem bármiféle vallási vagy politikai érdek, illetve ideológia szolgálatát. A „korszellem" és mindenfajta „percepcionális érzelem" hatása alól is lehetőség szerint mentesíteni igyekezett a Tanszék munkáját. E tekintetben mintaként követte Randall W. Younker, az amerikai Andrews Egyetem Régészeti Intézetének igazgatója és professzora által kidolgozott ún. „Andrews-módszer" elveit. Ezért személyét és vezetési módszereit mindenekelőtt az örök emberi tudásvágy motiválta, s nem befolyásolta előítélet, anyagi haszonszerzés, öncenzúrára bíró lekötelezettség vagy bármiféle fennálló hatalomnak, illetve autoritással rendelkező személynek való megfelelési kényszer. Meggyőződésévé lett ugyanis, hogy valódi szuverenitása csak olyan egyetemi oktatónak és kutatónak lehet, aki sem vallási, sem világi hatalomnak nem kötelezi el személyét, sőt – hangoztatta nem egyszer az ismert európéer gondolkodó, Konrád György szavaival – senki kedvéért nem cenzúrázza magát. Éppen ezért nem fogadott el a tanszék számára felajánlott bármiféle politikai célzatú külső anyagi támogatást semmilyen intézménytől, szervezettől, alapítványtól vagy magánszemélytől. Ugyanakkor biztosítani igyekezett, hogy a vezetése alatt álló tanszéken reprezentálva legyen minden fontosabb szakmai tudományos irányzat, a „szabadon nyíljon minden virág" elvnek megfelelően. Meggyőződése szerint ez teszi lehetővé az egyetemi hallgatók számára az önálló tudományos nézőpont kialakulását. Pártatlan álláspontja, szakmai hozzáértése és sokoldalú nyelvi képzettsége miatt nagy tiszteletet vívott ki az egyetemi hallgatók körében. Előadásait elismerőleg rendszeresen „megzörömbölték", más egyetemekről is gyakran átjártak angolszász oktatói stílusban megtartott óráit hallgatni, egyik tanítványa (Édes Richárd) pedig – aki mind a Nagy Lajos Király Magánegyetemet, mind pedig a Miskolci Egyetemet sikerrel elvégezte – tiszteletből róla írta szakdolgozatát.

Egyetemi működése alatt több tanulmányutat tett az európai országokban (Oroszország, Németország, Franciaország, Norvégia), ahol egyetemközi tudományos kapcsolatokat épített ki külföldi egyetemekkel (Insztitut Mezsdunarodnih Otnosenyij, Aarhus University, Tel Aviv University, Bar Ilan University, Universitatea „Babes-Bolyai", Universitatea din Petrosani). Ez idő alatt számos kiváló tudományos személyiség magyarországi látogatását és szakmai programját szervezte meg. Emellett több külföldi nagykövetet (izraeli, palesztin), illetve politológust (amerikai, német, orosz, ukrán, lengyel, izraeli, román) hívott meg a tanszékre előadásokat tartani. Ez idő tájt volt alkalma neves tudósokkal (Szabó Árpád, Töttössy Csaba, Hársing László, Fehér Márta, Rostoványi Zsolt, Heller Ágnes, Tamás Gáspár Miklós,

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 272 2025. 10. 09. 20:02

Fehér M. István, Engel Pál, Erdélyi István, Ferenczi László, Raj Tamás stb.), politikusokkal (Jeszenszky Géza, Németh Zsolt, Kovács László, Dávid Ibolya, Torgyán József, Thürmer Gyula stb.), írókkal és költőkkel (Weöres Sándor, Csurka István, Nagy László, Ladányi Mihály stb.) találkozni. 1997-ben országos költészeti versenyt nyert – amit megismételt 2000-ben –, és nagy sikerű tudományos előadást tartott politikatudományi témából a Magyar Tudományos Akadémián (1997).

Tanszékvezetőként, illetve szakvezetőként sokoldalú tevékenységet végzett a politológus hallgatók szakirányú képzésében. A Pew Charitable Trusts Alapítvány és a CIVITAS-Egyesület közös szervezésében – az American Council of Learned Societes (ACLS) „East European Constitutionalism" projektjének keretében – a Miskolci Egyetemen indított „Polgári Ismeretek és Készségek" c. oktatási programban a „Hatalomelméletek", illetve a „Polgári intézmények" c. tárgyak oktatója volt. 1998-ban a B.-A.-Z. megye 13 választókörzetében 1998. febr. 17.–márc. 1. között folytatott közvéleménykutatás egyik fő szervezője, továbbá a Miskolci Egyetemen PHARE-támogatással létesült Európai Tanulmányok Központja keretében az „Értékek az európai kultúrában" c. EU-modul oktatója volt. Politikatudományi oktatói tevékenységén felül tanszékközi átoktatást is folytatott a filozófiatörténet tárgy keretén belül keleti filozófiából; emellett a magyarországi felsőfokú képzésben angol nyelven részt vevő görög egyetemi hallgatóknak volt a vezető tanára; továbbá több határon túli magyar fiatalt segített a magyarországi egyetemi tanulmányaikra felkészítő tanárként; valamint a TDK és OTDK versenyeken számos helyezést elért egyetemi hallgató konzulenseként szerepelt. 33 éves oktatói tevékenysége alatt többezer magyar és nem kevés külföldi nappali és levelező egyetemi, illetve főiskolai hallgatót tanított. Színvonalas oktatói munkájának köszönhetően is sok tanítványa ért el munkájában kimagasló sikereket. Volt közöttük politikai államtitkár (Simon Attila), politikai intézetvezető (G. Fodor Gábor), minisztériumi dolgozó (Farkas Tamás, Bardóczi Gábor, Lévay Balázs, Sípos Éva), egyetemi dékán (Palotás Árpád, Szalai István), egyetemi professzor (Bódig Mátyás), egyetemi docens (Zárug Péter Farkas, Fekete Sándor), egyetemi oktató (Hosszú Hortenzia, Boros Bánk Levente, Bányai Krisztina, Veres Edit, Kökényesi Nikoletta), egyetemi vezető (Lengyel Attila, Vadászi Krisztina), politikai elemző (Boros Bánk Levente, Erdélyi Rezső Krisztián), külügyi (arab, perzsa) szakértő (Manyasz Róbert), polgármester (Szalai Szabolcs), városi képviselő (Tavaszi Zsolt, Molnár Péter), levéltári, illetve könyvtári vezető (Kiss József, Brézai Zoltán), médiaszakember (Csabai Kinga, Póczos Nikolett, Édes Richárd, Németvári László, Tamás Krisztián), nagyvállalkozó (Emődi István, Rácz Péter, Bányai Béla, Szabó Zoltán, Sajgó Krisztina, Tokár Dániel), valamint színművész (Gosztola Adél) stb. A legtehetségesebb politológus hallgatók részvételével elsőként rendezett a Miskolci Egyetemen politikai „próbapert" (2005), ami nemcsak a politológus, hanem a joghallgatók körében is nagy sikert aratott. Elismerésük kifejezéseképpen a bölcsészklubban előadták a hexameteres szonettformában írott „Amor vincit omnia" című színdarabját. Tudományos és tudományszervezői tevékenységéről számos TV- és rádióriport, valamint sajtóközlemény emlékezett meg.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 273 2025. 10. 09. 20:02

Oktatói pályafutása során egy alkalommal érettségi elnök is volt a Kandó Kálmán Híradástechnikai és Műszeripari Szakközépiskolában (1990), azonfelül arab nyelvórákat adott Tóth József titkársága idején a SZOT székházában, továbbá Veres Pál igazgatósága alatt a Földes Ferenc Gimnáziumban, valamint Mariscsák István igazgatósága alatt a Fráter György Katolikus Gimnáziumban. Tolmácsolásra kérték fel számos hazai és nemzetközi konferencián, emellett a ME rektora, Kovács Ferenc személyi tolmácsa volt a harkovi egyetemen történő díszdoktorrá avatásakor. Ezzel egyidőben állandó külső munkatársa volt a Miskolcer Blettern folyóiratnak és tagja a MASERET Alapítványnak (2000). Egyetemi oktatói, tudományos kutatói és tudományszervezői munkássága mellett szerepet vállalt a tudományos ismeretterjesztésben is, többek között a Pannon Rádióban, ahol a „Hogy illik?" Etikett és Protokoll Magazinműsor keretében előadássorozatot tartott (2000–2001), továbbá a Keresztény Értelmiségiek Miskolci Csoportjában, melynek körében nagy sikerű előadást tartott a Miskolci Akadémiai Bizottság dísztermében, ahol a „Beszélgessünk…" című sorozat első előadásaként mutatta be az iszlám vallást (2015). Írásait közölte a TIT Borsod Megyei Szervezete és a megyei és városi tanács ismeretterjesztő folyóirata, a „Borsodi Szemle"; a TIT Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Szervezetének folyóirata, az „Új Holnap"; a Keresztény Értelmiségiek Szövetségének ökumenikus kulturális folyóirata, a „Miskolci Keresztény Szemle", továbbá a Miskolci Zsidó Hitközség folyóirata, a „Miskolcer Blettern", valamint a Miskolci Bölcsész Egyesület kulturális folyóirata, az „Ősi Gyökér – La Raiz Ancestral".

2016-tól nyugdíjasként tudományos és irodalmi könyveket ír; budapesti és miskolci színművészekkel (Gosztola Adél, Seres Ildikó, Simon Zoltán, Gáspár Tibor, Szegedi Dezső stb.) értekezik; illetve arab és héber nyelvre oktat magántanulókat. 2020-tól tagja az MTA MAB Társadalomelméleti Szakbizottsága Politikatudományi Munkabizottságának; 2024-ben pedig megalapította a Miskolci Bölcsész Egyesület keretében működő Miskolci Metafizikai Műhelyt, melynek tanáraival (Grandpierre Attila ny. akadémikus, Szakálné Veres Ildikó ny. egyetemi docens stb.) együtt oktatja a „Metafizika" tárgyat éves tanfolyam keretében. Ehhez oktatói segédkönyv gyanánt részben már kiadásra került, részben pedig jelenleg kiadás alatt áll 4 kötetes metafizikai műve. Az UNESCO Tudomány és Technika Nemzetközi Terminológiai Szabványa (1973) által hivatalosan a filozófia tudományfőág közé sorolt „ars metaphysica" oktatásának és kutatásának fél évszázados szünetel(tet)ését követően, a napjainkban kifejtett tudományszervezői és tudományművelői munkássága nyomán új lendületet nyert városunkban a metafizikával való sokoldalú és sokrétű tudományos foglalkozás. A megjelenés alatt álló „A Metafizikaelmélet logikai alapjai (Vezérfonal) – Logicae fundamenta theoriae metaphysicae (Vademecum)" című 2. kötet a Kiadó értékelése szerint „színvonalában leginkább Arisztotelész „*Metaphysica*", Bahmanjar „*At-tashîl*", Szent Tamás „*Summa Theologiae*" avagy Hegel „*Wissenschaft der Logik*" című művéhez hasonlítható."

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 274 2025. 10. 09. 20:02

KOVÁCS FERENC

Írta: Molnár József, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

Kovács Ferenc okleveles bányamérnök, a Miskolci Egyetem nyugalmazott egyetemi tanára, volt rektora, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja. Egyetemi pályafutása alatt a bányamérnökök nemzedékei nőttek fel az Alma Materben.

1. Életrajzi elemek, állomások, összefoglaló

Dunántúli gyerek volt. Ott született, ott is nevelkedett. Gyermekkoráról szóló megemlékezésében így írt:

„1938. december 14-én születtem a győri kórházban, akkori méreteim miatt édesanyám 3 napos otthoni, majd kórházi vajúdása után. Édesapám a Pannonhalmi Főapátság Gerencsér pusztai birtokán volt uradalmi gazda. Gerencsér pusztán – a Bakony hegység ÉNy-i peremén – uradalmi cselédként összesen nyolc család élt, az akkori körülményeknek megfelelő módon szerény körülmények között… A földosztás után szüleim a három gyerek „után" (két nővérem volt) 12 hold földet kaptak, a saját 6 holddal együtt 18 hold földet műveltünk egy ideig kulákként egyéni gazdálkodóként."[1]

Középiskolai tanulmányait a Pannonhalmi Bencés Gimnáziumban végezte, 1957-ben érettségizett, kitűnő eredménnyel.[2] A miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Bányamérnöki Karán[3] a bányaművelő szak bányamérő ágazatán végzett 1962-ben, jeles minősítéssel. Bányamérnöki, majd 1968-ban kitüntetéses külfejtési szakmérnöki oklevelet szerzett. 1962-től a Bányászati és Geotechnikai Tanszék[4] oktatója, 1977-től egyetemi tanár, 1984-től a Tanszék vezetője. 1974–1977-ben dékánhelyettes, 1977–1978-ban dékán,1978–1986-ig rektorhelyettes, majd nyolc évig az egyetem rektora, 1994-től 2001-ig ismét a Bányamérnöki (jelenleg Műszaki Földtudományi) Kar dékánja.

1963-ban summa cum laude minősítéssel Dr. tech.[5] címet szerzett, majd 1968-ban a műszaki tudományok kandidátusa, 1976-ban 37 évesen a műszaki tudomány doktora lett. 1987-től a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1993-tól rendes tagja.

---

[1] Kovács Ferenc: *Szakmai Pályafutásom, az út, amelyen elindultam és ahova eddig elértem*. Prof. Dr. h.c. mult. Dr. Kovács Ferenc okleveles bányamérnök, külfejtéses szakmérnök, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, egyetemi tanár önvallomása, visszaemlékezése. A Miskolci Egyetem Közleményei, A sorozat, Bányászat, 2008, 9–23.

[2] Szakmai önéletrajz a Miskolci Egyetem honlapján. https://web.uni-miskolc.hu/~wwwbmuvt/dolgozok1_elemei/Kovacs.htm, Letöltés dátuma: 2024. november 10.

[3] Jelenlegi nevén: Miskolci Egyetem, Műszaki Föld- és Környezettudományi Kar.

[4] Későbbi nevén Bányászati és Geotechnikai Tanszék.

[5] műszaki doktor.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 275 2025. 10. 09. 20:02

2. Eredmények, alkotások

Vezető oktatóként a bányatelepítés, bányaépítés, bányászati technológiák, bányabiztonság témakörökben tartott előadásokat. Jelentős eredményeket ért el a tananyagok fejlesztésében, új szakirányok (pl. geotechnikai) kialakításában, a továbbképzési tevékenység irányításában és szervezésében. Széleskörű oktatói tevékenységének színvonalát és nemzetközi elismertségét jelzi, hogy az ausztriai Leobeni Montanuniversität és a romániai Petrozsényi Egyetem vendég professzora lehetett.

Egyetemi vezetőként kezdeményező és kimagasló szerepe volt a Miskolci Egyetem oktatási-kutatási profiljának bővítésében. Nevéhez fűződik az Állam- és Jogtudományi, a Gazdaságtudományi, majd a Bölcsészettudományi Karok létrehozása és kifejlesztése, az akkor Kazincbarcikán működő Vegyipari Automatizálási Főiskolai Karnak a Gépészmérnöki Karhoz történő integrálása, az informatikai és a villamos üzemmérnöki szak indítása, az észak-magyarországi Universitas Egyesülés létrehozása.

Kiemelkedő szerepe volt a tudományos utánpótlás nevelésében, a Zambó János által alapított nyersanyagtermelő és feldolgozó rendszerek analitikai vizsgálatával foglalkozó tudományos iskola továbbvitelében, irányításában. 1984-től az iskola, az akadémiai támogatású kutatóhely vezetője lett. Korábban másfél évtizedig a Tudományos Minősítő Bizottság, illetőleg a földtani-bányászati-geodéziai-geofizikai szakbizottság tagja volt. 1994-től a Miskolci Egyetem Doktori Tanácsa elnökeként és a Geotechnikai módszerek és eljárások kutatása, fejlesztése doktori programok vezetőjeként a Ph. D. képzés indításában is eredményes munkát végzett. 2001-től a Műszaki Földtudományi Kar „Földtudományok" doktori iskola vezetője volt. Irányításával számos doktorandusz dolgozott és szerzett különböző – dr. tech., dr. univ. majd Ph. D. – fokozatot.

Tudományos tevékenysége elsősorban a bányatelepítés, a bányaművelés és a bányabiztonság területére esik. Kutatásai során foglalkozott az ásványi nyersanyagok gazdasági értékelésével, a bányászati és energetikai komplexumok optimális paramétereinek meghatározásával, a bányászat műszaki fejlesztési irányainak kijelölésével, az elemi bányaveszélyek (víz-, tűz-, sújtólég-, kőzet- és gázkitörés veszély) és a természeti adottságok közötti kapcsolat feltárásával, a védekezési módszerek fejlesztésének lehetőségeivel.

Tudományos kutatási eredményeit magyar és idegen nyelven egyaránt publikálta. Hazai és nemzetközi konferenciákon előadásokkal szerepelt. Ipari megrendelésre végzett munkáit kutatási jelentésekben, szakvéleményekben dolgozta ki, melyekben irányítóként és közreműködőként egyaránt részt vett.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 276 2025. 10. 09. 20:02

A szakmai-tudományos közélet aktív résztvevője és szervezője volt, számos tudományos- és szerkesztőbizottságnak volt tagja:[6]

- MTA Bányászati Tudományos Bizottság
- Energetikai Tudományos Bizottság
- Miskolci Akadémiai Bizottság
- MAB Bányászati Szakbizottság
- MTA Felügyelő Bizottság
- Acta Geodaetica
- Geophysica et Montanistica, a Progress in Mining and Oilfield Chemistry Szerkesztő Bizottság
- Miskolci Egyetem Közleménye A sorozat, Bányászat főszerkesztője
- Bolyai János Kutatási Ösztöndíj kuratórium tagja
- Arany János Közalapítvány a Tudományért Kvassay Jenő szakkuratórium tagja
- Vitális István Alapítvány kuratórium elnöke
- Központi Bányászati Múzeum Alapítvány kuratóriumának elnöke

Kovács Ferenc professzor számos hazai és nemzetközi szervezetnek, testületnek volt tagja. A nemzetközi szakmai-tudományos kapcsolatok területén is jelentős tevékenységet fejtett ki. Tevékenységét több külföldi egyetem is díszdoktori címmel és más tiszteleti címmel ismerte el.[7]

- a Magyar Tudományos Akadémia Bányászati Tudományos Bizottságának szavazati jogú tagja.
- a Magyar Tudományos Akadémia Közgyűlésének tagja.
- a Magyar Tudományos Akadémia Miskolci Területi Bizottságának szavazati jogú tagja.
- a Bányászati, Föld- és Környezettudományi Szakbizottság szavazati jogú tagja.
- a World Mining Congress International Organizing Committee tagja.
- az International Mine Water Association tagja.
- a Society of Mining Professors tagja, melynek 1994–1995-ben elnöke is volt.
- a Kassai Műszaki Egyetem tiszteletbeli doktora (2002).
- a moszkvai Bányászati Tudományok Akadémiájának külső tagja.
- a moszkvai Nemzetközi Természet- és Társadalomtudományi Akadémia rendes tagja.
- a kijevi Ukrán Gazdasági Tudományos Akadémia rendes tagja.
- a Harkovi Állami Műszaki Egyetem tiszteletbeli doktora (1990).

[6] Szakmai önéletrajz, Miskolci Egyetem, Műszaki Földtudományi Kar Bányászati és Geotechnikai Intézeti Tanszék, https://web.uni-miskolc.hu/~wwwbmuvt/dolgozok1_elemei/Kovacs.htm Letöltés dátuma: 2024. november 10.

[7] A Magyar Tudományos Akadémia köztestületének tagjai. https://mta.hu/koztestuleti_tagok?PersonId=19204, Letöltés dátuma: 2024. november 10.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 277 2025. 10. 09. 20:02

- az Azovi Állami Műszaki Egyetem tiszteletbeli doktora (1992).
- a Leobeni Montanuniversität Díszpolgára (1996).
- a Mariupoli Állami Műszaki Egyetem díszdoktora.
- a Moszkvai Állami Bányászati Egyetem tiszteletbeli doktora (1994).
- a Nagaokai Műszaki Egyetem (Japán) tiszteletbeli doktora (1999).
- a Petrozsényi Bányászati Egyetem tiszteletbeli doktora (1992).

Kiemelt publikációiként a következőket említette:[8]

- Kovács Ferenc: A kritikus külfejtési mélység meghatározása. MTA Műszaki Tudományok Osztályának Közleményei, 35. kötet 1-5. füzet, 25–29.
- Kovács Ferenc: A gázkitörések várható intenzitásának változása a művelési mélység függvényében. Bányászati és Kohászati Lapok. 108 (1975), 516–523.
- Kovács Ferenc: A bányák gázveszélyességének kapcsolata a természeti paraméterekkel és a biztonsági előírásokkal. Bányászati és Kohászati Lapok. 114 (1981), 223–232.
- Kovács Ferenc: Gondolatok a szénomlasztásos fejtések alkalmazásához és fejlesztésük irányainak kijelöléséhez. Bányászati és Kohászati Lapok. 115 (1982), 245–249.
- Kovács Ferenc: Az atom és szénerőművek gazdaságosságának összehasonlításáról. Nehézipari Műszaki Egyetem Közleményei. 32 (1984), 59–78.
- F. Kovács: Charakterisierung der in Kohlenkraftwerken anfallenden Reststoffe. Glückauf-Forshungshefte (Jahrgang) 61 (2000) Nr. 1., April, 38–41.
- Kovács Ferenc: Energiaforrások a jövő energiaellátásához. Magyar Energetika. 4 (2001), 2–3.
- F. Kovács: Fly Ash from Brown Coal Power Plants: Characterization and Utilization. Focus on Remaining Oil and Gas Reserves. Progress in Mining and Oilfield Chemistry 4. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2002, 273–280.
- Kovács Ferenc: Szenes erőművek környezetbarát üzemeltetésének lehetőségei. Miskolci Egyetem Közleménye. 67 (2004), 5–24.
- Kovács Ferenc: Kérdőjelek a fosszilis energiahordozók felhasználása, az üvegházhatás és a globális felmelegedés témakörében. Magyar Energetika. 12 (2004), 3–9.

Díszdoktori címein és tiszteletbeli tagságain kívül számos díjjal, kitüntetéssel ismerték el egyetemi oktatói, kiemelkedően eredményes vezetői-szervezői munkáját. Közülük csupán néhányat sorolok fel időrendben:[9]

- Munka Érdemrend bronz fokozata (1973)
- Akadémiai Díj (Magyar Tudományos Akadémia Elnökségétől, 1973)

[8] A Magyar Tudományos Akadémia köztestületének tagjai. https://mta.hu/koztestuleti_tagok?PersonId=19204, Letöltés dátuma: 2024. november 10.

[9] A Magyar Tudományos Akadémia köztestületének tagjai. https://mta.hu/koztestuleti_tagok?PersonId=19204, Letöltés dátuma: 2024. november 10.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 278 2025. 10. 09. 20:02

- Kiváló Munkáért (1979)
- Kiváló Bányász (1983)
- Alkotói Díj (1985)
- Munka Érdemrend arany fokozata (1986)
- Állami Díj (1988)
- Torontoi Ryerson Műszaki Egyetem, Fellowship (1991)
- Kassai Műszaki Egyetem Aranyérme (1991),
- Joseph von Fraunhofer-Emlékérem (Dortmundi Egyetem, 1992)
- Péch Antal Emlékérem (1992)
- Joseph von Fraunhofer Emlékérem (német,1992)
- Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1994)
- Eötvös Loránd-díj (1994)
- Pro Universitäte (1995)
- P. L. Kapica-emlékérem (1995)
- a moszkvai Nemzetközi Természet- és Társadalomtudományi Akadémia Szent György Keresztje (1996),
- Pro Comitatu (1997)
- Jubileumi Egyetemi Aranyérem (1999)
- Pro Facultate Jurisprudentiae (2001)
- Zielinszky Szilárd-díj (2001)
- Szilárd Leó professzori ösztöndíj (2003)
- Miskolc Város Díszpolgára (2003)
- a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (2009)

3. Kovács Ferenc, a Miskolci Egyetem Bányaműveléstani Tanszékének oktatója

1978-ban ismertem meg, amikor megkezdtem tanulmányaimat a Nehézipari Műszaki Egyetem Bányamérnöki Karán.[10] Ő akkor tanszékvezető-helyettes volt a Bányaműveléstani Tanszéken. A tanszékvezető Zambó János volt, a Professzor Úr, ahogy mindenki – ő is – tisztelettel nevezte. A mindennapi ügyeket Kovács professzor úr felügyelte és igazgatta, de rendszerint még a hosszabb távúakat is. Mindezek mellett akkor rektorhelyettes volt, más időkben dékán vagy rektor. Mindenkit ismer, aki ebben az országban az utóbbi 50–60 évben, esetleg korábban bányamérnökként végzett akár diáktársaként, akár tanítványaként, akár üzemi szakemberként. Vannak – különösen a fiatalabbak – akiknek inkább csak az arcára emlékszik, de az idősebbeknek a tanulmányaira, munkájára, tetteire is. Még a régi csínyekre is jó szívvel, tapintattal szokott emlékezni. A különféle helyeken dolgozó kollégák is mind ismerik, hiszen a Miskolcon végzetteket szinte valamennyit tanította. Ha találkozom valamelyikükkel, szinte mindig kérdeznek róla.

[10] Molnár József: Kovács Ferenc professzor köszöntése. Miskolci Egyetem. Műszaki Földtudományi Közlemények, 87. kötet, 1. szám, 2018, 11–12.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 279 2025. 10. 09. 20:02

A tanításban és a tanulásban rendet, fegyelmet követelt. Az óráin ott kellett lenni. Ha valaki véletlenül hiányzott – ez akkoriban nem volt szokás – rögtön szóvá tette. Vizsgázni egyszer lehetett nála egy tárgyból. Úgy kellett felkészülni, hogy tőle egy második vizsgaalkalmat kapni nem volt éppen könnyű. Nem emlékszem olyan esetre, hogy ezért valamelyik tanítványa panaszkodott volna. Akkor ezt inkább természetesnek vették.

A Bányaműveléstani Tanszék elsődleges szakterülete az 1990-es évekig a mélyműveléses szénbányászat volt. Emellett természetesen tanítottuk a bányászat más területeihez való ismereteket is, például a kőbányászatot, a kavicsbányászatot, az érc- és ásványbányászatot és a külfejtéses szénbányászatot is. Mindegyik részterületnek, a bányaszellőztetésnek, a robbantástechnikának, a kőzetmechanikának, a bányaveszélyeknek és biztonságtechnikának, a bányajognak, a bányaműveléstannak és a telepítésanalitikának tudományosan minősített főállású oktatói voltak, legalább a műszaki tudomány kandidátusai. Mindegyik részterületen általában nem is csak egy. A főállásúak mellett óraadóként üzemi, bányahatósági és minisztériumi kollégák is segítették, színesítették az oktatást. Nekem mint akkor fiatal oktatónak az egyik leginkább szembetűnő jelenség az volt, hogy oktatómunkát szinte nem is kellett szervezni. Jól kidolgozott módszerrel oktattunk, mindenki tudta a feladatát, és azt teljesen önállóan és jól teljesítette is. Én, aki a *Bányaműveléstan*t és a *Telepítésanalitiká*t is tanítottam, számos alkalommal vezettem a tárgyai gyakorlatait és nemritkán más módon is közreműködtem az oktatásban. Közvetlen viszony alakult ki köztünk annak ellenére, hogy a velem egyidős és nálam idősebb kollégái közül talán egyedül én magázom. Megtisztelt bizalmával, oktatási és szakmai kérdésekben bármikor hezitálás nélkül megkérdeztem véleményét, kikértem tanácsait. Ő, ha tudott, segített.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 280 2025. 10. 09. 20:02

KÖRTESI PÉTER ZSOMBOR

Írta: Körtesi Péter Zsombor, egyetemi tanár, Miskolci Egyetem

1. Életrajzi adatok

Marosvásárhelyen születtem 1951. június 9-én, Körtesi Károly és Kormány Erzsébet elsőszülött fiaként. Testvérem Körtesi András Károly, aki 1957. november 25-én született. 1976-ban megnősültem, feleségem Dr. Felszeghi Sára orvos, akivel két gyermekünk boldog szülei lehetünk, fiunk Csongor 1978-ban, lányunk Gyopár 1980-ban született.

2. Tanulmányok

Elemit a marosvásárhelyi 9. sz Általános Iskolában, gimnáziumot szintén Marosvásárhelyen a Bolyai Farkas Líceumban végeztem. Ezt követően a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetem matematika-mechanika szakos hallgatója voltam, ahol 1974-ben végeztem. Diplomamunkám vezetője Maurer Gyula professzor volt. Eredményeim alapján az egyetem felsőoktatási tevékenységre is javasolt.

3. Munkahelyek

Marosvásárhelyen, szülővárosomban kezdtem el tanítani a helyi 4. sz. Építészeti Szakközépiskola matematikatanáraként és óraadóként a Bolyai Farkas Líceumban is dolgoztam. 1988-ban hivatalos úton családommal együtt Miskolcra költöztünk, ahol 65 éves koromig a Miskolci Egyetem Gépészmérnöki és Informatikai Karának Matematikai Intézetében dolgoztam, rendre tanársegédi, adjunktusi, főiskolai docensi, majd egyetemi docensi beosztásban. Az intézeti munkájában az oktatás mellett, tehetséggondozás, tudományszervezés, az intézet belföldi és külföldi szakmai kapcsolatainak bővítése, konferenciák szervezése, projektekben való részvétel, projektek vezetése volt a feladatom, és mintegy 8 évig voltam Rontó Miklós professzor tanszékvezető helyettese. Az utolsó öt évben, nyugdíjazásomig egyetemi docensként az egyetem Anyagtudományi Karán dolgoztam, ahol alkalmam volt megtapasztalni azt is, hogy milyen egy több évszázados hagyománnyal rendelkező oktatás- és kutatástámogató környezet.

4. Oktatás és szakmai-tudományos munka

Előadóként és gyakorlatvezetőként vettem részt a Matematikai Intézet Analízis Tanszéke által gondozott tárgyak többségének oktatásában. Tantárgyjegyzője voltam a Lineáris algebra, Diszkrét Matematika tárgyaknak és én vezettem be a Matematika tárgyat az Egészségtudományi Karon, valamint a Komputer algebra alkalmazásai tárgyat az Anyagtudományi Karon. 1992-ben egyetemi doktori címet, 2005-ben PhD-t szereztem a Debreceni Egyetemi Doktori Iskolájában. Az

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 281 2025. 10. 09. 20:02

általam koordinált CEEPUS – HU-0028 hálózat keretében a partnerekkel közösen több CEEPUS tematikus nyári egyetemet, illetve intenzív kurzust szerveztünk, ezek egy részét a Miskolci Egyetemen, 2008, 2010, 2014, 2016, 2018, 2019, valamint a partnerekkel közösen, a Nagybányai Egyetemen, a Marosvásárhelyi Petru Maior Egyetemen, a Kassai Műszaki Egyetemen, a Rózsahegyi Katolikus Egyetemen, a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetemen, az egri Eszterházy Károly Egyetemen. Kutatási eredményeim és a publikációim kezdetben a topológikus szétválasztási axiómák algebrai struktúrákban területén voltak, majd a bekapcsolódtam a Miskolci Egyetem algebra csoportjának kutatásaiba Szigeti Jenő témavezető irányítása mellett. Ebben a témában írtam egyetemi doktori értekezésemet. Galántai Aurél professzor tanácsára kezdtem el kutatni a felsőfokú matematikaoktatás didaktikai problémáit, PhD dolgozatomat is ebben a témában írtam Horváth Jenő professzor vezetése mellett. A TEMPUS IV program keretében 1996-ban a Miskolci Egyetem elnyerte a MAPLE matematikai szoftver ún. site-licenszét, és ennek következményeként a kezdeményezésemre, az egyetem kedvező ajánlat keretében 2016-ban meg tudta venni a MAPLE 16 programcsomagnak egy 50 felhasználót engedélyező változatát, amit az egyetemi központi szerverére telepítettünk, és a mai napig is használják a hallgatóink, doktoranduszaink és a kollégák. Jelentősnek tartom, hogy a matematikaoktatás számítógépes szoftverekkel történő kiegészítése terén jelentős eredmény volt a népszerű GeoGebra program megismertetése a Miskolci Egyetemen tanuló hallgatókkal, a Miskolci GeoGebra Intézet létrehozása, és azok a GeoGebra Roadshow-k, amelyeken a Miskolci Egyetemet és a programot népszerűsítettem a régió és az ország középiskoláiban (Miskolc mellett Sárospatak, Tokaj, Szerencs, Nyíregyháza, Szolnok, Debrecen, Pécs, Budapest, Kisújszállás, Mezőkövesd, Nyékládháza). Ehhez a törekvéshez kapcsolódik a MAPLE programcsomag bevezetése, a European Computer Algebra Driving Licence c. CEEPUS nyári egyetemeken, valamint a program használatának bevezetése az Anyagtudományi Kar doktoranduszai számára.

5. Tudományszervezés, folyóirat szerkesztés

1991-ben elindítottam a PI Matematikai Folyóiratot a Miskolci Egyetem vonzáskörzetében élő matematikatanárok és tanítványaik részére, a folyóirat 2006-ig évente jelent meg. Szerkesztőbizottsági tagja vagyok az OCTOGON c. nemzetközi matematikai folyóiratnak, 1999 óta. Témavezetője voltam Pellumb Kelloggjeri albán matematikus matematikadidaktika témájú PhD dolgozatának, amelyet sikeresen védett meg a Debreceni Egyetem Matematika Doktori Iskolájában, ahol több PhD védés során voltam a bizottság tagja.

6. Külföldi tanulmányutak

Hosszabb ideig 1994–1996 között, A TEMPUS IV projekt résztvevőjeként 6-6 hetet töltöttem kutatóként a skóciai St. Andrews Egyetem Matematikai Intézetében, ahol

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 282 2025. 10. 09. 20:02

Mathematical MacTutor számítógépes oktatási program fejlesztésben vettem részt, és kidolgoztam annak magyar nyelvű alkalmazásait, ami jelentős szerepet játszott abban, hogy a program elnyerte az European Academic Software Award-ot 1994-ben. 1996-ban vendégoktatóként egy félévet töltöttem ugyanezen az egyetemen, ahol Edmund Robertson és John O'Connor kollégák vezetése mellett, részt vettem az említett program internetes megjelenítésben. Ennek a fejlesztésében azóta is tevékenyen részt veszek,[1] az általam az elmúlt 20 évben szervezett matematikatörténet konferenciák révén. Ezeken a konferenciákon, amelyeket kétévente rendezünk meg, és amelyeken rendszerint az említett két professzor elnökölt, bevallott szándékaink szerint is a Közép-Európai régió matematikusainak életrajzával járultunk hozzá a Mathematical MacTutor Archive[2] néven híresült el és több mint 3000 matematikus életrajzát tartalmazó internetes adatbázishoz. Ezen túl az általam koordinált CEEPUS hálózat keretében és több más projektben évente 4-5 alkalommal vendégoktatóként részt veszek a partneregyetemek oktatásában és projekt tevékenységében, ez az elmúlt 25 év alatt több mint száz meghívást jelentett.

7. Konferenciák szervezése

7.1. Matematikai tehetséggondozás a Miskolci Egyetemen

Fontosnak tartottam azt, hogy a Miskolci Egyetem vonzásköréhez tartozó középiskolák tanulói és tanáraik részére tehetséggondozás jellegű tevékenységet szervezzek. 1990-ben, majdnem 300 középiskolai tanárnak szerveztünk, az akkor induló NAT-ról egy sikeres konferenciát, ahol az ország legkiválóbb egyetemi előadói tartottak előadásokat. 1992-ben nyári matematika tábort szerveztem a Miskolci Egyetemen 30 hazai és 30 külhoni középiskolás részvételével, a hazai egyetemek legnevesebb tanárainak előadásait hallgatva, és még egy kis házi matematikaversenyt is szerveztünk. 1996-ban szerveztem meg az Ifjúsági Matematika Kongresszust a Miskolci Egyetemen, amely a II. Európai Matematika Kongresszus 1996 (European Congress of Mathematics), Budapest hivatalos kísérő rendezvényeként több, mint 330 részvevőt és több, mint 30 meghívott előadót vonzott Miskolcra. Meghívott előadóink közt volt Erdős Pál, Robert Tijdeman, Roland Bulirsch, Peter Michor, Jean-Pierre Bourguignon, Lackovics Miklós, Márki László és Pósa Lajos. A szervezésben az egyetemi kollégák mellett a város két nagyhírű gimnáziumának vezetői, Kálmán László a Földes Gimnázium igazgatója, Szamosfalvy Jánosné, a Herman Gimnázium igazgatója, valamint tanárai és diákjai Veres Pál vezetésével bekapcsolódtak és sokat segítettek. A következő, 1998-as kongresszust a mi kongresszusunk meghívott előadói szervezték Potsdamban, mint az International Congress of Mathematicians hivatalos kísérő rendezvényét, és amire az egyetem autóbuszával több, mint 40 miskolci és budapesti résztvevőt tud-

[1] MacTutor. https://mathshistory.st-andrews.ac.uk/Search/?query=Körtesi, Letöltés dátuma: 2024. november 30.

[2] MacTutor Index. https://mathshistory.st-andrews.ac.uk, Letöltés dátuma: 2024. november 30.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 283 2025. 10. 09. 20:02

tunk kijuttatni. Közös sikerként éltük meg, hogy Matematikai Önképzőkörünk általam felkészített kis csapata elhozta a legjobb diákelőadás díját. Ennek a kongresszusnak a 2000-ben és 2002-ben történő megszervezését is Miskolcra hoztuk, a köztük lévő páratlan években kisebb számú hallgatósággal Ifjúsági Matematika Konferenciákat szerveztünk (1997, 1999, 2001, 2003). Ennek a tevékenységnek is köszönhető, hogy meghívtak a MATHEU Comenius projekt partnerének, aminek időtartama alatt (2004–2006) több projekt konferencián tarthattam előadást, és középiskolás diákokat is ki tudtunk juttatni a ciprusi és athéni konferenciákra, ahol sikeresen képviselték a Miskolci Egyetem Matematikai Önképzőkörét.

7.2. Matematikaoktatás felsőfokon, SEFI MWG EU szeminárium, MAFIOK, Hajós verseny

Miután többször részt vettem a Société Européenne pour la Formation des Engénieurs (SEFI) Matematikai Munkacsoportjának (MWG) Európai Szemináriumain (Prága, Helsinki), felkértek, hogy szervezzem meg a 2000-es évben a SEFI-MWG szeminárium soron következő tanácskozását. A rendezvény előkészítéseként a Miskolci Egyetemen 1999-ben szerveztem egy Matematikaoktatás konferenciát, amelyre a SEFI-MWG vezetőit, Leslie Mustoe-t, Marie Demlova-t, Daniela Velikova-t és Britta Olson Lehtonnen-t is meghívtuk előadónak, és amin a hazai műszaki egyetemeket nagyszámú oktató képviselte. A 2000-es SEFI MWG Európai szemináriumon közel 60 külföldi oktató vett részt, és azóta is ellátom a SEFI MWG magyarországi képviseletét, több szeminárium meghívott előadója voltam, így Göteborgban, Halleben. Hazai vonatkozásban sikerült ezeket a tapasztalatokat hasznosítani, ennek keretében szerveztem meg a Miskolci Egyetemen a műszaki felsőoktatásban tanuló egyetemisták számára kiírt 32. Hajós György Országos Matematikaversenyt[3] 2010-ben, és a Matematikát, Fizikát és Informatikát Oktatók XXXVII. Országos Konferenciáját[4] 2013-ban, amelynek konferenciakötetét is megjelentettük.

7.3. Matematikatörténet és Matematikaoktatás konferenciasorozat szervezése

2004-ben a Bolyai János Matematikai Társulat Matematikatörténeti Bizottságának felkérésre kezdtem el a Matematikatörténet és Matematikaoktatás konferenciasorozatot szervezni, amelyet 2004 és 2024 között, kétévente rendeztünk meg a következő helyszíneken: Miskolc 2004, 2006, 2018, 2024, Marosvásárhely 2008, Szeged 2010, Kolozsvár 2012, Sárospatak 2014, Eger 2016, továbbá 2020-ban és 2022-ben online konferencia volt. Ezeknek a konferenciáknak elnökei Maurer Gyula professzor (2004), Kiss Elemér akadémikus (2006), majd Edmund Robertson (2008–2022 kö-

[3] Hajós György Országos matematika versenyek: Korábbi versenyek feladatsorai https://users.nik.uni-obuda.hu/karasz/hajos.html. Letöltés dátuma: 2024. november 30.

[4] https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse&params=publication;2578099, Letöltés dátuma: 2024. 10 28.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 284 2025. 10. 09. 20:02

zött) és John O'Connor (2024) voltak. A konferenciák köteteinek anyaga nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a Közép-Európai matematikatörténet nagyjainak életrajza bekerült a MacTutor History of Mathematics Matematikatörténeti adatbázisba. A konferenciák anyaga, programja bekerült a MacTutor History of Mathematics adatbázisába[5], ahol a konferenciák programja mellett részletes információkat és számtalan képet is találhatunk.

7.4. Constructive Methods of Boundary Value Problems c. konferenciasorozat szervezése

Rontó Miklós professzor felkérésre részt vettem a Constructive Methods of Boundary Value Problems c. konferenciasorozat megszervezésében, amelyet háromévente rendeztünk meg, így került a sor Miskolc után Sárospatakra, Egerbe és Tokajra, majd ismét Miskolcra, mint a konferenciák helyszíne.

8. Projektekben való részvétel

8.1. TEMPUS IV, 1994-96

A projekt célja a partneregyetemekkel közösen, az algebrai kutatásokat segítő GAP számítógépes program fejlesztése, valamint a Mathematical MacTutor matematikaoktatási szoftver továbbfejlesztése. Ennek az oktatószoftvernek a kezdeményezésemre elkészült a magyar nyelvű változata is, és ez is szerepet játszott abban, hogy elnyertük vele az European Academic Softvare Award-ot 1994-ben. Az oktatóprogramnak egyik fontos eredménye, ami megkülönbözteti a hasonló programoktól az az, hogy a matematika, különböző fejezeteinek vizualizálása mellett, kiemelte az emberi tényezőt, vagyis egy-egy tétel esetén annak a matematikusnak a rövid életrajza is elérhető volt, akinek a nevéhez fűződik az adott eredmény.

Kezdetben mintegy 200 matematikus életrajza volt elérhető, így például a nemeuklideszi geometria kapcsán Bolyai János és Bolyai Farkas, ezekhez az életrajzi leírásokhoz magam is hozzájárultam. Fontos volt a projekt utóélete is, mivel a St. Andrews-i Egyetem két professzora a matematikatörténeti részt továbbfejlesztették, és felkerült az internetre. Ma már több, mint 2000 matematikus életrajza érhető el, és számtalan nemzetközi díjat nyertek el. Ebben a tevékenységben is szerepet vállaltam, mivel a kezdetben csupán 15-16 magyar matematikus életrajza szerepelt benne, ma már 300-nál több a magyar vonatkozású oldalainak[6] száma, ebből magyar matematikusok száma meghaladja a 120-at. Emellett a két egyetem közti kapcsolat keretében az általam szervezett Matematikatörténet és Matematikaoktatás konferenciasorozat munkájában tevékenyen részt vesznek, elnök, szekcióvezető és meghívott előadók mindig vannak erről az egyetemről.

[5] MacTutor: History of Mathematics and Teaching of Mathematics Conferences. https://mathshistory.st-andrews.ac.uk/HMTM/, Letöltés dátuma: 2024. október 28.

[6] MacTutor. https://mathshistory.st-andrews.ac.uk/Search/?query=Hungary, Letöltés dátuma: 2024. november 30.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 285 2025. 10. 09. 20:02

A MacTutor History of Mathematics arhívum számtalan területen tartalmaz információkat, így például igen népszerű a Mathematician of the day[7], itt például november 30-án Egerváry Jenő.

8.2. CEEPUS hálózatban végzett tevékenység

A Central European Exchange Program of University Studies,[8] rövidítve CEEPUS tevékenységben 1996-ban kapcsolódtam be, és mint a természettudományi terület szakértője vettem részt a hálózatok bírálatában, majd az így szerzett tapasztalat alapján 2000-ben elindítottam *az Aktív módszerek a matematikaoktatásban és tanulásában* c. hálózati programot, aminek azóta is a koordinátora vagyok. Első évben 5 ország 7 egyeteme volt a hálózatban, ez az évek során egyre bővült, a jelenlegi akadémiai évben 14 ország 76 partneregyetem vesz részt a hálózati munkában. A hálózat partnerei az évek során egyre több új partnert vontak be a közös munkánkba, és amellett, hogy hálózati szinten évente 120–150 hónap ösztöndíj felett rendelkeztünk, ezek tették lehetővé a hallgatóinknak a külföldi résztanulmányokat, és az oktatóink számára a hosszabb-rövidebb külföldi tanulmányutakat, meghívott előadói státuszban. A hálózati munkában jelentős szerepet kaptak a hallgatói és oktatói csere mellett a partnerekkel kiépített kapcsolati háló, aminek köszönhetően a mi egyetemünk is több nemzetközi projektben kapcsolódhatott be, ezek egy részének koordinátora, szervezője lehettem, de nagy számú konferenciának a szervezésében is jelentős szerepet tulajdoníthatunk a hálózati kapcsolatoknak. A partnerekkel közösen több mint 15 nyári egyetemet, intenzív kurzust szerveztünk, ahol a hallgatóink és oktató kollégáink is sikeresen vettek részt. A hálózat munkájának szervezéséhez jelentős segítséget kaptunk az egyetemünk Tudományos és Nemzetközi Osztályától. A hálózati parterekkel közösen több mint 10 alkalommal szerveztünk Miskolcon és partneregyetemeken hálózati koordinátori találkozókat, ahol a tevékenység megtervezése mellett az egyetemeink nemzetközi kapcsolatainak fejlesztésben is jelentős eredményeket értünk el, több egyetemmel partneri együttműködés keretében kezdeményeztük kétoldali Erasmus egyezmények, vagy közös projektek elindítását.

Jelentős eredménynek érzem azt is, hogy a hálózati partnerekkel sok közös publikáció is született, ezek között említhetem az *Examples of Problem-Solving Strategies in Mathematics Education Supporting the Sustainability of 21st-Century Skills*[9] és a *Challenging Examples of the Wise Use of Computer Tools for the Susta-*

[7] MacTutor: Mathematicians Of The Day. https://mathshistory.st-andrews.ac.uk/OfTheDay/oftheday-11-30/, Letöltés dátuma: 2024. november 31.

[8] CEEPUS. https://www.ceepus.info, Letöltés dátuma: 2024. november 30.

[9] Szabo Z. K. – Körtesi P. – Guncaga, J. – Szabo, D. – Neag, R. (2020). Examples of Problem-Solving Strategies in Mathematics Education Supporting the Sustainability of 21st-Century Skills. *Sustainability*, 12(23), 10113, 2020. https://www.mdpi.com/2071-1050/12/23/10113, Letöltés dátuma: 2024. november 30.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 286 2025. 10. 09. 20:02

inability of Knowledge and Developing Active and Innovative Methods in STEAM and Mathematics Educatio"[10] c. dolgozatokat, amelyeket a CEEPUS hálózati partnerekkel közösen írtunk és nagyszámú hivatkozást kaptunk rájuk.

8.3. MATHEU Comenius projekt partner koordinátora

MATHEU IDENTIFICATION, MOTIVATION AND SUPPORT OF MATHEMATICAL TALENTS IN EUROPEAN SCHOOLS Comenius projektnek partnereként célunk a matematikai tehetségek gondozása és támogatása volt, és a partnerekkel hat nyelven jelentettünk meg egy háromkötetes módszertani útmutatót, aminek több fejezetét én és Szigeti Jenő kollégám írtuk.

8.4. EVLM Leonardo projekt

2006–2008 közt a European Virtual Laboratory of Mathematics Leonardo[11] projekt keretében létrehoztunk egy Európai Virtuális Matematikai Laboratórium c. adatbázist 6 nyelven, aminek a magyar nyelvű változata a projekt 5 éves fenntartási idejét jóval meghaladóan, még 2021-ben is elérhető volt a hallgatóink részére az egyetem központi oldaláról, és főként vizsgaidőszakban nagyon népszerűnek bizonyult, mivel a hallgatók sok évre visszamenőleg használt feladatsorokat, kidolgozott feladatokat és jegyzeteket érhettek el, megkönnyítve a vizsgára való felkészülésüket.

8.5. EUPA ERASMUS helyi koordinátora

Az egyetemünk tudástranszfer keretében partnerként részt vett a *European Public Administration Erasmus Modul* c. projektben, aminek célja az Európai Unióhoz akkor újonnan csatlakozó Romániai partneregyetemek átvegyék a nagy tapasztalattal rendelkező francia és olasz partnerek és a frissen csatlakozott magyar partner tapasztalatát az uniós intézményrendszer megismerésében, és adminisztratív jogi gyakorlatok megismerését, ezzel egy félév teljes oktatási anyagát lefedve. A projektnek a Miskolci Egyetem részéről én voltam a helyi koordinátora, szakmai vezetője Torma András professzor, egyetemünk későbbi rektora. A projekt eredményei közt említhetjük azt az öt egyetemi tankönyvet francia és angol nyelven, amit a projektpartnerek közösen szerkesztettünk és a Miskolci Egyetemi Kiadó keretében adtunk ki, és ami alapját képezte két további projektnek, ezek egyike közös diplomaképzés elindítását eredményezte.

[10] Körtesi, P., Simonka, Z., Szabo, Z. K., Guncaga, J., & Neag, R. (2022). Challenging Examples of the Wise Use of Computer Tools for the Sustainability of Knowledge and Developing Active and Innovative Methods in STEAM and Mathematics Education. *Sustainability*, 14(20), 12991, 2022. https://www.mdpi.com/2071-1050/14/20/12991, Letöltés dátuma: 2024. november 30.

[11] European Virtual Laboratory of Mathematics. www.evlm.stuba.sk/EVLM/index.html, Letöltés dátuma: 2024. november 30.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 287 2025. 10. 09. 20:02

8.6. Le-Math projekt partnerkoordinátora

A Le-Math[12] Comenius projekt (Learning Mathematics through Communication Factors) célja olyan oktatási eszközök kidolgozása, aminek segítségével aktívan bevonhatók egyes tanulók, illetve egy kisebb közösség tagjai, pl. egy osztály tanulói a matematikatanulásba. Ezek az eszközök a *Math-Factor* és a *Math-Theater* nevet kapták, az előbbiben három perc alatt el kell magyarázni egy matematikafeladat megoldását, az utóbbiban 10–15 percnyi időtartamban egy csoport bemutat egy kisebb jelenetet, aminek témája szintén matematikához köthető, leírásuk elérhető a projekt honlapján: https://www.le-math.eu/index.php?id=228.

8.7. Hazai projektek, TÁMOP, FŐNIX

Több hazai kutatásban és oktatásban vettem részt. Többek között az *Algebra-kutatások Miskolcon* c. projektben, aminek Szigeti Jenő professzor volt a koordinátora, valamint a *Miskolci Egyetem és a középiskolák kapcsolata*, aminek Rontó Miklós professzor volt a vezetője. 2009–2011 között a TÁMOP 4.2.3. projekt, illetve annak C.1.2. a *Miskolci Egyetem Műszaki képzéseinek népszerűsítése a középiskolák körében* című moduljának felelőse voltam, valamint 2016–2017 közt az EFOP-3.4.3-16-2016-00015 „Főnix ME" *Megújuló Egyetem Felsőoktatási intézményi fejlesztések a felsőfokú oktatás minőségének és hozzáférhetőségének együttes javítása érdekében* c. projektben[13] a 8. Hallgatói innováció részprojekt Lemorzsolódást csökkentő akciói körében hallgatói kiválósági központ szakmai vezetése volt a feladatom.

9. Részvétel a tudományos és társadalmi közéletben

1999 és 2016 közt a Bolyai János Tudományos Társulat Borsodi tagozatának titkára voltam.

1995–2016 közt a Miskolci Ifjúsági Matematikai Egyesület elnöke voltam. 2014 óta a Bolyai János Tudományos Társulat Választmányának tagja vagyok, és 2016 óta, a Bolyai János Tudományos Társulat Borsodi tagozatának elnöke vagyok.

10. Elismerések, díjak

Miskolci Egyetem részéről a Gépészmérnöki Kar Jubileumi Érem és többszöri rektori dicséretben részesültem a külkapcsolatok fejlesztéséért.

Rousse-i Egyetem rektora a Nemzetköziegyüttműködésért éremmel tüntetett ki.

[12] Lifelong Learning Programme: Learning Mathematics through new Communication Factors. https://www.le-math.eu/index.php?id=228, Letöltés dátuma: 2024. október 28.

[13] EFOP-3.4.3-16-2016-00015 – „Főnix ME" – Megújuló Egyetem – Felsőoktatási intézményi fejlesztések a felsőfokú oktatás minőségének és hozzáférhetőségének együttes javítása érdekében. https://www.uni-miskolc.hu/palyazati-tevekenyseg/elnyert-hazai-es-nemzetkozi-palyazatok/efop-3-4-3-16-2016-00015/, Letöltés dátuma: 2024. november 30.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 288 2025. 10. 09. 20:02

CEEPUS Miniszteriális díjat kétszer is elnyertem 2006-ban Ljubljana-ban, 2013-ban Bécsben adták át, ezt a díjat évente egy hálózat kaphatja meg a működő 90-95 hálózat közül, az, amelyiknek a megelőző 4 évben a teljesítménye a legjobbnak bizonyult.

Junior Príma díj a Miskolci Ifjúsági Egyesület tevékenységének elismeréseként adományozták

Marosvásárhelyi Petru Maior Tudományegyetem 2015-ben az egyetem nemzetközi kapcsolatainak és közös projektekben végzett tevékenység elismeréseként Professor Honoris Causa címet adományozott.

A felsőoktatási államtitkár felterjesztése nyomán 2015-ben a nemzetközi tudományszervezési és kutatási tevékenység elismeréseként Szent-Györgyi Albert-díjat kaptam.

A Rousse-i Egyetem 2023-ban a Gold Award of Go Get Award, Experiencing Senior Volunteering Erasmus+ díjat adományozott a nemzetközi együttműködésben végzett tevékenység alapján.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 289 2025. 10. 09. 20:02

LAKATOS ISTVÁN

Írta: Baracza Mátyás Krisztián, intézetigazgató, Miskolci Egyetem

Lakatos István 1943-ban született Diósgyőrben. Középiskolai tanulmányait Miskolcon, a Földes Ferenc Gimnáziumban végezte. A Veszprémi Vegyipari Egyetemen radiokémiai szakon szerzett vegyészmérnöki diplomát 1966-ban. Munkahelye, nyugdíjazásáig az MTA Olajbányászati Kutatólaboratóriuma, illetve annak jogutódja az Alkalmazott Földtudományi Kutatóintézet volt. Első tudományos fokozatát a VVE-en szerezte. Az MTA doktori disszertációjában a vízoldható polimerek EOR használatával foglalkozott. Az MTA 2004-ben levelező, 2010-ben rendes taggá választotta.

Szakmai életútját meghatározta, hogy Gyulai Zoltán és Gráf László professzorok, valamint Szádeczky-Kardoss Elemér akadémikus, az ME első rektora, javaslatot tettek egy új kutatóintézet létrehozására azzal a céllal, hogy alapkutatásokat végezzen a magyar szénhidrogén ipar számára. A javaslat MTA Olajbányászati Kutatóintézetként (jelenleg Alkalmazott Földtudományi Kutatóintézet) 1957-ben Sopronban jött létre, amely a Bányamérnöki Karral egyidőben költözött Miskolcra 1968-ban, és megszakítás nélkül működik ma is az ME keretei között.

Kutatói tevékenységét megalapozta az a mérnöki szemlélet, amelynek kiinduló pontja a Veszprémi Egyetem volt. Ennek alapját az képezte, hogy az alap és technológiai tantárgyak oktatása mellett fél évet kellett eltölteni valamely iparvállalatnál. A tantervi program eleve biztosította, hogy szem előtt tartsa a kutatásban a gyakorlati célok megvalósíthatóságát is. Ebben sokat segített, hogy Pungor Ernő professzor elsőként interpretálta az analitikai módszerek fizikai-kémiai alapon történő magyarázatát. Hasonlóan, nemzetközileg is újdonságnak számított Nemecz Ernő professzornak, az ásványok szerkezetére vonatkozó megállapítása, ami ma is kulcskérdés a szénhidrogének felhalmozódása és migrációja szempontjából. Ezek a tapasztalatok a későbbiekben követésre kerültek az intenzív kőolajtermeléshez kapcsolódó kutatásokban. Nevezetesen, a rezervoármechanika (tárolómérnöki) értelmezését kezdetektől kiegészítette a fizikai-kémiai és kolloidkémiai megközelítés, ami új megvilágításba helyezte a kémiai vegyületek olajipari alkalmazását. Ebben meghatározó kiindulási szerepet játszottak a Benedek Pál professzor által jegyzett fizikai-kémiai előadások is.

Szakmai életútját kezdetektől fogva meghatározta a MOL Nyrt.-vel, illetve jogelődjeivel folytatott több, mint fél évszázados személyes és intézményes kapcsolata. Ennek eredményeként a kutatási, oktatási, tudományos közéleti, és szervezői tevékenysége a bányászati kémiához, kötődött, amelynek középpontjában a kőolaj- és földgáztárolók teljes térfogatára kiterjedő kémiai elárasztási módszereinek, és a kútkörnyéki zónákra kiterjedő rétegkezelési technológiák alap- és alkalmazott kutatása

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 291 2025. 10. 09. 20:02

állt. Kutatói filozófiájának forrása az a meggyőződés volt, amely szerint a megkutatott szénhidrogénvagyon jelenleginél hatékonyabb kitermelése nem nélkülözheti a fizikai-kémiai megközelítést, illetve a vegyszeres eljárások széleskörű alkalmazását. Tanulmányaiban átfogó és kritikai elemző képet adott a nem konvencionális szénhidrogének energiaellátásban várható szerepéről is. Kutatási tevékenységének alapelvét tehát az innovációs lánc teljes átfogása képezte az alapkutatástól a rutinszerű ipari alkalmazásig. Jelenleg is tudományos vezetője az általa kezdeményezett tenzides/polimeres EOR módszerek és a szilikátos, valamint mikroemulziós rétegkezelési eljárások tesztelésének és alkalmazásának mind kőolaj- és földgáztárolókban. Ennek a tudományterületnek nemzetközi keretet adott az általa kezdeményezett és szerkesztett *Progress in Oilfield Chemistry* könyvsorozat, amelynek kilenc kötete két alkalommal nyerte el az Akakémiai Könyvkiadó Nívó Díját.

A tudományos és gyakorlati tevékenységét elősegítette széleskörű nemzetközi kapcsolata. Huzamos posztdoktori tanulmányokat folytatott az „Éghető Anyagok Kutatóintézetében" (Szentpétervár (RUS), rövid idejű tartózkodás után a Priceton University-n, majd a University of Texas at Austin Oil and Geoengineering Department intézetében (USA). Ez utóbbi egyetemen Prof. Pirson és Prof. Caudle stúdiumai később alapját alkották nem csak kutató tevékenységének, de a hazai rezervoármechanika és EOR tantárgyak oktatásnak is. Több évtizedes kutatási együttműködés kötötte össze a Clausthal-i Egyetemmel (Günther Pusch professzor) és a Kőolaj és Földgáz Kémia Kutatóintézettel (Prof. Altunina, Tomszk, SZU Akadémia). Az elmúlt évtizedek alatt a tervezési, adaptációs módszerek létjogosultságot nyertek a nemzetközi mérnöki gyakorlatban. Lakatos István eddig több, mint 250 hazai és nemzetközi projektet irányított, ezen belül 150 hazai rétegkezelési műveletnek volt a vezetője az algyői rétegezett tárolóban. Sikeres programok vezetője volt, többek között Németországban (Ketzin, földalatti gáztároló), Ománban (termelő- és vízbesajtoló kutak) és Szerbiában (kritikus, kitörést szenvedett kút Óbecse) rehabilitálásában. Az említett tárgykörökben eddig közel 700 publikációja jelent meg, amire több, mint kétezer hivatkozás található a nemzetközi irodalomban. A nagyszámú, munkatársaival közös közleményének és független hivatkozásának tudható be, hogy magyar és nemzetközi szabadalmainak száma 30, ami jelenleg is növekszik.

Az intézet a Miskolci Egyetem kampuszán helyezkedik el, ami önmagában döntő volt a kutatói és oktatói együttműködésben. Kutatómunkája mellett jelentős kutatásszervezői és vezetői feladatokat lát el. 1994 és 2008 között a Bányászati Kémiai Kutatóintézet igazgatója, illetve 1976 és 2008 között a Bányászati Kémiai Osztály vezetője. Vezetése alatt a kutatóintézet a szénhidrogén-bányászati kémia területén nemcsak hazai, hanem nemzetközi vonatkozásban is a K+F terület elismert intézményévé vált. Jelenleg az Alkalmazott Földtudományi Kutatóintézetben professzor emeritusként, a Bányászati Kémiai Kutatócsoportot irányítja, illetve 2013-tól a MOL Nyrt. Upstream ágazatának tanácsadója. Egyebek mellett, több,

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 292 2025. 10. 09. 20:02

mint 25 évig Lakatos István vezetője volt a Földtudományi Karon a Fizikai-Kémia magyar, és az *Oilfield Chemistry* angol nyelven történő oktatásának. A közéleti tevékenységének kiemelkedő megbízását jelentette, hogy 2008-ba megválasztották a Miskolci Akadémiai Bizottság elnökének. A három megyére kiterjedő irányítói tevékenysége hozzájárult a regionális társadalom előre haladásához. Látókörét nagymértékben kiegészítette a régió kulturális, gazdasági, társadalmi stb. életében való aktív részvétele, ami kamatoztatható szakmai tevékenységében is.

Hazai tudománypolitikai tevékenységét szoros együttműködésben végzi, egyebek mellett az MTA Doktori Bizottságának, a Bolyai Ösztöndíj Kollégium, az MTA-MOL Díj Kuratórium, a Bányászati Tudományos Bizottság és a X. Osztályának tagja. Iskolateremtő professzoraként 2009-2013 között a Mikoviny Sámuel Földtudományi Doktori Iskola vezetője volt, majd több perióduson keresztül a Miskolci Egyetem Természettudományi Habilitációs Bizottságában, valamint Tudományos Tanácsában tagként, illetve elnökként működött. A Miskolci Egyetem által elnyert programok részeként 2011 és 2013 között a „Fenntartható Természeti Erőforrás Gazdálkodás" nevű Kiválósági Központot irányította. Jelenleg a „Tématerületi Kiválósági Programban" a konvencionális és nem-konvencionális szénhidrogén források hatékony kitermelését biztosító eljárások kutatása és fejlesztése című modul vezetője.

Tudományos tevékenységét az elmúlt több, mint ötven évben számos szakmai kitüntetéssel, többek között a Munka Érdemrend bronz fokozattal (1978), Kiváló Feltaláló arany fokozattal (1987), MAB Tudományos Díjjal (2000), Akadémiai Díjjal (2001), MTA-MOL Tudományos Díjjal (2001), Christoph Traugott Delius és Sóltz Vilmos Emlékéremmel (2009, 2016), Szentpáli István Közéleti Díjjal (A gazdaság szolgálatáért díjjal, 2010), ismerték el. A VOSZ B-A-Z megyei szervezete 2013-ban a magyar tudomány kategóriában „Prima" díjjal tüntette ki. A Magyar Mérnök Kamara tiszteleti tagjává választotta 2014-ben, illetve az MTA Miskolci Területi Bizottsága tudományos közéleti tevékenységéért MAB Emlékéremmel (2014) ismerte el a régióban kifejtett tudományszervezői tevékenységét. A Miskolc Egyetem díszdoktorrá (Dr. h. c.) avatta 2015-ben. A Society of Petroleum Engineers (SPE, USA) South, Central and East European Region részéről „Reservoir Description and Dynamics Award" kitüntetésben részesült 2017-ben, „SPE Life Membership" statust kapott 2018-ban, és az SPE „Distinguished Member Award" díjat adományozott számára 2019-ben. Nemzetközi elismerését jelzi, hogy 6 éven keresztül executive editor feladatot látott el a SPE Journal (D1) és technical editor volt az SPE Production and Operation nevű (Q1) folyóiratokban, amelyek a tudományág nemzetközileg legelismertebb kiadványainak számítanak. 2023-ban a Magyar Olaj- és Gázipar fejlesztésében és megújulásában végzett kiemelkedő tevékenysége elismeréséül a MOL Nyrt a „Magyar Szénhidrogéniparért" kitüntetésben részesítette. A Miskolci Egyetem rektora tudományos életútját az „ME kiemelkedő kutatója" oklevéllel ismerte el 2023-ban. A Magyar Kormány

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 293 2025. 10. 09. 20:02

2025-ben, a Magyar Érdemrend Tiszti Keresztje kitüntetést adományozott számára. Megtiszteltetés volt számára, hogy 80. születésnapja alkalmából Freud Tamás, az MTA elnöke, az alábbiakban értélkelte Lakatos István tudományos életútját „*fél évszázados kutatói-oktatói pályája, a szánhidrogén-bányászat kémia területén végzett, nemzetközileg is kimagasló munkái, széleskörű hazai és külföldi elismerést élveznek*".

Utószó

A sors adományának tekintem, hogy teljes életutam a kutatásokhoz, szoros kapcsolatom az MTA-hoz kötődött. Kivételes előny volt számomra, hogy több mint fél évszázadon keresztül, a kutatóintézet sokak szerint a „béke szigete" volt, amely biztosította az alkotó tevékenységet. Sokat köszönhetek munkatársaimnak, de a legtöbbet Szabó Julianna főmunkatársnak (PhD), aki alkotó társam volt kezdetektől fogva nemcsak a kutatómunkában, hanem a magánéletemben is.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 294 2025. 10. 09. 20:02

LAKATOS JÁNOS

Írta: Lakatos János, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

„Az elődök elhivatottsága, munkássága követendő példaként szolgált."

Lakatos János vegyész, a kémia tudomány kandidátusa, az MTA Olajbányászati Kutató Laboratóriumának, a későbbi MTA Bányászati Kémiai Kutató Laboratóriumának volt kutatója, főmunkatársa, később a Miskolci Egyetem Kémiai Intézetének oktatója, korábbi igazgatója, egyetemi docens.

Lakatos János szakmai érdeklődése a kémia iránt egy középiskolai Kabay János emlékversenyre készülve vált véglegessé. Lenyűgözte az a tudás, ami azokat a kémikusokat jellemezte, akik a különböző molekulák szerkezetének felderítésével foglalkoztak. Az a vágya, hogy egykor a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem hallgatója legyen, kisdiákként egy kiránduláson az egyetem előtt, volt osztályfőnöke, Suták Mihály, máig fülébe csengő, a tanulásra biztató mondatai hatásaként született. 1980-ban lett okleveles vegyész. Kutatóként, majd oktatóként Miskolcon az Egyetemvárosban valósíthatta meg gyerekkori álmait. Előbb egy akadémiai kutatóintézetben (MTA Olajbányászati Kutató Laboratórium), majd a Miskolci Egyetem Kémiai Intézetében, amelynek 2011–2015 között igazgatója volt. Több cikluson át (2009–2018) elnöke a MAB Analitikai Kémiai Munkabizottságának, titkára majd elnöke a MAB Vegyészeti Szakbizottságának. Több éven át (2005–2015) dolgozott a Miskolci Egyetemet képviselve az OTDK Kémia és Vegyipari Szekciójának szakmai bizottságában. Royal Society ösztöndíjasként Glasgowban, majd OÖT ösztöndíjjal Krakkóban szerzett nemzetközi kutatási tapasztalatokat. 2000-től csaknem tíz éven át hosszabb rövidebb periódusokban volt a Nottinghami Egyetem School of Chemical, Environmental and Mining Engineering vendégkutatója. Az itt végzett munka eredményeként, egy higany megkötésre alkalmas oxi-szorbenst sikerült kifejlesztenie, amely világszabadalmat kapott. A Miskolci Egyetemen végzett munkájának eredményeiként, a tanszék által gondozott kémiai tárgyak fejlesztését, új tárgyak bevezetését, a kémiára nagyobb mértékben támaszkodó képzési módok megvalósításában játszott szerepét, a vegyészmérnök képzés akkreditációs anyaga első benyújtott verziójának elkészítését, több az oktatásban is hasznosítható könyvfejezet, könyv megírását, TÉT és OTKA pályázatok vezetését, nemzetközi és hazai kutatási projektekben való részvételt és két doktorandusza, több tudományos diákköri konferencia hallgatója témavezetését lehet megemlíteni.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 295 2025. 10. 09. 20:02

1. Életrajzi elemek, állomások, összefoglaló

Lakatos János 1956-ban Hajdúnánáson született. Egy kétezer lelkes kis szabolcsi faluban Kálmánházán nőtt fel, itt végezte elemi iskoláit. Középiskolai tanulmányait Újfehértón kezdte, másodikos korától Nyíregyházán a Zrínyi Ilona Gimnázium tanulója volt. Érettségi után egy évet dolgozott Debrecenben, a Mezőgazdasági Gépgyártó Vállalat kémiai laboratóriumában. Az itt töltött egy év Demény Dezső mellett, nemcsak laboratóriumi jártasságot, hanem a kémián belül, egyfajta érdeklődésformálást is eredményezett számára. A színképelemzés megismerése e szakterület felé irányította. Később ez, az analitikai kémiai módszer, az atomspektroszkópia szolgáltatta számára a vizsgálati eszközt és témát kutatásaihoz. 1975–1980 között a Kossuth Lajos Tudományegyetem vegyész szakos hallgatója. Másodéves korától bekapcsolódik a Szervetlen és Analitikai Kémiai tanszék spektroszkópiai csoportjában folyó kutatásokba. Munkája Posta József kutatócsoportjában sikeres. Új tudományos eredményeket ér el a módszer használatát korlátozó anion zavaró hatások okának, törvényszerűségeinek feltárása területén. Vizsgálati eszközt konstruál, bevezeti a folyamatos titrálási elvet a zavaróhatás tanulmányozásához. Eredményeit a Spectrohimica Acta B és a Magyar Kémiai folyóirat publikálja (Posta, Lakatos, 1980),[1, 2] az OTDK II. díjjal ismeri el (Lakatos, 1978)[3]. 1980-ban diplomázik, diplomamunkájában igazolja, hogy az anion zavarás az aeroszol bepárlódáskor keletkező só összetételében jelentkező különbségnek tulajdonítható. A sóképződésben az ionok között sorrend van, amit az oldatban lévő anion savjának illékonysága szabályoz.(Lakatos,1980).[4] Diáktársai egyetemi bennmaradásra jelölik, de a végzéskor, a korlátozott egyetemi álláshelyzet nem teszi lehetővé, hogy a tanszék oktatójává váljon. Szerencsés, mert kutatói ambícióinak megvalósítására Miskolc lehetőséget kínál. Tudományos segédmunkatársként állást kap az MTA Olajbányászati Kutató Laboratóriumában. Ez a munkahely biztosítja számára húsz éven keresztül Lakatos István és Tóth József professzorok mellett, a szakma elmélyítését, tudásának gyarapítását. Kutatásait az olajiparhoz kapcsolódó munkák mellett, az atomspektroszkópia területén folytatni tudja. Ma is nagyra értékeli, hogy vezetői nemcsak a szakmai irányítást biztosították számára, hanem lehetővé tették, hogy bekerüljön a szakterület tudományos közösségébe. Így válhatott rendszeres részvevőjévé és előadójává a Magyar Színképelemző Vándorgyűléseknek, az Olasz-Magyar Sektroszkópiai Szimpóziumoknak, és a szocialista országok által létrehozott nemzetközi spektrosz-

[1] J. Posta – J. Lakatos, *A Simple Continuous Titration Method for the Investigation of Flame Atomizaton Processes.* Spectrochim. Acta, 35B, 601, 1980.

[2] Posta J. – LAKATOS J.*: Egyszerû folyamatos titráló módszer láng- atomizációs folyamatok vizsgálatához.* Magyar Kémiai Folyóirat, 86, 284, 1980.

[3] Lakatos J.: *Az anionok zavaróhatásának tanulmányozása levegő acrtilén lángban.* TDK dolgozat (Országos II. Díj), Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen Szervetlen és Analitikai Kémiai Tanszék, 1978.

[4] Lakatos J.: *A sziárd aeroszol képződés törvényszerűségeinek tanulmányozása*. Szakdolgozat, Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen, Szervetlen és Analitikai Kémiai Tanszék, 1980, 1 –57.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 296 2025. 10. 09. 20:02

kópia konferenciáknak (CANAS) Szófiában és Lipcsében. A szakterület legnagyobb rendezvényének a CSI-nek. Húsz év után munkahelyet vált. A Miskolci Egyetem Szervetlen és Analitikai Kémiai Tanszékére kerül és további huszonkét évet ezen a munkahelyen dolgozik.

Egyetemi évei után családot alapít. Feleségével Ács Nagy Ildikóval, aki vegyészként Sajóbábonyban az ÉMV-nél kap fejlesztőmérnöki állást. Néhány évre Sajóbábonyban telepednek le. Két lányuk születik, Andrea és Ágnes, akik ma már önálló családot alapítottak. 1985-től Miskolc Görömböly városrészében élnek.
Főbb szakmai tudományos testületek, amelyekben Lakatos János tagként támogatott és/vagy amelyben titkári vagy elnöki tisztséget töltött be:

- Magyar Kémikusok Egyesülete, Spektrokémiai Társaságának tagja
- MTA Köztestületének tagja
- OTDK Kémiai és Vegyipari Szekciójának Szakmai Bizottságában az ME képviselője (2005–2015)
- Anyagtudományi Közlemények szerkesztőbizottsági tagja (2010–2015)
- MTA MAB Vegyészeti Szakbizottság titkára (1997–2006)
- MTA MAB Vegyészeti Szakbizottság elnöke (2003–2018)

2. Eredmények, alkotások

Egyetemista korában, a Posta József mellett elkezdett atomspektroszkópiai kutatásai később, Lakatos István irányításával Miskolcon, az MTA Olajbányászati Kutató Laboratóriumában folytatódtak. Az oldatporlasztáson alapuló mintabevitel és a lángban kialakuló atomeloszlást befolyásoló folyamatok tanulmányozása jelentették munkájának gerincét. Ebből írta 1995-ben kandidátusi értekezését (Lakatos, 1995)[5]. Az atomspektroszkópia területén végzett munkáját minősítette az, hogy felkérték *Az elemanalitika korszerű módszerei* című, az Akadémiai Kiadónál megjelent könyv, *A tomabszorpciós spektrometriá*t tárgyaló fejezetének megírására Lakatos, 1995)[6]. A szenek gázszorpciójával Tóth József vezetésével kezdett foglalkozni a szénbányák súlytólég robbanása, valamint a tárolt gáz lecsapolás elméleti hátterének jobb megértése végett. Volumetrikus gázszorpciós berendezést épített, amivel a nitrogén és a széndioxid mellett, tanulmányozni tudta az alacsony szénatomszámú szénhidrogének (metán, etán, propán) adszorpcióját ásványi szeneken. (Tóth, Lakatos, Lakatos-Szabó, 1999)[7] (Toth, Lakatos, 1994)[8] Tudását a szorpció területén vendégkutatóként Krakkó-

[5] Lakatos J.: Kandidátusi értekezés, 1995.

[6] Lakatos J.: *Atomabszorpciós Spektrometria.: 4. fejezet.* Az elemanalitika korszerű módszerei. (szerk.: Záray Gy.), Akadémiai Kiadó, Budapest, 2006, 137–187.

[7] J. Tóth – J. Lakatos – J. Lakatos-Szabó, *A possibility to Produce Methane from Low permeability Coal Seams*, Progress in Mining and Oilfield Chemistry, Vol 1, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1999, 265 –274.

[8] J. Tóth – J. Lakatos, *A thermodynamic model for coal gas outbursts*. Mining Eng.,153, No.393, 1994, 359.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 297 2025. 10. 09. 20:02

ban, a Bányászati Kohászati Egyetemen (AGH), a szorpciós kutatásokról híres Lasson intézetben, Jannina Milewska Duda laboratóriumában mélyíthette tovább. (Duda, Duda, Nodenski, Lakatos, 2000)[9].

Ezzel párhuzamosan, a gázszorpciós kutatásaival, az ásványi szenek fémion szorpciójával kezdett foglalkozni. (Lakatos, 1996)[10] (Lakatos, Brown, Snape, 1998)[11]. Ez a jelenség tekinthető részben a szenekben található fémszennyeződés okaként, ugyanakkor az ásványi szenek olyan hasznosítható tulajdonsága, amely lehetőséget kínál katalitikus fémek felvitelére a szénelgázosítás, a széncsepfolyósítás során, valamint lehetővé teszi az ásványi szenek felhasználását reaktív gátanyagként a talajvíz toxikus kationjainak eltávolítására. Projektjavaslata alapján egy éves Royal Society ösztöndíjat nyert Glasgowba a Strathclyde University Pure and Applied Chemistry tanszékére Colin Snape kutatócsoportjába (Lakatos, Brown, Snape, 1997, 1998,2001).[11, 12, 13]

Sikeres egy éves glasgowi tartózkodása után hazatért, de visszahívták a közben Nottinghambe költözött kutatócsoportba, ahol egy folyamatos, másfél éves kint tartózkodás után, a kinti munkáját tíz éven keresztül, csak a nyári tanításmentes időszakokra korlátozva végezte. Ennek eredményeként sikerült egy olyan szorbenst kifejlesztenie, amelyik világszabadalmat kapott és a leghatékonyabb szorbensnek bizonyult a gázfázisban lévő elemi állapotú higany eltávolítására (Snape, Sun, Lakatos, Perry, 2008)[14], (Lakatos, Snape 2017)[15].

Bár eredményei lehetővé tették volna a hosszú távú kint tartózkodást, az itthoni munkálkodást választotta: Általános kémiát, Szervetlen kémiát, Talajkémiát, Vízkémiát oktatott bányász hallgatónak. Analitikai kémiát, Karbon struktúrák valamint Karbon nanostrukturák című tárgyakat, ill. Talajvédelmet az anyagmérnököknek, Magkémiát és Műszeres analitikát az Egészségügyi Karon a képalkotó diagnosztika

[9] J. Miliewska – J. Duda – A. Nodenski – J. Lakatos, *Absorption and Adsorption of Methane and Carbon Dioxide in Hard Coal and Active Carbon*. Langmuir, 16, 2000, 5458-5466.

[10] J. Lakatos, *Study of the Ion Exchange Properties of Hungarian Coals,* ed.: W. S. Blaschke, New Trens in Coal Preparation Technologies and Equipments, Gordon and Breach Publishers, Amsterdam, 1996.

[11] J. Lakatos – S. D. Brown – C. E. Snape, *High uptake of palladium by bituminous coals*. Energy & Fuel:11, 1101, 1997.

[12] J. Lakatos – S.D. Brown – C.E. Snape, *High sulphur coals and oxidised high rank coals as efficient sorbent for mercury removal from Industrial waste solution.* ed.: S. Atak, G. Onal, M. S. Celik, Innovation in Mineral and Coal Processing, A.A Balkema, Rotterdam, Brookfield, 1998, 755–759.

[13] J. Lakatos – S.D. Brown – C.E. snape, *Coals as Sorbent for Removal and Reduction of Hexavalent Chromium for Aqueous Waste Streams*. Environmental Geochemistry and Health, 23, 2001, 287–290.

[14] C. E. Snape – C. Sun – J. LAKATOS – R. PERRY, *Sorbent Composition* WO patent: WO 2008/093137, 2008.

[15] J Lakatos – C.E Snape, "*High capacity MnOx:ZrO2 sorbent for elementary mercury capture:preparation, characterisation and comparison to the other sorbents," IOP Conference Series: Material Science and Engineering*, vol. 175, no. 1, 2017.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 298 2025. 10. 09. 20:02

szakosoknak. Részese volt több oktatásfejlesztési feladatnak: laboratóriumi segédleteket írt az általa oktatott kémiai tárgyakból, bevezette az Anyagtudományi Karon a Karbon struktúrák, valamint a Karbon nanostruktúrák tárgyak oktatását. Több fejezet szerzője és irányítója a TAMOP keretében megvalósult *Analitikai Kémia Anyagmérnököknek* c. elektronikus tankönyv készítésének (Lakatos, Banhidi Lengyel Lovrity, Muránszki, 2011)[16]. Jegyzetet írt a Karbon nanostruktúrák tárgy oktatásához. Társszerzőként fejezetet írt a Szennyezett területek kármentesítése c. egyetemi tankönyvbe (Filep, Lakatos, Madarász, Szabó 2002)[17] Szerzője az elektronikusan megjelent *Geotermia Vízkémiája* című magyar[18] és angol[19] nyelven elkészült szakmérnöki tankönyveknek. Aktív részese volt, később egyik szakirányvezetője a vegyészmérnökképzés elődjeként, az anyagmérnök képzésen belül létrehozott vegyipari technológiai szakirányos oktatásnak. Talán legnagyobb oktatásfejlesztési tevékenységét a vegyészmérnökképzés megvalósulása érdekében fejtette ki. A környező vegyipari vállalatok támogatásának elérése mellett, Hutkainé Göndör Zsuzsával elkészítette a vegyészmérnök képzés BSc és MSc szintű, első benyújtásra került anyagát.

Egyetemi hallgató korában végzett tudományos és közéleti tevékenységét a KLTE a hallgatók körében legrangosabb elismerésnek számító KLTE Természettudományi Karától Emlékplakettel ismerte el. A Miskolci Egyetem Anyagtudományi Kara a Kémiai Intézetben végzett munkáját a Verő József Emlékplakettel köszönte meg.

3. Összegzés

Lakatos János munkássága az oktatási és oktatásfejlesztési tevékenységen kívül, két kutatási területre irányult. Az első, az atomabszorpciós spektrometria volt, ahol elméleti kutatásokat folytatott az aeroszolképzés és aeroszoltranszport mint a módszernél alapvető mintabeviteli mód esetében. Rámutatott arra, hogy a mintabevitel során a lángba jutó aeroszol mennyiségét a porlasztott fluidum fizikai jellemzői mellett, a porlasztókamrában az oldószer illékonyságától és az aeroszol koncentrációjától függő párolgás fogja meghatározni. Tanulmányozta lángban az atomeloszlást befolyásoló folyamatokat. Elsőként alkalmazta a gőzként atomos állapotú higanyt, mint indikáló elemet a levegő-acetilén-lángok termikus gázexpanziójának és áramlási törvényszerűségeinek felderítésére. Kísérletileg igazolta, hogy a termikus lángexpanzió mértéke jól egyezik a lánghőmérséklet alapján szá-

[16] Lakatos J. – Bánhidi O. – Lengyel A. – Lovrity Z. – Muránszky G*: Analitikai Kémia Anyagmérnököknek,* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2011.

[17] Filep GY. – Kovács B. – Lakatos J. – Madarász T. – Szabó I.: *Szennyezett területek kármentesítése,* 4. fejezet: (107-156) *A szennyezett területek kutatásának analitikai kémiai alapjai.* Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2002.

[18] Lakatos J.: A geotermia vízkémiája, E-learning anyagok: Miskolci Egyetem, Műszaki Földtudományi Kar, Geotermikus Szakmérnöki Szak, 2014.

[19] J. Lakatos, Geothermic Hydrochemistry, E-learning materials: Miskolci Egyetem, Műszaki Földtudományi Kar, Geotermikus Szakmérnöki Szak, 2014.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 299 2025. 10. 09. 20:02

míthatóval. A módszerrel ki tudta mutatni, hogy az aeroszol részecskék gázexpanzióval szemben mutatott tehetetlensége analitikai szempontból kedvező, mert az elemzés alapvető részecskéit, az atomokat kisebb lángtérfogatban koncentrálja. Ugyanakkor, ha az aeroszol méreteloszlása valamilyen oknál fogva változik az zavaró hatásként jelentkezik.

Kutatásainak másik területét, a környezetvédelmében hasznosítható technológiák fejlesztése jelentette. Ebből a szempontból kiterjedten tanulmányozta az ásványi szenek mint természetes szorbensek ionmegkötő képességét. Vizsgálatai során igazolta, hogy az ásványi szenek, a rajtuk lévő karboxil és hidroxil csoportok számától függően a szénültség függvényében bár csökkenő, de részleges oxidációval jelentősen növelhető, ionmegkötő tőképességgel rendelkezhetnek. Gyengén savas csoportjaik ill. komplexképződésen alapuló ion visszatartási mechanizmusuk révén szorpciójukban preferálják a környezet szempontjából toxikusnak számító átmenetifém és nehézfém ionokat. Ezáltal felhasználhatók ezek megkötésére. Kutatásai alátámasztották azt az elképzelést, hogy az ásványi szenek kevésbé szénült formái előkezelés nélkül, a szénültebbek részleges oxidációt követően felhasználhatók reaktív gátak aktív anyagaként. A reaktív gátak olyan talajban kialakított környezetvédelmi létesítmények, amelyek a talajvíz áramlását a toxikus komponenseinek eltávolítását egy reaktív tölteten keresztül teszik lehetővé. Így a gáton átjutó víz tisztább lesz a gáthoz érkezőnél.

Mivel az ásványi szenek oxidálható szerves anyagok egyrészt képesek az anionként nem kötődő magasabb oxidációs állapotú ionok redukálására vizes közegben (króm(VI)-króm(III)), ezáltal ezek is megköthetővé válnak, valamint telítődés esetén nincs szükség regenerálásukra. Energia tartalmuk szárítás után eltüzelésükkel hasznosítható, a megkötött toxikus anyagok – kivéve az illékony elemeket – a hamuban koncentráltan maradnak vissza. A reaktív gát aktív szeneknél olcsóbb, új ásványi szén töltettel kisebb anyagi ráfordítással működtethető.

A higany Lakatos János kutatásai során több területen megjelent. Indikátor elemként használta az atomspektroszkópia területén végzett munkájában. A környezetvédelemben hasznosítható technológiák fejlesztése során, olyan oxi-szorbenst fejlesztett ki, amelyik ma is az egyik leghatékonyabb lehetőségét kínálja az atomos állapotú higany megkötésére. Ezáltal felhasználható tisztább környezet: higanymentes levegő és füstgáz létrehozására.

„*Nem biztos, hogy egy ember jó tanár és jó kutató is lehet egyszerre. Másként működik az agyunk tanárként és másként kutatóként, de a hiányosságot az első esetben szeretettel a másodikban szorgalommal talán orvosolni lehet. Így hát nem szabad meghátrálni egyik kihívástól sem, ha az élet úgy kívánja, ez vezérelt pályafutásom során.*"

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 300 2025. 10. 09. 20:02

LENDVAI L. FERENC

Írta: Hell Judit, professor emerita, Miskolci Egyetem

Lendvai L. Ferenc– a Magyar Tudományos Akadémia Doktora, a Miskolci Egyetem Professor Emeritusa – klasszikus, gazdag és kiteljesedett *tudományos és oktatói életpályát* tudhat maga mögött. Közép- és felsőfokú tanulmányait Budapesten végezte, az ELTE-n magyar–történelem–filozófia szakos tanári oklevelet szerzett. Kiváló nyelvismerettel rendelkezik németből és franciából, valamint előadóképes angol és orosz nyelven is. Több, mint ötven aktív évet töltött egyetemi katedrán. Egy ideig az MTA Filozófiai (Kutató) Intézetének meghívására (1988–1992) főállásban tudományos igazgató-helyettesi, majd tudományos főmunkatársi státusban végezte elméleti, tudományszervezői, tudományos programvezetői és különösen figyelemre méltó nemzetközi szakmai kapcsolatépítő tevékenységét. Számos folyóiratnak volt (felelős) szerkesztője. Bölcsészképzésünk indulásakor (1992) Miskolcra költözött. Csaknem három évtizedre szólóan a város és a Miskolci Egyetem mellett kötelezte el magát.[1]

1. Személyes élettörténet és a zivataros huszadik század

1.1. Család, gyermekkor, iskolai évek

Lendvai annak a magyar tudósnemzedéknek egyik igen elismert és tisztelettel övezett tagja, aki az elmúlt évszázadunkban született, szocializálódott, bontakoztatta ki intellektuális képességeit, oktatói és filozófiai kutatói munkásságát, s amely időszak meghatározó, mély nyomot hagyott személyiségének, karakterjegyeinek, érdeklődési körének, világszemléletének formálódásában. A világháborús évek, majd a sztálini típusú diktatúra itthoni berendezkedése és működése, a magyar 1956, a kelet-közép-európai, így a magyarországi '89-es rendszerváltás nemzetközi és hazai folyamatai hol tragikus, hol fölemelő személyes élményei elkerülhetetlenné teszik alább azoknak a társadalmi-történelmi mozzanatoknak a vázlatos felidézését, amely háttér előtt válnak kellőképpen érthetővé, megérthetővé az ember és tudós, különösen egy, a társadalom- és történelemfilozófia terén működő tudós jelen arcképvázlatának vonásai. Az általános, közös generációs sors-eseményeket az egyedi életrajzi tények, a családi hovatartozás, a származás, a neveltetés még árnyaltabbá teszik.

[1] Köszönetemet fejezem ki Lendvai professzornak azokért a kollegiális és baráti beszélgetésekért, amelyek során több, mint 30 éven át mindig őszinte bizalommal nyitotta meg oktatói-tudományos karrierjének és személyes életrajzi 'regényének' izgalmas és lebilincselően érdekes oldalait. Jelen tanulmány megírásához ezek alapvetésül szolgáltak. Nagyban támaszkodtam továbbá Horváth Zita (ME) vele készített, kronológiai rendet követő 2011-es nagyinterjújára, magam is lineárisan követve az életpálya fontosabb szakaszait, eseményeit.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 301 2025. 10. 09. 20:02

Lendvai édesapja, Dr. Leimdörfer Imre, a régió későbbi megnevezése szerinti ún. Viharsarokban, Nagylakon született, de Trianon után nem kívánván a Romániához csatolt településen maradni, Orosházán, később Mezőberényben praktizált ügyvédként, s ott is telepedett le. Rendkívül művelt, tájékozott, tehetséges ember volt, már fiatalon is fogékony a korabeli haladó társadalmi eszmék iránt: rendszeresen olvasta a polgári radikális Jászi Oszkár és mások hasonló szellemiségű munkáit, de ugyanígy a többek között Jászi és Somló Bódog alapította, majd pl. Pikler Gyula, a jeles jogfilozófus nevéhez is kötődő *Huszadik Század* című folyóiratot. Mindemellett filozófiai érdeklődése és olvasottsága is igen figyelemre méltó volt (autodidakta módon képezte magát). Hagyatékában fellelhető kéziratos anyagai között alapos és részletes bölcseleti, valamint szaktudományos jegyzetek is olvashatók. Többnyire olyan szerzőket jegyzetel-kivonatol, akiknek írásai alapján számára egy pozitivisztikus – tudományosan megalapozott világ – és emberkép körvonalai rajzolódnak ki.[2] A szegedi gimnáziumi érettségit (1909) követően előbb 1910-től Budapesten, majd rövid idő után a Kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemen folytatta és fejezte be az 1912/1913-as tanévben jogi tanulmányait. Ezekben az években a kolozsvári egyetem jog- és államtudományi karán olyan kiváló tudós személyiségek oktattak például, mint a már említett Jászi Oszkár és Somló Bódog. Utóbbi a jogbölcselet, valamint a nemzetközi jog országhatárokon messze túl is nevessé vált, iskolateremtő tudósa, aki *korai* pályaszakaszán a társadalmi fejlődés szükségképpeni, pozitivista irányú, a spenceri szociológia elvein nyugvó nézetét képviselte, ily módon – neokantiánus jogfilozófiai fordulatáig – a magyar századelő progresszív, azaz egy következetes, modern polgári haladásért küzdő jeles nemzedékének tagja. (Lásd ekkortájt a *Nyugat* indulása, Ady föllépése az Új versekkel, a Társadalomtudományi Társaság megalakítása polgári liberálisok, polgári demokraták, szocialisták együttes részvételével, a Társadalomtudományok Szabad Iskolája munkástanfolyamainak indítása stb.).

Az Egyetem kimagaslóan magas tudományos színvonalát jelzi az is, hogy bölcsész karán kitűnő filozófiai gondolkodók egész sora működött: így Bartók György, Pauler Ákos, Palágyi Menyhért. De az oktatói kar további jeles személyiségei voltak pl. Cholnoky Jenő (akinek egykori mestere Lóczy Lajos, tanítványa pedig Teleki Pál), az óceánon túl is nemzetközi hírű író és földrajztudós, továbbá Hornyánszky Gyula klasszika – filológus, pozitivista szociológus, történész, történelemfilozófus, vagy éppenséggel Apáthy István orvos, zoológus, egyben haladó szellemiségű polgári politikus.

„A (magyar) századelő a *világnézetek, az ideológiák* harcának, a sokak számára jellempróbáló 'értékek átértékelődésének' kora: az államegőrző liberalizmus, polgári radikalizmus, szocializmus, marxizmus, újkonzervativizmus – modern szociális kereszténység, feudális-klerikális konzervativizmus, nacionalizmus és

[2] A kéziratos hagyatékból egy kisebb munka nyomtatásban is megjelent: Leimdörfer Imre: *Philosophia Naturalis.* (szerk.: Lendvai L. Ferenc), Áron Kiadó, Budapest, 2007.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 302 2025. 10. 09. 20:02

sovinizmus, antiszemitizmus és más eszmék, nézetrendszerek mérkőznek-versengenek egymással, s ezek közül némelyek – ha az utak tekintetében ugyan nem is –, ám a fő cél, a progresszió melletti elköteleződés kérdésében egymásra találnak. […] 1907 őszére az országban már végbement a társadalmi-politikai-tudományos-bölcseleti értelemben vett *haladás* és *konzervativizmus* erőinek végleges polarizálódása."[3] A föntebb már említett Társadalomtudományi Társaság szabad iskolája nyílt előadás- és vitasorozatot indított, mely többek között a század eleji magyar értelmiség *szellemi útkeresését* jelezte.

Ez a századfordulós pezsgés, a század első másfél évtizedét jellemző szellemi reneszánsz volt a fiatal egyetemista, Leimdörfer Imre gondolatvilága formálódásának közege. Jászit ugyan személyesen nem hallgatta, de eszmeileg azonosult vele, annak művei és a *Huszadik Század* folyóirat példányai otthoni könyvtárában megvoltak, ahogyan Cholnoky Föld és Élete több kötetes munkája is. Világnézetének alakulásában erős nyomokat hagyott az is, hogy doktori oklevelének átvételét követően az akkori szokásoknak megfelelően egyéves „önkéntes" katonai szolgálatra sorolták be, történetesen egy bécsi k.u.k. ezredbe. Mire azonban leszerelt volna, kitört a Nagy Háború, s hamarosan eme osztrák alakulatban a szerb, majd az észak-olasz fronton harcol és sebesül meg. Gyógyulása után hadügyminisztériumi hivatalt lát el, már nem vezénylik vissza seregéhez. Leszerelése után katonai kiskönyvébe bejegyezték: sem párttag, sem vöröskatona nem volt. Hitt egy igazságos és demokratikus új Magyarországban, s mivel úgy vélte, hogy majd abban az új rendszerben a jogi ismeretei aligha lesznek kamatoztathatóak, egyénileg képezte magát, tanárnak készült. Természet- és társadalomtudományi, politikai, filozófiai, esztétikai nézetek, tanítások felé összpontosult figyelme, de tájékozott volt a művészetek és vallások területén is.

Fiatalabb éveinek tanulmányai és életélményei tükrében talán nem meglepő, hogy később, Mezőberényben folytatott ügyvédi munkássága során közeli kapcsolatba került a helyi szociáldemokrata párt vezetőivel – akik javarészt német nemzetiségű parasztemberek voltak –, s eszmei és anyagi támogatást is nyújtott számukra. Nem lépett be a pártba. Zsidó – amúgy házassága előtt református hitre áttért – emberként úgymond nem akart nekik ezzel ártani. Azonban az ország 1944. március közepi megszállása után, alig tizenegynéhány nappal baloldali politikai tevékenysége miatt letartóztatták, és a Zemplén megyei Ricsére (Sátoraljaújhely közelében) internálótáborba vitték. Innen már 'mégiscsak zsidó'-sága miatt emelték ki a foglyok közül, és deportálták Auschwitzba. Soha sem tért vissza. Feleségével egy Zöldkereszt vezető védőnővel (Soós Róza) Mezőberényben kezdték el közös életüket. Viszonylag kései házasság volt ez. Az asszony egy Sarkad környéki nyolcgyermekes, egyszerű, református hitű keresztyén parasztcsaládból származott, de ő és minden

[3] Hell Judit: Kékharisnyák? „Női szörnyetegek?" Néhány adalék az egyetemes és magyarországi nőtörténeti kutatásokhoz a nőképzés területén. *Hős/nő/történetek. Acta Universitatis De Carolo Eszterházy Nominatae. Sectio Litterarum.* Líceum Kiadó, Eger, 2023, 134–135.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 303 2025. 10. 09. 20:02

testvére – a családfő igyekezete eredményeképpen – szakmát szerzett. Apja aligha számíthatott az ínséges világban saját földterületre, hogy gazdálkodói munkából éljen meg, ezért a k.u.k. hadseregben maradt továbbszolgáló katonaként. Később a Hadügyminisztériumba került. A négy fiából kettő viszonylag magas rendfokozatig jutott el a hadseregben, mindkettő ugyancsak továbbszolgálóként. Egyikük Budapesten, szintén a Hadügyminisztériumban helyezkedett el, neki egyébiránt fontos szerepe volt gondolkodónk anyagilag kritikus élethelyzeteinek pozitív irányú alakulásában. Leimdörfer Imre házasságából 1937-ben egyetlen gyermek, Ferenc született, aki édesanyjának köszönhetően erős vallásos szellemben nevelkedett. Felsőbb osztályos évei alatt szívesen és örömmel segédkezett a pestszentlőrinci istentiszteleteken lelkipásztoruk mellett. (Első lakhelyükön, Mezőberényben a református, a „magyar templomba" jártak. Mezőberény három nemzetiségű volt: egykor betelepített német evangélikusok, szlovák vagy ahogy mondták, tót evangélikusok, és magyar kálvinisták lakták, kölcsönösen toleráns légkörben.) Alapfokú iskolai tanulmányai lezárásakor konfirmációban részesült.

Lendvai a szülői házból a kálvinista református vallásosságot (jelesül kötelesség- és hivatástudat, szigorú munkaethosz), a politikai baloldaliság szellemiségét (szabadság, igazságosság, demokrácia) és a toleráns gondolkodást örökölte. (Az édesanya, aki fiát annak elemi iskolai évei alatt, egészen a kemény 50-es évek elejéig fakultatív hittanórákra járatta, 1945-ben belépett a Kéthly Anna nevével is fémjelzett Magyar Szociáldemokrata Pártba, ám annak a Magyar Kommunista Párttal való „egyesülése" miatt az új politikai szervezetnek már nem lett tagja.) „Ilyen előzmények után, amióta az eszemet tudom – nyilatkozta Lendvai – szociáldemokratának tartottam magam."[4]

Örökölt még rendíthetetlen emberi tisztességet, olthatatlan tudásvágyat, a könyvek szeretetét, igaz, apjától csak közvetetten, hiszen kora gyermekkorában, hétévesen elveszítette őt. És bizony, évtizedekig tartó egzisztenciális nélkülözésekben is része volt. Budapestre költözésük előtt Mezőberényben eladták lakrészüket, 1944 késő tavaszán, „miután apját letartóztatták, s amikor már nem volt miből élniük" – nyilatkozza egy helyütt.[5] Ez a szellemi örökség és tapasztalat szervesen beépül majd a későbbi filozófus gondolkodó értékrendjébe, világlátásába.

Apja elhurcolása után, még időben, a vidéki zsidóság gettósításakor, egyik nagybátyja menekíti őt és édesanyját Pestszentlőrincre, ahol akkoriban anyjának szülei, testvérei éltek. Itt kezdi meg elemi iskolai tanulmányait 1944 őszén, de hamarosan már kicsit távolabbi kerületben, Zuglóban, egy bérház óvóhelynek alakított pincéjében éli át – tudósít egyik rövid önéletrajzában – az oroszok ál-

[4] Itt egyik levélbeni magánközlése nyomán idézzük, de tartalmilag ugyanezt több alkalommal is megismétli egyéb szóbeli és írásos megnyilatkozásai során.

[5] Interjú Lendvai L. Ferenccel, a Miskolci Egyetem BTK emeritus professzorával. *Publicationes Universitatis Miskolcinensis, Sectio Philosophica*. 2, 2011, 285. (Az egykori interjú készítője Horváth Zita, miskolci történész, de csak beszélgetőtársként jegyzi magát: H. Z. monogrammal.)

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 304 2025. 10. 09. 20:02

tal már gyűrűbe zárt Budapest ostromát.[6] A főváros felszabadítása után röviddel, édesanyjával visszatérnek Mezőberénybe, abban reménykedve, hogy az elhurcolt családapa egyszer majd oda hazatér. Az általános iskola első öt osztályát szülővárosában járja, az utolsó hármat azonban a fővárosban végzi el. Anyjával ugyanis visszaköltöznek a rokonokhoz, nem akarván – elvi okokból – abban a mezőberényi, számukra kiutalt házban élni, ami egy, a háború után kitelepített sváb családnak volt egykori tulajdona.

1.2. Középiskolai és egyetemi tanulmányok

Már az elemi iskolai évek alatt rengeteget olvas: figyelemre méltó módon végigveszi a Tolnai tíz kötetes *Világtörténelmé*t, ezt az apja könyvtárából való, nagyjából-egészében négy ezer oldal terjedelmű, szakmailag nagyon igényes tudományos ismeretterjesztő művet, és a szintén több kötetes Cholnoky-féle földleírását. A történelem és a földrajz iránti szüntelen érdeklődése ekkor alapozódik meg.

Hosszadalmas győzködés ellenére gimnáziumban folytatja tanulmányait (iskolájának igazgatója szakközépiskolát javasolna számára), s a pestszentlőrinci gimnáziumban, annak ellenére, hogy – elmondása szerint – a nyomor szintjén éltek, s hogy akkor már apja sem élt, mint „egyéb" származású tanuló számára igen magas tandíjat állapítanak meg. Anyja szerény védőnői fizetése ezt nem tudta volna fedezni, így az egyik, ezredesi rangra jutott nagybátyja vállalja magára a költségeket.[7]

A tehetséges és éles elméjű gimnazista fiatalember tudatosan készül értelmiségi pályára. Érdeklődési köre széles: a föntebb említetteken kívül irodalom, színház, filmművészet egyaránt vonzza. Tizennyolc évesen önmaga kedvére, és persze egy darabig asztalfiókja számára ír filmkritikákat, egyebek között elemzői, stilisztikai- és íráskészségeinek fejlesztésére. A filmek iránti rajongása hajlott korára is megmaradt. Ebben az időszakban változtatta meg családi nevét is, Leimdörferről Lendvaira: magyar szerzőként magyar névvel kívánt publikálni. Nagyjából másodikos gimnazistaként kerül kezébe egy filozófiai kötet a felvilágosodás korából: Diderot *Válogatott filozófiai művei*. A francia szerzőnek is szerepe volt abban, hogy noha fokozatosan, de végül gyökeres változás ment végbe a fiatal középiskolás világnézetében, ő maga nagyjából ezektől az évektől datálja vallásosságának megingását, és végül majd – a deizmuson át – istenhitének teljes elveszítését is. Mindazonáltal munkamoráljában, teljes emberi-szellemi habitusában megmaradnak korábbi keresztyén szellemiségű neveltetésének mély lenyomatai. Már hivatkozott életinterjújában számol be arról, hogy egy nagyon súlyos autóbaleset elszenvedése után, amit csodával határos módon túlélt, első gondolata az volt: „Úgy lát-

[6] Lendvai L. Ferenc: *Lendvai L. Ferenc. Napút.* (Hatvankilenc jeles hetvenes. Tematikus folyóirat szám.) 2006/10. (8. évf. 10. szám). http:// www.epa.oszk.hu/03900/03995/00020/pdf/ Letöltés dátuma: 2025. január 3.

[7] Uo.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 305 2025. 10. 09. 20:02

szik, Istennek még valamilyen szándéka van velem, azért nem hagyott meghalni."[8] Ez a kálvini predestinációs tanítás korábbi bevéső désének szinte önkéntelen felidézése volt akkor.

A középiskola elvégzése után történelem-földrajz szakra szeretett volna jelentkezni, ám e szakpárosítás csak Debrecenben indult, ő viszont Budapesten kívánt maradni.

Így tehát magyar-történelem szakra felvételizett az ELTE bölcsész karára. Szerencséjére épp 1956-ban, hiszen sem előtte, sem utána egy évvel ez nem sikerülhetett volna neki. Ám a nagypolitika váratlan fejleményei (SZKP XX. Kongresszusa) folytán most igen. A felvételi vizsgán remekül teljesített, későbbi tanára, Szabad György professzor már akkor felfigyelt alapos felkészültségére. Az '56-os forradalom kitörése szakította meg éppen, hogy megkezdett egyetemi tanulmányait. Az októberi eseményekben lelkes fiatalként vett részt, s csak kevésen múlott, hogy végül nem kapott fegyvert kezébe. „Sztálint masszívan gyűlöltem, jobban, mint Hitlert – emlékszik vissza –, mert egész életünket megkeserítette, és ezt akkor már át tudtam élni."[9] Számára és nemzedéke számára 1956 valódi, felejthetetlen, a maga valójában generációképző, kohorsz élmény volt. Amíg október 4-e után 1957 márciusáig az oktatás szünetelt, hónapokig Homéroszt olvasott.

Másodéves korában, amikor – a Lenin Intézet megszűnésével – a budapesti tudományegyetemen újraindult a filozófia szakos oktatás, harmadik szakként fölvette a filozófiát is. (A Lenin Intézet véglegesen 1957 szeptemberében szűnt meg, de az ott működő filozófia szak elsőként, már 1957 tavaszán az ELTE bölcsész karához került, míg a Marxizmus-leninizmus ill. az Orosz nyelv szak csak ezt követően.) A filozófia szak épp ekkortól, Lendvai beiratkozásakor, az 1957/58-as tanévtől lett öt évfolyamos képzéssé.[10]

Mesterei között életútinterjújában[11] a magyar szakon a neves szlavistát, Török Endrét említi – Dosztojevszkij próféciájáról és az orosz forradalomról szóló szakdolgozatát nála készítette –, és a szintén kiváló Bóka László irodalomtörténészt, ismert Karácsony Sándor tanítványt, egyben a harmadik *Nyugat*os nemzedék tagját, továbbá Fábián Pál nyelvészt, az Édes Anyanyelvünk folyóirat szerkesztőjét. Történész oktatói közül a már említett Szabad György nevét emeli ki, de több alkalommal is említést tesz utóbb híressé vált évfolyamtársáról, barátjáról, a történész Engel Pálról is. Mivel gondolkodónkat egy idő után már a történelem is főként a filozófia nézőpontjából érdekelte, e szakján záródolgozatát Urbán Aladárnál, valójában filozófiai témából – Rousseau, Robespierre és a francia forradalom

[8] Interjú Lendvai L. Ferenccel… (H. Z.) uo. 287. *Publicationes Universitatis Miskolcinensis, Sectio Philosophica* XVI. 2011/2.

[9] Interjú Lendvai L. Ferenccel… (H. Z.) uo. 286.

[10] LICSKÓ György: Az egykori Lenin Intézet és filozófia szakos diákjai az 1956-os forradalom időszakában. *Múltunk.* 2010/2., 105–121.

[11] Interjú Lendvai L. Ferenccel… (H. Z.) uo. 288–291.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 306 2025. 10. 09. 20:02

– védte meg. Filozófia szakdolgozata Arisztotelész etikájáról szólt (Simon Endréhez írta), de elkészült munkájával maga sem volt igazán elégedett. Ezt, szemben az előző kettővel, utólag nem is publikálta. Filozófia oktatói közül Erdei László hatott rá Hegel dialektikájával. Sajnálatos módon csak igen kevés alkalom adódott rá, hogy akkoriban a nagyobb formátumú személyiségeket, Márkus Györgyöt, Heller Ágnest vagy Munkácsy Gyulát hallgathatta volna.[12] Hellert, miként annak első férjét, Hermann István esztétikatörténészt, Almási Miklós esztétát a szemeszter végén, 1958 nyarán a *forradalom* alatt tanúsított magatartásuk miatt egyetemi katedrájuktól megfosztották. Ugyanekkor a már a nemzetközi kommunista mozgalomban is ismert és igen nagy tekintéllyel bíró Lukács Györgyöt, a neves marxista filozófust és ideológust, a Lukács-iskola (Budapesti Iskola) vezető személyiségét is föntebb említett tanítványaival (Heller, Hermann, Márkus, Fehér, Vajda, Almási) együtt eltávolították. Lukácsot ekkor immár másodszor állította célkeresztbe a Párt (előzőleg a Rákosi vezette MDP és benne Révai József, az akkori kulturális élet teljhatalmú irányítója indította meg a „vitát", valójában egy pert 1949-1950-ben, épp Rajk letartóztatása ill. kivégzése idején), aki Lukács nézeteit – értsd: új, szocialista népi demokráciát népfrontos úton, proletárdiktatúra nélkül felépíteni – szovjet támogatással és moszkovita buzgóságtól fűtve „antimarxistának" bélyegezte. Lukács, az ideológus számára ekkor nem maradt okosabb alternatíva, mint hogy a párt előtt „önkritikát" gyakoroljon. *Eddigre* a háború előtti *polgári* filozófia nemzedékeinek neves tagjait sorra lenyugdíjazták, egyetemi, akadémiai státusaiktól megfosztották (az 1901-ben létrehozott Magyar Filozófiai Társaság – megtagadván a pártutasításra felveendő Révai József taggá választását – 1948-ban jobbnak látta önmaga feloszlatását), ezzel hihetetlen károkat és mélységes törést okozva a hazai bölcseleti életben. Több, mint negyed századnak kell eltelnie ahhoz, hogy az ELTE Filozófiatörténet Tanszékének kutatócsoportja az 1970-es években visszanyúljon a gyökerekhez, és színvonalas, vaskos tanulmánykötetekben mutassa be a *magyar* kultúrtörténet szerves részét képező *hazai polgári filozófiai gondolkodás* jelentősebb szerzőit a századelő, majd a világháborúk közötti időszak tekintetében. Különösen a huszadik század eleji filozófiai reneszánsz progresszív eszmeiségű alkotói állnak az elemzések fókuszában, igaz, még erősen a marxista filozófiatörténet írás megközelítésében.[13] Lendvai és kutatótársai később, az ezredfordulón a magyar, 20. századi bölcselet történetének ábrázolásában már teljességgel mellőznek bármely politikai szempontú elvárásnak való megfelelőséget.[14]

[12] Interjú Lendvai L. Ferenccel…. (H. Z.) uo. 288–290.

[13] Kiss Endre – Nyíri János Kristóf (szerk.): *A magyar filozófiai gondolkodás a századelőn*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1977.; Hermann István (szerk.): *A magyar filozófiai gondolkodás a két világháború között*. Kossuth Kiadó, Budapest, 1983.

[14] Hell Judit – Lendvai L. Ferenc – Perecz László: *Magyar filozófia a XX. században. I-II*. Áron Kiadó, Budapest, 2000, 2001.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 307 2025. 10. 09. 20:02

2. Az oktatói és kutatói pályán

2.1. A budapesti éra: egyetemi katedrán, kutatóintézetben, a tudományos közéletben

Lendvai gyakorlótanításai egy budapesti, elit jellegű általános iskolában és egy gimnáziumi osztályban az utolsó tanévében remekül sikerültek. Ha azt az utat választja, élmény számba menő órái révén bizonyosan ott is nagyszerű tanárszemélyiség vált volna belőle.

Ám ő egyetemi oktatóként szeretett volna tovább haladni, s egy váratlanul megnyíló lehetőségnek köszönhetően 1961-ben, végzős évfolyamos hallgatóként a budapesti orvosi egyetemre került gyakornoki, majd tanársegédi állásba. Fiatal oktatókra volt szükség, akik tudnak Tudományos szocializmus tárgyat tanítani. Filozófiát jobban szeretett volna, de még az otthonról hozott *szocialista* politikai elköteleződése okán ez a feladat sem volt idegen számára. A kádári konszolidáció korai hatvanas éveiben a tananyag merev, dogmatikus, a marxi nézeteket végletesen leegyszerűsítő megközelítése már nem volt kötelező érvényességű elvárás. Az általános orvosi kar hallgatóinak kimagasló szintű általános műveltsége, később a filozófia tárgy iránti érdeklődése pedig egy évtizeden át, mintegy kárpótlásul, inspiráló volt a számára. Időközben sikeresen felvételizett egy dramaturg-képző iskolára – végzés után a győri színházban kínálták volna hellyel –, s így csaknem elszippantotta őt a művészi alkotói közeg a tudományos pályáról. Hogy mégis maradt, annak köszönhető, hogy az orvosi egyetemen ismét csak egészen váratlanul filozófia oktatói feladatok végzésére nyílott lehetősége. Ennek azonban nélkülözhetetlen feltétele volt (minden egyetemen), hogy korábbi KISZ-tagként belépjen a pártba, az MSZMP-be. Ez a lépés ugyan – mint élettörténeti interjújában hangsúlyozta – „egzisztenciális okokból történt, de legalább nem meggyőződése ellenére, mint némelyeknél."[15]

Tíz év múltán, 1971-ben kerül át az ELTE Bölcsészettudományi Karára. Itt Aczél György javaslatára – nos, egy jellemző példa a felsőoktatás közvetlen, napi szintű pártpolitikai irányítására – új profilt adnak az eléggé jellegtelen Filozófia Tanszéknek: egy teljes Intézetet, egy karakteresebb tanszékcsoportot hoznak létre. Ezek: Filozófia I. (lényegében Dialektikus materializmus), Filozófia II. (Történelmi materializmus), Filozófiatörténet, Logika, Esztétika. Az oktatási egységek élén Szigeti József, Lukács József (alias Lukács 'Juszuf') , a canossát járt – önkritikai fordulatát már megtett Hermann István, Erdei László és a kiváló Zoltai Dénes álltak. Lendvai mint fiatal adjunktus a Filozófia II. tanszékre került, amelynek tanszékvezető professzora Lukács József volt. Lukács a mindmáig neves *Világosság* alapító főszerkesztőjeként is munkálkodott, és mint ilyen, „egy rendkívül nagyvonalú, toleráns, nyitott politikát folytatott, nagyon sok ember kezdte ott a publikációs pályafutását, olyanok, akik másutt nem publikálhattak volna" – emlékezik meg

[15] Interjú Lendvai L. Ferenccel… (H. Z.) *Publicationes Universitatis Miskolcinensis, Sectio Philosophica*, XVI. 2011/2. 291–292.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 308 2025. 10. 09. 20:02

róla Lendvai.[16] A valláskritika és vallástudomány terén már korábban elismertté vált Lukács József lett továbbá az MTA Filozófiai Intézet (később Kutatóintézet) igazgatója, aki már folyóirat-szerkesztőként elkezdett nyitni az egyházak felé, és az Intézet kutatási profilját a *marxista-keresztény dialógus* megkezdésében és folytatásában jelölte meg. Tudós kollégánk, aki előbb csak másodállásban dolgozott az Intézetben, a valláskutatás és a párbeszéd terén a protestáns vonalat vitte. Visszautalva korábbi, gyermek- és serdülőkori mély vallásosságára, azt mondhatjuk, rászabott, adekvát feladat volt ez számára.

Világnézeti értelemben összefoglalóan ezen évekről a következőképpen emlékezik meg: „Addigi életélményeimből azt a következtetést vontam le, hogy az *igazi* marxizmus (nem az, amit oktattak nekem) nyilvánvalóan a helyes világmagyarázat, a szocializmus pedig igazságos társadalmi rendszer. Ebben a szellemben (és Lukács György híveként) tanítottam a filozófiát a diploma után, előbb a budapesti orvostudományi egyetemen, majd a bölcsészkaron."[17]

Lendvai igen termékeny szerző, publikációinak listája csaknem húsz gépelt oldalt tesz ki. Fiatalon, adjunktusi éveiben már több jelentős munkája is megjelenik. Igen alapos, mintegy 220 oldal terjedelmű, a vele máig töretlen barátságban álló Nyíri Kristóffal közösen írott, a Kossuthnál megjelent egyetemes bölcselettörténeti munkája, *A filozófia rövid története*. *A Védáktól Wittgensteinig* (szakmai körökben népszerűen 'a fau vé'-ként emlegetik). Ez 1973-ban készült el, a nevezetes filozófus-per évében, amikor Helleréket – a Budapesti Iskola tagjait – a politikájában épp bekeményítő Párt elbocsátja állásaikból, gondolkodásukat antimarxistának bélyegezve, s nyilván nem függetlenül attól, hogy közös, korcsulai nyilatkozatukban mindannyian elítélték a Prágai Tavasz eltiprását. Akkor tájt megfigyelték, vegzálták őket, s pár év múltán, 1977-ben „megengedték" számukra, hogy véglegesen külföldre távozzanak. A filozófiai szakma azonban reformokat sürgetett, ezt jelzi a fent említett könyvnek pusztán a megjelentetése is a Kossuth Kiadónál. (A munkát azóta több kiadásban is, 1995-ig további négy alkalommal publikálták.) Kétségtelen tény, hogy a Lukács-iskola önmagától is feloszlott volna, ill. fel is oszlott, a tanítványok ugyanis valóban egyre messzebbre kerültek, majd végleg eltávolodtak a marxista nézeteket valló kései Mesterüktől. Nem így Lendvai (és az '56-ban Angliába emigrált neves baloldali filozófus Mészáros István), akinek kutatói pályáján figyelme egyre elmélyültebben irányult *Lukács György* munkásságára (igaz, *teoretikus* szempontból a fiatal pre-marxista Lukács munkáit ő is jóval nagyobbra értékelte, kifejezetten eredetinek tartotta). Nem véletlen pl., hogy 1984-ben egy francia kiadónál megjelent Filozófusok Szótárában a megfelelő Lukács-szócikket

[16] Interjú Lendvai L. Ferenccel…(H. Z.) uo. 293.

[17] Lendvai L. Ferenc: *Lendvai L. Ferenc. Napút.* (Hatvankilenc jeles hetvenes. Tematikus folyóirat szám.) 2006/10. (8. évf. 10. szám). http:// www.epa.oszk.hu/03900/03995/00020/pdf/ Letöltés dátuma: 2024. december 10.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 309 2025. 10. 09. 20:02

ő írhatta meg.[18] Csaknem egy évtizeddel később, 2003-ban a Magyar Virtuális Enciklopédia részéről szintén őt éri e megtiszteltetés.[19]

Az 1970/80-as évek fordulóján meghívást kap és Ancsel Éva szakmai-baráti javaslatára el is fogadja a *Társadalmi Szemle* szerkesztőbizottsági tagságára vonatkozó meghívást. Történelmi-politikai témákban az akkoriban megkívántnál mérsékeltebb álláspontot képviselt.

Emellett rendszeresen publikál aktuális közpolitikai témákról a *Világosság*ban: a híres, 1943-as Szárszói Konferenciáról, Magyarország helyéről Európában, gazdasági és társadalmi viszonyainkról, az ún. két kultúráról, a nőemancipáció kérdéseiről, a keresztény-zsidó párbeszédről stb.

A késő hetvenes - nyolcvanas években teljesedik ki a filozófiai kutatóintézetben Lukács József mellett dolgozva a marxisták – hívők közötti párbeszéd, s ennek során Lendvai kiváló egyházi személyiségekkel, egyháztörténészekkel, teológiai gondolkodókkal ismerkedik meg. Visszaemlékező interjújában a katolikus Nyíri Tamás, az evangélikus Pröhle Károly, valamint Fabiny Tamás, a reformátusok közül Bolyki János, Vályi-Nagy Ervin, Ladányi Sándor, Bucsay Mihály nevét említi, és a történész Benda Kálmánét. 'Pröhle Karcsi bácsiról' mindig csak superlativusokban szól, aki emberileg is kiváló volt. Ugyancsak Lukács József volt az, aki egyébiránt Karácsony Sándor munkásságára is felhívta filozófus kollégánk figyelmét. E hatás egyik eredményeként kandidátusi disszertációját a neveléstudós és filozófus Karácsonyból írja meg „*Protestantizmus és magyarság címmel*" 1980-ban, és egy további önálló monográfiát is készít róla.[20] A *Protestantizmus, forradalom, magyarság című tanulmánykötetben szintén szólt a jeles gondolkodóról, miként a francia és az orosz forradalomról is.*[21] S ha már Karácsony: a teljesség kedvéért ne feledjük kiemelni Lendvai igen kiváló, alapos filológiai munkán nyugvó szerkesztői-szöveggondozói teljesítményét se. Ennek egyik bizonyítéka, hogy később megjelenteti a kényszernyugdíjazás alá került pedagógus-nevelésfilozófusnak, Karácsonynak az 1948 után már ki nem adott, kész vagy csak sajtó alá rendezett, válogatott tanulmányait,[22] részletes élet- és pályaképpel, az egyes tanulmányokhoz kapcsolt alapos értelmező jegyzetekkel, fogalom-magyarázatokkal, összességében több, mint 300 oldal terjedelemben.

Nem sokkal a valláskutató Lukács József halála után gondolkodónk, a Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai Intézetének főállású tudományos igazgatóhe-

[18] Lendvai L. Ferenc: *Lukács György 1885-1971.* In D. Huisman – J-F. Braunstein (éd.): Dictionnaire des philosophes, K–Z, Presses Universitaires de France, Paris, 1994. 1650–1651.

[19] Lendvai L. Ferenc: *Lukács György – fiatal Lukács –marxista Lukács.,* Magyar Virtuális Enciklopédia. http://www.hunfi.hu/nyiri/enc/1enciklopedia/fogalmi/filoz/lukacs_gyorgy.htm. Letöltés dátuma: 2024. december 10.

[20] Lendvai L. Ferenc: *Egy magyar filozófus: Karácsony Sándor.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993.

[21] Lendvai L. Ferenc: *Protestantizmus, forradalom, magyarság.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1986.

[22] Lendvai L. Ferenc: *Magyarság és nevelés.* Áron Kiadó, Budapest, 2003.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 310 2025. 10. 09. 20:02

lyettese lesz 1988-tól 1989-ig, a tisztség megszűnéséig. Ugyanitt ’89-től főmunkatársként dolgozik tovább 1993-ig, megtartva az ELTE-n másodállásban docensi státusát. Intézeti évei alatt kiterjedt és értékes *nemzetközi kapcsolatokat* épít ki mind a filozófiai szakmában, mind teológiai-vallási vonatkozásban. Az MTA Filozófiai Bizottsága szakmai folyóiratának, a *Magyar Filozófiai Szemlének* 1983–1999 között felelős, majd főszerkesztője, munkájába igen sok időt és energiát beletéve. Kiemelendő, hogy a redaktori szakmában is profi volt: elmondása szerint anno Nyíri Kristóftól sajátította el az ehhez szükséges ismereteket és készségeket. Hasonlóképpen – rövid ideig a Szemlével párhuzamosan – nagy elánnal és önzetlenül végzi ugyanilyen jellegű munkáját a ’90-es évek elejétől a *Publicationes Universitatis Miskolcinensis, Sectio Philosophica* köteteit illetően is.

Jelen tanulmányban legalább röviden meg kell említenünk azt az életre szóló kollegiális, szerzőtársi és baráti kapcsolatot is, amely Lendvai és Kelemen János (a neves Dante-kutató, ill. a nyelv- és analitikus filozófia irányába forduló) professzorok között fennállt. Mindketten nagyjából egy azon időszakban kerültek a bölcsészkar Filozófia II. tanszékére, és dolgoztak együtt húsz éven keresztül, (1970/71–1992). Hozzávetőlegesen egy évtizeden át az MTA kutatóintézetében is kollégák voltak (1977–1989).[23]

Lendvai az 1989-es hazai rendszerváltással hosszú ideig politikailag nem tudott azonosulni, az akkori ellenzéki csoportosulások egyikében sem vett részt. Mindvégig – ahogyan e tekintetben szellemi példaképe, Lukács György is – állhatatosan hitt ugyanis egy *ember arcú, megreformálható, autentikus, demokratikus és életképes szocialista* berendezkedésben. (Egy ilyen átfogó és mélyreható reformra – mint ismeretes – Kádár készen állt volna közvetlenül Gorbacsov hatalomra kerülése után, 1985-ben. Erre azonban különböző okokból idejében nem kerülhetett sor.) Úgy látta, hogy Kádár hatalomból való kiszorítása után az MSZMP által – noha túl későn – meghirdetett „kibontakozás és megújulás” modell: a piacgazdaság felé való nyitás (Grósz, 1987 júniusában miniszterelnök fellépésével), ill. a ’89 márciusában bejelentett többpártrendszerre való áttérés, tehát egy gazdasági és politikai reform elegendő lesz a szocializmus hazai működésének megújításához. (Ismeretes azonban, hogy addigra Grószt párttársai, belülről, formálisan megbuktatják.) A párton kívül szervezkedő, összetételében igen heterogén demokratikus ellenzék fellépése, és végül az ellenzéki kerekasztal megszervezése – akkori nézete szerint – a már megindult jó irányú folyamatok szétzilálását, és egy *valóban demokratikus szocializmus* formálásának minden esélyét megszüntette. Ám a világtörténelmi jelentőségű nemzetközi folyamatok katalizátorként hatottak a szocializmus rendszerének felszámolásához: gondoljunk csak a keleti blokk országaiban megvalósuló demokratikus átalakulásokra, ill. Gorbacsov (és peresztrojkájának) államcsőddel való megbuktatására, majd 1990/91-re, a Szovjetunió szétesésére. Lendvai az

[23] Kelemen János – Lendvai L. Ferenc: *A marxista–leninista filozófia alapjai.* Kossuth Kiadó, 1979.; A könyv újabb kiadásai: Tankönyvkiadó, Budapest, 1984, 1986, 1987.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 311 2025. 10. 09. 20:02

első itthoni szabad parlamenti választások kiírásától, ill. az új országgyűlés megalakulásától (1990 május) kezdve másfél évtizeden át semmilyen közéleti szereplést, közpolitikai megnyilvánulást nem vállalt: „A fordulat véglegessé válása után úgy döntöttem, hogy aki alapvető kérdésekben ekkorát téved, az ne szóljon hozzá közéleti kérdésekhez. Így hát hallgattam, mert a damaszkuszi útra végképp nem akartam rálépni. Ez a hallgatás tizenöt évig tartott" – írja egyik magánjellegű levelében. Arról a felismeréséről, hogy tehát történelmileg túl nagy volt a tévedése, egy rövid önéletrajzi írásában is kitér. Sommásan a következőket írja: „Magát a rendszerváltást mint a szocializmus megreformálására irányuló illúziónak a bukását, s ilyenként viszont mint történelmi szükségszerűséget fogadtam el."[24] Csak később, 2005-től csatlakozik Mihancsik Zsófia felkérésére, a klasszikus liberális demokráciák értékrendjét képviselő, közpolitikai témákat elemző *Galamus* blog állandó szerzőinek csoportjához.[25] Az egykori szerzői gárdán belül (és mai is) nagyjából egy Tony Blair jellegű szociáldemokrata eszmei-politikai vonalat képviselt.

A lutheranizmus közép-európai szerepéről folytat kutatásokat a kelet-berlini Humboldt Egyetemen, de facto a teológiai karon 1988-ban, majd 1989-ben a lipcsei egyetem filozófiai fakultásának vendégeként a Deutsche Büchereiben, 1990 nyarán pedig Erfurtban az evangélikus egyház akkor már legálisan tartott szemináriumain vesz részt. Lipcsébe már úgy érkezett, hogy akkorra a berlini falat megnyitották, és közvetlen, lelkesítő- fölemelő élményeket szerezhetett a nevezetes Nikolaikirche hétfő esténkénti „békeimáin" és csendes tömegtüntetésein a Stasi (állambiztonság) és az NDK pártállami berendezkedése ellen. Akkor még a kelet-német demokratikus értelmiség egy része is hitt abban, hogy a '89-es fordulat lehetővé teszi egy valóban demokratikus szocializmus kísérletét az önállónak megmaradó NDK-ban (holott a Nyugat politikájában már erősen kirajzolódott az egységes Németország koncepciója és helye a közös Európa-Házban). Lendvai 1996-ban, Közép-Európa-könyvének 1996-os Utószavában ezen évekre visszatekintve már egyértelműen illúziónak minősítette a kelet-német demokratikus szocializmus álmának is a megvalósíthatóságát.[26]

1988/89-ben két nemzetközi tudományos szervezetnek lesz tagja: az Association Internationale des Professeurs de Philosophie magyarországi tagozatát is létrehozva, és bekapcsolódik az Internationale Johann-Gottlieb-Fichte-Gesellschaft munkájába. Néhány év múlva fölveszik az Internationale Hegel-Gesellschaft és az Internationale Georg-Lukács-Gesellschaft tagjai sorába, és e keretek között számos konferencia előadója is. További nemzetközi testületeknek támogatójaként is tevékenykedik: ilyenek pl. a Gesellschaft für Forderung christlich-marxistischen

[24] *Napút.* LENDVAI L. Ferenc. http://www.epa.oszk.hu/03900/03995/00020/pdf, 2006/10. 2025. január 3.

[25] Niedermüller Péter, Galamus napi közéleti reflexiók, http://www.galamus.hu/index.php?option=-com_content&view=category&id=83, Letöltés dátuma: 2024. december 10.

[26] Lendvai L. Ferenc: *Közép-Európa koncepciók.* Áron Kiadó, Budapest, 1997, 282.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 312 2025. 10. 09. 20:02

Dialogs, és Kairos Europa Ökumenische Bewegung. Eme aktivitások egyben jelzik több évtizedes fő kutatási-filozófiatörténeti érdeklődését. Választott tagja lesz az Akadémia Közgyűlésének (2001–2004), az Akadémia különféle szakmai bizottságainak, így pl. 1995–2000 között az Akadémia Doktori Tanácsának.

2.2. Miskolcon. Egyetemi szakalapítás, iskolateremtő munkásság, akadémiai közélet

Az MTA Filozófiai Kutatóintézetében megszüntetésre került a tudományos igazgató-helyettesi poszt, és a további néhány évben Lendvai munkatársi minőségben sem érzi ott igazán jól magát. Nincs közös kutatási program, nincs csapatmunka, valódi teljesítményeket is csak páran tudnak felmutatni. Noha Pécsre és Debrecenbe is hívják, 1993-ban Miskolcot választja, lakhelyéül is. Érkezésekor épp hogy már fölállt az új Bölcsészettudományi Intézet, és nagy céljára, a Karrá válásra készülődik. Új tanszékek, szakok létesülnek. A Filozófia Tanszék a korábbi években már működött, az Egyetem különféle szervezeti egységeinek kötelékében, most az új Intézetben folytatja munkáját. A Hársing László professzor vezette tanszék hajója azonban személyi okokból adódóan – váratlanul léket kapott, és Lendvai tanár úrnak igen rövid idő múlva a tanszékvezetői feladatok ellátásával kell foglalkoznia (1993–2001), miközben másodállásban még az ELTE-n is oktat. Szervezi a bölcsészeti mellett, a más karokra való átoktatást egy már a rendszerváltás utáni légkörben megújított tematikák bevezetésével, de a legnagyobb feladat a filozófia szak akkreditáltatása (1992): a szak tanrendjének, követelményrendszerének, tananyagainak kidolgozása, az oktatói állomány bővítése jobbára budapesti oktatók meghívásával, könyvtári és folyóirat állomány létesítése. Rövidesen egy újabb, a Filozófiatörténet Tanszék is megképződik, onnan Nyíri Kristóf és Fehér M. István professzorok kapcsolódnak be az előkészítő munkálatokba. (Tanszékének neve ekkortól Társadalom- és Tudományfilozófia Tanszék.) Egyben folytatja, kiszélesíti a Hársing professzor által indított tudományos kutatási projektet, a magyar polgári, dualizmus korabeli filozófiai tradíciók feldolgozását, minden ideológiai megközelítéstől mentesen. Ekkoriban, 1994-ben védi meg akadémiai doktori disszertációját *Közép-Európa koncepciók. Esettanulmány a történetfilozófia és a filozófiai földrajz területéről* címmel, és szerzi meg habilitált doktori címét. Immár professzorként lát neki a Filozófiai Doktori (Társadalom- és erkölcsfilozófia „A”- típusú) Program kidolgozáshoz és engedélyeztetéséhez (1998–2002), azt követően a Miskolci Egyetem Filozófiai Doktori Iskolájának sikeres akkreditációja, majd vezetése is több éven át (2003–2007) az ő nevéhez fűződik. Iskolateremtő tudósszemélyiség, aki a doktoriskolai tehetségképzés mellett a magyarországi filozófiai gondolkodás történetének további kutatási projektjeit is irányítja, az un. Miskolci Műhely jeles gondolkodója. E projekt egyik nagy sikerű produktuma a társszerzőkkel írott, 2000–2001-ben publikált több, mint 600 oldalas munkája – *Magyar filozófia a XX. században I.-II.* – megkerülhetetlen, sokat hivatkozott alapműnek számít.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 313 2025. 10. 09. 20:02

Az egyetemi szakmai közéletben is aktívan részt vesz: többek között tagja a Társadalomtudományi Habilitációs bizottságnak (1995–2006), ill. annak soros elnöke (2001–2003), és tagja a Habilitációs Fellebbviteli Tanácsnak (2006–2009).

Professzor úr igen széleskörű és elmélyült szakmai ismeretekkel rendelkezik elsősorban az egyetemes és magyar filozófiatörténet, a történelemfilozófia, a politikafilozófia, a kultúrafilozófia és az esztétika területén. Témák szerint kiemelendő a valláskutatás, ezen belül a hazai protestantizmus és magyarságtudat hagyományainak feltárása, a magyar zsidóság kutatása, multikulturalizmus és globalizáció, totalitárius politikai rendszerek, valamint Lukács, Karácsony és Tőkei munkássága. Kutatói és oktatói tevékenysége e diszciplínák és problémakörök síkján mozog. Nagy sikerű, mintegy 600 oldal terjedelmű könyvében, *A Gonosz birodalmai*ban[27] a vallási eszkatológikus – evilági utópisztikus gondolkodást (Ágostontól Lutheren át és tovább a 20. századi teoretikusokig), valamint annak tragikus átfordulását, forradalmi-ellenforradalmi-diktatórikus történelmi hatásait, fő hangsúllyal a 20. századi kommunizmus és a fasizmus totalitárius berendezkedését vizsgálja, és ezek történetfilozófiai, eszmetörténeti elemzésére vállalkozik. Akadémiai doktori értekezése könyv formában is megjelenik, *Közép-Európa koncepciók* címmel, s benne a címben megjelölt elnevezésnek mint tudományos fogalomnak a keletkezését, mibenlétét, történeti jelentésváltozásait, ill. annak megvalósítására tett politikai kísérleteket mutatja be.

Munkássága további fontos eredményének tekinti, és külön is kiemeli *A fiatal Lukács*ról szóló, több, mint 440 oldalas monográfiáját[28], az MTA MAB kiadásában megjelent, *Te mit tettél hozzá?* címet viselő tanulmánykötetben.[29] Ugyanitt több évtizedes kutatói pályájának, eszmei világa formálódásának folyamatáról is áttekintést ad az érdeklődő olvasóknak.

Egyetemes művelődéstörténeti, tudományos ismeretterjesztői munkája a *Kezdetek és a Kelet* kultúrájától a *Modern kultúrá*ig ill. a *Modernitás* kötettel bezárólag hét kötet terjedelemben kalauzolja el olvasóit. A hatalmas vállalkozáshoz, amely az Áron Kiadó gondozásában 2021–2022-ben jelent meg Budapesten, jellemzően több, mint egy éven át készítette magánjegyzeteit. Fontos szakmai mozzanat az is, hogy neki köszönhető Tőkei Ferenc nemzetközi hírű sinológus, filozófus hagyatékban maradt műveinek filológiai gondozása.

Hazai és nemzetközi konferenciákon való szinte megszámlálhatatlan szereplése és konferenciaszervező tevékenysége egész életpályáját végigkíséri. Csak néhányat kiemelve: Filozófiai Világkongresszus Brightonban, Moszkvában, Bostonban; Német Filozófiai Kongresszus Hamburgban, Frankofon Filozófiai Kong-

[27] Lendvai L. Ferenc: *A Gonosz birodalmai.* Áron Kiadó, Budapest, 2011.

[28] Lendvai L. Ferenc: *A fiatal Lukács. (Útja Marxhoz:1902-1918)* Argumentum Kiadó, Lukács Archívum, Budapest, 2008.

[29] Berkő Péter – Szabó-Tóth Kinga – Patkó Gyula: *Te mit tettél hozzá?* MTA Miskolci Területi Bizottsága kiadásában, Miskolc, 2018, 194–197.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 314 2025. 10. 09. 20:02

resszus Budapesten, IPSA (Nemzetközi Politikatudományi Társaság) Világkongresszus Párizsban, Malagában. Itt szerzett tudományos tapasztalatait a miskolci tudományos közéletben is hasznosította.

A rendszerváltást követően egyre nagyobb figyelmet fordít az új, polgári demokráciák, a kelet-közép európai ún. tranzitív társadalmak átalakulási folyamataira. E témakörben az akadémia Miskolci Területi Bizottságában a berlini Freie Universität Politikatudományi Intézetével közös szervezésben több német nyelvű, kötetben is dokumentált konferenciát is rendez.[30] Hosszú éveken át a Testület Filozófiai Munkabizottságának (1993–2002), közben a Társadalomelméleti Szakbizottságnak az elnöke (1998–2008). Emellett az Európai Condorcet-körök Észak-Magyarországi Szervezetének alapító tagjaként tarthatjuk számon munkáját, de igen aktív volt a TIT Borsod megyei szervezetében is. Nemzetközi nyári egyetemi konferenciákat szervezett a 90-es években, pl. *Demokrácia, pluralizmus, tolerancia*; *Demokrácia és patriotizmus az egységesülő Európában*; *Multikulturalizmus* címmel.[31]

Lendvai Professzor feladatait mindig rendkívüli munkabírással, tökéletes precizitással, a tárgy iránti szeretettel és szigorú kötelességtudattal végezte. Tanóráin lenyűgöző, imponáló tudással, követhető és egyben szenvedélyes előadásmóddal érdemelte ki hallgatói figyelmét és nagyrabecsülését. 2007-től a Miskolci Egyetem professor emeritusa. Szakmai, tudományos, emberi megbecsülését emellett számos, rangos ösztöndíj, így a Széchenyi Professzori Ösztöndíj, a DAAD kutatási ösztöndíj, és neki adományozott kitüntetései is kifejezik: Kiváló Oktató (ME), Kiváló Kutató (ME), a Miskolci Egyetem Nemzetközi Kapcsolatainak Fejlesztéséért díj (1999), a MAB Kitüntető Tudományos Díj (2003), a MAB Emlékérem (2018).

Tudományos és politikai hitvallását az eszkatologikus-messianisztikus-utópikus eszméket taglaló, A *Gonosz birodalmai* záró fejezetében, mintegy az elemzett felfogások antitéziseként foglalta össze. Erről később sommásan így nyilatkozik:

„A könyv állást foglal a *Karl Popper* alapján jellemzett »nyitott társadalom« mellett, egyben példaszerűnek tekint egy olyan keresztény, vagy szekularizált – keresztény humanizmust, amilyet *Paul Ricoeur* képvisel". Egyben kifejezi bizako-

[30] Göhler G. – Lendvai L. F. (hg), Nationale und europaeische Identitaet. *Publicationes Universitatis Miskolciensis, Sectio Philosphica* VI. 2000/1. Fasciculus specialis. Hell J. – Göhler G. (hg), Macht und Vertrauen in den (neuen) Demokratien. *Publicationes Universitatis Miskolciensis, Sectio Philosophica,* VII. 2002/3. Fasciculus specialis.; Göhler G. – Iser M.– Kerner I.(hg), Verfassungspatriotismus und nationale Idaentitaet. Ein deutsch–ungarisch–tschechisch–polnischer Dialog. *Publicationes Universitatis Miskolcinensis, Sectio Philosophica* VIII. 2003/2.

[31] Lendvai L. Ferenc (szerk.): „Demokrácia, pluralizmus, tolerancia" Miskolci Nyári Egyetem előadása. Új Holnap 42/3, 1996/3. Különszám; Hell Judit – Lendvai L. Ferenc (szerk.): Demokrácia és patriotizmus az egységesülő Európában. Nemzetközi Nyári Egyetem Miskolc. Új Holnap 43/1. 1998/1.„ Különszám; Judit Hell (hg), *Multikulturalismus. Studien=Multiculturalism. Studies.* Miskolci Egyetem Kiadó, Miskolc, 1998.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 315 2025. 10. 09. 20:02

dását abban, hogy tudományos munkái „hozzásegítenek egy realisztikus történelemszemlélet és egy racionálisan humanisztikus világkép kialakulásához illetve megerősödéséhez."[32]

*

Jelen tanulmányban nem tartottam szükségesnek és terjedelmi szempontból lehetségesnek sem Lendvai professzor szakmai életrajzának, gazdag, tiszteletre méltó tudományos és oktatói eredményeinek *listaszerű, adatolt* formátumú bemutatását, hiszen ezekről mai, netes világunkban számtalan forrásból (MTMT, wikipédia-szócikk, galamusos szerzői bemutatás stb.) tájékozódhatunk. Saját maga által is a legjelentősebbeknek, s egyben szakmai nóvumnak tekintett opusairól, azok gondolati-tartalmi bemutatásáról a föntebb jelzett miskolci akadémiai bizottsági kiadványban olvashatunk. Sokkal inkább magát a személyiséget, az elért eredmények mögött rejlő emberi és tudósi szocializációs folyamatokat, a családi-kulturális-történelmi-társadalmi-politikai-intézményi hátteret, összefüggéseket kívántam megmutatni, amelyek hozzájárulhatnak egy kiváló tudósember és életműve mélyebb megértéséhez.

[32] Berkő Péter – Szabó-Tóth Kinga – Patkó Gyula: *Te mit tettél hozzá?* MTA Miskolci Területi Bizottsága kiadásában, Miskolc, 2018, 197.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 316 2025. 10. 09. 20:02

LESS GYÖRGY

Írta: Mádai Ferenc, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

Dr. Less György 1953. október 31-én született Miskolcon, ahol általános és középiskoláit végezte, utóbbit a Földes Ferenc Gimnáziumban. 47 éve nős, két gyermek apja és kétszeres nagyapa. 1972–1977 között a Moszkvai Geológiai Egyetemen folytatta felsőfokú tanulmányait, és itt szerezett kitüntetéses geológusi diplomát. Első munkahelye a Magyar Állami Földtani Intézet volt, ahol 2005-ig dolgozott, szinte végig annak Északmagyarországi Osztályán 1987-től tudományos főmunkatársi munkakörben, majd 1996-tól projektvezetőként. 1999-től előbb mellékállásban, majd 2005. március 1-től főállásban a Miskolci Egyetem Ásványtani-Földtani Intézetének, majd jogutódjaként Nyersanyagkutató Földtudományi Intézetének alkalmazottja volt, 2010-ig egyetemi docensi, majd nyugdíjazásáig egyetemi tanári beosztásban. 2011–2018 között volt a Földtan-Teleptani intézeti tanszék vezetője. Jelenleg professor emeritusként segíti az intézet működését. Koordinátora volt a földtudományi mérnöki mesterszak kidolgozásának, majd ezután szakfelelőse 2023-ig. Oktatott tárgyai: Magyarország földtana, Sztratigráfia, Történeti földtan, Földtani térképezés és Project work voltak, az első kivételével mind angol nyelven is.

1981-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetemen „summa cum laude" fokozatú egyetemi doktori, majd 1993-ban a földtudomány kandidátusa minősítést szerzett, melyet a fenti egyetem 1995-ben a PhD fokozattal egyenértékűnek ismert el. 2008-ban a Miskolci Egyetemen habilitált, majd ugyanebben az évben a Magyar Tudományos Akadémia doktora címet is megszerezte. Orosz nyelvből felsőfokú, angolból C típusú középfokú nyelvvizsgával rendelkezik.

A Magyar Tudományos Akadémia köztestületi tagja és vezetőségi tagja a X. Osztály Paleontológiai Tudományos Bizottságának. A X. Osztály keretein belül működő Magyar Rétegtani Bizottság paleogén albizottságát 2008 óta koordinálja. Ezen felül a Magyarhoni Földtani Társulat Északmagyarországi Területi Szervezetének elnöke volt 2013–2022 között, valamint a *Geosciences and Engineering* folyóirat szerkesztőbizottsági tagja jelenleg is.

Szakmai tevékenysége kétirányú. Az egyik a földtani térképezés, melynek során előbb az Aggtelek–Rudabányai-hegység, majd a Bükk paleozoos, mezozoos és paleogén képződmények alkotta területeinek felvételezésében vett részt, és részben irányította e térképezési munkálatokat. Ennek nyomán – többnyire főszerkesztésében – megjelentek ezen területek új földtani térképei[1, 2] és azok magya-

[1] Less GY. – Grill J. – Szentpétery I. – Róth L. – Gyuricza GY.: Az Aggtelek-Rudabányai-hegység fedetlen földtani térképe M=1:25 000. Magyar Állami Földtani Intézet, Budapest, 2 db A/0-s ív, 1988.

[2] Less GY. – Gulácsi Z. – Kovács S. – Pelikán P. – Pentelényi L. – Rezessy A. – Sásdi L., Geological map of the Bükk Mountains 1:50 000 [A Bükk hegység földtani térképe 1:50 000]. 1 A/0-s ív, Magyar Állami Földtani Intézet, Budapest, 2002.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 317 2025. 10. 09. 20:02

rázói[3, 4], illetve néhány ezekhez kapcsolódó fontos cikk[5, 6, 7]. A Bükk új földtani térképét[8] és annak magyarázóját[9] a Magyarhoni Földtani Társulat 2009-ben, Koch Antal Emlékéremmel jutalmazta.

2004-ben bilaterális együttműködésben adták ki a Gömör-bükki térség 1:100 000-es méretarányú földtani térképét[10] is, mely 2005-ben a Szép Magyar Térkép Pályázaton I. díjat nyert.

2002–2006 között Líbiában földtani térképező expedícióban vett részt, melynek során két 18 000 km^2 területű, 1:250 000-es méretarányú térképlap térképezését végezte, illetve irányította. E munkában a paleogén képződményekre specializálódott. A preojekt eredményeként földtani térképek[11, 12] és a hozzájuk tartozó magyarázók[13, 14] jelentek meg.

---

[3] Less GY. (szerk.) – Kovács S. – Szentpétery I. (szerk.) – Grill J. – Róth L. – Gyuricza GY. – Sásdi L. – Piros O. – Réti ZS. – Elsholtz L. – Árkai P. – Nagy E. – Borka ZS., Harnos J. – Zelenka T.: Az Aggtelek–Rudabányai-hegység földtana. Magyarázó az Aggtelek–Rudabányai-hegység 1988-ban megjelent 1:25 000 méretarányú fedetlen földtani térképéhez. 92., Magyar Állami Földtani Intézet, Budapest, 2006.

[4] Less GY. – Kovács S. – Pelikán P. (ed.), Pentelényi L. – Sásdi L., Geology of the Bükk Mountains [A Bükk hegység földtana], Magyar Állami Földtani Intézet, Budapest, 2005, 284.

[5] Kovács S. – Less GY. – Piros O. – Réti ZS. – RÓTH L., Triassic formations of the Aggtelek-Rudabánya Mountains (NE Hungary). Acta Geologica Hungarica 32, 1989, 31–63.

[6] Less GY.: Földtani felépítés. In: Baross G. (szerk.): Az Aggteleki Nemzeti Park, 26–66, Mezőgazda Kiadó, Budapest, 1998.

[7] Less GY., Polyphase evolution of the structure of the Aggtelek-Rudabánya Mountains (NE Hungary), the southernmost element of the Inner Western Carpathians – a review. Slovak Geological Magazine 6, 2–3, 2000, 260–268.

[8] *See supra* 2.

[9] See supra 4.

[10] Less GY. – Mello J. (eds.) – ELEČKO M. – Kovács S. – Pelikán P. – Pentelényi L. – Peregi ZS. – PRISTAŠ J. – Radócz GY. – Szentpétery I. – Vass D. – Vozár J. – Vozárová A., Geological map of the Gemer-Bükk area 1:100 000. Geological Institute of Hungary, 1 db A/0-s ív, Budapest, 2004.

[11] Turki S.M. – Suwesi S.KH. – Peregi ZS. – Less GY. – Fodor L. – Gulácsi Z., Konrád GY. – Németh K. – Síkhegyi F. – Al Sharief K. – Dalub H. – Al Tajouri A. – Al Gerbi A. – Abuzed N. – Al Swih A. – Hambula M., Geological map of Libya, NG-33-8 (Al Haruj al Abyad), 1:250 000. Industrial Research Centre, Tripoli, Libya, 2003.

[12] Turki S.M. – Less GY. – Peregi ZS. – Fodor L. – Koloszár L. – Kalmár J. – Suwesi S. KH. – Al Sherif K. – Dalub H. – Al Tajouri A. – Al Gerbi A. – Abuzed N., Al Swih A. – Síkhegyi F., Geological map of Libya, NG 33-12 (Waw al Kabir), 1:250 000. Industrial Research Centre, Tripoli, Libya, 2006.

[13] Peregi ZS. (ed.) – Less GY. – Konrád GY. – Fodor L. – Gulácsi Z. – Gyalog L. – Turki S.M. – Suwesi S.KH. – Sherif KH. – Dalub H., Geological map of Libya 1:250,000, Sheet Al Haruj Al Abyad NG 33-8. Explanatory Booklet, 250. Industrial Research Centre, Tripoli, Libya, 2003, 39.

[14] Less GY. (ed.) – Turki S.M. – Suwesi S. KH. – Peregi ZS. – Fodor L. – Koloszár L. – Kalmár J. – Sherif KH. – Császár G. – Gulácsi Z. – Dalub H. – Al Tajuri A., Geological map of Libya 1:250,000, Sheet: Waw al Kabir NG 33-12 Explanatory Booklet., 295+44, Industrial Research Centre, Tripoli, 2006.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 318 2025. 10. 09. 20:02

Szakmai tevékenységének másik fő irányát a paleogén nagyforaminiferák (óriásegysejtűek) vizsgálata jelenti. Ennek során először – széleskörű európai anyag felhasználásával – revideálta a korábban rétegtanilag (korhatározási célokra) értéktelennek tartott orthophragminákat, és kimutatta biosztratigráfiai (életrétegtani) értéküket. Az erről szóló, 1987-ben megjelent monográfia[15] 1990-ben I. díjat nyert az MTA Szádeczky-Kardoss Elemér Alapítványa által kiírt pályázaton.

A Less György által 1998-ra kifejlesztett orthophragmina-zonációt[16] az IGCP (International Geological Correlation Program) 286. és 393. sz. projektjei során beépítették a Tethys paleocén-eocén nagyforaminifera alapú sekély-bentosz zonációjába.[17] A fenti IGCP projektekben az orbitoid nagyforaminiferák munkacsoportját vezette.

A zonáció mellett, kifejlesztett egy új, nem zonációs jellegű korbecslési módszert, a numerikus evolúciós interpolációt.[18] Az orthophragmina-rétegtan elsősorban törökországi[19, 20, 21, 22], emellett örményországi[23, 24],

[15] Less GY., Paleontology and Stratigraphy of the European Orthopragminae [Az európai Orthophragminák őslénytana és rétegtana]. Geologica Hungarica series Paleontologica 51, 1987, 1–373.

[16] Less GY., The zonation of the Mediterranean Upper Paleocene and Eocene by Orthophragminae. Opera Dela Slovenska Akademija Znanosti in Umetnosti IV 34, 2, 1998, 21–43.

[17] Serra-Kiel J. – Hottinger L. – Caus E. – Drobne K. – Ferrández C. – Jauhri A.K. – Less GY. – Pavlovec R. – Pignatti J.S. – Samsó J.M. – Schaub H. – Sirel E. – Strougo A. – Tambareau Y. – Tosquella J. – Zakrevskaya E., Larger Foraminiferal Biostratigraphy of the Tethyan Paleocene and Eocene. Bulletin de la Societé géologique de France 169, 2, 1998, 281–299.

[18] Less GY. – Ó. Kovács L., Age-estimates by European Paleogene Orthophragminae using numerical evolutionary correlation. Geobios 29, 3, 1996, 261–285.

[19] Özcan E. – Less GY. – Báldi-Beke M. – Kollányi K. – Kertész B., Biometric analysis of middle and upper Eocene Discocyclinidae & Orbitoclypeidae (Foraminifera) from Turkey & updated orthophragmine zonation in the western Tethys. Micropaleontology 52, 6, 2006, 485–520.

[20] Özcan E. – Less GY. – Kertész B., Late Ypresian to Middle Lutetian Orthophragminid Record from Central and Northern Turkey: Taxonomy and Remarks on Zonal Scheme. Turkish Journal of Earth Sciences 16, 3, 2007, 281–318.

[21] Less GY. – Özcan E. – Báldi-Beke M. – Kollányi K., Thanetian and early Ypresian orthophragmines (Foraminifera: Discocyclinidae & Orbitoclypeidae) from the central Western Tethys (Turkey, Italy & Bulgaria) and their revised taxonomy & biostratigraphy. Rivista Italiana di Paleontologia e Stratigrafia 113, 3, 2007, 419–448.

[22] Özcan E. – Less GY. – Jovane L. – Catanzariti R. – Frontalini F., Coccioni R. – Giorgioni M. – Rodelli D. – Rego E.S. – KayĞili S. – Asgharian Rostami M., Integrated biostratigraphy of the middle to upper Eocene Kırkgeçit Formation (Baskil section, Elazığ, eastern Turkey): larger benthic foraminiferal perspective. Mediterranean Geoscience Reviews 1, 1, 2019, 55–90.

[23] Cotton L.J. – Zakrevskaya E.Y. – Van Der Boon A. – Asatryan G. – Hayrapetyan F. – Israelyan A. – Krijgsman W. – Less GY. – Monechi S. – Papazzoni C.A. – Pearson P.N. – Razumovskiy A. – Renema W. – Scherbinina E. – Wade B., Integrated stratigraphy of the Priabonian (upper Eocene) Urtsadzor section, Armenia. Newsletters on Stratigraphy 50, 3, 2017, 269–295.

[24] Zakrevskaya E. – Less GY. – Bugrova E. – Scherbinina E. – Grigoryan T. – Sahakyan L., Integrated biostratigraphy and benthic foraminifera of the middle-upper Eocene deposits of Urtsadzor section (Southern Armenia). Turkish Journal of Earth Sciences 29, 6, 2020, 896–945.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 319 2025. 10. 09. 20:02

észak-kaukázusi[25] és görögországi[26] kiterjesztése és továbbfejlesztése mellett 1999-től dolgozott egyes *Nummulites*ek[27] valamint az eocén *Heterosteginá*k[28] és *Spiroclypeus*-ok[29] szintén széleskörű európai anyagon végzett felülvizsgálatán[30] is. Érintőlegesen amerikai anyagon is dolgozott,[31] illetve kimutatták egyes faunák transzatlanti migrációját is.[32]

Az eocén mellett oligocén nagyforaminiferákkal is foglalkozott: előbb a Bükkben[33, 34], majd Törökországban[35, 36, 37, 38], Irán-

[25] Zakrevskaya E. – Beniamovsky V – Less GY. – Báldi-Beke M., Integrated biostratigraphy of Eocene deposits in the Gubs section (Northern Caucasus) with special attention to the Ypresian/Lutetian boundary and to the Peritethyan-Tethyan correlation. Turkish Journal of Earth Sciences 20, 6, 2011, 753–792.

[26] Dimou V-D. – Koukousioura O. – Less GY. – Triantaphyllou M.V. – Dimiza M.D. – Syrides G., Systematic paleontology & biostratigraphy of upper Eocene larger benthic foraminifera from Fanari (Thrace Basin, Greece). Micropaleontology 69, 2023, 4–5, 451–480.

[27] Less GY., The late Paleogene larger foraminiferal assemblages of the Bükk Mts. (NE Hungary). Revista Española de Micropaleontología 31, 3, 1999, 51–60.

[28] Less GY. – Özcan E. – Papazzoni C.A. – Stöckar R., The middle to late Eocene evolution of nummulitid foraminifer Heterostegina in the Western Tethys. Acta Palaeontologica Polonica 53, 2, 2008, 317–350.

[29] Less GY. – Özcan E., The late Eocene evolution of nummulitid foraminifer Spiroclypeus in the Western Tethys. Acta Palaeontologica Polonica 53, 2, 2008, 303–316.

[30] Less Gy. – Özcan E., Bartonian-Priabonian larger benthic foraminiferal events in the Western Tethys. Austrian Journal of Earth Sciences 105, 1, 2012, 129–140.

[31] Özcan E. – Mitchell S.F. – Less GY. – Robinson E. – Bryan J.R. – Pignatti J. – yücel A.O., A revised suprageneric classification of American orthophragminids with emphasis on late Paleocene representatives from Jamaica and Alabama, Journal of Systematic Palaeontology 17, 18, 2019, 1331–1359.

[32] benedetti A. – Less GY. – parente M. – Pignatti J. – Cahuzac B. – Torres-silva A. – Buhl D., Heterostegina matteuccii sp. nov. (Foraminiferida: Nummulitidae) from the lower Oligocene of Sicily and Aquitaine: a possible transatlantic immigrant. Journal of Systematic Palaeontology 16, 2, 2018, 87–110.

[33] Less GY., Upper Oligocene larger Foraminifers of the Bükk Mountains (NE Hungary) [A Bükk felső-oligocén nagy foraminiferái]. Magyar Állami Földtani Intézet Évi Jelentése 1989, 1991, 411–465.

[34] Báldi T. – Less GY. – mandic O., Some new aspects of the lower boundary of the stage Egerian (Oligocene, chronostratigraphic scale of the Paratethys area). Abh&lungen der Geologischen Bundesanstalt 56, 2, 1999, 653–668.

[35] Özcan E. – Less GY., First record of the co-occurrence of Western Tethyan and Indo-Pacific larger Foraminifera in the Burdigalian of Eastern Turkey. Journal of Foraminiferal Research 39, 1, 2009, 23–39.

[36] Özcan E. – less GY. – baldi-Beke M. – kollanyi K. – acar F., Oligo-Miocene Foraminiferal Record (Miogypsinidae, Lepidocyclinidae & Nummulitidae) from the Western Taurides (SW Turkey): Biometry and Implications for the Regional Geology. Journal of Asian Earth Sciences 34, 6, 2009, 740–760.

[37] özcan E. – less GY. – Baydoğan E., Regional implications of biometric analysis of Lower Miocene larger foraminifera from Central Turkey. Micropaleontology 55, 6, 2009, 559–588.

[38] Özcan E – Less GY. – Baldi-Beke M. – Kollanyi K., Oligocene hyaline larger foraminifera from Kelereşdere Section (Muş, Eastern Turkey). Micropaleontology 56, 5, 2010, 465–493.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 320 2025. 10. 09. 20:02

ban[39], Indiában[40] és Olaszországban [41]. Ezek felismerésével sikerült kimutatni a *Kárpát-medencei paleogén szerkezetalakulás rekonstrukciója a magmás tevékenység és üledékképződés egyidejű jellemzésével* című OTKA projekt eredményeként a recski palegoén magmatizmus kora-középső-oligocén korát.[42] E rétegtani felfedezés kihatással van a recski mélyszinti és sekély mélységű érctelepek képződési korára is, melynek nyersanyagkutatási szempontból komoly jelentősége van.

2002 és 2011 között Less György szorosan együttműködött törökországi szakemberekkel az ottani paleogén nagyforaminiferák majdnem teljes spektrumának feldolgozásán, és TéT-együttműködés keretében a Trák-medence eocén képződményeinek revideálásán[43, 44, 45].

Szakmai tevékenységének két iránya először – részben – az erdélyi paleogén kutatásában,[46, 47] majd később – teljességgel – a magyarországi paleogén képződmények, részben új szemléletű rendszerezésében találkozott össze. Utóbbi eredményeképpen munkatársaival összeállították a magyarországi paleogén egységes

[39] Akbar-Baskalayeh N. – Less GY. – Ghasemi-Nejad E. – Yazdi-Moghadam M. – Pignatti J., Biometric study of late Oligocene larger benthic Foraminifera (Lepidocyclinidae & Nummulitidae) from the Qom Formation, Central Iran (Tajar-Kuh section). Journal of Paleontology 94, 4, 2020, 593–615. Article: PII S0022336020000050.

[40] less GY. – Frijia G. – Özcan E. – Saraswati P.K. – Parente M. – kumar P., Nummulitids, lepidocyclinids and Sr-isotope data from the Oligocene of Kutch (western India) with chronostratigraphic & paleobiogeographic evaluations. Geodinamica Acta 30, 1, 2018, 183–211.

[41] Parente M. – Less GY., Nummulitids, lepidocyclinids and strontium isotope stratigraphy of the Porto Badisco Calcarenite (Salento Peninsula, southern Italy). Implications for the biostratigraphy & paleobiogeography of Oligocene Larger Benthic Foraminifera. Italian Journal of Geosciences 138, 2, 2019, 239–261.

[42] Less GY. – Báldi-Beke M. – Pálfalvi S. – Földessy J. – Kertész B., New data on the age of the Recsk volcanics and of the adjacent sedimentary rocks. Publications of the University of Miskolc A 73, 2008, 57–84.

[43] Okay A.I. – Özcan E. – Cavazza W. – Okay N. – Less GY., Basement Types, Lower Eocene Series, Upper Eocene Olistostromes and the Initiation of the Southern Thrace Basin, NW Turkey. Turkish Journal of Earth Sciences 19, 1, 2010, 1–25.

[44] Özcan E. – Less GY. – Okay A.I. – Báldi-beke M. – Kollányi K. – Yilmaz I.Ö., Stratigraphy and Larger Foraminifera of the Eocene Shallow-marine & Olistostromal Units of the Southern Part of the Thrace Basin, NW Turkey. Turkish Journal of Earth Sciences 19, 1, 2010, 27–77.

[45] less GY. – Özcan E. – Okay A.I., Stratigraphy & Larger Foraminifera of the Middle Eocene to Lower Oligocene Shallow-Marine Units in the northern and eastern parts of the Thrace Basin, NW Turkey. Turkish Journal of Earth Sciences, 20 6, 2011, 793–845.

[46] Kövecsi S.-A. – Silye L. – Less GY. – Filipescu S., Odd partnerships among middle Eocene (Bartonian) Nummulites: Examples from the Transylvanian (Romania) & Dorog (Hungary) Basins. Marine Micropaleontology 127, 1, 2016, 86–98.

[47] Kövecsi SZ-A. – less GY. – Ples G. – Bindiu-Haitonic R. – Briguglio A. –papazzoni C.A. – Silye L., Nummulites assemblages, biofabrics & sedimentary structures: The anatomy and depositional model of an extended Eocene (Bartonian) nummulitic accumulation from the Transylvanian Basin (NW Romania). Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology 586, 110751, 2022.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 321 2025. 10. 09. 20:02

litosztratigráfiai (kőzetrétegtani) táblázatát, melyhez az abban helyet foglaló egységek rövid leírása csatlakozik.[48]

2013-14-ben kutatóként részt vett a CriticEl projektben, melynek egyik fő kidolgozó csoportja a Miskolci Egyetem Ásványtani-Földtani Intézete volt. A projekt egyik fő célja volt a földtani archív adatok felkutatása és értékelése azon nyersanyagokra, melyeket 2011-ben az EU ellátásbiztonsági szempontból kritikusnak minősített. Less György koordinálta a projekt keretében megjelent monográfia sorozat első két kötetét – *Stratégiai fontosságú nyersanyagok I., II.* – melyek a 14 kritikus nyersanyag kémiai, geokémiai, nyersanyagföldtani, felhasználási adatait tartalmazza a magyarországi előfordulások ismertetése mellett.[49]

Harminchat nemzetközi kongresszuson vett részt, melyek mindegyikén tartott előadást, vagy mutatott be posztert. Emellett kutatott Baselben, Londonban és Utrechtben, illetve adott elő a Barcelonai, a Bécsi és az Ankarai Egyetemen. Több OTKA-projektben vett részt, melyek közül hatot vezetett.

Első PhD-hallgatója 2008-ban szerezte meg a fokozatot a magyarországi Nummulitesek morfometriai vizsgálatából és rétegtani korolásukról, második doktorandusza vizsgálatokat végzett az Erdélyi-medence hasonló kövületein. OTDK konferenciákon 6 témavezetett hallgatója végzett az első három hely valamelyikén.

Emellett a 208 megjelent publikációja között 5 könyv, 11 földtani térkép, 22 könyvfejezet és 74 folyóiratcikk szerepel. Utóbbiak közül 59 idegen nyelvű, ebből 50 külföldön, közte 35 impakt faktoros folyóiratban jelent meg. A publikációkra máig összesen 3018, ezen belül 2325 SCI-hivatkozást kapott. Hirsch-indexe 32. A 2010-es években a Miskolci Egyetem egyik legjobb idézettséggel rendelkező oktatója volt.

Szakmai életútjának elismeréseképpen 2024-ben a Magyar Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetésben részesült.

[48] Less GY. – Sztanó O. – Kercsmár ZS. – fodor L. – Lukács R. (2024): Paleogén. In: Babinszki E., Piros O., Csillag G., Fodor L., Kercsmár ZS. Less GY., Lukács R., Sebe K., Selmeczi I., Szepesi J. & Sztanó O. (szerk.): Magyarország litosztratigráfiai egységeinek leírása II.: Kainozoos képződmények. Budapest, Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága, 2024, 15–49.

[49] Hartai Éva – Horváth Réka – Kiss Gabriella – Kristály Ferenc – Mádai Ferenc – Mádai Viktor – Móricz Ferenc – Mozgai Viktória – Németh Norbert – Szakáll Sándor – Zajzon Norbert – Molnár József – Tompa Richárd: Stratégiai Fontosságú Ásványi Nyersanyagok II., Miskolc, 2013, https://kritikuselemek.uni-miskolc.hu/files/files/CriticEl_2_Monogr%C3%A1fia_k%C3%B6tet.pdf, Letöltés dátuma: 2024. december 4.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 322 2025. 10. 09. 20:02

LÉVAY MIKLÓS

Írta: Lévay Miklós, professor emeritus, Eötvös Lóránd Tudományegyetem[1]

Ebben a szakmai önéletrajzban elsősorban a Nehézipari Műszaki Egyetem/ Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Karán végzett oktatói, kutatói és vezetői munkámat részletezem.

1. A „MISKOLCIG" VEZETŐ ÚTRÓL

1954. július 29-én születtem Budapesten. Általános iskolai tanulmányaimat a főváros XIV. kerületében lévő Hunyadi János általános iskolában végeztem. Az általános iskolát követően az 1968-1969-es tanévben autóvillamossági műszerész ipari tanuló voltam. 1969-ben sikeres felvételi vizsgát követően megkezdtem tanulmányaimat a budapesti IX. kerületi Fáy András Gépjárműtechnológiai Szakközépiskolában. Az 1973. évi érettségi követően autóvillamossági műszerészként dolgoztam Volán vállalatoknál.

A szakközépiskolában kevés sikerélményem akadt a műszaki tárgyak területén, és még kevesebb a műhelyfoglalkozásokon. Annál több a történelem és a magyar nyelv-és irodalom tantárgyakból. Az érettségit követő munkahelyeimen sem kedveltem meg az autóvillamossági műszerész szakmát, így aztán környezetem biztatására 1974-ben jelentkeztem az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) Állam-és Jogtudományi Karának nappali tagozatára.

Sikeres felvételit követően, 11 hónapos kalocsai sorkatonai szolgálat után 1975-ben kezdtem meg egyetemi tanulmányaimat. Másodéves joghallgatóként csatlakoztam a Kriminológiai Tudományos Diákkörhöz, amelynek oktató vezetője Gönczöl Katalin volt. Akkori döntésem alapvetően meghatározta szakmai pályafutásomat. A diákkörben fiatalkorú bűnelkövetők utógondozásával foglalkoztam, az 1978-1979-es tanévben a diákkör titkára voltam. Tudományos diákköri munkámért 1979-ben Hajnóczy Emlékérmet kaptam. Szakdolgozatomat a társadalmi mobilitás és a fiatalkori bűnözés összefüggéséről írtam. A szakdolgozathoz 78, a tököli büntetésvégrehajtási intézetben szabadságvesztését töltő fiatalkorúval készítettem mélyinterjút. A Tauber István konzultálásával elkészült disszertációmat „jeles" eredménnyel védtem meg. Az ELTE ÁJK-n 1980-ban végeztem „*cum laude*" eredménnyel. Az állam-és jogtudományi doktori diploma megszerzését követően, 1980. július 1-től 1981. július 31-ig ügyészségi fogalmazóként a Fővárosi Főügyészségen dolgoztam. Ezen időszakon belül 6 hónapot a VIII. kerületi

[1] Az életrajzi fejezet megjelent a miskolci jogi kar fennállásának 40. jubileuma alkalmából: Lévay Miklós. In: Nagy Zoltán (szerk.): *Jogászprofesszorok Miskolcon. Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar*, Miskolc, 2021, 622-634.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 323 2025. 10. 09. 20:02

ügyészségen töltöttem, amelyet Schäfer Annamária vezetett, az instruktorom pedig Friedrich Lajos volt.

1981-ben, egy kora tavaszi napon a Főügyészségről az Akadémiai utcai kapun kilépve indultam hazafelé, amikor is – jellegzetes járásával, barna aktatáskáját lóbálva – éppen az épület előtt haladt el Kratochwill Ferenc, az ELTE ÁJK Büntető Eljárásjogi Tanszékének docense. Kratochwill tanár úr tanított az egyetemen tudta, hogy szerettem volna oktatóként bent maradni a Kriminológiai Tanszéken, de erre nem került sor. Üdvözölt és elmondta, hogy éppen az Oktatási Minisztériumból jön, ahol nagyban zajlanak egy új, Miskolcon létesítendő jogi kar megindításának az előkészületei. Megkérdezte, mint a kar megbízott vezetője, hogy nem lenne-e kedvem csatlakozni az új jogi felsőoktatási intézmény tanári karához és kriminológiát tanítani. Én - különösebb részletek firtatása nélkül – rögtön pozitív választ adtam, azzal, hogy mindezt szeretném megbeszélni a feleségemmel. „Mit csinál a felesége ?"- kérdezte Kratochwill tanár úr. Elmondtam, hogy az ELTE ÁJK-n államvizsgázik (akkor így hívták a záróvizsgát), egyébként otthon van a 10 hónapos kislányunkkal. Tanár úr rövid gondolkodás után, annyit mondott: „Lehet, hogy a feleségének is tudunk oktatói állást adni Miskolcon."

Nos, ez a találkozó sorsdöntő lett számunkra, mert mindketten állást kaptunk a Nehézipari Műszaki Egyetem Állam-és Jogtudományi Intézetében. 1981. augusztus 1-jétől feleségem, Fazekas Judit az Intézet Civilisztikai Tudományok Tanszékén, én pedig a Bűnügyi Tudományok Tanszékén lettem tudományos ösztöndíjas gyakornok (ehhez a státushoz a Magyar Tudományos Akadémia biztosította a pénzügyi fedezetet.) 1981. szeptember 1-jén pedig Budapestről Miskolcra költöztünk. Kislányunkkal, Boglárkával együtt elfoglaltuk lakóhelyünket az E/1-es kollégium I. emeleti egyik kisszobájában.

2. PÁLYAFUTÁSOM A MISKOLCI JOGI KARON

A *Bűnügyi Tudományok Tanszékén* a munka Horváth Tibor professzor vezetésével kezdődött meg, aki korábban a Magyar Tudományos Akadémia Állam-és Jogtudományi Intézete Büntetőjogi és Kriminológiai Osztályának vezetője volt. Első találkozásunkkor, még 1981. tavaszán, amely gyakorlatilag egyfajta felvételi elbeszélgetést jelentett, Horváth professzor közölte, hogy tud a kriminológiai érdeklődésemről, de ezt egyelőre tegyem félre és készüljek Büntetőjog tárgyból szemináriumok vezetésére. Tekintettel arra, hogy ennek a tárgynak az oktatása csak az 1982-1983-as tanévben indult, Horváth Tibor professzor kérésére az 1981-1982-es tanév tavaszi félévében mintegy hospitáltam Györgyi Kálmán tanár úrnak a szemináriumain az ELTE Állam-és Jogtudományi Karán.

A Büntetőjog oktatásának a 1982. szeptemberi megindulása számomra előbb a Büntetőjog Általános Részéből, 1983. őszétől pedig a Különös Részből szemináriumok vezetését jelentette. Az 1990-es évek elejéig voltak szemináriumaim Büntetőjog tantárgyból.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 324 2025. 10. 09. 20:02

Az első előadást Büntetőjogból 1983 tavaszán tartottam, mégpedig a fiatalkorúak büntetőjogából. Az előadásra való többhónapos felkészülés során megkedveltem ezt a témakört és oktatói-kutatói pályám első kutatási tárgykörévé vált. A témakörben azóta is folytatok kutatásokat. Büntetőjog Különös részből az első előadást 1983 őszén tartottam, mégpedig a közlekedési bűncselekményekről.

A Büntetőjog oktatása nyilvánvalóan szerepet játszott abban, hogy 1984-ben sikeres bírói-ügyészi szakvizsgát tettem.

A Kriminológia oktatása 1985 tavaszán kezdődött meg, mégpedig Horváth professzor úr kérésére alapvetően vendégelőadókkal. 1986 tavaszán azonban már magam tarthattam a Kriminológia előadások többségét.

1990-ben pedig a Tankönyvkiadónál megjelent a kétkötetes *Kriminológiai szakirodalom-gyűjtemény (Válogatás a magyar kriminológiai irodalomból)*, amelynek Horváth Tibor mellett a társszerkesztője voltam.

Időközben 1983-ban tanársegédi, 1986-ban pedig egyetemi adjunktusi kinevezést kaptam.

Kutatói érdeklődésem a korabeli magyarországi fiatalkori bűnözés vizsgálatán keresztül vezetett el a kábítószer-problémához. Az utóbbi tárgykörben írt „A kábítószer-probléma és a bűnözés összefüggései" c. *kandidátusi értekezésemet 1992-ben védtem meg*. A disszertáció még ugyanebben az évben könyvalakban megjelent *„Kábítószerek és bűnözés. (Elméleti kérdések és a hazai helyzet)"* címmel (Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó) A kandidátusi tudományos fokozat megszerzését követően 1992. július 1-vel egyetemi docensi kinevezést kaptam, az *1992-1993-as tanévtől 2000. június 30-ig* a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának *tudományos és nemzetközi ügyekért felelős dékánhelyettese* lettem.

Erre az időszakra esik kriminológiai gondolkodásomat jelentősen befolyásoló *két külföldi kutatómunka*. Az egyik az 1991. augusztusa és 1992. januárja közötti IREX ösztöndíjasként végzett kutatómunka az Amerikai Egyesült Államokban a University of Pennsylvania Marvin E. Wolfgang által vezetett Sellin Center for Studies Criminal Law and Criminology intézményében, ahol a szakmai instruktorom William S. Laufer volt. Itt elsősorban a longitudinális vizsgálatokat, valamint az amerikai kriminológiai tankönyvirodalmat tanulmányoztam. A másik pedig a szintén az Amerikai Egyesült Államokban 1993. szeptembere és 1994. júniusa között folytatott kutatás a Rutgers University School of Criminal Justice-ban, a kar Library Fellowship-je révén. Utóbbi intézményben Gerhard O.W. Mueller segítette a munkámat. Kutatásaim kiterjedtek a bűnözéskontroll egyesült államokbeli fejleményeire, az Amerikai Egyesült Álamok Legfelsőbb Bírósága egyes büntetőjog vonatkozású határozatainak tanulmányozására, az egyetemi kriminológus képzésre, valamint a „Criminal justice", mint új diszciplína tartalmára, oktatási programjára és témáira.

1994. június 30-án – életkora okán – megszűnt Horváth Tibor professzor tanszékvezetői megbízatása és július 1-től a *Bűnügyi Tudományok Tanszéke vezetője lettem*.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 325 2025. 10. 09. 20:02

Horváth professzor tanszékvezetése időszakában a tanszék a bűnügyi tudományok elismert hazai műhelyévé vált. Horváth professzor tanszékvezetése idején az egykori pályakezdők, Farkas Ákos (1982-ben jött a tanszékre), Görgényi Ilona (1983-ban érkezett a tanszékre) és jómagam kandidátusi fokozatot szereztünk, több már Miskolcon végzett kiváló hallgató került oktatónak a tanszékre (Ajzner István, Csemáné Váradi Erika, Csonka Péter, Gula József, Jámborné Róth Erika). Itt oktatott az ELTE ÁJK-ról „Miskolcot" választó Szük László (1983-1990 között), továbbá számos elismert gyakorlati büntetőjogász (pl. Elekné Nemes Klára, Hadler Ferenc, Izsóné Jakab Judit, Kaló József, Mészáros János, Miskolci László, Panyi Béláné, Rémiás László, Széll Gabriella, Szitás Benedek, Zsigmond Zsuzsa), valamint budapesti tudományos, illetve oktatási intézmények munkatársai (pl. Fehér Lenke, Lőrincz József) is. A tanszéken belül kialakult a jogterületek szerinti tagozódás, munkamegosztás.

A tanszék 1995. július 1-jén átalakult Bűnügyi Tudományok Intézetévé, amelynek igazgatója lettem. A már említett tagozódásnak megfelelően az intézeten belül létre jött a Büntetőjogi és Kriminológiai Tanszék, amelynek kezdetben a vezetője voltam, később Görgényi Ilona lett a tanszékvezető, valamint a Büntetőeljárásjogi és Büntetésvégrehajtási Jogi Tanszék, Farkas Ákos vezetésével.

A Bűnügyi Tudományok Intézete igazgatói tisztségét *1995. július 1-től 2006. június 30-ig* töltöttem be. *A több mint tíz év során jelentős eredményeket ért el az intézet*, a két intézeti tanszék. Az eredmények közül feltétlenül kiemelendőnek tartom, hogy további Miskolcon végzett tehetséges joghallgatók lettek az intézeti tanszékek oktatói, illetve doktorjelöltjei (Ábrahám Márta, Jacsó Judit, Kaposvári Béla, Kovács Éva, M. Nyitrai Péter, Nagy Anita, Sántha Ferenc, Szabó Petra, illetve Bíró Piroska, Fakó Edit, Fogarassy Edit, Kígyóssy Katinka, Kovács Levente, Magyar Judit, Némethy Andrea, Székely István, Széles Nóra), az intézet oktatói és doktorjelöltjei közül többen PhD fokozatot szereztek (Csemáné Váradi Erika, Fakó Edit, M. Nyitrai Péter, Róth Erika, Sántha Ferenc, Varga Ádám). Jelentős mértékben bővültek és intézményesültek az intézet nemzetközi kapcsolatai. Ebben meghatározó szerepe volt a következő három kutatási projektnek:

- „Összehasonlító kriminológia és büntető igazságszolgáltatás. Angol-magyar kutatás." (1996-1999) Támogató: British Council; projekt szám: 122.
- „Büntetőjogi együttműködés az Európai Unióban, különös tekintettel az Unió pénzügyi érdekeinek védelmét szolgáló intézményekre" (1997-2000) Támogató: Művelődési és Közoktatási Minisztérium; projekt szám: FKFP/0779/0997.
- „Az Európai Unióhoz való csatlakozás kihívásai a bűnözés és más devianciák elleni fellépés területén" (2003-2004) Támogató: Országos Kiemelésű Társadalomtudományok Közalapítvány (OTKA); projekt szám: A/0233/2003.

Mindhárom projektnek témavezetője voltam.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 326 2025. 10. 09. 20:02

Az intézet és az intézeti kutatások nemzetközi elismertségének köszönhetően a Nemzetközi Kriminológiai Társaság (ISC) 65. Nemzetközi Szemináriumát 2003. március 11-14. között a Miskolci Egyetemen tartotta. A rendezvény szervező bizottságában a társelnöki pozíciót töltöttem be.

A Büntetőjog oktatásának fejlődése szempontjából fontos fejlemény volt, hogy 2001-ben a Bíbor Kiadónál megjelent az első „miskolci" Büntetőjog tankönyv" a *Büntetőjog Különös Rész I.* (szerzők: Fehér L. – Horváth T. – Lévay M.; szerk.: Horváth T.), 2002-ben ugyancsak a Bíbor Kiadónál a második, a *Büntetőjog Különös Rész II.* (szerzők: Csemáné Váradi E. – Görgényi I. – Gula J. – Lévay M. – Sántha F.; szerk: Horváth T. – Lévay M.). 2007-ben pedig a CompLex Kiadónál megjelent *Magyar Büntetőjog – Általános Rész* címmel az első miskolci oktatók által írt általános részi tankönyv (szerzők: Görgényi I. – Gula J. – Horváth T. – Jacsó J. – Lévay M. – Sántha F. – Váradi E.; szerk.: Horváth T.)

Az intézet kutatási eredményeinek rendszeres megismertetése érdekében a Miskolci Egyetem Bűnügyi Tudományok Intézetének kiadványaként 2000-ben megindult a *Bűnügyi Tudományi Közlemények* c. periodika, amelyből eddig kilenc kötet jelent meg. A periodika alapító sorozatszerkesztője vagyok.

A vázolt eredményeket közösen értük el az intézet oktatóival. Oktató-kutató tevékenységünkhöz, intézetigazgatói munkámhoz színvonalas adminisztrációs hátteret biztosítottak dr. Ferenczy Lászlóné és Fedákné Karászi Erzsébet főmunkatársak.

1998-ban július 1-jén – a Miskolci Egyetemen történt sikeres habilitációt követően – *egyetemi tanári kinevezést* kaptam.

2000. július 1-től 2004. június 30-ig a Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Karának dékánja voltam. Úgy érzem, hogy a négyéves periódusban vezetőtársaimmal (dékánhelyettesek: Miskolczi Bodnár Péter, Szabadfalvi József, Jámborné Róth Erika, Kalas Tibor, igazságügyi ügyintézői alapszak szakfelelőse: Farkas Ákos, jogi asszisztens és posztgraduális képzés felelőse: Szabó Miklós, Dékáni Hivatal vezetője: Rátkai Lászlóné, kari titkárok: Osváth Ildikó és Sáry Pál), valamint a Deák Ferenc Doktori Iskola vezetői által (a Doktori Iskola vezetője: Bragyova András, a Doktori Iskola Tanácsának elnöke: Stipta István) végzett munkánkkal hozzájárultunk ahhoz, hogy a Magyar Akkreditációs Bizottság a jogi karok közül 2005-ben kétszeres „Kiválósági Hely" címet kizárólag a Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Karának ítélte oda, mégpedig a jogász szaknak és a Deák Ferenc Állam-és Jogtudományi Doktori Iskolának.

Dékáni megbízatásom lejártát követően *2004. július 1-től*, egykori tanárom, Gönczöl Katalin professzor hívására és ajánlására, *teljes állású egyetemi tanári* státusba kerültem az *ELTE Állam- és Jogtudományi Karán* – ahol március 1-től már részfoglalkozású oktató voltam –, a Miskolci Egyetemen pedig részfoglalkozásúként és a Bűnügyi Tudományok Intézete igazgatójaként dolgoztam ténylegesen 2006. július 31-ig.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 327 2025. 10. 09. 20:02

A Miskolci Egyetemen 2006. augusztus 1. – *2017. szeptember 1.* között fizetés nélküli szabadságon voltam, utóbbi nappal pedig *közalkalmazotti jogviszonyomat az ME-n megszüntettem*.

3. AZ ELTE ÁLLAM-ÉS JOGTUDOMÁNYI KARÁN ILLETVE AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁGON VÉGZETT MUNKÁMRÓL

2004. október 1-jével az ELTE ÁJK Kriminológiai Tanszékének vezetőjévé választottak, amely tisztséget jelenleg is betöltöm.

Az *ELTE-n 2006. augusztus 1-től* Hudecz Ferenc rektor mellett *általános rektorhelyettes* lettem. A rektorhelyettesi tisztséget 2007. március 31-ig töltöttem be, időközben ugyanis, 2007. március 13-án az Országgyűlés alkotmánybíróvá választott. *2007. április 21. – 2016. április 21. között voltam az Alkotmánybíróság tagja.* A testületben előadó alkotmánybíróként elsősorban büntetőjogi, büntető igazságszolgáltatási és rendészeti tárgyú ügyekkel foglalkoztam.

Az *ELTE ÁJK Kriminológiai Tanszékén* kezdeményezésemre 2010-2011 között kollégáimmal, Gönczöl Katalinnal, Borbíró Andreával, Kerezsi Klárával, Inzelt Évával és Vig Dáviddal elkészítettük a Kriminológia mesterszak szakalapítási, majd szakindítási anyagát. Sikeres akkreditáció után Magyarország első *Kriminológia mesterszakán 2011 szeptemberében kezdődött meg az oktatás.* (Néhány év elteltével a Miskolci Egyetem ÁJK-n megindult a második Kriminológia mesterszak.) A mesterszak szakfelelőse vagyok.

Az ELTE ÁJK-n a következő tantárgyak oktatásában vettem részt, illetve veszek részt:

- *Jogász szak:* Kötelező tárgyak: Kriminológia és Szakkriminológia. Fakultatív, illetve alternatív tárgy: Az alkoholizmus, a kábítószer-probléma szociológiai, kriminológiai és kriminálpolitikai kérdései; Fiatalkori bűnözés, fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatása. Büntető igazságszolgáltatás és alkotmányosság. A 2009-2010 és a 2010-2011-es tanévben: Büntetőjogi szeminárium.
- *Kriminológia mesterszak:* A szak felelőse. Kötelező tárgy: Az elméleti kriminológia alapproblémái. Pártfogó felügyelet és közérdekű munka. Fakultatív, illetve alternatív tárgyak: Alkoholfogyasztás, kábítószer-probléma és bűnözés, Gazdasági, korrupciós és szervezett bűnözés, Fiatalkori bűnözés és a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatása.
- *Jogász PhD képzés:* tavaszi szemeszterben egy előadás tartása.
- *Kriminológia PhD képzés:* Kriminálpolitika és emberi jogok c. kötelező tárgy.

Oktatói munkámban kiemelt figyelmet fordítok a tehetséggondozásra. Kezdetben ez évfolyam-és szakdolgozatok, majd tudományos dolgozatok konzultálását jelentette. Több hallgatóm ért el I., II. és III. helyezést, kapott különdíjat kari konferenciákon és Országos Tudományos Diákköri Konferencián. Az 1987. évi OTDK Miskolcon megrendezett Állam-és Jogtudományi Szekciója szakmai bizottságá-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 328 2025. 10. 09. 20:02

nak ügyvezető titkára, a Miskolci Egyetemen rendezett 1999. évi Szekció szakmai bizottságának pedig ügyvezető elnöke voltam.

Az új tudományos képzési rendszer 1993. évi bevezetése óta intenzíven közreműködöm a doktori iskolák munkájában. *Témavezetésemmel eddig 16 doktori hallgató szerzett PhD fokozatot.* Közülük egy hallgató, a Doctorate in Cultural and Global Criminology c. ERASMUS-MUNDUS nemzetközi doktori programban.

4. A KANDIDÁTUSI DISSZERTÁCIÓT KÖVETŐ KUTATÓMUNKÁMRÓL

A kandidátusi disszertációt követően kutatásaim elsősorban a következő témákra irányultak, illetve irányulnak:

- a rendszerváltozás, demokratizálódás hatása a bűnözésre és a büntető igazságszolgáltatásra Közép-és Kelet Európában; a magyarországi kriminálpolitika alakulása a rendszerváltozást követően; a kriminológia története és elmélete; a magyar *kriminológiai gondolkodás*;
- büntető hatalom alkotmányossági kérdései; az életfogytig tartó szabadságvesztés emberi jogi aspektusból; a fiatalkorúak büntetőjoga és büntető igazságszolgáltatási rendszere összehasonlító szempontból.; kábítószer-büntetőjog, kábítószer-bűnözés, összehasonlító drogpolitika; a gyermeki jogok.

A kutatócsoport tagjaként közreműködtem a „Korrupciós bűncselekmények a büntető igazságszolgáltatás tükrében" c. 2012-2014. közötti projektben. (Témavezető: Kerezsi Klára, további tagja a csoportnak: Inzelt Éva, támogató: OTKA, projekt szám: K106011.)

Kriminológiai kutatásaim során irányadónak tekintem Edvin H. Sutherland kriminológia fogalmát, a kriminalitás és egyes jelenségei értelmezésében alapvetően a társadalmi egyenlőtlenségi rendszer és a bűnözés összefüggéseire vonatkozó elméleteket, valamint az interakcionista megközelítést. *A büntető hatalom és annak egyes intézményeire irányuló kutatásaimban* meghatározó szerepe van az alkotmányos, emberi jogi szempontoknak.

Oktató és kutatómunkám eredményei közül kiemelésre különösen érdemesnek tartom, hogy a kriminológia területén *1996 óta megjelent valamennyi „országos" tankönyv (három tankönyv) elkészítésében közreműködtem mint szerző és szerkesztő.* A legutóbbi: Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerezsi Klára – Lévay Miklós: Kriminológia. Budapest: Wolters Kluwer, 2016. (Második, átdolgozott kiadás, 2019.)

Az *MTMT-ben szereplő közleményeim száma 232*, az Országos Doktori Adatbázisban az összes tudományos és felsőoktatási közleményeim száma 196, ezek közül külföldi folyóiratban, illetve kötetben 25 publikációm jelent meg. Hazai konferencián 59, nemzetközi tudományos rendezvényes 49 előadást tartottam.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 329 2025. 10. 09. 20:02

Oktató és kutató munkámra meghatározó befolyást gyakorló külföldi ösztöndíjaim, illetve *tanulmányútjaim* a következők voltak:

- 1991. augusztus – 1992. január: IREX ösztöndíjasként kutatómunka az Amerikai Egyesült Államokban: Sellin Center for Studies Criminal Law and Criminology, University of Pennsylvania.
- 1993. szeptember – 1994. június: Ösztöndíjasként kutatómunka az Amerikai Egyesült Államokban: School of Criminal Justice, Rutgers University (Az ösztöndíj: Library Fellowship of the School of Criminal Justice Rutgers University).
- 1996. február – május: TEMPUS (IMG) ösztöndíjas vendégoktató és kutató Belgiumban: Université Catholique de Louvain Faculté de Droit, Département de Criminologie et de Droit Pénal.
- 1999. október – november: DAAD ösztöndíjjal kutatómunka Németországban: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht.
- 1995-2005 között több alkalommal rövidebb tanulmányút, illetve kutatómunka a Warwick University Law School-jában (the UK)
- 2018. február 1. – 2018. június 30.: Northeastern University School of Criminology and Criminal Justice-on (Boston, MA). Fulbright kutatói ösztöndíjjal.

Kutató munkámnak és tudomány szervezői tevékenységemnek fontos terepe a *Magyar Kriminológiai Társaság*. Az 1983-ban alakult szakmai egyesületnek alapító tagja vagyok, több évig titkára, 2010. február 15-ig pedig főtitkára voltam az MKT-nak.

5. RÉSZVÉTELEM A HAZAI ÉS NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS ÉLETBEN, VALAMINT AZ EGYETEMI KÖZÉLETBEN (ELTE)

Aktív részt veszek a bűnügyi tudományok, ezen belül különösen a kriminológia, valamint a gyermekvédelem területén a hazai és nemzetközi tudományos életben, továbbá az egyetemi közéletben. Tevékenységeim, tisztségeim közül a következőket feltétlenül kiemelésre érdemesnek tartom:

- Az ENSZ Főtitkárának megbízása alapján a The European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations (HEUNI) Tanácsadó Testületének elnöke, 2013. március 13-tól, majd másodszori megbízással 2017-től újabb ötéves ciklusra.
- A Nemzetközi Kriminológia Társaság (International Society for Criminology) Igazgató Tanácsának tagja (2014. júliusától).
- Európai Kriminológiai Társaság (ESC) elnöke: 2009–2012, ebből: 2009. szeptember 11 – 2010. szeptember 10.: „President-elect"; 2010. szeptember 11. – 2011. szeptember 23.: „President"; 2011. szeptember 24. – 2012. szeptember 15: „Past President".
- ELTE Tudományos Tanácsának tagja (2020. március 1-től).

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 330 2025. 10. 09. 20:02

- ELTE Állam-és Jogtudományi Kar Etikai Bizottságának elnöke (2016. május 10 – 2018. szeptember 1.)
- ELTE Állam-és Jogtudományi Kar Doktori Tanácsának tagja (2016. február 1-től).
- ELTE Állam-és Jogtudományi Kar Habilitációs Bizottságának tagja (2016. február 1-től).
- ELTE Állam-és Jogtudományi Kari Tanácsának választott tagja (2011–2012-es tanév kezdetétől a 2014–2015-ös tanév végéig és a 2019–2020-as tanév kezdetétől).
- Magyar Tudományos Akadémia: köztestületi tag.
- Magyar Tudományos Akadémia Állam-és Jogtudományi Bizottságában választott tag. (Újraválasztva: 2014. szeptember.)
- Országos Kriminológiai Intézet Tudományos Tanácsa: tag
- *European Journal of Criminology* c. folyóirat szerkesztő bizottsága: tag (a folyóirat alapításától kezdődően).
- *Alkotmánybírósági Szemle* c. folyóirat szerkesztő bizottsága: tag (a folyóirat alalpításától kezdődően).
- *Gyermekvédelem – Nevelőközösségek* c. folyóirat szerkesztő bizottsága: tag (a folyóirat alapításától 2007-ig).
- *Büntetőjogi Kodifikáció* c. folyóirat szerkesztő bizottsága: tag (a folyóirat alapításától 2010-ig).
- *Addiktológia (Addictologia Hungarica)* c. folyóirat magyar tanácsadó testület: tag
- *Jog–Állam–Politika* c. folyóirat szerkesztő bizottsága: tag (2011-től).
- Betegjogi, Ellátottjogi és Gyermekjogi Közalapítvány Kuratóriuma: tag (2007. április 21-ig).
- Miskolci Drogambulancia Alapítvány Kuratóriuma: tag (2008-ig).

6. SZAKMAI ÉLETUTAM EDDIG NEM EMLÍTETT MÁS FONTOSABB ESEMÉNYEI

- 2018. február 1-től részfoglalkozású egyetemi tanárként dolgozom a Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam-és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Tanszékén. Az oktatott tantárgyak: Jogász szak: Kötelező tárgyak: Kriminológia, Büntetőjog: Általános Rész-egy-egy előadás az őszi és a tavaszi félévben. Fakultatív tárgy: Büntető igazságszolgáltatás és alkotmányosság. Igazgatási szak: Kötelező tárgyak: Kriminológiai alapok, Kriminálpolitika.
- A Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Jogász Szak (Kolozsvár): vendégpofesszor (2014. februárjától).
- Az Európai Kriminológiai Társaság 13. konferenciája szervező bizottságának társelnöke (Budapest, ELTE, 2013. augusztus 4-7.)

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 331 2025. 10. 09. 20:02

- Az új Büntető Törvénykönyv kodifikációjának előkészítésére az igazságügy-miniszter által létrehívott kodifikációs bizottság (2001-2005) tagja.
- Részfoglalkozású egyetemi tanár a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézetében: 2001. augusztus 1. – 2004. június 30.
- Freda Adler – Gerhard O. W. Mueller – William S. Laufer: Criminology. (The Shorter Version) c. könyv (Boston: McGraw-Hill, 1998) magyar kiadásának kezdeményezése, a kötet szakmai lektora (A magyar változat: Kriminológia. Budapest: Osiris Kiadó, 2000. 588 o., második kiadás: 2002.)
- Plenáris ülés előadója a 11. Nemzetközi Kriminológiai Kongresszuson (1993) és a 12. Nemzetközi Kriminológiai Kongresszuson (Szöul, 1998. augusztus 24-29.
- Az Országgyűlés Kábítószer-fogyasztás Visszaszorítása Érdekében Létrehozott Eseti Bizottság vezető szakértője: 1997–1998.
- Széchenyi Professzori Ösztöndíj: 1997–2001.
- Az Európa Tanács „A korai pszichoszociális beavatkozás szerepe a bűnmegelőzésben" elnevezésű szakértői bizottságban tag: 1996–2000.
- Angolból felsőfokú, C típusú nyelvvizsga (1995), oroszból alapfokú nyelvvizsga (1989)
- A Nemzetközi Kriminológiai Társaság 11. kongresszusa (Budapest, 1993. augusztus 22-27.) szervező bizottságának titkára.
- A „Társadalmi Beilleszkedési Zavarok" c. kutatási program Drogkutatási Alirányán belül a „Kábítószer-bűncselekmények miatt elítéltek kriminológiai vizsgálata" c. kutatás témavezetője (1990–1991).

7. OKTATÓI, KUTATÓI MUNKÁM ÉS SZAKMAI KÖZÉLETI TEVÉKENYSÉGEM ELISMERÉSE

- *Vámbéry Rusztem Emlékérem II. fokozat* (Magyar Kriminológiai Társaság, 1994.)
- *Signum Aureum Universitatis kitüntetés* (Miskolci Egyetem, 1997.)
- *Mestertanár kitüntetés* és az ezzel együtt járó *Fáy András-Díj* (Országos Tudományos Diákköri Tanács és Országos Takarékpénztár Rt., 1999.)
- *Ferenczi György Alapítvány emlékérme* (2000.)
- *Kabay János-Díj* (Gyermek-, Ifjúsági és Sportminiszter, 2003.)
- *A Pavel Jozef Safárik Egyetem* (Kassa) *Jogi Karának Emlékérme* (2003)
- *Kiváló Oktató* (a Miskolci Egyetemisták Szövetségének kitüntetése, 2004.)
- *Miskolci Egyetemért Érdemérem* (Miskolci Egyetem, 2004.)
- *Signum Aureum Facultatis* (Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar kitüntetése, 2006.)
- *Vámbéry Rusztem Emlékérem I. fokozat* (Magyar Kriminológiai Társaság, 2007.)

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 332 2025. 10. 09. 20:02

- *Jogvédelemért Díj* (Betegjogi, Ellátottjogi és Gyermekjogi Közalapítvány díja, 2007.)
- *Lippay-Díj*: Az ELTE Állam-és Jogtudományi Kar kitüntetése. (2013.)
- *Eötvös Loránd Tudományegyetem Rektori Kiválósági Különdíj*. 2016. szeptember 20. A 2016-2017-es tanévre.
- *Viski László Emlékérem*, (Magyar Kriminológiai Társaság, 2017.)
- *Deák Ferenc-Díj (Pro Meritis De Iuris Peritia In Memoriam Francisci Deak)*, 2018. október 17.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 333 2025. 10. 09. 20:02

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 334 2025. 10. 09. 20:02

LÉVAYNÉ FAZEKAS JUDIT

Írta: Lévayné Fazekas Judit, egyetemi tanár, Széchenyi István Egyetem[1]

Általános iskolába a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Csegöldön jártam, majd a fehérgyarmati 'Petőfi Sándor' Közgazdasági Szakközépiskolában tanultam tovább, ahol 1976-ban "kitűnő" érettségit tettem. Ugyanez évben felvételt nyertem az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának nappali tagozatára, ahol 1981-ben "cum laude" eredménnyel végeztem.

1981. augusztus 1-én kezdtem dolgozni a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Állam-és Jogtudományi Intézetének Polgári Jogi Tanszékén, tudományos ösztöndíjas gyakornokként. A Miskolcon induló jogászképzéshez Kratochwill Ferenc alapító dékán biztatására és hívása alapján csatlakoztunk férjemmel Lévay Miklóssal. A Polgári Jogi Tanszék vezetésére Novotni Zoltán kapott felkérést, aki egy fiatal oktatókból álló, lelkes csapatot – Bíró György, Csécsy György, Miskolczi Bodnár Péter, jómagam, valamint a kicsit később csatlakozó Jobbágyi Gábor – gyűjtött maga köré. Ebben a felállásban kezdődött meg 1982 szeptemberében a polgári jog oktatás.

Az oktatói ranglétra valamennyi grádicsát megjárva 1983-ban tanársegédi, 1986-tól egyetemi adjunktusi, 1995. július 1-től pedig egyetemi docensi kinevezést kaptam.

A Miskolci Egyetem Társadalomtudományi Habilitációs Bizottsága 2001. október 10-i döntésével habilitált doktorrá nyilvánított, 2002-ben pedig egyetemi tanári kinevezést kaptam. Az Európai jog oktatására irányuló tevékenységem elismeréseként 2001-ben az Európai Unió Jean Monnet Professzori (Jean Monnet Chair) címét nyertem el.

Oktatói, kutatói feladataim mellett 1991-től különböző szintű vezetői beosztásokat nyertem el. 1991 és 1995 között tanszékvezető helyettes voltam a Polgári Jogi Tanszéken, 1995-től pedig ugyanezt a tisztséget töltöttem be a korábbi Polgári Jogi Tanszékből kivált Kereskedelmi Jogi Tanszéken. 1997 és 2002 között a Civilisztikai Tudományok Intézet igazgatói feladatait láttam el. 1998. július 1-től 2012. október 15-ig vezettem az Európai Jogi és Nemzetközi Magánjogi Tanszéket.

A Miskolci Egyetemen töltött három évtized alatt több alkalommal voltam tagja, póttagja a Kar, illetőleg az Egyetem vezető testületeinek, a kari tanácsnak, az egyetemi tanácsnak, szenátusnak. Legutóbb – 2011-től – szavazati jogú, választott tagja voltam az Egyetem Szenátusának és a Kari Tanácsnak is. Miskolci oktatói

[1] Az életrajzi fejezet megjelent a miskolci jogi kar fennállásának 40. jubileuma alkalmából: Lévayné Fazekas Judit. In: Nagy Zoltán (szerk.): *Jogászprofesszorok Miskolcon. Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar*, Miskolc, 2021, 635-644.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 335 2025. 10. 09. 20:02

munkám mellett, 1998 és 2010 között félállásban tanítottam a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar Kereskedelmi Jogi Tanszékén. A tanszék alapító tanszékvezetőjeként 1998 és 2002 között irányítottam a tanszéki munkát.

2002-ben az Igazságügyi Minisztériumban helyettes államtitkárává neveztek ki. Állami vezetőként 2002 és 2006 között az európai integrációs ügyekért feleltem, irányítási feladatkörömbe tartozott az uniós csatlakozásra való felkészülés és a jogharmonizációs kötelezettségek teljesítése, az uniós joganyag lefordításának irányítása. A 2006 és 2010 közötti kormányzati periódusban európai ügyekért felelős szakállamtitkárként dolgoztam az Igazságügyi és Rendészeti Minisztériumban. Feladatkörömbe többek között az európai bel-és igazságügyi együttműködés, a jogharmonizáció, az Európai Bíróság előtti képviselet irányítása volt. A minisztériumi feladatok mellett – 2002 és 2010 között – részfoglalkozású tanszékvezető egyetemi tanáraként oktattam a Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Karának Nemzetközi Magánjogi és Európai Jogi Tanszékén. Több mint három évtizedes miskolci egyetemi oktatói tevékenységem 2012. október 15-én ért véget, amikor a győri Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Karán egyetemi tanári kinevezést kaptam. A Széchenyi István Egyetem szenátusa 2013. január 1-től a DF ÁJK dékánjává választott, melyet immár második ciklusban töltök be. Lenkovics Barnabás leköszönő alapító tanszékvezető egyetemi tanártól 2015-ben vettem át a Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék vezetését.

A felsőoktatásban eltöltött több mint 38 év alatt *oktatási tevékenységem* egyre szélesebb lett. Kötelező és alternatív tárgyakat oktattam/oktatok a graduális, a posztgraduális és a doktori képzésben egyaránt, a polgári jog, a kereskedelmi jog (társasági jog, a kereskedelmi szerződések joga), az európai jog és a fogyasztóvédelmi jog területein.

A graduális képzés mellett kidolgozója és elindítója voltam a miskolci jogi kar doktori iskolájának keretében az európai jogi doktori alprogramnak. A doktori képzés keretében (SZE DF ÁJK Doktori Iskola, ME ÁJK Doktori Iskola, PPKE JÁK Doktori Iskola) összesen 30 doktorjelölt témavezetője voltam, illetőleg vagyok. Közülük nyolcan szereztek eddig PhD fokozatot.

A Novotni professzor által fémjelzett miskolci polgári jogi műhely egyik fémjele a tananyagfejlesztő tevékenység volt. Alapvető feladatnak tekintettük, hogy a hallgatók számára naprakész, írott tananyagok, tankönyvek álljanak rendelkezésre. A folyamatos tananyagfejlesztő munka eredményeként önállóan, illetőleg társszerzőségben írt egyetemi tankönyvek, jegyzetek, tansegédletek sora született.

Önálló szerzői mű a "Fogyasztóvédelmi jog" c. egyetemi tankönyvem (Novotni Kiadó, Miskolc, 2000.), amely több egyetemen szolgált tananyagként, valamint „Az európai integráció története. Az Európai Unió jog- és intézményrendszere." c. egyetemi jegyzet. (Novotni Kiadó, Miskolc, 2001.) immár a hatodik, átdolgozott kiadásban jelent meg.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 336 2025. 10. 09. 20:02

A Szent István Társulatnál 2004-ben jelent meg a Jobbágyi Gábor professzorral közösen írt Kötelmi jog c. tankönyv, amelyet a PPKE JÁK mellett a Széchenyi István Egyetem Állam-és Jogtudományi Karán is tananyagként használtak. Társerzőként működtem közre több, a szerződési jog és a társasági jog körében a Novotni Kiadónál, valamint az Unió Kiadónál megjelent tankönyv megírásában, továbbá a HVG Orac Kiadó által 2012-ben és 2015 kiadott EU-Jog című tankönyvben. A tankönyvek, egyetemi jegyzetek száma, melyekben társerzőként közreműködtem meghaladja a húszat. 2017-ben Gondolat Kiadó gondozásában jelent meg a Kőhidi Ákossal és Menyhárt Ádámmal közösen írt „Kötelmi jog Általános" című egyetemi tankönyvünk.

2012-ben az ERASMUS MUNDUS MPEAP Master Program on European Administration keretében készítettük el Rácz Rita tanársegéddel társszerzőségen az „EU Legal System and its Implementation in the Member States" című angol nyelvű tankönyvet.

Az oktatói pálya egyik legszebb része a tudományos munka iránti affinitást mutató, tehetséges hallgatók tudományos pályafutásának ösztönzése, a diákköri tevékenység támogatása. Konzulensként 1986. óta segítem a tudományos kutatómunkára vállalkozó hallgatókat. Ez idő alatt több mint száz szakdolgozat, 30 helyi TDK dolgozat és 16 OTDK pályamunka témavezetője voltam.

Az OTDK-án szereplő hallgatóim közül két hallgató Pro Scientia Aranyérmet, ketten OTDK I. díjat, egy hallgató OTDK II. díjat, egy hallgató OTDK III. díjat és többen külön díjat nyertek.

Az egyetemi, illetőleg kari szintű és az országos tudományos diákköri versenyeken zsűrielnökként, illetőleg bizottsági tagként rendszeresen részt veszek a szekciók zsűrijében. Zsűrielnök, továbbá zsűritag voltam a XX., a XXIII., és XXV. OTDK-án a polgári jogi szekcióban, a XXVII. OTDK-n a kereskedelmi jogi szekcióban, a XXVIII. OTDK-n ismét a Polgári jogi szekcióban.

Tudományos, kutatói munkásságom mintegy négy évtizedet ölel fel. A kutatói pályám elindításában nagy segítséget kaptam Novotni professzor úrtól, aki mint fiatal kutatót, bevont, beajánlott több kutatási projektbe és rávezette a tanszék fiatal oktatóit a team-munka jelentőségére a tudományos kutatásban. Felejthetetlenek az általa vezetett inspiráló, de ugyanakkor baráti hangulatú kutatási megbeszélések. Novotni professzor ajánlásával vettem részt Jogtudományi Intézet Népgazdasági Jogi Kutatóhálózat szocialista vállalat-kutatási programjában, ahol első jelentősebb tanulmányom a társasági jog és a gazdasági munkaközösségek témakörében született. Kutatói érdeklődésem – a Strasbourgi Egyetemen végzett összehasonlító jogi tanulmányok folytatásnak hatására – a '80-as évek végétől egyre inkább a fogyasztóvédelmi jog felé fordult. Az OTKA 1993. évi pályázatára beadott „A fogyasztóvédelem összehasonlító jogi vizsgálata" c. kutatási programmal OTKA támogatást nyertem, melynek eredményeit az OTKA bizottság "kiválóra" értékelte.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 337 2025. 10. 09. 20:02

1995-ben a „Fogyasztóvédelem jogi kérdései – különös tekintettel a polgári jogi intézményekre" címmel írt *kandidátusi disszertációm* a fogyasztóvédelem első hazai monografikus feldolgozása volt, mely könyv alakban a Közgazdasági és Jogi Kiadónál 1995-ben jelent meg „*Fogyasztói jogok – Fogyasztóvédelem*" címmel. A fogyasztóvédelmi kutatásaim során a magyar fogyasztóvédelmi jog mellett kiemelt hangsúlyt fektettem az összehasonlító jogi, különösen az Európai Közösség fogyasztóvédelmi jogának vizsgálatára, illetőleg a jogharmonizációs feladatok feltárására is. 2000-ben egyetemi tankönyvet készítettem Fogyasztóvédelmi jog címmel, amely több kiadást élt meg és számos egyetemen használják/használták oktatási anyagként. 2007-ben a Complex Kiadó gondozásában megjelent a Fogyasztóvédelmi jog c. monográfiám, amely a fogyasztóvédelem területén a kandidátusi értekezésem utáni több mint 10 év kutatási eredményeinek összegzését jelentette a fogyasztóvédelem területén.

A fogyasztóvédelem mellett kutatásokat folytattam még a *társasági jog és a szerződési jog területén is*. A társasági jogi kutatások eredményeként társszerzője vagyok az ugyancsak a KJK-Kerszöv által kiadott „A gazdasági társaságok" (1998), a „Sajátos társasági formák" (1999), és az „Európai társasági jog" (2000) monográfiáknak. Részt vettem a Civilisztikai Intézet oktatóival közösen folytatott jogharmonizációs OTKA és FKFP kutatásokban. 1996–2000 között vezetője voltam az Európai Kereskedelmi jog című Jean Monnet kutatási és oktatási programnak. Kutatásvezetője voltam a ME Európai Tanulmányi Központ keretében folyó jogharmonizációs kutatásnak. 2000-ben a Felsőoktatási Kutatási Pályázaton a vezetésem alatt működő Európai- és Nemzetközi Magánjogi Tanszék elnyert egy 3 éves kutatást a "Globalizáció hatása a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatokra és ezek jogi eszközrendszere" c. témában. A szerződési joggal foglalkozó közlemények közül kiemelendő a Jobbágyi Gáborral társszerzőségben írt a Kluwer International Publishing Co. által az Encyclopedea of European Contract Law sorozat 31- 32. köteteként kiadott Hungarian Contract Law című angol nyelvű monográfia. A társasági jog körébe tartozó témákból több tankönyv és monográfia szerzője, illetőleg társszerzője vagyok: ilyen például , az Unió kiadó által 2001-ben kiadott „A Kft." címmel írt könyv, a Complex Kiadónál megjelent „Európai Társasági jog", illetőleg a „Gazdasági Társaságok" címmel a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó által 1998-ban kiadott monográfia.

Kutatási érdeklődésem az 1990-es évek végétől az európai jog, illetőleg európai magánjog felé mozdult el. E területen folytatott kutatásaimat könyvek és tanulmányok fémjelzik. Ezek között kiemelten fontosnak tartom megemlíteni az általam szerkesztett, KJK-Kerszöv Kiadónál 2000-ben és 2002-ben megjelent „Az Európai Integráció Alapszerződései" valamint „Az Európai Integráció Alapszerződései 2" című köteteket, melyek első magyar nyelvű, konszolidált kiadásai voltak az Európai Unió alapító szerződéseinek és módosításaiknak. A hiánypótló jellegű könyv a miskolci jogi kar tehetséges doktori hallgatóinak, Fridély

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 338 2025. 10. 09. 20:02

Ágnesnek, Takács Tibornak, Petró Ritának a közreműködésével született meg, akik a csatlakozást követően komoly karriert futottak az Európai Uniós intézményeiben, illetőleg itthon.

A kutatásaimból eddig mintegy 300 publikáció jelent meg. A publikációk között 67 szakkönyv, monográfia létrejöttében működtem közre, önálló szerzőként, könyvfejezet szerzőjeként vagy szerkesztőként. Tanulmányaim közül 120 magyar nyelven, 31 pedig idegen nyelven látott napvilágot. Nemzetközi tudományos ismertségemet, kapcsolataimat nagyban segítették angol és francia nyelvű publikációim. A tudományos kutatás eredményeit az oktatásban is hasznosítottam. A fogyasztóvédelmi jog, európai jog, társasági jog és a szerződési jog oktatását segítendő 25 tankönyv megírásában működtem közre szerzőként vagy társszerzőként.

Kutatási eredményeimet a fentiek mellett konferenciákon is előadtam. Az elmúlt 20 évben 66 magyar és 20 külföldi konferencián vettem részt előadóként. Főelőadó voltam a kétévenként megrendezésre kerülő Nemzetközi Fogyasztóvédelmi Konferencián 1997-ben Kuala Lumpurban, majd szekcióvezető 1999-ben Helsinkiben. Ugyancsak főelőadó voltam a 2007-ben Stuttgartban megrendezett „3. vitafórum az Európai szerződési jogról" c. konferencián. Szekcióelőadást tartottam a 2015-ben Amszterdamban rendezett Nemzetközi Fogyasztóvédelmi konferencián.

Egyetemi oktató és kutatómunkámat nagyban előrevitték *külföldi tanulmányútjaim, kutatói és vendégoktatói ösztöndíjaim*. 1987. óta több alkalommal nyertem el külföldi tanulmányok folytatására irányuló vagy vendégkutatói ösztöndíjat.

- 1987-ben lehetőséget kaptam Strasbourg-i Nemzetközi Összehasonlító Jogi Kar Összehasonlító jog kurzusán való részvételre, ahol 1987-ben az első ciklus, 1988-ban a 2. ciklus anyagából sikeres vizsgát tettem, majd 1991. áprilisában a harmadik ciklus befejezésének eredményeként nemzetközi jogösszehasonlító diplomát szereztem.
- 1990-ben államközi ösztöndíjjal két hónapot töltöttem a Paris II. Panthéon Egyetem Összehasonlító Jogi Intézetében, ahol a francia fogyasztóvédelmi rendszert vizsgáltam.
- 1992. május-júniusban – szintén államközi ösztöndíjjal – az Université Catholique de Louvain Fogyasztóvédelmi Intézetében folytattam kutatómunkát.
- 1993-ban elnyertem a FULBRIGHT Alapítvány 10 hónapos kutatási ösztöndíját, amelynek keretében 1993. szeptembertől 1994. július 30-ig New Jersey állami egyetemén, a Rutgers Egyetem Jogi Karán folytattam kutatómunkát.
- 1994-ben részt vettem a firenzei Európai Intézet Jogi Akadémiája által szervezett Európai Jog posztgraduális tanfolyamon és ott oklevelet szereztem.
- 1995-ben elnyertem a belga Kormány 1 éves kutatási ösztöndíját „Access to Justice in Consumer Affaires" témakörben, melynek eredményeként

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 339 2025. 10. 09. 20:02

1996. február 1-től 12 hónapig vendégkutatóként dolgoztam a belga Université Catholique de Louvain Fogyasztóvédelmi Centrumában.
- A British Council támogatásával működő „Miskolc-Warwick Link" kutatási program keretében 1995. és 2000. között évente 2-3 hetet kutathattam a Warwick-i Egyetemen.
- 2000. októberében két hetet töltöttem Tempus ösztöndíjjal az Université d'Aix en Provence – Marseilles-en a doktori program tanulmányozása céljából.
- 2009-ben a Francophone ösztöndíjat kaptam az Avignon – Mille-feuilles Centre de la Langues Francaise-be két hét nyelvi továbbképzés céljából.
- 2010-ben vendégkutatóként három hetet töltöttem a Cambridge-i Egyetem könyvtárában.
- 2011-ben két alkalommal egy-egy hetet töltöttem az Université de Versailles egyetemen, egy hetet voltam a Lecce-i University of Salento egyetemen, valamint ugyancsak egy hetet a temesvári Universitatea „Petru Maior" (Tirgu Mures) egyetemen egy közös Európai Közigazgatási Mesterképzés előkészítése céljából.
- 2018-ban öt hónapig vendégkutatóként dolgoztam a Boston University Jogi Karán (USA, MA).

Kutatási programok, amelyeket vezettem vagy közreműködtem:
- 1994-1995 OTKA kutatás Az európai és magyar fogyasztóvédelem fejlődése – egyéni kutatás – témavezető
- 1993-94 Fulbright kutatóösztöndíj – Összehasonlító fogyasztóvédelemi jog – Rutgers University USA – 10 hónap
- Assistance for Consumer Protection Legislation in Hungary. Centre de Droit de la Consommation 1995 – közreműködő
- 1996-97 Access to Justice in Consumer Affaires – belga kormányösztöndíj – kutatóösztöndíj, Université Catholique de Louvain Belgium – 1 év
- 1995-1998 Jean Monnet – az Európai kereskedelmi jog – oktatásfejlesztési projekt – közreműködő
- 1995-2000 British Council Miskolc-Warwick Link kutatási projekt – közreműködő – évente 3 hét
- Unfair Contract Terms Legislations int the Accession Countires CDC-CICPP 1996 – a magyar nemzeti jelentés készítője
- Access to Justice for Consumers in Central and Eastern European Countries. Centre de droit de la consommation. Université Catholique de Louvain CICCP Programme 1997 – közreműködő
- FKFP–0452/2000. kutatás A világméretû gazdasági gobalizáció jogi eszközrendszere, a piacliberalizációs szabályozás és korlátai – kutatásvezető

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 340 2025. 10. 09. 20:02

- A la decouverte des cultures Hongroise, Tchéque & Roumaine. Theme dévéloppés dans le site web (http:/www.cecomm.co.uk/socrates 1999-2000) Université Lorraine – Nancy, a Prágai Egyetem és a Román Tudományos Akadémia és Miskolci egyetem közös kutatás – magyar projektvezető
- 2000 Université de l'Aix-en-Provence TEMPUS kutatóösztöndíj 2 hónap
- Alternativ Dispute Resolution systems in Four Central and East European Countries: Bulgaria, Hungary, Poland and Slovenia. CICPP Phare Program. Université Catholique de Louvain. 2000 – közreműködő
- 2001-2003 Jean Monnet Chair program – oktatásfejlesztési projekt – programvezető
- 2006-2007 EU Consumer Law Compendium program – kutatási proram – közreműködő
- 2007-2009 EU Producer's Liability Law kutatási program – közreműködő
- 2006-2009 EU Contract Law – Common Frame of Reference kutatási program – közreműködő
- 2010-2012 ERASMUS Multilateral Projects, MPEAP – Master Professionnel Européen D'Administration Publique – 510222-LLP-1-2010-1-RO-ERASMUS-ECDSP program – közreműködő
- 2005-2006 Ex poste evaluation of EU Consumer Protection Policy Program Bureau Van Dijk Management Consultant – közreműködő
- 2016-2017 IM Kutatási Program „Magánjogi felelősség változásai" kutatásvezető-kutató
- 2016-2017 IM Kutatás Program „Kötelmi jog Általános" Kutatásvezető-kutató
- 2017-2018 BEUC – the European Consumer Organisation – SME training on consumer rights JUST/2015/CPPI/PP/CO02/0174 Lead trainer for Hungary
- GINOP-2.3.4-15-2016-00003 azonosító számú projekt Autonóm járművek jogi kérdései alprojekt – kutatásvezető.

Tudományos minősítésem eddigi fokozatait az alábbiak szerint értem el:

1995-ben „A fogyasztóvédelem jogi kérdései – különös tekintettel a polgári jogi intézményekre" címmel írt kandidátusi disszertációm sikeres megvédéseként az „állam- és jogtudomány kandidátusa" tudományos fokozatot szereztem,

2001-ben a Miskolci Egyetemen lefolytatott habilitáció eredményeként „habilitált doktorrá" nyilvánítottak, 2002-ben pedig a köztársasági elnöktől egyetemi tanári kinevezést kaptam.

Kutatói, oktatói és *szakmai közéleti tevékenységem elismerését tükrözi*, hogy számos testületbe választottak be az elmúlt 15 év során:

- 1997-től a Magyar Tudományos Akadémia Köztestület tagja
- 1999-2002. OTKA Állam- és Jogtudomány Bíráló Bizottság tagja

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 341 2025. 10. 09. 20:02

- 2000-től a Magyar Ekvivalencia Bizottság Jogász Szakbizottság tagja
- 1986-tól a Miskolci Akadémiai Bizottság tagja
- 1999-2005. Országos Kredittanács tagja
- 1998-2010 a Gazdasági Minisztérium keretében működő Fogyasztóvédelmi Tanácsadó Testület tagja
- 1998-tól a Fogyasztóvédelmi Egyesület Jogi Szakértői Bizottság tagja
- 1999-2002. a Borsod Abaúj Zemplén megyei Békéltető Testület tagja
- 1995-től 1999. január 1-ig szaktanácsadó, Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség
- 1991-től a Jogi Szakvizsga Bizottság tagja
- 1993-tól a Nemzetközi Fogyasztóvédelmi Jogi Társaság tagja
- 1996-tól 2000-ig a Közép- Kelet Európai Fogyasztóvédelmi Jogászok Társaságának elnöke
- 1997-2000 a Nemzetközi Fogyasztóvédelmi Jogi Társaság Végrehajtó Bizottságának tagja
- 1999-2002. Tagja voltam a Miskolci Egyetem ÁJK Kari Tanácsnak, illetőleg póttagja az Egyetemi Tanácsnak.
- 1998-2002 között Kuratóriumi tag a Miskolci Jogászképzésért Alapítványban
- 2005-2010 között a Szellemi Tulajdon Védelmi Tanács tagja
- 2004-2010 között Az Európai Jogakadémia (Németország, Trier) Kuratóriumának tagja
- 2011-től választott tagja a ME ÁJK Kari Tanácsnak
- 2011-től választott tagja a ME Szenátusának
- 2003-2014-ig az MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság választott tagja és titkára
- 2013-2018 MTA Közgyűlésének nem akadémikus közgyűlési képviselője
- 2014-től az MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság választott tagja és alelnöke
- 2016-2018 az MRK Jogi és Igazgatási szakbizottságának elnöke
- 2019-től az MRK Jogi Bizottságának társelnöke.

Mintegy harminc éves tudományszervezői, szakmai közéleti tevékenységem közül kiemelendő a hazai és külföldi szakfolyóiratoknál betöltött szerkesztőbizottsági/tudományos bizottsági tagság, továbbá az MTA keretében végzett tudományszervezői tevékenységem. 2003 és 2014 között az MTA Állam- és Jogtudományi Bizottságának választott titkára, 2013-2018 között két cikluson keresztül az MTA Közgyűlésének nem akadémikus közgyűlési képviselője voltam, 2014-től pedig az MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság alelnöke vagyok. 2016-2017 között tagja voltam az MTA elnöke által felállított Alapszabálymódosító Elnöki Bizottságnak, amely előkészítette az MTA 2017-es Alapszabály módosítását

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 342 2025. 10. 09. 20:02

LIMBACHER GÁBOR

Írta: Limbacher Gábor, néprajzkutató, muzeológus, Magyar Nemzeti Múzeum Palóc Múzeuma

Jövőképes népi kultúra, megtartó nemzeti diszciplína

A népi műveltség a kultúrának az időbeliség különféle tartományai szerinti objektív emlékezete, foglalatja és tárháza. Fölfedezhetők benne az évezredes ősi idők, az évszázadok, a közelmúlt és a jelenkor javai. E tartalmak az élni tudás vezérkönyveként szemlélhetőek, rendezhetők és dolgozhatók föl.

Az utóbbi néhány évszázad gazdasági-társadalmi-kulturális átalakulásai nyomán korunkra gyökeres változás következett be az ember és a természetfeletti, az ember és a környezet, az ember és a hagyomány; egyén és közösség viszonyában, s azok mibenlétében. Felvetődik, vajon a természettudományos világkép kibontakozásával végképp realitását vesztette-e a mítoszokban gyökerező, ősidőktől hagyományozott emberi mentalitás és kultúra? A káoszból teremtett isteni kozmosz képzete már végérvényesen fikció az ökonómiai szemléletű, deszakralizált természetfelfogáshoz képest? Az ember létének alapdimenziói: keletkezéséről, az élet fenntartásáról, átörökítéséről, a halálról és a túlvilágról szóló ismeretek objektív tudásnak számító közösségi hagyományt és meggyőződést jelentenek, vagy véglegesen szubjektív felfogás tárgyát képező magánügynek számítanak? Mi a meghatározó valóság: ami fizikailag érzékelhető vagy ami a láthatón túl van? A modernizáció, az ipari forradalmak kitágították, gazdagították világképünket vagy uralmuk alá vetették az embert? Lehet-e életképes a helyi keretekhez való kötődés, a táji, regionális önállóság vagy a globális orientáció válik mindent áthatóvá? Az emberi, társadalmi, nemzetközi problémák megoldására az innováció, az újba vetett remény és törekvés az út, vagy/illetve emellett a tradíció a hiteles forrás, a hagyomány kínálta mentalitás a célravezető? A gazdasági élet vagy a széles értelemben vett kultúra terén fenntartható-e olyan tradíció illetve nézőpont, mely által az egyes területek integrálhatók és együttesen értelmezhetők, sőt befolyásolhatók, avagy a vallásos meghatározottságú gondolkodás, paradigma ideje végképp lejárt, és a technikai jellegű szakértelem mentén megoszló specializáció érvénye visszavonhatatlan? Beláthatók-e mai szemmel az olyan archaikus vallásos meggyőződések, amelyekben a racionális felfogást alapvetően korlátozza a mágikus-misztikus tradíció és gondolkodásmód, amely szervezi, sőt meghatározza az életkörülményeket és életminőséget?

A paraszti műveltség mind időbeli, mind kulturális, társadalmi, etnikai kapcsolatrendszerében oly nagy távlatú, oly nagy kiterjedésű, hogy kutatása, jellemzőinek, mintáinak figyelembevétele a hiteles élethez, a létben való eligazodáshoz

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 343 2025. 10. 09. 20:02

a mában is alapvető jelentőségű. A paraszti kultúrának a népi vallásosság szempontjából való elemzése – különösen a palóc, illetve felföldi régióban – nem tekinthető csupán múltbeli, történeti jellegű feladatnak. E tájon a népi műveltség, napjaink különösen változó világában is jórészt eleven kulturális rendszerként írható le.

A népi kutúra hagyományozó műveltség, amely modellszerűen jellemzi a közösség és az egyén életfelfogását, életútját és élethivatását. A kultúra illetve az élet hagyományozásához szükséges az elődöktől örököltek megismerése, birtokba vétele és a saját megélése. A hagyományozó létforma felelősségteljes életút, egyre növekedés azokban a tapasztalatokban, hitben, képzetekben és gyakorlatokban, amelyeket az egyéni, közösségi, nemzeti, sőt álalános emberi lét folytatódása érdekében nélkülözhetetlen átadni az utódoknak.

Az ilyen, fentiek szerinti munkára és eredmények alkotására érzek hivatást évtizedek óta.

1. Életrajzi elemek, szakmai út

1958-ban, Nagyboldogasszony ünnepe másnapján születtem. Limbacher nagyapám nagyszebeni szász eredetű családból származott, de mindig magyarnak tudta és vallotta magát. Apai nagymamám törzsökös kiskunfélegyházi családból került tanítóként az újpesti Károlyi uradalomba. Édesanyám apja német eredetű szekszárdi családba született, anyai ágon putnoki palóc és a hódoltság után itt maradt török családi gyökerekkel bírt. Anyai nagyszüleim Vác egyik csendes kis utcájában laktak, gyermekkoromban sok időt töltöttem náluk. Keresztszüleim a Heves vármegyei Kápolnán éltek, majd minden nyáron nyaraltam náluk, közelről szemlélve a falusi életet. Szüleimmel és bátyámmal egy újpesti családi házban nőttem föl, csendes kisvárosi környezetben. Az általános iskolát zenei, a gimnáziumot biológia tagozaton végeztem egyaránt Újpesten, ami 1950 óta Budapest IV. kerülete. Rendszeres vallásgyakorlóként helyi templomba jártunk. Bérmavédőszentemet, Szent István királyt 10 évesen magam választottam. Gyermekkoromban kis utcánkban volt Közért alig ötven méterre. Bátyámmal együtt volt egy-egy tyúkunk, szüleim viszont nagyobb számban tartottak baromfit olyannyira, hogy tojást és vágott baromfit is árultak, mégha értelmiségiek voltak is. Húsvétkor bátyámmal locsolkodni jártunk a szomszédokhoz és más utcabeliekhez. Felnővén két utcával odébb lakó leánynak kezdtem udvarolni, aki szintén a Könyves Kálmán Gimnáziumba járt, de akkor én már egyetemista voltam. A Budapesti Műszaki Egyetem Gépészmérnöki Karán mezőgépész szakra jelentkeztem, a falusi kultúra vonzásában. Ráébredtem azonban, hogy a mezőgazdaság gépesítése nem szolgálja a falu hagyományos világának fönnmaradását. Harmad éves koromban áthallgattam és felvételt nyertem az ELTE BTK Szociológia szakára, majd miniszteri engedéllyel két egyetemen tanultam párhuzamosan. Amikor a gépészmérnöki diplomát megkaptam, az ELTE Néprajz szakára is jelentkeztem.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 344 2025. 10. 09. 20:02

Kedvesemmel készültünk az életre. Egyik évben, szilveszter éjjel elhatároztuk, hogy Újpest-kertvárosnál is természet- és hagyományközelibb térségbe és településre fogunk költözni. Gyermekkoromtól vonzott a romantikusan szemlélt Palócföld, a tág értelemben Rákospalotáig lehúzódó térség, putnoki nagyanyámék idealisztikusan szemlélt világa. Így, amikor elővettük Magyarország földabroszát, tekintetünk Balassagyarmaton időzött. Egy mezővárosként megmaradt, a szocializmusban elnyomott régi vármegyeszékhely, ahol talán még érezni a pipafüstöt. Palócország fővárosa, a Felvidék kapuja, ahonnan átlátni a trianoni határon. Itt található a Palóc Múzeum palotája, ami Nagy Iván történész eszményi hazaszeretetének hagyatéka. Öt évi udvarlást követően Lengyel Ágnessel összeházasodtunk, egyaránt néprajzos egyetemi hallgatóként. Tanszéki kirándulás alkalmával rózsás menyasszonyi ládát vásároltam arám számára a Nógrád vármegyei Kazáron. Kápolnai unokanővérem parádi származású férje lett a vőfélyünk. A hagyomány megélésére és folytatására törekedve, „csigacsinálást" és leány- valamint legénybúcsút is tartottunk. Az esküvőnk Újpesten a megyeri templomban, édesapám elsőáldozásának helyszínén volt, ahonnan együtt, gyalog tette meg a násznép a mintegy kilométeres utat a megyeri csárdáig, ahol a lakodalmunk volt 23 és 26 éves korunkban. A rokon leányok örömkalácsot vittek a menetben, vőfélyünk pálinkával kínálta a szembejövőket, egyik erdélyi utunk során, Korondon vásárolt kulacsból.

Balassagyarmatra településünk mesébe illően történt. Amikor fölkerestük a múzeumigazgatót, hogy volna-e esetleg két néprajzos állás számunkra, dr. Zólyomi József válaszként kezet nyújtott, mondván: a holnap reggeli viszontlátásra. Szolgálati lakás is vár bennünket. Ha a holnapból néhány hónap lett is, amikor ténylegesen költözni tudtunk, 1986-ban, sorsszerűen Kisasszony ünnepén kezdtük meg néprajzos-muzeológusi pályafutásunkat, amikor a Szent Szűzzel a mi hivatásgyakorlásunk is megszületett. Balassagyarmat csodákat nyújtott számunkra: vasárnaponként sokan, köztük népviseletes asszonyok mentek a templomokba, cigány honfitársaink lakótelepi környezetben is az utcai kútnál tisztították lakásbéli szőnyegeiket, lépcsőház-szomszédunk Mikszáth Kálmán eleven képzetét keltette mind kinézetre, mind anekdotázó kedélyére nézve. Amikor kertes házat tudtunk vásárolni, egy járókelő hölgy kedvesen köszöntött bennünket az utca nevében… Életünket a premodern személyesség hatotta át. Faluhelyen adatközlőkből hamar lelki rokonaink, hozzátartozóink teremtek, ahova mennünk „kellett" megszületett gyermekeinket bemutatni, és az atyafiságos kapcsolatokat ápolni. Egy elmúlóban lévő, mégis múlhatatlan hagyományos kultúra és emberi nembeliség részeseivé váltunk. Ennek közgyűjteményi, tudományos megörökítésén fáradozunk több évtizede. Közben, 1997-ben egyetemi doktori minősítést szereztünk az ELTE Folklór tanszéken, majd a Debreceni Egyetemen néprajz és kulturális antropológiai tudományokban Ph.D. fokozatot kaptam 2003-ban.

1986-tól a Palóc Múzeum muzeológusa, majd főmuzeológusa voltam. 2000-től a megyei fenntartó a Nógrád Megyei Múzeumi Szervezet vezetőjévé nevezett ki,

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 345 2025. 10. 09. 20:02

egyúttal elláttam a balassagyarmati és szécsényi múzeum igazgatói feladatait is. 2003-ban a szervezet átalakítása következtében megszűnt az igazgatói állásom. 2009-ben a Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság élére neveztek ki. Közben 2004-ben minisztériumi működési engedélyt kapott Balatonakaliban, a saját népi műemlék portánkon létrehozott, saját fenntartású Térségi Muzeális Gyűjtemény. 2015-től visszatértem Nógrádba, és a szécsényi Kubinyi Ferenc Múzeum igazgatója lettem. 2021. szeptember 1-től kormányhatározat alapján helyi önkormányzatiból állami fenntartásba sikerült szerveznem intézményünket, amely 2022 augusztusától az MNM Forgách-Lipthay Kastélymúzeum nevet kapta. 2023. november 22-vel nyugdíjas lettem. A szakmai, tudományos munkát a lehetőségek szerint tovább folytatom.

2. Eredmények, alkotások

Eredményeimet publikációk, előadások, gyűjtemény-gyarapítások, kiállítások, intézmény- és szolgáltatásfejlesztések, médiamegjelenések, konferenciaszervezések és egyéb rendezvények, valamint elismerések mutatják.

Száznál több tudományos és ugyanilyen nagyságrendű tudományos ismeretterjesztő közlésem jellemzően a kárpát-medencei valóság vallási (római katolikus) és nemzeti (magyar) szempontú megfigyeléseit és földolgozásait tartalmazza. A nemzetrészeket tekintve jelentek meg írásaim a moldvai magyarságtól Erdélyen és a Felvidéken át, a Délvidékig. A nép kultúrája mellett többször a vezető társadalmi rétegekkel is foglalkozom. E publikációk részben azért lehetnek figyelemre méltóak, mert a társadalmi megosztottság taglalásával szemben, a közös nemzeti jellemvonások felmutatását nyújtják, gyakran a lokálisban és a regionálisban is az egyetemest kutatva.

A népi kultúrával kapcsolatos egyik fő vizsgálati szempontom kezdettől fogva annak példaértéke, hasznosíthatósága a jelen kor és a jövő számára. Ennek megfelelően az első, 1987-ben készült tanulmányom a gyermekcsere népi intézményéről és hasznosítási lehetőségeiről szól, hogy milyen szerepe volt és lehet az idegen nyelv tanulásában, valamint mások kulturális mintáinak megismerésében. Ez valójában nemesi gyakorlatot is jelentett, a múzeumalapító Felső-Győri Nagy Iván gyermekkorában családja kapcsolathálójában is működött.

Ezután sorra jelentek meg írásaim a palócságról, irodalmi forrásairól és etnokulturális jegyeiről, népművészeti és vallásnéprajzi témákról, mint például az öltöztetett szakrális szobrok, valamint különféle néprajzi jelenségekről: búcsújárás, szemmelverés, mézeskalácsosok tevékenysége stb. 1989-ben intézmény-szociológiai tanulmányt alkottam mintegy rendszerváltó jelleggel a politikától addig jelentősen áthatott Nógrád megyei intézményekről. A közművelődés eszköz- és célrendszerének, tartalmi motívumainak elemzése a múzeumokban és a levéltárban címet viseli, amely díjnyertes lett az MTA MAB pályázatán 1989-ben. Majd *Egy sajátos múzeumi szervezet a leépülés és a kibontakozás határán* címmel a Magyar Múzeumok folyóirat 2003/1. számában jelentettem meg írást.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 346 2025. 10. 09. 20:02

Az 1990-es évekbeli tudományos tevékenységemből két témát, illetve tanulmánysort emelek ki. Az egyik egy palócföldi kis-kápolna, „Máriácska káponkája", amelyről megjelent egy-egy írásom a Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyvében (1991), a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum évkönyvében (Ház és ember 1994) és az Acta Ethnographica Hungarica-ban egy, a németországi Tauberbischofsheimben tartott kisműemlékes konferenciaelőadás tanulmány-változataként (1994). Az öltöztetős „Máriácska" csodáiról és azok hagyományozódásáról tartottam előadást az MTA Néprajzi Kutató Intézet egyik konferenciáján, majd írtam meg tanulmány változatát az Áldás és átok, csoda és boszorkányság című könyv egyik fejezetének (2004). Nógrád megye további ilyen építményeire is kitérve hangzott el konferenciaelőadásom, majd jelent meg tanulmányom a Néprajzi Értesítőben (1993), és a kápolnagondozók szerepét kiemelve a veszprémi népi vallásosság konferenciakötetben (2001). A kápolnák néprajzi kutatásáról módszertani tanulmányt is írtam (1995). A tudományos földolgozás sajátos kiágazásaként elkészült a jellegzetes és gazdag kultúrát hordozó szandai kápolnácska épületmásolata a balassagyarmati Palóc Múzeum szabadtéri gyűjteményében (1996). Néhány hónappal később, a magyarság végső honfoglalásának 1100. évfordulójára készült el a „káponka" mellett fölállított „Palócföldi feszület rekonstrukció a XIX. századból", szabadtéri állandó kiállítás gyanánt is, ezzel a címmel. Püspöki megáldására a millecentenárium szellemi-lelki ünnepeként az első Szent Anna ünnepi Palóc Búcsú alkalmával került sor, amely azóta minden évben megrendezésre kerül. Ennek szintén fő szervezője voltam és részben vagyok. Másik kiágazás a „káponka" mozifilmen, illetve videókazettán való megjelenése volt *Mária országa* címmel (1998. 47 perc rendezője Halmy György, bemutatója a Művész Moziban volt). „Máriácska" régi koronája és használatból kikerült ruhái a Palóc Múzeum gyűjteményébe kerültek. Sikerült további, kultuszból kiszorult öltöztetős Mária-szobrokkal gyarapítanom a balassagyarmati közgyűjteményt karancskeszi házpadlásról, nógrádmegyeri plébániapadlásról, dorogházai templompadlásról, abasári templomraktárból és mátraderecskei lakóházból. Utóbbi helyről öltöztetős Szent Anna szobrot is gyűjtöttem. Számos más településen – a Felvidéken is – föltártam, dokumentáltam, és lehetőség szerint múzeumi kiállításba kölcsönöztem ilyen alkotásokat.

A tradíció hordozóiként számos kiemelkedő egyént vizsgáltam, elsőként egy Losonc mellől áttelepített balassagyarmati palóc búcsúvezetőt (2004), és egy jelenésekben élő látóasszonyt, akiről Magyarországnak egy külön védőszentje – Szurdokpüspökiből címmel tartottam konferencia előadást 1992-ben, és jelent meg tanulmány változata 1998-ban. A somosi javasasszonyt és tevékenységét figyeltem meg, dolgoztam föl több előadásban és néhány tanulmányban: Néprajzi Értesítő (1994), Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve (1994), Nagy Iván Történeti Kör évkönyve (1994), Ethnographia (1995). Meglepetésemre valamelyik hálás gyógyult értesült a múzeumi évkönyvben szereplő írásomról, azt önállósította,

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 347 2025. 10. 09. 20:02

sokszorosította és a zarándok betegek között, mint egy ponyvakiadványt terjesztette. Résztvevő megfigyelésem során szembesültem ezzel. A kutatást OTKA program-támogatás is segítette.

Templombúcsúról, búcsújárásról, fogadott búcsúkról, búcsúfiákról (kegyképmásolat, mézeskalács) és búcsújáró helyekről (bukovinai Kácsika, felvidéki Kékkő, Mátraverebély-Szentkút, Hasznosi szenthely, Karancshegy, Karancsság-Szentkút, Szanda-Szentpéterhegy, Vác-Hétkápolna) jónéhány írásom szól, jelentős részt, mint a mennytől áthatott közösségi-emberi élet megnyilatkozásairól.

A hazaszeretet, magyarságtudat számos munkám témáját adta a parasztságtól Petőfin át, a nemességig, Nagy Iván példájáig (2000), majd a XX. század történelmi sorsfordulóiig. Nagy Iványról állandó kiállítást kezdeményeztem és *szerveztem Tudós köznemesi könyvtár – nemzeti történelmünk tüköre* címmel. Az első bécsi döntés 75. évfordulójára államközi konferenciát hoztunk létre Veszprémben. Előadásom tanulmány változata *A haza területe mint nemzeti jelkép* címet viseli (Magyarság és a Kárpát-medence 2015). Nemzeti összetartozás és a haza csorbíthatatlansága a témája egy másik tanulmányomnak (2017). A trianoni békediktátum centenáriumára jelent meg: *A haza csorbíthatatlansága – Száz év óta több országban, de közös hazában* (Palócföld, 2020). A *Nemzeti összetartozás és újraerősödés a Kárpát-medencében* című könyvet magam szerveztem, szerkesztettem és 49 szerzővel együtt megalkottam. Hamarosan megjelenik.

A népművészet mint a paraszti élet egészére kiterjedő szellemi- és tárgyalkotó gyakorlat, életminőség számos publikációmban bemutatásra kerül, így már az első öltöztetős szakrális plasztikákat bemutató írásaimban is. Vallási néprajz és népművészet kapcsolatát, összefüggéseit vizsgáltam a Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyvében (1999). A felelős szerkesztésemben megjelent *Nógrád megye népművészete* című monográfiában (2000) a *Vallásos népművészet* című fejezetet írtam.

A hagyományos, nemzedékről nemzedékre öröklődő képi-vizuális kultúra és az írásbeli műveltség jellemzőinek és egymáshoz való viszonyának föltárása fontos szempontom. Írtam róla *Képi-vizuális kultúra, írásbeli műveltség* címmel a Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyvében (2001), valamint *Kép, képmás és kultusz a Palócföldön* címmel szegedi konferenciakötetben (2006). Hasonlóan fontosnak gondolt és úttörő ökológiai előadás majd tanulmány lett *A néprajz „szemete" avagy a szemét néprajza* című téma az 1990-es évek első felében.

Az évkör mint sajátos idődimenzió, mint az ünnepek és hétköznapok egymást váltó, kiegészítő egymásutánja és szakrális-kozmikus tartalma sok cikkem tárgya. A legnagyobb ünnepek – karácsony, húsvét, pünkösd – meghatározó volta mellett, fontos kutatási területem a Szűz Mária eljegyzése ünnep (jan. 23.), melyről több előadást tartottam, illetve tanulmányaim szólnak (2001a, 2001b, 2005). Közreműködésemmel a témáról múzeumi és televíziós film is készült, és bőséges dokumentáció a Palóc Múzeum Fénykép- és Diatárában. A fentiekben említett Szent Anna ünnepet (júl. 26.) és kultuszt több tanulmányban, cikkben és könyv-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 348 2025. 10. 09. 20:02

ben is földolgoztam (2004, 2008, 2020a, 2020b; 2005). Írtam a Szentháromság (pünkösd utáni vasárnap) Nógrád megyei kultuszáról (2003), a Magyarok Nagyasszonya (okt. 8., 2000) és a Keresztelő Szent János tiszteletről (jún. 24., 2019, 2020), valamint Szent Mihály ünnepéről (2016). Az esztendő „sarokpontjairól", a napéjegyenlőségekről és napfordulókról rendszeresen szerveztem múzeumi rendezvényeket, koncerteket is. Többször egy esztendőn belüli időszak ünnepeit mutattam be, keresve az összefüggéseket, mint a karácsonyi és a húsvéti ünnepkörnél, vagy például *Az esztendő főbb ünnepei nyár derekától az őszi napéjegyenlőségig* című írásomban (1999, 2014, 2015, 2020a; 1992, 2005, 2010, 2020b; 2020c). Összefoglaló, lényegkiemelő céllal tartottam MTA konferenciaelőadást, majd írtam meg tanulmányváltozatát *Bibliai idő, történelmi idő, szent idő a paraszti év körében* címmel a Szemerkényi Ágnes szerkesztette *Folklór és Történelem* című könyvben (Akadémiai Kiadó, Budapest, 2008).

A Palócföld néprajzi bemutatása, földolgozása Szeder Fábián 1819-ben a Tudományos Gyűjteményben megjelent, *A' Palóczok* című értekezése óta majdhogynem folyamatos. A hazai néprajztudományban a legnagyobb volumenű, mintegy másfél évtizedes, szervezett kutatás is a palócokról szólt. Eredményei négy vaskos kötetben, *Palócok I-IV.* címmel jelentek meg a Heves Megyei Múzeumi Igazgatóság kiadásában 1989-ben. E nagy monográfia megjelenése és az egri múzeumban fölgyülemlett tekintélyes adattári anyag létrejötte nem jelenti azt, hogy ne lenne célszerű a palócság hagyományos kultúrájának további vizsgálata. Emellett a néprajzi csoportnak nemcsak múltja, hanem jelene és jövője is van, amelyre ugyanúgy fontos odafigyelni a néprajzi jelenkutatás keretében. Ezért a magyar államiság ezeréves évfordulója alkalmából, *Palócok a múltban és a jelenben* címmel millenniumzáró tudományos konferenciát és kulturális napokat szerveztem munkatársaim segítségével a Magyar Tudomány Napja ünnepén a Palóc Múzeumban 2001-ben. A konferencia anyaga a Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve 2002. évi számában jelent meg, közte *A palóc régió kutatási programja a jelenben* című tanulmányommal. A következő évben (Jelen) kutatás a palóc régióban jelent meg írásom a Néprajzi Múzeum MaDok Füzetek sorozat első kötetében. 2006-ban egy felvidéki nemzetközi konferencián adtam elő A Palócföld kutatása Szeder Fábián óta és a kutatás mai feladatai témában. Tanulmány változata az Andor Csaba szerkesztette konferenciakötetben jelent meg ugyanezen évben. Vannak a Palócföldet tematikusan vizsgáló és bemutató írásaim is, mint például a *Palócföldi vallásos gyógymódok a múltban és a jelenben* című konferenciaelőadás nyomán megjelent tanulmányom a Pócs Éva szerkesztette *Mágikus és szakrális medicina. Vallásetnológiai fogalmak tudományközi megközelítésben VII.* című könyvben (2010). Ilyen a konferenciaelőadás nyomán megjelent *Vallás és népművészet Palócföldön* című tanulmányom a Fehér Anikó szerkesztette „Vallás - nép - művészet. Egyházművészeti tanulmányok" a Magyar Művészeti Akadémia Műhelytanulmányok folyóiratában (2019).

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 349 2025. 10. 09. 20:02

Majd összefoglaló jellegű elhelyezés a magyarságon belül egy kovásznai könyvben: A palócok (Kőrösi Csoma Sándor – a magyarság rétegei, 2020).

A jövőképes népi, populáris kultúra feltárásának, megragadásának és felmutatásának egy szemléletes példája a veszprémi múzeumban megvalósított születés témájú kiállítás, konferencia (2013) és tanulmánykötet, amelyben *Gyermekáldásért folyamodó vallásos gyakorlat a jelenben* címmel írtam tanulmányt (A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 2014). Hasonló szemlélettel tartottam előadást az MTA MAB egyik konferenciáján, majd jelent meg írásom *Szent István király és a haza jövőbe mutató szeretete* címmel (Miskolci Keresztény Szemle 2020).

A jóllétünkhöz, sikereinkhez, hosszútávú stratégiánkhoz számba vehető erőforrást jelentenek Krisztus fegyverei, latinul arma Christi. Lényegük, hogy éppen fordított jelentésűek, mint a harcokban használt emberi fegyverek. Krisztus fegyverei nem mások bántalmazására szolgáltak, hanem ellenkezőleg, mások bántó szándékainak és bántalmazásának magára vállalását jelentették a sátán, a bűn és a halál elleni küzdelemben, édeni kitaszítottságunkból való megváltásunk érdekében, valamint bűneink kiengeszteléséért. Így váltak a passióeszközök, a kereszt, a szögek, a töviskorona és a többiek Krisztus fegyvereivé. Az arma Christi ereje és fontossága a Bibliából eredeztethető. Veszprémből Erdélyi Zsuzsanna folklorista 90. születésnapjára szervezett, és Nyitrán, Alsóbodokon 2011-ben megvalósult konferencián tartott előadásom, majd a 2014-es kötetbeli tanulmányom bemutatta Krisztus fegyvereit hazánkban, Európában és a kapcsolatos folyamatokkal összefüggésben kitér a szakrális idő elvesztésére a magyarországi katolikus egyházban. Krisztus fegyvereinek legemblematikusabbjáról, a kereszt és a feszület témából jelent meg összefoglaló tanulmányom az Ethnographia folyóiratban (2010). *Krisztus fegyverzete és a magyarság* néven alkottam tanulmányt Molnár V. József 85. születésnapjára (Levelek az élő fáról 2015). Egy tematikus megközelítést jelentett *A passió szakrális-mágikus eszközei és az imamondó üdvjavai archaikus népi imádságokban* című előadás majd tanulmány Erdélyi Zsuzsanna emlékére („Kívül aranyos, belül irgalmas…" 2018). Egy délvidéki jubileumi kötetbe írtam meg a *Kupuszinától a Monarchián át Londonig. Krisztus passióeszközei a lokálistól az egyetemesig* című tanulmányt.

Krisztus fegyverei az istenire irányítják figyelmünket. Másként ilyen a fény és a kör, melyek a népi kultúra és szimbolika jelentős összetevői. *A Fény Fiai. Világosság és Nap létforrásként való megjelenése katolikus egyházi szövegekben és a népi kultúrában* című tanulmányomat (2017) követte a kör tradicionális kultúrában való megjelenéséről és szerepéről tartott előadásom egy komáromi vallásnéprajzi konferencián (2017), majd tanulmányom egy kolozsvári kötetben (*Aranymadár*, 2019). Az ilyen kulturális jegyek rávilágítanak a hagyományos települések szakrális térszerkezetére, amint azt az MTA MAB 2019. évi Nógrád megyei kötetében kifejtettem.

Néhány nagyobb téma már eddig is önálló könyvbe kívánkozott. A tradicionális népi és a polgári műveltség között az egyik legfeltűnőbb különbség a Szent

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 350 2025. 10. 09. 20:02

szerepe és a Profánnal való viszonya a kultúrában. Ezt vizsgáltuk a Palócföld vonatkozásában az első hazai szakrális tájmonográfiában (A Szent és a Profán / Népi vallásosság a Palócföldön. 1997. Lengyel Ágnessel). Nemzeti identitásunkhoz kívántam gazdag forrásanyagot és lényegbe vágó megközelítést adni a *Hazaszeretet, magyarságtudat a népéletben* (2002) című könyvben. Az ezredfordulós millennium alkalmából készült a *Kereszténység és államiság Nógrád megye ezer éves történetében* című könyv. Az első hazai Szent Anna monográfia 2005-ben látott napvilágot *„Kegyelmekkel tündöklő boldog Anya". Szent Anna tisztelete és a Palóc Búcsú* címmel. Saját alapítású és fenntartású muzeális intézményünk kiadványaként jelentettük meg a Balatonakali Tájmúzeum látnivalói: *Tárgyi és szellemi kultúra a Balaton északi térségében I.* című könyvet (2010). Saját kezdeményezésre, szerkesztéssel és részbeni szerzőséggel, a mai északi országhatár menti öt múzeumot összefogva jelent meg a *Legyünk szemei mindnyájan egy láncnak…* Petőfi nyomában Gömörben és Nógrádban – öt múzeumban című monográfia (2023). Mindegyik könyv azonos témájú múzeumi kiállításra épült. Kiállításaim között igen emlékezetes volt még, a balassagyarmati Palóc Múzeumban az 1991. március 15-én nyílott és máig álló *Bölcsőtől a sírig – Paraszti ünnepek és hétköznapok Nógrád megyében* című állandó kiállítás, melynek társrendezője voltam. 2002-ben *Nógrád szerepe a magyar múzeumügy kibontakozásában* címmel a legnagyobb szabású vidéki kiállítást rendeztem a Magyar Nemzeti Múzeum bicentenáriuma alkalmából. 2006-ban tárlatot rendeztem a várpalotai Trianon Múzeumban a palócok nemzeti identitása témában. 2009-ben sikeres múzeumi kiállítás-sorozatot indítottam útjára Lengyel Ágnessel a palócföldi öltöztetős vallásos ábrázolások, szakrális textilek témában: Boldogasszony fehér fátyolával... – Balassagyarmat (2009), Tárgy és Lélek – Veszprém (2010), Visszacsatolás – Kubinyi Ferenc Múzeum, Szécsény (2010), A Szent megjelenései – Mezőkövesd (2011), Égi ideálja a női szépségnek – Hatvan (2011), Égi megsegítésért fogadalomból – Eger (2011-2012), Lélek által szemlélve – Fülek (2012). A téma Kárpát-medencei összefoglalása Hungaria Sacra címmel jelent meg 2010-ben a Palóc Múzeumban.

Nemzetközi tanácskozások sorában 1989-ben Budapesten a IV. Finn-magyar Szemiotikai Szimpóziumon *Religious objects at the edge of the villages*, 1994-ben a németországi Tauberbischofsheimben *A typical and traditional roadside chapel in North Hungary* címmel tartottam előadást. 2013 szeptemberében az ENKDIST európai projekt keretében, Rómában megvalósult Digital storytelling képzés résztvevője voltam, amelyről tanúsítványt kaptam.

Elismeréseim:

2000. évben kormányzati emlékérem a Magyar Államiság Millenniumán végzett tevékenységemért.

2001. évben minisztériumi Nívó Díjat kaptam addigi munkásságomért.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 351 2025. 10. 09. 20:02

2010. évben díszoklevél a Balassagyarmat Város Önkormányzat Képviselőtestülete Oktatási, Ifjúsági, Sport és Művelődési Bizottsága tagjaként végzett eredményes munkáért.
2012. évben Balassagyarmat Város Önkormányzatának Képviselőtestülete Balassagyarmat Kultúrájáért Díjban részesített.
2012. évben Badacsony Város Önkormányzata Egry József Emlékérem bronz fokozatát adományozta, a helyi kiállítóhely szakmai működésének támogatásáért.
2015. évben Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlése Madách Imre Díjban részesített.
2018. évben Magyarország köztársasági elnöke Magyar Arany Érdemkereszt kitüntetést adományozta.
2020. évben Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlése Szontágh Pál Díjban részesített.
2023. évben Magyarország miniszterelnöke javaslatára a köztársasági elnöktől a Magyar Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetést kaptam.

3. Összegzés

Az öltöztetős szakrális plasztikák kutatásával, dokumentálásával, gyűjteményezésével, földolgozásával, összehasonlító vizsgálatával és többrétű publikálásával egy, a népművészetben és a vallási néprajzban egyaránt addig szinte ismeretlen típust mutattam be, illetve gyarapítottam tudományos ismereteit. Eközben addig szinte ismeretlen mentalitástörténeti jelenségeket dokumentáltam és értelmeztem, mint a lelki látás percepciós modellje vagy a szenttel azonosuló ábrázolás-szemlélet. A szakrális tárgy-, tér-, idő- és személy-szemlélet bemutatása terén értem el talán a legfigyelemre méltóbb eredményeket.

A tudományosság fogalma a szellemtörténet során számos változáson ment keresztül Arisztotelésztől napjainkig. A felvilágosodás eszmeáramlatát követően, szekularizált közegben a tudományt a pusztán racionális módszerek jellemzik. Modern tudományelméletek szerint azonban valamennyi emberi tudomány racionálisan nem bizonyítható posztulátumokon – például a valóság értelmi megismerhetősége – alapszik. Kutatásaim olykor a tudomány kereteit feszegető megközelítésekre és gyakorlatokra vezettek, az értékmentesség és az értéktelítettség egymást kiegészítő dialektikájával. Mert a tudomány rendszerezett tudás. De hogy mit tudunk, milyen valóságelemeket vagyunk képesek érzékelni, az kutatói habitus függvénye. Aki népi kultúrával, parasztsággal, természetben élő emberi közösséggel foglalkozik, találkozik a tudomány sajátos aspektusával. Tradicionális viszonyok között a tudós, tudó, tudományos, tehát aki tud, eltér az átlagostól, eltér a természetestől. Tudását az adja, hogy rendkívüli, természetfeletti erőre, képességekre tesz szert. Másfelől hasonló vonásokat mutat az isteni kinyilatkoztatáson alapuló hit megértésére irányuló tudomány, a teológia, amely nemcsak elméleti, hanem hangsúlyozottan gyakorlati diszciplína. Mert a célja, hogy az emberek

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 352 2025. 10. 09. 20:02

jókká legyenek, s elnyerhessék az örök üdvösséget. A keresztény meggyőződés számára a tudomány egyenesen a lélek függvénye, a Szentlélek Isten negyedik ajándéka. Ilyen értelemben a spiritualitás a tudomány alapvető tényezője, amit munkásságom során kezdettől fogva tapasztalok és vallok. A racionalitás nélkülözhetetlen eszköze a tudománynak, ám nem egyedüli, főleg nem holisztikus ismérve annak. Tudományterületünkön a tárggyal, alanyokkal való szeretetkapcsolat új világokat, dimenziókat nyit a pusztán racionális megközelítéshez képest. Ez az egyén és a kultúra olyan mély rétegeit érzékeli, amelyek viszont gyakran nem publikusak, mert ahogy az egyik lelki nagyanyámmá vált adatközlőm mondta: „jajj, jajj Gabikám, kiég a két szemem világa, ha te azt leírod".

A népi kultúra ismerete arra vezet, hogy meglássuk: e műveltség közösségi természetű, azt az egyéneket megtartó egzisztenciális felelősség jellemzi, nem elidegenedett sem a Teremtőtől, sem a hordozó társadalom tagjait tekintve egymástól, sem az isteni teremtés eredményének számító természettől, és személyes kapcsolatokra, szájhagyományozásra épül. Szilárd talajon, az elődöktől örökölt, abszolútnak felfogott tradíciókon áll. Ebben a műveltségben a folklór, tehát a szellemi és az anyagi kultúra, másrészt az alkotás és a fogyasztás egyensúlyban van lényegében még a paraszti polgárosodás időszakában is. Természeténél fogva nemzeti karakterű, de nem ellenséges más népek és nemzetek kultúrájával szemben. Világképét tekintve a teremtményi nembeliség jellemzi, az e világ mellett, ismeri a transzcendens világot, és az élet halálon túlnyúló örökkévalóságára épül.

Mindezekért a népi kultúra jövőképes, és az urbanizáció mellett a természetközeli életmód gyümölcsözőségét képviseli.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 353 2025. 10. 09. 20:02

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 354 2025. 10. 09. 20:02

LOBOCZKY JÁNOS†

Írta: Loboczky János, egyetemi tanár, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Loboczky János 1955. szeptember 17-én született Ózdon. Gimnáziumi tanulmányait szülővárosában, a József Attila Gimnáziumban végezte, majd 1980-ban a Kossuth Lajos Tudományegyetemen szerzett magyar-történelem szakos középiskolai tanári diplomát. 1987-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetemen filozófia előadó szakon végzett. Egyetemi évei alatt elnyerte az OTDK különdíját *Kossuth adó-koncepciója a reformkorban* című dolgozatával. Tanári pályafutását 1979-ben az ózdi Közgazdasági Szakközépiskolában kezdte, majd 1984-ben a KLTE-n szerzett egyetemi doktori címet *Kossuth Lajos politikai programjának kibontakozása az 1840-es években* című disszertációjával. Ezt követően az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem jogelődjein folytatta munkáját. Először az akkori Marxizmus-Leninizmus Tanszék Filozófia Szakcsoportjának, 1990-től pedig az önálló Filozófia Tanszék oktatója volt, amelynek kiépítésében tanszékvezetőként (1992–2020) meghatározó szerepet játszott. 1995-ben szerezte meg kandidátusi (CSc) fokozatát, majd 2006-ban habilitált a Debreceni Egyetemen. Elkötelezett és kitartó munkájának eredménye, hogy az egri tanszék felkerült az ország „filozófiai térképére". 2023-tól professor emeritusként tart kurzusokat.

Több tantárgy megalkotásával és a folyamat koordinálásával kulcsszerepet vállalt a szabad bölcsészet BA és az etikatanár szakok programjainak kidolgozásában és sikeres akkreditálásában. 2020-ig e szakok szakfelelőse is volt. Az egri főiskolán, illetve egyetemen filozófiatörténeti, művészetfilozófiai-esztétikai, történelemfilozófiai és hermeneutikai kurzusokat tartott, illetve tart. Egyik kezdeményezője volt a Filozófia Tanszék tudományos diákköre létrehozásának, amelyet megelőzően kollégájával közösen Lukács-olvasókört vezetett. Témavezetőként több esztétikai témájú TDK-dolgozatot támogatott, amelyek közül kettő különdíjat nyert az OTDK-n. Az egyetem Történettudományi Doktori Iskolájában három szemeszteren keresztül vezetett történelemfilozófia kurzust, továbbá több doktorandusz témavezetője volt a Neveléstudományi Doktori Iskolában.

Vendégoktatóként számos egyetemen tartott rövid kurzusokat, így a kolozsvári Babeș-Bolyai Tudományegyetemen Heidegger és Gadamer művészetfilozófiájáról, a Pécsi Tudományegyetemen Gadamer hermeneutikájáról, a Miskolci Egyetemen Lukács György és Gadamer művészetfilozófiájáról, valamint a Debreceni Egyetem Filozófia Doktori Programjában Gadamer hermeneutikai művészetfilozófiájáról. Külföldi tanulmányútjai során Berlinben (Freie Universität), valamint a münsteri és a freiburgi egyetemeken végzett kutatásokat, amelyek főként Gadamer hermeneutikájára és Schiller művészetfilozófiájára irányultak.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 355 2025. 10. 09. 20:02

Az MTMT adatai alapján eddig 138 tudományos publikációja jelent meg, köztük egy önálló monográfia (Akadémiai Kiadó, Budapest) és egy tanulmánykötet, valamint 93 magyar és 6 idegen nyelvű tanulmány hazai és nemzetközi szakmai folyóiratokban. Emellett 20 tudományos kötet szerkesztésében működött közre, és három felsőoktatási segédanyagot készített. Hazai és nemzetközi konferenciák rendszeres előadója, eddig közel 90 alkalommal tartott előadást magyar, német és angol nyelven. Tíz jelentős országos konferencia főszervezőjeként is tevékenykedett.

Szakmai-közéleti tevékenysége rendkívül sokrétű. Rendszeresen vállal opponensi és bizottsági tagsági feladatokat PhD-védéseken, habilitációs és MTA Doktori eljárások során. Tagja több szakmai szervezetnek: a Magyar Filozófiai Társaság érdekvédelmi bizottságának immár több mint 15 éve, valamint a Magyar-Német Filozófiai Társaságnak. 1997 és 2003 között az OTDT Társadalomtudományi Szakbizottságában a filozófia és esztétika szakreferenseként dolgozott, és hét alkalommal zsűrizett az OTDK filozófia és esztétika szekcióiban. Tagja az MTA köztestületének és Nevelésfilozófiai Munkabizottságának, valamint a 2017-ben alakult Nevelésfilozófiai Kutatócsoportnak. Az Eszterházy Károly Főiskola Bölcsészettudományi Karán a tudományos bizottság elnöki tisztségét töltötte be 2004 és 2016 között.

Külön említést érdemel az MTA Miskolci Akadémiai Bizottságában immár két évtizede folytatott tevékenysége. Tagja a Társadalomelméleti Szakbizottság Filozófiai Munkabizottságának, valamint a Pedagógiai Szakbizottság Nevelésfilozófiai és Pedagógiatörténeti Munkabizottságának. 2004 és 2014 között, valamint 2023-tól a MAB Heves vármegyei delegált képviselőjeként, 2014 és 2023 között pedig alelnökként tevékenykedett. 2015-től a MAB-Eszterházy Akadémiai Klub alapítójaként, az „Akadémiai esték" rendezvénysorozat szervezőjeként gazdagítja Eger kultúráját. Munkáját számos rangos elismeréssel díjazták: 1998-ban az OTDT Mester Tanár címet kapta TDK-témavezetői és szervezői tevékenységéért, 2001 és 2004 között Széchenyi István Ösztöndíjban részesült. 2007-ben elnyerte az Eszterházy Károly Főiskola akkori legmagasabb kitüntetését, a Pro Academia Agriensi-díjat, míg 2019-ben a MAB Kitüntető Tudományos Díjával ismerték el munkásságát.

Egyetemi doktori disszertációjában (*Kossuth politikai programjának kibontakozása az 1840-es évek első felében a Pesti Hírlap cikkeiben*, KLTE, Debrecen, 1984.) Kossuthnak a reformkorban kibontakozó, a feudalizmus egész rendszerének átalakítását célzó programját elemzi. Értekezése többek között arra mutat rá, hogy Kossuth politikai programjából olyan társadalomfelfogás olvasható ki, amely nem egyszerűen a nyugat-európai liberalizmus átvétele, hanem a sajátos hazai viszonyokból is következő elképzelés. Egy erős polgári réteg hiánya miatt elsősorban a nemességre kívánt támaszkodni a reformmozgalomban, hangsúlyozva egy polgári értékrendű „középrend" megteremtésének fontosságát, s ezért is tartotta

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 356 2025. 10. 09. 20:02

fontosnak, hogy történetileg szélesen megalapozott érvrendszerrel meggyőzze a nemesi közvéleményt a reformok szükségességéről. Az értekezés Kossuth nemzeti szabadelvűségének kialakulásának bemutatása után tematikusan járja körbe Kossuth programját: büntetőjog; megyék és szabad királyi városok; a mezőgazdaság; a közadózás ügye; közlekedés, kereskedelem, vámviszonyok; hitelügy; a „műipar" (iparosítás); népnevelés; a sajtó szerepe; a magyar nyelv ügye; nemzeti-nemzetiségi kérdés. A disszertációban a szerző plasztikusan eleveníti fel Kossuth és Széchenyi, valamint az újkonzervatívok vitáját az 1840-es évek politikai koncepcióiról. Külön értéket képvisel a Pest megyei követutasítás elemzése, amely Kossuth politikájának konkrét, gyakorlati megvalósítását mutatja be az 1847–48-as országgyűlés előkészítésében.

1998-ban megjelent monográfiája (*A műalkotás: a „létben való gyarapodás" – a művészet valósága három XX. századi művészetfilozófiában – Lukács György, Martin Heidegger, Hans-Georg Gadamer*, Akadémiai Kiadó, Budapest.) Gadamer sajátos meghatározásából kiindulva elemzi a XX. századi művészetelméletek néhány meghatározó alkotását és megközelítésmódját. Összehasonlító vizsgálat tárgyává teszi Lukács György heidelbergi és kései esztétikáját, valamint Heidegger és Gadamer hermeneutikai művészetfilozófiáját. Nem teljes életműveket állít párhuzamba, hanem különböző műveket állít „dialógusba" egymással, elmélyült elemzéseken keresztül. A monográfia nem hatástörténeti elemzéseket kínál, és nem is arra helyezi a hangsúlyt, hogy az érintett gondolkodók miként reflektáltak egymás munkáira – amennyiben ez egyáltalán tetten érhető. A monográfia legfőbb hozadéka, hogy a „fiktív párbeszéd" hermeneutikai módszerével egymástól egészen eltérő indíttatású, és más gondolati pályán mozgó teoretikusok (pl. Gadamer és Lukács) által kidolgozott kategóriákat és problémaköröket képes kritikailag összevetni, sikeresen elkerülve az önkényes, ötletszerű összehasonlításokat.

Az átfogó munka az analízisek során az ontológiai szempontot tartja érvényesítendőnek, mivel az elemzett gondolkodók művészetfilozófiájának éppen ez az egyik centrális mozzanata. A könyv fejezetei mélyrehatóan elemzik a művészetek szférájának különböző aspektusait, mint például a művészet eredetét, a szép fogalmát, a mimézist, a teremtő képzeletet, a befogadói élményt és a műalkotások interpretációját. A fejezetcímek – például *A művészet szférájának megalapozása Lukács fiatalkori és kései esztétikájában*, *A művészet és a műalkotás eredete Heidegger filozófiájában*, valamint *A művészet „antropológiája" Gadamer hermeneutikai filozófiájában* – rávilágítanak a szerző vizsgálódásainak részletességére és alaposságára.

A monográfia különösen aktuális kérdéseket vet fel a művészetfilozófia és az esztétika mai helyzetét illetően. Egyrészt arra keresi a választ, hogy mennyiben őrizheti meg az esztétika önálló tudományterületi legitimitását, illetve, hogy milyen módon járulhat hozzá a filozófiai megközelítések univerzális érvényességéhez. Másrészt rávilágít arra a kihívásra, amelyet a kortárs művészetkritika domi-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 357 2025. 10. 09. 20:02

nanciája jelent az esztétika és a művészetfilozófia számára. Loboczky János műve termékenyen gazdagítja ezeket a vitákat, új perspektívákat nyitva a művészet és az emberi lét kapcsolatának megértéséhez, valamint az esztétikai és filozófiai gondolkodás megújításához.

A *Dialógusban lenni – hermeneutikai megközelítések* című tanulmánykötetben (Pandora könyvek 1., Líceum Kiadó, Eger, 2006) publikált habilitációs munkája különböző témákat tárgyal, ugyanakkor alapvetően hermeneutikai szemléletben. A cím két kulcsszava, a dialógus és a hermeneutika egyaránt utal a Loboczky által képviselt gondolkodásmódra. Dialógus, tehát művek – filozófiai szövegek és műalkotások – lehetséges értelmezéseinek dialógusba állítása, egymásra reflektálása, valamint egy-egy „szöveggel" való értelmezői párbeszéd előhívása. A „dialógusban lenni" kifejezés továbbá arra a gadameri alapállásra utal, amely szorosabb és tágabb értelemben egyaránt a párbeszéd kitüntetett fontosságát hangsúlyozza a filozófiai hagyományhoz, vagy a műalkotásokhoz való odafordulásában és a különböző Én – Te viszonyokban egyaránt. A kötet életművek teljes feldolgozása helyett a filozófia, művészet és hermeneutika átfogó kérdéseinek tárgyalására törekszik. Ahogy azt két fejezetének címei is jelzik: egyrészt a művészetek világának jelentéséről és jelentőségéről, valamint a modern hermeneutikai vizsgálódásokban fontos szerepet játszó fogalmakról gondolkodik: a nyelv, a történelem, az erkölcsiség, a vallás jelenségeiről. A kötet Gadamer művészetről, nyelvről és történelemről szóló munkáinak értelmezése és lehetséges továbbgondolása mellett, még Lukács György, Kierkegaard, Hegel, Platón, Kant, Nietzsche, illetve Bartók Béla műveinek vizsgálatát tartalmazza, ahol a hermeneutikai megközelítés termékeny alapot ad a művek jelentéseinek mélyebb feltárására.

A kötetben összegyűjtött írások jelentős része a műalkotás és a művészet hermeneutikai-ontológiai értelmezésére összpontosít. Az első rész (*A szépség szeretete, avagy a művészet megértése*) Gadamer hermeneutikai művészetfilozófiájának alapvető kérdéseit tárgyalja, különös figyelmet fordítva a szép fogalmára. Gadamer e fogalom jelentőségét a kortárs esztétikai felfogásokkal szemben újszerű, sőt provokatív módon újítja meg. Egyrészt a klasszikus esztétikai hagyomány mozgósításával és újraértelmezésével, amely tudatos visszalépésként értelmezhető a modern esztétikai elméletek fogalmi hálójához képest; másrészt pedig a klasszikus és modern művészeti alkotások esztétikai formájának látszólagos különbségeit vizsgálva, miközben rámutat azok „antropológiai bázisának" hasonló létmódjára. A szerző Gadamer művészetfelfogását szembeállítja olyan klasszikus és kortárs gondolkodók nézeteivel, mint Platón, Kant, Hegel, Jauss vagy Danto. Az összehasonlítások során világosan kirajzolódik Gadamer azon törekvése, hogy feltárja a különböző művészetelméletek nyilvánvaló vagy rejtett előfeltevéseit, és ezek alapjaira kérdezzen rá. Ez a sajátos dialektika egyszerre törekszik a művészetek autonómiájának – vagy pontosabban szólva: mással nem helyettesíthető méltóságának – megőrzésére, valamint az emberi létvonatkozások átfogó össze-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 358 2025. 10. 09. 20:02

függéseinek vizsgálatára. Ennek megfelelően nem szorítkozik kizárólag a „tiszta esztétikum" vizsgálatára, hanem a művészetet az emberi lét teljességének perspektívájából szemléli.

A művészetfilozófiai fejtegetések szerves részét képezik a konkrét műalkotások értelmezései, amelyek elválaszthatatlanok a kötet vizsgálódásaitól. Ennek megfelelően a válogatásban helyet kaptak Bartók zenéjével, különösen színpadi műveivel, valamint Mozart *Don Giovanni*jával foglalkozó tanulmányok, vagy éppen a nyitó tanulmányban Kurt Schwitters *Ursonate* című dadaista hangkölteményének rövid értelmezési kísérlete.

A kötet második része, *Hermeneutikai horizontok*, a gadameri hermeneutika különböző aspektusait tárgyalja. Ezek között szerepel a történelem megértése és értelmezése, a hermeneutika és retorika összefüggései, valamint az *Bildung* és az etikai kérdések filozófiai jelentősége. Emellett olyan alkotók és gondolkodók műveinek vizsgálata is helyet kapott, mint Bartók, Lukács vagy Kölcsey, akiknek munkássága filozófiai szempontból is releváns. Érdemes megjegyezni, hogy e tanulmányok jelentős része konferenciaelőadások formájában hangzott el korábban. Ezáltal a szerző hű maradt Gadamer hermeneutikájának alapvető irányultságához, amely az élőbeszéd és a párbeszéd kitüntetett jelentőségét hangsúlyozza az értelmezés folyamatában.

Az elmúlt évtizedben Loboczky János kutatási érdeklődése két fő irányban mélyült el. Az egyik kiemelt területe Schiller esztétikai-művészetfilozófiai és történelemfilozófiai írásainak elemzése, amelynek keretében eddig 15 tanulmánya látott napvilágot. Ezek a munkák Schiller gondolkodásának olyan kevésbé ismert, ám annál izgalmasabb aspektusaira világítanak rá, mint például a fiziológiai-filozófiai antropológiája (*Schiller fiziológiai-filozófiai antropológiája*, in Gurka Dezső [szerk.]: *Egymásba tükröződő emberképek: Az emberi test a 18–19. századi filozófiában, medicinában és antropológiában*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2014, 76–86.), vagy éppen Schiller szeretet- és szerelemfilozófiája (*Schiller szeretet-/szerelemfilozófiája*, in Laczkó Sándor [szerk.]: *A szerelem* [Lábjegyzetek Platónhoz 11.], MFT, Pro Philosophia Szegediensi Alapítvány, Státus Kiadó, Szeged, 2013, 136–144.). További tanulmányai az esztétikai nevelés Schiller-féle koncepcióját, mint az emberi természet humanizálásának eszközét tárgyalják (*Az „esztétikai nevelés" jelentősége és értelme ('Bedeutung') Schiller művészetelméleti írásaiban*, in Sárkány Péter – Schwendtner Tibor [szerk.]: *A filozófia lehetséges szerepei a neveléstudományban*, Líceum Kiadó, Eger, 2018, 51–62.). Loboczky továbbá részletesen vizsgálta a történelemfilozófia és drámaköltészet összefüggéseit Schiller műveiben (*Történelemfilozófia és drámaköltészet Schiller műveiben*, Erdélyi Múzeum, 2022, 4. füzet, 20–33.), valamint Schiller hatását a klasszikus német filozófiára, különösen Hegelre (*Schiller és a klasszikus német filozófia*, in Andrejka Zoltán – Bujalos István [szerk.]: *Elkülönböződések és megbékélések. Tanulmánykötet Rózsa Erzsébet 70. születésnapjára*, Debrecen

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 359 2025. 10. 09. 20:02

University Press, Debrecen, 2016, 192–205.). Ehhez a témához kapcsolódik Heidegger Schiller-olvasatával foglalkozó munkája is. (*Heidegger Schiller-olvasata. Heidegger szemináriuma a Levelek az ember esztétikai neveléséről*, Erdélyi Múzeum, 2021, 4. füzet, 114–123.) Ezek a tanulmányok Schiller művészetfilozófiai gondolatait új horizontokból közelítik meg, a klasszikus hagyományok és a modern filozófiai perspektívák metszéspontján. Az esztétikai nevelés kapcsán Loboczky Schiller filozófiájának alapvető kérdéseit vizsgálja, különös figyelmet fordítva Schiller emberképére, arra, hogy miként kapcsolódik nála össze a szép esztétikai és morális tartalma, valamint, hogy milyen jelentést nyer az „esztétikai nevelés" és az „esztétikai állam" fogalma. Elemzéseiben nem csupán a közismertebb Schiller-írásokra támaszkodik, hanem részletesen foglalkozik a költő-filozófus korai munkáival is, például tanulmányai lezárásához írt disszertációjával (*Philosophie der Physiologie*). Kutatásai rávilágítanak arra is, hogy Schiller gondolkodását milyen mértékben befolyásolta a 18. század derekán népszerűvé vált ún. „populárfilozófia", amely nemcsak a Schiller-féle esztétikai és nevelésfilozófia formálódásában játszott szerepet, hanem a korabeli filozófiai diskurzusok szélesebb összefüggéseit is alakította.

Loboczky János egyik jelentős tanulmánya Heidegger kevéssé tárgyalt szemináriumára reflektál, amely Schiller *Levelek az ember esztétikai neveléséről* című művészetelméleti írását elemzi (1936/37, Wintersemester). A magyar nyelvű szakirodalomban szinte egyedülállóként foglalkozik e szöveg és a hozzá kapcsolódó heideggeri értelmezések részletes vizsgálatával. Loboczky elemzésének középpontjában Heidegger azon törekvése áll, hogy a költészet és a filozófia közötti „közelséget" hangsúlyozza, különösen a művészetfilozófia és az általános filozófiai aspektusok összefüggései mentén. Heidegger szemináriuma filozófiai perspektívából értelmezi Schiller írását, rámutatva a Schiller-féle konstrukciók és Kant transzcendentális filozófiájának módszertani párhuzamaira. Loboczky elemzése e heideggeri megközelítés központi kérdéseire fókuszál, például az esztétikai állapotra, a forma és a szépség viszonyára, valamint a művészet fogalmára, mint játékra és látszatra. Emellett kitér a művészet és az emberi lét kapcsolatrendszerének schilleri és heideggeri értelmezéseire is, új perspektívát nyújtva a két gondolkodó közötti dialógusban.

Az életrajzi áttekintésben szereplő Nevelésfilozófiai Kutatócsoport keretében végzett kutatások eredményeként szintén több tanulmánya jelent meg az utóbbi években. Ezek Schiller említett „esztétikai nevelés"-felfogása mellett *Karácsony Sándor nevelésfilozófiáját* (*Reflexiók Karácsony Sándor nevelésfilozófiájához.* In Schaffhauser Franz – Schwendtner Tibor [szerk.]: A magyar neveléstudomány és a filozófia. L'Harmattan Kiadó, Bp., 2020. 135-144.) és *Gadamer Bildung-értelmezését* (*Az egyetem és a Bildung [képzés, műveltség] eszméje Gadamer hermeneutikájában.* In Ollé János [szerk.]: Egyetem. Eszme és valóság. Líceum Kiadó, Eger. 2017. 121-139.) vizsgálják. Karácsony Sándor sokrétű munkásságában Loboczky arra helyezi a hangsúlyt, hogy miként fonódnak össze a nevelés, a pedagógia,

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 360 2025. 10. 09. 20:02

a nyelvszemlélet és a filozófia alapvető kérdései. Elemzései szerint Karácsony írásaiban nem különül el élesen a neveléstudományi és filozófiai szemléletmód, hanem egy viszonylag koherens nevelésfilozófia bontakozik ki, annak ellenére, hogy maga Karácsony nem használta tudatosan ezt a terminológiát. Az ő felfogásában a pedagógia elsősorban a nevelési folyamat gyakorlatában megvalósítandó feladatokra összpontosít, amely elméleti írásaiban is visszatükröződik.

Az egyetem és a Bildung [képzés, műveltség] eszméje Gadamer hermeneutikájában Gadamer hermeneutikai filozófiájának központi gondolatait vizsgálja, különös tekintettel a Bildung fogalmára. Gadamer a humanista tradíciót nem merev hagyományként, hanem a modernitással való termékeny párbeszédként értelmezi, amely a hagyományok megújítását célozza. A Bildung Gadamer-féle értelmezése nem korlátozódik a szakképzésre, hanem az emberi műveltség és erkölcsiség fejlesztésének átfogó folyamatát hangsúlyozza, Herder meghatározását alapul véve: a képzés révén az ember a humanitás szintjére emelkedhet. A tanulmány kiemeli W. Humboldt és Hegel Bildung-felfogásának időtállóságát, valamint Gadamer reflexióit az egyetem eszméjéről és annak modern kihívásairól, amely a hagyomány és az aktuális valóságok közötti kapcsolat újragondolására ösztönöz.

Loboczky János munkásságának egy különösen érdekes aspektusát képezik zenei témájú írásai, amelyek a zenefilozófia és zeneesztétika határvidékén mozognak. Tanulmányai olyan sokrétű témákat ölelnek fel, mint Bartók zenéjének erkölcsi és démoni dimenziói (*A bűn és a démoni Bartók zenéjében*, in *Dialógusban lenni*, 168–174.), Kierkegaard *Don Juan*-elemzése (*A zene és a zenei Kierkegaard-nál*, in *Dialógusban lenni*, 73–80.), valamint a zenei befogadás kérdései Gadamer, Dahlhaus és Adorno értelmezései alapján (*Értelem és hangzás. Változatok a zene befogadásának értelmezésére*, in *Fogalom és Kép 4.*, Kolozsvár, 2014, 211–220.).

Egy másik jelentős területe Hamvas Béla zeneesztétikájának feltárása (*A zene mint meditációs objektum Hamvas Béla írásaiban*, in *A bölcsesség koszorúja*, Kolozsvár, 2014, 58–67.) és Beethoven valamint Hegel életművének összehasonlítása. Loboczky párhuzamot lát a filozófus és a zeneszerző monumentalitásra és heroikus küzdelemre épülő gondolkodásában, amely a korszak eszméinek – a felvilágosodás és szabadságkultusz, a romantika kezdetei – hatását tükrözi. Beethoven IX. szimfóniája és Hegel *Enciklopédiája* e nagyszabású törekvések megtestesítői. Loboczky elemzése rámutat arra, hogy a heroikus küzdelem a megvalósításhoz vezető út nehézségeinek leküzdésében mutatkozik meg (*Heroikus küzdelem és monumentalitás – párhuzamok Beethoven és Hegel életművében*, *Erdélyi Múzeum*, 2023, 4. füzet, 7–16.).

Egy különleges írásában, amely Heller Ágnes 70. születésnapjára készült Festschrift része volt, öt fiktív szereplő – filozófus, zeneszerző, hegedűművész, zenekritikus és zeneszerető mérnök – dialógusán keresztül mutatja be a zenei szépség különböző aspektusait (*A mulandó örökkévalósága [Beszélgetés a zenei szépről]*, in *Diotima*, Osiris – Gond Kiadó, Budapest, 1999, 313–320.).

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 361 2025. 10. 09. 20:02

Loboczky János munkásságában a tudományos elmélyültség és a személyes érdeklődés szorosan összefonódik. Zenei tárgyú írásai nem pusztán a zene szeretetéből fakadnak, ő maga is hat évig tanult hegedülni, több mint harminc évig énekelt gyermek- és felnőttkórusokban. A mai napig rendszeresen jár (főleg) klasszikus zenei hangversenyekre, de közel áll szívéhez a népzene és jazz is. Még diákkorában ismerkedett meg Hársasi Ibolya magyar-történelem-pedagógia szakos mester tanárral. Töretlen és boldog házasságukból született fiuk, Balázs, aki örökölve édesapja zene iránti szenvedélyét, a Zeneakadémián végzett hegedű-szolfézs szakos művésztanárként, unokáik két iker-kislány, Hanna és Ella. Szakmai elismertsége mellett kollégái és a hallgatók körében egyaránt kedvelt barátságos személyisége és kitűnő előadói stílusa miatt. Érdeklődéssel fordul nemcsak a művészetek és a filozófia, hanem a tudományok minden ága iránt. Szabad idejében szívesen fedez fel új helyszíneket, mind hazai, mind külföldi városnézések és túrák keretében.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 362 2025. 10. 09. 20:02

LŐRINCZ JULIANNA

Írta: Kecskés Judit, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

„Jól tudom, hogy lehetetlen olyan munkát írni, amely a műfordítás minden kérdését érinti, és az összes felmerülő kérdésre megnyugtató választ ad. Ennek ellenére úgy gondolom, hogy talán nem haszontalan egy olyan műfordításelméleti és -stilisztikai tanulmánykötet megjelentetése, amelyben egyrészt egy összefoglaló, a legfontosabb nyelvészeti és irodalomtudományi megközelítésű fordítási alapkérdésekről szóló ismereteket szintetizáló elméleti részt szentelek a műfordítási folyamat és végeredménye a fordított szöveg megközelítésének…”

Dr. habil. Lőrincz Julianna[1]

Dr. habil. Lőrincz Julianna a Eszterházy Károly Egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszékének nyugalmazott főiskolai tanára, valamint a Selye János Egyetem Tanárképző Kar Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének (Komárno, Slo.) nyugalmazott egyetemi docense.

1. Életrajzi elemek, szakmai állomások

Lőrincz Julianna 1950-ben született Cegléden. Középfokú tanulmányait a ceglédi Kossuth Lajos Gimnáziumban végezte, ahol nyelvi tagozatos diákként nemcsak a magyar és az orosz nyelvből szerzett a későbbi nyelvészeti irányultságát meghatározó ismereteket, hanem megtapasztalta az újszerű pedagógiai látásmódot is. Kevesen tudják felidézni egykori középiskolai tanáraikat, Lőrincz Julianna emlékezetében azonban élénken élnek azon tudóstanárok képei (dr. Bagóczki Lajosné Zsengellér Margité, dr. Vámosi Nándoré), akik irodalmi színpadot működtettek, a tanórákon a diákokkal festményeket és verseket elemeztettek, s tudományos alapokon tanítottak. Az orosz és magyar grammatika, a 19. századi magyar irodalom szerzői ekkor ragadták meg Lőrincz Juliannát, s mondhatni e több, összefonódó szál vált egyre erősebb aranyfonállá az egyetemi évei alatt, és egyre szélesedő hálóvá az oktatói, kutatói pályája során.

1969-ben kezdte meg tanulmányait a szegedi József Attila Tudományegyetem magyar nyelv és irodalom – orosz nyelv és irodalom szakán. Nagy hatást gyakorolt rá a leíró nyelvészetet oktató, s a korszak vezető tankönyvírójaként is ismert Velcsov Mártonné. Egyetemi tanulmányai során fordult érdeklődése a stilisztika felé, s önvallomása[2] szerint már másodévesként foglalkozni kezdett a nyelvi vari-

[1] Lőrincz Julianna: *Kultúrák párbeszéde*. EKF Líceum Kiadó, Eger, 2007, 10.

[2] A szerző riportja Lőrincz Juliannával, 2024. november 10.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 363 2025. 10. 09. 20:02

ánsokkal. E téma fel-felbukkanó szálként volt jelen későbbi nyelvészeti kutatásaiban. Orosz szakos hallgatóként gyakorlatát Leningrádban (ma Szentpétervárott) töltötte, s ez időszak alatt ismerkedett meg Jeszenyin költészetével, amely szintén meghatározó szállá vált későbbi fordítástudományi kutatásaiban.

1974-ben magyar nyelv és irodalom – orosz nyelv és irodalom szakos középiskolai tanári diplomájának átvételét követően a bajai Eötvös József Tanítóképző Főiskolán kezdte meg felsőoktatási pályáját. Friss diplomásként a tanító szakos hallgatók számára oktatott többek között anyanyelvi tantárgypedagógiát, amely a kezdeti kényszerű kihívásból vált termékeny kutatási témájává, s újabb szállá, amely később a tankönyvírásban, s a tankönyvkutatást középpontba helyező Variológiai Kutatócsoport létrehozásában csúcsosodott ki.

1986-ban került a Ho Si Minh Tanárképző Főiskolára, az egri Eszterházy Károly Egyetem (EKE) jogelőd intézményébe, ahol 2018-as nyugállományba vonulásáig oktatott.

1986-tól 1989-ig főiskolai adjunktusként dolgozott az Orosz Tanszéken.

1990-től 2001-ig egyetemi docensként, 2002-től 2018-ig főiskolai tanárként a Magyar Nyelvészeti Tanszék, majd az Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék oktatója volt. Főbb tárgyai a nyelvi rendszer egészére kiterjedtek, a fonetikától, a szótanon át, a stilisztikán, retorikán keresztül, az összehasonlító műfordítás szemináriumig számos kurzust vezetett, ezért is jellemzi őt a nyelvi részegységektől a szövegig terjedő látásmód, amely visszatükröződik tudományos írásaiban. Ahogyan a mottó is mutatja az alapkérdésekről szóló ismereteket szintetizáló elméleti részektől a stilisztikai elemzésig, komplexen tekintett az irodalmi szövegekre.

Oktatási feladatai mellett az Eszterházy Károly Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékén működő Szarvas Gábor Diákkör tanárelnöke volt 1998–2008 között. Hallgatói sikerrel szerepeltek a stilisztikai témákban a TDK-n és az OTDK versenyeken. Az általa oktatott beszédgyakorlat és retorika kurzusok minőségének egyik fokmérője a számos hallgató, akiket a Kossuth szónokversenyre felkészített, másik fokmérője a Kazinczy-versenyeken (1994-től 2020-ig) sikeresen szereplő hallgatóinak sokasága, akik közül tíz Kazinczy-díjas lett, és két hallgató országos 1. helyezést ért el. Konzulensként számos BA és MA szakos szakdolgozatot irányított, tagja volt az intézmény záróvizsga bizottságának, továbbá PhD-dolgozatok bírálója volt különböző egyetemeken. A hallgatók irányításán túl a tanszék irányításába is bekapcsolódott, 2015–2018 között az Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék vezetője volt.

Szerepet vállalt az EKE intézményi szakmai kapcsolatainak építésében, amelynek keretében együttműködéseket hozott létre, részt vett közös oktatási-kutatási tevékenységekben a besztercebányai Bél Mátyás Egyetemmel, a komáromi Selye János Egyetemmel, a Tartui Egyetem Narvai Főiskolai Karával, valamint a Miskolci Egyetem Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetével, az ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézetével, és Szláv és Balti Filológiai Intézet tan-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 364 2025. 10. 09. 20:02

székeivel. Oktatói és oktatás-szervezési tevékenységért nyugállományba vonulásakor az Eszterházy Károly Egyetem Papp István-díjjal tüntette ki, s méltatásában kiemelték, hogy „munkáját mindvégig meghatározta a tudományos és ismeretterjesztő tevékenység intenzitása, a folyamatos publikációs tevékenység, a szakmai együttműködések, kapcsolatok kiépítésének eredményessége, a hallgatókkal való, a tanórán is sikeres, de azon jóval túlmutató, anyanyelvi versenyekre sikeresen felkészítő gyakorlat”[3].

Hazai felsőoktatási pályájával párhuzamosan oktatói-kutatói feladatokat vállalt a határon túli egyetemek képzéseiben.

2002–2003 között a besztercebányai Bél Mátyás Egyetem Hungarisztika Tanszékén oktatott kontrasztív nyelvészeti tárgyakat.

2009-től 2020-ig a komáromi (Slo.) Selye János Egyetem Tanárképző Kara Magyar Nyelv és Irodalomtudományi Tanszékének egyetemi docense volt. A magyar szakos tanárképzésben részt vevő hallgatóknak leíró nyelvészeti, nyelvpedagógiai és műfordítás-elméleti kurzusokat tartott. Az oktatáson túl a Magyar Nyelv és Irodalom Doktori Iskola nyelvészeti szakmai vezetését is felvállalta. Leíró nyelvészetet és kontrasztív nyelvészetet oktatott a doktori iskolában, ahol 6 PhD-hallgatója szerezte meg a doktori fokozatát. Témavezetői feladatairól szólva kiemelte, a szakmai iránymutatás mellett „a legfontosabb a bizalom doktoráns és témavezetője között”[4]. Két volt doktorandusza a tanszéken kollégájává vált, szakmai támogatást nemcsak a doktori évek alatt nyújtott a számukra, hanem kollégaként közös tankönyveket és tanulmányokat jelentettek meg főként a nyelvi variativitás témaköréből.

1.1. Tudományos pályájának főbb állomásai

1978-ban szerezte meg doktori fokozatát a József Attila Tudományegyetemen, disszertációját[5] az orosz nyelv morfológiai alakváltozataiból készítette.

2000-ben védte meg *Az orosz igék szóalakvariánsainak tipológiája* című PhD-értekezését az Eötvös Loránd Tudományegyetem.

2009-ben habilitált az ELTE-n, habilitációs előadását *A műfordítás – elmélet alapfogalmainak értelmezése* címmel tartotta meg.

2. Fő kutatási területei

A fentiek alapján jól kirajzolódnak Lőrincz Julianna pályájának főbb kutatási területei, a stilisztika, kontrasztív nyelvészet, fordítástudomány, alkalmazott nyelvészet és az anyanyelv-pedagógia.

A legtöbb kutató pályaívének egy-egy szakasza jellemzően egy-egy kutatási területre fókuszál, Lőrincz Julianna pályáját azonban aligha lehetne így korszakolni.

[3] Lőrincz Julianna Papp István díja, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, https://uni-eszterhazy.hu/magyar/lorincz-julianna-papp-istvan-dija, Letöltés dátuma: 2024. december 10.

[4] A szerző riportja Lőrincz Juliannával, 2024. november 10.

[5] Lőrincz Julianna: *Az igék morfológiai alakváltozatai a mai orosz nyelvben*. SZTE, Szeged, 1978.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 365 2025. 10. 09. 20:02

Nála a felsorolt területek nem kutatási szakaszokba, hanem hálózatba rendeződnek, amelyek csomópontjait egyes szerzők szövegei alkotják: Balassi, Petőfi, Jókai, Arany, Ady, Karinthy, József Attila, Szabó Magda és Jeszenyin művei. S e költők, írók alkotásaihoz újból és újabb szempontok szerint visszatér. A teljes életmű bemutatására terjedelmi okoknál fogva itt nincs lehetőség, csupán szemléltetni az egyik csomóponttal.

Korai (1993-as) cikkében[6] elemezte Petőfi *Csalogányok és pacsirták* című versében az ellentét kifejezőeszközeit, majd tíz évvel később stilisztikai megközelítésben az alakzatok és az alakzattársításokat vizsgálta a költő két versében[7], fordítástudományi szempontból pedig egy másik cikkében[8] Petőfi *Tisza* című versét. 2006-ban a stilisztikai és fordítástudományi „szálakat" összefonta önálló kötetében, amely *Petőfi-versek és műfordításaik alakzatainak kontrasztív vizsgálata* címmel jelent meg[9]. 2008-ban és 2013-ban az ismétléses alakzatokat feltáró cikkei[10] követették, s a felsorolás teljessége nélkül jutunk el 2023-ig, amely évben Petőfi születésének 200. évfordulója alkalmából a Selye János Egyetemen *Petőfi él* címmel szimpóziumot rendeztek, amelyen előadott. S még ugyanezen évben két tanulmányt jelentett meg egykori tanítványaival, kutatótársaival (Lőrincz Gáborral, Istók Bélával) a motívumismétlések hálózatos összefüggéseiről, valamint a színnevek funkciójáról Petőfi prózaműveiben és drámájában. Legutóbbi cikkében[11] pedig az epitheton ornansokat elemezte Petőfi A helység kalapácsa című művében és vette össze annak orosz és angol fordításaiban. A Petőfi-csomópont imént bemutatott ívét 2024-ben egy újabb önálló kötet, jelen ismertetésben pedig a szerző önvallomása zárja, miszerint, ha választani kellene a 19. századi magyar költészetből, kedvence a Csalogányok és pacsirták lenne.

Lőrincz Julianna stilisztikai, szemantikai és a fordításelméleti kutatásait az alapfogalmakat meghatározó és terminológiai rendszerezést adó cikkektől a kutatási területeket összekapcsoló kontrasztív szemléletű tanulmányokig terjedő mű-

[6] Lőrincz Julianna: Az ellentét kifejezőeszközei Petőfi Sándor Csalogányok és pacsirták című versében. *Magyar Nyelvőr* 117, 1993, 301–310.

[7] Lőrincz Julianna: Alakzatok és alakzattársítások két Petőfi-versben. In: *A retorikai-stilisztikai alakzatok világa.* (szerk.: Szathmári István), Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2003, 128–133.

[8] Lőrincz Julianna: Hudožestvennj perevod stihotvoreniâ Petefi: Tissa [Petőfi A Tisza című versének orosz fordítása]. *Studia Russica* 20, (2003), 271–275.

[9] Lőrincz Julianna: *Petőfi-versek és műfordításaik alakzatainak kontrasztív vizsgálata*. EKF Líceum Kiadó, Eger, 2006.

[10] Lőrincz Julianna: Ismétléses alakzatok Petőfi műveiben. *Magyartanítás: Módszertani Folyóirat* 49 (2008), 15–17; Lőrincz Julianna Petőfi-versek ismétléses alakzatainak angol és orosz fordításairól. In: *Metamorfóza identity v literatúre a jazuyku = Az identitás metamorfózisa irodalomban és nyelvben.* (szerk.: Frantisek, Alabán), Vydavatelstvo Univerzity Mateja Bela – Belianum, Baska Bytrica, Szlovákia, 2013,107–114.

[11] Lőrincz Julianna: Az epitheton ornansok Petőfi Sándor A helység kalapácsa című művében és fordításaiban. *Névtani Értesítő* 46 (2024), 33–42.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 366 2025. 10. 09. 20:02

vek reprezentálják. Fordítástudományi munkáiból a kiemelt példák is tükrözik a szintetizálásra törekvést: 2004-ben jelent meg *A műfordítás terminológiai alapkérdései* című cikke,[12] 2005-ben folytatta a *Gondolatok a fordításelmélet kérdéseiről* című tanulmányával,[13] 2007-ben jelent meg az *Azonosság és másság: A műfordítás-elmélet néhány terminológiai kérdése*,[14] amelyet 2014-ben a *Bábel tornya alatt: Kontrasztív nyelvészeti alapismeretek*[15] könyv követett, majd a fordításelmélet és a stilisztikai kutatásait összekapcsoló *Kontrasztív nyelvészet – kontrasztív stilisztika*.[16] Önálló kötetei tankönyvként is szolgálnak a felsőoktatásban.

Egyetemi tanulmányai óta foglalkoztatták a nyelvi variánsok, így vált a stilisztikai, szemantikai, valamint fordításelméleti területen írt cikkeinek közös metszetévé a variativitás. Tudományos doktori értekezése is az orosz nyelvi morfológiai alakváltozatokhoz kötődőt, amelyet PhD értekezése tett teljessé az orosz igék morfológiai variánsairól. Majd számos tanulmánya jelent meg a nyelvi variativitás és az alternáció témakörében. A nyelvi szintek mindegyikét górcső alá vette a magyar és az orosz nyelvben, cikkei a morfológiai elemek szintjétől a szövegvariánsokig széles skálán mozognak. A variabilitás és normativitás, a műfordítás és variativitás összefüggéseiről a magyar, orosz, szlovák és angol nyelv összevetésével, s az eltérő kultúrák tükrében írt (l. Kultúrák párbeszéde című önálló kötete).

Az első nyelvpedagógiai cikkeit[17] az orosz nyelvtan tanításáról írta a bajai főiskolán szerzett tapasztalata alapján. A magyar nyelv oktatását fókuszba helyező anyanyelv-pedagógiai cikkei az egri évei alatt jelentek meg, a tankönyvkutatás irányába pedig a komáromi oktatói-kutatói időszakban fordult. A Selye János Egyetem Tanárképző Kara a magyar nyelvű tanárképzés fejlesztése és oktatástámogatása érdekében bízta meg tankönyvírói feladatokkal, amelynek termékei nemcsak a magyar nyelvre, mint anyanyelvre, kisebbségi nyelvre és idegen nyelvre egyszerre tekintői oktatási segédletek lettek, hanem e sajátos nyelvi helyzetben a közoktatásban alkalmazott tankönyvek elemzései is. Korábbi kutatási témáit folytatta

[12] Lőrincz Julianna: A műfordítási terminológia kérdései. In: *Irodalmi és nyelvi interpretációk: tanulmányok.* (szerk.: Alabán, František, Zimányi, Árpád, Laczková, Margita), Univerzita Mateja Bela, Filologická Fakulta, Katedra Hungaristiky – Eszerházy Károly Főiskola BTK Magyar Nyelvészeti Tanszék, Banská Bystrica – Eger, 2004, 113–123.

[13] Lőrincz Julianna: Gondolatok a fordításelmélet kérdéseiről. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Linguistica Hungarica / Az Eszterházy Károly Főiskola Tudományos Közleményei. Tanulmányok a magyar nyelvről* 32 (2005), 137–149.

[14] Lőrincz Julianna: A műfordítás-elmélet néhány terminológiai kérdése. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények* 2 (2007), 21–28.

[15] Lőrincz Julianna: *Bábel tornya alatt: kontrasztív nyelvészeti alapismeretek.* 4 Pont Nyomda Kft., Eger, 2014.

[16] Lőrincz Julianna? *Kontrasztív nyelvészet – kontrasztív stilisztika.* Selye János Egyetem, Komárno, 2018.

[17] Lőrincz Julianna: Az orosz szakszövegfordító verseny mint nyelvtanulást motiváló tényező. *Idegen Nyelvek Tanítása* 5 (1978), 143–149; Lőrincz Julianna: A tanítóképző főiskolák szakkollégiumi orosznyelvtan-tanításáról. *Idegen Nyelvek Tanítása* 6 (1978),174–178.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 367 2025. 10. 09. 20:02

a nyelvi variativitás kérdéseit vizsgálva az anyanyelvkönyvekben[18], amelynek fontosságáról konferenciákon előadásokat tartott, s cikkében így írt: „a kisebbségi helyzetben élő magyar anyanyelvű tanulók anyanyelvi ismereteinek megszilárdítása, bővítése sajátos feladat elé állítja a határon túli oktatási szakembereket… Ezért nagyon fontos, hogy az anyanyelv-pedagógusok az oktatás minden szintjén, de különösen az általános iskolában kellő figyelmet fordítsanak a nyelvi változatosságra, mert a tanulók egyéni nyelvhasználatába korábban beépült inadekvát nyelvi elemek kiküszöbölése később már sokkal nehezebb" (Lőrincz 2010: 358)[19]. Ez a szemlélet tükröződik az anyanyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztésének lehetőségeit feltáró monográfiájában[20] is.

3. Szakmai, tudományos testületi tagságok

- az MTA köztestületének tagja
- az MTA Miskolci Területi Akadémiai Bizottság Nyelvtudományi Munkabizottságának tagja
- a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesületének tagja
- a Magyar Nyelvtudományi Társaság tagja

4. Részvétel kutatócsoportok munkájában, új képzések indítása

1995-től 2008-ig tagja volt az ELTE Stíluskutató csoportjának. A kutatócsoportban két OTKA pályázat sikeréhez járult hozzá. Pályájának ezen időszakában jelentek meg az Alakzatlexikonhoz V. Raisz Rózsával közösen készített szócikkei az adjekció, ektázis, emfázis, epentézis, eufónia, hangutánzás-hangfestés, hangszimbolika, hiperbaton, homonímia, immuntáció, kakofónia, paragogé, parentézis, szinonímia és a tmézis. A lexikonban megírt elméleti összegzéseket a szövegekre átültetve, a szócikkek gyakorlati megvalósulását az önálló cikkei fejtették ki, például az egyes költők verseiben a homonímia és szinonimák vizsgálatával foglalkozott.

2001-től 2008-ig tagja volt a Debreceni Egyetemen működő Metakommunikációs Kutatócsoportjának is, amelyben elsődlegesen a műfordítás és a metakommunikáció kapcsolatát értelmezte újra 2006-ban a XVI. MANYÉ-n tartott konferenciaelőadásában, A műfordítás mint metakommunikáció címmel.

A korábbi kutatócsoportokban végzett munkája és egyéni kutatási irányvonalai fonódtak össze a Variológiai Kutatócsoportban (VaKu), amelyet 2009-ben hozott

[18] Lőrincz Julianna: A nyelvi variativitás kérdései az anyanyelvtankönyvekben. In: *Nyelv – nyelvközösség – közösségi perspektíva*. (szerk.: Magyari Sára, Bartha Krisztina), Partium Kiadó, Nagyvárad, 2018, 129–139.

[19] Lőrincz Julianna: A nyelvi variánsok helye és szerepe az anyanyelvoktatásban. In: *Az Alkalmazott nyelvészet ma: innováció, technológia, tradíció: MANYE XX*. a XX. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus, Debrecen, 2010. augusztus 26-28 (szerk.: Boda István Károly – Mónos Katalin), MANYE – Debreceni Egyetem, Budapest – Debrecen, 2011, 352–359.

[20] Lőrincz Julianna: *Az anyanyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztésének lehetőségei a tankönyvek segítségével.* Selye János Egyetem, Komárno, 2019.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 368 2025. 10. 09. 20:02

létre, s amelynek 2010-től 2020-ig vezetője volt. A kutatócsoport hat taggal alakult meg, Dr. Misad Katalin (egyetemi docens, PhD – Comenius Egyetem BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, Pozsony), Dr. Simon Szabolcs (egyetemi adjunktus, PhD – SJE TKK), Dr. Tóth Etelka (egyetemi docens, PhD – ELTE BTK, Mai Magyar Nyelvi Tanszék, Budapest), Dr. Török Tamás (egyetemi adjunktus – SJE TKK) és Dr. Vörös Ottó (nyugalmazott egyetemi docens, CsC – SJE TKK – Komárom és Nyugat-magyarországi Egyetem, Szombathely) részvételével.

A Selye János Egyetem Tanárképző Kar Magyar Nyelv – és Irodalom Tanszéke mellett működő kutatócsoport szervezeti keretek közt tette lehetővé Lőrincz Julianna számára a nyelvi variánsok vizsgálatát és a tankönyvkutatást. „A kutatócsoport tagjai 2010-ben fő kutatási feladatként a tankönyvek, iskolai dokumentumok vizsgálatát jelölték ki. Ez a témakör 10 év alatt kibővült az anyanyelvoktatás más témaköreivel, pl. a kétnyelvűség kérdéskörének megjelenésével az anyanyelvoktatásban, a fordított tankönyvek vizsgálatával" (Lőrincz 2010: 225). Magyarországi és kisebbségi tankönyveket, oktatási dokumentumokat egyaránt vizsgálnak, így sok esetben olyan alternatív tananyagtartalmakat hoznak létre, amelyek jól kiegészít(het)ik a tankönyvi anyagokat, vagy felhívják a figyelmet a tankönyvek pontatlanságaira, hibáira, és bizonyos mértékig korrigálják azokat.[21] A kutatócsoport évente meghirdetett szimpóziumainak témái részben a tankönyvkutatás aktuális kérdéseiről szóltak, másfelől a nyelvi változások és társadalmi változások kapcsolatáról, így a szimpóziumok hamar nemzetközi tudományos szimpóziummá váltak. Lőrincz Julianna 2018. június 5-én *Az újabb nyelvészeti kutatások tükröződése a közoktatási tananyagokban* címmel összefoglaló előadást tartott a Miskolci Akadémiai Bizottság Nyelvtudományi Munkabizottságában megrendezett kerekasztal-beszélgetés keretében tartott előadást a VaKu-ban végzett munkájáról. 2021-ben pedig *A tankönyvkutató munka 10 éve a Variológiai Kutatócsoportban*[22] címmel jelent meg tanulmánya.

5. Eredmények, alkotások, projektek

- 1996–2000: OTKA *A variativitás az orosz igei paradigmában* (témavezető: Jászay László egyetemi docens, ELTE)
- 1999–2003: OTKA *A retorikai-stilisztikai alakzatok kutatása* (témavezető: Szathmári István DSc), feladata előadások tartása és tanulmányok megjelentetése tanulmánykötetekben

[21] vö. Tudományos Kutatócsoportok, Selye János Egyetem, https://pf.ujs.sk/hu/tudomany/tudomanyos-kutatocsoportok.html#variol%C3%B3giai-kutat%C3%B3csoport, Letöltés dátuma: 2024. december 8.

[22] Lőrincz Julianna: A tankönyvkutató munka 10 éve a Variológiai Kutatócsoportban In: *Online oktatás – kontaktoktatás. Edukációs folyamatok és a Covid19.* (szerk.: Istók Béla – Simon Szabolcs), Selye János Egyetem Tanárképző Kar, Komárom, 2021, 225–233.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 369 2025. 10. 09. 20:02

– 2004–2008: OTKA *A retorikai-stilisztikai alakzatok kutatása* (témavezető: Szathmári István DSc) feladata a 2008-ban megjelent *Alakzatlexikonban* szócikkek írása
– 2013–15: *Az oktatás minőségének növelése a tanulmányi programok kialakításával és innovációjával, az emberi erőforrások és a karrier-tanácsadás fejlesztésével* c. EU projektben való részvétel a Selye János Egyetemen, feladata Morfológia. Szófajtani és alaktani alapismeretek c. egyetemi tankönyvek írása

6. Publikációk és kiadványok

Lőrincz Juliannának az MTMT-ben (2024-ig) 315 közleménye jelent meg, ebből 298 tudományos közlemény, 18 könyv, továbbá 10 felsőoktatási mű kötődik a nevéhez. Önálló kötetei alább:

– Lőrincz Julianna: *Petőfi-versek és műfordításaik alakzatainak kontrasztív vizsgálata.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2006.
– Lőrincz Julianna: *Kultúrák párbeszéde.* EKF Líceum Kiadó, Eger, 2007.
– Lőrincz Julianna: *Kommunikáció–Stílus–Variativitás és anyanyelvoktatás.* EKF Líceum Kiadó, Eger, 2011.
– Lőrincz Julianna: *Bábel tornya alatt: kontrasztív nyelvészeti alapismeretek.* 4 Pont Nyomda Kft., Eger, 2014.
– Lőrincz Julianna: *Jelentéstani alapismeretek.* Szakképző és Felnőttképzési Intézet, Komárno, 2015.
– Lőrincz Julianna: *Kontrasztív nyelvészet – kontrasztív stilisztika.* Selye János Egyetem, Komárno, 2018.
– Lőrincz Julianna: *Az anyanyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztésének lehetőségei a tankönyvek segítségével.* Selye János Egyetem, Komárno, 2019.
– Lőrincz Julianna: *Petőfi-szövegek és műfordításaik stílusa*. [A szerző magánkiadása], Eger, 2024.

7. Szakmai kitűntetések, díjak:

– 1983. Kiváló munkáért, Eötvös József Főiskola, Baja
– 1994. Kazinczy-verseny, felkészítő tanári különdíj
– 2000. Kazinczy-verseny, felkészítő tanári különdíj
– 2006. Eszterházy Károly emlékplakett, Eger
– 2014. Selye János Egyetem Díszérmének bronz fokozata a kiemelkedő tudományos, szakmai és publikációs tevékenységért, valamint a doktori iskolában végzett szakmai tevékenység elismeréseként a SJE fennállásának 10. évfordulóján, Komárno
– 2017. Papp István-díj, amely az Eszterházy Károly Egyetem kitüntető díja a bölcsész tanárképzés illetve tudományos kutatás érdekében több évenévtizeden át végzett eredményes és színvonalas munka, oktatói-kutatói tevékenység, kiemelkedő közéleti tevékenység és személyes példamutatás elismeréseként, Eger

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 370 2025. 10. 09. 20:02

8. Összegezés

A tanulmányban megrajzolt pályaív alátámasztja Lőrincz Julianna jelölését az Észak-magyarországi jelenkori, tudós arcképcsarnokba. Oktatói-kutatói tevékenysége a dél-alföldi régióból, a bajai Eötvös József Tanítóképző Főiskoláról indult, de az oktatói hierarchia lépcsőfokait a történeti észak-magyarországi régió egyetemein járta be, az egri Eszterházy Károly Egyetemen, a besztercebányai Bél Mátyás Egyetemen, a komáromi Selye János Egyetemen. Stilisztikai, retorikai, fordításelméleti, alkalmazott nyelvészeti kutatási területeinek csomópontját olyan szerzők jelentik, akik közül többen szintén ehhez a régióhoz kötődnek, ahogyan Jókai vagy a teljes térséget bejáró Petőfi. E szerzők prózai és lírai szövegeinek stilisztikai, szemantikai, retorikai, kontrasztív fordításelméleti megközelítésében és elemzésével ennek a régiónak a nyelvi sajátosságaihoz is közelebb kerül a szakmai olvasóközönség. A különböző részdiszciplínákhoz kötődő kutatásainak metszetében a variológia és a kontrasztív szemlélet áll. A Variológiai Kutatócsoport létrehozásával és vezetőjeként pedig érdemi munkát végzett abban, hogy mára nemzetközileg kiterjedt kapcsolatokkal rendelkező, s önálló, nemzetközi tudományos szimpóziumot szervező tudományos közösségé vált e kutatócsoport

Lőrincz Julianna nyelvpedagógia szerepét is csak az észak-magyarországi látószög foghatja át. Ahogyan Simon Szabolcs is kiemelte, Lőrincz Julianna azon személyiségek közé tartozik, „akik a kultúrák, nyelvek kapcsolatainak vizsgálatával anyaországiként, de a kisebbségi magyarság körében tevékenykedve segítik a különféle nyelvek, kultúrák megismerésének elmélyítését, oktatását és ezzel ápolják a jószomszédi, baráti viszonyt is”[23]. Olyan prizmán keresztül láttatja kutatásaiban a magyar nyelvet, amely képes annak anyanyelvi, kisebbségi nyelvi, magyar mint idegen nyelvi egyidejű létezését elemeire bontani, s variativitását kifejezni.

23 Simon Szabolcs: Kultúrák találkozása, köszöntő beszéd Lőrincz Julianna 70. születésnapjára. In: *Online oktatás – kontaktoktatás. Edukációs folyamatok és a Covid19.* (szerk.: Istók Béla – Simon Szabolcs), Selye János Egyetem Tanárképző Kar, Komárom, 2021, 235.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 371 2025. 10. 09. 20:02

LUDÁNYI ÁGNES

Írta: Hadnagy József, egyetemi docens, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
Bogárdi Tünde, egyetemi docens, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

1. Életrajzi adatok, állomások

Ludányi Ágnes gyógypedagógus, pszichológus, 1985 óta dolgozik az Eszterházy Károly Katolikus Egyetemen és jogelőd intézményeiben (EKTF, EKF, EKE).

Ezt megelőzően a gyermekvédelemben szerzett szakmai tapasztalatot, az egri Megyei Gyermek és Ifjúságvédő Intézetben. Első diplomája magyar-ének szakos tanár, de ebben a szerepben soha nem dolgozott. Gyógypedagógusként, majd pszichológusként az állami gondozásban élő gyerekek nevelése, kezelése vált hivatásává. Pedagógia szakpszichológusi képesítést is szerzett. A marginalizált helyzetűekkel való munka egész életét végig kísérte, a felsőoktatási pályafutása alatt is. Szinte valamennyi gyermekvédelmi és szociális intézményben képzett szakembereket, vagy támogatta őket szupervízióval, így a terepismerete igen nagy. A pszichológusi tudás bővítéseként hipnoterapeuta képesítést is szerzett, és az EMDR 1. szintet tudhatja magáénak felnőtt és gyermek változatban is.

Több évtizeden át tanszékvezetője volt a Szociálpedagógia Tanszéknek, majd dékánhelyettese, később dékánja a Tanárképzési és Tudástechnológiai Karnak.

Előbb egyetemi doktori címet, majd PhD fokozatot szerezett az ELTE Bölcsészettudományi Karán.

2. Eredmények, fejlesztések

Az oktatói tevékenységének első öt évében a tanárképzés, pszichológia tárgyait oktatta. Olyan tanegységeket tanított, amelyek a jövő pedagógusainak adtak alapot a gyerekekkel való munkájukhoz. Fontos kiemelni ebből az időszakból, hogy a „gyerekekkel való munka" szó szerint értendő, hisz a tízéves gyermekvédelmi tapasztalat okán a pszichológiai ismereteket mindig adaptálta a gyerekek személyiségállapotához, karakteréhez, adott esetben deficitjeihez, hozzájárulva ezzel a közoktatás nevelési feladataihoz.[1]

Szakalapítások, szakindítások kötődnek a nevéhez a jogelőd intézményben (Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola, Eszterházy Károly Főiskola).

1991 komoly fordulatot hozott az intézmény életébe, hisz az országban másodikként (Esztergom után) elindult a szociálpedagógus képzés, amit mintegy két év előkészítő munka – amelyet Dr. Estefánné Dr. Varga Magdolna dékánasszonnyal

[1] Ludányi Ágnes – Pacsuta István: *Vezetési ismeretek, szervezetfejlesztés*. EKF Líceum Kiadó, Eger, 2015.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 373 2025. 10. 09. 20:02

együtt végeztek – után akkreditált a hatóság. Ismeretlen volt az ország számára mind a képzés, mind azok a szakemberek, akik ennek gyakorlására kaptak legitimációt. Olyan tudáselemeket kellett egy koherens rendszerbe illeszteni, amely egyszerre felel meg a pedagógia, pszichológia és társadalomismeret, szociológia, szociálpolitika tudományterületeknek egyaránt. Lévén, hogy a képzendő hallgatók olyan tevékenységre készültek, amelyben relevánsak az előbb felsorolt tudományterületek. Ennek az új szaknak a kidolgozása és állandó képzésfejlesztése a mai napig Ludányi Ágnes munkájának része. A társadalmi változások – a szakmai elköteleződés mellett – ki is kényszerítik az állandó tananyagfejlesztést.

Két szakiránnyal indult a szociálpedagógus képzés, nevezetesen a gyermek- és ifjúságvédő tanár, valamint a tanácsadó tanár szakiránnyal. Meg kell említeni ennek háttér-indoklásaként, hogy a közoktatás rendszerébe szerették volna a végzetteknek azt a tudását bevinni, amely prevenciós hatású és komplementer az ún. klasszikus tantárgyakra képzett pedagógusok tudásához. Az utóbbiak szerződése ugyanis arról szól, hogy egy-egy tudományterülettel ismertessék meg a gyerekeket, fiatalokat, de nevelési kérdésekbe látszott elbizonytalanodás már abban az időben is. (Napjainkra ez még erőteljesebb probléma a köznevelési közoktatási intézményekben.) A gyermekvédelmi szakirányhoz olyan módszertant kellett kidolgozni, amely egységben kezeli a gyermekeket a családjaikkal, szociális helyzetükkel és társas környezetükkel.

A tanácsadó szakirány létrejöttét megalapozta az a tanulmányút, amelyet világbanki támogatással Kanada egyetemeinek ilyen irányú tapasztalata, iránymutatása adott. Az ország jelentős pályatanácsadó/tanácsadó pszichológusai vettek részt ezen a tanulmányúton, Dr. Szilágyi Klára, Dr. Völgyesy Pál, Ritoókné Dr. Ádám Magda és velük Ludányi Ágnes is. Mind a pályatanácsadáshoz, mind pedig a tanácsadáshoz rendkívül sok anyag gyűlt össze, amelyeket adaptálni kellett a magyarországi viszonyokhoz. Ez a tudásterület adekvát volt a munkanélküliekkel való munkához és az iskoláskorú gyerekek pályaorientációjához, pályaválasztási döntéseik kidolgozásához. Ebből a tapasztalatból szerveződött Ludányi Ágnes vezetésével az a kortárs segítő mozgalom, amely mára már intézményesült, és kialakult belőle az egyetem kortárs mentálhigiénés támogató rendszere. A kanadai egyetemeken minden hallgató számára elérhető volt egy olyan tanácsadó egység, amely specializálódott valamilyen pszichés probléma megoldásának támogatására. Ebben voltak „egyszerűbb" élethelyzetbeli, praktikus elakadások, de párkapcsolati nehézségek, szülőkről való leválás dilemmái, de még pénzgazdálkodási problémák is. Az alapgondolat Kanadában az volt, hogy minden életkorban az éppen aktuális tanácskérőnek az egy korosztállyal idősebbek, vagy kortársak tudnak leghatékonyabban segíteni. Ennek megfelelően Ludányi Ágnes vezetésével kiképződött minden évben több olyan önkéntes szociálpedagógus, aki vállalta, hogy társait tanácsadással segíti. Párhuzamosan a szociálpedagógia tanszék oktatói állandó szupervíziót biztosítottak a tanácsadást végző hallgatók számára. Éveken át ez a munka jóval az intézmény által meghatározott óraszám feletti, ön-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 374 2025. 10. 09. 20:02

kéntes munka volt. A későbbi években ebből nőtt ki az „internetes tanácsadás" tanegység a szociálpedagógus hallgatók számára.[2, 3, 4]

Ehhez a tanácsadói munkához olyan készségeket és kommunikációs tudást sajátítottak el a hallgatók, amelyet minden más, terepen végzett munkába is konvertálhattak.

Párhuzamosan a szociálpedagógia szak indításával és fejlesztésével, Dr. Bodnár Gabriellával közösen kidolgozták a „Tanügyigazgatási szakértő" szakot vezetők számára. Ludányi Ágnes az ország több képzési helyén oktatta a vezetéslélektan tárgyat és tartott vezetői tréningeket.[56]

A következő szakirányú továbbképzési szakok kidolgozása is Ludányi Ágnes nevéhez fűződik, ez a Családterapeuta/családkonzulens képzés és a „Szocioterápiás eljárások az iskolában". Ebben nagyrészt az általa kidolgozott módszertani anyagok adták a képzés anyagait.[7]

A szociálpedagógia BA képzésben új specializáció jelent meg *Kriminálpedagógia* címmel, amelynek a pszichológiai tárgyai szintén a nevéhez köthetők. Ez is válasz volt arra a kihívásra, amelyet a büntetésvégrehajtás fogalmazott meg, nevezetesen, hogy a bűnelkövetőkkel való bánásmód megismerése illeszkedik a nevelőtisztek, később reintegrációs tisztek munkaköréhez. Ez a specializáció napjainkig folyamatosan újul és differenciálódik, aktuálisan mindig a büntetésvégrehajtás változásait követve, amellyel Ludányi Ágnes folyamatos kapcsolattartásban van.[89] A kriminálpedagógia specializációnak része az általa kidolgozott egyéni viselkedéskorrekció[10].

---

[2] Ludányi Ágnes: *Az internet használatával kapcsolatos attitűdök vizsgálata*. In: *Az IKT eszközök szociálpedagógiai vonatkozásai*. (szerk.: Pacsuta István), Líceum Kiadó, Eger, 2016, 9–52.

[3] Szebeni Rita – Ludányi Ágnes: *Internetes pszichológiai tanácsadás a felsőoktatásban*. In: *Határtalan pszichológia*: a Magyar Pszichológiai Társaság XXIII. Országos tudományos nagygyűlése: kivonatkötet = Unlimited psychology: XXIIIrd Annual meeting of the Hungarian Psychological Association: abstracts. (szerk.: Vargha András), Magyar Pszichológiai Társaság, Marosvásárhely, Románia, 2014, 65.

[4] Ludányi Ágnes – Szebeni Rita: *Alternatív internetes tanácsadás lehetősége a felsőoktatásban*. Kollégium Kft., Budapest, 2010.

[5] Ludányi Ágnes: *Vezetéspszichológia közoktatási vezetőknek*. OKKER Kiadó, Budapest, 2006.

[6] Ludányi Ágnes – Pacsuta István: *Vezetési ismeretek, szervezetfejlesztés*. EKF Líceum Kiadó, Eger, 2015.

[7] Ludányi Ágnes: *Tanulmány „A pszichiátriai- és szenvedélybetegséggel küzdők családtagjaival készült interjúk" alapján*. EKF Líceum Kiadó, Eger, 2014.

[8] Ludányi Ágnes: *Pedagógiai-pszichológiai eljárások szerepe a bűncselekményt elkövetett fiatalok nevelésében*. Erdélyi Pszichológiai Szemle II. 2001/4., 3–39.

[9] Ludányi Ágnes: *Kriminálpedagógiai – kriminálpszichológiai alapismeretek*. In: *Esélyteremtés a pedagógiában*. Szakmódszertani sorozat III. (szerk.: Estefánné Varga Magdolna – Ludányi Ágnes), EKF, Eger, 2001, 51–62.

[10] Ludányi Ágnes: *Az egyéni viselkedéskorrekció módszerének használata prepubertás és pubertáskorú diákoknál a gyermekvédelemben*. In: *ONK2023 Absztraktkötet: Elkötelezettség és rugalmasság: a neveléstudomány útjai az átalakuló világban*. (szerk.: Bajzáth Angéla; Csányi Kinga; Győri János), XXIII. Országos Neveléstudományi Konferencia. MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar (ELTE PPK), Budapest, 2023, 198.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 375 2025. 10. 09. 20:02

2011-ben Hadnagy József kollégájával az akkori rektor, Hauser Zoltán javaslatára megalakították és akkreditálták az egri roma szakkollégiumot, kezdetben nyolc, majd tíz hallgatóval. Ismeretlen volt ez a szerveződés az akkori főiskola rendszerében, így ismertetni kellett az oktatók körével ennek jelentőségét. Kezdetben a szakkollégium tagjai főként szociálpedagógia szakosok volt. Később vált egyre ismertebbé, és bővült sok más szakossal hallgatóval. A roma szakkollégium hallgatóinak kezdeményezése volt, hogy a Raul Wallemberg díjat odaítéljék Ludányi Ágnesnak a hátrányos helyzetűekkel végzett munka elismeréséül.

Szilágyi István kollégájával kidolgozták a „Racionális Emocionális Nevelés" tanegységet, amelynek jelentősége több mint egyetlen tantárgy. A Racionális Emocionális Terápia mintájára a Racionális Emocionális Nevelés módszertani anyag az érzelmi zavarral küzdő gyermekek fiatalok kezelésére, ellátására hivatott. Természetesen tudták a szerzők a kompetencia határokat pszichológus és szociális szakember, pszichológus és pedagógus szakember között. Tény ugyanakkor, hogy nagyon sok ellátatlan gyerek van a gyermekvédelmi rendszerben. Sok esetben traumákkal, bántalmazásos múlttal, krízissel stb. érkeznek az ellátó rendszerbe. Ha van olyan szakember, aki ugyan nem pszichológus, de van ismerete az érzelmi zavarokról, krízisről, vannak rá szavai, érti a történéseket, reakciókat, akkor azzal a rendszer javítható, a traumatizált gyerekek további sérülése csökkenthető. Természetesen egyetértettek a szerzők azzal, hogy pszichológus segítségre lenne szükség, de sok esetben a pszichológus hiány miatt a gyerekek ellátatlanul maradnak a rendszerben.[11]

A szociálpedagógia szak, szakalapítása, elindítása, szervezeti rendszerbe illesztés és megismertetés a tereppel, a feladatoknak csak egy szegmensét jelentette. Nagyobb feladat és persze szakmailag is lényegesebb, hogy legyenek olyan konkrét módszertani anyagok, amelyeknek birtokában a végzett szakemberek dolgozni tudnak a terepen. A szakmai identitás erősítése és annak támogatása mindig kiemelt ügye volt Ludányi Ágnesnak. Sajátos szakmai etikai kurzust is vezetett évekig, mert hitte és vallotta, hogy nekünk oktatóként valójában a klienssekkel van szerződésünk, és a hallgatókkal csak közvetve, hisz a rászoruló klienseknek joguk van a legprofesszionálisabb segítőket megkapni. Tanítványként és már régóta kollégaként hasonló küldetést érzek én is. Érdekességként említem meg, mert ez is hozzátesz Ludányi Ágnes megismeréséhez, hogy az említett kanadai tanulmányúton olyan kritika érte a magyarországi szociálpedagógus képzést, hogy az oktatók maguk nem erre a szakmára felkentek. Valóban, Magyarországon a szociálpedagógus képzés bevezetésére vagy neveléstudományi tanszékek, vagy pszichológia tanszékek vállalkoztak. A kanadai oktatók szerint hiteltelenebb az a képzés, ahol az oktatók nem abban a szakmában kiképzettek, mint a hallgatóik. Pár év elteltével jómagam is és több kollégám is szociálpedagógus/ szociális munkás

[11] Ludányi Ágnes – Szilágyi István: *A racionális és emocionális terápia pedagógiai lehetőségei érzelmi zavarok megoldásában*. In: *Esélyteremtés a pedagógiában*. Szakmódszertani sorozat III. (szerk.: Estefánné Varga Magdolna – Ludányi Ágnes), EKF, Eger, 2001, 63–76.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 376 2025. 10. 09. 20:02

diploma megszerzése után alkottuk a szociálpedagógia tanszék oktatói csapatát. Azokat a példákat sorolni lehetne még, amelyek Ludányi Ágnes elköteleződését a szociálpedagógus képzés és minden új jelenség iránt igazolják.

Azt az identitást megtartva, hogy a szociálpedagógus az a szakember, aki gyermekekkel, fiatalokkal és azok családjaival, környezetével dolgozik, a mai napig érvényes. Változatlanul az a feltevés él, hogy a 18 éves fiatalokat, nyolc vagy hét félév alatt felkészíteni valamennyi szociális és gyermekvédelmi területre nem lehet. A hajléktalanellátástól, a fogyatékkal élők rendszeréig, a pszichiátriai és szenvedélybetegek ellátásáig és az idősek bennlakásos vagy nappali gondozásáig nem lehet minden területet felölelni. Magyarországon, mint mindenütt, ahol létezik szociálpolitika, létezik gondoskodás a rászorulókon, így indokolt lehet differenciálniuk a társszakmáknak a minél nívósabb ellátás érdekében. Hazánkban a szociális munka, a szociálpolitika és a szociálpedagógia szerencsésen megfér egymás mellett, mert ha a klienskörükben van is némi átfedés, mégis minden rászoruló a neki szóló legadekvátabb támogatást kapja.

Alábbiakban bemutatjuk az egri képzést sajátossá tevő módszertani anyagokat, melynek kidolgozása vagy annak valamelyik eleme Ludányi Ágneshez köthető.

Minden szervezet életét, hatékonyságát meghatározza az a tudományos technikai környezet, amiben éppen akkor a szervezet működik. Számunkra természetesen – a témánk szempontjából –, a pszichológia, pedagógia tudományok akkori jelenségei érdekesek. A ’90-es és 2000-es éveket erősen áthatotta a humanisztikus pszichológia, azon belül is Thomas Gordon-féle tanári hatékonyság tételei. Országszerte képzések sora indult, számtalan pedagógus, pszichológus képződött ki. A szociálpedagógia tanszék oktatói is szinte valamennyien a „tanári hatékonyság” trénerévé váltak, és így módon tapasztalatot szereztek a tanári pálya megújításához. A gordoni, rogersi felfogás helyénvalóságát nem vitatva elmondható, hogy a kommunikációs skillek hasznosak a segítő szakmákban, pedagógiában. Ugyanakkor az iskolarendszerek eltéréseiből, (angolszász kontra kissé poroszos) és a kulturális különbözőségből adódó nehézségeket nem kezelte az importált anyag, mondhatni nem sikerült egy magyar adaptációt létrehozni. Ludányi Ágnes több szakmai fórumon elmondta, hogy az amerikai és magyar iskolarendszer hagyományai és a társadalmi működése olyan mértékig térnek el, hogy a gordoni tananyagból csak a kommunikációs eszközök tarthatók meg, de azok is megkötésekkel. Ennek részletesebb kifejtése nélkül csak azt az egy érvet hozta Ludányi Ágnes, hogy bizonyos énfeltárások, érzelemmegosztások a szakember részéről abba az irányba hatnak, hogy a felek között csökken a pszichológiai távolság. Tapasztalat volt, hogy sérült, családból kiemelt gyerekek esetében és a velük való munkában olyan típusú kötődést generált a tisztán „gordonos” metódus, amelyet aztán nem tudtak fenntartani. Minden gyermekvédelmi és szociális területen végzett tevékenységnek van egy jól kiszámítható időbelisége. A szakemberek ezt általában szóbeli kvázi szerződésben megbeszélik. Gyerekek/fiatalok esetében, főként, ha ők

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 377 2025. 10. 09. 20:02

a gyermekvédelemben élnek, eleve van egy bizalmatlanság és csalódás a felnőttvilággal szemben, így nem szerencsés, hogy hamis vágyat keltünk bennük arra vonatkozóan, hogy biztonságra leltek. Nehéz és érzelmileg terhelő jelenség volt, amikor a hallgatóink azzal szembesültek, hogy a gyermekvárosi gyerekek hozzájuk szöktek ki újra meg újra. Át kellett értelmezni, és hosszú elemzést tartani ezzel a jelenséggel kapcsolatban, és korrekciót végezni a képzésben. A ma használatos módszereket már ennek a tapasztalatnak a birtokában dolgoztuk ki.

A módszertani anyagok kidolgozását az előzte meg, hogy definiálni kellett azt, hogy a gyermekvédelem rendszerében élőket döntően mi jellemzi. Három területet tűnt neuralgikusnak. Egyik terület az értékeké, moralitásé, szabálytartásé. A gondozottak családjainak szocializációs hibái, vagy maga az elhanyagolás eredményezi, hogy az ún. laza kultúrákra jellemző viselkedést hozzák. Az a nevelésbeli tudás, hogy minden viselkedést értékek vezérelnek deficites a célcsoportnál. Az úgynevezett értékfeltárás metódusát, felnőttek esetében vizsgálta az Oktatáskutató Intézetben Szilágyi Klára és Völgyesy Pál. Ludányi Ágnesnek volt lehetősége ebben a munkában részt vennie. Az értékfeltárás kifejezés nem véletlen. Arra utal, hogy megkeressük tréningcsoportokban – meghatározott algoritmust követve –, hogy attitűdjeik, viselkedéseik milyen értékek által vezéreltek a résztvevőknek. Ez, ha szigorúan vesszük, önismereti folyamatban történik, hisz az attitűdjeink kognitív eleme időnként szöges ellentétben van a viselkedéssel. Éretlen személyiség esetében, mint a gyerekek/ fiatalok ez még gyakoribb jelenség. Ezért a felnőtt értékfeltárás mintájára Ludányi Ágnes elkészített egy forgatókönyvet, amit fiatalokkal végeznek a szociálpedagógus hallgatók a terepen. Itt kell azt is kimondani, hogy a képzési anyagok kidolgozása, bevezetése majd minden esetben több tanszéki oktató munkája. Az értékfeltárás ötlete és kidolgozás ugyan a Ludányi Ágnesé, de tekintve, hogy ez csoportban történik, az elengedhetetlen csoportdinamikai jelenségek megtanítása, szociális szakmába illesztése már Hadnagy József PhD dolgozata alapján zajlott.

Számtalan gyerek és fiatal kapta meg ezt a tréningmódszert a terepen, természetesen abban a formában, hogy szoros szupervízióval támogatva az oktatók részéről. Elemzéssel, folyamatértelmezéssel zárul minden ilyen jellegű képzési egység. Ki kell mondani azt is, hogy a szupervíziókon szerzett oktatói élmények mindig új feladatot jelölnek ki, generálva így az állandó fejlesztést. Konkrétabban ez esetünkben azt jelenti, hogy az értékfeltárás csoport-tapasztalatai azt mutatták, hogy a gyerekeknek idegen és egyben jutalomértékű élmény, hogy meghallgatják őket, hogy értékes a véleményük, és a folytatást kérik. A családok belső dinamikájáról ez nem elhanyagolható információ, amivel számolnunk kell. Főként azt figyelembe véve, hogy a tanulási, képzési szakaszban nem a legproblémásabb terepen értékfeltárnak a hallgatóink, hanem úgynevezett normál iskolákban, kollégiumokban. Az összefüggő hetedik félévben dolgoznak csak a hallgatók a célzott terephelyeken. Az értékfeltárás módszerének érzékeltetésére talán nem hiábavaló

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 378 2025. 10. 09. 20:02

egy élmény megosztása. Kolozsvári egyetemistáknak mutattuk be az értékfeltárást egy kollégával, Pacsuta Istvánnal, aki értékkutatással foglalkozik. Nagy mintán, sok száz kérdőív segítségével látható például, hogy a „család", mint értékfogalom az előkelő első vagy második helyen szerepel. Személyes csoportfoglalkozáson a család fogalma szintén preferált, többnyire a rangsor elején szerepel. A foglalkozásnak része, hogy indoklást kérünk a rangsorolt értékekről. A család esetében két választípusba voltak sorolhatók az indoklások. Érzékeltetésül bemutatjuk a két választípust. 1. „A család számomra azért fontos, mert megélhetem, hogy szeretetet adhatok, szeretve vagyok." 2. „A család nekem azért fontos, mert van hová mennem, ha szükségem van valamire." Nem nehéz felismerni, hogy noha mindkét esetben előkelő a rangsorban a család fogalma, de a miértje nagyon eltérő. A második már énes, inkább az individuális társadalomra jellemzően „nekem legyen jó", míg az első mögöttes értéke a szeretet, az adni tudás. Ezt a mögöttes értéket keressük a foglalkozásokon, és tesszük láthatóvá a csoporttagok számára. Ez a módszer valódi hozama. (A példában rejlő kutatásmódszertani dilemmától most eltekintünk a kvalitatív és kvantitatív adatok érvényességét illetően.)

A szociálpedagógusok klienseit tekintve az értékek tisztázatlansága mellett az érzelmi zavarok megléte volt a másik tünet, amire a képzésben valamilyen választ kellett adni. Az érzelmek kezelésének alapvetése valójában gestáltos, hisz azt mondja, hogy az élmény nem az, ami történés szinten zajlik, mert a helyzetek alapvetően semlegesek. Negatív előjelet a személyek adnak neki, azáltal, hogy hiedelmeket kötnek hozzá. Tanulhatóvá tehető, hogy a személyek képesek legyenek devalválni, neutralizálni a hiedelmeiket. A tréninganyagban gyerekek élethelyzeteinek példáival dolgozunk, és sorra vesszük a leggyakoribb érzelmi zavarokat.

Sok esetben a hallgatók, ha nem is viszik végig a teljes tréning folyamatot, az egyéni esetkezelésben, ahol adekvát, ott használják ennek elemeit. Így válik egyre differenciáltabbá az a módszertani repertoár, amivel a hallgatóink a végzésre rendelkeznek.

Kitüntetések:

Eszterházy Károly Emlékérem, 1996
Eszterházy Károly Emlékplakett, 2000
Kiss Árpád-díj, 2002
Raul Wallemberg-díj, 2021

3. Összegzés

Dr. Ludányi Ágnesről a fenti méltatás és az életútja bemutatásán túl, egy nagyon fontos dolgot ki kell emelnünk: pszichológus végzettségű szakemberként egy, a segítő szakmát gazdagító, a pszichológia mellett társszakmaként megjelenő új szakma, a szociálpedagógia megalkotására volt képes úgy, hogy a folyamatos szakmai szempontok figyelembe vételével olyan szakmai stábot alakított ki, és hozta létre

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 379 2025. 10. 09. 20:02

a Szociálpedagógia tanszéket, mely országosan meghatározójává vált a felsőoktatásban megjelenő szociálpedagógus képzéseknek.[12] Nyitottságát, szakmai elhivatottságát, emberi kvalitásait nagyban jellemzi az a hatalmas munkabírás, amely minden társadalmi változás, felsőoktatást jellemző kihívás mellett specializációkban, szakirányokban olyan képzés megalkotását eredményezte, amelynek köszönhetően a végzett szociálpedagógusok mára nélkülözhetetlen elemeivé váltak a szociális, gyermekvédelmi, köznevelési rendszernek. Munkássága kitörölhetetlen nyomot hagyott a felsőoktatásban – szociális képzésekben – és a szociális szakmában egyaránt.

[12] Albert-Lőrincz Enikő – Ludányi Ágnes, *Studiu comparativ al carierei profesionale in cazul studentilor de la asistenta sociala din Cluj si a studentilor de la psihopedagogie sociala din Eger*. In: *Globalization and Intercultural Dialogue: Multidisciplinary Perspective: National Identity*., Editura Arhipelag, (ed.: Boldea, Iulian), Marosvásárhely, Románia, 2014, 41–47.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 380 2025. 10. 09. 20:02

LUDÁNYI GABRIELLA

Írta: Ludányi Gabriella, egyetemi docens, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

1. Tanulmányaim és családi hátterem

Szüleim: dr. Ludányi Béla (1913–1969) orvos, a Heves megyei onkológiai gondozás megalapítója és Babochay Gabriella (1915–1991). Hugom, Dr. Ludányi Mária (1945–2014) szintén bölcsész, a régi magyar irodalom ismert kutatója volt, férjem Fodor László régész muzeológus, egy fiunk és egy lányunk van, s immár mind a két gyermekünk révén egy-egy kislány boldog nagyszülei vagyunk.

A családi történetek gyerekkoromtól befolyásolták szemléletemet, s talán pályaválasztásomat is. Családom több ismert felmenővel rendelkezett, két pólusként az apai oldalról rokon Majer Istvánt, a fáradhatatlan esztergomi püspököt említem meg, anyai részről szépapámat, Babocsay József jakobinust, szabadkőműves orvosdoktort, Hévíz első ismertetőjét.

Egerben a Szilágyi Erzsébet Gimnázium latin tagozatán érettségiztem. X-es származásom miatt továbbtanulásomat nem javasolták, így rajzolóként dolgoztam az egri múzeumban, majd Budapesten. 1961–1963 között a Fővárosi Tanács Kereskedelmi Tanuló Iskolájában kirakatrendező és dekoratőr szakmunkás bizonyítványt szereztem.

1968/69-ben végeztem az: Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK művészettörténész-muzeológus valamint magyar nyelv és irodalom tanári szakán, majd később ugyanott lettem művészettörténész bölcsészdoktor.

2. Muzeológusi tevékenységem

1969-ben visszajöttem Egerbe, és a Heves Megyei Múzeumok Igazgatósága Dobó István Vármúzeumának muzeológusa lettem, 1975-től osztályvezető, 1978-tól igazgatóhelyettes besorolásban.

Miután 1969-ig sem a városban, de a megyében sem dolgozott művészettörténész, így a múzeumra hárított igények és teendők kezdettől fogva meglehetősen sokrétűek, széleskörűek voltak.

Köztudott, hogy Egerben a méltán ismert Egri Képtár törzsanyagát az Egri Érseki Líceum egykori kiváló gyűjteménye alkotta, ami 1950-ben kényszerítő és zűrös körülmények között került állami tulajdonba, s szállították a városi múzeum raktárába. Állandó kiállítására csak 1958-ban, már a várbeli múzeumépületben

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 381 2025. 10. 09. 20:02

kerülhetett sor Katonáné Czobor Ágnes (SZMM) és Bodnár Éva (MNG) művészettörténészek rendezésében.[1]

Természetesen a frissen belépő muzeológus első feladata a jelentős képzőművészeti, és az ugyancsak színvonalas, nagyszámú, és széles gyűjtőkörű (zömében kerámia, textil, bútor) iparművészeti anyag revíziója volt, hiszen a múzeumi törzsgyűjtemények gondozása, gyarapítása, feldolgozása, hányódó raktári tárgyak azonosítása, nyilvántartások pótlása, adattározás, restaurálási ügyek folyamatos intézése alkotják a muzeológusi munka gerincét. Emellé kezdettől több más, városi és megyei feladat is társult, így például védett műtárgyak revíziója, kapcsolattartás gyűjtőkkel, társintézményekkel.

Ezek közül fontos és tanulságos volt az egri érsekség megbízásából, a főegyházmegye tulajdonában lévő, a bazilika kincstárában és az érseki palotában elhelyezett műalkotások leltározásában való közreműködés.[2]

Noha az Egri Orvostörténeti Múzeum sajnos máig nem valósult meg, de múzeumi éveim jelentős feladatai közé tartozott, az ebben a projektben való folyamatos részvétel.

Antall József miniszterelnök – akkor a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum mb. igazgatója – országos szintű kezdeményezése részeként, az egri műemléki helyszíneket, védett berendezéseket és a vármúzeum tetemes tárgyi anyagát egységbe kapcsolva kívánta múzeummá szervezni. Ebben a munkában szervezési, összekötő feladatokat láttam el, áttekintve, alkalmasint ellenőrizve a védett helyszíneket, műtárgyakat, de teendőim közé tartozott a Telekessy patika berendezésén dolgozó restaurátorokkal való kooperálás is.[3]

A múzeumi munka elengedhetetlen része az állandó és időszakos kiállítások rendezése. Tíz évnyi múzeumi munkám alatt, mintegy 50-60 időszaki, és több állandó kiállítás készült. Miután a városnak külön kiállítóterme nem volt, a nagyobb bemutatókra a Gárdonyi Géza Színház kétszintes előcsarnokában, a kisebb, intimebb, kamara kiállításokra a vármúzeum Gótikus palotája földszintjén kerülhetett sor.

Az Egri Képtár új szerzeményeit két ízben mutattuk be, 1972-ben, majd a képtár állandó kiállítása átrendezésével 1976-ban. Az iparművészeti anyagból is több kiállítást rendeztünk, meglehetősen sikeres volt a bélapátfalvi keménycserép gyűjtemény bemutatása Egerben, (valamint állandó kiállítása a községben), és a gyorsan gyarapodó parádi üveggyűjtemény bemutatása is.

[1] Az Egri Képtár 16–18. századi egyetemes és 19. századi magyar anyagával (közte kiemelten Kovács Mihály gyűjteményével) többször átrendezve és a lehetőségig gyarapítva 2014-ig azonos helyen, a vármúzeum termeiben volt kiállítva. Ekkor az eredeti tulajdonos, az Egri Főegyházmegye a gyűjteményt visszakérte. Ma a kiemelkedőbb műtárgyak az Érseki Palota Turisztikai Látogatóközpont kiállításában láthatók.

[2] A leltározást Héjjné Détári Angéla, az Iparművészeti Múzeum munkatársa vezette.

[3] Bár a Telekessy Patikamúzeum anyagának restaurálása 1978-ra befejeződött, csak másfél évtizeddel később, 1987-ben nyílt meg, de utóbb, ezt a Széchenyi utcai bemutató helyet felszámolták.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 382 2025. 10. 09. 20:02

Az 1960-as évek kultúrpolitikájának jegyében, országosan indított hagyományos műfaj centrikus kiállítások közül Egernek az akvarell jutott. A decentralizáló, a művészeti életben Budapesten kívül, a vidéki városoknak is szerepet adó rendezvényért Eger Város Tanácsa is ringbe szállt, s a teljes lebonyolítást a korábbi rendező Műcsarnoktól átvéve, a Dobó István Vármúzeumnak adta át, ahol a szakmai hátteret is biztosítva látta, s ahol ez napjainkig (az utóbbi időben Triennáléként) is a vármúzeum jelentős rendezvénye maradt.

Már az 1974, 1976, 1978-as Akvarell Biennálék alkalmával az intézménybe került művekkel megalapozódott a múzeum új gyűjtőköre, ami az elmúlt évtizedek alatt jelentős és egyedi törzsgyűjteménnyé fejlődött. 1977-ben a bontakozó külföldi kapcsolatok jegyében *Akvarellek Egerből* címmel nívós kiállítást vihettünk Przemyslbe, amit az ottani múzeum Halicsi ikonok reprezentatív kiállításával viszonzott.

Több kiállításunk, mintegy kitekintésként más múzeumokkal, intézményekkel, vagy magánszemélyekkel, művészekkel fennálló kapcsolatokból született.

Nehéz közülük utólag választani, de egyedisége miatt ma is emlékezetes számomra az egyházi ötvösműveket bemutató kamarakiállítás 1972-ben, ahol olyan kincsek kerülhettek első ízben a nagyközönség elé, mint az egri ferencesek Szilassy-féle barokk monstranciája, vagy a szilvásváradi református egyház úrvacsorapohara, Szentpéteri József műve.

Feledhetetlen számomra a zseniális Gruber Béla emlékkiállítása is. A tragikusan fiatalon, még festőnövendékként meghalt művész munkáit családja jóvoltából már 1976-ban be tudtuk mutatni.

Végül, de nem utolsó sorban külön munkafeladat volt a Magyar Képzőművészek Szövetsége észak-magyarországi területi szervezetével és az egri művészekkel való folyamatos együttműködés eredményeként, nagyszámú csoportos, egyéni és vándorkiállítás szervezése, rendezése is.

1975-ben jelent meg az un. közművelődési törvény, ami Magyarországon is újrafogalmazta a múzeumok közösségi szerepét. Dr. Bakó Ferenc[4] érdeme, hogy a vármúzeumban elsők között alakulhatott meg hivatalosan a (múzeumpedagógussal, kiállítás rendezővel bővített) közművelődési osztály, aminek vezetője lettem.

Így a korábbi, elsősorban a kiállításokhoz társuló szóbeli és írott ismeretterjesztő munkát,[5] az új munkatársakkal ki lehetett egészíteni gyerekfoglalkozásokkal, múzeumi órák tartásával, de szerveztünk tájékoztató előadássorozatot pedagógusoknak is. Sokat profitáltunk a Magyar Nemzeti Galériával való kölcsönös jó kapcsolatból, ahol már régebben működött Szabados Árpád unikális GYIK műhelye.

[4] Dr. Bakó Ferenc 1952-től, 1979-es nyugdíjba vonulásáig volt a múzeum igazgatója, jelentős tudományos munkásságán kívül, kiváló szervezőkészség is jellemezte.

[5] Számos katalógus előszó, kiállítás vezető, kritika, ismertető cikk folyóiratokban, kiadványokban, napi sajtóban.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 383 2025. 10. 09. 20:02

1980-ban válaszút elé kerültem, aminek oka volt, hogy munkahelyem a vármúzeum volt, de munkaadóm 1978-tól a fenntartó megyei tanács művelődési osztálya. A múzeumi munka után, bár ez akkor még korántsem volt hétköznapi, a szellemi szabadfoglalkozást választottam, miután semmilyen minőségben nem kívántam a kulturális intézményrendszert fenntartó és felügyelő szerv hatókörében maradni.

A következő színes évek és feladatok viszont kárpótoltak a szeretett múzeumi munkáért és légkörért, mert többet foglalkozhattam más területekkel, publikálással, oktatással, szakértői feladatokkal.

3. Tanári pályám

Már 1980-ban felkérést kaptam a Képzőművészeti Kiadótól, Kovács Mihály festőművészről monográfia írására, de kisebb-nagyobb megbízások révén, szorosabbra fűződött a kapcsolatom a MTA Képzőművészeti Kutatócsoportjával, s nem utolsó sorban régi professzorommal, Zádor Annával.

Szabadúszóként folyamatosan végeztem szakértői, tanácsadói tevékenységet szakképzettségemnek és gyakorlatomnak megfelelő képző- és iparművészeti, valamint építészettörténeti, műemlékvédelmi részterületeken. Magánszemélyek, műgyűjtők, rendőrség, bíróság, stb. felkérésére, ez Kovács Mihályról megjelent monográfiám után, több ízben külföldi megkeresésekkel is bővült.

Noha pedagógiai gyakorlatom viszonylag kevés volt, de ezek a teendők is megtaláltak. Többször működtem közre, tartottam előadássorozatot különböző szakmai képzéseken, tanfolyamokon.

Izgalmas és új feladat volt, hogy az egri, ekkor még Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Rajz Tanszékén két évig megbízott előadóként művészettörténetet oktattam nappali és levelező tagozatos hallgatóknak.

1989-től változatos pályafutásom is innen érkezett újabb állomásához, az Eszterházy Károly Főiskola Rajz- Vizuális Kommunikáció Tanszékére docensnek neveztek ki, innen 2006-ban mentem nyugdíjba.

Művészettörténetet, műelemzést oktattam, ikonográfiai és interpretációs speciál kollégiumokat vezettem, és természetesen részt vettem a Tanszék mindennapi munkájában, a Tudományos diákkörtől, a speciális konzultációkig. Előadásaimra más szakos, érdeklődő hallgatók is gyakran bejártak, de éveken keresztül párhuzamosan megbízott előadója voltam a Történelmi Intézetnek. Ottani előadásaim között nagyobb hangsúlyt fektetve a helytörténeti és műemléki kérdésekre.

Az Eszterházyn töltött éveimet úgy összegezhetem, mint pályám olyan időszakát, amikor ismét értő kollégák között, a hallgatókkal való közvetlen napi kontaktusban inspiráltként és inspirálva pedagógusként éltem.[6]

[6] Sok egykori hallgatómmal most is tartjuk a kapcsolatot. Többen közülük, ma már jelentős művészek, de néhányan a művészettörténetet választva lettek kiváló szakemberek.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 384 2025. 10. 09. 20:02

4. Műemlékvédelmi szakértői munkáim

2006-tól, a nyugdíj mellett, ismét szabadfoglalkozású vagyok. Előző munkahelyeim is megtaláltak különböző feladatokkal, több ízben konzulense voltam és vagyok különböző projekteknek, munkáknak.

Módomban állt többet publikálni, végre szabad utat engedhettem diákkorom óta meglévő ikonográfiai érdeklődésemnek, hiszen már kezdőként is vonzottak azok a problémák, amelyek egy mű elsődleges értelmezésén túl mutatnak. Egy-egy műalkotást sem stilisztikailag sem tartalmilag nem lehet környezetéből és korából kiszakítva, pusztán önmagában elemezni és értelmezni, csak ha segítségül hívjuk az ikonográfia és még inkább, az azon túlmenő ikonológia módszereit.

Kutatási területem a 18–19. századi magyarországi művészet részterületei, ikonográfia, egyházművészet, építészettörténet, műemlékvédelem, helytörténet, hiszen a hely szellemének motiváló, tovább kutatásra vagy vitára késztető hatása alól aligha vonhatja ki magát az ember. Így erősen kötődöm a Líceum építészei, Fellner és Gerl munkásságának vitatott kérdéseihez, még inkább a freskók értelmezéséhez, és több egri, megyei témához.

Megjelent munkáim közül az alábbiakat tartom jelentősebbnek:

- Az egri múzeumi képgyűjtemény XIX. századi anyagáról (In: Művészet Magyarországon 1830–1870 I-II. MNG-MTA Művészettörténeti Kutató Csoport
- –Magyar Nemzeti Galéria, Budapest 1981, szócikkek és válogatás.
- Kovács Mihály (1818–1892) (Nagy magyar mesterek) Képzőművészeti Kiadó Budapest, 1987. Monográfia.
- Adalékok az egri Líceum könyvtártermének problematikájához. In: Egyházak a változó világban A nemzetközi Egyháztörténeti Konferencia Előadásai, Esztergom, 1991, könyvrészlet.
- Kovács Mihály önéletírása (Bevezető tanulmány, jegyzetek, személy adattár, szómagyarázat) Studia Agriensia. Eger, 1992, forráskiadás.
- Eszterházy Károly és a líceumi freskók programja. In: Eszterházy Károly emlékezete, Az EKTF Tudományos Közleményei XXI. Eger 1993, szaktanulmány/konferenciaközlemény.
- Kovács Mihály (1818–1892). In: Abádszalók, Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszék Abádszalók, Lamark Kiadó, 1996. Könyvrészlet.
- Barokk Eger CD-ROM, EKTF Médiainformatika Intézet, 2000, inventarizáció, oktatási segédanyag.
- A Bükk-vidék egyházi emlékei. In: Hegyek, erdők, emberek. Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, 2002. Könyvrészlet/szaktanulmány.
- Adatok az Egri Líceum könyvtártermének ikonográfiájához. In: Ikonológia és Műértelmezés: Szó és Kép – A művészi kifejezés szemiotikája és ikonográfiája Szeged: JATEPress, 2003. Szaktanulmány.
- Marco Casagrande. In: Italianistica Debreceniensis XIII. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen 2006. Szaktanulmány.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 385 2025. 10. 09. 20:02

- A Mátravidék egyházi emlékei. In: A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, 2010. Könyvrészlet/szaktanulmány.
- A Líceum építéstörténete. In: Az egri Domus Universitatis és Líceum: oktatás, tudomány, művészet 1763–2013. Eger: Líceum Kiadó, 2013. Könyvrészlet/szaktanulmány.
- Az épület freskói. In: Az egri Domus Universitatis és Líceum: oktatás, tudomány, művészet 1763–2013. Eger: Líceum Kiadó, 2013. Könyvrészlet/szaktanulmány.
- Suaviter et fortiter (Újabb adatok Bakóczy Ferenc püspök arcképéhez). In: Az egri Főegyházmegye Sematizmusa, Eger, 2014. Könyvrészlet/szaktanulmány.
- Az egri Líceum építészei. A Gerl-Fellner probléma. In: Örökségünk védelme és jövője, Dobó István Vármúzeum, Eger Studia Agriensia, 2016. Szaktanulmány/konferenciaközlemény.
- Povolni Ferenc és a szilvásváradi református „kerek templom". In: Reformatio nostra. Protestáns szellemi műhelyek. MTA MTB/MAB Miskolc, 2018. Szaktanulmány/konferenciaközlemény.
- Pyrker érsek egri székesegyháza és szobordíszei. In: Örökségünk védelme és jövője, Dobó István Vármúzeum, Eger Studia Agriensia, 2024. Szaktanulmány.
- Az egri Líceum építészei (Megjegyzések a Fellner-Gerl problémához. In: Fellner 300, Fellner Jakab életműve – Pallértól a Baumeisterig c. konferenciasorozat előadásai Tata 2022, Tata, 2024. Szaktanulmány/konferenciaközlemény.

Már az előző évtizedekben is foglalkoztatott az építészettörténet, műemlékvédelem. Konzulensként több ilyen feladatban is részt vettem, így például a gyöngyösi Ferences templom és kolostor autista központtá való átépítésében, ugyanott a templom kriptájában lévő sírfeliratok meghatározásában, a Dobó kutatásban, vagy Eger (fennálló és egykori) barokk műemlékei I-V. sokszorosított inventarizáció adatgyűjtésében.

A műemlékekhez kapcsolódóan több ismeretterjesztő kiadványom is született. Ezek közül több, az egri Lokálpatrióta Egylet népszerű Egri séták kiadványsorozatában jelent meg. (Marco Casagrande egri munkái 2007, Az egri Minorita templom 2008, A trinitáriusok Egerben 2010, A főszékesegyház Mária kápolnája 2014.)

A műemlékvédelem az elmúlt évtizedben érdeklődési körből, mellékfoglalkozássá nőtte ki magát. Nyugdíjba menetelem óta, folyamatosan végzek műemléki építéstörténeti kutatásokat, készítek dokumentációkat. Ehhez 2011-ben un. kulturális szakértő, majd az új szabályozás szerint 2014-ben műemlékvédelmi szakértő (műemléki érték dokumentálása szakterület) jogosítványt szereztem. A műemlékvédelemnek ez az ágazata a védett épületeken tervezett mindennemű beavatkozás esetében tudományos dokumentációt ír elő, ami megelőző építéstörténeti

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 386 2025. 10. 09. 20:02

kutatást, értékvizsgálatot, műleírást, külső és belső részletes értékleltárt, szakvéleményt és javaslatot tartalmaz.

Az elmúlt években mintegy 120–150 műemléket kutattam és dokumentáltam, köztük számos városi polgárházat, de dolgoztam a Teleki László Alapítvány népi építészeti programban is. Több kastély, kúria vizsgálatát és dokumentálását végeztem, ezek közül kiemelhető például a sályi Eötvös-Gorové, a girincsi Dőry, vagy a dédestapolcsányi Serényi kastély.

Főként az egri egyházmegye területén 40–45, többségében barokk templom külső-belső felújításához készítettem előkészítő anyagot. Ez a munka különösen érdekes számomra, mert a gazdagabb berendezés miatt, úgy a forráskutatás mint a helyszíni szemle gyakran hoz új eredményeket. Azonosítható mestert, a titulus feltételezhető eredetét, de akár kisebb helyi jellegzetességeket is. Több helyütt meghatározható volt például az oltárépítmény eredeti ikonográfiai programja, vagy egy-egy festmény valószínűsíthető mestere.

Műemlékes munkám mindenkori legnagyobb feladata, az egri bazilika idén befejezett teljes rekonstrukciójának komplex előkészítése volt. Az öt évig tartó teljes felújítás Rudolf Mihály DLA építészmérnök és a miskolci Hadas Műterem hatalmas munkáját dicséri.

A magam elméleti oldaláról, Pyrker és Hild Velence képének kézzelfogható bizonyíthatósága, magának az épületnek palladiánusnak nevezhető stílusbeli invenciója tekinthető újdonságnak, valamint Marco Casagrande egri és itáliai hasontárgyú munkáinak összevetése.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 387 2025. 10. 09. 20:02

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 388 2025. 10. 09. 20:02

MAGDA SÁNDOR

Írta: Magda Sándor, professor emeritus, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

„Az emberi nemnek hivatása nem rontás, pusztítás, megsemmisítés, hanem, hogy, munkáljon, alkosson, teremtsen."
(Széchenyi István)

Magda Sándor szakmai, közéleti munkáiról 2024-ig, 26 db kiadványban (14 db *Ki kicsoda*) jelent meg összeállítás. Ezek alapján állítottam össze jelen önéletrajzi írásomat. Közülük az Országgyűlés 2002-es[1] és 2006-os almanachját[2], a Gyöngyösi Főiskola vezetőjeként[3] kiadott (233 példányszámú) és a *Gazdálkodás* című folyóirat 65. évfordulója alkalmából megjelent[4] könyvet emelem ki.

1946-ban születtem a Heves vármegyei Ludas községben. Ludason jártam ki az általános iskolát, majd az egri Dobó István Gimnáziumban érettségiztem. Ezt követően a karcagi Felsőfokú Mezőgazdasági Technikumban szereztem meg első diplomámat.

A karcagi Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum befejezése után 1966-ban a Vámosgyörki Kossuth Mezőgazdasági Termelőszövetkezetben helyezkedtem el, ahol én voltam az első diplomás. Munkám mellett a Debreceni Agrártudományi Egyetemen tanultam, ahol 1974-ben államvizsgáztam kitűnő eredménnyel, és Kádár Béla professzor ajánlására egyetemi doktori cselekményt kezdtem, amelyet 1978-ban Summa Cum Laude minősítéssel védtem meg.

A Boconádi Béke Mezőgazdasági Termelőszövetkezet volt mezőgazdász pályafutásom következő állomása, ahol 1972-ben főagronómusként elismerésre méltó eredményeket értem el (erre az időszakra esik a termelési rendszerek bevezetése, a háztáji gazdaságok és a melléküzemágak megszervezése). Ekkor már több agrár-érdekeltséget képviselő szervezetbe is beválasztottak.

1978-ban elnyertem a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Gyöngyösi Főiskolai Kar Agrárökonómiai Tanszékére meghirdetett egyetemi adjunktusi állást. Aktívan részt vettem az oktatásban, sikeresen nyitottam a termelőszövetkezetek

[1] Marelyin Kiss József: *A 2002-ben megválasztott Országgyűlés almanachja*. Magyar Országgyűlés, Budapest, 2005, 335–336.

[2] Marelyin Kiss József: *A 2006-ban megválasztott Országgyűlés almanachja*. Magyar Országgyűlés, Budapest, 2009, 339–340.

[3] Magda Sándor: *Negyed Század a Gyöngyösi Főiskola vezetőjeként*. Károly Róbert Főiskola, Gyöngyös, 2013, 234.

[4] Tenk Antal: *Korszakok és irányzatok a 65 éves Gazdálkodás című folyóiratban (1957-2022)*. UNIVERSITAS-Győr Nonprofit Kft., Győr, 2023, 528.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 389 2025. 10. 09. 20:02

és az állami gazdaságok felé. Önképzésemet folytatva 1981 és 1984 között a Magyar Tudományos Akadémia belföldi aspiránsa lettem. Értekezésemet *A műszaki fejlesztés emberi tényezői a termelőszövetkezetekben* címmel írtam, amit maximális pontszámmal védtem meg. Ez az az időszak, amikor Szemes Lajos – a főiskola akkori igazgatója – olyan kiválóságokkal ismertetett meg, mint Csete László, Enese László, Kádár Béla, Kulcsár Kálmán, Sipos Aladár, Tóth Mihály, Vági Ferenc és még sorolhatnám.

1987-ben megpályáztam a GATE – Gyöngyösi Vállalatgazdasági Üzemmérnöki Intézet igazgatói álláshelyét, amelyben kiemelt célként jelöltem meg az oktatók szakmai és nyelvi ismereteinek gyarapítását, a gyakorlattal való minél szorosabb kapcsolat megteremtését, fenntartását, fejlesztését, a hazai és külföldi egyetemekkel való szoros együttműködést, vállalkozó típusú újból kari státuszú főiskola felépítését.

Előterjesztésemre 1989-ben az akkori oktatási miniszter (Glatz Ferenc) egy olyan kísérleti levelező képzés gyöngyösi modelljét engedélyezte, amely a távoktatást alapozta meg Magyarországon. A hazai képzőhelyek mellett elsőként hoztunk létre határon túli konzultációs központot Gyergyószentmiklóson, Kézdivásárhelyen és Székelyudvarhelyen. Nyitottunk a Nyitrai Egyetem, a Weimari Főiskola, a debreceni, a mosonmagyaróvári agráregyetemek és a hazai főiskolák, kutatóintézetek irányába.

A képzési formáról Glatz Ferenc 1998-ban már a Magyar Tudományos Akadémia elnökeként a következőket mondta: „Amikor 1989-ben lefolytattuk az első vitát a távoktatásról és általában az egyetemi, főiskolai férőhelyek számának növeléséről, két álláspont csapott össze. Az egyik felfogás szerint feltétlenül nyitni kell a tömeges oktatás felé különböző eszközökkel, többek között a távoktatással. A másik álláspont képviselői viszont azt mondták, hogy egy kis nemzeti kultúra főiskolai és egyetemi oktatása elitképzés kell, hogy legyen. A gyöngyösi kezdeményezést ezért tartottam első pillanattól korszerűnek, mert sok embert enged be a rendszerbe, de ugyanakkor szigorúan megköveteli, hogy a tömegesség elvének érvényesítése mellett jelen legyen az elitértelmiségi gondolkodás, a továbbfejlődés lehetősége. Tehát, tömegesség és elitképzés valóban egyszerre lehet jelen ebben a rendszerben. A rendszer azonban csak akkor lehet igazán sikeres, ha olyan hallgatók vesznek benne részt, akik tanulni akarnak és önmagukat fejleszteni. Nem csak diplomához jutni. Akik nem mindent a szemináriumvezetőtől, a tankönyvtől, az előadástól várnak, hanem vállalkozó szellemmel maguk is keresik a saját képzésük útját, lehetőségeit. A távoktatás akkor lehet hatékony, ha annak fontos eleme az önművelés, az önfegyelem."

A pályázatomban felvázolt célok megvalósulásán munkálkodtam a kezdetektől fogva. Ennek egyik fontos állomása volt, hogy kezdeményezésemre 1988-tól kétévente, a szakma kiválóságainak támogatásával, megrendeztük a Vállalatgazdasági Tudományos Napokat, amely nemzetközivé nőtte ki magát.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 390 2025. 10. 09. 20:02

Felismertük, hogy a rendszerváltás időszakában a megújuló gazdaság és állami irányítás csak akkor lehet sikeres, hogyha a középvezetők minimum főiskolai szintű, gazdasági típusú diplomával rendelkeznek. Ez az elképzelés viszont, csak külső szakemberek támogatásával volt megvalósítható. Elfogadottságunkat minősítette, hogy az államigazgatásból a legjobb szakembereket jelölték, mint segítőket a gyöngyösi képzéshez. Így vállalhattuk fel az APEH, a VPOP és a pénzintézetek, nagyvállalatok szakembereinek pénzügyi, adóigazgatási stb. szakirányú gazdasági mérnök képzését. Ebben az időszakban több mint 20 agrárvállalkozás számára munkáltunk ki az addiginál eredményesebb vezetési, önelszámolási, belső érdekeltségi rendszert. Ezek a munkák hozzájárultak ahhoz, hogy növeljük elismertségünket és több kutatási pályázatot is elnyerjünk – jómagam három OTKA pályázatnak is a nyertese lehettem.

A felsoroltak, és még további pozitív tényezők teremtették meg a lehetőségét annak, hogy a Magyar Kormány Miniszterelnöke, Antall József a Gyöngyösön folyó képzést 1992-ben ismét főiskolai kari szintre emelje. Új státuszunk mind az oktatók, mind a környezeti infrastruktúra tekintetében még több feladatot várt el tőlünk.

A távoktatásból és a pályázatokból jelentős bevételi források kerültek az általam irányított intézményhez. Így saját forrásunkból megvásároltuk Tass-pusztát. A felújított épületet Göncz Árpád köztársasági elnök avatta, amely a gyakorlati oktatásunk bázisa lett. A beruházási folyamat nem állt meg: megvételre került a város tulajdonában lévő középiskolai kollégium, amely – a felújítás után – a Hotel Opál*** Superior szálloda néven vált ismertté, és az Idegenforgalmi és Szálloda Szak gyakorlóhelyét képezte; Kompolton a Fleischmann Rudolf Kutatóintézet s vele együtt a *Gazdálkodás* című mezőgazdasági-közgazdasági folyóirat; az Erdőtelki Arborétum, amely a szintén a főiskola birtokába került. A kompolti kutatóintézet megvásárlásakor a gyakorlati oktatás, kutatás és a nemesítési munkák Gyöngyöshöz kerülése mellet kiemelkedő jelentőségű, hogy a *Gazdálkodás* című folyóirat intézményünk egysége lett, megteremtve a kollégák publikációs lehetőségét.

A további fejlesztésekhez megvásároltuk a főiskolával szemben lévő ingatlanokat, melyhez közel 500 millió Ft saját erőt biztosítottunk, így 650 millió Ft állami és 500 millió Ft saját erőből felépült a „B" épület. Az avatóünnepség díszvendége Göncz Árpád, aki a Magyar Köztársasági Elnöki Aranyéremmel tüntetett ki. 1995-ben Ujhelyi Imre-díjat vettem át Lakos László minisztertől. Ebben az évben érdemeltem ki a Novofer Alapítvány Gábor Dénes-díját is.

Munkám elismeréseként 1998-ban Gyöngyös Város és Heves Megye Díszpolgára kitűntetéseket is megkaptam.

A beruházások mellet igényes művészi alkotások tették mind teljesebbé az itt dolgozók, az itt tanulók komfortérzetét, így említeni kell a főiskola különböző helyiségeiben található Csikós András, Fejér Csaba, Fodor József festményeket;

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 391 2025. 10. 09. 20:02

a Fodor Gábor által 1996-ban leleplezett *A tudomány szimbóluma* című alkotást, a Tass-pusztán található dísz kutat, az aulában látható reliefet, a büsztöket, Klebelsberg Kunonak és a Gyöngyöst városi rangra emelő főiskolánk névadójának, Károly Róbert királynak a szobrát, és még sorolhatnám.

Igazi beruházásnak a tanári kar fejlesztését, a dolgozókról való kiemelt gondoskodást tekintettem: minden oktatónak és kutatónak biztosítottuk az ingyenes nyelvoktatást, több mint 20 fő részesülhetett féléves alkotó szabadságban, 2000-re a minősített oktatók száma meghaladta a 40 főt, de én magam is igyekeztem előbbre jutni, így 1993 júniusában sikeresen megvédtem *Változó mezőgazdaságunk és a humán erőforrás* címmel megírt MTA doktori értekezésemet. 1993-tól egyetemi tanári, 1994-től főigazgatói kinevezést kaptam. 1994-ben az Agrár-közgazdasági Tudományos Minősítő Bizottság tagjai közé választottak.

Még ugyanebben az évben megrendeztük a IV. Tudományos Napokat, amelynek előadója Andorka Rudolf, vendégünk Habsburg Ottó, a Nemzetközi Páneurópai Unió elnöke és gróf Bethlen István, a Magyar Páneurópai Unió elnöke.

A felsőoktatásban végzett munkám elismerésének tekintettem, hogy évről évre a Főiskolai Főigazgatói Konferencia társelnökének választottak. 1996-tól 2012-ig a Magyar Tangazdaságok Szövetségének elnöki tisztét is elláttam. 1997-től a Magyar Akkreditációs Bizottság Gazdálkodási- szervezési és közgazdasági bizottságának tagja, 2001-től 2003. december 31-ig pedig elnökeként tevékenykedtem. 1999-től a MTA Miskolci Akadémiai Bizottság Mezőgazdasági Szakbizottságának elnöke, a Heves Megyei Agrárkamara elnöke, a Magyar Agrárkamara elnökségének tagja, a Magyar Agrártudományi Egyesület alelnökeként segítettem a Heves megyében tevékenykedő mezőgazdasági kis- és nagyvállalkozókat. 2001-től a SZIE rektorhelyetteseként a tangazdaságokat, a gyakorlati oktatást és a szaktanácsadást felügyeltem. Az egyetem és annak mindenkori vezetése támogatta az általam előterjesztett fejlesztéseket, kollégáim előmenetelét. 2001–2003-ig Széchenyi Professzori Ösztöndíjban részesültem. 2002-től a gödöllői Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskola alapítója, törzstagja voltam, és témavezetője 9 fő kandidátus, 2 fő PhD fokozatra pályázónak. Fontosnak tartottam a sport intézményen belüli jelenlétét, így a férfi kézilabda csapat1994-ben, a női 1995-ben a női kosárlabda csapat 2001-ben került az MB II-be. A férfi kézilabda csapat 1998-ban az MB I/B-be, majd 2006-ban az MB I-be is feljutott. Ez alapozta meg, hogy Gyöngyös városának ma is MB-I-es csapat legyen.

2002-ben a Heves megye 3. számú választási körzetében élők, valamint az MSZP ajánlásával és támogatásával, nem párttagként, független országgyűlési képviselőnek választottak. Engem jelöltek a Magyar Országgyűlés Mezőgazdasági Bizottsága elnökének. A 2004-es uniós csatlakozásnál az agrárfejlesztés témakörében jelentős szerepet vállaltam, és bíztam abban, hogy a főbb kérdések, mint az öntözés, a zöldítés és a vidéki térségek fejlesztése a további kormányoknak is kiemelt fontosságú, így az uniós csatlakozásnál leírt javaslatunk valósággá válik.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 392 2025. 10. 09. 20:02

A frakció kérésére 2006-ban elvállaltam az Kutatási és innovációs eseti bizottság elnöki megbízatását, ahol a társelnök Pálinkás József. Ebben a bizottságban sok kiválóság segítette munkánkat. A KIEB állandó meghívottja Csaba László, Demetrovics János, Fergéné Kecskeméti Zsuzsa, Freund Tamás, Lovász László, Németh Tamás és még sorolhatnám. Itt lehetett érezni azt, hogy a bizottság tagjai, politikai hovatartozásuktól függetlenül, a közös érdekek céljából, egységesen foglaltak állást. Így pl. mind a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló törvényt, mind más, tudományt, kutatást érintő kérdéseket a konstruktív viták után egyetértéssel terjesztettünk elő, amit a Parlament mindig 100%-kal fogadott el.

A 8 év alatt mind Gyöngyösnek, mind a választókörzetnek, mind a Károly Róbert Főiskolának igen sok támogatót sikerült megnyernem, a kormány és az ellenzéki oldalról is. Számomra csak választók léteztek – politikai beállítottságtól függetlenül. Képviselői munkám két ciklusa alatt több mint 50 milliárd Forintot tudtam választókörzetembe hozni. 2010-ben barátsággal köszöntem el a Parlamenttől, ahol voltak vitáim, de nem maradtak ellenségeim.

2003-ban munkaügyi miniszteri dicséretet és a Vám- és Pénzügyőrség dísztőr kitüntetését kaptam, 2004-ben a szervezet aranygyűrűjét is átvehettem. Még ugyanebben az évben az APEH Bezerédj-díj arany fokozatát is megkaptam.

A Károly Róbert Főiskola ismertetett fejlesztései nagyban segítették a külföldi és a hazai oktatási, kutatási kapcsolatok bővítését, az oktatói és hallgatói cserék felgyorsulását. Az agrár- és a közgazdasági képzést folytató hazai intézmények mindegyike elismerte a Gyöngyösön folyó munkát; a külföldiek közül kiemelendő a Nyitrai Egyetem, a Drezdai, a Jénai Főiskolák, a Texasi Christian University-vel, az Iowai Egyetemmel és a Melerbekei Kutatóintézettel közösen végzett oktatás, kutatás. Hallgatóink gyakorlati jártasságának fokozása, munkahelyi lehetőségeinek bővítése érdekében együttműködési megállapodás aláírására került sor a Vám és Pénzügyőrség Országos Parancsnokságával, valamint az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatallal – az aláírók Arnold Mihály és Vida Ildikó. Hasonló céllal született együttműködési megállapodás az Inter-Európa Bankkal is, amelynek akkori elnöke és egyben a dokumentum aláírója Medgyessy Péter. A főiskola stratégiája, az átgondolt és dinamikus fejlesztések lehetővé tették, hogy 2000-ben már négy szakot (Mezőgazdasági Mérnöki, Gazdálkodási, Idegenforgalmi és Szálloda, valamint Pénzügyit) akkreditáltak. A hallgatók száma 12.400 fő. A kollégák megtalálták boldogulásukat, hiszen a munka eredményeként hosszú időn keresztül évente 14 havi bért fizettünk.

Intézményünk vendége volt Vízy E. Szilveszter, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, aki megismerte képzési kínálatunkat, a folyamatban lévő kutatásokat, majd találkozott oktatóinkkal. Bejelentette, hogy főiskolánk elnyerte az Akadémia Kutatóhelye címet.

A Szent István Egyetemtől és jogelődjétől (Gödöllői Agrártudományi Egyetem) minden időszakban megkaptuk azt a támogatást, amely fejlődésünket, ver-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 393 2025. 10. 09. 20:02

senyképességünket elismerésre méltóvá tette. Így volt ez 2002-ben is, amikor az EU-csatlakozást megelőzően a további fejlődésünk érdekében önállóságunkat kezdeményeztük.

A Magyar Köztársaság Országgyűlése 2003. június 17-én a Gyöngyösi székhelyű Károly Róbert Főiskola létesítéséről döntött, az alapító okiratot a szeptemberi tanévnyitó ünnepi ülésen vettem át az Országgyűlés elnökétől, Szili Katalintól.

Az Egyetemisták és Főiskolások Országos Turisztikai Találkozójának (EFOTT) házigazdája 2003-ban főiskolánk lehetett. A rangos eseményt Medgyessy Péter miniszterelnök nyitotta meg.

2004. január 1-jével kineveztek rektorrá. Pályázatomban az alábbi célokat fogalmaztam meg:

– A tanári kar és a kutatók versenyképességének fokozása, az oktatási kínálat fejlesztése.
– A kutatás mennyiségi és minőségi változtatásának növelése.
– A hazai és a nemzetközi kapcsolatok kiteljesítése.
– A fenti célok sikeres megvalósulását támogató infrastrukturális fejlesztések stb.

Mindezekből 2012-ig az alábbiak valósultak meg:
A gyöngyösi sikerek alapja minden időszakban, így 2004 után is a humánerőforrás az, amely az intézményt Észak-Magyarország lámpásává tette, ahol 2012-ben az oktatók, kutatók száma már 127 fő, akik közül 82 fő a minősített és további 24 fő PhD képzésben vesz részt. A további jogviszonyban foglalkoztatottak létszáma 11 fő, akik közül 3 személy akadémikus. Kiemelendő, hogy az oktatók átlagéletkora 44 év és közel 20 fő azoknak a száma, akik intenzív nyelvoktatást vállalva a felsőfokú angol nyelvvizsga elsajátításában érdekeltek. Mindez alapozta meg, hogy 2012-ben már 14 alapképzési, 3 mesterképzési és 29 felsőfokú szakképzési szakon hirdessünk felvételt. Az oktatók tudományos teljesítményét a publikációs tevékenység is jól jellemzi, amely szerint 5657 publikáció, 107 jegyzet és 21 tankönyv jelent meg az értékelt időszakban. Ezek közül több mint 350 publikáció a saját munkám – amelyekre 195 hivatkozás regisztrálható –, ebből 17 jegyzet és 9 tankönyv, amelyből 5 nívódíjas (Mezőgazdasági vállalkozások szervezése és ökonómiája; A növénytermesztés szervezése és ökonómiája; Emberi erőforrás gazdálkodás; Üzemtan I-II.; Mezőgazdasági üzemtan II.). A publikációk egyötöde nemzetközi, a hazaiak közül pedig fele a Gazdálkodásban, a továbbiak a Fejlesztés és Finanszírozásban, a Magyar Tudományban és a Közgazdasági Szemlében jelentek meg. Publikációim témái a műszaki fejlesztés és a humánerőforrás kapcsolata, az oktatás, kutatás, innováció, szaktanácsadás, gyakorlati oktatás, tangazdaság.

2005-től a Magyar Rektori Konferencia elnökségébe minden évben beválasztottak. Ebben az időszakban e testület két, az elnökség pedig több alkalommal is főiskolánkon tartotta tanácskozását. Hasonlóképpen intézményünk adott otthont, kihelyezett ülés keretében, az MTA IV. osztályának és több szakbizottságának is.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 394 2025. 10. 09. 20:02

A Magyar Országgyűlés Mezőgazdasági bizottsága, Kutatási és innovációs eseti bizottsága és számos albizottság tanácskozásaik keretében ismerhették meg kollégáimat és azt a nagymérvű fejlesztést, ami az önállóvá válás óta történt az intézményben.

Munkásságomat Szlovákiában is elismerték. 1996-tól a Nyitrai Egyetem Tudományos bizottságának vagyok a tagja. 1997-ben a Nyitrai Agroinstitut Aranyérmével tüntettek ki, majd 2001-ben a szlovák mezőgazdasági miniszter Bronzérmét is megkaptam. A Nyitrai Egyetem oktató, kutató munkám elismeréseként Doctor Honoris Causa címet adományozott. A szlovák felsőoktatási és kutatási intézményekben végzett munkám elismeréseként a Szlovák Mezőgazdasági Akadémia a külső tagjai közé választott.

A Károly Róbert Főiskola adott otthont 2003-ban a XXV. Fiatal Közgazdászok Országos Találkozójának, amely *Mozaikképek a magyar gazdaságról* témakörben tanácskozott.

A hallgatói és kutatói csereprogramokra vonatkozó – több éve tartó – együttműködési megállapodást a Jénai Főiskolával 2005-ben ismét megújítottuk.

Az országban elsőként tértünk át a bolognai folyamat követelményei szerinti oktatásra. Főiskolánk ad otthont a magyar agrárgazdaság jövőképét bemutató fórumnak, amelynek vezérszónoka Gyurcsány Ferenc miniszterelnök.

A hazai felsőoktatási intézmények közül szintén elsőként vezettük be az ISO 14001 szabvány szerinti környezetközpontú minőségirányítási rendszert az ISO 9001-es integrált minőségbiztosítási szabványosítással párhuzamosan.

Az országban egyedülálló képzés beindításáról kötöttünk megállapodást a Belügyminisztérium Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalával, valamint az MVH, a BAZ, a Heves és a Nógrád megyei agrárkamarák elnökeivel is együttműködési megállapodásokat írtunk alá 2008-ban, a szakember-utánpótlás és továbbképzés célja érdekében. 2009-ben Trefort Ágoston díjat vehettem át.

Együttműködési megállapodást kötöttünk az MTA Miskolci Területi Bizottságával, amelynek elnöke Lakatos István elmondta, számukra fontos, hogy a Miskolci Egyetem mellett a gyöngyösi főiskolával is partnerségi nyilatkozatot tegyenek. Akadémikus úr a bizottság döntését azzal indokolta, hogy a KRF a bioenergia-kutatással egy olyan egyedülálló feladatot vállalt, ami nem csak a térség és az ország, hanem az Unió számára is hasznos lehet.

A Magyar Tudomány Napja rendezvény keretében 2011-ben vettem át azt az oklevelet, amely a főiskolát 2016. december 31-ig akkreditálta. Az ünnepségen olyan kiválóságok tartottak előadást, mint Glatz Ferenc akadémikus, Pálinkás József akadémikus. Vezetői pályafutásom utolsó nagy eseménye a 2012/2013-as tanévnyitó ünnepség, ahol az 50 éves intézmény köszöntötte kitüntetettjeit.

A főiskola az Észak-Magyarország régió meghatározó jelentőségű tudáscentrumaként tudás-szolgáltatásaival, a kihívásokra adható válaszok keresésével elérte, hogy mint ZÖLD FŐISKOLA váljon ismertté. Meghonosítottuk a hazai és

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 395 2025. 10. 09. 20:02

nemzetközi K+F pályázati kultúrát. A 2006 és 2012 között elnyert pályázatok összege 6 447 millió Forint. A főiskola számos spin-off cég, illetve közhasznú társaság alapításában vett részt. Létrehoztuk a Bioenergetikai Innovációs Klasztert, a Nemzeti Agrárenergetikai Szövetséget (55 alapító), az ÖKO-LAND Szövetséget (64 alapító), a Fenntarthatósági Innovációs Centrumot, a Zöldenergia Kutatási Központot, a Távérzékelési és Térinformatikai Kutatóintézetet. Működtettük a Fleischmann Rudolf Kutatóintézetet, a Szőlészeti és Borászati Kutatóintézetet, az Erdőtelki Arborétumot. Nagyszámú együttműködési megállapodás segítette kutatásainkat, amelyek közül (a terjedelemre való tekintettel) csak néhányat van módom bemutatni.

Így például a Magyar Tudományos Akadémia Martonvásári Kutatóintézete kihelyezett Agronómiai Tanszéket hozott létre. Közös kutatási projektet indítottunk a péti Nitrogénművek Zrt.-vel és az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutató-intézetével, a bábolnai IKR Termelésfejlesztés és Kereskedelmi Zrt.-vel stb.

A hallgatóink Tudományos Diákköri munkáját minősíti, hogy 2006 és 2011 között 66 az első, 61 a második és 57 a harmadik helyezettek száma.

Kiterjedtnek tekinthető a főiskola nemzetközi kutatási kapcsolatrendszere (FP6 és FP7 programok megvalósítása 8 ország 11 intézményével kooperációban). 17 felsőoktatási intézménnyel valósultak meg az Erasmus programok. A nemzetközi kapcsolatokat segítette az általam létrehozott *Earl O. Heady Tudományos és Oktatási Alapítvány*.

Több évtizedes tudományos munkám elismeréseként a Miskolci Akadémiai Bizottság Emlékérem kitüntetését is átvehettem. A leírtakban csak a fontosabbakat kitüntetéseimet és tagságaimat nevesítem, hisz kitüntetést 57 alkalommal vehettem át, bizottsági és köztestületi tagságom száma pedig 30.

Az oktatáshoz, kutatáshoz hasonlítható az épületracionalizálási program is, amelynek első lépése a 436 hallgató elhelyezését biztosító kollégium volt.

A KRF folyamatosan megújuló infrastruktúrájának és környezeti harmóniájának fejlesztésében tanúsított munkám elismeréseként a Heves Megyei Építész Kamara „Kulturált környezetért" díjat adományozott számomra.

A Károly Róbert Főiskolára látogató hazai és nemzetközi szinten ismert oktatók, kutatók, politikusok s közéleti személyiségek mindig elismeréssel szóltak a körülöttem tevékenykedők munkájáról, akikkel szemben szigorú voltam, de tudtam, hogy nélkülük sem tanárként, sem kutatóként, sem vezetőként, sem politikusként nem lehettem volna sikeres.

2012. december 31-ével elköszönve, egy kiváló humánerőforrással rendelkező, biztos lábakon álló, sokak által irigyelt felsőoktatási intézményt adtam át. Megkaptam a rector emeritus címet, így a főiskola örökös rektorának tekint. Ekkor úgy gondoltam, hogy utódom, az eddigi eredményekre alapozva, mindent megtesz azért, hogy a gyöngyösi főiskola továbbra is az agrár- és gazdaságtudományi képzés észak-magyarországi meghatározó bázisa maradjon.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 396 2025. 10. 09. 20:02

2014-ben nyugdíjba vonultam. Ezt követően magánemberként és a tudomány képviselőjeként egyaránt arra keresem a választ, hogy a felsőoktatás milyen irányú változása lehet eredményes mind volt iskolámnak, mind Magyarországnak. 2017-ben jelenik meg a Gazdálkodás című folyóiratban az a vitaindító írásunk[5], amelyben egy Gödöllő–Budapest centrumú egyetemet vizionálunk vidéki campusokkal. Ezért, nagy örömmel töltött el az, hogy 2021-ben megalakult a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, amelynek szenátusa örök rector emeritus címmel tüntetett ki. Így, továbbra is kötelezettség számomra az egyetem segítése, a fiatal kollégák támogatása. Az elmúlt években újból publikációink jelentek meg olyan kollégákkal, akiknek tudományos előmenetelét a vezetőik fontosnak tartják. 2024 novemberében pl. a debreceni Tudomány Napja rendezvényen Holló Ervin, Koncz Gábor és Szűcs Csaba kollégákkal *„Fenntartható élelmiszerrendszerek térségi vetületei"* címmel tartottunk előadást.

2024-ben, mint a 100 éves Szlovák Mezőgazdasági Akadémia külső tagja, az akadémia legmagasabb kitüntetését is átvehettem.

„az ember csak annyit ér, amennyi hasznot hajt embertársának,
hazájának, s ezáltal azegész emberiségnek"
(Széchenyi I.)

5 Magda Sándor – Marselek Sándor – Magda Róbert: *Az agrárgazdaságban foglalkoztatottak képzettsége és a jövő igénye*. Gazdálkodás 61. évf. 5. sz., 2017. 437–458.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 397 2025. 10. 09. 20:02

MÁTYÁS FERENC

Írta: Liptai Kálmán, főiskolai tanár, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

1. Életrajzi elemek

Mátyás Ferenc 1949. augusztus 15-én született Forrón. Szülei Mátyás Mihály, gyári munkás és Nagy Etelka, termelőszövetkezeti tag voltak. Egy nővérével és két húgával Forrón nevelkedett. Általános iskolai tanulmányait helyben végezte, majd tanulmányait az Encsi Gimnáziumban folytatta.

A gimnázium elvégzése után, az egy év kalocsai katonaszolgálat leteltével, a Kossuth Lajos Tudományegyetem matematika-fizika szakán tanult tovább.

A tanulmányai elvégzése után, 1973-ban, az egri Ho Shi Minh Tanárképző Főiskolán (jelenleg Eszterházy Károly Katolikus Egyetem) kapott állást. 40 esztendőt töltött itt el tanítással és a felső oktatási intézmény aktív építésével.

1999-től 2013-ig a Matematika Tanszék vezetőjeként irányította a tanszéken folyó oktató és kutatómunkát. Ezzel párhuzamosan (2002–2013) a főiskola egyetemmé válási törekvésit pallérozta, tudományos és nemzetközi kapcsolatokért felelős rektorhelyettesként.

Tudományos fokozatait számelméleti kutatásaiért érdemelte ki. Az egyetemi doktori fokozatot 1981-ben, a PhD fokozatot 1996-ban, a Kossuth Lajos Tudományegyetemen vehette át. Habilitációját 2002-ben sikeres védte meg a Debreceni Egyetemen.

Fontosabb díjak, kitüntetések:

- Pro Academia Pedagogica Agriensis (2003)
- Magyar Érdemrend Lovagkeresztje (2012)
- Széchenyi István Ösztöndíj (2003–2005)
- OTKA pályázatok témavezetője

Családja: Felesége Hrk Mária, matematika-rajz szakos tanár. Gyermekei dr. Mátyás Maja jogász és dr. Mátyás Kata orvos. Hat unoka boldog nagyapja.

2. Életrajzi elemeken túl

A Kossuth Lajos Tudományegyetemről, az egri Főiskolára vezetett azt útja, amely akkoriban a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola nevet viselte. Az új érkezők, az első éveikben minden tárgyat végig tanítottak, hogy ismerkedjenek a helyi tárgyak struktúrájával, illetve, hogy ha a szükség úgy hozza besegíthessenek itt vagy ott. Néhány év után kiderült, hogy szívéhez legközelebb az algebra és a számelmélet van. Ehhez a választásához nagyban hozzájárult Dr. Kiss Péter tanszéki jelenléte, aki ekkortájt számelméletből már elismert kutatónak számított. Munkásságának hála, Eger felkerült a számelméleti kutatások térképére. Olyan

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 399 2025. 10. 09. 20:02

egyéniségek látogattak el az egri Matematika Tanszékre, mint Erdős Pál, Robert Tichy vagy Carl Pomerance.

Dr. Kiss Péter támogatásával, Mátyás Ferenc elköteleződött a számelmélet kutatások mellett, és évek hosszú sorát töltötte, rengeteg teendője mellett, számelméleti eredményei csiszolgatásával. A közös kutatás öröme, a szép eredmények hosszú sora mellett, egy mély emberi barátság is kialakult közöttük, amelyben mindketten számíthattak a másik segítségére bármilyen arcát is mutatta a Sors.

Tudományos eredményeit elismert lapokban publikálta, és szívesen mutatta be azokat nemzetközi konferenciákon. A számelméletet kutató közösség elismert tagja volt, a találkozókon örömmel vették a megjelenését, sokan baráti gesztusokkal köszöntötték. Mindig a debreceni, Győry Kálmán professzor úr nevével fémjelzett, számelméleti iskolához tartozónak vallotta magát.

A számelméleten belül a diofantikus problémák, a rekurzív sorozatok színes világa foglalkoztatta alkotó fantáziáját. Szívesen dolgozott kollégáival együtt, ezzel is példát mutatva, segítve őket a tudományos pályán való eligazodásukban. Ez a fajta segítő szándék végig kísérte életútját. Egyetemi pályafutásának végén, Szakács Tamást, a Matematika Tanszék fiatal reménységét segítette útnak indulni. Tanár úr munkájának is hála, a doktori dolgozat már kész és védésre vár.

Az oktatás mindig lelkes örömmel töltötte el. A rektorhelyettesi munkája sem tántoríthatta el attól, hogy hétről hétre meg ne jelenjen, és az éppen aktuális előadását meg ne tartsa. Az órái lendületesek, és élvezetesek voltak, a hallgatók buzgó lelkesedéssel látogatták előadásait. Vizsgán körültekintő alapossággal, és segítő attitűddel igyekezett hallgatóit tovább segíteni a megkezdett úton. Szilárd tartást és alapos tudást tett a főiskolán tanuló matematika szakosok tarisznyájába.

A Matematika Tanszéken kiváló, sokra hivatott csapatot állított össze. A regnálására tehető az a siker, amikor az egri főiskolán, középiskolai tanárképzési szak indulhatott matematikából. A Matematikai és Informatikai Intézet erőteljes fejlesztésének a gondolata is az ő nevéhez fűződik. A tudomány melletti szilárd elköteleződése sokat segített a főiskolának az egyetemmé válás rögös útjának megtételében.

A tudományos közéletben való részvételét jelzi, hogy tagja volt a Magyar Akkreditációs Bizottság Matematikai és Számítástudományi Szakbizottságának, illetve elnöke volt a Miskolci Akadémiai Bizottság Matematikai és Informatikai Munkabizottságának.

2016-tól az Eszterházy Károly Egyetemen (később Eszterházy Károly Katolikus Egyetem) professzor emeritus.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 400 2025. 10. 09. 20:02

MÁTYÁS LAJOS

Írta: Mátyás Lajos, főorvos, Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Központi Kórház

„Az Értől az Oceánig"

„Az Értől az Oceánig
Az Ér nagy, álmos, furcsa árok,
Pocsolyás víz, sás, káka lakják.
De Kraszna, Szamos, Tisza, Duna
Oceánig hordják a habját…"[1]

Földrajzilag mint Vásárosnamény-Gergelyiugornyáról induló orvos, ahol több gyönyörű kis vizet, eret, folyót (Túr, Kraszna, Szamos, Tisza) – az ott töltött 9 év után – elhagyva Miskolcon keresztül jutottam el több óceán partjára (Atlanti-óceán, Csendes-óceán, Indiai-óceán), sőt közepére (Havaii), vagy éppen egyszerre két óceán hullámait is csodálva (Fokváros).

Avagy mint „érből és fizetésből élő", a biológiai értől – mellyel szakmai feladatom során nap, mint nap találkoztam – az óceánok övezte városokig (Lisszabon, New York, San Francisco, Sidney, Osaka…), ahol is szakmai tudományos rendezvények, események apropóján lehettem jelen.

1. Életrajzi elemek, állomások, szakmai mérföldkövek

1948. szeptember 30-án születtem Nyírbátorban dolgos szülők első gyermekeként. A szerény családi körülmények ellenére gyermekéveimre szeretettel, örömmel gondolok vissza. Szüleimtől szorgalmat, felelősségérzetet tanulva végeztem általános és középiskolai tanulmányaimat a szülővárosomban, ezt követően a Debreceni Orvostudományi Egyetemen szereztem általános orvosi diplomát 1973-ban. Első orvosi munkahelyem, a vásárosnaményi Járási Kórház sebészetén volt, ahol általános és hasi sebészet gyakorlatot folytatva, 1977-ben általános és hasi sebész szakvizsgát tettem. Kiváló iskolát jelentettek számomra az ott eltöltött évek emberileg és szakmailag egyaránt. Közben folyamatosan tovább képeztem magamat. Így kerültem a hazánkban, akkor induló érsebészet közelébe, bűvkörébe, egy budapesti kéthónapos szakmai továbbképzés során, 1979-ben. Az Érsebészeti Intézetben abban a megtiszteltetésben volt részem, hogy Soltész Lajossal, a hazai érsebészet megalapítójával, úttörőjével találkozhattam, dolgozhattam.

Magam sem gondoltam, hogy ez idő alatt személyesen szakmai-emberi kapcsolatba kerülhetek vele, és hogy ez a találkozás meghatározó lesz a további éle-

[1] Ady Endre: Az Értől az Oceánig. *Budapesti Napló*, XII. évf. 72. sz., 2., 1907.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 401 2025. 10. 09. 20:02

temre mind szakmailag, mind emberileg. Az Intézetben eltöltött hat hét alatt nagyon sok értékes impressziót kaptam. Itt végezhettem az első indirekt érműtétet, egy lumbális sympatektómiát. Soltész professzor úr a továbbképzés végén magához hivatott a titkárnőjével, és hosszasan elbeszélgetett velem a jövőmet érintő további céljaimról, ellátott számos tanáccsal. Figyelmeztetett, hogy amennyiben ezt a feladatot, az érbetegek gyógyítását választom, készüljek fel arra, hogy ez egy nagyon szép, de nehéz, rögös út, amelyre csak nagy elszántsággal szabad rálépni, és odaadással, alázattal szolgálni.

Fizikai útravalóként – mint a hajdani céhlegényeknek – egy jelképes tarisznyát akasztott a nyakamba, amibe néhány atraumatikus fonalat, maradék érprotézis darabokat és aortográfiás tűt tettek. Egyidejűleg a kezembe adott egy jelképes marsallbotot, érzékeltetve, hogy most már nagyrészt rajtam múlik, hogyan forgatom, mit teszek vele, hogyan élek a kínálkozó lehetőségekkel.

Kórházamba visszatérve megpróbáltam a lehetetlent, érsebészkedni Vásárosnaményban, egy kis kórház sebészeti osztályán. Szerencsém volt, mivel osztályvezetőm, Hartos János biztatását, maximális támogatását élveztem. A radiológus kollégák döbbenettel, de kíváncsisággal kísért közreműködésével végeztem Dos Santos aortográfiát[2], amely akkor ott varázslatnak tűnt. Tevékenységemet néhány embolektómia, érsérülés ellátása és saphena bypass fémjelezte.

Döntő fordulatot jelentett az életemben, amikor meghívtak Miskolcra, ahol Gyurkó György vezetésével összeállt egy lelkes csapat, és a semmiből szerveztünk, alakítottunk ki egy Érsebészeti Osztályt a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kórházban, 1981. szeptember 1-ei kezdéssel, az országban első önálló érsebészeti osztályként.

1983-ban érsebész szakorvosi képesítést szereztem, majd 1985-ben érsebész szakorvosként Németországban, Bottropban, a José Allemany vezette nagyforgalmú érsebészeti osztályon lehetőséget kaptam egy féléves ösztöndíjas tanulmányútra.

Ez a fél esztendő óriási távlatokat nyitott meg előttem; a mindennapi praktikus érsebészeti munka mellett, lehetőségem adódott megismerni, meglátogatni a német és holland érsebészeti iskolákat, és néhány napig együtt dolgozni az akkori vezető, iskolaalapító európai érsebészekkel: Professor J. Vollmar (Ulm), Professor R. Van Dongen (Amszterdam), Professor Hm. Becker (München). Ezek a találkozások megnyitottak egy kaput, egy lehetőséget, amellyel élve további kapcsolatok szövődtek az osztrák, német, svájci érsebészek és intézetek irányába: J. Gruss, D. Raithel, H. Denk, H. J. Böhmig, M. Deutch, G. Hághmüller, S. Horsch, M.Staudacher, H. Imig.

Ezek a találkozások több későbbi németországi, ausztriai, hollandiai továbbképzést, tanulmányutat eredményeztek, nemcsak a magam, de a munkatársaim részére is.

[2] Érfestés.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 402 2025. 10. 09. 20:02

Hogyan is forgattam a Soltész Lajostól kapott marsallbotot, miután Németországból visszatérve, 1986-ban feladatként kaptam a miskolci érsebészeti osztály vezetését?

Szerencsére lelkes, segítő szakmai társakra találtam az érsebész, belgyógyász, angiológus és radiológus kollegák személyében. Kiváló munkatársak segítettek, segítenek ma is a mindennapi feladatokban.

1986-tól napjainkig tizenöt szakorvos képződött az osztályon, kettő közülük honi vezető érsebész lett.

A műtősnői csapat velünk együtt képződött, és elsajátították az éren belüli katéteres-intervenciós technikákat. A kezdeti 20 ágyas osztály mára már 32 ágyasra bővült, III. szintű akkreditációval rendelkezünk, és követve a szakmai trendeket, bővítve profilunkat, az osztály neve is változott Ér- és Endovasculáris Sebészeti Osztályra.

1991-ben hathetes tanulmányúton vettem részt az Amerikai Egyesült Államokban, amelynek állomásai Rochester (Mayo Clinic), Detroit, Charlotte, Sarasota, New Orleans, New York, Boston, Phoenix voltak.

A tudatos kapcsolatteremtő eszméknek megfelelően nemcsak én mentem, utaztam, hanem invitáltam is ismert vezető érsebészeket Európából, Amerikából, Ázsiából, kitárva a kaput a miskolci érsebészet irányába.

A miskolci kórházat képviselve mi is szerveztünk tudományos rendezvényeket, workshopokat, amelyek közül a legjelentősebbek:

- 1982: Magyar Angiológiai Napok.
- 1989: East-West Vascular Meeting, Kelet-Nyugat Nemzetközi Érsebész Találkozó – osztrák, német, holland, csehszlovák, lengyel, román, magyar résztvevőkkel.
- 1992: Endoscopia az érsebészetben – nemzetközi vascular workshop, élő műtéti demonstráció (hazánkban elsőként végzett speciális éren belüli endoscopos műtéti eljárás bemutatása, oktatása).
- 1998: Hasi aorta aneurysma endograft implantáció – nemzetközi workshop, élő műtéti bemutatás (Magyarországon mi végeztük elsőként ezt, az érsebészetben forradalmian új katéteres éren belüli műtéti beavatkozást, kóros hasi verőér tágulatos betegen).
- 2002–2004: Miskolci Carotis Workshopok, élő műtéti demonstrációk (nyaki verőér szűkületek alternatív, sebészi és katéteres műtéti lehetőségeinek bemutatása, gyakorlása).
- 2007-től napjainkig minden évben akkreditált cardio-vasculáris komplikáció meetingek intervenciós kardiológusok, radiológusok, érsebészek részére.

1990-ben hazánkban, Miskolcon elsőként alkalmaztunk intraoperativ digitalis angiográfiás készüléket, ezzel együtt modern intraoperativ diagnosztikát és intraoperativ vasculáris intervenciót, amely elindította a későbbi kombinált vagy hybrid műtéti beavatkozásokat.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 403 2025. 10. 09. 20:02

1992-ben hazánkban először alkalmaztunk éren belüli diagnosztikára és terápiás beavatkozáshoz endoscopos technikát.

1998-ban az országban elsőként osztályunkon végeztük az első endovascularis prothesis implantatiokat, hasi és mellkasi aneurysmák kezelésére.

2007-ben elsőként végeztem Miskolcon, kórházunkban pace-maker[3], majd intracardiális defibrillátor[4] beültetést.

Ezeket az innovatív eljárásokat a magyar kollégákkal is megismertettük.

A tényleges gyógyításon túl, természetesen a szakmai közéleti tevékenységemmel is igyekeztem megfelelni a Soltészi elvárásoknak.

- 1988-ban a Magyar Érsebészeti és Angiológiai Társaság (MAÉT) vezetőségi tagjává választottak. 1992–1997-ig a társaság főtitkári feladatait, majd a 2009–2011 közötti időszakban a társaság elnöki feladatait láttam el.
- Nemzetközi tudományos fórumokon való szerepléseim folytán választottak számos nemzetközi tudományos társaság tagjává és tisztségviselőjévé, többek között:
  - 1997–2001 között hazánkat képviseltem az Európai Szakorvos Szövetségek Érsebész Tanácsában (E.U.M.S).
  - 2000–2004 között nemzeti delegátusként a Nemzetközi Angiológiai Unióban (IUA) tevékenykedtem.
  - 2004–2007 között első magyar vezető tanácstag voltam az Európai Érsebész Társaságban (ESVS).
  - 2004-ben a Német Érsebész Társaság (DGG) levelező tagjává választottak.
- 2013-ban az a megtiszteltetés ért, hogy engem jelöltek a Magyar Érsebészeti és Angiológiai Társaság (MAÉT) kétévente adományozható legmagasabb presztízsű szakmai díjára, a Soltész Lajos emlékéremre.
- 2021-ben a Magyar Sebész Társaság által alapított, a Magyar Sebészetért Emlékérmet adományozták részemre.
- 2022-ben pedig az intézményünk által alapított Semmelweis Díjat kaptam meg.
- 2023-ban a Magyar Orvosi Kamara B-A-Z Megyei Területi Szervezetétől „Életmű" díjat kaptam.

Hazai és nemzetközi tudományos fórumokon mintegy 100 előadást tartottam és postert prezentáltam, és több alkalommal tölthettem be üléselnöki feladatot.

Közleményeim, a citálható absztraktok száma 17[5]. Több esetben könyvrészlet-könyvfejezet írására kaptam felkérést. Ezek közül kiemelném a *Minimálisan invazív sebészet*[6] című munkát, amelyben az Érsebészet fejezetet írtam. Továbbá

[3] Szívritmus szabályzó.

[4] Szíven belüli defibrillátor.

[5] Részletesen bemutatva a 4. pontban.

[6] Mátyás Lajos: Érsebészet. In Bende János: *Minimálisan invazív sebészet.* Medicina Könyvkiadó Rt., Budapest, 2005.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 404 2025. 10. 09. 20:02

jelentős *Az érbetegségek klinikai és műtéttani atlasza*[7] című kiadványba írt fejezet, *Angioscopia az érsebészeti gyakorlatban* címmel.

Folyamatosan részt veszek az egyetemi hallgatók, osztályon történő posztgraduális képzésében, a sebész, érsebész szakorvosok, rezidensek képzésében, valamint rendszeres előadója vagyok DEOEC Sebészeti Műtéttani Intézetének.

Az évek során több nemzetközi többközpontú klinikai vizsgálatban vettem, veszek részt nemzeti vezető vizsgálóként.

A mindennapi szorosan vett orvosi, gyógyító tevékenység mellett érdeklődést tanúsítottam az egészségügyi intézmény működtetése, irányítása iránt is.

Ilyen indíttatástól vezérelve szereztema Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Karán orvos-közgazdász diplomát 2006-ban.

Ezen ismereteket is kamatoztatva és újabb szakmai kihívásokat keresve részt vettem a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kórházban az intervenciós kardiológiai labor szervezésében, kialakításában, melynek 2005–2011 között szakmai igazgatója voltam.

Orvosszakmai vezetőként tevékenykedhettem a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kórház eddigi legnagyobb, több mint 12 milliárd Forint összértékű európai uniós fejlesztési programjában, a Csillagpont Kórház projektben, a tervezéstől kezdve a tényleges működtetési program kidolgozásában vettem részt.

2020-tól a Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Kórház és Egyetemi Oktatókórházban orvosigazgató-helyettesként a sebészeti szakmákat felügyelem, valamint a Központi Műtőt vezetem, a kórház 25 műtőjének összehangolását, szervezését, irányítását végzem.

2. Egyéb vállalt tevékenységek

1991-től – alapításától kezdve – 2011-ig a Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Betegeiért Alapítvány kuratóriumának elnöki tisztségét láttam el.

2011-től Magyarország első, és azóta is egyetlen egészségtematikus rádióját, a Csillagpont Rádiót igazgatom. A Rádió üzemeltetője a Csillagpont Rádió Alapítvány, amelynek kuratóriumi elnöke vagyok.

3. Díjak, kitüntetések

2003 Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszt
2013 Soltész Lajos emlékérem
2021 Magyar Sebészetért Emlékérem
2022 Semmelweis Emlékérem
2023 Magyar Orvosi Kamara „Életmű” díj

[7] Mátyás Lajos: Angioscopia az érsebészeti gyakorlatban. In Dr. Nemes Attila – Acsády György: *Az érbetegségek klinikai és műtéttani atlasza.* Medicina Könyvkiadó Rt., Budapest, 2005.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 405 2025. 10. 09. 20:02

4. Publikációk

Successful treatment of injuries involving the common carotid. Orvosi Hetilap, 125: 2875-7. December 1984.

A new method for the management of perforated veins in the lower extremities. Orvosi Hetilap, 139: 2017-9. September 1998.

Two randomised and placebo-controlled studies of an oral prostacyclin analogue (Iloprost) in severe leg ischaemia. European Journal of Vascular and Endovascular Surgery, 20: 358-362. October 2000.

Micronizált flavonoiddal (Detralex) kezelt, vénás elégtelenségben szenvedő betegek nemzetközi vizsgálatának első magyarországi eredményei. Érbetegségek: 2000/2. 51-58. oldal.

Arterogenic gene therapy in patients with unreconstructable critical limb ischemia: A randomized, placebo-controlled clinical trial of adenovirus 5-delivered fibroblast growth factor-4. Human Gene Therapy, 16: 1202-1211. November 2005.

*Sarpogrelate, a 5-HT2A receptor antagonist in intermittent claudication. A Phase II European study.*Vascular Medicine, 11: 75-83. May 2006.

The safety and efficacy of a paclitaxel-eluting wrap for preventing peripheral bypass graft stenosis: A 2-year controlled Randomized Prospective Clinical Study. European Journal of Vascular and Endovascular Surgery, 35: 715-722. July 2008.

10-year stroke prevention after successful carotid endarterectomy for asymptomatic stenosis (ACST-1). The Lancet, 376: 1074-1084. January 2010.

*Fondaparinux for the Treatment of Superficial-Vein Thrombosis in the Legs.*New England Journal of Medicine, 363: 1222-1232. September 2010.

Results of the randomized, placebo-controlled clopidogrel and acetylsalicylic acid in bypass surgery for peripheral arterial disease (CASPAR) trial. Journal of Vascular Surgery, 52: 825-833. October 2010.

Mid-Term Results of a Novel Regenerative Xenograft Vascular Patch. Journal of Vascular Surgery, 53: 65-66. June 2011.

Optiflow™ device - a novel technology for creation of arteriovenous fistulae for haemodialysis: early clinical experience, safety and efficacy Proceedings of the European Dialysis and Transplant Association, 27: 262-262. January 2012.

Az SP54 (natrium pentosan polysuphate) drazsé és a Cilozek (cilosztazol) tabletta hatékonyságának összehasonlító vizsgálata Fontaine II. stádiumú infrainguinalis artériás szűkületben szenvedő betegek. Érbetegségek: 2017/4. 69-74. oldal.

A prospective, single-blind, randomized, phase III study to evaluate the safety and efficacy of Fibrin Sealant Grifols as an adjunct to hemostasis compared with manual compression in vascular surgery. Journal of Vascular Surgery, 70: 1642-1651. November 2019.

Rivaroxaban in Peripheral Artery Disease after Revascularization.n New England Journal of Medicine, 382: 1994-2004. May 2020.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 406 2025. 10. 09. 20:02

Low-dose rivaroxaban plus aspirin in older patients with peripheral artery disease undergoing acute limb revascularization: insights from the VOYAGER PAD trial. European Heart Journal, 42: 4040-4047. August 2021.

*Prevention of arterial and venous thrombotic events in symptomatic peripheral arterial disease patients after lower extremity revascularization in the VOYAGER PAD trial: Dual anticoagulant/antiplatelet regimen vs antiplatelet therapy alone. m*Journal of Thrombosis and Haemostasis, 20: 1193-1205. May 2022.

5. Záró gondolatok

Ha visszagondolok, az eltelt ötven éves orvosi tevékenységem rengeteg szakmai kihívást, mérföldkövet tartogatott számomra. Ezt az utat végig kísérték családomon kívül azok az emberek, akiket a szakmám, a hivatásom révén ismertem meg, de mégis örökre szóló kapcsolatot, nagyon sok esetben mély barátságot jelentettek, jelentenek.

Mindezeket nehéz lett volna véghezvinni csupán szellemi fejlesztéssel, ehhez feltétlen kellett a test fizikai edzése is. Ez utóbbi nem állt és jelenleg sem áll tőlem távol, mivel lételemem a sport. Számtalan területét próbáltam, műveltem, különböző szinten. Ilyenek voltak az atlétika, a röplabda, a tenisz, a sízés. Napjainkra a vitorlázás és a divatos fitness maradt.

Mivel személyesen nem köszönhettem meg Soltész Lajosnak azt a bizonyos marsallbotot, az elmúlt évtizedekben igyekeztem úgy végezni az orvosi munkámat, úgy gyógyítani a betegeket, úgy létezni emberként, apaként, orvosként és barátként, hogy a marsallbotra méltó legyek.

…és mindez ott kezdődött, hogy egyszer, régen, az óperenciás tengeren innen elindultam egy kis nyírségi községből, majd eljutottam messze-messze, az óperenciás tengeren is túlra… „az Értől az Oceánig”.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 407 2025. 10. 09. 20:02

MIKA JÁNOS

Írta: Rázsi András, egyetemi adjunktus, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Mika János Éghajlatkutató, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem professor emeritusa, egyetemi tanár.

Hivatalos titulusai felsorolására sem elég egy sor, de igazán akkor lehet kerek képet alkotni Mika János professzorról, ha a tudományos fokozatai és az intézményében elért rangja mellé hozzátesszük, hogy Oktató, Mentor, Ismeretterjesztő és Kolléga. Mindezek nem véletlen íródtak csupa nagybetűvel, mert mindegyikben igazán élen jár.

Ha az éghajlattannal kapcsolatban akár tudományos, akár általános keresést indít valaki a világhálón, vagy ha beül egy könyvtárba, hogy a témában szélesítse műveltségét, nagyon hamar találkozik Mika János professzor nevével, hiszen bátran kijelenthető, hogy ezen a téren egy megkerülhetetlen személy. A tudományos tevékenység mellett, számára mindig rendkívül fontos volt, hogy a jövő generáció is tájékozott legyen, mindenkit segített, aki mélyebben szerette volna magát beleásni az éghajlattan rejtelmeibe. Folyamatos tudásbővítésének köszönhetően felkészülten állt a kamerák elé, ült a rádiók mikrofonjai mögé, vagy nyilatkozott újságoknak, és mindemellett egy igazi csapatjátékos volt: munkatársai, diákjai, vezetői, beosztottjai csak elismerően tudtak róla nyilatkozni.

1. Rövid életrajzi áttekintés

Mika János 1953-ban született Budapesten. Az alap- és középfokú tanulmányai után, az Eötvös Lóránd Tudományegyetem hallgatója lett matematika és meteorológus szakon, melyeket 1977-ben abszolvált, és szerzett ebben az évben középiskolai matematika tanár és okleveles meteorológus diplomákat. Tanulmányai után az alma materében maradt mint gyakornok, majd onnan került át 79-ben az Országos Meteorológiai Szolgálathoz, ahol eleinte mint tudományos munkatárs, később mint tanácsos, illetve tanácsos igazgató tevékenykedett. 2006 és 2008 között az Éghajlat Főosztályt vezette, majd 2008 és 2012 között ő volt a Meteorológiai Szolgálat egyik főtanácsosa. A nemzetközi elismertségének egyik, de közel sem egyetlen mutatója, hogy 2001-ben hat hónapos vendégkutatói tevékenységet folytatott Szöulban a Koreai Meteorológiai Hatóságnál. 2008-tól eleinte fél-, később teljes állásban tevékenykedik az Eszterházy Károly Katolikus Egyetemen, mit egyetemi tanár, ahol 2014 és 2019 között a Környezettudományi és Tájökológiai Tanszék vezetője is volt.

A leírtakból sok minden kiderülhet egy emberről, de közel sem minden. Láthatjuk, milyen szervezetek tartanak igényt a munkájára, de mindenképp kell látni további részleteket, ha közelíteni szeretnénk a valós képhez.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 409 2025. 10. 09. 20:02

2. A Tudós

Mika János, kutatótevékenység iránti fogékonysága már egyetemi tanulmányai alatt megmutatkozott. Ha a Magyar Tudomás Művek Tárában rákeresünk nevére, akkor láthatjuk, hogy eddigi tudományos tevékenysége alatt több, mint négyszáz tudományos publikációt jegyez, aminek tekintélyes része nemzetközi irodalom. Ez azt is jelenti, hogy kevesebb, mint kéthavonta jelent meg olyan cikk, melynek ő a szerzője. A másik, ami szembetűnik, hogy a cikkek megjelenési gyakorisága egyenletesnek mondható, ami arra utal, hogy aktivitása töretlen, azzal együtt, hogy nem ritkán voltak egyéb feladatai is, ahogy az a rövid életrajzából is látszik.

Az általa leggyakrabban vizsgált téma, a globális éghajlatváltozás és az ahhoz kötődő jelenségek, de otthonosan mozgott a zaj- és fényszennyezés, a megújuló energiaforrások, a környezeti nevelés és az orvosmeteorológia területén is, és ha a biológia kihívásait vagy szőlőtermelést kutatta, akkor is a legmagasabb szintű tudományos publikációk születtek. 1992-től a földrajztudományok kandidátusa, mely rangot többek között *A globális felmelegedés éghajlati sajátosságai hazánk térségében* című írásával érdemelte ki, amivel jelentősen hozzájárult az akkoriban még a tudományos életet is kissé megosztó téma előtérbe kerüléséhez. Mindezt tovább folytatva 2007-ben a Magyar Tudományos Akadémia doktora lett.

A teljesség igénye nélkül: négy OTKA, egy KAC, egy NKFP és négy TÉT kutatási témának volt témavezetője, valamint ő vezette *Kárpát-medence éghajlatának tendenciái és ezek lehetséges hatása a levegőminőség alakulására* (CLIMPAQ) című, NKFP projektet, és a megújuló energiaforrások és fenntartható mintarégió témában 2012 és 2015 között megvalósult TÁMOP projekt szakmai vezetője is volt.

A Magyar Tudomás Művek Tára szerint jelenleg 1152 független hivatkozása van, a h-indexe 18; ezek a számok önmagukért beszélnek.

Tudományos tevékenységét rendületlenül folytatja, ezen írás pillanatában is több kutatótevékenységben vállal aktív részt.

3. Az Oktató

Oktatóként már az 1977-es diplomázása után bemutatkozott, mert két évig az ELTE-n maradt, mit tudományos ösztöndíjas gyakornok. Akkor sem szakadt el teljesen az anyaintézményétől, amikor 1979-ben az Országos Meteorológiai Szolgálatot kezdte erősíteni munkájával, ugyanis egészen 2000-ig óraadóként fordult ott elő, és az éghajlattanhoz köthető tárgyakat oktatta.

1997 és 2005 között, valamint 2011 után a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetem Földrajz Karát erősítette, mint óraadó, ahol több tantárgynak is ő lett a gazdája. Oktatott tárgyai:

- Topo- és mikroklimatológia
- Meteorológiai adatfeldolgozás
- Alkalmazott klimatológia
- Statisztikus klimatológia,
- Éghajlatváltozás és környezetbiztonság

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 410 2025. 10. 09. 20:02

1999 és 2010 között kisebb-nagyobb megszakításokkal a Szegedi Tudományegyetem Éghajlattani és Tájföldrajzi Tanszékén oktatta az „Éghajlatváltozás" speciális kollégiumot és a Globális és regionális klímaváltozás tárgyat.

1989 és 2004 között rendszeres óraadó a VITUKI-WMO angol nyelvű Postgraduate Course on Hydrology tanfolyamon, amihez jegyzetet is készített.

2008 szeptemberétől egyetemi tanár a Földrajz és Környezettudományi Intézetben. Törzstag a Neveléstudományi Doktori Iskolában, a „Környezeti nevelés és tudatformálás" alprogram vezetője, két tárgy oktatója és rendszeresen témavezető. Az itt oktatott tárgyak:

- Éghajlattan
- Meteorológia és klimatológia
- Geostatisztika és földrajzi számítások
- Megújuló energiaforrások
- A szélenergia hasznosítása
- Topo- és mikroklimatológia
- Fenntarthatóság
- A légkör, mint erőforrás és kockázat
- Éghajlatváltozás, hatások, válaszadás
- Műholdas távérzékelés
- Modellezés és szimuláció
- A kockázatmérséklés hazai és nemzetközi dokumentumai
- Városi éghajlat és levegőminőség
- Földünk környezeti problémái

A doktori iskolában:

- Az erőforrás és kockázatkezelés pedagógiája
- A klímaváltozás nevelési vonatkozásai

Az interneten fellelhető néhány olyan oldal, ahol a hallgatók a tanáraikat értékelhetik, íme néhány vélemény, amit Mika János professzorról írtak:

„Iszonyatosan nagy koponya, nem hiába szerepelt már nagyon sokszor Tv és rádióműsorokban is."

„Teljes mértékben hallgató barát."

„Azt utcán magánemberként is nagyon közvetlen, ahogy az óráin és a vizsgákon is."

„Nagyon segítőkész, és mindig mosolyog!"

„Felkészültsége még hajnali 3-kor is a maximumon van. Ugyanis a saját kutatási területén talán az ország leghozzáértőbb szakembere." (https://www.markmyprofessor.com/)

Magam részéről annyit tennék hozzá, miután nekem is volt szerencsém az óráit látogatni, hogy színes egyénisége és kreativitása nem csak tudományos munkásságán, hanem a tanóráin, sőt a számonkérésein is látszik.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 411 2025. 10. 09. 20:02

4. A Mentor

Mika János nemcsak mint kutató és oktató, hanem mint mentor is aktívan tevékenykedett. Pályafutása során több diplomamunkának volt témavezetője, melyek jelentős része sikeres volt, ezen felül a Tudományos Diákkörben is segített sok fiatal kollégát, melyek közül többen részesültek elismerésben:

- Jankó Szép István (BBTE, Kolozsvár): OTDK, Magyarország: Hille Alfréd Díj (1999)
- Horváth Szilvia (SZTE, Szeged): OTDK (1999) I. Díj (Dr. Makra Lászlóval közös témavezetés)
- Kósa Emőke (BBTE, Kolozsvár): OTDK, Magyarország: II. Díj (2001)
- Bartók Blanka (BBTE, Kolozsvár): OTDK, I. Díj (2005), PRO SCIENTIA Aranyérem (2005)
- Hunyady Adrienn (ELTE, Budapest): OTDK, II. Díj (2005) (Dr. Pongrácz Ritával közös témavezetés)

A diplomamunkák mellett tudományos fokozatok megszerzéséhez is hozzájárult a munkájával. Az általa vezetett doktoranduszok listája:

- Wantuchné Dobi Ildikó: ELTE Alkalmazott matematika PhD 2003
- Horváth Szilvia: SZTE Geográfus PhD 2003
- Bartók Blanka: DE, Geográfus PhD 2013
- Buránszkiné Sallai Márta: EKKE, Neveléstudomány PhD 2018
- Rázsi András: EKKE, Neveléstudomány PhD 2022
- Apró Anna: EKKE, Neveléstudomány PhD 2024

Ezen a téren nekem is van tapasztalatom, ezért egy személyes történettel zárnám ezt a fejezetet. Operatív meteorológus voltam egy vidéki meteorológiai állomáson, amikor jött egy felkérés: a szokatlanul enyhe időjárásról volt egy beszélgetés a közrádióban, ahová engem is meghívtak és amire örömmel igent is mondtam. Amikor megtudtam, hogy a beszélgetésben Mika Professzor is részt vesz, kicsit megilletődtem, mert tudtam, hogy milyen nagy tudású kollégáról van szó, így őszintén szólva egy kis vizsgadrukk is jelentkezett a beszélgetés előtt, amit akkor már régen nem éreztem. Mivel én vidéki vagyok, így telefonon jelentkeztem be. Szerencsére a beszélgetés jó hangulatban telt, majd nem sokkal azután, hogy elköszöntünk, csörgött a telefonom, és János volt a vonal másik végén. Elmondta, hogy szerinte is remek beszélgetés volt, és elismerően nyilatkozott a szereplésemről, ami nekem akkor olyan érzés volt, mintha jelest kaptam volna egy nehéz vizsgámra. Bennem közben megérlelődött, hogy még nagyon sokat szeretnék tanulni tőle, így a legközelebbi találkozásunkkor felvetettem, hogy ha úgy döntenék, hogy ledoktorálok, lenne-e a témavezetőm. Rövid beszélgetés után fel is ajánlotta, hogy az akkor induló Neveléstudományi Doktori Iskolában, ahol ő törzstag lesz, sikeres felvételi után vezeti a témámat. Már a felvételi előtt érezhettem az ő törődését. Eleinte mindenki csetlik-botlik, ha új területre téved, de ő onnantól folyamatosan mellettem állt.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 412 2025. 10. 09. 20:02

Hamar megtanultam, milyen lehet egy jó tudományos cikk, hogyan érdemes egy előadást megszerkeszteni, és ha valamit nem csináltam jól, mindig barátságosan, de határozottan hozta tudomásomra. Nemcsak a tudományos, hanem az egyéni karrieremről is gondoskodott, ha jónak látta, maga mellé vett projektekben, de a maga szerény, ugyanakkor határozott módján lebeszélt olyan tevékenységekről, melyek nem vittek előbbre a kitűzött célok felé. Ha épp mély pontra kerültem, mindig megtalálta azt a pár mondatot, ami kisegített onnan. Nem engedte el a kezemet akkor sem, amikor már meglett a tudományos fokozatom, és mindezt önzetlenül, igaz barátként tette és teszi. Mindemellett bármikor jó vele beszélgetni. Világlátása, tapasztalatai és a bölcsessége sokat segíthet bárkinek, szinte bármiben. Szerencsésnek érzem magam, hogy egyike lehetek azoknak, akiknek Mika János Professzor a mentora.

5. Az ismeretterjesztő

Mika János tudására nemcsak az egyetemi előadótermekben, doktori iskolákban vagy szakdolgozatok, doktori disszertációk megírása közben lehet számítani, hanem a média is előszeretettel szólítja meg, mert jellemző rá, hogy a tudományos igényességet megtartva, de közérthetően tud beszélni a légköri folyamtokról, legyen szó akár egy rendkívüli esemény elemzéséről, vagy a várható események hátterének elmagyarázásáról. Ha rákeresünk a nevére internetes böngészőkben, videómegosztó oldalakon, igen sok találatot kapunk, melyek közül bármelyiket érdemes megnézni, meghallgatni, elolvasni, mert mindig megtalálja a hangot, amire épp szükség van ahhoz, hogy az aktuális témát érthetően, de megfelelő mélységben átadja a hallgatóságának.

6. Az elismert szakember

Mika János munkásságát nemcsak diákjai, mentoráltjai vagy kollégái ismerik el, hanem a szakmai szervezetek is. Szép számmal kapott már díjakat, melyek a teljesség igénye nélkül:

- Meteorológiai Világszervezet (WMO) Norbert Gerbier MUMM Internat. Award (1999);
- Nemzeti Fejlesztési Minisztérium: A Magyar Űrkutatásért Érdemérem (2016)
- Magyar Asztronautikai Társaság: Fonó Albert Díj (2015)
- Magyar Meteorológiai Társaság Hegyfoky Kabos Díj (2013)
- VfM (OMSz) Schenzl Guido Díj (2012)
- KvVM Pro Meteorológia Emlékplakett (2004)
- FVM-OM Közös Szakirodalmi Nívódíj (1997)
- OMSZ Kiváló Ifjú Szakember Pályázat I Díj (1981) és II. Díj (1983) Kiváló Dolgozó (1988)
- Év legjobb tudományos közleménye (2001)

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 413 2025. 10. 09. 20:02

– MTA Szádeczky-Kardoss Elemér díj (1987, 1989)
– Magyar Meteorológiai Társaság Róna Zsigmond Díj (1984); Steiner Lajos Díj (2000)
– Országos Tudományos Diákköri Konferencia Fődíj (1977)

7. A kolléga

Mika János egy remek kolléga. Mind főnökei, beosztottjai, mind kollégái szeretnek vele dolgozni. Személy szerint a kutatási projektek mellett szerveztem vele konferenciát, utaztunk együtt konferenciára, dolgoztunk együtt ismeretterjesztő programokon. Bármi is legyen az elvégzendő feladat, rá számíthat a közösség. Kreativitása, szaktudása, általános műveltsége és hatalmas teherbírása sokat hozzá tesz minden alkotáshoz, ugyanakkor személyisége, kiváló humora, objektív világlátása folyamatosan megszínesíti a környezetét. Elsősorban az éghajlatkutató tevékenységeiről ismert, de otthonosan mozog a több más területen is és ezzel a személyiségével szinte mindig hozzá tesz minden eseményhez, feladathoz történéshez.

Mika János professzor megkerülhetetlen egyénisége a hazai tudományos életnek.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 414 2025. 10. 09. 20:02

MISKOLCZI BODNÁR PÉTER

Írta: Miskolczi Bodnár Péter, egyetemi tanár, Károli Gáspár Református Egyetem

Dr. Miskolczi Bodnár Péter, jogász, jelenleg tanszékvezető egyetemi tanár a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának Kereskedelmi Jogi Tanszékén. Korábban többször is dékánhelyettes volt a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán, rektorhelyettes a Károli Gáspár Református Egyetemen és dékán a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán. Egyetemi oktatói tevékenységével párhuzamosan, egy évtizeden keresztül dolgozott a Gazdasági Versenyhivatal döntéshozó testületének, a Versenytanácsnak a tagjaként.

1. Életrajz

Miskolcon jártam általános és középiskolába. Jogi tanulmányokat 1976-tól kezdődően folytattam az Eötvös Loránd Tudomány Egyetemen, ahol három tanszéken is demonstrátor voltam. 1981-ben szereztem állam- és jogtudományi doktori címet, summa cum laude minősítéssel. 1984-ben tettem jogi szakvizsgát jeles eredménnyel.

Külföldön jogi továbbképzések hallgatója voltam Dubrovnikban (szellemi alkotások joga, 1989), Londonban (angol jog, 1990), Salzburgban („American Law and Legal Institutions", 1991), Utrechtben (Consumer Law, 1993), Krakkóban (az American Bar Assotiation és a Jagelló Egyetem által szervezett „Joint Venture" képzésben, 1993), Firenzében (European University Institute által szervezett „Law of European Integration" nyári egyetemen, 1993), Párizsban (Cornell Law School és a Sorbonne egyetemek közös szervezésében „Antitrust Law" kurzuson, 1994), Louvain-la-Neuve-ben (a Louvaini Katolikus Egyetem Fogyasztóvédelmi Központja által rendezett „Droit Communautaire de la Consommation" nyári egyetemen, 1995), Catania-ban (az Európai Unió pénzügyi érdekeinek védelme, 1998) és Trierben (az Európai Jogakadémia által szervezett „Summer course on European Competition Law", 2006) képzésen. Távoktatási módszertant tanultam Coventry-ben (1992), Louvainben (1996), Heerlenben (1997) és Nottinghamben (1998). 2006-ban a Gazdasági Versenyhivatal által szervezett *Az antitörszt közgazdaságtana* c. kurzus hallgatója voltam.

Hitelezővédelem a társasági- és a csődjogban című értekezésem megvédése nyomán, az Állam- és Jogtudomány Kandidátusának nyilvánítottak 1993-ban, amely alapján 1998-ban PhD oklevelet kaptam. 1999-ben habilitáltam a Miskolci Egyetemen.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 415 2025. 10. 09. 20:02

Munkaviszonyban három egyetemmel és a Gazdasági Versenyhivatallal álltam. 1981 és 2009 között a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán dolgoztam tudományos ösztöndíjas gyakornokként, tanársegédként, adjunktusként, docensként, majd egyetemi tanárként. Oktatói tevékenységem mellett az első években Kratochwill Ferenc – későbbi dékán – igazgatói szervező munkáját segítettem. Több cikluson keresztül tagja voltam az ÁJK Kari Tanácsának. 1994-ben tanszékvezető helyettes lettem a Polgári Jogi Tanszéken. Vezetésemmel alakult meg a Kereskedelmi Jogi Tanszék. 1994-től 1998-ig a debreceni kihelyezett tagozat vezetését láttam el. Az 1994 és 2000 közötti időszakban a levelező tagozat vezetőjeként tevékenykedtem a miskolci jogászképzésben. 1993 és 1994 között a nemzetközi kapcsolatokért felelős dékánhelyettes, 2000 és 2004 között az oktatási ügyek gazdájaként általános dékánhelyettes voltam. Az 1998–2005-ös időszakban kari koordinátorként irányítottam az Európai Tanulmányi Központ keretében folyó oktatást és kutatást, 1999 és 2001 között igazgatóhelyettese voltam a Miskolci Egyetem Európai Tanulmányi Központjának. A 2002–2005 közötti időben igazgatói posztot töltöttem be a Civilisztikai Tudományok Intézetében, 2004-ben és 2005-ben képzési felelősként a posztgraduális képzés és jogi asszisztens képzés tartozott hozzám. A British Know How Found által támogatott Hungarian – English Academic Link magyar koordinátoraként szerveztem angol oktatók magyarországi előadásait és a Miskolci Egyetem oktatóinak angliai kutatóútjait. Az együttműködés keretében öt alkalommal folytattam rövidebb idejű kutatást Angliában a Warwick Universityn.

2004-től 2007-ig a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán is oktattam és a Kereskedelmi jogi Tanszék vezetője voltam. Én tarthattam az első előadást a Doktori Iskolában.

A 2005–2016 közötti időszakban a Gazdasági Versenyhivatal döntéshozó testületének, a Versenytanácsnak voltam a tagja.

2009 februárja óta dolgozom a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán. Örömmel tettem eleget a Kar akkori vezetésétől kapott felkérésnek, amely lehetőséget adott arra, hogy egy református egyetemen teljesítsek szolgálatot a hitéért, a gályarabságot is vállaló ősöm, Miskolczi Bodnár Mihály szellemiségét követve. Alkalmazásom kezdetétől vezetője vagyok az újonnan létesített Kereskedelmi jogi Tanszéknek. Rövid ideig elnökhelyettese, majd 2010 és 2013 között elnöke voltam a Kari Doktori és Habilitációs Tanácsnak. Újjá szerveztem az Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolát, amelynek a vezetőjeként tevékenykedtem 2010 és 2015 között, majd utódomat helyettesítettem több alkalommal, 2018 októberéig.

2014-től folyamatosan betöltöm az Állam- és Jogtudományági Doktori és Habilitációs Tanács elnöki tisztségét. 2019. február 1-től 2023. július 31-ig elláttam a dékáni feladatokat. Több cikluson keresztül tagja voltam az ÁJK Kari Tanácsának, az ÁJK Tudományos Tanácsának, a Minőségbiztosítási Bizottságának és a Tudományos Diákköri Tanácsának.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 416 2025. 10. 09. 20:02

A Károli Gáspár Református Egyetem rektor-helyetteseként tevékenykedtem 2010-től 2014-ig. Elnököltem a Károli Gáspár Református Egyetem Felülbírálati Testületének ülésein. 2019. február 1-től 2023. július 31-ig tagja voltam a KRE Szenátusának. A Károli Gáspár Református Egyetem Doktori és Habilitációs Tanácsa és Tudományos Tanácsa is tagjai sorában tudhat.

Miskolci oktatói időszakom egy részében a Miskolci Akadémiai Bizottság titkáraként tevékenykedtem. 1997-től éveken keresztül a Magyar Jogászok az Európai Büntetőjogért Egyesület társelnöke voltam. 2021-től elnöke vagyok a Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Bizottság Civilisztikai Albizottságának. Több jogi folyóirat – Gazdaság és Jog, Versenytükör, Bírósági Szemle – szerkesztőbizottsági tagja voltam. Jelenleg is tagja vagyok a Polgári Szemle szerkesztőbizottságának és betöltöm a Glossa Iuridica folyóirat szerkesztőbizottságának elnöki posztját.

2010-es évtizedben tagja voltam a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán működő Habilitációs Tanácsnak, és Doktori Tanácsnak, továbbá a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán a Doktori és Habilitációs Tanácsának. Több cikluson keresztül záróvizsga bizottsági tagként szerepeltem négy egyetemen is. Tagja voltam a komplex vizsgabizottságának a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Doktori Iskolájában.

A miskolci éveim alatt kapott díjak, elismerések:

Rektori dicséret a Miskolci Egyetemen.

1999–2003 között Széchenyi professzori ösztöndíj.

2001-ben a Miskolci Egyetem Signum Aureum kitüntetése.

2001-ban a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Pro Facultate iurisprudentiae kitüntetése.

A Miskolci Egyetemen két alkalommal kaptam meg a „Tiszteletbeli évfolyamtárs" címmel járó aranygyűrűt.

Kari és országos tudományos diákköri versenyek résztvevőinek felkészítéséért, témavezetéséért és a tudományos diákköri munka támogatásáért 1999-ben „Mestertanár" címet adományozott számomra az Országos Tudományos Diákköri Tanács.

A KRE oktatójaként kapott díjak, elismerések:

- 2015-ben a Rektor dicsérő oklevele a KRE-n
- 2018-ban a Magyar Érdemrend Tisztikeresztje
- 2021-ben Pro Universitate díj (KRE)
- 2023-ban a Magyar Érdemrend Parancsnoki Kereszt
- 2023-ban Trefort Ágoston díj
- 2023-ban Pavol Safarik Egyetem (Kassa) Állam és Jogtudományi Karának medálja
- 2024-ben Szenczi Molnár Albert díjban részesültem.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 417 2025. 10. 09. 20:02

Az alábbi jogterületeken folytattam kutatásokat: polgári jogi alapelvek, szerződések, különösen az üzleti élet szerződései, az I. világháború és a Trianoni békeszerződés hatása a szerződésekre, felelősség és helytállás, tisztességtelen verseny és versenykorlátozások joga, fizetésképtelenségi jog, fogyasztóvédelem, az említett jogterületek európai kapcsolódó pontjai, a szerződések világába történő állami beavatkozás, új technológiák joga (drónok, 3D nyomtatás), jog és erkölcs kapcsolata.

Az öt legfontosabbnak tartott közlemény:

A magyar társasági jog harmonizációja
In: Berke, Barna; Miskolczi, Bodnár Péter (szerk.): Európai társasági jog, Budapest, Magyarország: KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. (2000)

A Versenytörvény magyarázata
Budapest, Magyarország: KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. (2002)

Igények és javaslatok a fizetésképtelenségi jog magyarországi újraszabályozására
In: Miskolczi Bodnár, Péter; Prugberger, Tamás (szerk.), Miskolc, Magyarország: Novotni Alapítvány (2005)

National report – Hungary
In: Anna, Piszcz (szerk.) *Implementation of the EU Damages Directive in Central and Eastern European Countries*, Varsó, Lengyelország: University of Warsaw (2017)

Sokszínű magánjog
Budapest, Magyarország: Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Patrocinium Kiadó (2023)

2. Miskolci emlékek

1981-ben a Magyar Tudományos Akadémia tudományos ösztöndíjas gyakornokaként én lettem a Civilisztikai Tanszék első munkatársa. Különleges élmény volt figyelni az oktatói gárda kiépülését, köszönteni az újonnan érkezőket. Novotni Zoltán, az időközben megalakult Polgári Jogi Tanszék vezetője, bevont a polgári jog oktatásába. Egy kiváló közösség részesévé váltam, ahol rendszeresen megbeszéltük a ránk váró oktatási feladatokat, a szemináriumokon megoldandó jogeseteket. Fontosnak tartottuk azt, hogy a hallgatók mindig hatályos joganyagot tartalmazó jegyzetekből tanulhassanak, ezért újra és újra bővített formában jelentettük meg azokat. Novotni Zoltán vezetésével tényfeltáró kutatásokat folytattunk, melynek eredményeként megismerhettük – többek között – a vállalati gazdasági munkaközösségeket és az állami vállalatok akkoriban új irányítási formáit. A gyakorlati tapasztalatok segítettek a jogalkotási célok és a valóság összevetésében. Érzékelhettük, hogy az első szocialista társasági formák szerepe a gyakorlatban a túlóra kiváltására korlátozódott. Közelről láthattuk a mezőgazdasági terményeket felvásárló monopolhelyzetű állami vállalat tevékenységét és a termelők kiszolgáltatottságát.

A ténykutatásokban való részvétel, a kirándulások és a tapasztalatokat összegző konferenciák tovább erősítették azt a kivételesen jó munkahelyi légkört,

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 418 2025. 10. 09. 20:02

ami az egész kart jellemezte. Közösen jártunk kirándulni, sportvetélkedőkön vettünk részt, rendszeresen szerveztünk oktató-hallgató futballmeccseket. Sokat beszélgettünk kezdetben a kollégium épületében elkülönített dolgozószobákban, később a kar új épületében. Ezek a beszélgetések sokszor munkaidő után is folytatódtak. Baráti kapcsolatok szövődtek. A Miskolci Egyetemen ismertem meg Harsányi Gyöngyit, aki életem párja lett, és egyben oktató kollégám és szerzőtársam. Gyermekeink keresztszülei tanszéki kollégáim lettek.

Elkötelezettek voltunk az oktatás színvonalának folyamatos emelése iránt. Fontosnak éreztük azt, hogy Miskolc csak az alapítás sorrendje szerint legyen negyedik a hazai jogi karok között.

Szakmai versenyekre készítettük fel legjobb hallgatóinkat. Az 1990-es években rendszeresen vendégül láttunk nyugat-európai oktatókat Miskolcon. Ebben nagy segítséget kaptunk az angol Hugh Beale professzor úrtól.

Rendszeresen olvastuk kollégáink új tanulmányait, szurkoltunk egymás sikereinek. Novotni Zoltán segített első publikációink megjelentetésében, többeknek a kutatási témájuk kiválasztásában is. Szorgalmazta kutatásainkat, sürgetett az eredmények közzétételére. Jelentős szerepe volt abban, hogy megismertük a két világháború között alkotott magánjogászok munkásságát.

3. Kiemelkedő teljesítmények

Egyetemi oktatóként joghallgatók generációit igyekeztem megtanítani a jogszabályok megértésére, a mögöttük meghúzódó érdekviszonyok felismerésére. Számos tanítványom szerepelt szakmai versenyeken, szerzett tudományos fokozatot, lépett oktatói pályára, vagy ért el sikereket a jogi hivatásrendek körében. 25 egyetemi tankönyvnek, jegyzetnek vagyok szerzője, szerkesztője és 71 fejezetet írtam meg különböző tankönyvekben. Törekedtem arra, hogy gyakorló jogászként – ügyvédként, a Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsának tagjaként – szerzett tapasztalataimat oktatóként is felhasználjam.

Oktatásszervezői munkásságom látványos eredményeként alakult meg – Magyarország II. világháború utáni történetében első alkalommal – a Miskolci Egyetemen a Kereskedelmi Jogi Tanszék, melynek első vezetője voltam. Később a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának Kereskedelmi jogi Tanszékét is irányítottam. Kezdeményezésemre jött létre a Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Karán a Kereskedelmi jogi Tanszék, melynek vezetését azóta is ellátom. Sikeresen ismét meghonosítottam a magyar jogi felsőoktatásban a II. világháború végéig általánosan elfogadott, de később méltatlanul mellőzött kereskedelmi és váltójog tárgyat. A fogyasztóvédelemmel kiegészítve kialakítottam a tárgy öt félévre szóló, egymásra épülő tematikáját, irányítottam a tankönyvek és jegyzetek elkészítését és folyamatos hatályosítását. Intézetigazgatóként és dékánhelyettesként törekedtem arra, hogy a színvonalas oktatást magas szintű, de még teljesíthető követelményekkel párosítsam.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 419 2025. 10. 09. 20:02

Kidolgoztam a vezetésemmel újra alapított doktori iskola tantervét és szabályzatait, és éveken keresztül irányítottam a doktori iskolát a Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Karán. Öt éven keresztül dékánként vezettem a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karát, és a Covid-19 ellenére, ez a fejlődés és az előlelépés időszaka volt a kar életében.

Kutatóként OTKA és más kutatásokat irányítottam, egyéni pályázatokat nyertem el. 4 könyvet publikáltam önállóan, 2 könyvet társszerzőként. 78 tudományos konferencián tartottam előadást, 14-et angol nyelven. Fontosnak tartottam a magyar jogi nyelv ápolását, ezért a történelmi Magyarországon, de a jelenlegi határokon kívül rendezett konferenciákon mindig magyarul szólaltam fel. Érdeklődésem középpontjában az aktuális jelenségek, a jog által megoldandó feladatok álltak. Az európai és a magyar jogot összehasonlító jogharmonizációs tevékenységem, és a hazai társasági jog fejlesztésére irányuló munkásságom a maga idején újszerű és kiemelkedően hasznos volt. Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozását megelőző időszakban fontos szerepe volt a hazai jogot bemutató, az európai joghoz felzárkózás helyzetét értékelő külföldön megjelent tanulmányaimnak, nemzeti jelentéseknek, külföldön tartott konferencia előadásoknak.

Izgatott az állam magánjogi szerződésekre gyakorolt hatásának vizsgálata, a tisztesség erkölcsi és jogi követelményének kapcsolata. A versenyjog témakörében három kommentár társszerzőjeként tevékenykedtem és egy kommentárt önállóan készítettem el. Részt vettem társasági törvények és a Polgári Törvénykönyv magyarázatának elkészítésében. A versenyjog, a magánjogi szerződések, a társasági jog, a csődjog, a felelősség, a fogyasztóvédelem témakörében, továbbá a jog és az erkölcs kapcsolatáról és a tisztesség követelményéről több mint 500 publikációm látott napvilágot.

Tudományszervezőként 31 kötetet szerkesztettem és 18 konferenciát szerveztem meg, köztük több nemzetközi volt. Egyéniségemhez közel álló feladatnak tekintettem a doktori és habilitációs ügyek menedzselését.

Felmenőim – bírók, lelkészek, tanítók – örökébe lépve segítem a következő generációk felkészülését elhivatott oktatóként, számos testület tagjaként, sokféle pozíciót betöltve. Kritikai elemeket bőven tartalmazó publikációimmal igyekeztem rávilágítani a jobbítási lehetőségekre. Úgy érzem, hogy sokféle tevékenységem minden eleme egy elhivatott, küldetéses élet egymást támogató része.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 420 2025. 10. 09. 20:02

MONOK ISTVÁN

Írta: Monok István, egyetemi tanár, Tokaj-Hegyalja Egyetem

1. Tanulmányai, tudományos és egyetemi előmenetele

Egyetemi tanulmányait 1977-től 1982-ig a szegedi József Attila Tudományegyetem (JATE) Bölcsészettudományi Karán végezte magyar és történelem szakon, amelyek mellé felvette a latint és a régi magyar irodalom speciális képzést. Az egyetem könyvtárában már negyed- és ötödéves korában is alkalmazták, az ottani szokásnak megfelelően. 1984-től 1987-ig az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán elvégezte a könyvtáros szakot is. 1983-ban lett a JATE egyetemi doktora (doctor universitatis), 1992-ben az irodalomtudomány kandidátusa, 2011-ben a Magyar Tudományos Akadémia doktora. 1993-ban főiskolai tanár, 2005-ben egyetemi docens, 2012-től egyetemi tanár.

2. Oktatási tevékenysége

A szegedi egyetemi tanulmányai befejezésétől kezdve folyamatosan oktatott a Szegedi Tudományegyetemen, annak elődintézményeiben. Régi magyar irodalomtörténetet, török kori történelmet, művelődéstörténetet. 1989-ben a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán (JGYTF), majd 1995-tól a JATE BTK-n megszervezte a szegedi könyvtárosképzést, és kialakította a régi könyvekkel foglalkozó könyvtárosoknak szóló oktatási programot. Ma szinte valamennyi muzeális könyvgyűjteményben a tanszék tanítványai dolgoznak. Szegeden megalapította a Művelődéstörténeti Intézetet, és második programvezetője volt az Európa Tanulmányi Központnak is. 2008-ban Egerben, 2010-ben Szegeden, 2021-ben Sárospatakon a Tokaj-Hegyalja Egyetemen megalapította a Kulturális örökség tanulmányok képzést, s a mai napig is részt vesz a sárospataki oktatásban. A doktori képzésbe művelődés- és olvasmánytörténeti programokkal kapcsolódott be, Piliscsabán, Szegeden és Egerben. Az egri Neveléstudományi Doktori Iskola törzstagja volt 2011 és 2021 közt. Meghívott professzor volt Párizsban három nagy iskolában is (École pratiques des hautes études, École nationale des chartres, École normale supérieure), a bolognai, a jyväskyläi, a kolozsvári és az erlangeni egyetemeken, de tartott órákat Bécsben is.

3. Tudományos tevékenysége

Forrásszinten kutatta több évtizeden át az utazási irodalom kora újkori szövegeit, a magyarországi humanisták hazai és külföldi tevékenységét, a magyarországi és erdélyi kora újkori olvasmány- és könyvtártörténetet. A kutatás csoportmunka, az együttműködés eredménye közel kettőszáz kötet dokumentum, illetve ezek adatbázisa. A kutatás célja annak a szellemi erőtérnek a megrajzolása, amelyben

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 421 2025. 10. 09. 20:02

a magyar értelmiség alkotott: vagyis az európai szellemi áramlatok magyarországi befogadástörténetének.

Közel húsz könyvsorozatot alapított, többnek ma is szerkesztője. A Magyar Könyvszemle főszerkesztője, de részt vesz még öt folyóirat szerkesztésében, illetve további öt nemzetközi lapéban is, Brazíliától Romániáig. Sokat ír, publikál. Tudományos közleményeinek száma meghaladta az ezret. Ezen írások használatát mutatja kiemelkedően magas idézettsége. Sokat szerepel ismertterjesztő előadásokkal, illetve jelentkezik ilyen jellegű írásokkal.

Legjelentősebb publikációjának a kora újkori magyarországi könyvjegyzékek és könyvkatalógusok korpuszát tartja, amely az *Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez* című sorozatban, 34 kötetben jelent meg. Ezt a forrásanyagot eddig 19 kötetben elemezte, közülük 8 franciául, angolul, illetve németül is megjelent. A legjelentősebbek: *A Rákóczi-család könyvtárai – Bibliotheken der Familie-Rákóczi, 1588–1660,* Szeged, 1996. Scriptum (A Kárpát-medence koraújkori könyvtárai – Bibliotheken im Karpatenbecken der frühen Neuzeit I.); *Les bibliothèques et la lecture dans le Bassin des Carpates 1526–1750,* Paris, 2011, Champion (Bibliothèque d'Études de l'Europe Centrale, Vol. 4.); *A művelt arisztokrata: A magyarországi főnemesség olvasmányai a XVI–XVII. században,* Budapest–Eger, 2012, Kossuth Kiadó, EKF (Kulturális örökség); *A hagyományos világ átváltozásai: Tanulmányok a XVIII. századi magyarországi könyvtárak történetéhez,* Budapest–Eger, 2018, Kossuth Kiadó, EKE (Kulturális örökség); *A humanizmus és a protestantizmus áttűnései a Magyar Királyság és Erdély olvasmányműveltségében,* Budapest–Eger, 2020, Kossuth Kiadó, EKE (Kulturális örökség); *A könyv és az olvasás Zalamerenyén 1746–1846,* Budapest–Eger, 2021, Kossuth Kiadó, EKE (Kulturális örökség); *A Bibliotheca Corvina: Egy könyvtár sorsa, küldetése és végzete,* Budapest–Sárospatak, L'Harmattan, THE, 2022 (Europica varietas Tokajensis, Acta Universitatis Tokajensis Sárospatakini – Patrimonium culturale – Dissertationes, I.)

4. Könyvtáros

Egyetemi tanulmányai befejezése óta dolgozik könyvtárakban. A SZTE Egyetemi Könyvtárban részt vett a kézirattár és a régi gyűjtemény kialakításában, az anyag rendezésében. Az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója 1999 és 2009 közt volt. A könyvtár történetében ekkor volt a legtöbb, nemzetközi rangú kiállítás, a könyvtár az európai könyvtári világ részévé vált.

Ma az MTA Könyvtár, Levéltár és Információs Központ főigazgatója, sokat tesz a tudós testület tevékenységének láthatóságáért: konferenciák, kiállítások, előadássorozatok szervezésével.

A Magyar Elektronikus Könyvtárat – amely könyvtárosok öntevékenysége alapján jött létre – a nemzeti könyvtár részévé tette, a MEK Egyesület elnöke volt. Az Akadémián a vezetésével jött létre az ország legnagyobb digitális tudományos

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 422 2025. 10. 09. 20:02

könyvtára (REAL). Részt vett az EUROPEANA megszervezésében, a The European Library igazgatótanácsi tagja volt a szervezés idején. Tagja volt az európai akadémiai digitális kapu koncepcióját kidolgozó testületnek. Tagja több nagy könyvtár tudományos tanácsának: Strasbourg, Vatikán, Moszkva, Martin, Kolozsvár, számos európai könyvtári bizottságnak.

A könyvtárosságról vallott nézeteinek összefoglalóját könyvben is kiadta: *Könyvtári(?) problémák,* Budapest, 2020, MTA KIK (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának közleményei 41(116)).

5. Kulturális és tudományszervező tevékenysége

Számos nemzetközi és hazai konferencia, illetve kiállítás szervezésében vett részt, szervezőmunkájának elismertségét jelzi, hogy fiatalon lett a József Attila Tudományegyetem főtitkára (kancellárja).

Mindig is figyelt a határokon kívüli magyar tudományosságra. A Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság főtitkára volt 1993-tól, ma társelnöke. A Gróf Mikó Imre Alapítvány elnökeként az Erdélyi Múzeum-Egyesület tudományos programjait segíti, de részt vesz az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság munkájában is. Külön programot indított és vezet a szétszóródott régi magyar könyvtárak állományának katalogizálására, közös adatbázis szervezésére (*A Kárpát-medence magyar könyvtárainak régi könyvei* könyvsorozat). Számos akadémiai elnöki és tudományos bizottság tagja, a Művelődéstörténeti Állandó Osztályközi Bizottságnak titkára (2000–2005), majd elnöke volt (2005–2017). Sokat küzd a magyar művelődéstörténet önálló tudományos diszciplínaként való elismeréséért (Lymbus, művelődéstörténeti tár, Szeged, 1989–1999; *Mérföldkövek a magyar művelődéstörténet-írásban: Tanulmányok,* szerk. Monok István, Budapest–Eger, 2015, Kossuth, EKF (Kulturális örökség)).

Több hazai és külföldi alapítvány tevékenységét segíti szervezőmunkájával.

Teljesítményét számos alkalommal ismerték el: a francia és az olasz kultúra lovagja, több egyetem, egyház és kutatóműhely tüntette ki. A Magyar Köztársaság Tisztikeresztje tulajdonosa, Széchényi- (közgyűjteményi), Bolyai-, Klaniczay-, Szily Kálmán-díjas, az Akadémiai Emlékérmet is megkapta.

Honlapja: https://www.monokistvan.hu/

Szakirodalmi munkássága: https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=authors10004062

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 423 2025. 10. 09. 20:02

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 424 2025. 10. 09. 20:02

NAGY ALADÁR

Írta: Karajz Sándor, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

Dr. Nagy Aladárnak, a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kara professzorának oktatói és kutatói munkássága szorosan összeforrt a Miskolci Egyetemmel, több mint hat évtizede egyetemünk oktatója, ma professor emeritus. Alma materünk 1963 óta az első és egyetlen munkahelye. Az eltelt több mint négy évtized alatt mindvégig arra törekedett, hogy minél mélyebb, szélesebb ismereteket szerezzen a közgazdaság-tudományi, és az ahhoz szervesen kapcsolódó diszciplínákban, valamint arra, hogy a megszerzett ismereteit magas színvonalon adja át a hallgatóknak, kollégáinak. Tájékozottsága és olvasottsága nemcsak a közgazdaság-tudományokban, hanem más társadalmi, kulturális területen is bámulatra méltó és példamutató fiatal kollégái számára. Egyetemi tevékenysége alatt több vezető pozícióit is betöltött, melyek ellátása során teljes mértékben a Miskolci Egyetem és intézményei céljait szem előtt tartva tevékenykedett.

Természetesen végigjárta az oktatói pálya valamennyi lépcsőfokát. 1986-tól 1990-ig a Társadalomtudományi Intézet vezetője, mely intézet fontos szerepet játszott a Miskolci Egyetemen 1987-ben megindított közgazdászképzésben. 1990. július elsejével a Közgazdaságtudományi Intézet karrá alakult. Ekkor új tanszékekkel bővült a Gazdaságtudományi Kar szervezete, köztük a Gazdaságelméleti Tanszékkel, melynek az alapításától kezdve a vezetője. Később, 2000. július elsejétől kiteljesedett a kar szervezeti struktúrája, hat intézet alakult, 14 tanszékkel. A Gazdaságelméleti Tanszék jogutódja a Gazdaságelméleti Intézet lett, amelynek vezetői feladatait 2006-ig látta el.

Az elmúlt négy évtizedben többször töltött be kari, illetve egyetemi tisztségeket: A Gazdaságtudományi Kar életében fontos időszakban, 1990 és 1991 között oktatási, 1991 és 1994 között tudományos dékánhelyettesi feladatokat látott el. 1993 és 2009 között a kar Vállalkozáselmélet és -gyakorlat nevű doktori iskolájának a vezetője. 1997-től 2005-ig nemzetközi ügyekért felelős rektorhelyettes. 1998 és 2006 között a Miskolci Egyetem Európai Tanulmányok Központjának igazgatója.

Munkája során a közgazdasági kutatások irányításában, szervezésében is aktívan tevékenykedett. A Magyar Tudományos Akadémia Miskolci Területi Bizottságának alapítása óta tagja. 1979–1989 között a MAB Közgazdaságtudományi Szakbizottságának elnöke volt, 1990–1993 között pedig a MAB tudományos titkári teendőit látta el. 1978 óta tagja a Magyar Tudományos Akadémia IX., Gazdasági és Jogtudományi Osztálya mellett működő Közgazdaságtudományi Bizottságnak, melynek keretében rendszeresen részt vett ágazati és makrogazdasági koncepciók, új tudományos elképzelések szakmai vitájában és értékelésében. Az itt kialakult

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 425 2025. 10. 09. 20:02

személyes és szakmai kapcsolatai alapján részt vett a korábbi Tudományos Minősítő Bizottság Közgazdasági Szakbizottságának munkájában vizsgabizottsági, illetve bírálóbizottsági tagként és opponensként. Az 1990-től újjászerveződött akadémiai Közgazdaság-tudományi Bizottságban számos alkalommal részt vett az MTA doktora fokozatra benyújtott értekezések elbírálásában, a pályázó személyek habitusvizsgálatában. 1999-ben szakmai anyagot készített a bizottság számára a nem főáramlati hermeneutikai közgazdasági iskola nézeteiről.

1993 és 2002 között tagja volt az MTA Közgazdaságtudományi Bizottsága által kiadott Közgazdasági Szemle című folyóirat szerkesztőbizottságának.

Oktatóként 1963 és 1987 között politikai gazdaságtant adott elő, 1988-ban kezdeményezte az új alapú mikro-, makro- és nemzetközi ökonómia oktatásának bevezetését és aktívan részt vett az előkészítésében. 1992-től a Gazdaságtudományi Kar akkreditált PhD-programjának előkészítésében és végrehajtásában vett részt kötelező, alternatív és fakultatív tárgyak meghirdetésével (Gazdaságelmélet és metodológia, Az átmenet gazdaságtana és Kutatásmódszertan). A PhD-hallgatóknak tananyagokat írt a közgazdaságtan tudományfilozófiai kérdéseiről, egyes, nem főáramlati közgazdaságtani iskolák nézeteiről. 1995 és 1998 között karunkon elsőként hirdette meg közgazdász hallgatóinknak a Mikro-, Makro- és Nemzetközi ökonómia című tárgyakat angol nyelven. A Gazdaságtudományi Karon 1998-ban indult Terület- és településfejlesztési menedzser szakon bevezette a Nemzetközi összehasonlító gazdaságtan című tárgy oktatását. 2001-től egyetemünk Bölcsészettudományi Karán bekapcsolódott a filozófia szakos PhD-hallgatók képzésébe. Kitűnő előadó-képessége, széles olvasottsága és magas szintű műveltsége megmutatkozott előadásaiban, óravezetésében. Az egyetem hallgatói élvezték előadásait, a későbbiekben is nagy elismeréssel emlékeztek vissza Nagy professzorral való találkozásukra.

Szakmai munkájának elismertségét jelzi az elmúlt évtizedekben kialakított hazai és nemzetközi kapcsolatrendszer, amely nagyban hozzájárult több eredményes együttműködéshez, nemzetközi és hazai projektek sikeréhez. Rendszeres szakmai kapcsolatban áll a Budapesti Corvinus Egyetem, a Pécsi, a Szegedi Tudományegyetem és a Debreceni Egyetem Társadalomtudományi Karának, illetve a Budapesti Műszaki Egyetem gazdaságelméleti tanszékeinek vezető oktatóival, kutatóival.

A nemzetközi tudományos életbe 1989 előtt az akkori szocialista országok velünk együttműködő társegyetemeinek illetékes tanszékein tett szakmai tanulmányútjai révén kapcsolódott be. Ilyen szempontból különösen fontos volt az 1968 őszén tett háromhónapos tanulmányi útja a kelet-berlini Hochschule für Ökonomie-n, illetve 1976–77-ben a Keldis-ösztöndíjjal eltöltött egyéves tanulmányútja a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Szocialista Világgazdasági Intézetében.

A nyugati nemzetközi szakmai életben első tapasztalatait az 1987. évi háromhónapos németországi tanulmányút alatt szerezte. E tapasztalatok alapján fordult új tudományos kutatási témák felé, amelyek az európai integrációval és

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 426 2025. 10. 09. 20:02

a regionális együttműködéssel álltak kapcsolatban. E témák kutatása céljából 1994-ben fél évet töltött EU-ösztöndíjjal az angliai Bradfordi Egyetem Európa Tanulmányok Intézetében, illetve a London School of Economics Kelet-európai Kutatócsoportjánál.

Az 1990-es évek második felében a közgazdaság-tudomány tudományfilozófiai kérdéseinek kutatásával új nemzetközi tudományos kapcsolatokat sikerült kiépítenie. A Pro Renovanda Cultura Hungarie ösztöndíjjal 1997-ben tanulmányutat tett a rotterdami Erasmus Egyetemen, ahol a nem főáramlati közgazdaságtani kutatások jeles képviselőivel (Arjo Klamer, D. N. McCloskey, M. Blaug és mások) ismerkedett meg. A nemzetközi szakmai kapcsolatainak kiszélesítését elősegítette a Gazdaságtudományi Kar 1992–94 közötti projektje (az angliai Bradfordi Egyetem Menedzserképző Intézetével) és az 1995–1998 közötti másik kari projekt (5 külföldi partnerrel való együttműködés a flexibilis oktatási programok kidolgozására).

1998–2006 között, a Miskolci Egyetem Európa Tanulmányok Központjának igazgatójaként, igen széles körű szakmai kapcsolatokat sikerült kiépítenie a hazai társegyetemek hasonló központjaiban tevékenykedő kollégákkal és az egyes központok által szervezett szakmai konferenciákon megjelent külföldi kollégákkal, amelyeket a központ megszűnése után is tovább kamatoztatott.

Az elmúlt években sokat tett azért, hogy a környezetünkben működő egyetemek (Krakkó, Kassa, Ungvár, Nagyvárad, Kolozsvár, Petrozsény és Újvidék) társtanszékeivel szakmai kapcsolatokat alakítsunk ki. Ezek elsősorban egymás konferenciáin való aktív részvételre (előadás, publikáció és konzultáció), PhD-hallgatók fogadására és vendégelőadói tevékenységekre adtak eddig lehetőséget.

Nagy professzor vezetésével jött létre 1990. VII. 1-jén a Gazdaságelméleti Tanszék, a Gazdaságtudományi Kar önálló szervezeti egységeként, a korábbi Társadalomtudományi Intézet Politikai Gazdaságtan Tanszékéből. Számára új kihívást jelentett a modern közgazdasági képzés vonatkozásában a nemzetközileg elfogadott gazdaságelméleti tárgyak (Mikro, Makro-, Nemzetközi és Összehasonlító ökonómia, Közgazdasági elméletek története) oktatására való felkészülés megszervezése, melynek eredményeképpen már 1989 szeptemberétől elkezdődött a modern mikroökonómia oktatása. A legnagyobb nehézséget természetesen a megfelelő szakirodalmi háttér megteremtése jelentette, ugyanis 1985-ig a nyugati folyóiratok és szakkönyvek beszerzése hivatalosan nem volt lehetséges.

További vezetői feladat volt számára a Gazdaságelméleti Intézet szervezeti felépítése és funkcióinak kialakítása. A Gazdaságelméleti Intézet a Gazdaságelméleti Tanszék jogutódjaként alakult meg 2000-ben. Két tanszékkel kezdte meg működését, a Közgazdaságtani és az Összehasonlító és Világgazdasági Tanszékekkel, majd 2005-ben, profilváltás után, az Összehasonlító és Világgazdasági Tanszék Gazdaságpolitika Tanszékké alakult át. Az intézet alapvető feladata korszerű közgazdasági elméleti képzés, amely elsősorban a Gazdaságtudományi Kar által okta-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 427 2025. 10. 09. 20:02

tott alkalmazott közgazdaság-tudományi tárgyak megalapozását jelenti, valamint olyan ismeretek átadását, amelyek elősegítik a hallgatók kritikai szemléletének kialakulását és fejlődését. Fontosnak tartotta, hogy az intézet elősegítse a mikro- és makrogazdasági folyamatoknak és azok társadalmi, történeti kontextusának elemzését, valamint a kvantitatív és kvalitatív módszerekkel való elemzési készség fejlesztését. Alapvető feladatnak tartotta az új, gyakorlatorientált alapképzés bevezetése után a meglévő tananyagaink korszerűsítését, valamint új tananyagok kifejlesztését. A 2008/2009-ben indított mesterképzések megalapozásában is aktívan részt vett, a Gazdaságelméleti Intézet által felügyelt Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás szak első szakvezetője volt.

Sokat tett azért, hogy az intézet oktatóinak kutatási aktivitását fenntartsa és fokozza, amit mi sem példáz jobban, mint hogy vezetése alatt több kollégánk is PhD-fokozatot szerzett, az intézetben a minősítettek aránya több mint 50 százalékra nőtt.

Szakmai vezetőként rengeteget dolgozott a Gazdaságelméleti Tanszék, majd az intézet elmúlt közel húsz évének oktatási és ezzel párhuzamosan kutatási tevékenységének kiteljesedéséért. Vezetése idején az intézet több kiemelt projektben vett részt.

A Gazdaságtudományi Kar életének egyik mérföldköve a doktori képzés beindítása volt. Az 1992-ben elindított Doktori Program, majd Doktori Iskola vezetését Nagy professzor 2009-ig látta el. Odaadó és lelkiismeretes munkájával hatalmas szerepe volt abban, hogy a 17 év alatt a doktori képzés mind színvonalában, mind volumenében a magyar doktori képzés meghatározó elemévé vált.

Nagy professzor koordinálásával karunk jelentős erőfeszítéseket tett, hogy a tanszékek tudományosan minősített oktatóinak részvételével, valamint a hazai és a nemzetközi tapasztalatok felhasználásával olyan korszerű doktori programot állítson össze, amely hűen tükrözi egyetemünk, illetve karunk szakmai adottságait (erős természettudományos és műszaki háttér, gyorsan fejlődő társadalomtudományi kapacitások, szoros vállalati és intézményi kapcsolatok). A graduális ötéves egyetemi közgazdászképzés eredményeire, erényeire is támaszkodott.

Törekedett arra, hogy a kar doktori programjában kezdettől fogva azok a kutatási témák álljanak a középpontban, amelyeknek személyi, tárgyi, valamint tudományos feltételei rendelkezésünkre álltak.

Kitartó szervező- és tudományos munkája beérett, 1994 szeptemberétől 2010 februárjáig 49 hallgató szerzett PhD-fokozatot, közülük öten külföldi állampolgárok. Az értekezések témái nagyon változatosak, markánsan érvényesül bennük az az általa is támogatott stratégiai célkitűzés, hogy a közgazdasági kérdések megközelítését kitágítsa, interdiszciplináris jellegüket erősítse és az elemzési eszközöket modernizálja.

Fontosnak tartotta, hogy a Kar doktori programjának végrehajtásában egyre markánsabban érvényesüljön a 2000-es évek elején megfogalmazott új stratégia,

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 428 2025. 10. 09. 20:02

amely a közgazdasági kérdések megközelítésének kitágítását, interdiszciplináris jellegének erősítését és a tudományos elemzési eszközök modernizálását célozta meg.

Tisztában volt azzal, hogy a megfelelő szintű idegennyelv-tudás a nemzetközi szakmai közösségi életben való aktív részvétel feltétele, így minden lehetséges módon segítette és ösztönözte PhD-hallgatóink nyelvtudásának állandó fejlesztését, a nemzetközi szakmai konferenciákon való aktív részvételüket és megfelelő publikációs tevékenységüket.

Mindehhez stabil alapot nyújt számunkra az a már korábban említett, intézményesült nemzetközi kapcsolatrendszer, melynek meghatározó tagjai a magdeburgi műszaki, a kolozsvári Babeş–Bolyai, a Kassai Műszaki, az Újvidéki és az Oviedói Egyetem. Itt kell megemlítenünk azt az erőfeszítését, amelyet a gazdálkodási doktori iskolák európai szövetségéhez (EDAMBA) való csatlakozásért tett, és amelynek eredményeképpen 2005-től aktív tagjai vagyunk a szövetségnek.

Mint korábban említettük, Nagy professzor nyolc évig volt a Miskolci Egyetem nemzetközi ügyekért felelős rektorhelyettese. Ez a nyolc év kiemelkedő jelentőségű időszak az egyetem nemzetközi kapcsolatainak fejlődésében és a nemzetközi elismertség megteremtésében. Ebben elévülhetetlen érdemei vannak. Magyarország csatlakozása az Európai Unióhoz ebben az időszakban, nemzetközi relációban lökést adott az egyetemnek, amelyet a professzor jó stratégiai érzékkel használt ki. A rektorhelyettesi évek alatt a Miskolci Egyetem számos nemzetközi együttműködési megállapodást kötött régióbeli, illetve távolabbi egyetemekkel és más intézményekkel. Ezek a megállapodások több nemzetközi projekt lebonyolításának, sikerességének az alapját jelentették, valamint lehetőséget biztosítottak oktatói és hallgatói mobilitásunk kiszélesítéséhez. Ezzel összefüggésben az egyetem karainál Nagy professzor szorgalmazta az idegen nyelven oktatott tárgyak és kurzusok számának növelését, megteremtve az említett folyamatok kölcsönösségének alapvető feltételeit. Külföldön tett látogatásai során mindig nyitott szemmel járt, ott szerzett tapasztalatait megosztotta intézeti, kari és egyetemi kollégáival, illetve integrálta saját tevékenységébe, ezzel is elősegítve a még hatékonyabb egyetemi működést.

Számos intézményi feladata mellett Nagy professzor tevékenyen közreműködött az egyetemi és más, a felsőoktatást érintő testületek munkájában. Közülük a legfontosabbak a következők: MTA IX. Osztály, Gazdaságtudományi Minősítő Bizottság (2003–), Magyar Akkreditációs Bizottság: gazdálkodás-, szervezés- és közgazdaság-tudományok (2000–), Közgazdasági Szemle szerkesztőbizottsága (1979–2002), MTA IX. Osztály, Közgazdaság-tudományi Bizottsága (1979–2002), Ceepus Nemzeti Bizottság (2002–2005), MRK Bologna Bizottsága (2002–), Egyetemi Doktori Tanács (1990–), Egyetemi Társadalomtudományi Habilitációs Bizottság (1994–), MTA Miskolci Akadémiai Bizottság (1979–). Tagként közreműködik a Tempus közalapítvány kuratóriumában 2005-től, elnöke volt a Ceepus Nemzeti Bizottságának 2004 és 2005 között, a Kárpát-régió Egyetemei Szövetsé-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 429 2025. 10. 09. 20:02

gének (ACRU) 2003 és 2006 között. 1998-tól 2005-ig számos Tempus-, Erasmus-, Leonardo-, Ceepus-projektet koordinált, továbbá 1990 és 1993 között az MTA Miskolci Akadémiai Bizottságának tudományos titkára volt.

Professzor úr kiemelkedő szakmai, tudományos munkásságát több elismerés, kitüntetés is jelzi: Signum Aureum Universitas Miskolciensis (1992), Jubileumi egyetemi emlékérem (1999), Doctor Honoris Causa University of Petrosani, Romania (2001), A Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje (2005).

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 430 2025. 10. 09. 20:02

NAGY GÉZA

Írta: Nagy Géza, professor emeritus, Miskolci Egyetem

Dr. Nagy Géza PhD-fokozattal rendelkező Akadémiai Köztestületi tag, a Semmelweis Egyetem nyugalmazott egyetemi magántanára, a Miskolci Egyetem nyugalmazott főiskolai tanára, valamint nyugdíjas osztályvezető főorvos.

33 éves korától osztályvezető főorvosként dolgozott a Semmelweis Kórház Miskolc Központi Aneszteziológiai és Intenzív Betegellátó Osztályán, és a betegellátó munkássága itt ért véget 30 éves vezetői pályafutását követően. A kórházi munkavégzés mellett az Országos Mentőszolgálatnál is dolgozott 1978-tól részfoglalkozású mentőorvosként, az e területen végzett gyógyítómunkáját a Légimentőknél fejezte be. A Semmelweis Egyetem oktatójaként az egészségügyi informatika szakmaspecifikus tantárgyat tanította az Egészségügyi Közszolgálati Karon, valamint a Miskolci Egyetem Egészségügyi Főiskolai Karán is az informatika oktatását végezte. Munkásságát jellemzi a kórházon belüli és kívüli sürgősségi betegellátás szemlélete, úgy az Aneszteziológia–Intenzív Terápia szakágazatban, mint az Oxyológia területén szakorvosi képesítést szerzett. Pályafutásának ívét az aktív munkavégzés a klinikumban, a kutatásfejlesztés, az oktatás és a szakmai-közéleti tevékenység mutatja meg.

1. Életrajz, fontosabb állomások

1.1. A tanulás évei, pályakezdet

Dr. Nagy Géza 1954-ben született Miskolcon, középiskolai tanulmányait a miskolci Földes Ferenc Gimnáziumban végezte, ahol 1972-ben érettségizett. Ezután nyert felvételt a debreceni Orvostudományi Egyetemre, 1978-ban szerzett diplomát. Végzés után a B.-A.-Z. Megyei Kórházban kezdett dolgozni a Fül-Orr-Gégészeti Osztályon, és ugyanebben az évben az Országos Mentőszolgálatnál részfoglalkozású mentőorvosi állásra is jelentkezett. Az akkoriban szokásos rend szerint rövidesen megkezdte a katonai szolgálatát, a három hónapos alapkiképzés után civil munkahelyre vezényelték, amely a megyei kórház kikérése alapján történt, és a hiányszakmaként leírt aneszteziológia szakterületén teljesített szolgálatot. Mint kiderült, ez a feladat annyira megtetszett, hogy a katonai szolgálat letöltése után kérte áthelyezését az aneszteziológiára. Az egyetemeken akkoriban még önálló tárgyként nem oktatták ezt a diszciplínát. A szakképesítését 1984-ben szerezte meg, és ekkor született meg az a gondolata, hogy a Mentőszolgálatnál eltöltött idő és gyakorlat alapján ezen a területen is szakorvosi képesítést szerezzen. A két szakágazat számos hasonló beavatkozást követelt, a curriculuma is átfedéseket mutatott, de végül is csak egy egyedi minisztériumi engedéllyel sikerült az orvostovábbképzés adminisztratív akadályait legyőznie, 1988-ban tett pontot a folyamatra a szakvizsga. Ennek érdekében még

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 431 2025. 10. 09. 20:02

munkahelyet is változtatnia kellett, ekkor került 33 évesen a Semmelweis Kórházba – ahol született – az Aneszteziológiai és Intenzív Osztály élére.

1.2. Az információtechnológia belépése

A váltás igazi értelme végül is az lett, hogy a formálódó elképzeléseit jelentősebb gátló tényezők hiányában sikerült megvalósítania. A kórház vezetésének hathatós segítségével a miskolci egészségügyben elsőként alkalmazott valódi számítógépet, amelynek képességei az akkor ismert Commodore 64 lehetőségeit messze meghaladták: vagyis elindulhatott az információ-, kommunikációtechnológia fejlesztése az egészségügyben a Semmelweis Kórházban is. Elkezdődött tehát a munka, Kondi László informatikussal 1988-ban megalkották az aneszteziológiai ambulancia munkáját segítő szoftvert, amelynek adatállománya szakmai elemzésekhez biztosított alapot. Az igazi áttörést azonban 1990-ben egy sikeres OMFB- (Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság) pályázat hozta létre: Kelet-Európában elsőként a miskolci Semmelweis Kórházban használhattak beépített számítógépes technológiával rendelkező altatógépet. Azóta már átalakult, megszűnt patinás angol cég készüléke volt a Modulus CD altatógép. Vagyis a szakterülete két fontos állomásán – az ambulancián és a műtőben – folytatódhatott a valóban úttörőként elkezdett információtechnológiai fejlesztés. Az ennek mintegy igazolást nyújtott a 1992-ben Hágában rendezett Aneszteziológiai Világkongresszus, ahol előadással mutatkozott be a dr. Nagy Géza által vezetett munkacsoport. Ennek az évnek még egy fontos eredménye a nemzetközi tudományos életbe történő bekapcsolódás: 1992-től az ESCTAIC-tagság (European Society for Computing and Technology in Anaesthesia and Intensive Care), ettől kezdve rendszeres résztvevője, előadója volt az évenkénti konferenciáknak.

1.3. Kutatásfejlesztés, tudományos munka

A folyamatos tanulás, a megszerzett ismeretek átvezettek a kutatásfejlesztés területére. Dr. Nagy Géza gyümölcsöző együttműködést alakított ki a Bay Zoltán Intézettel, a Bull Magyarország informatikai céggel. A munkacsoport több pályázatot elnyert, projektjeik nemzetközi szinten jelentős eredményeket értek el. Ennek részletezése az Eredmények fejezetben kerül bemutatásra. A tudományos munkássága végül is a PhD-fokozat megszerzésével zárult a Debreceni Egyetemen prof. Fülesdi Béla hathatós segítségével. A kutatás-fejlesztés témakörei abban az időben az aneszteziológia intenzív terápia szakterületén még nem voltak „szabványosnak" mondhatóak, emiatt a befogadás és a tudományos műhely megtalálása nem volt egyszerű folyamat. A Veszprémi Egyetem 1997-ben elindította volna a folyamatot, de ott orvosképzés nem volt, a Budapesti Műszaki Egyetemre a biomérnöki szak elvégzése lett volna a belépő. A Miskolci Egyetem a közgazdasági aspektusokat látta támogathatónak, végül a Debreceni Egyetemen sikerült orvosszakmai környezetbe illeszteni az információtechnológiai alkalmazásokat.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 432 2025. 10. 09. 20:02

2011-ben védte meg értekezését „Az információ technológia használata az aneszteziológia – intenzív terápia országos szintű adatkezelésében. Web alapú rendszerfejlesztés előnyei, eredményei" címmel.

1.4. A szakmai közéletben vállalt szerepek

A szakmai közéletben vállalt szerepe tartósnak bizonyult. 1990-ben az akkori választáson szavazták meg a MAITT (Magyar Aneszteziológiai és Intenzív Terápiás Társaság) vezetőségi tagságát. Ebben a szervezetben 28 éven át tevékenykedett, hét egymást követő 4 éves periódusban megszakítás nélkül nyerte el a tagság bizalmát. A Társaságban többféle funkciót töltött be az idő előrehaladtával: titkár, főtitkár és alelnök pozíciókban dolgozott. A társasági élet területén a kezdeti lépések legjelentősebb állomása volt a szakma fiatal generációjának képviselete, amely a hagyományteremtő Fiatal Aneszteziológusok és Intenzivisták első országos tudományos ülése megszervezésével jött létre 1993-ban, a helyszíne pedig a Lillafüred Palotaszálló volt. Mi sem látszott természetesebbnek, minthogy az informatikai szemléletet a szakágazatában terjeszthesse, emiatt alapította meg az Informatikai Szekciót 1995-ben, melynek elnökeként dolgozott annak fennmaradásáig. Az 1995-ös év még egy jelentős feladatra hívta: az AITSZK (Aneszteziológia Intenzív Terápia Szakmai Kollégium) tagjává vált. Nyugdíjba vonulásáig részt vett ennek a kiemelten fontos szakmai szervezetnek a munkásságában, és a kollégiumok 2015. évi megújulását követően prof. Fülesdi Béla, prof. Gál János társaságában a háromfős Kollégiumi Tagozat tagjává vált. Az európai szintű társasági rendezvények közül kiemelt jelentőségűnek mondható az ESCTAIC 2001. évi konferenciája, amely először került megrendezésre Kelet-Európában, mégpedig Magyarországon, Budapesten, amelyet dr. Nagy Géza szervezett, és ahová több kontinensről érkeztek előadók.

1.5. Részvétel az egyetemi képzésben

Tulajdonképpen a graduális oktatási „karrierje" is az ESCTAIC-rendezvényből eredeztethető, mivel dr. Jávor András kérte fel a megnyitó előadás megtartására, aki úgy az egészségügyi informatikában, mint a közigazgatásban jelentős, országos szintű szerepet töltött be. Aki 1990-től a Semmelweis Egyetem EIFTI (Egészségügyi Informatikai Fejlesztő és Továbbképző Intézet) vezetője volt, majd 2010-ben egyik alapítója volt az Egészségügyi Közszolgálati karnak. 2008-ban érkezett részéről a felkérés, mégpedig azzal a szándékkal, hogy a klinikai munkát leíró informatika lehetőségeit a hallgatók az aneszteziológia intenzív terápia területén megismerhessék. A féléves tantárgy neve invazív informatika lett. 2023-ban ért véget a 15 éves oktatói feladat ellátása a Semmelweis Egyetemen. Viszont 2012-ben belépett a Miskolci Egyetemen is a graduális képzés területére, az egyetemi docensi státusz pályázatán való sikeres szereplésével. A folyamatosan fejlődő egyetemi struktúrákban a 2011-ben megszerzett tudományos fokozat alapozta

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 433 2025. 10. 09. 20:02

meg a képzésben való részvételét az orvosi informatika tárgykör oktatása céljával. 2016-ban pedig az egyetem főiskolai tanári pályázatán indulva tanári titulust kapott. Oktatói tapasztalatait kamatoztathatta mind a négy orvosi egyetemen a posztgraduális képzés területén, ahol alapvető ismereteket mutatott meg az informatikai alkalmazásokról. A Debreceni Egyetem Aneszteziológiai és Intenzív Terápiás Klinika szakorvosi szinten tartó tanfolyamainak, valamint a rezidensképzés rendszerének állandó előadójaként szerepelt.

1.6. Tagságok:

Magyar Aneszteziológiai – Intenzív Terápiás Társaság tag, majd vezetőségi tagság 1990–2018, utolsó feladata: alelnök

Magyar Aneszteziológiai – Intenzív Terápiás Társaság Szakmai Kollégiumának tagja, majd a Szakmai Kollégium Tagozatának tagja

European Society for Computing and Technology in Anaesthesia and Intensive Care – tag

Magyar Aneszteziológiai – Intenzív Terápiás Társaság Informatikai Szekciójának alapítója és megszűnéséig elnöke

ESA (European Society of Anaesthesiologists) – tag

2. Eredmények

Ebben a fejezetben mutatjuk meg, hogy milyen eredményeket mutatott fel a dr. Nagy Géza által vezetett szakmai közösségek munkássága. A csapatok tagjai nem csupán az orvostudomány területéről verbuválódtak. A jónéhány fejlesztés közül a legfontosabbakat mutatjuk meg, az eredmények egymásra épülő lépcsőfokszerűen követték egymást, a folyamat lezárása a PhD- értekezéshez köthető.

2.1. Hazai fejlesztések az aneszteziológia területén

A startpontként megnevezhető a sikeres OMFB-pályázat. Az elnyert forrás segítségével beszerzett **számítógépet tartalmazó altatógép** biztosította az alapot arra, hogy az információtechnológia lehetőségeit professzionális szinten alkalmazhassák, és az indulás után nem volt megállás. Már ekkor bekapcsolódott a kutatásfejlesztés munkálataiba a miskolci Bay Zoltán Intézet, munkatársai segítségével az **anesztézia adatgyűjtés**ének rendszerbe illesztését valósították meg. Tulajdonképpen itt kezdődött el az elektronikus altatási jegyzőkönyv rendszerének fejlesztése is, de a gondolat megvalósítására még éveket kellett várniuk.

A fejlődés következő állomása a szakmán belüli kommunikáció fejlesztése volt, még az internet elterjedése előtt egy úgynevezett BBS (Bulletin Board System) kiépítésével, amelyben a szakmával szorosan együttműködő ipari partnerekkel vettek részt. Az ehhez szükséges tapasztalatokat a családorvosok számára fejlesztett Docinfo rendszer biztosította, amelynek fejlesztője Wolf Tamás volt. A továbbfejlődést az internet belépése tette lehetővé. amely ekkorra már megjelent

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 434 2025. 10. 09. 20:02

a mindennapokban, ámbár a szakmai közéletben és a „civil" életben még sokan idegenkedtek ettől a világtól. Az orvosszakmák közül másodikként hozták létre az **Anesztinfo** webalapú információs csomópontot, amely a MAITT keretén belül működve gyorsan szerzett elismerést, egyre többen vették igénybe szolgáltatásait, ezzel fontos szakmai információkhoz is juthattak kollégáink. Az ebben közreműködő partner dr. Mező Tibor orvos, aki ekkora már cégével leginkább az informatikával foglalkozott.

Erre az időszakra tehető a mobilkommunikáció megjelenése, amelyet a WiFi, vagyis **vezeték nélküli kommunikáció**s hálózatok kiépítése tett lehetővé. Megtalálva a technológiai alkalmazást lehetővé tevő hazai ipari partnert – szem előtt tartva az aneszteziológia adatkezelését, ezen a területen is munkacsoport alakult a Bay Zoltán Intézet, a Bull Magyarország és dr. Nagy Géza részvételével. Az eredményeiket nemzetközi szinten is megmutatták, erről a következő fejezetben teszünk említést.

Az évezred elején az SZT-IS 7 informatikai pályázatukat támogatandónak látták, így elindulhatott az Anesztinfo kiterjesztésének megvalósítása. Ezzel az elképzeléssel viszont már az orvosszakmák közül elsőként valósítottak meg **webalapú országos adatgyűjtő rendszer**t. Az aneszteziológus kollégák erre az időre már „megszokták" az internet használatát, és örömmel vették a papíralapú kötelező éves adatszolgáltatás kiváltását. Ez a több mint 10 éven át tartó munka képezte a tudományos fokozat megszerzésének alapját.

2004-ben dr. Nagy Géza az eEgészség (elektronikus Egészség) programiroda tagjává vált. Az iroda az Egészségügyi Minisztérium keretén belül végezte munkáját, itt külső **szakértő**ként tevékenykedett, feladatai közé tartozott az Európai Unió ebben a témakörben született munkásságának, eredményeinek monitorozása, Magyarország képviselete szakbizottsági szinteken, a rendszeres eHealth konferenciákon való részvétel, vezetők részére beszámolók készítése.

Az információkommunikációs fejlesztések csúcspontját akkor érte el a már bevált munkacsoport közös munkája, amikor megvalósíthatták az **elektronikus altatási jegyzőkönyv**et. Minden aneszteziológiai eseményről jegyzőkönyvet kell készíteni, ennek adminisztratív tartalmát a Szakmai Kollégium irányelve rögzíti. Ami a megvalósítás során derült ki, az az volt, hogy az ipari partnerek (altatógépgyártók) még nem voltak felkészülve a monitorokon keletkezett jelek wifi-igénybevételével történő elektronikus jegyzőkönyvbe való beküldésére. Ugyan hálózati kapcsolatot vezeték útján már létrehoztak, de a mobil kommunikációt ezzel a módszerrel még nem lehetett megvalósítani. A projekt második lépcsőfokán ez a Bay Zoltán Intézet feladatát képezte. Addig is az adatok manuális bevitelével a komplett jegyzőkönyvet képesek voltak elkészíteni, és 107 betegen tesztüzemmódban alkalmazták is. A második lépcsőfok megvalósítására végül is nem volt lehetőség, de ezzel a fejlesztéssel a komplett aneszteziológiai adatkezelést felépítették, rendszerét megvalósították. A szakmai közösségnek

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 435 2025. 10. 09. 20:02

megmutatták ezt a fejlesztést 2013-ban a XXVI. Neumann Kollokvium konferencián, ahol munkásságukat elismerték.

2.2. Nemzetközi megjelenések

Az egyik legjelentősebb bemutatkozásra **Japán**ban került sor, ahol a wifi-kommunikáció használatának lehetőségét mutatták be az aneszteziológia területén, a világon elsőként. Ez a 18. Nemzetközi Szimpóziumon történt, ahol előadóként a Bay Zoltán Intézetet, a Bull Magyarország munkacsoportját képviselte.

Új színfoltot hozott létre egy másik munkacsoport megalakítása, amelynek vezetője dr. Vári Sándor volt, aki mára a Cedars Sinai Medical Center Los Angeles Intézmény nemzetközi kapcsolatok igazgatója (Director International Research and Innovation in Medicine Program at Cedars-Sinai Medical Center). 1999-ben kezdődött a közös munkájuk, amelynek eredményeképpen számos EU- és USA-projekt valósult meg, előadásaikkal mindkét földrészen szerepeltek. Az amerikai bemutatkozás sikeres volt, az AMIA (American Medical Informatics Association) 2000. évi konferenciáján több előadást tartottak, a wifi-rendszerek fejlesztői közé illeszkedtek, akkoriban még úttörő szerepben. Ez a szakmai kitekintés megerősítette a munkacsoport fejlesztéseinek helyes irányvonalát.

2.3. Európai szinten végzett munka

Az előzőekben említett munkacsoport első találkozása és közös európai projektje 1999-ben a PRIMACOM volt, ahol dán vezetéssel a kórházak és a családorvosi rendelők közötti hálózat használatát építették ki – Magyarországon Miskolcon valósult meg ez a fejlesztés. A jól bevált együttműködés tapasztalatai lendítették tovább a csapat munkásságát: a 2000-es évben az egyik legjelentősebb támogatást elnyerő RETRASPLANT projektben a transzplantáció területén hoztak létre elektronikus betegdossziét. Ennek volt integráns része a wifi-kommunikációra épülő aneszteziológiai adatkezelés.

Az EU eHealth in action – Good Practice in European Countries kiadványában megjelent az Anesztinfo Országos Jelentő Rendszere, ami egyúttal visszaigazolta az információtechnológia alkalmazását a szakágazatban.

3. Összegzés

3.1. Pályaív

A szakmai pályafutást leíró események mutatták meg azt az idejekorán megvalósított úttörő megoldást, ahol az aneszteziológia és intenzív terápia területe és az információs kommunikációs technológia sikeres ötvözése a klinikai gyakorlatban kézzel fogható eredményeket hozott. Ma már természetes minden szakemberünk számára a Társaság weboldalának használata, megtekintése. A mobilkommunikáció széles körű elterjedése ugyancsak a mindennapok része – a műtőkben, az intenzív osztályokon a kommerciális eszközök igénybevétele (például a mobilte-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 436 2025. 10. 09. 20:02

lefonon elérhető szakmai csatornák) segítséget nyújtanak az információk gyors eléréséhez. Mindezek a lehetőségek a nyolcvanas évek elején még álomként sem voltak elképzelhetőek, és a fejlődés tempója rendkívül gyors volt. Dr. Nagy Géza hálásan gondol vissza a kiváló együttműködésre, amely a munkacsoportokon belül alakult ki, és a MAITT hathatós segítsége nélkül sem jutottak volna ilyen sebességgel előre a fejlesztéseikben.

3.2. Elismerések, díjak

Pro Anaesthesiologia et Therapia Intensiva emlékérem 2023, amely Magyar Aneszteziológiai és Intenzív Társaság életműdíja

Pro Anaesthesia Debreceniensi Díszoklevél 2019, amely a regionális szakmai grémium elismerése

Pro Universitate emlékérem 2018, a Miskolc Egyetem kitüntetése

Semmelweis Egyetem magántanár cím, 2017

Semmelweis Emlékplakett 2014, a Semmelweis Kórház díja

3.3. A legfontosabb publikációk

Dr. Nagy Géza összes publikációjának száma több mint 80 – előadások, közlemények, könyvfejezetek – ezek felsorolása, idézete meghaladja a lehetséges terjedelmet. Emiatt a szöveges rész időrendi haladását követve csupán a legfontosabbakat mutatjuk meg, amelyek a fő szakmai irányvonalát követik, a végére hagyva egy valódi és rendhagyó irodalmi hivatkozást.

Nagy G: Anaesthesiologiai Ambulancia működtetése számítógépes háttérrel. *Aneszteziológia és Intenzív Terápia*, 1991. 21: p. 105-112.

Nagy G: Az Anaesthesia adatforgalmának teljes körű biztosítása: kitekintés a nagyvilág törekvéseire. *Aneszteziológia és Intenzív Terápia*, 1993. 23: p. 43-47.

Nagy G: A korszerű aneszteziológiai munkahely egyik képviselője az Omeda Modulus CD altatógép. *Aneszteziológia és Intenzív Terápia*, Supplementum I, 1993. 23: p. 45-46.

Nagy G Wolf T:, Az Anesztinfo - információs rendszer felépítése és használata. *Aneszteziológia és Intenzív Terápia*, 1997. 4: p. 208-211.

Vari SG, Brugal G, Godo F, Bercic B, Nagy G, Avar G, Adelh D, Lagouarde P, Regional and International Integrated Telemedicine Network for Organ Transplant *J Am Med Informat Assoc Proc AMIA Symp*, 2000(1): p. 873-877.

Vari SG, Bruun-Rasmussen M, Bercic B, Nagy G, Iakovidis I, Primary care physicians' communication network in Central Europe. *IEEE Engineering in Medicine and Biology & Proceedings IEEE Trans Inform Tech Biomed*, 2000. Nov: p. 290-295.

Nagy G: Országos Adatgyűjtés Web-alapú Rendszerrel az Anesztinfo Honlapon. *Aneszteziológia és Intenzív Terápia*, 2003. 33(4): p. 50-55.

Nagy G: Az Anesztinfo Rendszer. *IME*, 2004. 3(3): p. 43-47.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 437 2025. 10. 09. 20:02

Nagy G, Anesztinfo OJE. Good eHealth report in EU eHealt in action, 2009. *Good Practice in European Countries*: p 29.

Fejes Z, Kovács M, Bráz K, Nagy G: A sugammadex első hazai felhasználásának eredményei és esettanulmányok. *Aneszteziológia és Intenzív Terápia*, 2009. 3: p. 184-188.

Nagy G, Vari SG, Mező T, Bogár L, Fülesdi B, Hungarian web-based nationwide anaesthesia and intensive care data collection and reporting system: its development and experience from the first 5 yr. *Br J Anaesth*, 2010. 104(6): p. 711-716.

Katona E, Zrinyi M, Lengyel Sz, Komonyi E, Paragh Gy, Zatik J, Nagy G, Fülesdi B, Páll D, The prevalence of adolescent hypertension in Hungary – the Debrecen Hypertension study. *Blood Press* 2011 jun;20(3): 134-9.

Nagy G, Kovács M, Mező T, Pethő A: Az Aneszteziológia adatforgalmának teljes körű feldolgozása Web alapú rendszerrel: a jegyzőkönyvtől az országos adatbázisig *XXVI. Neumann Kollokvium*, Veszprém 2013.

3.4. Könyvfejezetek

Aneszteziológia és Intenzív Terápia, Medicina, szerkesztette Pénzes István: 1997

Aneszteziológia és Intenzív Terápia, Medicina, szerkesztette Bogár Lajos 2009, 2014

Perioperatív Medicina, Medicina, szerkesztette Tassonyi Edömér, Fülesdi Béla, Molnár Csilla 2009, 2016

3.5. Rendhagyó irodalmi sorvezetés

A 33 éves korban megkezdett vezetői munka sikeres megvalósulásához nyújtott segítséget a szoros szakmai ismereteken túli világ is, melynek valós irodalmi „tankönyvéből" sokat merített. Annak életviteli szemléletét megfogadva a kritikus helyzetekben rendre megoldást talált a gondjaira. Ez pedig a Leonyid Szolovjov által 1954-ben írt Elvarázsolt herceg című regénye, amelyből a díjátadó rendezvények előadásain szívesen idézett. Zárásképpen álljon itt az életművének 2017-ben elkezdett utolsó periódusát pontosan jellemző részlet:

L. Szolovjov, Az elvarázsolt herceg. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1957: 245.

„A világok haladnak a maguk pályáján, a pillanatok, percek, órák egymásba láncolódnak, napokat, hónapokat, éveket alkotnak: mi azonban, a sokat szenvedett krónikás, semmit sem tudunk megtartani, megőrizni magunknak ebből az örök láncolatból, kivéve az emlékeket – e szinte olvadó jégre vésett, halvány lenyomatokat. S boldog az, aki élete alkonyán még nem egészen elmosódottan találja őket: akkor, mintegy az átéltek jutalmául, második ifjúságot kap ajándékba – az első testetlen tükörképét. Ez nem képes kisimítani az arc ráncait, visszaadni az izmok erejét, a járás könnyedségét és a hang csengését; birtoka csupán a lélek. Találkoz-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 438 2025. 10. 09. 20:02

tatok-e derűs, tiszta szemű öregemberrel? A lelkében megújhodott ifjúság tekint reátok, a múlt testetlen csókja, mely a kihunyt csillag fényéhez hasonlatos, egy rég elnémult húr bolyongó s végül hozzánk visszatérő hangja. Adassék nekünk is ilyen kegy, sok-sok keserűségünkért és veszteségünkért; sohase mosódjék el szívünkben az ifjúság áldott nyoma, hogy amikor életünk alkonyán visszatér hozzánk, felismerje a hajlékot, melyben hajdan lakott…"

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 439 2025. 10. 09. 20:02

PÁCZELT ISTVÁN

Írta: Páczelt István, professor emeritus, Miskolci Egyetem

1. Középiskolai tanulmányok

1939. augusztus 22-én születtem Nyírparasznyánban, Szatmár megyében. Három különböző helyen (Nyírparasznya, Debrecen, Budapest) jártam általános iskolába.

A középiskolai tanulmányokat 1953-ban a debreceni Mechwart Gépipari Technikumban, híradásipari tagozaton kezdtem el. Kitűnő iskola volt, elhivatott tanárokkal. Nagy hangsúlyt fektettek a szélesen megalapozott, igényes, középszintű műszaki műveltség megteremtésére, amit jól szolgált a 43%-ot adó közismereti tantárgyak, a 33%-ot biztosító műszaki elméleti és a 24%-ot kitevő szakmai gyakorlati tantárgyak alkotta képzési óraterv. A heti egynapos műhelygyakorlat mellett aktív sportolási, művelődési lehetőségeink voltak. Nyaranta az iskola országos (Miskolc és környéke, Dunakanyar, Sztálinváros, Mohács, Pécs) kirándulásokat szervezett, a harmadik év után Csehszlovákiában Kassa, a Magas-Tátra, Prága, Pilsen voltak a kiemelkedő látogatási pontok. Emlékezetes maradt számomra a Magas-Tátrában a Tarajkáról a Csorba-tóig megtett út, a magasból a 400 méterre alattunk feltűnő Poprádi-tó lélegzetelállító látványa, Prágában a várban Smetana Hazám című szimfonikus művének meghallgatása, a pilseni Skoda Műveknél tett látogatás.

50 éves találkozónkon az évfolyam nevében köszöntöttem az ünnepség résztvevőit. Többek között ekképp szóltam:

„Körbejáratva tekintetünk, keresünk arcokat, személyeket, keressük tanárainkat. Keressük, de nem találjuk. Szeretnénk nekik ismét elmondani, milyen jó volt ennek az intézménynek a diákja lenni, mennyi hasznos tudást kaptunk tőlük… Jól tudjuk, az iskolát nagyhírűvé elsősorban tanárai, az őáltaluk megteremtett és a diákok által is elfogadott szellemiség teszi. Micsoda szerencsénk volt nekünk! Kiváló, nagyszerű személyiséggel bíró tanáraink voltak. A gazdaság szereplői akkor is tudták, hogy innen, ebből az iskolából széles körű és alapos tudással, gyakorlati ismeretekkel felruházott emberek kerülnek ki, akiknek általános műveltsége is figyelemre méltó. Ez az iskola mindig kereste az újat. A mi évfolyamunkon a híradásiparosok, „a drótosok", a második évfolyam volt az új képzésben. Az iskola megteremtette az oktatás új területeinek feltételeit, színtereit, berendezéseit modernizálta, az oktatók nagy erőbedobással keresték, mit, milyen mélységben, milyen arányban oktassanak. A széles alapokra épített szakmai ismeretek, a heti műhelygyakorlatok biztosította gyakorlati készségek, az általános műveltséget adó tantárgyak jól átgondolt aránya azt eredményezte, hogy nagyon jól felkészített technikusokat sikerült útjukra bocsátani. Számosan a felsőoktatásban is megállták helyüket… Tanáraink a szakma szeretetére, a munka becsületére és annak tiszteletére, egymás segítésére, támogatására,

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 441 2025. 10. 09. 20:02

az igényességre, a reánk bízott feladat mind tökéletesebb elvégzésére neveltek minket, maguk is példát adva szakmaszeretetből, a választott pálya iránti alázatukból, a diákok felé irányuló szeretetből, emberségből".

2. Egyetemi tanulmányok, kezdeti évek a Miskolci Egyetemen, a Leningrádi Műszaki Egyetemen

Sikeres érettségi után a Budapesti Műszaki Egyetem Villamosmérnöki Karára jelentkeztem, de helyhiány miatt nem vettek fel. Az átirányítási–átvételi lehetőséget felhasználva, végezetül a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Gépészmérnöki Karára nyertem felvételt. Azt elvégezve lettem okleveles gépészmérnök 1962-ben. Évfolyamunk új hagyományt alapított: létrehozta a gépészgyűrűt, az azt felavató szakestet, a humoros felvonulást. Ezt követve ma, képzése végén már minden kar minden diákja gyűrűvel hagyja el az egyetemet.

Szorgalmas munkával értem el, hogy tanulmányi átlagom 4.0-nál kevesebb nem volt. Kedvenc tantárgyaimból (mechanika, acélszerkezetek) tudományos diákköri dolgozatokkal TDK-konferenciákon vettem részt. Nagy élvezettel hallgattuk Huszár István egyetemi docens rugalmasságtani különóráit, a hagyományos tananyagon túli ismereteket. Egyetemünk az oktatói utánpótlást elősegítendő, több évfolyamtársammal szerződést kötött. Ily módon, a végzés után, a Sályi István professzor által vezetett Mechanikai Tanszékre kerültem. Visszatekintve életem folyására, ez számomra nagyon jó lehetőséget adott ismereteim gyarapítására, szakmai fejlődésemre, tudományos pályám kiteljesedésére. A tanszéken Sályi professzor bevezette az ún. különórákat, ahol a tananyag emeltebb részét adta elő a jó, jeles eredményeket felmutatóknak. Hetente zárthelyiket írattak, ami a leadott anyag megértésének elősegítését szolgálta. Számos oktatási segédlet összeállítására került sor, illetve Sályi professzornak megjelentek A kinematika elemei és A dinamika elemei című – a korábbiaktól eltérő megközelítésben megírt –, nagy sikert hozó tankönyvei. Oktatási munkám mellett 1962–66 között a TDK Gépészmérnöki Karának szervezőtitkári feladatait is elláttam.

Tanszékvezetőmön kívül Béda Gyula, Kozák Imre egyetemi docens kollegák segítettek, támogattak egy szovjet aspirantúra elnyerésében. Erre 1966–69 között került sor, amikor is Leningrádba, a Műszaki Egyetemre kerültem, A. I. Lurje akadémikus tanszékére. A kiutazás előtt orosz nyelvből középfokú nyelvvizsgát kellett szereznem, amit sok-sok órai munkával sikerült elérnem. Leningrádban megismertem egy magas szintű oktatási és kutatási centrum életét, baráti légkörét. Egy éven belül sikerült a szakmai vizsgát letennem, továbbá a kutatási témát pontosítanom. Egy vízturbina csigaházának egyszerűsített héjmodelljét felhasználva, cél volt a héj és a köré öntött beton közötti érintkezési feladat megoldása a tanszéken kifejlesztett numerikus módszerrel. Sikerült az iterációs módszert továbbfejlesztenem a testek közötti merevtestszerű elmozdulás esetére. Kandidátusi disszertációm sikeres megvédésére 1969 októberében került sor.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 442 2025. 10. 09. 20:02

3. Az 1970–1977-es évek

Hároméves külföldi tanulmányaim után visszatértem, s a Mechanikai Tanszéken az alkalmazott mechanikai ágazat oktatásába léphettem be, előadásokat is tartva, felhasználva a Leningrádban szerzett ismereteket is. Megjegyzendő, hogy az országban elsőként Sályi professzor vezette be az alkalmazott mechanikai ágazat keretében folyó oktatást. Neves professzorokat nyert meg az ágazaton folyó oktatómunkának. A mai távlatból visszatekintve is, célkitűzéseit, módszereit az élet nap mint nap igazolja. Tevékenysége a mechanikaoktatás területén forradalmi volt. Kialakította a Sályi-féle mechanikai iskolát, közvetlen környezetéből a mechanika területéről 6 professzor került ki. A tanszék kutatási profiljának szélesedése szempontjából nagyon fontosak voltak Szabó János akadémikusnak, a Budapesti Műszaki Egyetem egyetemi tanárának előadásai a Szerkezetek mechanikája című tantárgyból az 1970/71-es és az 1971/72-es tanévek őszi féléveiben Miskolcon. Hallgattam az előadásait, és mint gyakorlatvezető tevékenykedtem mellette. Előadásaiban a rúdszerkezetek szilárdságtani kérdéseinek mátrixalgebrai leírásával, azok numerikus megoldásaival ismerkedhettünk meg, először hallva a végeselem-módszer alapjairól is. Az ő hatására indult el tanszékünkön a végeselemmel kapcsolatos kutatás, amely számos oktatótársamat doktori, kandidátusi címig juttatta el. Fontosok voltak a négyévente megrendezett Magyar Mechanikai Konferenciák (MAMEK), amelynek helyi szervezője tanszékünk volt.

Oktatói feladataim ellátása mellett 1971–75 között A Mi Egyetemünk című egyetemi újság oktatási rovatának vezetői feladatait is elláttam.

Számos tantárgyból tartottam előadást, ezzel elindítottam a végeselemes programok kidolgozását ipari feladatok megoldására. Tanszékünkön az akadémiának a kutatócsoportja is tevékenykedett, ezért terminálon keresztül elérhetővé váltak az akadémia nagykapacitású számítógépei: CDC, IBM.

Nyugati tudományos konferenciára először 1974-ben volt lehetőségem kiutazni (Enchede, Hollandia, az érintkezési feladatokkal kapcsolatos IUTAM Symposium).

Keldis-ösztöndíjjal 1977-ben, Moszkvában, a Szovjet Tudományos Akadémia Mechanikai Problémák Intézetében végeztem kutatómunkát. Moszkvába családdommal (1966-ban nősültem meg, feleség, két, 1969-ben és 1972-ben született gyermek) utaztam ki.

A kutatott témák az alábbiak voltak:

- összetett testekből felépített rugalmas rendszerek variációs elvei;
- hibanégyzet minimum elvre alapozott végeselem-módszer parciális differenciálegyenletek közelítő megoldására;
- rugalmas rendszerek optimális megtámasztása;
- kinematikai jellemzőkre megfogalmazható új típusú optimális érintkezési feladatok.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 443 2025. 10. 09. 20:02

4. Az 1978–1998-es évek

Hazatérve Moszkvából, a szokásos oktatási feladatok ellátása mellett jelentős súllyal szerepelt munkáinkban a végeselem-módszerrel kapcsolatos elméleti kutatás és az ipari igényeket kielégítő számítógépes programok fejlesztése. Kollégáimmal számos programot, programrendszert dolgoztunk ki. Pl. AUTOBUSZ az AUTOKUT részére, BANYAVAG a KBFI részére, LAPÁT a GANZ-MÁVAG részére, ORSO a Szerszámgépipari Kutatóintézet részére, TESZGA az OMFB megbízásából, ROBOT és SIK a VIDEOTON részére, ABRONCS 1, 2, 3 a TAURUSZ megbízásából, TOMLO 1, 2 a MOL számára, a 90-es években FEM3D az Ipari Minisztérium megbízásából stb. Ezekkel a programokkal nagy bonyolultságú geometriával, terheléssel rendelkező rugalmas szerkezetek szilárdságtani, dinamikai feladatainak a megoldására nyílt lehetőség. Munkánk révén a tanszékünkön a hazai végeselemes-kutatások egyik jelentős centruma alakult ki.

Kutatási eredményeimet felhasználva sikerült összeállítani az akadémiai doktori értekezésemet Rugalmas rendszerek érintkezési feladatának vizsgálata címmel, amit 1982-ben sikeresen megvédtem. Védésre egyetemünk Selmeci könyvtárában került sor. Az értekezés olyan szerkezetek, szerkezeti elemek közötti érintkezési viszonyok közelítő megoldását vizsgálja, amely esetekben a testek alakjára, megfogására, terhelésére nincsenek korlátozások. A kifejtett, rendszerezett variációs elvek, tételek a rugalmasságtan új ismeretekkel való gyarapítását eredményezték. A kinematikai jellemzőkre vonatkozó érintkezési optimalizációs feladatok a nagy pontosságú alkatrészek gyártásánál fordulnak elő, a kopással kapcsolatos kérdések vizsgálata a berendezések üzemeltetési lehetőségének előrejelzésénél használható fel.

A sikeres védés után a kar megbízott a dékánhelyettesi, majd 1983-tól kezdve a dékáni feladatokkal. E megtisztelő, felelősségteljes feladatkört, kétszeri meghosszabbítással, 1994 június végéig láttam el. Ez a 11 év életem egyik legfontosabb szakasza, sok feladattal szembesültem. Az 1986/87 tanévtől bevezettük az ún. moduláris oktatási rendszert. E képzési formának a főbb céljai az alábbiak voltak:

- elméletileg szilárdan megalapozott tudás biztosítása;
- önálló alkotó gondolkodásra és tájékozódásra való nevelés;
- felkészítés értelmiségi funkciók ellátására;
- rugalmas alkalmazkodás az ipari igényekhez;
- az egyéni érdeklődés fokozottabb kielégítése;
- új, modern ismeretek, módszerek, eljárások bemutatása;
- új technológiák, interdiszciplináris területek megismertetése;
- az elhelyezkedés, beilleszkedés elősegítése.

A tantervben a tantárgyak csoportosításával ún. blokkokat képeztünk. A gépészmérnöki alapismeretek blokkjának tantárgyai kötelező jellegűek, a hallgató számára itt nincs választási lehetőség. A Nyelvi és társadalmi ismeretek blokkjában a tantárgyak többsége szintén kötelező.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 444 2025. 10. 09. 20:02

A Gépészmérnöki alapismeretek blokkon belül matematika–számítástechnika, fizika, kémia, mechanika, anyagtudomány, gépszerkezettan, energetikai gépek, elektrotechnika–elektronika, technológiák és gépeik, gazdaságtudomány tudományterületek szerepelnek.

A hallgatók a 2., illetve a későbbi átalakítás után a 3. évben szakismereti, illetve kiegészítő szakismereti blokkot választhatnak, sőt ezen a blokkon belül a 9., 10. félévben további szabadon választható mérnöki modellezési tantárgyak is szerepelnek. Összóraszámra vetítve a Gépészmérnöki alapismeretek, a szakismereti blokk és a kiegészítő blokk 70, 20, 10% arányt képviselnek. A 9. félévben komplex tervezésre is sor kerül, amelynek keretében a hallgatók összetettebb modellezési, tervezési, méretezési, technológiai feladatokat oldanak meg számítógépek segítségével. A szakismereti blokkok a tervezői, gépgyártás-technológiai, szervezői mérnöki tevékenységtípussal, illetve szűkebb iparággal (vegyipar, szilikátipar) kapcsolatosak. Tanszékünk a Gépek és szerkezetek mechanikája blokkot gondozta. A végeselem-módszerrel kapcsolatos tantárgyat, fontosságára való tekintettel, minden hallgató –különböző irányultsággal – tanulhatta.

Itt jegyezném meg, hogy az Országos Központi Kutatási Fejlesztési Tanács (OKKFT) G6 Gépipari Gyártásautomatizálási Oktatási alprogramjának keretében jelentős támogatáshoz, ~120 mFt-hoz jutottunk. Ezen összegből 1986 végén tudtunk beszerezni először a karon IBM típusú asztali számítógépeket. Sok feladatot adott az 1985–90-es években az Ipari Minisztérium és az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság (OMFB) különböző bizottságaiban végzett munka: (az OKKFT G/6 Oktatási Alprogram Műszaki Tanácsának elnöke, az OMFB-6 K+F projekt Programtanácsának tagja, illetve Műszaki Tanácsának elnöke voltam).

A Műszaki Könyvkiadó gondozásában 7 könyvből álló sorozat jelent meg 1985–88 között a végeselem-módszerrel kapcsolatosan, 11 szerző közreműködésével, ebből két könyv megírásában vettem részt.

Igen nagy elismerést jelentett számomra és tanszékünknek, hogy 1987-ben az MTA levelező, majd 1995-ben rendes tagjává választott.

1993–2003 között a Mechanikai Tanszéket, illetve 1993–2006 között az MTA Numerikus Mechanikai Kutatócsoportját vezettem.

Nemzetközi kapcsolatainkat erősítve közös kutatásokat végeztünk a Magdeburgi Egyetem Mechanikai Intézetével, a varsói Lengyel Tudományos Akadémia Alapvető Technológiák Intézetének professzorával, Mróz Zenonnal, a St. Louis-i Washington Egyetemről Szabó Barna professzorral, aki később az MTA külső tagja (1995) és egyetemünk díszdoktora (1998) lett.

Szabó Barna professzorral az érintkezési feladatokkal kapcsolatos enchedei IUTAM szimpóziumon találkoztam először 1974-ben. Levelezésünk a rendszerváltás után vált intenzívvé. Munkássága, javaslata a végeselem-módszer közelítési technikájának módosítására, az ún. *p*-verziójú közelítésre, mérföldkő a mechanikában. Ennek révén jóval pontosabb eredmények érhetők el, kevesebb ismeretlen fel-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 445 2025. 10. 09. 20:02

vételével a megoldás konvergenciája gyorsabb. Javaslatára a tanszékünkön is számos vizsgálat, program ezen technikával készült és valósul meg napjainkban is[1].

A Gépipari Tudományos Egyesületben (GTE) 1989–1998 között az Ifjúsági Fórum elnöke voltam. Megtiszteltetésnek vettem 1988-tól kezdve a felsőoktatással kapcsolatos különféle bizottságokban való tagságot, a szakbizottságok elnöki teendőit, különösen a Magyar Akkreditációs Bizottság alelnöki feladatait (2004–2006).

A GTE révén sikerült a szerszámgépek világkiállításait megtekinteni Milánóban, Hannoverben, Párizsban az 1987., 1989., 1991. években, s így megismertem a nemzetközi fejlesztési tendenciákat, új számítástechnikai megoldások lehetőségét.

A rendszerváltás után a nyugati országok oktatási rendszereinek megismerését, oktatóink nyelvtanulását nagyon jól szolgálta a TEMPUS-rendszer. Karunkon a Szentirmai László professzor vezetésével megteremtett oktatási–tudományos kapcsolatok révén eljutottam Angliába, Finnországba, Németországba, Olaszországba, Skóciába, Spanyolországba. Diákjaink közül számosan külföldön készítették el diplomatervüket.

5. 1999-től napjainkig

2000-2004 között egyetemünk általános rektorhelyetteseként – az új, bolognai folyamatot követve – a kreditrendszer, a minőségbiztosítási rendszer kialakítását, az egyetemi honlap modernizálását irányítottam. A követelmények megfogalmazása, elfogadtatásuk nem kis energiát követelt. Közben 2002–2008 között a Miskolci Akadémiai Bizottság elnöki feladatait is elláttam. 2009-ben egyetemünk emeritus professzora lettem.

Az 1994-ben indult doktori képzéssel kapcsolatban a Gépészmérnöki tudományok doktori programot vezettem, majd 2009-ben – 70. évemet betöltve – befejeztem a már más néven futó Sályi István gépészeti tudományok doktori iskola vezetését. A továbbiakban mint a Sályi István Gépészeti Tudományok Tudományági Doktori Tanács tagja végzem az iskolával kapcsolatos munkámat.

A 2000-es évek elejétől – szoros együttműködésben Mróz Zenon lengyel professzorral, aki az egyetemünk diszdoktora (1995) és az MTA tiszteleti tagja (2001) – a kopások tématerületen belül nemzetközi szintű eredményeket értünk el. Közös kirándulásainkon, hol hazánkban, hol Lengyelországban, a reggeli órákban alakítottuk ki a témákkal kapcsolatos elképzeléseinket, amelyeket rangos folyóiratokban publikáltunk, illetve konferenciákon adtuk elő.

Az egyik lényeges eredmény az ún. állandósult kopáshoz tartozik[2]. Tudjuk, hogy ha a gépi berendezés alkatrészei egymáson elcsúsznak, akkor kenés nélkül kopni fog, azaz a felületekről anyagrészek távoznak el, ezért előbb-utóbb nem fog

[1] Szabó B. – Babuska I., Finite Element Analysis, John Wiley & Sons Ltd., 1991.

[2] Páczelt I. – Mróz Z., On the analysis of steady-state sliding wear processes, *Tribology International*, 42 (2), February 2009, 275–283.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 446 2025. 10. 09. 20:02

megfelelően működni. Azt is tapasztaljuk, hogy időben nem változó terhelésnél, mozgásviszonyoknál, egy bizonyos idő után beáll egy állandósult állapot, a gép bejáratódik, azaz a gépelemek közötti nyomás nem fog változni. Kérdésként merült fel, meg lehet-e ezt határozni anélkül, hogy magát a kopást kiszámolnák, ami hosszadalmas. A válasz igenlő lett. Rájöttünk, hogy a nyomáseloszlás a kopási disszipáció minimális értékénél jön létre. Vagyis egy optimalizálási feladat révén jutunk el a kitűzött célhoz. Ez a vizsgálat még egy újdonságot jelentett, nevezetesen a kopási sebességvektor értelmezését. Számos konstrukciót megvizsgálva publikáltuk eredményeinket. Megemlítendő, hogy a hőfejlődéstől független az állandósult állapot nyomásmegoszlása, természetesen a kopott alak már erőteljesen különbözni fog a hőhatás nélkülitől.

Az állandósult állapot vizsgálatát arra az esetre is kiterjesztettük, amikor az egyik test periodikus mozgást végez[3], vagy maga a külső ismert terhelés periodikusan változik az időben[4], sőt a fékezés esetére is kaphatunk közelítő megoldást.

A másik kutatási vonal – a Szabó Barna professzorral együtt vizsgált – hierarchikus modellezéshez, illetve az oszcillációmentes érintkezés megoldásának kereséséhez kapcsolódik. Az utóbbinál, ha az érintkezési tartomány határa nem végeselem határára esik, akkor a feszültségállapotban meglévő szakadást a folytonos polinom függvények nem tudják biztosítani. Ahhoz, hogy ez fennálljon, az elem határát erre a helyre kell mozgatni, pozicionálni[5][6]. Súrlódás esetén további mozgatások szükségesek[7]. Ezt a gondolatot háromdimenziós érintkezési feladatra is ki lehet terjeszteni, szplájnokat felhasználva[8].

A testek valójában háromdimenziósok. Az elmozdulásvektor pontról pontra változik. Ha a test kialakítása olyan, hogy van egy irány, amelynek mentén a méretek jóval kisebbek a másik kettőénél, akkor oly módon is felépíthetjük a közelítést, hogy a harmadik irányban különböző fokú polinomokat veszünk fel. A fokszámtól függően különböző modellekhez jutunk el. Emelve a fokszámot a háromdimenziós test elmozdulásának mind tökéletesebb megközelítéséhez fogunk eljutni. Az egyes fokszámok különböző hierarchiának felelnek meg. Konkrétan a kutatásainkban

[3] Páczelt I. – Mróz Z. – Baksa A., Analysis of steady wear processes for periodic sliding, *Journal of Computational and Applied Mechanics*, 10 2015, 231–268.

[4] Páczelt I. – Mróz Z., Analysis of wear présessé for periodic loading, *Key Engineering Materials,* 681, 2015, 117–141.

[5] Páczelt I. – Szabó B. – Szabó T., Solution of contact problem using the hp version of the finite element method, *Comput. Math. Appl.* 38, 2000, 49–69.

[6] Páczelt I. – Baksa A – Szabó T., Formulation of the p-extension finite elements for the solution of normal contact problems, *Journal of Computational and Applied Mechanics*, 15 (2), 2020, 135–172.

[7] Páczelt I. – Szabó T., Solution of contact optimization problems of cylindrical bodies using the hp-FEM, *Int. J. Numer. Meth. Engng*., 53, 2002, 123–146.

[8] Baksa A. – Páczelt I. – Szabó T., Solution of 3D contact problems using spline interpolation, *Journal of Computational and Applied Mechanics*, 9, Miskolc University Press, Miskolc, 2014, 125–147.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 447 2025. 10. 09. 20:02

egyenes és görbeközép-vonalú tartókat vizsgáltunk. Összehasonlítva a 3D-s megoldással, képet kaphattunk az eltérések nagyságára, a közelítés jóságára, a számítási idő nagyságára. Azon következtetések vonhatók le a vizsgálatokból, hogy kevesebb ismeretlennel, kisebb számítási idővel a mérnöki gyakorlat számára a hierarchikus modellek jól alkalmazhatók[9].

Az alkatrészeket az éles sarkokon a feszültségállapot a nagy feszültségekkel számos esetben tönkreteszi. Ennek elkerülése fontos feladat, vagyis lekerekítéseket kell kialakítani. Ennek mértékét a nyomás vezérlésének technikájával tudjuk meghatározni. Erre a gondolatra 35 évvel a diplomatervem megvédése után, az abban megvizsgált feladat végelemes újraértelmezésénél jutottam[10]. Ezzel kényelmesen meg lehet határozni az optimális nyomásmegoszlást és az azt biztosító gépelem alakját. Konkrétan egy futómacska görgőjének átvizsgálásról volt szó. Ezt az elvet számos hengerestest-elmozdulással vagy erővel terhelt esetben a nyomás maximumának minimalizálása mellett, vagy az átviendő csavarónyomaték maximalizálásakor, feszültségi korlátok melletti kialakításakor használtuk[11].

Egy más jellegű kutatás során drótkötelekben fellépő érintkezési viszonyokat vizsgáltunk, az eredményeket PhD-disszertációban összegezve[12]. A végeselem-módszerrel kapcsolatosan a doktori képzés tananyagát is felölelő két munkát jelentettem meg[13, 14].

Publikációim az MTMT-ben érhetők el:
https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=authors10000995

Kitüntetéseim közül az 1994-ben kapott, a Harkovi Műszaki Egyetem díszdoktora címet, az 1999-ben kapott Széchenyi- (megosztott) díjat, a 2009-es Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje díjat és a szülőfalum, Nyírparasznya település díszpolgára címet (2003) emelném ki.

[9] Páczelt I. – Szabó B. – Baksa A., Application of the *p*-version of FEM to hierarchic rod models with reference to mechanical contact problems, *Journal of Computational and Applied Mechanics*, 18 (1), 2023, 35–84.

[10] Páczelt I., Investigation of Some Parts of a Final Year Thesis, 35 Years Later, *Publications of the Technical University for Heavy Industry Series C-Mechanical Engineering*, 47, 1977, 221–223.

[11] Baksa A. – Páczelt I., Examination of the contact optimization and wearing problems, *Journal of Computational and Applied Mechanics*, 3 (1), 2002, 61–84.

[12] Páczelt I. – Beleznai R., Nonlinear contact-theory for analysis of wire rope strand using high-order approximation in the FEM. *Computers and Structures* 89, 2011, 1004–1025.

[13] Páczelt I.: Végeselem-módszer a mérnöki gyakorlatban, I. kötet, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 1999, 455.

[14] Páczelt I.: Végeselem-módszer a mérnöki gyakorlatban, II. kötet, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2024, 478.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 448 2025. 10. 09. 20:02

6. Összegzés

Egy életpályát bemutatni szűkösre szabott keretek között nem egyszerű feladat. Az emberrel sok minden történik, nem mindegy, hogy milyen családba született, a gyerekkora hogyan telt el, milyen hatások érték el, milyen iskolába járt, a tanítói, tanárai mennyire voltak a szakma mesterei, mennyire voltak képesek a bonyolult társadalmi körülmények között igaz embernek maradni. Elmondhatom, nem panaszkodhatok tanítóimra, tanáraimra, egyetemi oktatóimra, későbbi munkatársaimra.

A kis faluból, a mezőgazdasági gépész családból elindulva lettem magam is gépész, de én már mérnök, sőt professzor. Emlékszem, apám milyen büszke volt orvos húgommal elért eredményeinkre. Anyám, az első világháborúban, 38 évesen elesett apjának egyik gyereke, nagy szeretettel nevelt bennünket az 50-es, 60-as években, gondoskodott rólunk a nem nagy fizetést hozó, TMK-munkát végző apám keresetét csodálatosan beosztva, a hétvégeket emlékezetessé téve a – sorbaállással beszerzett – karaj kirántásával.

Örök hálával tartozom anyai nagybátyámnak, feleségének, akiknél lakva 3–8. osztályos koromban tanulhattam.

Arról már írtam, hogy milyen szerencsém volt egyetemünkön. Benn maradhattam, s a Mechanikai Tanszékre kerülve sikeresen előrejutottam. Külön köszönöm Sályi István, Szabó János professzorok támogatását, majd a dékáni feladatoknál elődöm, Lévai Imre professzor bölcs tanácsait, a tanszéken fiatalabb kollegáim együttműködési lendületét, a hétvégi programfejlesztési hibakereséseket, konferenciai anyagok előkészítését, röviden baráti társaságukat.

Köszönöm tanártársaim támogatását dékáni munkámban, a diákok szeretetét, a vizsgán nyújtott szép eredményeiket, a jó hangulatú összejöveteleket, a szakestek humoros perceit, tréfáit, dalolásunk meghitt pillanatait.

Köszönöm mindazon személyek megértését, akikkel az élet különböző területein kapcsolatba kerültem, az Akadémián, az oktatási hatóságoknál, az iparbeli kollégáknál, külföldi kapcsolataimban.

És végezetül köszönöm feleségem, családom megértő támogatását, szeretetét.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 449 2025. 10. 09. 20:02

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 450 2025. 10. 09. 20:02

PANYI BÉLA ATTILA

Írta: Jámbor Adrienn, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

1. Életút

Dr. Panyi Béla Attila matyóságát mai napig büszkén megvallja és hirdeti.[1]

1950. április 1-jén Egerben született római katolikus családban, keresztelőjére április 7-én került sor az egri bazilikában. 18. életévéig Mezőkövesden élt, de sok időt töltött ügyész nagybátyjáéknál előbb Pécsett, majd Tapolcán. Az olvasás, a futball és a horgászat iránti érdeklődése, mint hobbi gyermekkorától végigkíséri életútját.

Általános iskolai, majd középiskolai tanulmányait Mezőkövesden folytatta, és a nézete szerint rendkívül kiváló mezőkövesdi Első László Gimnáziumban érettségizett 1968-ban, amikor is felvételt nyert az ELTE Állam- és Jogtudományi Karára. Az egyetem megkezdése előtt tizenegy hónapos sorkatonai szolgálatot teljesített Kalocsán. Egyetemi tanulmányait 1969. szeptember 1-jén kezdte meg és 1974. március 9-i diplomaátadással fejezte be. Az egyetemi évek alatt a büntetőjogi, az alkotmányjogi és az állam- és jogelméleti tudományos diákkör aktív tagja volt, másodéves hallgató korától pedig az állam- és jogelméleti tanszéken látott el demonstrátori feladatokat Dr. Bihari Mihály mentorálása alatt, ezáltal lehetősége volt bekapcsolódni a tanszéki és az egyetemi oktatói munka világába.

Az egyetem befejezése után házasságot kötött volt évfolyamtársával, Dr. Pogonyi Erzsébettel. „*Fiúk, vigyázzanak! Ha a feleségét az ember az egyetemen ismeri meg, nem tud tőle szabadulni!*"[2] Házasságukból két gyermekük született: Zsuzsanna Réka és Attila Béla. Felesége főügyészségi osztályvezető beosztásból került nyugállományba, gyermekei jelenleg is ügyészként dolgoznak.

1974. május 16-ától fogalmazói kinevezést kapott a Miskolci Járási Ügyészségre, két évvel később pedig jogi szakvizsgát tett és ügyészi kinevezést kapott a Miskolci Járási Ügyészségre, ahol 1979. december 31-ig tevékenykedett büntetőjogi szakágban. Közben hat hónapos tartalékos katonai ügyészi szolgálatot teljesített a Győri Katonai Ügyészségen.

1980. január 1-jétől – akkori nevén – általános felügyeleti és polgári jogi szakágba került és ebben a szakágban kapott 1981. július 1-jével vezető ügyészhelyettesi kinevezést. Ezen beosztásban 1989. december 31-ig látta el feladatait, majd 1990. január 1-jével megyei főügyészhelyettes kinevezést kapott az említett szakterületen.

---

[1] Interjú dr. Panyi Bélával, BOON.HU, BOON - Gyerekkorától ügyésznek készült., Letöltés dátuma: 2024. december 13.

[2] Hallók Tamás (szerk.): *Panyi Béla híres mondásai – összeállítás Tanár Úr hatvanadik születésnapja alkalmából*. Miskolc, 2010, Don Bosco Szakképző- és Általános Iskola nyomdája, Kazincbarcika, 18.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 451 2025. 10. 09. 20:02

2012. január 1-jével megbízott megyei főügyészi funkciót töltött be ezen év december 28-áig, mely törvényi rendelkezéssel szűnt meg. 2013. április 2-ával kapta vissza megyei főügyészhelyettesi beosztását kinevezéssel, és az ügyészi szolgálati viszonya 2018. október 1-jéig állhatott fenn, amikor is véglegesen nyugállományba került. Nyugállományba vonulása alkalmából Magyarország legfőbb ügyésze a Legfőbb Ügyész Tanácsadó Testülete tagjává nevezte ki. 1990-től az ügyészi szervezeten belül elővizsga bizottsági tagként, 1996-tól 2023. augusztus 31-ig pedig jogi szakvizsga bizottsági tagként, illetve elnökként is tevékenykedett.

A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán 1982. február 1-jétől dr. Holló András vezetésével előbb másodállású egyetemi adjunktusként, majd 1996-tól meghívott előadóként, munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony keretében az Alkotmányjogi Tanszéken oktatói feladatokat látott és lát el, melyek elsősorban előadások és gyakorlati foglalkozások tartásából, vizsgáztatásokból, tudományos diákköri dolgozat, évfolyam- és szakdolgozat konzultációs tevékenységek végzéséből állnak.[3]

A Miskolci Egyetem Szenátusa 2008. június 1. napjával címzetes egyetemi docens címet adományozott részére.

Az ügyészi szolgálati, illetve egyetemi oktatói tevékenysége ideje alatt számos szakmai, tudományos előadást, korreferátumot tartott különböző országos és megyei szintű szervek rendezvényein. Mindezek mellett az említett idő alatt a Szlovák Legfőbb Ügyészség, illetve a Kassai Főügyészség felkérésére több alkalommal tartott előadásokat, korreferátumokat, valamint szólalt fel tudományos, szakmai vitában különféle egyetemi, főügyészségi, alkotmánybírósági rendezvényeken.

Több éven keresztül volt tagja az Ügyészek Országos Egyesülete Etikai Bizottságának. 1996-tól 2001-ig a Gazdasági Minisztérium Fogyasztóvédelmi Tanácsadó Testületének, továbbá 2003-tól egy cikluson keresztül a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Kari Tanácsának tagjaként is tevékenykedett.

2. Elismerések

Dr. Panyi Béla ügyész és tanár úr munkássága és életpályája alatt hivatástudata, segítőkészsége és szakmai tevékenységei mellett vezetői készsége, közéleti tevékenységei, valamint a tehetséggondozás terén végzett munkája miatt számos kitüntetésben, díjban és elismerésben részesült.

1978-ban *Legfőbb Ügyészi Dicséret*et kapott az 1974-től az ügyészi, illetve a Legfőbb Ügyészség Ügyészségi, Ifjúsági Bizottságának tagjaként végzett munkája miatt.

1985-ben a hosszabb idő alatt végzett kiemelkedő szakmai tevékenységéért *Kiváló Munkáért* kitüntetést vett át.

1996. június 10-én kimagasló szakmai tevékenységéért és ügyészségi vezetőként végzett munkájáért; beosztásában hosszú időn át kiemelkedő ügyészi és ve-

[3] Miskolci Egyetem, Állam-és Jogtudományi Kar, Munkatársak, Munkatársak – Állam- és Jogtudományi Kar, Letöltés dátuma: 2024. december 13.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 452 2025. 10. 09. 20:02

zetői, valamint pályakezdő fogalmazók és ügyészek hivatástudatának formálása terén kifejtett munkájának, továbbá tudományos tevékenységének elismeréseként *Kozma Sándor Díj*ban részesült.[4]

2002. június 9-én a Miskolci Egyetem Hallgatói és Doktoranduszhallgatói Önkormányzata a hallgatókkal való kiemelkedő kapcsolata, együttműködő- és segítőkészsége, valamint az egyetemi oktatásfejlesztés érdekében végzett munkája elismeréseként *ME Kiváló Oktató Diplomá*t adományozott részére.[5]

2003-ban a *Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának Pro Facultate Iurisprudentiae* díját vett át. Dr. Panyi Béla a kar alapítása óta vesz részt az Alkotmányjog című tantárgy(ak) oktatásában, illetve az Alkotmányjogi Tanszék alapító oktatójaként segíti a tanszék munkáját.[6]

2004-ben kiemelkedő szakmai, tudományos és oktatói tevékenységéért *Deák Ferenc Díj*ban részesült.[7]

2008. június 20-án a Miskolci Egyetemen a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar alapítása óta az Alkotmányjog tantárgy oktatásában szerzett érdemei elismeréséül *címzetes egyetemi docens*i oklevelet vett át.

2009. június 19-én a Miskolci Egyetem Hallgatói és Doktoranduszhallgatói Önkormányzata a hallgatókkal való kiemelkedő kapcsolata, együttműködő- és segítőkészsége, valamint az egyetemi oktatásfejlesztés érdekében végzett munkája elismeréseként *ismételten ME Kiváló Oktató Diplomá*t adományozott részére.[8]

2010-ben volt és akkori hallgatói segítségével kollégája, Hallók Tamás összeállítása alapján jelent meg születésnapja alkalmából a „*Panyi Béla híres mondásai*" című – kék-fehér borítójú – kiadvány, amely a humoros és szórakoztató tartalom mellett a csaknem harminc év oktatói munkásságának és életútjának jelképe.

2012-ben a több évtizeden keresztül az ügyészi szervezetben végzett szakmai és vezetői tevékenységéért; több évtizedes, magas színvonalú, kivételes hivatástudattal végzett vezetői munkája, szakmai-közéleti tevékenysége elismeréseként a köztársasági elnök a *Magyar Érdemrend Tisztikeresztjé*t adományozta részére.[9]

2012. november 20-án Budapesten *Finkey Ferenc díj*at és emlékérmet vett át, melyet az Ügyészek Országos Egyesületének Küldöttgyűlése adományozott

[4] Dr. Panyi Béla: Legalább 700 aktív jogász van ma Magyarországon, akikkel személyes ismeretségem van, Északhírnök, https://www.eszakhirnok.com/2021/03/30/dr-panyi-bela-legalabb-700-aktiv-jogasz-van-ma-magyarorszagon-akikkel-szemelyes-ismeretsegem-van/#google_vignette. Letöltés dátuma: 2024. december 13.

[5] Interjú dr. Panyi Bélával, BOON.HU, BOON – Gyerekkorától ügyésznek készült., Letöltés dátuma: 2024. december 13.

[6] Uo.

[7] Magyar Jogász Egylet, Deák Ferenc díjasok, Deák Ferenc-díjasok – Magyar Jogász Egylet, Letöltés dátuma: 2024. december 13.

[8] Interjú dr. Panyi Bélával, BOON.HU, BOON – Gyerekkorától ügyésznek készült., Letöltés dátuma: 2024. december 13.

[9] BOON – Tisztikereszt a főügyésznek.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 453 2025. 10. 09. 20:02

Dr. Panyi Béla úr részére az ügyészi szervezet ügyészségi, társadalmi szervezetek tevékenységének kiemelkedő színvonalú támogatásáért (etikai bizottsági tag).[10]

2018-ban a *Miskolci Egyetem Érdemes Oktatója* kitüntetésben részesült a több évtizede kiemelkedő színvonalon ellátott oktatási tevékenysége, valamint az Állam- és Jogtudományi Kar tehetséggondozásában játszott kiemelkedő szerepe elismeréseként.[11]

2018-ban az eperjes-miskolci jogi oktatás tárgyi örökségének összegyűjtésére, megőrzésére, így különösen az eredeti, 1906-ban készült Történelmi Jogakadémiai zászló fennmaradt részeinek restaurálására, ezt követően pedig illő környezetben történő kiállítására irányuló célból szervezett *Tradicionális Miskolci Jogászbál 2018. támogatója és díszvendég*e volt.[12] A 2018. évi Jogászbált megelőző tudományos konferencián a *Párbajkódexről* tartott előadást.

2019-ben az eperjes-miskolci jogi oktatás örökségének 100. évfordulójának megünneplése céljából szervezett *Tradicionális Miskolci Jogászbál 2019. díszvendég*e volt.[13] A 2019. évi Jogászbált megelőző tudományos konferencián tartott előadásának témája a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar megalakulása körüli háttéresemények bemutatása volt.

2021. június 18-án az igazságügyi miniszter Magyarország köztársasági elnöke megbízásából ünnepélyes keretek között a *Magyar Érdemrend Középkeresztje polgári tagozatának kitüntetés*t adta át részére, amelyet a több mint négy évtizedes, kiemelkedő szakmai, eredményekben gazdag jogászi, ügyészi és oktatói pályafutása elismeréseként Magyarország köztársasági elnöke adományozott részére.[14]

Ugyanebben az évben vette át Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzatának *„Bizony Ákos" Kitüntető Jogi Díj*-át (2021).[15]

3. Oktatási-kutatási tevékenység

Az alkotmányjog komplex, szerteágazó jogterület. Dr. Panyi Béla kutatási tevékenysége az alkotmányjog egy szűkebb témakörét érinti: kutatásának középpontjában az ügyészi szervezet és az ügyészi tevékenység múltja, jelene és jövője áll. Munkássága során nagy hangsúlyt fektet az „ügyészségkutatás" eredményeinek megismertetésére is, mert fontosnak véli, hogy a szervezet tevékenységéről reális kép alakuljon ki a társadalmi tudatban, ugyanis *„az ügyészi tevékenységet nem,*

[10] Finkey-díj – Díjazottak – Ügyészek Országos Egyesülete.

[11] Interjú dr. Panyi Bélával, BOON.HU, BOON - Gyerekkorától ügyésznek készült., Letöltés dátuma: 2024. december 13.

[12] 2018. évi Jogászbál, Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar, A 2018-as jogászbál - Állam- és Jogtudományi Kar, Letöltés dátuma: 2024. december 13.

[13] 2019. évi Jogászbál, Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar, A 2019-as jogászbál - Állam- és Jogtudományi Kar, Letöltés dátuma: 2024. december 13.

[14] Az Igazságügyi Minisztérium közleménye., Letöltés dátuma: 2024. december 13.

[15] Dr. Panyi Béla | Miskolc Megyei Jogú Város., Letöltés dátuma: 2024. december 13.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 454 2025. 10. 09. 20:02

illetve csak részben azonos tartalommal ismeri a közvélemény, a jogásztársadalom, az ügyészi apparátusban dolgozó jogász (ügyész)."[16]

A „*Gondolatok az ügyészi szervezet reformjához*" című tanulmányában az ügyészi szervezet reformjához kapcsolódó kérdéseket, koncepciókat fogalmazott meg és dolgozott ki:[17] a szervezéselméleti alapkérdéseken túl a szervezetre és a működési elvekre vonatkozó elképzeléseit, de lege ferenda javaslatait vázolta fel részletesen.

A magyarországi ügyészségi reformfolyamat legfontosabb kérdésének az ügyészség alkotmányos helyzetének, és az ügyészség állami szervek rendszerében elfoglalt helyének meghatározását, a reform alapkérdéséhez közvetlenül kapcsolódó problémaköröknek pedig az ügyészség, az ügyész utasíthatósága, illetve az ügyészség – a legfőbb ügyész – alkotmányos felelősségét tekintette. „*Az alkotmányos kötődés és az ügyészségi funkciók, továbbá az ügyészség, az ügyész – elsősorban a legfőbb ügyész – utasíthatósága között szoros, egymást feltételezhető, illetve kizáró összefüggések vannak.*"[18]

Kutatómunkája során az ügyészi szervezetet a jogi rendszer olyan részének tekinti, amely a jogalkotásban és a jogalkalmazásban alkotmányos pozícióval rendelkezik,[19] azonban a hatalommegosztás elvén alapuló államszervezetben az ügyészség nem lehet önálló hatalmú ág még akkor sem, ha az Alkotmányban önálló fejezet.[20]

Több tanulmányban foglalkozott az ügyészi törvényességi felügyelet kérdésével,[21] valamint vizsgálta az ügyészi szervezet alkotmányos helyzetét, feladatát és kapcsolatát a bírósági és a közigazgatási szervekkel. Az ügyészség közjogi helyzetét önmagában nem, azt csak hatalomelméleti alapvetésekkel, a közhatalmat gyakorló állami szervek rendszerének komplexitásában tartja értelmezhetőnek.[22] Tudományos tevékenysége során jellemzően alkotmányjogi szempontból vizsgálja és közelíti meg az ügyészség és az ügyészi tevékenységgel kapcsolatos kérdéseket és problémákat, azonban munkáiban tükröződik az állam- és jogelmélet területéhez kapcsolódó szemlélet is, melyre hatással volt az egyetemi évei alatt végzett tudományos munkája.

---

[16] Panyi Béla: Az ügyészi tevékenység és a nyilvánosság, *Ügyészségi értesítő*, 1988/különszám, 35.

[17] Panyi Béla: Gondolatok az ügyészi szervezet reformjához, *Ügyészségi értesítő,* 1990/1., 20–25.

[18] Panyi Béla: Az ügyészség alkotmányos helyzete és az utasíthatósága, *Ügyészek lapja*, 1995/4., 23, 25.

[19] Panyi: *Az ügyészi tevékenység…* 36.

[20] Panyi: *Az ügyészség alkotmányos…* 23.

[21] Panyi Béla: A közigazgatási jogi és a magánjogi ügyészi tevékenység jelene és jövője, *Ügyészek lapja*, 1997/5., 32–43.; Panyi Béla: *Az ügyészi törvényességi felügyelet – közigazgatás feletti törvényességi felügyelet*. NETRESTNÁ OBLASŤ PROKURÁTORSKEJ ČINNOSTI A OCHRANA PRÁV OBČANOV (ZBORNÍK). 2000, 89–94.

[22] Panyi Béla: *Az ügyészség alkotmányos helyzete, feladata és kapcsolata a bírósági és a közigazgatási szervekkel a Magyar Köztársaságban – nem büntetőjogi megközelítésben* – PROKURÁTOR A OMBUDSMAN (ZBORNÍK), Bratislava, 2001, 36.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 455 2025. 10. 09. 20:02

Dr. Panyi Béla publikációs tevékenysége mellett évtizedek óta vesz részt a jogász és a bachelor szakos hallgatók számára készült jegyzetek összeállításában és kidolgozásában. E tevékenysége során főleg az 1945 utáni magyar alkotmányfejlődést, a jogforrási rendszert, az igazságszolgáltatást, a bíróságot és az ügyészséget, az államfőt és a köztársasági elnököt, a helyi önkormányzatot, az állampolgársági jogot, az alapjogi dogmatikát és az egyes alapjogokat (mint például a gazdasági, szociális és kulturális jogokat, a lelkiismereti és a vallásszabadságot, ehhez kapcsolódóan az egyházat, továbbá az adatvédelem alkotmányjogi szabályait stb.) érintő fejezetek, oktatási segédanyagok összeállításában és aktualizálásában vesz részt.[23] Az egyes témaköröket elsősorban – tudományos munkájához hasonlóan – alkotmányjogi megközelítésben vizsgálja, indokolt esetben kiegészítve azokat más jogágakat is érintő kérdésekkel, problémákkal és gyakorlati szempontokkal.

Tanár Úr tevékeny résztvevője mind a nappali, mind a levelező tagozatos hallgatók képzésének. Azok a hallgatók, akik részt vesznek Tanár Úr akár előadásain, akár gyakorlati foglalkozásain, további színes és humoros, tanulást segítő és könnyítő praktikumokkal, megjegyzésekkel gazdagodhatnak, mint például a jogforrástant érintően: „*Az önkormányzati rendelet kihirdetése a helyben szokásos módon történik, pl. a kisbíró kidobolja.*"[24] Vagy az igazságszolgáltatás témakör kapcsán: „*A fiatalkorúak büntető ügyeiben a hivatásos bíró melletti két ülnök közül egy tag pedagógus, egy tag pedig nő legyen. De lehet egyszerre pedagógus és NŐ is*!"[25]

Azonban a figyelmes hallgatók az elméleti kérdések mellett a gyakorlatot érintően is praktikus tudásra tehetnek szert: „*Akinek kevesebb pontot adtam a zh-jára, az szóljon, akinek többet, az maradjon csendbe!*" vagy „*Az ügyészségi feladatokat az ügyészek és – nem teljes ügyészi jogokat gyakorló – alügyészek, ügyészségi fogalmazók és ügyészségi megbízottak látják el. Ők, továbbá a tisztviselők, írnokok és fizikai dolgozók együttesen alkotják az ügyészségi alkalmazottak körét.*"[26]

Tanár Úr a tudományos diákköri munkában is aktív szerepet vállalt és vállal, több mint négy évtizedes oktatói munkája során számos dolgozat esetében látott el konzulensi feladatokat és adott iránymutatást a hallgatóknak. Tevékenységének eredményét bizonyítja többek között az is, hogy mind a kari TDK-n, mind az országos TDK-n helyezést elért dolgozatokat is konzultált. A tanszék oktatójaként azonban nemcsak konzulensi feladatokat végzett, hanem a bíráló bizottság elnökeként vagy tagjaként is hozzájárult a hallgatók tudományos munkájának fej-

[23] Például: Panyi Béla: A jogforrási rendszer. In: Bátyi Emese – Hallók Tamás – Panyi Béla – Pap Gábor – Paulovics Anita: *Alkotmányjog. Bachelor szakos hallgatók számára*. Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2012, 30–43.; Panyi Béla: Az ügyészség. In: Bátyi Emese – Hallók Tamás – Panyi Béla – Pap Gábor – Paulovics Anita: *Alkotmányjog. Bachelor szakos hallgatók számára*. Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2012, 100–110.

[24] Hallók (szerk.): i. m. 4.

[25] Uo. 7.

[26] Panyi Béla: *Az ügyészség…*, 101.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 456 2025. 10. 09. 20:02

lődéséhez. A Tudományos Diákkörben végzett munkája és felszólalásai szintén jelképezik és megerősítik kiváló oktatói, szakmai elismeréseit. „*A helyi TDK konferencián tanár úr a következőképp szólalt fel: A TDK dolgozat írója kutatást végzett az X Megyei Főügyészségen. A dolgozatban megállapította, hogy nagy az ügyteher a megyei főügyészségen. Múltkor egy konferencián meg azt hallom, hogy ezen X Megyei Főügyész azzal az érvvel kért státuszokat, hogy már Miskolcon is azzal szórakoznak, hogy túlterheltek az ügyészek X megyében.*”[27]

A Tudományos Diákkör keretében végzett munkája mellett az évtizedek alatt több száz évfolyam- és szakdolgozatot író hallgató konzulense volt.

4. Pillanatkép(ek)

Dr. Panyi Béla tanár úr egyetemi oktatói munkássága alatt a miskolci jogász-, BA- és MA-képzésben részt vevő hallgatók több generációja nőtt fel. Mindenki, aki részt vett Tanár Úr előadásán, a tankörébe járt, (állam-/záró) vizsgázott nála, vagy tudományos diákköri dolgozatot, évfolyam-, illetve szakdolgozatot írt konzultációja alatt, számos, humorral átszőtt, ám hasznos és praktikus jótanácsot kapott tőle. Azonban nemcsak a hallgatók hétköznapjait színesítik Tanár Úr szólás-mondásai, illetve élettapasztalatai, hanem a munkatársai, kollégái is gazdagodnak azokkal. Ezek közül néhány pillanatképet felvillantva emelek ki egy vizsganapot Tanár Úrnál:

„*Az első körben vizsgákhoz, miután bejöttek:*
– *Tudják, hogy első körben én mindenkit meg szoktam buktatni vagy maximum csak kettest adok? Ugye, tanár úr?*”[28]
„*PB: Húzzon tételt! Na, mit mosolyog?*
Vizsgázó: Azt húztam, hogy újra húzhat!
PB: Olyan is van, hogy menjen át más oktatóhoz.”[29]

„*Az első kör kihúzta a tételét, és helyet foglalnak a kisasztalnál. Erre tanár úr:*
– *Azokra a papírokra dolgozhatják ki a tételeket. A hátlapjukon lehet, hogy pont a tananyag van.*”[30]

Vagy egy jótanácsot:

„*Tudják mire kell vigyázni a hallgatónak, ha vizsgázni jön?*
Hogy meg ne bukjon!....a küszöbben, ha belép az ajtón..”[31]

Akár humorról van szó, akár nem, Tanár Úrra a tétlenség nem jellemző. A levelezőlistájára felkerült kollégái, kedves ismerősei elektronikus, illetve írott formában

[27] Hallók (szerk.): i.m. 29.
[28] Uo. 20.
[29] Uo. 21.
[30] Uo.
[31] Uo. 18.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 457 2025. 10. 09. 20:02

is olvashatják a vicceket, melyek könnyedebbé tesznek egy-egy nehezebb napot, vagy olvashatnak egy aktuális közéleti kérdést, felvetett problémát, mely szintén gondolatokat ébreszthet.

Dr. Panyi Béla jelenkori arcképe ebben a szerkezetben nem készülhetett volna el saját közreműködése és aktivitása nélkül. Külön köszönet illeti továbbá a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar azon oktatóit és nem oktató dolgozóit, volt és jelenlegi hallgatóit, akik valamilyen formában hozzájárultak az életút-kutató munkámhoz.

„*Ennek kb. ez a lényege. Stimm?*”[32]

[32] Uo. 14.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 458 2025. 10. 09. 20:02

PATKÓ GYULA

Írta: Hegedűs György, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

„Egy nemzet körülbelül olyan nagy, mint az egyetemei. Ők a nemzet központi idegrendszerének az idegdúcai, ahonnan azok az idegek jönnek, amelyek a nemzet szellemi, ipari és politikai életét serkentik.
Az egyetemek vezető szerepe nélkül a nemzeti lét talán a lendülete révén még egy darabig folytatódna, de fokozatosan lelassulna, és a nemzet alulmaradna a rivális nemzetek versenyében."

(Cyrus Colton MacDuffe, az Amerikai Matematikai Szövetség elnöke)

„A legmagasabb szintű oktatási intézménynek az nevezhető, amelyben a tudósok az általuk megismert és felfedezett tudományos eredményeket átadják a következő nemzedéknek."

(A hagyomány szerint Ptolemaiosz Szótér egyiptomi fáraó mondta Alexandriában a Muszeion megnyitóján)

Patkó Gyula okleveles gépészmérnök, egyetemi tanár, a Miskolci Egyetem volt rektora, professor emeritusa, Miskolc város díszpolgára.

Patkó Gyula műszaki területek iránti érdeklődése már ifjúkorában megmutatkozott, kezdetben kovácsmesterségről álmodott, de tanulmányait gépipari technikumban folytatta. Az Őrség észak-nyugati pereméről Miskolcra kerülve kezdte meg gépészmérnöki tanulmányait a Miskolci Egyetemen. Kutatói pályáját a Miskolci Egyetem Mechanika Tanszékén kezdte Sályi István professzor mellett, aki rendkívül nagy hatással volt rá. Kutatási területe elsősorban a szerszámgépekkel összefüggő lineáris és nemlineáris rezgések vizsgálata közelítő módszerekkel, valamint a szerszámgépek dinamikája.

A kutatás és az oktatás mellett fontosnak tartotta az egyetemi vezetői feladatokban történő szerepvállalást is. A Miskolci Egyetem rektoraként meghatározó szerepet töltött be a Miskolci Egyetem és Miskolc város életében.

1. Életrajzi elemek, állomások, összefoglalás

Patkó Gyula Molnaszecsődön született 1946-ban. Kitűnő minősítésű gépésztechnikusi oklevelét a győri Jedlik Ányos Gépipari Technikumban szerezte 1964-ben, kitüntetéses gépészmérnöki oklevelét a Nehézipari Műszaki Egyetem Gépészmérnöki Kara Szerszámgépészeti Szak Alkalmazott Mechanikai Ágazatán szerezte 1969-ben. A kandidátusi oklevelét 1985-ben kapta meg. 1997–2000 között Széchenyi Professzori Ösztöndíjas volt. 1998-ban habilitációs oklevelet szerzett. 1999-ben egyetemi tanári kinevezés kapott.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 459 2025. 10. 09. 20:02

Szakmai életút: gyakornok (1969) – Nehézipari Műszaki Egyetem Mechanikai Tanszék; tudományos segédmunkatárs (1969–1972), ösztöndíjas aspiráns (1972–1975), tudományos munkatárs, majd tudományos főmunkatárs (1975–1989) – MTA Nehézipari Műszaki Egyetem Mechanikai Tanszéki Kutatócsoport; egyetemi docens (1989–1995) – Nehézipari Műszaki Egyetem Mechanikai Tanszék; dékánhelyettes (1989–1995) – Nehézipari Műszaki Egyetem Gépészmérnöki Kar; tudományos és nemzetközi ügyek rektorhelyettese (1994–1997) – Miskolci Egyetem; tanszékvezető egyetemi docens (1995 – 1999), majd tanszékvezető egyetemi tanár (1999–2010) – Miskolci Egyetem Szerszámgépek Tanszéke; tudományos ügyekért felelős rektorhelyettes (1997–2004), majd általános rektorhelyettes (2004–2006), utána rektor (2006–2013) – Miskolci Egyetem. 2016 óta professor emeritus az egyetem Szerszámgépészeti és Mechatronikai Intézetének Szerszámgépek Tanszékén. 1969 óta folyamatosan részt vesz az egyetemi oktató- és kutatómunkában. Tudományos munkássága a Mechanikai Tanszéken a gépek dinamikája területén elsősorban a lineáris, majd a nemlineáris rezgések elméleti kérdéseihez, a Szerszámgépek Tanszékén főként a dinamikai eredmények gyakorlati alkalmazásához kapcsolódnak. Kezdeményezője és felelőse volt a Robert Bosch Mechatronikai Tanszék létrehozásának. Tanszékvezetőként az ipari kapcsolatok bővítésére és a nemzetközi kapcsolatok fejlesztésére törekedett.

A főbb szakmai tudományos testületek, amelyeket Patkó Gyula tagként támogatott és/vagy amelyekben elnöki tisztséget töltött be:

- a Gépipari Tudományos Egyesület tagja (1969-)
- az MTA Gépszerkezettani Akadémiai Bizottság Mechanizmusok Albizottság titkára, majd elnöke (1981–2022)
- az MTA Műszaki Mechanika Bizottság tagja (1985–1995)
- az MTA Gépszerkezettani Akadémiai Bizottság tagja (1990-)
- az MTA Elméleti és Alkalmazott Mechanikai Bizottság tagja (1995–2003)
- az IFToMM Technical Committee for Nonlinear Oscillations szervezet tagja (1995-)
- az Association of Carpathian Region Universities tagja (1997-)
- a Gépgyártás és a GÉP című lapok szerkesztőbizottságának tagja (1998-, 2000-)
- a Journal of Computational and Applied Mechanics című lap szerkesztőbizottságának tagja (2001-)
- a Miskolci Magyar–Német Baráti Kör elnöke (1999–2006)
- a Sályi István Gépészeti Tudományok Doktori Iskola alapító tagja (2001)
- az MTA Szilárd Testek Mechanikája Bizottság tagja (2002-)
- a Société Européenne pour la Formation des Ingénieurs (SEFI) Igazgatótanácsának tagja (2002–2008)
- az Alkalmazott Kutatás–Fejlesztési Pályázat szakértő zsűrijének tagja (2003)

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 460 2025. 10. 09. 20:02

– a European Journal of Engineering Education című lap szerkesztőbizottságának tagja (2002–2015)
– a Magyar Ösztöndíj Bizottság tagja (2002–2005)
– a Design of Machines and Structures szerkesztőbizottságának tagja (2003-)
– A magyar találmányok külföldi bejelentésének támogatása bírálóbizottságának elnöke (2003–2010)
– az Észak-magyarországi Regionális Innovációs Tanács elnöke (2005–2013)
– a SEFI-IGIP Annual Conference Miskolc szervezőbizottságának elnöke (2007)
– a SEFI Senior Advisory Group of Experts tagja (2012–2013)
– a Magyar Rektori Konferencia Tehetséggondozó Állandó Bizottságának tagja (2006 -).

2. Eredmények, alkotások

Patkó Gyula jelentős alkotói eredményekkel rendelkezik. A Magyar Tudományos Művek Tára adatbázisban 248 bejegyzett műve található. Összes tudományos műveinek száma 227, több könyv szerkesztője, feltalálóként két bejegyzett szabadalom részese, témavezetésével 3 fő szerzett doktori fokozatot.

Pályáját meghatározó alkotásai a mechanika és dinamika területéhez kapcsolódnak, egyikük az *Eljárás alakítóerő csökkentésére munkadarabok, főleg lemezek alakításakor* című szabadalmi okirat.[1] Ebben a találmányban az alakítóerő csökkentésére szolgáló eljárást fejlesztettek ki munkadarabok, főleg lemezek esetében: A kifejlesztett eljárással költséghatékony módon vált lehetővé a gyártási folyamat. A találmányban az alakítóerő csökkentését tűzték ki célul oly módon, hogy az alakítógépszerszám-munkadarabot több szabadságfokú rezgő rendszerként feltételezve, a rendszer saját frekvenciáit az alacsony frekvenciatartományban, célszerűen 10-1000 Hz között határozták meg. A saját frekvenciák közül kiválasztották azokat, amelyek a szerszámok rezgéseinek az alakítás főmozgására merőleges összetevői ellentétes vagy közel ellentétes fázisait eredményezik, és közülük a legkisebb saját frekvencián vagy annak közelében végzik az alakítást. A megoldás előnyösen alkalmazható az alakítóerő függőleges összetevőjének csökkentésére minden olyan sajtolási munkánál, melynél a sajtológép kiegészíthető egy fent említett rezgéskeltővel. Mivel a sajtolóerő főmozgás irányú összetevője több mint 50%-kal is csökkenthető, lehetővé vált adott sajtológépen nagyobb méretű lemezek sajtolása, így a gép kiszolgálására fordított mellékidő is jelentősen csökkent, illetve adott méretű lemezek sajtolására kisebb gép is elegendő.

A következő találmánya a szerszámgépek dinamikájával és a szerszámgépek rezgéseivel összefüggő kutatásaihoz kapcsolódik, ennek részeredménye az *Eljárás*

[1] Bíró Tamás – Kiss Lajos – Mende Mátyás – Patkó Gyula: *Eljárás alakítóerő csökkentésére munkadarabok, főleg lemezek alakításakor.* Lajstromszám: 192887., 1984.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 461 2025. 10. 09. 20:02

sodronyok rezgésvizsgálatára[2]. A találmány eljárás sodronyok rezgésvizsgálatára vonatkozik. Ennél az újszerű megoldásnál a sodronyt képező vezeték egyik végét befalazással rögzítik, a másik végét pedig célszerűen görgőn át vezetve feszítik ki, és az említett vezetéket legalább két alátámasztás környezetében megfogják. A találmány lényege az, hogy a megfogási pontok között a vezetéket a feszítőerővel és egy célszerűen beállított frekvenciával gerjesztik, majd a feszítőerőt megnövelve egy adott értékkel, a gerjesztés frekvenciáját arányosan módosítják és az ilyen esetben fellépő rezgéskép, valamint a csomópontok helyének megváltozásából határozzák meg a kifáradási hatásfeszültséget.

Már diákként is élénken érdeklődött a mérnöki módszerek mélyebb elméleti háttere iránt. A változó együtthatójú közönséges másodrendű differenciálegyenletek zérushelyeiről írt dolgozatáért az Országos Tudományos Diákköri Konferencián akadémiai különdíjban részesült. Elméleti kutatásai kezdetben a lineáris rezgő rendszerek paraméterváltozásainak a sajátfrekvenciákra gyakorolt, az alkalmazásokban fontos hatásaihoz kapcsolódtak, amelyekben németországi professzorokkal is együttműködött. Később gépek és szerkezetek nemlineáris rezgéseivel kezdett el foglalkozni. Kidolgozott egy új linearizálási módszert, amelyet fázisgörbe feletti linearizálásnak nevezett el. Ez a módszer a diákok (és gyakorló mérnökök) számára nehezen érthető és tanítható, más nemlineáris analitikus módszerektől elsősorban abban különbözik, hogy szemléletes geometriai jelentése van. Segítségével más bonyolult analitikus módszerek (pl.: aszimptotikus módszerek, perturbációs módszerek stb.) első közelítésének is szemléletes geometriai jelentés adható. Ez a nemlineáris rezgések bonyolult analitikus módszereinek oktatását és megértését jelentősen megkönnyíti. Tanítványaival a magasabb harmonikusok közelítésére is szemléletes módszert dolgozott ki. Munkatársai a kidolgozott módszert eredményesen alkalmazták a szerszámgépekben fellépő nemlineáris rezgések vizsgálatára. A módszer tananyaggá vált a doktoranduszok számára előadott nemlineáris rezgések témában, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen is. Az eljárást továbbfejlesztette nemlineáris rezgések rugócsillapítás jellegfelületeinek meghatározására, amelyet munkatársaival konkrét szerkezetek esetén alkalmaztak.

Patkó Gyula nemzetközi szinten is jelentős kutatási eredményeket ért el, kutatócsoportokat vezetett. 1996-ban a Miskolci Egyetem Szerszámgépek Tanszéke kutatócsoportja vezetésével részt vett a *Geibel & Hotz GmbH* megbízásából egy síkköszörűgép fejlesztésében. A gép tisztán villamos főhajtással rendelkezett. A fordulatszám-szabályozott aszinkronmotorról a hajtást a koaxiális főorsóra a nagy torziós merevségű rugalmas tengelykapcsoló közvetíti. A főorsó csapágyazása nagy radiális merevségű 15°-os hatásszögű, ferde hatásvonalú, O elrendezésű és közepesen előfeszített FAG golyóscsapágyakkal történt. A mellső csapágyazás a főorsó helyzetét radiálisan és axiálisan is meghatározza, az ún. tandem kialakítás

[2] Barkóczy István – Kiss Lajos – Patkó Gyula: *Eljárás sodronyok rezgésvizsgálatára*. Lajstromszám: 197795., 1986.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 462 2025. 10. 09. 20:02

a nagy terhelések felvételét szolgálja. A hátsó csapágyazás a tengelynek radiális irányú megtámasztást biztosít. A főorsócsapágyak zsírkenésűek. A nagy tömegű köszörűkorongot a mellső csapágyazáshoz a lehető legközelebb helyezték el. A főorsó csapágyazása technológiai céllal az előrenyúló hüvelyben kapott helyet. A tanszék kollektívája a műszaki terveket és a végeselemes módszerrel végzett méretezéseket a Mechanikai Tanszék közreműködésével a kor legmodernebb CAD rendszereivel és tervezésinformatikai eszközeivel végezte el. A konstrukció megfelelő átalakításával jelentős anyagtöbblet nélkül sikerült az oszlop és a főorsóház merevségét a háromszorosára növelni. Az eredmények sikerét jelzi, hogy a német szerszámgépgyár az új fejlesztésű síkköszörűgépet az 1999-es Párizsi Szerszámgép Világkiállításon *(EMO '99)* kiállította[3].

A 2000-es évek második felében a Miskolci Egyetem konzorciumi tagként részt vett egy új típusú, kombinált szuperfiniselési eljárás és az azt megvalósító berendezés kifejlesztésében. Az eljárás azért újszerű, mert a szuperfiniselést és az azt megelőző keményesztergálást ugyanazon alapgépen, egy felfogásban végzi. A nemzetközi konzorciumban, amely az EU6-os program keretében alakult, a német *CEROBEAR* és a *HWG Wälzlager* csapágygyártó, a holland székhelyű *Hembrug* és a román *Diasfin* cégekkel együtt az Aacheni *Fraunhofer Intézet Gépgyártás-technológiai Osztálya* és a *Miskolci Egyetem Szerszámgépek Tanszéke* is helyet kapott. A *CEROBEAR* és a *HWG Wälzlager* cégek acél vagy kerámia alapanyagú csapágytermékei extrém körülmények között – például Forma-1-es gépjárművekbe, űrtechnikai eszközökbe építve – üzemelnek: az ebből fakadó különleges felhasználói igények indokolták a kutatási téma létjogosultságát[4]. Közülük néhány mélyen a szubmikronos felületi érdesség nagyságrendjébe sorolva írja elő ilyen csapágygyűrűk futófelület-minőségét, melynek – sorozatnagyságtól függetlenül – minden egyes darabra teljesülnie kell. Emellett a gyártástechnológia termelékenységének növelése is állandó kihívást jelent a gyártó számára. Az előző követelmények egyidejű megvalósítása és ipari alkalmazhatóságának vizsgálata jelentette a két évet áthidaló keretprogram fő célkitűzését. A konzorcium az új típusú eljárás optimális paramétereit egy kísérleti szuperfiniselő berendezés segítségével kívánta feltárni[5]. A berendezés megtervezése és kivitelezése a Miskolci Egyetem Szerszámgépek Tanszékének feladata volt. A prototípus berendezést úgy kellett megtervezni, hogy adaptálható legyen egy Hembrug 50CNC típusú ultraprecíziós keményeszterga-gépre, valamint széles frekvencia- és amplitúdótartományt tegyen lehetővé a megmunkálási kísérletsorozathoz. A prototípus berendezés

[3] Faragó Károly – Takács György (eds): *50 éves a Miskolci Egyetem Szerszámgépek Tanszéke 1963/1964–2013/2014*, Design of Machines and Structures, 2014.

[4] Szilágyi Attila: *Szuperfiniselő berendezés dinamikai vizsgálata*, doktori értekezés., 2012.

[5] TAF – Turn and Finish – Development of a Combined Hardturning and Superfinishing Technology, *Kick-Off Meeting of TAF*, EU 6th Framework Programme. COOP – CT – 2004 – 508143, Miskolc, 28 January 2005.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 463 2025. 10. 09. 20:02

a gyártását követően az Aacheni Fraunhofer Intézetbe került. A keményesztergáló-berendezést a holland Hembrug, a különböző minőségű szuperfiniselő köveket a bukaresti Diasfin, a kellő mennyiségű próbadarabot pedig a fent említett csapágygyártó cégek biztosították. A részleteiben is aprólékosan megtervezett kísérletsorozat egyéves időtartamot ölelt fel[6]. A kísérletsorozat eredményei igazolták a kombinált szuperfiniselő eljárással, valamint a prototípus berendezéssel szembeni előzetes elvárásokat[7]. A több országon átívelő nemzetközi projektben bizonyossá vált, hogy a Miskolci Egyetem Szerszámgépek Tanszékén tervezett és gyártott berendezés maradéktalanul alkalmas volt a kombinált eljárás legkedvezőbb megmunkálási paramétereinek széles frekvencia- és amplitúdósávon belüli feltárására, továbbá a feltárt paraméterekkel elvégzett kísérletsorozat az elérhető pontosság és gazdaságosság tekintetében jobbnak bizonyult a csak több felfogásban végezhető finiselő eljárásokhoz képest.

Patkó Gyula munkássága nemcsak szakmailag volt kiemelkedő, hanem a jelentős társadalmi szerepvállalásban is. A Miskolci Egyetem vezetőjeként felelőse volt az Ökumenikus Egyetemi Lelkészség megszervezésének, elősegítette az egyetemi ökumenikus templom és a hozzá tartozó közösségi terek megtervezését[8]. A Miskolc-Belvárosi Református Egyházközség presbitereként végzi a közösség iránti szolgálatát.

„Nagyon jó érzéssel tölt el, ha korábbi és jelenlegi diákjaim az egyetemi ökumenikus rendezvényeken és a templomunkban megszólítanak, és beszélgetést kezdeményeznek. Eddigi presbiteri tevékenységem során hitem és meggyőződésem szerint igyekeztem erőmhöz mérten a gyülekezetünket szolgálni.”

Patkó Gyula kiemelkedő színvonalú szakmai munkásságát számos díjjal ismerték el:

- Trefort Ágoston-díj (2013)
- Tiszteletbeli doktori cím: Nyugat-magyarországi Egyetem (2012)
- Rákóczi-lánc (2012)
- a Pozsonyi Műszaki Egyetem plakettje (2012)
- az Országos Tudományos Diákköri Tanács Arany Kitűző kitüntetése (2011)
- a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje (2011)
- Miskolc Város Díszpolgára (2010)
- SEFI Fellowship (2010)
- Tiszteletbeli doktori cím, Ungvári Állami Egyetem (2010)
- Nyugat-magyarországi Egyetemért Emlékérem (2009)
- Tiszteletbeli doktori cím, Harkovi Műszaki Egyetem (2008)

[6] TAF – Turn and Finish – Development of a Combined Hardturning and Superfinishing Technology, *18-Months Meeting of TAF*, EU 6th Framework Programme. COOP – CT – 2004 – 508143., Bucharest, 7. July 2006.

[7] TAF – Turn and Finish – Development of a Combined Hardturning and Superfinishing Technology, *Final Meeting of TAF*, EU 6th Framework Programme. COOP – CT – 2004 – 508143., Aachen, 31 January 2007.

[8] Miskolci Ökomenikus Egyetemi Lelkészség, Egyetemi Lelkészség Története (1949 - 2004), https://lelkeszseg.uni-miskolc.hu/tortenetunk, Letöltés dátuma: 2024. december 1.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 464 2025. 10. 09. 20:02

- Tiszteletbeli nemzetközi mérnök oktatói cím, ING-PAED IGIP honoris causa (2007)
- Tiszteletbeli doktori cím, Nagybányai Egyetem (2006)
- GTE Műszaki Irodalmi Díj (2005)
- Kassai Egyetem bronzérme (2002)
- MTA Miskolci Területi Bizottsága Kitüntető Tudományos Díja (2001)
- Szentgyörgyi Albert-díj (2001)
- ME Gépészmérnöki Kar, Kari Emlékérem (2000)
- ME Gépészmérnöki Kar, Kari Jubileumi Aranyérem (1999)
- a Gazdasági Minisztérium Elismerő oklevele (1999)
- Miskolci Egyetem: Signum Aureum Universitas (1997)
- Harkovi Műszaki Egyetem: Szemko Emlékérem (1996)
- a Miskolci Egyetemisták Szövetsége által adományozott Kiváló Nevelő Diploma (1992 és 2023)
- az MTA Támogatott Kutatóhelyek Díja (1989)
- Művelődési Miniszter Dicsérő oklevél (1988).

3. Összefoglalás

E rövid bemutatás is bizonyítja, hogy Patkó Gyula a magyar műszaki tudományok és felsőoktatás kiemelkedő alakja, akinek munkássága maradandó nyomot hagyott a Miskolci Egyetem és Miskolc város történetében. Az Őrség pereméről indulva, kitartó szorgalommal és tudományos elkötelezettséggel építette fel példamutató karrierjét. Munkássága a gépészeti mechanika és dinamika területén nemzetközi szinten is jelentős eredményeket hozott, különös tekintettel a szerszámgépek rezgéseinek vizsgálatára és az ipari alkalmazások terén végzett innovatív kutatásaira.

Nevéhez fűződik a nemlineáris rezgéseknél alkalmazott fázisgörbe feletti linearizálás módszere. A kutatásaiban elért elméleti eredményeket célszerűen alkalmazta a gyakorlati problémák megoldásakor, melyeket igazolnak szabadalmi alkotásai, valamint a nemzetközi szinten is kiemelkedő kutatási pályázati eredményei.

Vezetőként képes volt a különböző tudományterületekről érkezett kollégákkal megtalálni a közös hangot, ezzel is elősegítve a csapatmunkát. A munkatársaival való emberi kapcsolataiban is a kiegyensúlyozottság, a baráti viszony kialakítása jellemzi, ugyanez a tulajdonsága a diákokkal szemben is megszokott, ami hallgatóként az első találkozáskor nem mindennapi élmény. Hogy mennyire szereti a hivatását, az is bizonyítja, hogy a Miskolci Egyetem professor emeritusaként, még napjainkban is aktív tárgyjegyzője, előadója, valamint a vizsgaidőszakban vizsgáztatója az évtizedek óta oktatott tantárgyainak.

Életműve nem csupán a tudományos világ számára jelent értéket, hanem példát mutat az elhivatottságra és a közösségi szolgálatra mindannyiunknak.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 465 2025. 10. 09. 20:02

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 466 2025. 10. 09. 20:02

PETERCSÁK TIVADAR

Írta: Petercsák Tivadar, professor emeritus, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

1. Életpálya

1947. március 29-én születtem Filkeházán. 1965-ben érettségiztem a sátoraljaújhelyi Kossuth Lajos Gimnáziumban. Tanulmányaimat a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen folytattam 1966–1971 között. Szakképzettségem: történelem szakos középiskolai tanár, etnográfus, népművelési előadó. Feleségem Énekes Márta, fiam Balázs, mindketten középiskolai tanárok.

A sárospataki Rákóczi Múzeumban néprajzos muzeológus voltam 1972–1975 között, majd a szerencsi Zempléni Múzeum igazgatójaként dolgoztam 1981-ig. 1981-től 1989-ig az egri Dobó István Vármúzeum osztályvezetője, tudományos titkára és igazgatóhelyettese voltam. 1989-ben lettem a Heves Megyei Múzeumi Szervezet igazgatója, amely tisztséget 2008-ig töltöttem be. Muzeológusként jelentősen gyarapítottam a sárospataki, szerencsi és egri múzeum gyűjteményeit, berendeztem a komlóskai tájházat, és mintegy húsz kiállítást szerveztem. Vezetésem alatt fejeződött be az egri vár Dobó-bástyájának a rekonstrukciója, ahol kiállító- és konferenciatermekkel gyarapodott a múzeum. Új műtárgybázist hoztunk létre Egerben, és korszerűsítettük a központi restaurátorműhelyt. Sikeresen végeztük a megyében a nagyberuházásokhoz kapcsolódó megelőző régészeti feltárásokat. Folytatódott a 16–17. századi végvárrendszerrel foglalkozó konferenciasorozat, és koordináltuk a hazai Gárdonyi-kutatásokat. A rendszerváltozás után vált lehetővé, hogy a térség turisztikai vonzerejét növelő beruházások, vállalkozások és programok felé nyissunk, gyarapítsuk a vár látványelemeit. Az Éremverde, az Ispotály-pince, az Egri csillagok panoptikuma, a Végvári vigasságok történelmi fesztivál, a diákok nyári vártábora, a történelmi őrségváltás, az ágyúmásolatok és az időutazás a kazamatákban mind-mind a történelmi környezet adottságainak hasznosítását és a vár „élővé tételét" jelentették. Vezetésem alatt folytatódott a múzeum állandó kiállításainak a megújítása, és a szélesedő nemzetközi kapcsolatok eredményeként többek között görög és etruszk vázákból, Rubens-grafikákból, a párizsi divatról és az Andrássyak főúri terítékeiből szerveztünk kiállítást francia, német és szlovák múzeumok anyagából. Viszonzásként tárlatokat rendeztünk Franciaországtól kezdve az Egyesült Államokig bezárólag, bemutatva Eger és a magyar népművészet kincseit, és számos külföldi kiállításra kölcsönöztünk műtárgyakat.

1989-től óraadóként néprajzot oktattam az Eszterházy Károly Főiskolán. 2009-től főállású egyetemi docens, valamint a Történeti Segédtudományok Tanszék vezetője voltam. 2010-ben kaptam egyetemi tanári kinevezést, részt vettem

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 467 2025. 10. 09. 20:02

a Kulturális Örökség MA szak elindításában és 2014-es nyugdíjba vonulásomig a Történettudományi Intézet oktatója voltam. Negyed évszázadon át tartottam A néprajz alapjai címmel előadásokat a történelem szakos főiskolai hallgatóknak, az egyetemi szintű képzésben speciálkollégiumaim voltak. A történelem szakosok rendszeresen választottak szakdolgozati témát néprajzból. A történelem diszciplináris képzésben a paraszti életmód és társadalom témakörben oktattam. Szakfelelősként részt vettem a 2009-ben akkreditált Kulturális örökség mesterszak kidolgozásában, a múzeumi és örökségi gyűjteményszervező szakirányon múzeumi tapasztalataim alapján több tantárgyam volt. Vendégtanárként a kolozsvári és debreceni egyetemen tartottam órákat a tradicionális gazdasági közösségekről. 2009-ben a lefolytatott eljárás alapján a Debreceni Egyetemen megkaptam a dr. habil. címet. Opponensként és bizottsági tagként számos MTA doktora- és PhD-eljárásban közreműködtem Budapesten, Debrecenben és Egerben.

Múzeumigazgatói, tudományos kutatói és oktatói tevékenységem során széles körű hazai és nemzetközi kapcsolatokat sikerült kialakítani és fenntartani. Az országos és megyei múzeumokkal, levéltárakkal, egyetemekkel (ELTE, Debreceni Egyetem, Miskolci Egyetem, MTA Néprajzi és Történettudományi Intézete) létrejött kutatási, oktatói és kiállításcsere-programok jelzik az együttműködést. 35 hazai és külföldi tudományos–szakmai konferencián tartottam előadást, húsz néprajzi és történeti témájú kiállítást rendeztem, zömmel külföldön (Szlovákia, Csehország, Németország, Törökország, Franciaország, Finnország, Szovjetunió, USA). Tanulmányútra 19 alkalommal volt lehetőségem, amikor főként külföldi múzeumi néprajzi gyűjteményeket, kiállításokat, a kulturális örökség épített és tárgyi emlékeit tanulmányozhattam, de konkrét kutatási témáimhoz is gyűjthettem adatokat.

Több szakmai és társadalmi szervezet munkájában vettem részt. 1984–1987 között a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Heves Megyei Szervezetének Néprajzi Szakosztályát vezettem és a Népművészeti Egyesület Heves megyei elnöke voltam. Több cikluson keresztül tagja voltam a Magyar Néprajzi Társaság választmányának, a Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület választmányának, a Megyei Múzeumok Szövetsége elnökségének. 2017–2021 között elnöke voltam az MTA Néprajzi Bizottságának, ma is vezetem az MTA Miskolci Területi Bizottsága Néprajzi és Kulturális Antropológiai Munkabizottságát, és 1989-től 2011-ig elnöke voltam az Eger Vára Barátainak Köre Egyesületnek.

2. Tudományos kutatási eredmények

Az érettségi utáni pályámat alapvetően két tényező határozta meg: az egyik, hogy gyermekkoromat egy kis hegyközi faluban töltve belenevelődtem a népi életmódba, megtapasztaltam a tradicionális kultúra minden területét. A másik, hogy a középiskolában sikerült leküzdeni az osztatlan általános iskolai oktatási forma hátrányait, és az újhelyi gimnázium néprajzi szakköre inspirálta, hogy élethivatásul választottam a néprajzi kutatást és a múzeumi munkát.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 468 2025. 10. 09. 20:02

A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem néprajzi és gazdaságtörténeti iskolájának hatására tudományos érdeklődésem már az egyetemen elsősorban a népi gazdálkodás felé fordult. Sárospatakon és Szerencsen főként az Abaúj–Zempléni-hegyvidék és a Hegyköz anyagi kultúráját kutattam. Részletesen feldolgoztam egy hegyközi falu középhegységi állattartásának változását és jelentőségét a paraszti gazdaságok rendszerében, s önálló kötetben publikáltam a Hegyköz mint néprajzi tájegység jellemzőit[1]. A középkori eredetű falvak lakossága a 18. században vált soknemzetiségűvé, amikor a magyarok közé nagy számban érkeztek szlovák és kárpátukrán betelepülők. Ez a kistáj összekötő kapocs az Északi- és Keleti-Kárpátok kultúrája között. A természeti adottságokhoz alkalmazkodó foglalkozási viszonyok mellett az archaikus népi építészet, lakáskultúra, a családi élet és a jeles napok szokásai is tükrözik ezeket az etnikai változásokat. Történeti–néprajzi kutatások alapján önálló kötetben mutattam be a középhegységi állattartás agrártörténeti, gazdaságnéprajzi sajátosságait.[2] A szarvasmarha-tenyésztés hegyközi gyakorlata igazolja, hogy a vidék népe számára legfontosabb háziállat igaerejénél fogva nélkülözhetetlen volt a hegyvidéki földművelésben, tejének pedig a családok táplálkozásában volt meghatározó szerepe. A tenyésztéshez kapcsolódó szókincs jól tükrözi a táj nemzetiségi képét. A szülőföld inspirációja és a személyes élmények hatására dolgoztam fel az addig alig ismert sátoraljaújhelyi bútorkészítő-központ festett asztalosmunkáit, valamint egy vegyes etnikumú hegyközi falu népszokásainak és hiedelemvilágának változását[3]. Elkészítettem szülőfalum néprajzi–történeti monográfiáját[4].

Gunda Béla professzor javaslatára már egyetemistaként vizsgáltam, és több tanulmányban publikáltam a szlovák vándoriparosok (ablakosok és drótosok) tevékenységét. A történeti Magyarország északi megyéiben élő szlovákok a helyi megélhetési lehetőségek hiányában lettek a világ vándorai, helyben végezve el az egyszerű szolgáltatásokat. A 18. században a Hegyközbe került iparosok még a 20. század második felében is megjelentek Magyarország északkeleti falvaiban. A témakör specialistájaként később feldolgoztam a vándoriparosok interetnikus vonatkozásait, mentalitását és a sajátos foglalkozású zsáneralakok megjelenését a néphagyományban, az irodalomban és a színjátszásban.[5] Egri múzeumigazgatóként tudtam megvalósítani, hogy bemutassuk a zsolnai Vágmente Múzeum Drótosok című kiállítását.

[1] Petercsák Tivadar: *Hegyköz*. Herman Ottó Múzeum: Miskolc, 1978.

[2] Petercsák Tivadar: *Népi szarvasmarhatartás a zempléni Hegyközben*. Herman Ottó Múzeum: Miskolc, 1984.

[3] Petercsák Tivadar: *Népszokások Filkeházán*. Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Intézete: Debrecen, 1985.

[4] Petercsák Tivadar: *Filkeháza évszázadai és hagyományai*. Filkeháza Község Önkormányzata: 2001.

[5] Petercsák Tivadar: Szlovák vándoriparosok a magyar falvakban és városokban. In: *A modern szlovák nacionalizmus évszázada 1780–1918* (szerk.: Szarka László), Akadémiai Kiadó, Budapest, 2011. 91–114.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 469 2025. 10. 09. 20:02

Meghatározó kutatási területem a paraszti erdőhasználat és az erdő gazdaságtörténeti vonatkozásai. Főként az Északi-középhegység régiójában vizsgáltam az erdő szerepét és jelentőségét a paraszti gazdaságok rendszerében, az agrárnépesség életében, valamint az erdei iparok tradicionális ágazatait és az erdő termékeivel történő – nagytájakat összekötő – népi kereskedelem évszázados formáit. Levéltári és néprajzi kutatási eredményeim összegzéseként készítettem el disszertációmat,[6] és megvédése után 1992-ben lettem a néprajztudomány kandidátusa. Ez alapján a Kossuth Lajos Tudományegyetem 1996-ban megadta számomra a doktori (PhD) tudományos fokozatot. Az Északi-középhegység területére jellemző népi állattartásról és erdőhasználatról a különböző folyóiratokban publikált dolgozataim önálló kötetben is megjelentek.[7] A népi erdőgazdálkodás kutatását kiterjesztettem a Kárpát-medencére, s e témáról több tanulmányt közöltem magyar, angol, német és szlovák nyelven konferenciakötetekben, a néprajztudomány vezető folyóirataiban (Ethnographia, Acta Ethnographica Hungarica) és regionális kötetekben. A magyar néprajzi szintézis (Magyar Néprajz) II. kötetében jelent meg a Kárpát-medence népi erdőhasználatát feldolgozó fejezetem.[8]

A magyar népi állattartás és erdőgazdálkodás vizsgálata fordította figyelmemet a tradicionális gazdasági közösségek felé. A szántóföldek családonként elkülönült használata, illetve birtoklása mellett mind a feudalizmusban, mind a polgári korszakban jellemző volt a széttagolt formában nehezen kezelhető erdők és legelők közösségi használata. Ezt szabályozták a településenként, valamint azon belül a társadalmi rétegenként működő erdőbirtokosságok és legeltetési társulatok, összefoglalóan közbirtokosságok. Az osztatlan közös tulajdonból való részesedés – legeltetés, faizás – a családok vagyoni helyzetét, földbirtokuk nagyságát tükröző használati jogok révén történt. Szabályozásuk a gazdasági közösségek feladata volt, amelynek során belső autonómia és közösségi kontroll érvényesült. Tudományos munkásságom kiemelkedő fejezete a nemesi és paraszti közbirtokosságok 18–20. századi történetének és mindennapi gyakorlatának feltárása. Ennek eredményeit számos tanulmányban és könyvben publikáltam, illetve szakmai konferenciákon ismertettem. Kutattam a központi, állami irányítás és a népi gyakorlat, valamint a tradíció és modernizáció kérdéseit a Kárpát-medence agrárközösségeiben. Akadémiai doktori értekezésemben[9] az agrárközösség mint társadalomszerveződési forma Kárpát-medencei és nemzetközi kitekintésű vizsgálatával mutattam be

[6] Petercsák Tivadar: *Az erdő az Északi-középhegység paraszti gazdálkodásában (XVIII–XIX. század)*. Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszéke, Debrecen, 1992.

[7] Petercsák Tivadar: *Néprajzi tanulmányok az Északi-középhegység vidékéről*. Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszéke, Debrecen, 1998.

[8] Petercsák Tivadar: Erdőgazdálkodás. *Magyar Néprajz II. Gazdálkodás* (főszerk.: Paládi-Kovács Attila), Akadémiai Kiadó, Budapest, 2001. 208–239.

[9] Petercsák Tivadar: *A közbirtokosság. Erdő- és legelőközösségek Észak-Magyarországon*. Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszéke, Debrecen, 2008.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 470 2025. 10. 09. 20:02

a magyar paraszti társadalom demokratikus hagyományaiban gyökerező autonóm gazdasági közösségek történetét és regionális formáit. A téma kutatásának aktualitása, hogy a 20. század utolsó évtizedeiben újjászerveződtek olyan lokális agrárközösségek, amelyek számára a történelmi tapasztalatok példát adhatnak a jelenkori mezőgazdaság szervezeti kereteinek megújításához. A sikeres védés után megkaptam az MTA doktora tudományos fokozatot. 2010-ben a tradicionális agrárközösségek és mezőgazdasági szövetkezetek 19–20. századi formáiról konferenciát szerveztem az Eszterházy Károly Főiskolán néprajzkutatók és agrártörténészek közreműködésével.[10]

A magyarországi városok némi önállósággal rendelkező részei voltak a tizedek, utcák, járások és fertályok, amelyek élén a választott tizedesek, utcakapitányok, fertálymesterek álltak. Egri polgárként a 21. század elejétől kezdtem a magyarországi és ezen belül különös hangsúllyal a hevesi megyeszékhely népi önkormányzati tisztségeinek a kutatását. A fertálymesterség hagyományainak és ma is meglévő formáinak a feltárása alapján készült el a könyvem.[11] Ebből megismerhető a tisztség országos elterjedtsége, majd levéltári és egyéb források (fertálymesteri naplók, múzeumi tárgyak, sajtótermékek) felhasználásával a 18. század elejétől mutatom be az egri fertálymesterség korszakait, funkcióváltozásait, szervezeti kereteit, jelképeit és társadalmi kapcsolatrendszerének változatos formáit. A fertálymesterek városrészükben hivatali jogkörrel rendelkeztek, ők tájékoztatták a lakosságot a helyi rendeletekről, beszedték az adókat, szervezték a közmunkákat, vigyáztak a rendre és a tűzvédelemre. A 19. század közepén a polgári közigazgatás megszüntette a népi önkormányzati tisztségeket, de Egerben megélte a 20. századot, és az 1995–1996-ban újraélesztett intézmény civil szervezetként őrzi a hagyományokat, és ma már az egri identitás része. Az alapos forrásfeltárást segítette, hogy 2012-ben engem is fertálymesterré választottak az egyik városnegyedben, és itteni tapasztalataim alapján jelent meg újabb könyvem.[12] Javaslatomra került fel 2014-ben az egri fertálymesterség élő hagyománya szokáselem a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére, mert napjainkban Magyarországon egyedül őrzi egy többévszázados hagyomány nemzedékről nemzedékre öröklődésének gyakorlatát. A nemzeti jegyzék nyújtotta nyilvánosság segítheti a fertálymesteri hagyományok széles körű megismertetését, ösztönözheti más települések hasonló jellegű társadalmi tradícióinak feleleventését és ápolását. Ezt a célt szolgálta a 2015. október 15-én Egerben rendezett tudományos konferencia is.[13]

[10] Petercsák Tivadar (szerk.): *Tradicionális agrárközösségek, mezőgazdasági szövetkezetek a Kárpát-medencében. 19–21. század*. Eszterházy Károly Főiskola, Eger, 2011.

[11] Petercsák Tivadar: *A fertálymesterség. Egy hagyományőrző tisztség Egerben*. Kossuth Kiadó – Eszterházy Károly Főiskola, Budapest–Eger, 2014.

[12] Petercsák Tivadar: *Az egri Cifra-Sánc városrész és fertálymesterei*. Líceum Kiadó, Eger, 2021.

[13] Anyaga megjelent: Petercsák Tivadar – Veres Gábor – Verók Attila: *Tizedesek, utcakapitányok, fertálymesterek a Kárpát-medencében*. Líceum Kiadó, Eger, 2015.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 471 2025. 10. 09. 20:02

Több regionális kutatási projektben vettem részt. A miskolci Herman Ottó Múzeum szervezésében zajlott Zempléni-hegység- és Répáshuta-kutatásban, valamint a Dobó István Vármúzeum irányításával folytatott palóckutatás során a népi erdőhasználatot, a paraszti erdőgazdálkodást dolgoztam fel. Szakmai vezetésemmel történt Heves város többéves történeti–néprajzi vizsgálata, amelynek eredménye a szerkesztésemben megjelent Tanulmányok Hevesről című kötet. Projektvezetője voltam a Tradíció és továbbélés című tudományos kutatásnak, amelynek keretében 2002–2005 között a nemzeti kutatási fejlesztési programok támogatásával vizsgáltuk a tárgyalkotó népművészet hagyományait és mai továbbélését. A kutatás eredményeit kiállítások, digitális adatbázisok, konferencia és a Heves megye népművészete kötet reprezentálják.[14] Az utóbbiban három fejezet szerzője voltam, melyekben összefoglaltam a megye táji, gazdasági és társadalmi viszonyait, amelyek megalapozták a tradicionális népművészet jellemzőit, a tárgyak alkotóinak a tevékenységét. Szakmai vezetője voltam az egri külvárosok agrárnépessége életmódját feltáró kutatásnak és egyik szerkesztője az eredményeket közreadó kötetnek, amelyben a kisparaszti szőlőtermesztés és borkultúra hagyományait vizsgáltam.[15]

Szerkesztőbizottsági elnökként 2010–2013 között megszerveztem az Eszterházy 250 című kutatási projektet, és megszerkesztettem a 2013-ban megjelent könyvet.[16] Ez elsőként adott teljes körű áttekintést az egri püspökök oktatást pártoló tevékenységéről, a városképet meghatározó Líceum építéstörténetéről, művészettörténeti értékeiről, valamint az ott folytatott különböző képzési formákról. Méltó összegzése annak a történelmi folyamatnak, amelynek során az universitasnak épült Líceum napjainkban az Eszterházy Károly Katolikus Egyetemnek ad otthont.

A kulturális örökség MA-szakon folytatott Borkultúra szakirányához kapcsolódva készítettem el A szőlő és a bor a néphagyományban című tananyagot, amely digitális könyv formájában jelent meg 2012-ben. 2015-ben az Eszterházy Károly Főiskola sárospataki karán a Tokaji borvidék kultúrtáj és a Folklórhagyományok nevű tantárgyakat dolgoztam ki. Ennek keretében intenzív kutatásokat végeztem a történelmi borvidéken a 21. században megjelent Szent Orbán-kultuszról. Tanulmányokban és konferencia-előadásokon mutattam be, hogy a Magyarország más tájain szőlővédőként tisztelt Szent Orbán kultusza olyan területen, mint Tokaj-Hegyalja is kialakult, ahol a szőlőtermesztők évszázadokon át Simon–Júdát tisztelték védőszentként. Az Orbán-kultusz alapja a Monokon 1771-től őrzött ereklye. Civil szervezetek, magánszemélyek és önkormányzatok összefogásával e

[14] Petercsák Tivadar – Veres Gábor (szerk.): *Heves megye népművészete*. Heves Megyei Múzeumi Szervezet, Eger, 2005.

[15] Guszmanné Nagy Ágnes – Miskolczi László – Petercsák Tivadar: *Az egri hóstyák*. Eger Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala, Eger, 2007.

[16] Petercsák Tivadar (szerk.): *Az egri Domus Universitatis és Líceum. Oktatás, tudomány, művészet 1763*-2013. Líceum Kiadó, Eger, 3013.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 472 2025. 10. 09. 20:02

köré épült fel 2013-ban a teljes ereklyével, majd egy csontdarabjával a zarándokút, amely egyre több települést érint. Ezzel párhuzamosan jelent meg szőlőbirtokokon, településeken a szentet ábrázoló dombormű és ikon.[17]

Muzeológusi és múzeumigazgatói feladataimból adódódóan a gyűjtemények és várak kérdéskörével is foglalkoztam.[18] A szerencsi Zempléni Múzeum napjainkban milliós nagyságrendű képeslevelezőlap-kollekciója inspirálta, hogy az eredetileg kommunikációs műfaj kultúrtörténeti vonatkozásait kutassam. Számos tanulmány után írtam meg Magyarországon elsőként a képes levelezőlap történetét.[19] 1870-ben jelent meg a rövid közlendők és üdvözletek kifejezésének praktikus formája, a képeslap. Hamar népszerűvé vált, hiszen képi ábrázolása szavak nélkül is üzenetet hordoz, bemutatja, hogy feladója hol tartózkodik, tükrözheti érzéseit és élményeit, alkalomhoz kapcsolódó jókívánságait. A 19–20. század fordulójától szélesedett a tematika: a városokat, üdülőhelyeket bemutató lapok mellett üdvözleteket küldtek közösségi és családi ünnepekre, fontos hírközlő és reklámszerephez jutott, továbbá felhasználta a kultuszteremtő politika és az állami propaganda is. A magánéletben sokszor alkalom sem kellett, az illusztráció lett a fontos, ami miatt az emberek postára adták, és örömmel vették, ha ők is kaptak ilyet. 2020-ban egy újabb, reprezentatív kötetem jelent meg, amely tartalma és kivitelezése miatt elnyerte a könyvtárosok Fitz József-díját.[20] Újszerű, hogy korszakok szerint tárgyalja a képes levelezőlap fejlődését, majd a fontosabb ábrázolt témák számbavételével mutatja be a műfaj sokszínűségét. A lapokon nyomon követhetők a települések arculatának változásai éppúgy, mint a szokások, a társas érintkezési formák átalakulása. Az egykori tömegtermék mára letűnt korszakok dokumentuma, magán- és közgyűjtemények becses anyaga, a hely- és életmódtörténeti kutatások fontos forrása lett.

Vezetésem alatt élénkült meg a magyar nemzettudatban a hazafiság és a hősies ellenállás szimbólumának tekintett egri vár kultuszának erősítése. A várvédelem 450. évfordulóján, 2002-ben szervezett ünnepségek, Dobó István síremlékének rekonstrukciója, kiállítás és konferencia után írt tanulmányaimat követően 2022-ben jelent meg a várkultuszt széles körben és történeti fejlődésében bemutató könyvem.[21] Ebben méltán került kiemelésre egy mondat Kossuth Lajos 1849-ben Egerben elmondott beszédéből: „Itt nem hirdetni, itt csak tanulni lehet a hazafiságot." Ezzel utalt az 1552 őszén Egerben lezajlott hősies várvédelemre, amikor

[17] Petercsák Tivadar: Egy új szőlővédő szent kultusza Tokaj-Hegyalján. Szent Orbán tisztelete a 21. században. *Ethnographia* 129. évf. 2018/2. 183–197.

[18] Petercsák Tivadar: *Várak és múzeumok*. Heves Megyei Múzeumi Szervezet, Eger, 2010.

[19] Petercsák Tivadar: *A képes levelezőlap története*. Herman Ottó Múzeum és Dobó István Vármúzeum, Miskolc, 1994.

[20] Petercsák Tivadar: *A magyar képeslap története. Látóképek, csókküldemények, ünnepi üdvözletek*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2020.

[21] Petercsák Tivadar: *Az egri vár kultusza*. Líceum Kiadó, Eger, 2022

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 473 2025. 10. 09. 20:02

a magyarok Dobó István vezetésével egy fél évszázadra megállították a többszörös túlerőben lévő török csapatokat. Ez a győzelem a magyar történelem kiemelkedő eseménye. Az egriek dicsőségét Gárdonyi Géza népszerű regénye, az Egri csillagok tette világszerte ismertté, amelyet a magyarok 2005-ben Nagy könyvnek választottak. Az elmúlt évszázadban 23 nyelven, négymillió példányban jelent meg, és meghatározó szerepe volt abban, hogy az utóbbi hat évtizedben huszonötmillió látogató kereste fel a történelmi erődítményt, a győzelem helyszínét. A vár nemzeti emlékhely, Eger meghatározó idegenforgalmi vonzereje. Könyvem az egri vár kultuszának kialakulását és az egyes korszakokra jellemző megjelenési formáit mutatja be a történelem iránt érdeklődők számára. A kultuszhoz hozzájárultak az 1552 utáni évszázadok történészeinek, költőinek, íróinak, festő- és szobrászművészeinek, zeneszerzőinek az alkotásai. Közös ihlető forrásuk a várvédők – köztük az egri nők – hősiessége és Dobó István várkapitány személyisége. Az egykori püspöki központ a 19. századtól búcsújáró hely és szakrális események helyszíne, a 20. század közepétől az itt működő vármúzeum pedig a kultusz szervezője és erősítője. A folyamatban lévő rekonstrukciós munkák segítik a vár 16. századi állapotának megjelenítését.

Szakmai és tudományos munkásságom alapján 1978-ban Szocialista Kultúráért kitüntetésben, 1985-ben a Gunda Béla által alapított díjban, 1997-ben a művelődési és közoktatási miniszter által adományozott Móra Ferenc-díjban részesültem. Eger város „Pro Cultura Agriae" díját 1999-ben, Heves megye közgyűlése „Heves megyéért" kitüntetését 2000-ben kaptam meg. Szülőfalum 2001-ben a Filkeháza Községért Emlékérem elismerésben részesített. 2007-ben a Magyar Néprajzi Társaság a Györffy István Emlékérmet adományozta számomra, és ebben az évben kaptam meg a Heves megyei Príma díjat. 2008-ban a Herman Ottó Múzeum nekem ítélte a Szabadfalvi József-díjat. 2009-ben a Dobó István Vármúzeum Dobó István Emlékérmet adományozott számomra, ugyanekkor a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje, 2010-ben pedig a Lengyel Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetésben részesültem. 2022-ben megkaptam az MTA MAB Emlékérmet.

3. Összegzés

Életemben és szakmai pályám alakulásában meghatározó szerepe volt a váraknak és a bennük működő múzeumoknak. Sárospatak, Szerencs és Eger a magyar történelem fontos korszakainak emlékeit őrzi. Muzeológusként jelentős műtárgyállománnyal gyarapítottam a gyűjteményeket, intézményvezetőként törekedtem az állandó kiállítások megújítására, széles tematikájú időszaki tárlatok rendezésére, amelyet a nemzetközi kapcsolatok nagyban segítettek. Egerben a rendszerváltozás után, a vár adottságait figyelembe véve, jelentősen bővítettük a turisztikai kínálatot erősítő programokat, látványelemeket.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 474 2025. 10. 09. 20:02

Kutatói tevékenységem során a múzeumi gyűjtemények tárgyaira, dokumentumaira és képi ábrázolásaira tudományos forrásként tekintettem, és felhasználva őket születtek a tárgyalkotó népművészettel foglalkozó tanulmányaim Sikerült ráirányítani a figyelmet a képes levelezőlapok művelődéstörténeti jelentőségére, valamint a számtalan esetben alkalmazható történeti dokumentum jellegére. Az egri várban töltött évtizedek és a hely szelleme, történelmi jelentősége hatására foglaltam össze a várkultusz jellemzőit és történeti korszakait, tártam fel az erődítmény szerepét a magyar nemzettudatban. Néprajzkutatóként, szülőföldemről indulva egyre szélesedő régióban vizsgáltam a hagyományos népi állattartás és erdőhasználat történeti változásait, az erdőre épülő tevékenységi formákat és az eltérő természeti adottságokat kiegyenlítő, nagytájak közötti kereskedelmi kapcsolatokat. Kutatásaim új eredményeket hoztak a népi társadalom tagozódásának feltárásában, különös tekintettel a közbirtokosságokra és a településeken belüli népi önkormányzati tisztségek szerepére. Tudományos munkámat 16 könyv, mintegy 400 tanulmány és közlemény fémjelzi, valamint 70 tudományos kiadványt szerkesztettem.

Fontosnak tartom, hogy az új kutatási eredményeket – a publikálás mellett – a felnövő generációnak is átadjam, ezért 1989-től az egri főiskolán és más egyetemeken tartottam órákat a tradicionális életmód és a kulturális örökség tárgyi és szellemi vonatkozásairól. Ma is aktuálisak Eötvös József gondolatai: „Emlékekből él az ember, s múltból él az emlékezet. Kinek nincs múltja, nem lehet jelene, s jövője sem." Ezért van szükség arra, hogy a hallgatók ismerjék múltjukat, őrizzék és becsüljék meg annak emlékeit, hagyományait, és erre neveljék majdan tanítványaikat, gyermekeiket.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 475 2025. 10. 09. 20:02

PÓCS TAMÁS

Írta: Sass-Gyarmati Andrea, tudományos munkatárs, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Pócs Tamás 1933. augusztus 6-án született Budapesten, a XIV. kerületi Bethesda kórházban, hajnali fél ötkor és felnőttként is korán kelő maradt. Életfelfogásának, tevékenységének megértéséhez érdemes megemlíteni szülei származását, életmódját. Édesapja, Pócs Lajos, református lelkész, apai nagyapja falusi bognármester volt. Nagyanyja 16 gyermeket szült, közülük öten érték meg a felnőttkort. Édesapja géplakatosnak tanult, amikor is az első világháború vége felé, mindössze 17 évesen, önkéntesnek jelentkezett és rövid kiképzés után a Cattarói-öböl Igalo tengerészbázisára került, vízirepülőgép-szerelőként. Visszatérése után magántanulóként, önerőből végezte el a gimnáziumot és beiratkozott a budapesti református teológiára. Lelkésszé szentelése idején Pócs Tamás már hároméves volt.

Édesanyja elszegényedett erdélyi dzsentricsaládból származott, felmenői papok, tanárok, jogászok voltak. 1920-ban, kolozsvári érettségije után, gyalog jött át a zöldhatáron a megcsonkult Magyarországra.

Édesapját 1940-ben nevezték ki Pestszentlőrinc–Szemere-telepre lelkésznek, állását élete végéig betöltötte. Édesanyját hitoktatóként alkalmazták, majd amikor a vallásoktatás megszűnt, a budapesti pedagógiai főiskolán, levelező tagozaton matematika–fizika tanári oklevelet szerzett és nyugdíjazásáig tanított.

Öten voltak testvérek, közülük rajta kívül már csak nyugdíjas néprajzprofesszor húga, Éva él. Tanulmányai a háborús események miatt megszakadtak. 1944-ben a közelgő front elől édesanyjával és testvéreivel a dunántúli Őrségben fekvő Nagyrákosra menekültek, ahonnan 1945 tavaszán egy katonai szekéralakulattal, egyhónapos viszontagságos út után, egy karintiai gazdaságban kötöttek ki, ahol Lajos bátyjával együtt tehénpásztorként dolgozott. Jó alkalom volt arra, hogy a csodálatos természeti környezetet megszeresse. Onnan egy hadifogolytáborból tudtak hazajönni, amikor a Vöröskereszten keresztül értesítést kaptak az édesapjuktól, hogy életben van.

A bombázások és a menekülés miatt elveszített két évet a gimnáziumban magántanulóként kellett pótolnia. Könnyen tanult: mivel az iskolába járás több mint egy órás villamosozással járt, a memoriter feladatokat közben tanulta meg, így maradt ideje a növényekkel való foglalkozásra. Középiskolás korában már nagy növénygyűjteményt hozott létre. Sokat köszönhetett gimnáziumi természetrajztanárának, dr. Nyárády Zoltánnak, aki egyetemi tanársegédi múlttal került oda, valamint az érdeklődését támogató Pénzes Antal és Papp József botanikusoknak, akik szakkönyvekkel támogatták, kirándulni vitték. 14 éves korában már saját, 140x-es nagyítású mikroszkópot készített. Ekkor főleg az algák (moszatok) érde-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 477 2025. 10. 09. 20:02

kelték. 15 éves korában tagja lett a Magyar Növénytani Társaságnak, amely később a Magyar Biológiai Társaság Botanikai Szakosztályává alakult. A társaság tudományos ülésein már középiskolásként megismerkedett vezető botanikusainkkal. Jávorka Sándor, Zólyomi Bálint, Boros Ádám, Szemes Gábor és Újhelyi József felkarolták tevékenységét.

1951-ban érettségizett a Budapesti Református Gimnáziumban jeles eredménnyel, de egyetemi felvételét először elutasították. A botanikus patrónusok, Jávorka Sándor és Zólyomi Bálint közbenjárásának köszönhetően végül felvették az ELTE biológia–kémia szakára, sőt a Magyar Tudományos Akadémia külön ösztöndíjban részesítette, amiért minden, az egyetemi óráktól szabad idejében a Nemzeti Múzeum Növénytárában dolgozott, növényeket határozott meg és részt vett az intézmény kutatásaiban.

Nagy lelkesedéssel kezdte meg a tanulmányait. Másodéves korában a tanárszakról átment az akkor indult szakbiológus-képzésre és a botanikus szakot választotta. A szakbiológus-oktatás a tanárszakok 8 félévéhez képest egy félévvel hosszabb volt. A növényrendszertant Andreánszky Gábor, majd az ő politikai okokból való felfüggesztése után (nem tapsolt ütemesen a gyűléseken Rákosi Mátyás nevének említésekor, és ezért két hallgató feljelentette) ideiglenesen Kárpáti Zoltán, majd véglegesen Soó Rezső professzorok adták elő, az utóbbi a növényökológiát és a társulástant is oktatta. Mindhárman, az állatrendszertant oktató Dudich Endre professzorhoz hasonlóan, nagyszerű szakemberek és előadók voltak. Sajnos voltak olyan tantárgyaik is, amelyeket a marxista–leninista ideológia diktált, például igazi genetika helyett általános biológia néven Liszenko, Oparin és Lepesinszkaja áltudományos tanait kellett volna elsajátítani. Ezen kívül természetesen orosz nyelvet és marxizmus–leninizmust is hallgattak. Az utóbbit az összes hallgatónak az ELTE Gólyavár épületében oktatták, ahol meghatározott helyen kellett ülni, és a mögöttük lévő személyzeti pártmegbízott ellenőrizte a jelenlétet és a megfelelő odafigyelést.

Még hallgató korában megjelentek első tudományos publikációi (Pócs 1954). 1956 februárjában sikeresen államvizsgázott és vágyainak megfelelően a múzeum növénytárában kapott segédmuzeológusi állást. Közben ottani kollégáival, Jakucs Pállal és Fekete Gáborral, a Kertészeti Egyetemről Baráth Zoltánnal és a genetikai intézetből Vida Gáborral, Zólyomi akadémikus irányításával részt vett a Bükk-hegység vegetációtérképezésében és egy önálló kutatócsoportot szervezett hallgatótársaiból a nyugat-dunántúli Őrség egyik gazdag területének botanikai feltárására, amelynek eredményeiből 1958-ban német nyelvű könyv jelent meg (Pócs et al. 1958).

Az 1956-os forradalom csaknem minden fázisában részt vett, a Bem téri tömeggyűléstől a Parlamenthez, majd a rádió Bródy Sándor utcai székházához ment. Ekkor már puskaropogás hallatszott és félreverték a Kálvin téri templom harangját. A rádió épülete előtti tömegben majd megfulladt a könnygázgránátoktól. Majd ami-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 478 2025. 10. 09. 20:02

kor az épületből a tömegbe lőttek, behúzódott az Eötvös utcai sarok mögé, ki-kitekintve a rádió felé. Közben segített a felkelőknek, de fegyvert nem fogott. Egyszer segített megakadályozni, hogy mentőautóval fegyvereket, lőszert juttassanak be az ávósokhoz a rádió épületébe. Reggelig ott volt, amikor már szovjet páncélautók száguldoztak és sorozatokat lőttek a kapualjakba. Akkor gyalog indult haza Budára. A körúton még sikerült egy darabot szereznie az odavonszolt Sztálin-szobor maradványából. Látta az égő tankokat és a járdán fekvő halott tizenéves pesti srácokat, akiknek a fejéhez egy cserép virágot tettek kegyeletből. Még ott volt a „véres csütörtökön" a Kossuth téren is, majd várandós feleségével halottak napján gyertyát vitt a Kerepesi úti temetőbe az utcai harcokban elhunyt ezernyi fiatal sírjához. A november negyedikei orosz megtorló visszatérést már Pesterzsébeten érte meg, ahol a Juta-dombról ágyúkkal próbálták megállítani a vonuló tankokat. Élményeit megosztotta múzeumi kollégáival, és közfelkiáltással őt választották meg a Természettudományi Múzeum képviselőjének a múzeumok forradalmi tanácsába, amiből lett is némi kellemetlensége. Pedig ilyen minőségében csak annyit tett, hogy kézikocsival mentették az oroszok által lebombázott, kiégett Baross utcai múzeumépületből az embertani tár koponyaanyagát a Károlyi palotába.

A növénytárban újra megindult a békés tudományos munka. Pócs Tamás 1959-ben szerezte meg egyetemi doktori fokozatát. Dunántúl flóráját és vegetációját kutatta Károlyi Árpád amatőr kollégájával együtt, és az ország nyugati csücskében, a Vendvidéken újabb vegetációfeltáró munkát vezetett (Pócs 1962). Amint megnyíltak a határok, barátaival, kollégáival gyűjtőutat szervezett az erdélyi Kárpátokba (Pócs et al. 1957, Pócs–Simon 1957, Pócs 1961, 1962, 1968). Motorkerékpáron beutazva Lengyelország fenyveseit a Kárpátoktól a Balti-tengerig, összehasonlító tanulmányokat végzett, és a hazai tűlevelű erdők témából később (Pócs 1966, 1967) megvédte kandidátusi disszertációját.

Időközben Nemeskéry János antropológusnak támogatást ígértek egy expedíció szervezéséhez a szudáni magyarabok embertani vizsgálata céljából. Ezt a lehetőséget a múzeum fel szerette volna használni egyéb gyűjtőmunkához is. Pócs Tamást javasolták botanikus résztvevőnek. Sajnos ez az expedíció nem valósult meg, de ekkor támadt fel benne az érdeklődés a trópusi flóra iránt.

A megvalósításra az első komoly remény akkor mutatkozott, amikor a növénytár igazgatója, Zólyomi akadémikus Vietnámban járt az akadémiák közötti tudományos egyezményt megkötni. Ehhez szakmailag komolyan fel kellett készülnie. Végre 1963-ban sikerült egy háromhónapos gyűjtőúton részt vennie, amikor a hatalmas virágos növényanyag és mohák mellett fénycsapdával és talajcsapdákkal több tízezres rovaranyagot is gyűjtött (Pócs 1964). Ezt a munkát folytatta 1965–66 fordulóján egy öthónapos expedíció keretében, háborús viszonyok, bombázás közepette. A gyűjtött óriási mohaanyag vizsgálatához kapott CNRS-ösztöndíj révén meglátogatta a párizsi természettudományi múzeumot, ahol francia kollégáival együttműködve sokat tanult és publikált (Pócs 1967, 1968).

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 479 2025. 10. 09. 20:02

1960-tól már az Egri Tanárképző Főiskolán tanított félállásban. Úgy érezte, hogy a tanári pálya neki való és az is motiválta, hogy bármennyire szerette múzeumi munkáját, az ottani fizetése nagyon csekély volt a közben egy gyermekkel gyarapodott családja fenntartásához. Felesége, egykori tanulótársa, Gelencsér Ilona mikrobiológusként dolgozott. Amikor Pócs Tamás teljes állásban elvállalta az egri Növénytani Tanszék vezetését, nem tudtak az Egerbe költözésen megegyezni és házasságuk pár év múlva felbomlott. Egykori hallgatóját, Czímer Saroltát vette feleségül 1968-ban. Időközben trópusi szakmai érdeklődésének nagyon megfelelő oktatói állásajánlatot kapott a ghánai egyetemre. Már a hajójegy is a kezükben volt, amikor az afrikai országban puccs történt és a szocializmust építő Nkrumah elnököt leváltották. Ezért a magyar hatóságok nem engedték, hogy az állást elfoglalja, de felajánlották, hogy a frissen alakult TESCO (Technical Scientific Cooperation) nevű, a szocializmus irányába haladó országokat segítő intézmény fog neki megfelelő állást szerezni Tanzániában. A Kelet-afrikai Egyetem Dar es Salaam-i részlegében hirdettek oktatói állást. Ezt meg is kellett pályázni. Teljes erejével, lelkesen készült a feladatra, minden hozzáférhető irodalmat elolvasott az országról. A csehszlovákiai Marianské Láznē-ba kellett utaznia az egyetem vice- chancellora (rektora) által tartott meghallgatásra. Alapos felkészülésének köszönhetően öt pályázó közül ő nyerte el az állást és nemsokára (1969. augusztus 3-án) az East African Airways gépén el is utazott. Már nem láthatta augusztus 2-án éjjel született Ábel fiát, mert aznap már Budapesten, szüleinél volt. Felesége két és fél hónap múlva követte őt kisfiával.

A tanzániai Morogoróban, a Mezőgazdasági Kar Növénytermesztési Tanszékének segédprofesszoraként (reader) mezőgazdasági növénytant: trópusi haszonnövények ismeretét, növényrendszertant és szervezettant tanított nagy óraszámban. Egy bungaló jellegű új házat bocsájtottak rendelkezésükre. A környezet csodálatos volt. A szavannából kiemelkedő, esőerdő borította Uluguru-hegység volt a háttér, és éjszakánként oroszlánbőgésre ébredtek. Hivatalos kutatási témául az Uluguru-hegység potenciális vegetációtérképezését és ökológiai vizsgálatát választotta, a monokultúrákat felváltandó alternatív haszonnövények lehetőségének kutatása céljából. Ugyanis az akkoriaknál sokkal alkalmasabb és jövedelmezőbb növényeket is lehetett volna az ottani környezeti adottságokkal termeszteni (Pócs 1976, 1977). Ebből a témából írta meg már itthon a tudományok doktora disszertációját (Pócs 1976, 1980). Tanzániában is többezer példányos növénygyűjteményt hozott létre, amelynek során új növényfajok is előkerültek a tudomány számára. Foglalkozott egy illóolaj tartalmú növény (*Vetiveria zizanioides*) kísérleti termesztésével, amelynek olajtartalma az átlagosnál sokkal magasabb volt. Rizsföldek gyomvegetációját is vizsgálta, mert kitűnt, hogy az afrikai vadrizs, kereszteződve a termesztett fajjal, annak minőségét nagyon rontja és a szemtermések aratás előtt kiperegnek a bugából. Hétvégeken és minden szabad idejében gyűjtőkirándulásokat szervezett és sokat foglalkozott Kelet-Afrika mohaflórájával,

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 480 2025. 10. 09. 20:02

amelyről számos publikációja jelent meg (Pócs: East African Bryophytes sorozat I-XXXIII, 1974–2022).

Vietnámi és tanzániai gyűjtései vetették meg az alapját az egri főiskolán, munkatársaival létrehozott egyik legnagyobb közép-európai trópusi virágtalan növénygyűjteménynek, amely már jóval 200.000 feletti számú példányból áll. Legnagyobb része saját és tanszéki munkatársainak gyűjtéséből, vásárlásból és cseréből, végül geográfus (Balázs Dénes) és zoológus (Topál György) kollégák által végzett gyűjtésekből származik (Pénzesné et al. 2015). Egerbe kerülése előtt is volt ott hagyománya a virágtalan növények kutatásának. Elődje, Hortobágyi Tibor professzor algakutató volt. Pócs igyekezett ezt a sajátos virágtalan kutatási profilt kifejleszteni a tanszéken. Suba János kollégája a mohák élettanával és antibiotikus hatóanyagaival, Bakalárné Sütő Ibolya afrikai tőzegmohák meghatározásával, Kiszeliné Vámosi Anna zuzmók gyűjtésével, Orbán Sándor kollégája pedig egy mohacsoport (Mniaceae) Kárpát-medencei elterjedésével, majd a mohák életstratégiáival foglalkozott behatóan, végül egy trópusi mohacsalád (Calymperaceae) taxonómiai revízióját végezte el. Kutatásaikkal legtöbbjük egyetemi doktori fokozatot szerzett.

Afrikából való hazatérése után Pócs részt vett feleségével együtt egy genfi konferencián és előadta afrikai eredményeit. Az akkoriban alakult Nemzetközi Bryológiai Társaság alelnökévé választották. 1980-ban Akadémiai Díjat kapott. Részt vett és előadást tartott 1975-ben a leningrádi Nemzetközi Botanikai Kongresszuson, ahol Zanten kollégájával felkérték őket a mohák terjedésének témájáról egy közös szintézis megírására (Zanten–Pócs 1981). Ugyanott felkérték őt egy kubai (Deysi Reyes Montoya) és egy vietnámi aspiráns (Trần Ninh) képzésére és témavezetésére, akik később éveket töltöttek nála Magyarországon és sikeresen védték meg disszertációjukat (Reyes 1982, Trần Ninh 1984). Kubai tanítványa, akivel 1978-tól 1980-ig rendszeresen dolgozott az ország mohaflórájának feldolgozásán, sajnos azóta elhunyt, de a vietnámi Trần Ninh elismert professzor lett a Hanoi Egyetemen, már ő is betöltötte a 82. életévét.

1976-ban Rockenbauer Pál meghívta botanikai tanácsadónak a Tanzániában készülő tévéfilmjükhöz. 1978-ban Zólyomi Bálint akadémikus meghívására elvállalta a Magyar Tudományos Akadémia Botanikai Kutatóintézete Botanikuskerti Osztályának vezetését. Kryptogám (virágtalan) növénykutatásait ott is folytatta. Farkas Edit lichenológus aspiráns vezetője lett, és Kis Gabriella bryológiai munkáját is irányította. Farkas Edit sikeresen megvédte kandidátusi, azóta akadémiai doktori disszertációját, és azóta is ott dolgozik (most a HUN-REN Ökológiai Kutatóközpont vácrátóti kutatóintézete). Kis Gabriella elkészítette Délkelet-Afrika lombosmoháinak részletes katalógusát (Kis 1986).

1983-ban az Oslói Egyetem Afrika-kutató professzora, Olov Hedberg felkereste és felkérte, hogy vegyen részt a tanzániai Usambara-hegység bennszülött fajokban gazdag és kipusztulással fenyegetett erdőállományainak botanikai felmérésében. Ebben a kutatásban a kubai tapasztalatokkal rendelkező Borhidi Attila és a liche-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 481 2025. 10. 09. 20:02

nológus Farkas Edit kollégáival vett részt 1984-ben és 1985-ben. Ennek során újra meglátogatta a morogoroi agráregyetemet, s az ottani erdészeti kar dékánja felkérte, hogy pályázzon egy, a norvég segélyprogram keretében betöltendő professzori állásra, amit sikerrel meg is tett. Családjával 1985-től 1989-ig újra Afrikában élt, oktatott, az erdészeti növénytan keretében a Növényszervezettan, a Faélettan és A kelet-afrikai erdei fás növények ismerete című kollégiumokat tartotta és számos terepgyakorlatot vezetett. Ez alkalommal folytatni tudta ott megkezdett kutatásait, főleg az esőgyűjtő hegyi erdők vízvédelmi szerepének vizsgálatával (Pócs 1991, Lovett–Pócs 1993), és létrehozta az erdészeti kar herbáriumát. 1989-ben a norvég NORAD segélyszervezet alkalmazta a munka folytatására, amelynek 1990-es hazajövetele vetett véget. Utána különböző ösztöndíjakkal számos gyűjtőexpedíción vett részt, illetve kollégái részvételével maga is szervezett utat az Indiai-óceán afrikai szigeteire (Seychelles, Réunion, Comoro Szk., Madagaszkár, Mauritius), melyek eredménye számos új faj felfedezése volt (pl. Pócs 2021).

1991-ban visszatért az egri, akkor már az Eszterházy Károly nevét viselő főiskolára, a Növénytani Tanszék élére. Egy ideig az intézmény tudományos főigazgató-helyettese volt. 1992-ban a Norvég Tudományos Akadémia külső, 1995-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező, majd 2001-ben rendes tagjává választotta. 1999-től 2003-ig lehetősége nyílt akadémiai Bryológiai Kutatócsoport alakítására és vezetésére, melynek tagjai Kis Gabriella, Gyarmati Andrea, Orbán Sándor és Szabó András voltak, akikhez külső ösztöndíjasként egy időre csatlakozott Molnár Katalin lichenológus is. Kis Gabriella lett a virágtalan gyűjtemény kurátora, és az afrikai Hookeriales rend taxonómiai revízióját végezte. A kutatócsoport megszűnése után Sass-Gyarmati Andrea vette át a herbárium felügyeletét, közben doktorált az afrikai *Lopholejeunea* májmoha nemzetség revíziójával (Sass-Gyarmati 2001, 2008), majd habilitált. A tanszéken a virágtalan növények kutatása tovább folyik. Pócs Tamás 1996-ban tanszékvezető professzori állásából nyugdíjba ment, de professor emeritusként a mai napig részt vesz a tanszék munkájában.

2004-től 2011-ig a Collegium Budapest tudományos munkatársa is volt, ahol asztrobiológiai kérdésekkel, a sivatagi talajkérgekkel mint a marsi élet esetleges lehetőségével foglalkozott, Szathmáry Eörs akadémikus irányításával. Nyugdíjba vonulása óta is számos botanikai kutatóexpedícióban vett részt a Föld trópusi területein. Publikációs tevékenysége 517, főleg angol nyelvű tudományos cikk, referált folyóiratokban, 30 könyvfejezet, 9 felsőoktatási jegyzet, illetve tankönyvfejezet. A legtöbbre közülük a világon elsőként kutatott, a trópusi esőerdők fán lakó növényeinek a vízforgalomban betöltött szerepéről írt munkákat (Pócs 1996, 1980, Gradstein–Pócs 1989), a Londonban kiadott Mohaökológia kézikönyv trópusi esőerdőkről írott fejezetét (Pócs 1982) és az afrikai, újguineai, Fiji-szigeteki, ausztráliai és neotrópusi *Cololejeunea* (pl. Pócs 2003, 2012, 2016a; 2020; Pócs–Piippo), valamint a kelet-afrikai, újguineai és a Fiji szigeteki *Colura* májmohafajokról írott taxonómiai revízióit értékeli (pl. 2011, 2013, 2019, 2020).

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 482 2025. 10. 09. 20:02

27 nemzetközi konferencián tartott előadást és jó néhány külföldi egyetemre hívták meg előadásokat, tanfolyamokat tartani. Számos kitüntetése közül az Oktatásügy Kiváló Dolgozója, az Akadémiai Díj, a Szent-Györgyi Albert-díj, a Pro Natura Díj, a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje, a 2014-ben elnyert Széchenyi-díj és nem utolsósorban Felsőtárkány község díszpolgársága említhető meg.

Tudományos munkája során nagyon sokat köszönhetett nyolc éve elhunyt feleségének. Herbáriumi laboránsa, expedícióin gyűjtőtársa, preparátora, gépkocsivezetője, a családi háttér biztosítása, gyermekeik nevelése mellett is mindenben hűséges segítője volt (Pócs 2016b). Gyermekei közül az első házasságából született Tamás fia sikeres rockzenész és megélhetését biztosítandó, kórházi éjjeli portás. Ábel fia banki informatikus, Bence fia utazásszervező, Kata lánya, aki jelenleg gondját viseli, az Eszterházi Károly Katolikus Egyetemen könyvtárosi állást tölt be. Hat unokája és két dédunokája van, akik már csaknem mind külföldön élnek. Hosszú életéért hálás a Mindenhatónak, hogy jelenleg is erőt ad tudományos munkájához.

IDÉZETT IRODALOM

Stephan Robbert Gradstein – Pócs Tamás, Bryophytes. In Lieth, H. & Werger, M. J. A. (eds.), *Tropical Rain Forest Ecosystems. Biogeographical and Ecological Studies* (Ser. Ecosystems of the World, Vol. 14B). Elsevier, Amsterdam, (1989), 311–325.

Kis Gabriella, *Mosses of South-East Tropical Africa. An annotated list with distributional data.* Institute of Ecology and Botany of the Hungarian Academy of Sciences, Vácrátót, Hungary, 1985.

J. C. Lovett – Pócs Tamás, Assessment of the condition of the catchment forest reserves, a botanical appraisal. *Catchment Forestry Report* 93. 3. Forest and Beekeeping Division, Ministry of Tourism, Natural Resources and Environment, Dar es Salaam (1993).

Trân Ninh, A revision of Indochinese *Homaliodendron. Journal of the Hattori Botanical Laboratory* 57 (1984), 1–39.

Pénzesné Kónya Erika – Orbán Sándor – Pócs Tamás – Sass-Gyarmati Andrea: Az Eszterházy Károly Főiskola megújult herbáriuma (EGR). – *Acta Academiae Agriensis, Sectio Biologiae.* N. ser. 40 (2014), 5–9.

Pócs Tamás: A rákoskeresztúri „Akadémiai erdő" vegetációja. (Die Vegetation des „Akademischen Waldes" in Rákoskeresztúr). *Botanikai Közlemények* 45 (1954), 283–294.

Pócs Tamás: Flore du massif du Parîng (Carpathes méridionaux en Roumanie, I–III. *Fragmenta Botanica* 1 (1961), 49–128; 2 (1962), 73–130; 5 (1968), 70–100.

Pócs Tamás: Gyűjtő- és kutatóúton a Vietnámi Demokratikus Köztársaságban. Voyage de collectionnement et de recherche dans la République Démocratique

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 483 2025. 10. 09. 20:02

du Vietnam. *Az Egri Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei* 2. (1964), 545–575.

Pócs Tamás: *A magyarországi tűlevelű erdők cönológiai és ökológiai viszonyai*. Kandidátusi értekezés tézisei. ("The cenology and ecology of the coniferous forests of Hungary. Abstract of a thesis to obtain the Candidate of Science degree"). Magyar Tudományos Akadémia, Budapest (1966), 1–7.

Pócs Tamás: Contribution a la Bryoflore du Nord Vietnam. *Revue Bryologique et Lichénologique*. 34 (1967), 799–806 + 3 tab.

Pócs Tamás, The genus *Porella* in Vietnam. *Journal of the Hattori Botanical Laboratory*. 31 (1968), 65–93.

Pócs Tamás, Vegetation mapping in the Uluguru mountains (Tanzania, East Africa). In Miège, J. & Stork, A. (eds.): Origines des flores africaines et malgaches. Nature, spéciation. *Comptes-rendus de la VIIIe réunion de l'AETFAT,* 24ª (1976), 477– 498 + 1 map.

Pócs Tamás, The epiphytic biomass and its effect on the water balance of two rain forest types in the Uluguru Mountains (Tanzania, East Africa). *Acta Botanica Academiae Scientiarum Hungaricae* 26 (1980), 143–167.

Pócs Tamás, Tropical forest bryophytes. In Smith, A. J. E. (ed.): *Bryophyte Ecology*. Chapman and Hall, London, 59–104.

Pócs Tamás, *Cololejeunea.* In Gradstein, S. R. & Costa, D. P., The Hepaticae and Anthocerotae of Brazil. *Memoirs of the New York Botanical Garden* 87 (2003), 130–135.

Pócs Tamás, New or little known epiphyllous liverworts, XIV. The genus *Colura* (Lejeuneaceae) in São Tomé Island, with the description of *Colura thoméensis* sp. nov. *The Bryologist* 114(2) (2011), 362–366.

Pócs Tamás, Bryophytes from Fiji Islands, VI. The genus *Cololejeunea* Raddi (Jungermanniopsida), with the description of seven new species. *Acta Botanica Hungarica* 54/1–2 (2012), 145–188.

Pócs Tamás, The genus *Colura* (Lejeuneaceae) in New Guinea and in the neighboring areas. *Chenia* 11 (2013), 12–38.

Pócs Tamás, Contribution to the bryoflora of Australia. VI. The genus *Cololejeunea* (Spruce) Steph. (Lejeuneaceae, Marchantiophyta). *Polish Botanical Journal* 61/2 (2016a), 205–229. https/doi, 10.1515/pbj-2016-0031

Pócs Tamás, A tribute to a bryologist's wife, Sarolta (Saci) Laura Pócs, 1946–2016. *The Bryological Times* 143 (2016b), 8–10.

Pócs Tamás, (2019), New liverworts from the Peruvian Andes. I. *Colura ochyrana* and *Drepanolejeunea halinae* (Lejeuneaceae, Marchantiophyta). *Acta Musei Silesiacae. Scientiarum Naturalium* 68, 37–44. DOI, 10.2478/cszma-2019-0005

Pócs Tamás, Notes on some species of *Colura* (Lejeuneaceae, Jungermanniopsida), with description of *Colura cataractarum* from Madagascar. *Acta Botanica Hungarica* 62(2020), 393–406. https,/doi, 10.1556/034.62.2020.3-4.6

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 484 2025. 10. 09. 20:02

Pócs Tamás – Jens Eggers, Bryophytes from the Fiji Islands, II. An account of the genus *Colura*, with the description of *C. vitiensis* sp. nov. *Polish Botanical Journal* 52/2 (2007), 81–92.

Pócs Tamás – Domokosné Nagy Éva – Pócsné Gelencsér Ilona – Vida Gábor: *Vegetationsstudien im Őrség (Ungarisches Ostalpenvorland). Vegetációtanulmányok az Őrségben*. Akadémiai. Kiadó, Budapest (1958).

Pócs Tamás – Borhidi Attila – Juhász-Nagy Pál – Simon Tibor – Skoflek István – Vida Gábor: Contribution à la flore des Carpathes orientaux et méridionaux. *Annales Historico-naturalis Musei Nationalis Hungaricae* Ser. Nov. 8(1957), 205–217.

Pócs Tamás – Simon Tibor: *Aubrietia croatica* Sch., Nym. et Ky., neu für die Flora der Karpaten und Rumäniens. *Acta Botanica Academiae Scientiarum Hungaricae* 3(1957), 31–36.

Deysi Montoya Reyes, El género *Diplasiolejeune* en Cuba. *Acta Botanica Academiae Scientiarum Hungaricae* /1-2 (1982), 145–180.

Sass-Gyarmati Andrea: *Lopholejeunea leioptera* Gyarmati (Lejeuneaceae, subfam. Ptychanthoideae), une nouvelle espèce récoltée dans la Réserve Spéciale de Manongarivo (Nord-Ouest de Madagascar). *Candollea* 56 (2001),79–83.

Sass-Gyarmati Andrea, *Lopholejeunea vojtkoana* Gyarmati *sp. nov. from Fiji Islands* (Lejeuneaceae, subfam. Ptychanthoideae). *Nova Hedwigia* 87/3-4 (2008), 479–486.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 485 2025. 10. 09. 20:02

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 486 2025. 10. 09. 20:02

PRUGBERGER TAMÁS

Írta: Prugberger Tamás, professor emeritus, Miskolci Egyetem[1]

Tudományos munkásságom az állam- és a jogtudomány három területére terjed ki. Úgy mint 1.) A gazdasági szervezeteknek az állammal és az áruforgalommal, valamint a saját belső viszonyaikkal kapcsolatos gazdaságirányítási és kereskedelmi, valamint polgári jogi kérdéseire, 2.) A munka-, és a szociális jog, valamint a foglalkoztatáspolitika és a munkaügyi igazgatás területére, 3.) A jog-, és államelmélet, valamint a közigazgatás-, és politikaelmélet gyakorlati szociológiai kérdéseire.

ad 1. A gazdaság és szereplői jogi rendezésének témakörében kutatási tevékenységem a gazdasági szervezetek gazdasági működésével összefüggő belső és külső jogviszonyaira, a termőföld forgalmi és használati, hasznosítási és agrárjogi rendszerére, az agrár-, és egyéb termékforgalmazási és áruellátási szerződésekre, továbbá mindezekkel összefüggésben a gazdasági szervezetek és a gazdasági forgalom szereplőinek a jogalanyiságára, valamint a gazdasági szervezetek és az állam viszonyára terjedt ki. E jogterületeket érintő munkáimban különös hangsúlyt kapott a szövetkezetek, az önigazgatási vállalatok, és az egyéb gazdasági társasági szervezetek, valamint a tagjaik között létesülő áru- és egyéb vagyoni, valamint személyes közreműködési (munka) kapcsolatok, a jogalanyiság és a szerzőképesség, továbbá az e szervezeteket érintő gazdaságirányítás és állami felügyelet.

Ezen a területen jogi és társadalomtudományi szakfolyóiratokban megjelent hosszabb és rövidebb tanulmányaimnak rendszerszerű összefoglalását az alábbi írások jelentik: a.) Tagsági megállapodások a szövetkezetekben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó (KJK.) Budapest (Bp.), 1979. (Kandidátusi értekezés alapján); b.) A Gazdasági szervezetek jogrendszer-tagozódási kérdései (Különös tekintettel a szövetkezeti és az agrárviszonyokra. Szövetkezeti Kutató Intézet. Közlemények. 133. sz. kötet (k.); c.) A szövetkezetek üzemszervezeti egységeinek önállósodását és kapcsolatkiépítésük rendjét megvalósító jogi eszközök. SZKI. Közlemények, 169. k. Bp. 1982.; d.) A szocialista vállalkozás szövetkezeti formáinak jogi alapproblémái SZKI. Közlemények, 171. Bp. 1983.; e.) A szövetkezet és tagjainak vagyoni kapcsolatai és vállalkozási viszonyai. SZKI. Közlemények, 185. k. Bp. 1985.; f.) Belső vagyoni és vállalkozási viszonyok az önkormányzati vállalatoknál. SZKI. Közlemények, 205. k. Bp. 1989. (MTA. doktori értekezés alapján); g.) A szövetkezetek állami felügyelete és annak vizsgálatából leszűrhető főbb szövetkezi és gaz-

1 Az életrajzi fejezet megjelent a miskolci jogi kar fennállásának 40. jubileuma alkalmából: Prugberger Tamás. In: Nagy Zoltán (szerk.): *Jogászprofesszorok Miskolcon. Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar*, Miskolc, 2021, 691-700.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 487 2025. 10. 09. 20:02

daságirányítási problémák. SzKI. Közlemények, 162. k. 1981.; h.) A szövetkezetek gazdaságirányítása és állami felügyelete. KJK. Bp. 1985. i.) Az állami beavatkozás hatásai a szövetkezetekre vonatkozó jogi szabályozásnál MTA. Államtudományi Programiroda kiadása, Bp. 1987.; j.) A jogalanyiság strukturális felfogásának megjelenése és alapproblémái a szövetkezetek gazdaság és szervezeti életében. SZKI. Közlemények, 201. k. Bp. 1987.; k.) A szövetkezetvezetési felelősség időszerű elméleti kérdései. (Hegedűs I. és Bíró S. opponensi tanulmányával) SZKI. Közlemények., Bp. 1982.; l.) A jogalanyiság, a dologi jog és a kötelmi jog kapcsolatának funkcionális elmélete. Dissertationes Savarienses, 16. Savaria Press. Szombathely, 1997. 62.; m.) A szanálási eljárás a szövetkezeti szektorban. Közigazgatás Fejlesztésének Komplex vizsgálata Országos Kutatási Főirány Programirodája kiadása. Bp. 1984. 210.; n.) A magyar fizetésképtelenségi joghatályos szabályainak kritikai értékelése a nyugat-európai rendszerek tükrében./Kritische Bewertung des gültigen ungarischen Insolvensrechts im Spiegel der westeuropaischen Systemen. (Szerzőtárs/Conautor: Károlyi Géza). In: Miskolczi-Bodnár Péter – Prugberger Tamás (szerk.): Bérgarancia és a csőd-, felszámolási eljárás reformja./Lohngarantie im Fall der Zahlungsunfahigkeit des Arbeitgebers und das Reform des Konkurs-, und Auflösungsprozesses. Tanulmánykötet/Studiensamlung, Novotni Kiadó, Miskolc, 2005. 128–150.; m.) A népgazdasági jelentőségű szerződésekre vonatkozó hazai jogalkotás egyes anyagi és eljárásjogi problémáiról (Pósfai Józseffel) Jogtudományi Közlöny, 1970/2-3.; Polgári Törvénykönyvünk árugazdálkodást érintő szabályainak kérdéséről. Jogtud. Közl. 1972/1-2. sz.; A nevesített szerződések elhelyezésének néhány problémája Polgári Törvénykönyvünkben. Magyar Jog, 1974/4-5. sz.; A szerződés általános szabályainak a decentralizált gazdaságirányítás rendszerében felmerülő néhány elméleti kérdése, Magyar Jog, 1975/3-5. sz.; A gazdaságirányítás reformja és a Ptk. egyes tulajdonjogi szabályai. Magyar Jog, 1969/11. sz.; Vitatható részek a kártérítési felelősség új szabályainál. In: A világ mi vagyunk… Liber Amicorum Imre Vörös, HVG/ORAC Lap-, és könyvkiadó, Bp. 2014. 209-217.; o.) A mezőgazdaság által igényelt speciális polgári jogi normák bevitele az új Ptk.-ba. In: Publicationes Universitatis Miscolciensis Sectio Juridica et Politica Tomus (továbbiakban röv.: Publ. Sect. Jur.& Pol. Miskolciensis. Tom.) XXIII/2. Miskolc, 2005. 489-524.; Termelő-, és fogyasztóvédelem az élelmiszergazdaságban, valamint fogyasztóvédelem az ipar és a kereskedelem egyéb ágazatainál. In: Publ. Sectio Jur.& Pol. Miskolciensis. Tom. XXVII/2. Miskolc, 2009. 563-572.; A lakossági é az előállítói fogyasztással összefüggő jogügyletek társadalompolitikai és jogi alapproblémái. In: Publ. Sect. Jur.& Pol. Miskolciensis, Tom. XXIX./2. Miskolc, 2011. 515—543.; p.) Gondolatok a szövetkezeti törvény újraszabályozásának a koncepciójához. Gazdaság és Jog. 1906/9. sz.; A szövetkezetek alkotmányjogi szabályozásának kérdéséhez. Szövetkezés, 1995/1. sz.; A földtörvénynek a szövetkezeti törvénynek és az átmeneti törvénynek a kárpótlási törvénnyel összefüggő alkotmányszerűsége. Gazdaság és Társadalom 1995/1. sz.;

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 488 2025. 10. 09. 20:02

A szövetkezeti társaság állami elismerésének és támogatásának problematikus pontjai a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége és az Európai Unió szemlélete szerint. (Tények és kívánalmak). In: Publ. Sect. Jur.& Pol. Miskolciensis. Tom. 2007. 683-706.; q.) A termőföld és a mezőgazdasági viszonyok korszerű rendezése (szerzőtárs: Csák Csilla). Magyar Közigazgatás. 1994/8. sz. 489-497.; A mezőgazdasági földtulajdoni, földhasználati és termelési viszonyok jogi rendezésének funkcióelmélete és krízise fejlődéstörténeti tükörben. Gazdaság és Társadalom, 1995/3-4. sz.; A mező-, és erdőgazdasági földingatlan tulajdonának, használatának, hasznosításának és jogátruházásának lehetőségei az uniós jog tükrében. In: Csák Csilla (szerk.), Az európai földszabályozás aktuális kihívásai. Novotni Kiadó, Miskolc, 2010. 214-239.; r.) Európai jogharmonizáció és a magyar agrárjog. In: Acta Jur. et Pol. Universitatis Segediensis, Facultas Jur. et Pol. Tom. LV. Fasc. 21. Szeged, 1999. 266-286.; s.) A nyugat-európai és a közép-kelet-európai országok privatizációjának jogi rendezéséről. In: Ünnepi tanulmányok. IV. Gáspárdy László professzor 60. születésnapjára. Novotni Alapítvány Kiadása. Miskolc, 1997. 327-356.; sz.) Prugberger—Károlyi (szerk.): Gazdaságjogi ismeretek. Kossuth Lajos Tud. Egyet. Közgazdasági és Üzletképzési Int. kiadása. I. kötet: Károlyi-Kövesházi-Nagy-Prugberger-Törő: Gazdasági közjog, a VIII. fejezet kivételével szerzője Prugberger (szerzőtárs az V. f.-nél Törő, a VII.-nél Károlyi, a VI., IX., és XI.-nél Nagy), II. kötet: Prugberger- Nagy Z.: Gazdasági magánjog (I-V. rész P.T. VI. rész: N.Z.), III. kötet. Károlyi-Prugberger-Szűcsné, Kovács K.-Törő E.: Gazdasági vegyes szakjog. (I-III. fejezet Pt.-től).

ad 2. A munka-, és a szociális jog területét érintő valamennyi jogintézmény elméleti-jogdogmatikai és a külföldi államok, valamint az Európai Unió jogával történő összehasonlító jogi feldolgozásáról és kritikai elemzéséről született és jogi, valamint munkaügyi szakfolyóiratokban megjelent hosszabb és rövidebb tanulmányaim közül azok, amelyek az egyes jogintézményekre vonatkozó kutatásaimról szólnak, összefoglaló jellegűek. Hasonló tartalmúak monographikus tartalmú könyveim is, melyeket a következő a következő témakörök sorrendjében említek meg: a.) Individuális és kollektív munkajog; b.) Munkaügyi igazgatási jog (foglalkoztatáselősegítés, munkaügyi szakigazgatás és ellenőrzés); c.) Társadalombiztosítási jog.

ad a.)munkajogi könyvek: Összehasonlító munkajog, ADAW (Institut für Angewndte Wissenschaften) Kiad ása, Bonn-Budapest, 1992.; Európai és magyar összehasonlító munka-, és közszolgálati jog, Complex Kluwer) Kiadó, Bp. 2006. (A 2012. évi bővített kiadás Nádas Györggyel, Kluwer. Kiadó); Európai és magyar összehasonlító kollektív munkajog (szerzőtárs: Nádas György), Kluwer K. Bp. 2014. Magyar munka-, és közszolgálati jogi reform európai kitekintéssel, Novotni Kiadó, Miskolc, 1. kiadás 2012, 2. kiadás 2013.; A munka-, és a közszolgálati jog intézményrendszerének kritikai és összehasonlító elemzése. Novotni K. Miskolc.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 489 2025. 10. 09. 20:02

1. kiadás, 2009. (szerzőtárs: Kenderes György), 2. jav. és bőv. kiadás: 2012. (további szerzőtárs: Mélypataki Gábor); Munkajog a polgári jogban a globalizálódó gazdasági viszonyok között. Competitio Könyvek. 5. Debreceni Egyetem KTK. és ÁJK. közös kiadása, Debrecen, 2006.; Munkajogi normatív értékek és a neoliberális globalizálódó gazdaság. Bíbor K. Miskolc, 2008.; Az európai munkajog vázlata/Abriss des europaischen Arbeitsrecht. Debreceni Egyetem ÁJK. – Lícium KFt. közös kiadása, Debrecen, 2007., Újabb és bőv. 2. kiadása Bíbor és Lícium Kft. közös kiadása Debrecen 2016. (szerzőtársak: Jakab Nóra és Zaccaria Márton Leó). Jelentősebb összefoglaló tanulmányok: A munkajog korszerűsítése a piacgazdálkodás kialakulásának a sodrában. Közgazdasági Szemle, 1991/1. sz. 68-82.; A magyar munkajogi szabályozás gazdaság, és munka-szociális szempontból vitatható területei. In: Collectio Iuridica Uni. Debrecensiensis, (röv.: Collectio) VI. 2006. 227-242.; Az új Ptk. és a munkajogi szabályozás, különös tekintettel az egyéni és a kollektív munkaszerződésre (nemzetközi jogösszehasonlítás tükrében). In: Ploetz, M. - Tóth H. (szerk): A munkajog és a polgári jog kodfikációs és funkcionális összefüggései. (Tanulmánykötet). Novotni Kiadó, Miskolc, 2001. 70-189.; A munkaviszonnyal összefüggő szerződések jogdogmatikai és elhatárolási kérdései. In: Collectio I. 2001. 19-36.; Vállalkozási és megbízási jellegű jogviszonyok. Jogtudományi Közlöny, 1993/11-12. sz. 222-229.; Az önfoglalkoztatás intézménye a nyugat-európai és a magyar munkajogban. Magyar Jog, 2014/2. sz. 65-71.; Családi vállalkozást is érintő munkavégzés – A munka jogviszonyaival összefüggő szerződések elméletét érintő új irányvonalak és azok kritikai értékelése – Szintézis és megoldási kísérlet. In: Pécsi munkajogi közlemények. VIII. évf. (2015). I-II. sz. 83-102.; A versenytilalmi megállapodások elméleti és gyakorlati problémái. Jogtudományi Közlöny, 2015/5. sz. 244-255. (szerzőtárs: Zaccaria Márton Leó); A munkavállaló szerződéstől eltérő foglalkoztatása: A posting és a munkaerő-kölcsönzés.; A munkaviszony munkáltatói oldalról kiinduló módosításának és módosulásának problémája. Miskolci Jogi Szemle, 2014/1. sz. 9-15.; A munkáltatói jogutódlásról szóló európai uniós normák tartalma és a magyar jogrendszerbe átültetésének a mikéntje.; A bírósági esetleírások tanulságai és kihatása a jogalakításra. (szerzőtárs: Neumann László), In: Neumann – Prugberger (szerk.): A munkáltatói jogutódlás esete. Novotni K. Miskolc, 2004. 41-90. és 93-104.; A kollektív munkajog jelentősége és egyes intézményeinek szabályozásával kapcsolatos problematikus megoldások a jog-összehasonlítás tükrében. In: Publ. Sect. Jur. et Pol. Miskolciensis. Tom. XXXIV. (2016). 253-270.; A kollektív szerződés jogi szabályozása az Európai Közösség országaiban és Magyarországon. Magyar Jog, 1992/2. sz.; A koalíciós szervezetek és a koalíciós tárgyalások a nyugat-európai munkajogban és az új magyar Munkatörvénykönyvben. Magyar Jog, 1992/8. sz. 468-476.; Munkavállalói részvétel az üzemi vezetésben Nyugat-Európában és Magyarországon. Magyar Jog, 1993/3. sz. 87-97.; A munkaügyi kapcsolatok új szabályai az érdekkiegyenlítés jegyében. Gazdaság és Jog. 2013. sz. 3-10.; A vezető

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 490 2025. 10. 09. 20:02

alkalmazottak jogviszonya a hagyományos és a multinacionális cégeknél a fejlett polgári államokban és Magyarországon. In: Munkaügyi igazgatás, munkaügyi bíráskodás. Ünnepi tanulmányok Radnay József 75. születésnapjára. bíbor Kiadó, Miskolc, 2002. 331-357.; A közszolgálati jog újra szabályozásának problémája. Új Magyar Közigazgatás, 2010/5. sz. 43-50.; A közszolgálat jogdogmatikai és rendszerelvszerű egységes szabályozásának a problematikája. Új Magyar Közigazgatás., 1914/4. sz. 1-8.

ad b.) A foglalkoztatás elősegítés és a munkaügyi igazgatás joga. Bíbor Kiadó, Miskolc. 1. kiadás 2011. 2. bőv. kiadás 2014., 3. újabb bőv. és kieg. kiadás 2016. (2. és 3. kiadás Jakab Nórával); Foglalkoztatáspolitika és munkanélküli ellátás az Európai Közösségben. Európa Fórum, 1992/4. sz.; A foglalkoztatás-támogatás és a munkanélküli ellátás Magyarországon (szerzőtárs: Rácz Zoltán). Európa Fórum, 1993/1. sz.; A munkaerőpiac és a foglalkoztatás hazai szervezeti és működési rendszerének tételes-jogi alakulása a nyugat-európai megoldások tükrében. Európai Jog, 2016/1. sz. 29-33.

ad c.) *Magyar és európai összehasonlító társadalombiztosítási jog.* (Társszerző: Pongrácz Aladár), Bíbor Kiadó, Miskolc, 2001.; Munkajog (Társszerző első szerzőként Fabók András) Szt. István Társulat kiadása, Bp. utolsó kiadás 2004.; A társadalombiztosítási önkormányzat korszerűsítésének a kérdéséhez. Magyar Közigazgatás, 1996/2. sz.; A magyar társadalombiztosítási rendszer átalakításának a kérdéseihez. Magyar Közigazgatás, 1996/7. sz.; A társadalombiztosítás problematikus és lehetséges továbbfejlesztésének a kérdéséhez. Polgári Szemle, 2014/1-2. sz. 111-133.; A magyar társadalombiztosítás reformja a nyugat-európai rendszerek tükrében. Polgári Szemle, 2011/3. sz. 55-73.; A magyar kötelező nyugdíjrendszer a magán-nyugdíjpénztárak ellenében és a reform továbbvitelének a lehetősége nyugat-európai mintára. Gazdaság és jog, 2011/3. sz.

Ad 3. Jogelmélet és közjog területén kifejezetten jogelméleti síkon munkásságom kiterjed a jogfilozófia és az általános, valamint az ágazati jogdogmatika területére. Ilyen szempontok szerint kerül megközelítésre a kutatói munkásságomban az alkotmányjog, a közigazgatási jog egyes neuralgikus pontjaink gazdaság- és szociálpolitikai-szociológiai irányultságú kritikai vizsgálata. Ezen a területen a szakirodalmi munkásságomon túlmenően meglehetősen széles körű a publicisztikai tevékenységem. A kutató alapállásom ugyanis a szociális piacgazdaság és a welfare society társadalomfilozófiája, valamint a jogalanyok (jogi és természetes személyeknél egyaránt) közötti kapcsolatokban a saját érdekérvényesítés olyként, hogy az összhangban, illetve tekintettel legyen mások jogos érdekeivel az érdekösszhangra törekvés jegyében. A jogi normát a normarendszer egyetemes kozmikus összefüggéseiben vizsgálom olyként, ha a jogi norma ellentétben áll a társadalom normarendszerével, nem érvényesül és kárt okoz. Ha a társadalmi normáknál jelentkezik defekt, a szükségszerűen rossz jogi normán keresztül a társadalom

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 491 2025. 10. 09. 20:02

hanyatlik és ha e két normarendszer a természet törvényszerűségeivel is ütközik, az élő és az élettelen természet is károsodik és ez a láncolat felmegy egészen a kozmikus törvényszerűségekig. Ez indokolja, hogy kutatói életmű-bemutatásom itt szóljon a környezetvédelmi jogi kutatásokról, amely azonban meglehetősen marginális.

Leglényegesebb munkáim e tárgykörben a következők: a.) *Jogelmélet, jogfilozófia*: A jogalkotás és a jogalkalmazás, valamint a szocialista társadalmi fejlődés kölcsönhatásainak problémái hazai jogunk vetületében. Jogtudományi Közlöny, 1966/12. sz.; A jogrendszer tagozódásának egyes időszerű kérdései. Jogtudományi Közlöny, 1975/10. sz.; A komplex jogalanyiság és a kiteljesített jogi személyiségfogalom kérdéséhez. Állam és Jogtudomány, 1986/1. sz; A csoport-jogalanyiság integratív szemléletet igénylő elméleti és gyakorlati tényezők. In: Az uniós csatlakozás hatása. In: Az uniós csatlakozás hatása a letelepedés és a szolgáltatások szabad áramlása körében. (Tanulmánykötet) Novotni Kiadó, Miskolc, 2005. 149-159.; Az alanyi jogok és kötelezettségek igazságos elbírálásának a kérdései. Jogtudományi Közlöny, 1968/10.; A gyengébbek és az emberiség védelmére alkalmas jogintézmények és jogterületek. Valóság, 2002/8. sz. 10-21.; Az erkölcs és a jog összefüggéseinek problémái hazánk társadalmában. Jelentkezünk, 14. sz. (1969); A jogi értékek időszerűsége és jelentősége. Polgári Szemle, 215/1-3. sz. 162-182.; A természeti, társadalmi és az ember mozgástörvények objektív és szubjektív jellegének egyes kérdéseiről. Jelentkezünk. 21. sz. (1972); A jogi normák a természet és a társadalmi törvényszerűségek összefüggésrendszerében. In: Publicationes Sectio Jur. et Pol. Miskociensis, Tom. XXX/1. (2012.) 125-145.; Adalékok a jogi normatan és a jogforrástan elméletéhez. In: Publicationes Sectio Jur. et Pol. Miskolciensis, Tomus XV. (1998); A szerződés intézményének néhány jogelméleti vonatkozása. Magyar Jog, 1973/12. sz.; A jogkövetkezmény-levonás néhány elvi és gyakorlati kérdése. Jogtudományi Közlöny, 1976/10. sz.; Érdek és érdekegyeztetés a jogban. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2002.; Globalizáció, neoliberalizmus és a jog. Van kiút az útvesztőből? Kairosz Kiadó, Bp. 2009.

b.) *Közjog (alkotmányjog, közigazgatási jog) és környezetvédelmi jog*: Gondolatok az alkotmánynak a gazdasági alapnormákkal összefüggő reformjához. Magyar Közigazgatás, 1994/10. sz. 600-608.; Adalékok az új alkotmány rendszeréhez és tartalmi kérdéseihez. Polgári Szemle, 2010/5. sz. 42-54.; Szociális jogok és környezetvédelem az új alaptörvényben. In: Posta T. – Téglási A. (szerk.): Az új alaptörvény elfogadás előtt. (Tud. konferencia előadásainak gyűjteménye). Az Országgyűlés Alkotmányjogi Bizottságának kiadása. Bp. 2011.; A szövetkezetek alkotmányi szabályozásának kérdéséhez. Dissertationes Savariensis. 29. Savaria Press, Szombathely, 2001.; A magyar önkormányzati rendszer kialakításának elvei és gyakorlati kérdései (a hatályos jogi szabályozástól elvonatkoztatva). Gazdaság és Társadalom (G&T.) 1993/12. 78-124.; A települési és a területi önkormányzat rendszere a mai tételes-jogi szabályozásban (Kritikai elemzés) G&T. 1993/

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 492 2025. 10. 09. 20:02

103-124.; A Közigazgatási és közszolgálati reform centralizálással és leépítéssel. Új Magyar Közigazgatás. 2016/2. sz. 43-49.; A környezetjog rendszere, elméleti és gyakorlati kérdései, (szerzőtárs: Fodor László). Környezetgazdálkodási Intézet Kiadása. Bp. 1996.; A globalizáció és a környezetvédelem neuralgikus kérdései a jogalkotás, a jogkövetés, és a jogalkalmazás síkján. Magyar Közigazgatás, 2011/10. sz. 611-625.; A magyar környezetvédelmi jogi szabályozás neuralgikus kérdései. (Szerőtárs: Fodor László), In: Publicationes Sectionis Jur. et Pol. Miskolciensis. Tomus 1997. 239-249.; A természeti erőforrások védelmi és felhasználási jogának szakjogági megítélése. In: Collectio, IV. 2004. 223-246.

c.) *Politológia, politikai publicisztika*: Főleg a Kapu és a Polgári Szemle című folyóiratban jelennek meg az ilyen természetű írásaim. Az eddigiek közül a jelentősebbek: Az Európai Unió és az IMF reflexiója az Orbán kormány politikai törekvéseire és mindenek hazai kormány-szimpatizáns objektívnek szánt értékelése. Polgári Szemle. 2012/1-2. sz. 111-133.; A globalizáció és hatása a gazdaságra, valamint a foglalkoztatásra. Polgári Szemle, 2016/5-6. sz. 50-75.; A nyílt társadalom filozófiájára alapozott neoliberális politika és az Európába tartó muszlim migráció. Polgári Szemle, 2016/1-3. sz.41-57.

A Miskolci Egyetem Állam-, és jogtudományi Karának professzor emeritusza vagyok, a kar munka és szociális, valamint agrár-, és környezetjogi tanszékének volt vezetője és a Debreceni Egyetem további foglalkoztatású nyugdíjas professzora. Jelenleg is mind a két egyetemen továbbra is óraadó tanárként működöm és aktívan részt veszek a doktorjelöltek képzésében, kutatásirányításában. 1988. évi miskolci és 1993. évi decemberi meghívásom és kinevezésem után – a Miskolci Egyetemhez hasonlóan – vezettem a Debreceni Egyetemen a Közgazdaságtudományi Kar gazdasági jogi tanszékét, egyúttal pedig a munka-, és a szociális jog c. stúdium tárgyvezetőjeként működtem az egyetem jogi karán. 2003 őszi szemeszterében vendégprofesszorként folytattam oktató és kutató tevékenységet a Trieri Egyetem Európai Munkajogi és Munkajogi Intézetében. Nemzetközi kapcsolataim révén tiszteletbeli tagja lettem a Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémiának, valamint tagja vagyok a „Societas Scientiarum Savariensis"-nek, a Magyar Munkajogi Társaságnak, és az Európai Agrárjogi Társaságnak. A Maastrihtban székelő European Gradueten Shool európai jogi képzési magyarországi képzési központjának 2002-és 2003 között dékánhelyettesi tisztséget töltöttem be. 2010 és 2016 között két cikluson keresztül részt vettem az MTA Jogi Szakbizottságának a tagjaként az akadémiai doktori eljárással összefüggő habitusvizsgálati munkában.

Professzori kinevezésem előtt kandidátusi diplomámat a Pécsi Tudományegyetem adjunktusaként szereztem meg. 1977-től a Szövetkezeti Kutató Intézet tudományos főmunkatársa, majd tudományos tanácsadója voltam 1999-ig. 1988-ban kerültem meghívással a Miskolci Egyetemre, ahol 1999. évi professzori ki-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 493 2025. 10. 09. 20:02

nevezésemig mint docens vezettem az agrár-, és munkajogi tanszéket. Egyúttal egyes ciklusokban póttagja voltam a Miskolci Egyetem Egyetem Szenátusának és Doktori tanácsácsának. A Miskolci Akadémiai Bizottság jogi szakbizottság elnöki posztját is elláttam többszörös újraválasztással 1997 és 2022 között.

Tudományos és oktatói munkásságomat a Szövetkezetek Országos Szövetsége „Kiváló Szövetkezeti Munkáért", az Európai Agrárjogi Bizottság a „bronz fokozatú emlékplakettje", a Magyar Munkajogi Társaság a „Pro Jure Laboris", az Országos Tudományos Diákköri Tanács a „Mestertanár arany fokozata", a Debreceni Egyetem két kara, a Közgazdasági és a Jogtudományi, valamint a Miskolci Egyetem Jogi Kara külön-külön „Profacultatis", a Miskolci Egyetem Senatusa és rektora „Pro Universitate", az MTA. Miskolci Bizottsága a „MAB kitüntető tudományos díja", Miskolc Városa a „Hermann Ottó Tudományos Díj", a Magyar Állam pedig a „Felsőoktatásért emlékplakett", a „Nagy Tibor Gyula díj", a „Magyar Köztársaság Tiszti keresztje középfokozata", valamint a „Magyar Köztársaság Középkeresztje" elnevezésű kitüntetésekkel ismerte el. A MAB jogi szakbizottsága elnöki posztját többszörös újraválasztással 1997-től látom el.

2019 márciusában az igazságügyi miniszter, Dr Varga Judit kitüntetett a nemzetközileg is elismertnek minősített munka-, szövetkezeti és agrárjogi tudományos munkásságomért a Moór Gyula díjjal, majd ezt követően tudományos és oktatói munkásságom elismeréseként a Miskolci Egyetem Szenátusa 2023-ban az Egyetem díszpolgárává fogadott, rektorától pedig kiemelkedőnek minősített tudományos tevékenységemért a 2025/2026. tanév megnyitóján az Egyetem „kiváló tudományos szerzője elismerést" kaptam meg. 2024 novemberében, a Magyar Tudomány hónapjának első napján pedig a Magyar Tudományos akadémia a „Laureatus Academiae" címmel járó „Eötvös József babérkoszorúval" tüntetett ki.

Végezetül utalok még arra, hogy az utóbbi években doktori iskolai PhD. fokozatot szerzett tanítványaimmal és tanítványaim tanítványaival, Prof. Dr. Jakab Nórával, és Dr. Solymosi-Szekeres Bernadett egyetemi adjunktussal a minimálbér irányelvvel kapcsolatos problémákat, a „gig ökonómiával" összefüggő platformjogviszonyokat, és a munkavégzés körébe tartozó szerződéstípusok elhatárolási és kapcsolódási pontjait kutatjuk és publikáljuk. Ezen kívül pedig Román Róberttel, az Egri Eszterházi Károly Egyetem docensével, valamint a LIGA elnökével, Dr. Mészáros Melindával együtt a munkaviszony leglényegesebb tartalmielemeinek, a munka-, és a pihenőidő, valamint a szabadság és a bérezés szabályozásbeli fonákságait elemezzük.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 494 2025. 10. 09. 20:02

PUKÁNSZKY BÉLA

Írta: Szűts-Novák Rita, egyetemi adjunktus, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
Szűts Zoltán, egyetemi tanár, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

„Kell a reflexió, kell a történeti háttér, kellenek azok a tudások, amelyeket az elődeink felhalmoztak"[1]

1. Tanulmányok

Prof. Dr. Pukánszky Béla, a magyar neveléstudomány és pedagógia kiemelkedő alakja, 1954. december 23-án született Szegeden. Életútját az oktatás, a kutatás és a tudományos szervezés iránti elhivatottság jellemzi. Egyetemi tanárként és tudományos dékánhelyettesként a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Karának meghatározó alakja volt, majd az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskolájának vezetője és a felvidéki Selye János Egyetem Tanárképző Karának professzora lett.

Tanulmányait a szegedi Tömörkény István Gimnáziumban végezte, majd 1976-ban a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán zenetanári képesítést szerzett. A neveléstudományi iránti érdeklődése az Eötvös Loránd Tudományegyetemen bontakozott ki, ahol pedagógia szakon diplomázott 1980-ban. Doktori fokozatát 1983-ban szerezte meg didaktikából, 1989-ben pedig a neveléstudomány kandidátusa lett. Szakmai életútjának fontos eleme 2000-ben a habilitáció, 2004-ben pedig az MTA doktora cím megszerzése.

2. Pályaíve

Pályafutása zenetanítással indult Békéscsabán és Szegeden, majd 1985-től a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán kezdett a felsőoktatásban dolgozni. Az intézményben tanársegédként, majd adjunktusként tevékenykedett, mielőtt 1992-ben a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Karának Neveléstudományi Tanszékén egyetemi docensi, később tanszékvezetői kinevezést kapott. Kiemelkedő vezetői képességei és szakmai tudása révén 1999-től 2006-ig a tanszék fejlesztését irányította, jelentős infrastrukturális és oktatási reformokat megvalósítva.

[1] Elhangzott 2019. április 29-én Pukánszky Béla Gyógypedagógia-történet és/vagy fogyatékosságtörténet.
Egy diszciplináris paradigmaváltás okai és következményei című előadásában, amelynek online változata a Líceum Televízió gondozásában az alábbi linken érhető el: https://www.youtube.com/watch?v=_gvrJP_8FF8, Letöltés dátuma: 2024. november 19.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 495 2025. 10. 09. 20:02

2003 és 2010 között az SZTE oktatási rektorhelyetteseként meghatározó szerepet vállalt az egyetem bolognai rendszerű átalakításában, az intézményi akkreditációs folyamatok koordinálásában és a tanárképzés modernizálásában. Nevéhez fűződik több új képzési program elindítása és a nemzetközi kapcsolatok fejlesztése. 2007-től Pukánszky Béla a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Karának Gyógypedagógus-képző Intézetében töltötte be az intézetvezető egyetemi tanári tisztséget. Irányította a gyógypedagógia alapszak újbóli akkreditációját, amely alapvetően határozta meg az intézet oktatási tevékenységének jövőjét. Kulcsszerepet vállalt a logopédia szakirány elindításának előkészítésében, ami jelentős mérföldkő volt a képzés fejlődésében.

Ezen túlmenően aktív intézetfejlesztő munkát végzett, melynek során kiemelt figyelmet fordított a kollégák támogatására, fejlődésére, hogy oktatóként biztosítani tudják a képzések magas színvonalát. Emellett jelentős infrastruktúra-fejlesztési projekteket valósított meg, amelyek a modern oktatási környezet kialakítását célozták meg. Mindezek révén az intézet működését alapjaiban erősítette meg, hozzájárulva a hazai gyógypedagógus-képzés fejlődéséhez.

Tudományos munkássága a neveléstudomány különböző területeit öleli fel, különös figyelemmel a neveléstörténetre, azon belül is a gyermekkor történetére és a nőnevelés történetére, a magyar reformpedagógia történetére, a kolozsvári–szegedi egyetem pedagógiai műhelyeinek és tanárképzésének történetére. A magyar pedagógia meghatározó alakjainak – például Schneller Istvánnak és Tettamanti Bélának – a munkásságát feltáró kutatásai nemzetközi szinten is jelentősek. Világosan kirajzolódik tehát, hogy Dr. Pukánszky Béla számos területen iskolateremtő.

Tudományos tevékenysége széles körű nemzetközi és hazai elismerésben részesült. Több OTKA-projekt vezetője és résztvevője volt, eredményeit számos monográfiában, tanulmányban és konferencia-előadásban tette közzé. Tagja többek között az MTA Pedagógiai Bizottságának, ahol hosszú évekig titkárként, majd alelnökként, 2014-től elnökként szolgált két cikluson át. 2016-tól az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskolájának vezetője, ahol mentorként több mint egy tucat doktoranduszát segítette a fokozat megszerzésében, iskolateremtő hatása megkérdőjelezhetetlen. De nem csupán a doktoranduszokat, a Pedagógiai Kar oktatóit is aktívan, önzetlenül támogatja. Példát mutat abban, hogy a tudományt, a művészetet és a segítő támogatást hogyan lehet ötvözni.

Pukánszky Béla neveléstudós munkásságát számos elismeréssel jutalmazták. 1997 és 2000 között Széchenyi Professzori Ösztöndíjban részesült, ugyanebben az évben megkapta a Kiss Árpád-díjat is. Szerteágazó munkásságát továbbá Pro Universitate és Pro Educatione díjakkal is elismerték. 2018-ban a Magyar Érdemrend tisztikeresztje polgári tagozatával tüntették ki. Aktívan részt vesz a Magyar Tudományos Akadémia, a Magyar Pedagógiai Társaság és számos tudományos szervezet munkájában.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 496 2025. 10. 09. 20:02

Nemcsak oktatóként és kutatóként vívta ki a szakma tiszteletét, hanem vezetőként is kimagasló teljesítményt nyújtott. Szakmai hozzáértése és emberi nagysága számos generáció számára nyújtott példát és inspirációt. Az általa irányított tudományos műhelyek, tananyagfejlesztések és publikációk a hazai pedagógusképzésre és nemzetközi szinten is jelentős hatást gyakoroltak. Ma is aktívan szolgálja a tudományt, elhivatottsága pedig továbbra is meghatározza pályáját. Dr. Pukánszky Béla életműve a magyar neveléstörténet egyik legfényesebb fejezetét jelenti, amely örök értékként gazdagítja a szakmát és a tudományos közösséget.

3. A zene

Pukánszky Béla nemcsak neveléstudósként és pedagógusként vált ismertté, hanem tehetséges gordonkaművészként több ízben is emlékezetes művészi élményeket nyújtott közönségének. Előadásaiban a klasszikus–romantikus repertoár jelentős darabjai szólaltak meg, amelyek mély zenei érzékenységét és technikai virtuozitását egyaránt tükrözték. Repertoárján olyan kiemelkedő művek szerepeltek, amelyek hűen tükrözték zenei érzékenységét és művészi elhivatottságát. François Couperin *Pièces en concert* című művének öt tételét (Prélude, Sicilième, La Tromba, Plainte, Air de Diable) Paul Bazelaire átiratában adta elő, melyek a barokk kor eleganciáját és kifejezőerejét idézték meg. Joseph Haydn *Adagio cantabile* című darabját a 13. (D-dúr) szimfóniából finom érzelmekkel és letisztult eleganciával interpretálta, míg Felix Mendelssohn-Bartholdy *Dal szöveg nélkül* (Op. 109) című művével a romantika líraiságának és szívhez szóló melódiáinak varázsát közvetítette a közönségnek. Max Bruch *Adagio kelta motívumokra* (Op. 56) című darabjában a kelta zenei világ nosztalgikus szépsége bontakozott ki érzékeny tolmácsolásában. Ottorino Respighi *Adagio variációkkal* (P. 133) című művének előadása során az olasz zeneszerző expresszív harmóniái és drámai intenzitása vált érezhetővé. Camille Saint-Saëns *Allegro appassionato* (Op. 43) című lendületes, szenvedélyes és technikailag kihívást jelentő darabjával pedig lenyűgöző virtuozitását is megmutatta, amely méltán emelte őt a gordonkajáték kiemelkedő mesterei közé.

Mások mellett a Dombiné Kemény Erzsébettel közös hangversenyeivel Pukánszky Béla zenei örökséget is teremtett, és előadásaival inspirációt adott mind a zenei szakmának, mind a szélesebb közönségnek. Játéka nemcsak zenei tudását, hanem a művek iránti mély tiszteletét és szeretetét is tükrözi. Zenei tehetsége és előadói érzékenysége a pedagógia iránti elkötelezettségével együtt teszi őt igazán sokoldalú és értékes egyéniséggé.

4. Legfontosabb munkái

Pukánszky, B. (2024). „Titkos ellenségek közt éli életét". In: Nők a tudomány fellegvárában (pp. x–x). Akadémiai Kiadó.

Pukánszky, B. (2023). Erzsébet Dolch Dombrádi (1906–2002) and the Reform Education. In: R. M. Cristian & A. Kérchy (Eds.), Pioneer Hungarian Women in Science and Education II (pp. 195–202). Akadémiai Kiadó.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 497 2025. 10. 09. 20:02

Németh, A. & Pukánszky, B. (2021). Herbartianism as an eastern central European phenomenon and its reception in Hungary. History of Education and Children's Literature, 16 (1), 65–86.

Pukánszky, B. (2020). Zoltán Kodály and the Life Reform Movement. In: B. Vincze, K. Kempf & A. Németh (Eds.), Hidden Stories the Life Reform Movements and Art (pp. 177–184). Peter Lang.

Pukánszky, B. (2019). Life reform and talent care in Tarhos. History of Education and Children's Literature, 14 (2), 749–761.

Németh, A. & Pukánszky, B. (2019). Life reform efforts in the Austro-Hungarian monarchy and their impact on Hungarian cultural and pedagogical reforms. Paedagogica Historica, 2020, 1–18.

Pukánszky, B. (2006). A nőnevelés évezredei. Gondolat Kiadó.

Pukánszky, B. (2005). A gyermek a 19. századi magyar neveléstani kézikönyvekben. Iskolakultúra.

Pukánszky, B. (2001). A gyermekkor története. Műszaki Könyvkiadó.

Pukánszky, B. & Németh, A. (1994). Neveléstörténet. Tankönyvkiadó.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 498 2025. 10. 09. 20:02

RÁCZ ZOLTÁN

Írta: Mélypataki Gábor, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

Az elmélet és gyakorlat egyensúlya

Rácz Zoltán egyetemi docens, a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Civilisztikai Tudományok Intézetének oktatója, jelen méltatás írójának pedig mondhatni egyetemi évei óta egyfajta mentora. Először munkajog gyakorlaton találkoztunk. Ő volt a gyakorlatvezetőm. Már akkor hallgatóként is érezni lehetett, hogy azok a gyakorlatok, amelyeket Ő tart, másabbak a korábban megszokottakhoz képest. A gyakorlatokon is a praktikus gondolkodást próbálja meg átadni a hallgatóknak, amellyel megfelelően tudta keretezni az elméleti tudást, amit előadásokon kaptunk. Így számomra egyértelművé vált, hogy nála szeretném az évfolyamdolgozatomat írni. Az évfolyamdolgozatból a helyi fordulóban nyertes TDK-dolgozat lett, majd tisztes helytállás az OTDK-n, ezt követően pedig (adminisztratív okokból) kis kitérővel, de általa vezetett PhD-dolgozat sikeres védéssel. Mindezek közben a szakmai kapcsolatunk is formálódott, mely az oktató-hallgató viszonyból átalakult egy kölcsönös tiszteleten alapuló mély kollegiális kapcsolattá. Mindezek okán is vállaltam el, hogy eleget teszek a róla szóló méltatás megírásának. A szükséges életrajzi ismertetés mellett, főleg az életmű bemutatása során próbálom kicsit személyes hangvételűvé tenni a leírást.

1. Ars poetica

Az elmélet és gyakorlat egyensúlya. Olvasva szakmai életrajzát és áttekintve publikációs listáját, melyet, ha összerakok a saját tapasztalataimmal, akkor azt mondhatom, hogy mindig is ez a kettősség jellemezte. A gyakorlati munkából hozta a példákat, és ezeken keresztül tanítja a hallgatóknak a jogalkalmazást, jogértelmezést. Az elméletet pedig megfelelően kellő ütemérzékkel társítja a gyakorlati munkájában és az általa készített publikációkban is.

Oktatói pályafutása alatt a jogviszonyának kezdetétől az Agrár- és Munkajogi Intézeti Tanszék oktatója. Oktatási tevékenységével párhuzamosan folyamatosan végez gyakorlati jogi munkát. Ügyvédként és mediációs szakemberként is dolgozik. Szakmai pályafutását végigkíséri a gyakorlati szemlélet, melyet az általa megtartott munkajogi és szociális jogi előadásokon és szemináriumokon is igyekszik átadni. A gyakorlatorientált kurzusain naprakészen adja át a hallgatóknak azt, hogyan is kell együtt értékelni az elméleti és gyakorlati tudást. Véleménye szerint ezek a tudáselemek ugyanis nem versenytársai, hanem kiegészítői egymásnak. Ezt a szemléletet azonban nem csak az egyetemi oktatásban alkalmazza. Ezt a kettősséget megfigyelhetjük eddigi publikációs életművében is, de az ügyvédi praxisában és mediátori munkája során is ez a szemlélet érvényesül.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 499 2025. 10. 09. 20:02

2. Az életrajz fontosabb elemei

Miskolcon született 1958. április 12-én. Általános és középiskolai tanulmányait Miskolcon folytatta, majd egyetemi tanulmányait az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán végezte, ahol 1982-ben szerzett summa cum laude minősítéssel diplomát. Az egyetem befejezését követően 1982-ben a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróságon helyezkedett el fogalmazóként, ahol különböző ügykörben eljáró helyi bíróságokon szerzett gyakorlatot. A jogi szakvizsgát 1984. november 28-án tette le. A sikeres szakvizsgát követően 1985 és 1988 között a Szikszói Városi Bíróságon bíróként dolgozott.

1988-ban egy akkor alakuló vállalkozás, az Észak-magyarországi Innovációs Centrum (Park) Részvénytársaság jogi osztályvezetője lett. 1989-ben a 89. sz. Jogtanácsosi Munkaközösség tagjaként perekben látott el jogi képviseletet.

A Miskolci Egyetem Agrár- és Munkajogi Intézeti Tanszékén 1989-től másodállásban, 1990-től főállásban dolgozik egyetemi oktatóként, jelenleg egyetemi docens munkakörben. A kezdetektől fogva jogász tankör gyakorlatvezetése mellett tart előadásokat a nappali és a levelező tagozatnak elsősorban munkajogi kurzusokon. Ahogy szélesedett a képzési paletta, úgy már az igazságügyi igazgatási alapszakon, a munkaügyi és társadalombiztosítási igazgatási alap- és mesterszakon tanulóknak, illetve a személyügyi, munkaügyi és szociális igazgatási alap és mesterszakon oktatta és oktatja mai napig is a hallgatókat. Ezeken a szakokon több tantárgynak tárgyjegyzője is volt. Az oktatás mellett a záróvizsgáztatásban is aktív szerepet vállal elsősorban a személyügyi, munkaügyi és szociális igazgatási képzéseken, de hosszú évek óta segíti a Polgári Jogi és a Kereskedelmi Jogi Tanszék munkáját a jogász szakos hallgatók záróvizsgáinak sikeres lebonyolításában. Az oktatótevékenysége mellett aktívan közreműködött az egyetem napi működésének megszervezésében és az egyetemi polgárok és az intézmény jövőjét befolyásoló munkafolyamatokban. Mindig is fontos volt számára, hogy az egyetem munkavállalói megfelelő körülmények között dolgozhassanak és megfelelő juttatást kapjanak. Éppen ezért is kiemelendő, hogy tagja, illetve 1993-től kari titkára a Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezete ME szervezetének. Ez a pozíció lehetővé tette számára, hogy a szakszervezet képviselőjeként a Kari Tanács tagjaként képviselje a munkavállalói oldalt. A szakszervezeti tagság mellett más egyetemi szervezetek és bizottságok munkájában is részt vett. A Miskolci Egyetem Közbeszerzési Tanácsának 1998–2013 között volt kari képviselője. 2007 elejétől 2013-ig volt tagja a Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola Felvételi Bizottságának. 2013-ban lett tagja a kar Kreditátviteli Bizottságának.

Rácz Zoltán az tudományos és a gyakorlati ügyvédi munkát megfelelően egyensúlyozva végzi munkáját. Ennek egyik fő állomása volt, hogy 2002-től „Az alternatív vitarendezés I–II." című alternatív tárgy felvételét lehetővé tette a hallgatók számára. A kurzus témái építenek a gyakorlati tapasztalatokra.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 500 2025. 10. 09. 20:02

2003-ban a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán doktori (PhD) oklevelet szerzett summa cum laude minősítéssel. A PhD-dolgozatának címe: A munkaügyi viták megoldásának kérdései különös tekintettel az érdekvitákra.

2006-tól tagja a Miskolci Jogi Szemle Tanácsadó Testületének, ahol rendszeres lektori tevékenységet fejt ki.

2003-ban a debreceni OTDK-n, 2005-ben a győri OTDK-n, 2011-ben a pécsi OTDK-n, 2013-ban a szegedi OTDK-n képviselte a kart a munkajogi szekcióban zsűritagként.

2005 decembere óta tudományos munkatársként, 2009-től tudományos főmunkatársként dolgozott 2013-ig a Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Intézetében, ahol különböző kutatásokban vett részt. 2007 és 2013 között tagja volt a Magyar Tudományos Akadémia Doktori Tanács Ügyrendi Bizottságának.

Tudományos munkássága mellett mindig is fontos szerepet játszott a gyakorlati szakmai tevékenységek végzése is. Ennek köszönhetően 1991 júniusától folyamatosan, a mindenkori igazságügyi miniszter felkérése alapján a Jogi Szakvizsgabizottság munkájában cenzorként vesz részt. A Magyar Akkreditációs Bizottság felkérésére a magyarországi jogi karokat érintő akkreditáció során a látogató bizottság tagja volt 2004–2005-ben. Az oktatói-tudományos munka mellett gyakorló jogászként is működik, 1990 és 1993 között a Miskolci 10. sz. Ügyvédi Iroda tagja volt, jelenleg mint egyéni ügyvéd dolgozik. 1998 óta tagja a B.-A.-Z. Megyei Ügyvédi Kamara Etikai Bizottságának, jelenleg annak vezetője. 1994-ben a Munkaügyi Minisztérium 30/1994. szám alatt munkajogi szakértőként vette a Szakértők Nyilvántartó Jegyzékében nyilvántartásba. 2004 óta tagja a mindenkori oktatási minisztert segítő Országos Munkavédelmi Tanácsnak. Az Igazságügyi Minisztérium 2003-ban felvette a közvetítők névjegyzékébe is. Az Érdekegyeztető Tanács által létrehozott Munkaügyi Közvetítői és Döntőbírói Szolgálatnak 1996 nyarától a testület megszűnéséig volt a tagja. Ezalatt az idő alatt négy alkalommal vett részt konkrét ügyek megoldásában. 2017-ben tagja lett a Gazdasági Minisztérium és több szakszervezet által létrehozott Munkaügyi Tanácsadó és Vitarendező Szolgálatnak. 2008 és 2009 között az Igazságügyi Hivatallal kötött szerződés alapján büntetőjogi mediációs tevékenységet végezett, több mint 20 ügyben járt el. 2010. március 30-án az Észak-magyarországi Regionális Államigazgatási Hivatal a hatósági közvetítők nyilvántartásába vette fel. 2015 tavaszán megválasztották a Magyar Munkaügyi Kapcsolatok Társaság elnökévé.

3. Mentorálás és utánpótlás-nevelés

Amennyire ismerem és tudom, számára mindig is fontos volt, hogy a tehetséges hallgatókat segítse. A jogász szak, a személyügyi, munkaügyi és szociális igazgatási BA- és MA-szakos hallgatói évente több esetben kérik fel konzulensnek évfolyam- és szakdolgozataik elkészítéséhez. Ezek a hallgatók is valószínűleg ugyanaz-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 501 2025. 10. 09. 20:02

zal találkoznak ilyenkor, mint én. Nyitott, a hallgatók ötleteire fogékony oktatót, aki a megfelelő oktatói eszköztár segítségével terelgeti a konzultált hallgatót. A hallgató így sokkal jobban magáénak érzi a dolgozatot, hiszen sok döntést magának kell meghoznia, de sosem marad ezzel magára. Hogy mennyire sikeres ez a technika? Az alábbiakban látható, hogy a kari TDK-versenyeken minden évben szerepelnek általa konzultált dolgozatok. A kari TDK-versenyeken Weisz Norbert harmadik, Mélypataki Gábor első helyen végzett, Simon Eszter és László Vivien 2015-ben első helyezést ért el, Kozák Enikő második helyezett lett. Ezen dolgozatok az OTDK-versenyre is eljutottak: 2007. Weiss Norbert, 2009. Mélypataki Gábor, 2015. Simon Eszter és Kozák Enikő.

A mentorálás és utánpótlásnevelés azonban a TDK-mozgalom keretein túlmutat, hiszen a jelentkező egyetemi hallgatóit segíti az OBH által kiírt Mailáth György tudományos pályázatokon való részvételben konzulensi tevékenységgel. 2016-ban László Vivien második, 2017-ben Pete Éva harmadik helyezést ért el a munkajogi szekcióban.

A tudományos elméletek és gyakorlat kapcsolatát is sokszor feldolgozó dolgozatok konzultálása mellett a hallgatók egy másfajta gyakorlati felkészítésében is részt vesz. 2003-tól minden évben készít fel hallgatókat az Országos Munkajogi Perbeszédversenyekre. 2010-ben az általa (is) felkészített hallgatók első helyezést értek el.

4. Jelentősebb külföldi utak és ösztöndíjak

1995-ben a hollandiai Groningeni Egyetemen a TEMPUS-program keretében egy hónapig folytatott kutatásokat. 1996-ban a skót Stratchclyde Egyetemen Glasgowban dr. Kenderes Györggyel közösen végzett kutatásokat szintén a TEMPUS-program keretében két héten keresztül. 1997-ben egy héten keresztül az ILO Nemzetközi Oktatási Központjában, Torinoban „Mediation and Arbitration" című tanfolyamon vett részt, amelyet követően sikeres diplomát szerzett. Ugyanennek az évnek az őszén a belga Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztérium szervezésében mediációs képzésen vett részt. 1999. szeptember 13. és 17. között Balatonfüreden sajátította el az egyesült államokbeli FMCS által szervezett preventív mediációs képzés ismereteit. 2000. január és április között ösztöndíjjal az Új-mexikói Egyetemen a „vitamegoldás" kurzust végezte el, ezzel párhuzamosan ún. observer arbitrator-ként tevékenykedett az Egyesült Államokban. 2004 tavaszán ismételten részt vett a belga Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztérium által nyújtott egyhetes mediációs képzésen. 2005 augusztusában Prugberger Tamás professzorral együtt kutatómunkán vett részt Hollandiában a Leideni Egyetemen az Erasmus-program keretében.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 502 2025. 10. 09. 20:02

5. Doktori eljárásokban való közreműködése

Rácz Zoltán eddigi pályája során számtalan doktori eljárásban vett részt.

2006-ban bíráló bizottsági tagként tevékenykedett Dr. Berke Gyula PhD-dolgozatának bírálatában, ugyanezen évben Dr. Horváth István PhD-dolgozatának egyik bírálója volt.

2007 elején bíráló bizottsági tagja volt Dr. Kenderes György PhD-dolgozatának.

2007-ben szigorlati bizottsági tagként működött közre dr. Kun Attila és dr. Dux László fokozatszerzési eljárása során tartott szigorlaton. Szintén 2007-ben ugyancsak bizottsági tagként vett részt dr. Bankó Zoltán fokozatszerzési eljárásában tartott doktori szigorlaton.

2010-ben szintén szigorlati bizottsági tagja volt Dr. Nádasné dr. Rab Henriett fokozatszerzési eljárásában, míg Dr. Horesnyi Julianna, valamint L. Lajkó Dóra doktori eljárásában bíráló bizottsági tagként működött közre. 2010-ben dr. Tóth Hilda PhD-védésének nyilvános vitájában a bizottság titkáraként fejtett ki tevékenységet.

2011-ben Dr. Kajtár Edit PhD-dolgozatának volt egyik bírálója, majd Dr. Jakab Nóra PhD-védésének nyilvános vitájában a bizottság titkáraként fejtett ki tevékenységet. Szintén 2011-ben szigorlati bizottsági tagként tevékenykedett dr. Czuglerné dr. Iványi Judit fokozatszerzési eljárásában.

2013-ban kapott felkérést dr. Ásványi Zsófia doktori dolgozatának bírálatára. 2013 decemberében doktori szigorlati bizottsági tagként vett részt dr. Deli Petra Eszter PhD-eljárásában.

2014-ben bíráló bizottsági tagként tevékenykedett Tóth Nikolett Ágnes PhD-dolgozatának bírálatában.

2018 szeptemberében a Deák Ferenc Állami- és Jogtudományi Doktori Iskola Dr. Szekeres Bernadett doktorjelölt szigorlati bizottságában póttagként jelölte.

2016 júniusában az ő tudományos vezetése mellett dr. Mélypataki Gábor PhD-oklevelet szerzett.

6. Tudományos életmű

Elmélet és gyakorlat kettősének összhangja nemcsak az oktatásban és gyakorlati jogászi hivatás gyakorlásakor fontos szempont, hanem az által készített publikációk esetében is. Kollégaként volt szerencsém az ehhez kapcsolódó munkafázisokat is megtapasztalni, hiszen több közös anyagon dolgoztunk a korábbiakban[1], és remélem, fogunk is még a későbbiekben. Mi is változatos témákban írtunk közösen,

[1] Mélypataki Gábor – Rácz Zoltán: A közalkalmazotti jogállás jövője – Végelgyengülés vagy újjászületés? *Pro Publico Bono* 2023/ 2., 59–74.; Mélypataki Gábor – Máté Dávid Adrián – Rácz, Zoltán: Az otthon mint munkahely?. *Publicationes Universitatis Miskolcinensis Sectio Juridica et Politica* 2021/ 2., 212–223.; Máté Dávid Adrián –Mélypataki Gábor – Rácz Zoltán: A mesterséges intelligencia alkalmazásának hatása a munkához és a szociális biztonsághoz való jogra. Infokommunikáció és Jog 2020/ 74., 3–8.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 503 2025. 10. 09. 20:02

ahogy ez a hivatkozott művekből is látszik. Pályája során vannak meghatározó területek, amelyekkel többet foglalkozik. Ezen területek közé tartozik az alternatív vitarendezés, amely témában megírta a doktori értekezését is.[2] Ahogy az a korábbi életrajzi adatokból is látszik, nemcsak az elméletben foglalkozik a kérdéssel, hanem ő maga is rendelkezik végzettséggel és gyakorlati tapasztalatokkal ebben a tárgyban. Az elmélet és gyakorlat kettősét ezen téma kapcsán a korábban is említett Rézler Alapítvány ösztöndíja is erősítette. A kutatási területe azonban nemcsak az alternatív vitarendezésre, de a munkajogi viták rendezésére egészében is fókuszál. A jogvitákra és az érdekvitákra egyaránt[3] fókuszál műveiben.

Vannak az életművében más visszatérő témák is a munkajog jogágiságán[4] keresztül a közszolgálati munkajogig problémáinak[5] a vizsgálatáig több átfogó terület is. De a publikációit két fő keretrendszerbe helyezhetjük. Az egyik, hogy az írásainak jelentős része a gyakorlati jogászi munkából inspirálódik, ami első ránézésre kissé hektikusnak mutatja a kutatási munkát. De ez közel sincs így, ugyanis ha felidézzük az elmélet és a gyakorlat egyensúlyára való törekvést, az máris teljesen releváns struktúrába helyezi azt. Mindezek mellett a tanulmányok megfelelően és építő jellegűen kritikusak és mutatnak rá a szabályozás hiányosságaira vagy javítandó elemeire. Témái között gyakran előfordulnak a kollektív munkajogot érintő kérdések[6] vagy felelősségtani vizsgálatok is.

6.1. Az elmélet és gyakorlat kettősének alkalmazása

Úgy mutatható be a leginkább Rácz Zoltánnak az elmélet és a gyakorlat egyensúlyára való törekvése, ha egy tanulmány rövid bemutatását megteszem ezen méltatás keretei között. Sokat gondolkodtam, hogy melyik tanulmány lenne a legmegfelelőbb

---

[2] Rácz Zoltán: *A munkajogi viták megoldásának rendszerei, eljárási szempontból, különös tekintettel az érdekvitákra*. PhD-értekezés, Miskolc, 2003.

[3] Rácz Zoltán: A sztrájkjog kiüresítése: Egy kollektív munkaügyi vita margójára. *Publicationes Universitatis Miskolcinensis Sectio Juridica et Politica* 2022/ 2., 354–363; Rácz Zoltán: *Kollektív munkaügyi viták és az alternatív vitarendezés lehetőségei az oktatásügy területén*. HVG-ORAC Budapest, 2018; Rácz Zoltán – Király Cseperke: Gondolatok a magyar munkaügyi és közigazgatási bíráskodásról. In: *Quid Juris? : Ünnepi kötet a Munkaügyi Bírák Országos Egyesülete megalakulásának 20. évfordulójára* (szerk. Bankó Zoltán – Berke Gyula - Tálné Molnár Erika), Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Kúria, Munkaügyi Bírák Országos Egyesülete, Budapest – Pécs, 2018.

[4] Rácz Zoltán: A jogalkotás és jogalkalmazás ellentmondásai a munkajogi érvénytelenség körében. In *In Memoriam Novotni Zoltán: Emlékkönyv Novotni Zoltán professzor halálának 25. évfordulója alkalmából* (szerk. Stefán Ibolya), Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2021, 163–175.

[5] Rácz Zoltán: Pedagógusok a munkajog hálójában, avagy ismét egy új jogállási törvényt kreált a jogalkotó. *Publicationes Universitatis Miskolcinensis Sectio Juridica et Politica* 2023/2., 122–131.

[6] Rácz Zoltán: Döntést hozott az Alkotmánybíróság a szakszervezetek kollektív szerződéskötési képességéről. *Publicationes Universitatis Miskolcinensis Sectio Juridica et Politica* 2024/1.,172–181.; Rácz Zoltán: A kiszolgáltatottabb fél védelme a kollektív munkajogi eszközökön keresztül. In: *A kiszolgáltatottabb fél védelme a munkajog eszközeivel* (szerk.: Mélypataki Gábor – Tóth Hilda). Bíbor Kiadó, Miskolc, 2022, 128–160.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 504 2025. 10. 09. 20:02

erre a feladatra. A választásom egy olyan tanulmányra esett, mely a szerző témaválasztásában ugyan atipikus, hiszen társadalombiztosítási kérdésekkel ritkábban foglalkozik, de felépítésében talán a legtipikusabbak közé tartozik.

A fenti okokból adódóan a bemutatás tárgyát Rácz Zoltánnak a „*A társadalombiztosítási rendszer alkotmányos keretei az alkotmánybírósági határozatok tükrében*" című, az Állam- és Jogtudomány 2008/2. számában megjelent tanulmánya képezi. A tanulmány elméleti keretezésében az Európai Szociális Charta vonatkozó rendelkezéseit és az akkori Alkotmányban megtalálható szociális biztonsághoz való jog szerepének vizsgálatával indította a tanulmányát. Ezek mellé teszi azokat az általános megállapításokat, melyek egyfajta gondolatindítóként előre bocsájthatók az Alkotmánybírósági döntésekből. A határozatok elemzését ezt követően gyakorlati szempontú fogalmi kategorizálás alapján végzi el, melynek keretében nemcsak a határozatok többségi véleményeit ismerteti, de rendre foglalkozik a különvéleményekkel és a párhuzamos véleményekkel. A határozatok és a vélemények ismertetése közben pedig saját álláspontjával is keretezi a felvetett kérdéseket. A tanulmányban az elemzés az egyes társadalombiztosítási alapelveket érinti, melyek elméleti fogódzót jelentenek ezen jogviszonyok esetében. A társadalombiztosítás komplex kérdéskört felölelő és vizsgáló terület, mely önmagában is szükségessé teszi a gyakorlati megközelítést. Éppen ezért volt kifejezetten egy ilyen tanulmány, melyben az elméletnek is helye és szerepe van és nem a valóságtól elrugaszkodott az, ahogy a tanulmány a szolidaritási elvet vizsgálja, vagy ahogy a szerzett jogokat és a jogbiztonságot elemzi, melyek a gyakorlatban az egyes jogalanyokat érintően is felmerülnek. A tanulmányban megjelenik a gyakorlati alkalmazhatóságra való törekvés. Néha érezhető, hogy az elmélet valahol a magasban lengedez és a gyakorlat meg más utakon jár. Éppen ezért is fontos, hogy ebben a tanulmányban az elmélet és gyakorlat egymásra épül, egymásból következik.

7. Zárógondolatok

Összegzésképpen elmondható, hogy Rácz Zoltán a Miskolci Egyetem docense, aki már pályája kezdete óta törekszik arra oktatóként, hogy minél több gyakorlatot tanítson a hallgatóknak az elmélet mellé. Rácz Zoltán mint gyakorló jogász pedig a gyakorlati munkája során is mindvégig figyelembe veszi és alkalmazza az elméleti tudás releváns részeit. Ahogy én látom egykori mentoromat és témavezetőmet, ez a kettősség jelmezi végig pályáját. Ezt érzékeltem hallgatóként és ezt kollégaként, társszerzőként és szerkesztőként is. Mindig fontos az egyensúly, nincs ez másképp a tudás megszerzése esetében sem. A kulcs ebben az esetben is az elmélet és a gyakorlat egyensúlya. A cél ugyanis nem a minél több tudás, hanem a megfelelő tudás átadása, ez pedig a megfelelő egyensúlyra törekvéssel lehet, épp ezért fontos, hogy megtanuljuk és mindig legyen, aki megtanítja.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 505 2025. 10. 09. 20:02

RAISZ IVÁN†

Írta: Raisz Iván, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

Ősei a Felvidéken (Kassa, Lubló, Rozsnyó) éltek. Apai nagyszülei már miskolci lakosok voltak, mint ahogyan a szülei is.

1943. október 17-én, Miskolcon született. Édesapja a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem docenseként, édesanyja a Fazekas úti Általános Iskola igazgatóhelyetteseként ment nyugdíjba. Négyen voltak testvérek (ketten már nem élnek).

Általános iskolai tanulmányait Miskolcon végezte, majd felvételt nyert az akkor már egy éve Kazincbarcikán működő Vegyipari Technikumba. Itt Bagyinszki Ferenc osztályába került. Egykori osztályfőnökére a mai napig nagy tisztelettel és szeretettel gondol. Nemcsak kiváló szakismeretet, hanem természetszeretetet, a sport iránti érdeklődést, emberséget tanulhattak tőle.

1961-ben szerzett vegyésztechnikusi oklevelet, s ebben az évben nyert felvételt a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem kémia–fizika szakára. Már elsőéves hallgató korában elkezdte a tudományos diákköri munkát a Szarvas Pál professzor által vezetett Általános és Szervetlen Kémiai Intézetben, Korondán Irén adjunktusnő vezetésével. A világító indikátorokkal foglalkozott. 1963-ban ezen a területen sikerült egy új mechanizmust igazolnia, amiért kiemelt miniszteri díjat kapott az Országos Tudományos Diákköri Konferencián. 1965-ben tartott OTDK-előadása már a diplomamunkája alapjául is szolgált.

1965-ben, ötödéves korában, volt középiskolai igazgatójának kérésére egyéni levelező képzésre iratkozott át, és a kazincbarcikai Felsőfokú Vegyipari Gépészeti Technikumban kezdett dolgozni.

1966-ban okleveles kémia–fizika szakos középiskolai tanári diplomát kapott. Ekkor Lini István igazgató úr felkérésére a Vegyipari Technikumban is tanított óraadóként.

1965-ben megnősült. Felesége szintén kémia–fizika szakos középiskolai tanár, aki a kazincbarcikai Egészségügyi és Óvónői (később Jókai Mór) Szakközépiskola igazgatóhelyetteseként ment nyugdíjba. Két gyerekük született. Iván fiuk autógépész diplomát szerzett a BME-en, s a MAN Kamion és Busz Kereskedelmi Kft.-nél műszaki beosztásban, autógépész-mérnökként, valamint minőségirányítási vezetőként dolgozik. Ildikó lányuk gyógyszerészként végzett a SOTE-n, majd szakgyógyszerész és egészségügyi menedzser diplomát is szerzett. Jelenleg Kazincbarcikán a Kamilla Gyógyszertárat vezeti.

Raisz Ivánt a kazincbarcikai Felsőfokú Vegyipari Gépészeti Technikumban 1966-ban felsőfokú technikumi tanársegéddé nevezték ki, akkortól oktatási feladatokat látott el. Kezdetben a Fizikai kémia tárgy gyakorlatvezetőjeként, 1969-től adjunktusként a Kémia I. és Kémia II. tárgyak előadójaként.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 507 2025. 10. 09. 20:02

Az egyetemen elkezdett kutatásait itt is tovább folytatta, és 1969-ben summa cum laude minősítéssel megvédte természettudományi doktori értekezését.

Főállású munkahelye, a Felsőfokú Vegyipari Gépészeti Technikum 1970-től a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Vegyipari Automatizálási Főiskolai Karaként működött tovább. Ez megerősítette a vegyipari méréstechnikai és kibernetikai méréstechnikai kutatásait. Rendszeresen publikált a hazai és nemzetközi konferenciákon. A Hewlett-Packard fejlesztését 12 évvel megelőzve kidolgozta a nyomásprogramozott gázkromatográfiát.

Tovább dolgozott ebben a témában, és felvették a moszkvai Mengyelejev Egyetemre levelező aspiránsnak. Ott, a Karpov Fizikai–kémiai Kutatóintézettel együttműködve, vegyipari kibernetika témában 1981-ben megvédte kandidátusi értekezését, melyet a kémiai tudomány kandidátusa címmel honosítottak.

1981-től megbízták a Fizikai–kémiai mérések tárgy oktatásával is, majd a Vegyipari alapműveletek tárgy gyakorlatvezetőjeként bevezette kezdetben az offline, később az online számítógépes kiértékelő módszereket.

1982-ben főiskolai docensi kinevezést kapott. 1983-tól a Vegyipari alapműveletek, majd 1984-től a Vegyipari rendszerek tárgyat is előadta. Itt több mint 20 diákköri és diplomamunka témavezetője volt. Diákkörös hallgatói szép sikereket értek el. Volt olyan, aki nemzetközi diákköri tudományos konferencián is elismerést szerzett. Ezek az eredmények vezettek oda, hogy 1987-ben ők rendezhették meg az Országos Tudományos Diákköri Konferencia vegyész szekcióját Kazincbarcikán, ami főiskolai képzésük jelentős elismerését jelentette.

Tanszékvezető-helyettesként, 1984-től pedig tanszékvezető főiskolai tanárként tevékenyen részt vett a műanyagalkalmazás-technikai szak, majd szaküzemmérnöki szak tantervének és tantárgyprogramjainak kidolgozásában. Felkérésre írt szakközépiskolai tankönyvet, és a főiskolai oktatás érdekében 4 tankönyvét adta ki a Tankönyvkiadó.

1985-től a Nehézipari Műszaki Egyetem Általános és Fizikai Kémiai Tanszékének másodállású docenseként a bányagépész hallgatóknak Általános kémia tárgyat, a vegyipari gépész hallgatóknak Fizikai kémia tárgyat adott elő 1986-tól egész állásban. A Vegyipari Automatizálási Főiskolai Karon a kar megszűnéséig (1988. június 30.) folytatta az oktatást.

Az egyetemen előbb tanszékvezető-helyettesként, majd 1990-től 1996-ig tanszékvezetőként is intenzíven bekapcsolódott a kohómérnök hallgatók oktatásába fizikai kémiából. 1990-től tartotta a gépészmérnök hallgatók Kémia előadását, melyben a legkorszerűbb szemléltetési módszereket, valamint a folyamatos tanulást ösztönző számonkérési rendszert alkalmazta. 1997-től a műszaki menedzser hallgatók Kémia I. és II. tárgyát is előadta.

A környezetvédelmi szakmérnöki szakon folyó képzésben részben oktatóként, részben a szervező tanszék vezetőjeként, majd szakfelelőseként vett részt. A hallgatói mérések korszerűsítése érdekében ÁMSZ-pályázatot nyújtott be és nyert el fizikai kémiai mérések számítógépes értékelése témában.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 508 2025. 10. 09. 20:02

1992-ben minisztériumi felkérésre részt vett a Veszprémi Egyetemen beindított környezetmérnök szak tantervének bírálatában, egyeztetésében.

Ebben az időszakban 13, kutatótársaival együtt benyújtott szabadalmát fogadták el. Az akkoriban „divatos" egyetemi gmk-ban nagy tételekben gyártották az általuk kifejlesztett „HÓSTOP" csúszásgátlót és a környezeti követelményeknek megfelelő hidegindítót is.

Tanszékvezetése idején létrehozták a Kromatográfiai és Környezetvédelmi Laboratóriumot.

1996-ban a műszaki tudomány tudományágon, a metallurgiai tudományszakon a habilitált műszaki doktor címet védte meg. 1997-ben PhD ME doktori címet nyert el. 2002-ben kollégái és volt tanítványai bevonásával, a Környezetvédelmi Minisztérium megbízásából a veszélyes hulladékok kezelésére (ártalmatlanítására és hasznosítására) felhasználható Fizikai kémiai és biokémiai eljárások, az alkalmazás kritériumrendszere címmel monográfiát szerkesztett.

Ebben az időben már kb. 315 előadása (ebből 89 idegen nyelven) és 110 publikációja (közülük 24 idegen nyelven) jelent meg. Munkásságát 25 szabadalom is fémjelzi.

Hallgatóit folyamatosan vonta be a diákköri munkákba, hasonlóan, mint korábban a kazincbarcikai főiskolán, tanulmányaikat sokan diplomamunkaként is folytatták. A diplomamunkát készítő hallgatók jelentős díjakat nyertek el pályázataikkal. Környezetvédelmi témában több éven át témavezetője volt az EMLA-ösztöndíjas hallgatóknak.

Sikerrel pályázta meg a 2 PFP-program támogatását. Az egyiket a környezetvédelmi oktatási módszerek fejlesztése, a másikat a környezetvédelmi diákköri munka támogatása témában. A PHARE ALTOGETHER-programban részt vett egy alumíniumipari tankönyv megírásában, a környezetvédelmi részben, magyar és angol nyelven.

A Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztériumtól szakértői engedélyt kapott 1997-ben, veszélyes hulladékok elleni védelem témakörben. 2000-ben az igazságügyi minisztertől pedig igazságügyi vegyész és környezetvédelmi szakértői megbízást. Ezeket a szakértői munkákat 2023. december 30-ig végezte az ország számos bíróságának, rendőrségének és cégének felkérésére.

Közlekedési üzemek környezetvédelmi kutatásai vezettek el három szabadalom kidolgozásához, amelyekkel a gépjárművek hidegindítását, úttartását javíthatják és a dízel-motorok emisszióját csökkenthetik. Az utóbbi kutatás a felületaktív anyagok sikeres alkalmazásához vezetett, amit tovább folytatott a hengerelt lemezek és egyéb munkadarabok olajmentesítésére alkalmas környezetkímélő oldószer kidolgozására. Ezen oldószert a németországi DYNAMIT Nobel Gmbh-nál, valamint az AES Tisza Power Plant Share-holding Company-nél is használták.

1994-ben családi fejlesztő kft.-t hozott létre. Az itt végzett kutatások eredményeként 3 szabadalmi bejelentésüket fogadták el USA-, Kína-, Eurázsia- és magyar

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 509 2025. 10. 09. 20:02

viszonylatban. Nemzetközi bemutatókon 8 különdíjat, 23 aranyérmet, 10 ezüstérmet és 3 bronzérmet nyert el.

Ezt a tevékenységet értékelték a Belga Királyi Feltalálói Lovagrend tagja, a Nemzeti Feltaláló Szervezetek Nemzetközi Szövetsége Lovagrend tagja, a Zöld Oszkár Díj (Nürnberg), a Jedlik Ányos-díj, valamint BAZ-Megyei Príma-díj (Magyar Tudomány kategória) adományozásával.

Az utóbbi évek legjelentősebb munkái:

– Metanol előállítása kommunális hulladékból, szennyvíziszapból, egyéb ipari hulladékból és várhatóan 20%-nyi mezőgazdasági és/vagy erdészeti hulladékból. A találmány szerint szintézisgáz gyártásán keresztül történik a metilalkohol előállítása. A nagy fűtőértékű, tiszta szintézisgáz közvetlenül alkalmas azonnali indítású villamosenergia-termelésre, illetve vegyipari alapanyagok előállítására is. Nemcsak a megfelelő alapanyag, hanem már a belőlük lerakáskor keletkező üvegházgáz kibocsátásának megszüntetése révén is kedvező környezeti hatást fejt ki, szén-dioxid-kvóta szabadul fel a változó szabályozás alapján. A fő tömegében háztartási hulladék alapanyag felhasználásával drasztikusan csökken a lerakás után a légkörbe kerülő szén-dioxid és metán mennyisége. A metanol önmagában pedig Otto-motorokban, és direkt elégetéssel tüzelőanyagként is használható. Mivel a hulladék eredetű üzemanyagok iránti igény világszerte növekvő tendenciát mutat, ez a találmány jól megfelel az elvárásoknak.
– 2013 és 2015 között az általa vezetett Enviro-Pharm Kft. nemzetközi együttműködés keretében, 7 ország 8 intézete és cégei részvételével, az EU pénzügyi támogatásával fejlesztett ki egy új ártalmatlanító és hasznosító módszert és készüléket az energiatermelésre a kommunális szennyvíziszap szárítása és elégetése eljárásával (PyroChar projekt 603394. sz.).
– Ez a munka az Inventarena 2016-on aranyérmet nyert.

A siker hivatalos tudományos elismerése a 2018-ban bejelentett és 2020-ban megkapott használati mintaoltalom (PCT/HU2018/000056) és a Szellemi Tulajdon Nemzeti hivatala által 2019 januárjában bejegyzett mintaoltalom (U180149).

Az utóbbi munkáiban hathatós segítséget kapott a családjától. Fia és lánya szakértelme nagyban hozzájárult munkája sikeréhez.

Tagja a Mérnöki Kamarának, 2023. december 30-ig az Igazságügyi Szakértő Kamarának, valamint több, az MTA, illetve a Magyar Kémikusok Egyesülete égisze alatt működő szakmai szervezetnek.

Egyéb szakmai elismerései:

– Széchenyi Professzori Ösztöndíj 1998–2001
– WIPO Award for the Best Environmental Friendly Invention Budapest
– Környezetvédelmi Műszaki Felsőoktatásért kitüntetés
– Best Invention Prize of Iran Elite Academy

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 510 2025. 10. 09. 20:02

- 35. Salon International des Inventions de Geneve aranyérem
- Pro Facultate Ingeniariorum Metallurgiae, University of Miskolc
- Preisich Miklós Díj, Magyar Kémikusok Egyesülete
- „Az év feltalálója 2008" cím
- a Miskolci Egyetem Érdemes Oktatója

Az elmúlt egy-két évben – korára való tekintettel – egyre kevesebbet foglalkozik szakmai dolgokkal. Élvezi családja gondoskodását, valamint régi tanítványai ragaszkodását. Az évfolyam-találkozók ma is nagy hatással vannak rá és jókedvre derítik.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 511 2025. 10. 09. 20:02

RONTÓ MIKLÓS

Írta: Rontó Miklós, professor emeritus, Miskolci Egyetem

Ennek a fejezetnek az a célja, hogy bemutasson néhány konkrét dátumot, tényt és gondolatot, amelyekkel képet alkothatunk Rontó Miklós egyetemi tanárról, matematikusról, a fizikai és matematikai tudományok doktoráról (1986), a matematikai tudományok doktoráról (1994), jelenleg a Miskolci Egyetem professor emeritusáról (2013), aki nemzetközileg is elismert, kiemelkedő szakértője a közönséges differenciálegyenletekhez rendelt peremérték-feladatok elméletének, aki életéből több mint 55 évet szentelt a matematika oktatásának és kutatásának.

1943. március 31-én született akkor még Magyarországhoz tartozó Beregszászon.

Mint ismeretes, ennek a vidéknek nagyon sajátos a történelme. Hiszen a második világháborúig Kárpátalja Ukrajnától függetlenül fejlődött, mintegy ezer esztendeig Magyarország, majd a trianoni békeszerződés után Csehszlovákia, illetve 1939-től egészen 1945-ig újra Magyarország részeként. Majd 1945. június 29-én a Szovjetunióhoz csatolták a területet. A Szovjetunió felbomlása után Kárpátalja az 1991. augusztus 24-én függetlenné vált Ukrajna része lett. Tehát nagyon is helytálló egy idős kárpátaljai ember szellemes megjegyzése, amely szerint át sem lépte háza küszöbét, de mégis öt ország állampolgára volt.

Rontó Miklós tanulmányait a beregszászi 6. számú magyar nyelvű elemi iskolában kezdte el. A hatodik osztályt már a 2. számú orosz nyelvű középiskolában folytatta és 16 évesen ott is érettségizett. Akkoriban békésen egymás mellett működtek a magyar, orosz és ukrán nyelvű iskolák, ami nagyon jó, egyedi tulajdonsága a soknemzetiségű kárpátaljai városoknak, településeknek.

Egyetemi tanulmányait 1959-ben kezdte el Kárpátalja első felsőoktatási tanintézetében – az 1945-ben alapított Ungvári Állami Egyetem Fizika–Matematika Karán. 1964-ben kapta meg kitüntetéses matematikus, számítógép–matematikus egyetemi oklevelét és kinevezését az Ukrán Tudományos Akadémia Kijevi Kibernetikai Kutatóintézetébe. Közben 1963-tól, egyetemi tanulmányai utolsó két évében már az imént megnevezett intézmény munkatársa volt.

Összesen 30 éven át dolgozott az Ukrán Tudományos Akadémia kijevi kutatóintézeteiben különböző beosztásokban. Így 1963-tól 1971-ig az Ukrán Tudományos Akadémia Kijevi Kibernetikai Intézetének kutatómérnöke volt. 1971-től 1989-ig a Kijevi Elektrodinamikai, illetve Energetikai Problémák Modellezésének Intézete tudományos munkatársa, tudományos főmunkatársa, vezető tudományos főmunkatársa.

1971-ben megvédte a Periodikus megoldások meghatározása kollokációs módszerrel című kandidátusi disszertációját, és megszerezte a fizikai–matematikai tudományok kandidátusa tudományos fokozatot.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 513 2025. 10. 09. 20:02

Az Ukrán Tudományos Akadémia Kijevi Matematikai Kutatóintézetében 1986-ban védte meg Konstruktív numerikus–analitikus módszerek peremérték-feladatok vizsgálatában című akadémiai doktori értekezését, és megkapta a fizikai–matematikai tudományok doktora tudományos fokozatot.

1989-től 1994-ig a Kijevi Matematikai Kutatóintézetben a Differenciál- és Integrálegyenletek Laboratóriumának vezetője volt. E munkája mellett 1986-tól 1992-ig a Kijevi Sevcsenko Tudományegyetem Matematikai Karán a Differenciál- és Integrálegyenletek Tanszékén egyetemi tanári beosztásban oktatott.

Tudományos pályafutására nagy hatással volt, hogy lehetősége adódott megismerkedni a felsorolt intézményeknek mind az elméleti, mind az alkalmazott kutatási rendszereivel.

Intézményes kapcsolata Magyarországgal és a Miskolci Egyetemmel 1992-ben kezdődött, amikor vendégprofesszora, majd 1993-tól egyetemi tanára lett az Analízis Tanszéknek.

A magyarországi munkához nagy kedvvel látott hozzá, megpróbált új lendületet és eredményességet adni az egyetemen folyó matematikai kutatásoknak. Munkájának fontosságát és elismertségét talán jól mutatja, hogy tudományos vezetésével Kijevben tízen szereztek kandidátusi fokozatot és a Miskolci Egyetemen – a maga körül kialakított kutatócsoportban, tudományos vezetése mellett – ketten szerezték meg a PhD-fokozatot.

1995-ben – 50 év elteltével – lett újra magyar állampolgár, habár érdekes módon a születésekor szerzett magyar állampolgárságától senki sem fosztotta meg.

1997–2008 között a Miskolci Egyetem Analízis Tanszékének tanszékvezetői teendőit is ellátta.

2007–2011 között az egri Eszterházy Károly Főiskola Matematika Tanszékének egyetemi tanára is volt.

1. Kutatási területe

Fő kutatási területe – már sok éve – a matematikán belül a közönséges nemlineáris differenciálegyenletek kvalitatív és kvantitatív vizsgálata, illetve a peremérték-feladatok elmélete. A differenciálegyenletekre vonatkozó peremérték-feladatok elmélete és módszerei továbbfejlesztésének szükségessége és aktualitása főleg a gyakorlatban felmerülő problémák megoldásával van kapcsolatban. A különböző tudományágakban, így például a fizikában, mechanikában, villamosságtanban előforduló feladatok és számos műszaki berendezésben végbemenő, térben vagy időben változó dinamikus folyamatok jelentős részének matematikai modellje bizonyos differenciálegyenletekhez rendelt peremérték-feladatokhoz vezet.

Itt említem meg, hogy egy jelenség, folyamat vagy műszaki rendszer matematikai modelljének nevezzük a megfelelő természettudományi törvények figyelembevételével előállított, matematikai leírást adó egyenleteket és a hozzájuk rendelt

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 514 2025. 10. 09. 20:02

kezdeti, valamint peremfeltételek összességét, amelyekkel a jelenséget vagy rendszert egyértelműen jellemezhetjük.

Ismeretes, hogy a matematikai modellezéssel nemcsak időt és költséget lehet megtakarítani, hanem olyan helyzeteket is lehet szimulálni, számolni, amelyeket közvetlen mérésekkel az eredeti vagy fizikai modellen elvégezni nem lehetséges, például robbanás-, sugár-, életveszély, illetve nagyon magas hőmérsékletek miatt.

Nyilvánvaló, hogy a matematikai modell megalkotásánál törekedni kell arra, hogy a probléma szempontjából a kevésbé lényeges tényezőket hagyjuk figyelmen kívül. A túlzottan egyszerűsített (például lineáris) matematikai modellen végzett számítások azonban gyakran megbízhatatlan eredményekhez vezetnek.

Hiszen ugyanúgy, mint a körülöttünk zajló élet, a természetben lejátszódó jelenségek, folyamatok alapjában véve nemlineárisak, következésképpen nemlineáris matematikai modellekhez vezetnek, speciálisan különböző típusú nemlineáris differenciálegyenlet- rendszerekhez és hozzájuk rendelt peremfeltételekhez, azaz nemlineáris peremérték-feladatokhoz.

A nemlineáris peremérték-feladatok elméletében matematikai szempontból számos probléma vagy egyáltalán nincs megoldva vagy még nincs megfelelő mértékben kidolgozva.

Rontó Miklós kutatásaival, publikációival, előadásaival nemzetközi és hazai konferenciákon igyekezett előrevinni a nemlineáris peremérték-feladatok elméletét, fő hangsúlyt helyezve az általa kifejlesztett módszerek, eljárások konstruktivitására és alkalmazhatóságára.

Ez bizonyos mértékben talán valamilyen hozzájárulást jelent a természettudományos kutatások még Galileitől származó programjának megvalósításához, amely szerint „az ismeretlent mérhetővé, a mérhetőt számíthatóvá kell tenni". A mai szinten ezekhez a szavakhoz talán illik még hozzátenni: „a matematikai modellt pedig vizsgálhatóvá kell tenni".

2. A kutatások négy szakasza

Kandidátusi értekezésében és a hozzá kötődő dolgozataiban a nemlineáris közönséges, nem autonóm differenciálegyenlet-rendszerek periodikus megoldásainak vizsgálatával foglalkozott. Ismeretes, hogy a periodikus megoldások tanulmányozása egy kétpontos peremérték-feladat speciális eseteként is kezelhető, periodikus peremfeltételek mellett. Abban az időszakban elsőként bizonyította be egy aránylag egyszerű eljárás – az úgynevezett kollokáció-módszer – alkalmazhatóságát nemlineáris differenciálegyenlet-rendszerek esetén, periodikus megoldások vizsgálatára a lengéstanban.

A második, azaz az 1971–1986 közötti periódusban kutatási területe továbbra is a nemlineáris peremérték-feladatok vizsgálata, de általánosabb alakú differenciálegyenletek, illetve peremfeltételekre vonatkozóan, amikor az utóbbiak nemlineárisak vagy paramétereket is tartalmaznak.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 515 2025. 10. 09. 20:02

Ebben a témakörben sikerült egy új tudományos irányzatot kifejleszteni, amely az úgynevezett numerikus–analitikus módszerek bevezetésével és matematikailag korrekt megalapozásával kapcsolatos.

A kidolgozott módszerek közönséges és retardált nemlineáris differenciálegyenlet-rendszerek általános peremérték-feladatai esetén hatékonyan alkalmazhatók nemcsak kvalitatív vizsgálatokra, például a megoldások egzisztenciájának bizonyítására, hanem azok magasabb rendű közelítéseinek előállítására is.

A szakirodalom elemzése kimutatta, hogy a peremérték-feladatok vizsgálatára használt módszerek nagymértékben függenek a megoldandó differenciálegyenlet típusától (attól, hogy az egyenlet lineáris-e, nemlineáris, explicit, implicit, elsőrendű vagy magasabb rendű), illetve az adott peremfeltételektől (attól, hogy azok kétpontosak-e, többpontosak vagy valamilyen funkcionál segítségével előírt feltételek, lineárisak vagy nemlineárisak).

A peremérték-feladatok elméletében jól ismertek a numerikus, az analitikus és a funkcionálanalitikus módszerek osztályai.

A numerikus módszerek akkor alkalmazhatók a közelítő megoldás megkeresésére, ha ismert, hogy a peremérték-feladatnak létezik izolált megoldása. Ezek a módszerek azonban nem mondanak semmit a megoldás egzisztenciájáról.

Az analitikus módszereket általában kvalitatív vizsgálatokra (például egzisztencia, unicitás, aszimptotikus tulajdonságok) használják.

A periodikus peremfeltételekkel meghatározott megoldások tanulmányozására a funkcionálanalitikus módszerek családján belül kiemelt szerepet kaptak a fixpont, illetve a perturbációs módszerek.

A fixpontmódszereknél valamilyen fixponttételt alkalmaznak úgy, hogy a topológiát is segítségül hívják. A perturbációs módszer általában valamilyen sorfejtésen alapul.

A Rontó Miklós által kidolgozott új, úgynevezett sorozatos közelítésen alapuló numerikus–analitikus módszerek bizonyos szempontból magukban foglalják a felsorolt numerikus, analitikus, funkcionálanalitikus módszerek egyes előnyeit.

Így az általa kifejlesztett módszerek lehetőséget adnak a peremérték-feladatok két legfontosabb problémájának – a megoldás egzisztenciájának és a megoldás előállításának – egyidejű vizsgálatára. A szakemberek értelmezésében a numerikus–analitikus módszerek olyan eljárások, melyek végső soron a megoldást (közelítő megoldást) zárt alakban, analitikus formában állítják elő, habár a megoldások ismeretlen paramétereket tartalmaznak (a paraméterek száma megegyezik az adott differenciálegyenlet-rendszer dimenziójával). A paraméterek számbeli értéke megfelelően előállított, úgynevezett meghatározó algebrai vagy transzcendens egyenletrendszerek megoldásaként kapható meg numerikus módszerek felhasználásával.

Rontó Miklós a numerikus–analitikus módszerek témakörében és alkalmazásában írta és védte meg akadémiai doktori disszertációját, amely alapján 1986-ban megszerezte a fizikai–matematikai tudomány doktora tudományos fokozatot.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 516 2025. 10. 09. 20:02

1994-ben a Budapesti Tudományos Minősítő Bizottság határozatával, a honosítási folyamat alapján kapta meg a matematikai tudomány doktora tudományos fokozatot, és az ezzel járó diplomát is átvette a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében.

A harmadik kutatási szakasz a DSc tudományos fokozat megszerzése után kezdődött 1986-tól, amikor 10 kandidátusi, illetve 2 sikeresen megvédett PhD-értekezés témavezetője volt.

Ebben az időszakban a saját kutatásai is részben mindig a tanítványainak felajánlott területre összpontosultak.

Ezekből a közös eredményekből a továbbiakban nagyon röviden kiemelünk néhányat egy-egy mondatban.

A következő témakörökben védték meg kandidátusi, illetve PhD-disszertációjukat a tanítványai:

1. O. Kurbanbajev (1990): *Impulzus hatású peremérték-feladatok*. Figyelemre méltó elméleti eredményeket értek el egyes impulzusos differenciálegyenletek vizsgálatában és megoldásainak meghatározásában akkor, amikor megszűnik a megoldások folytonossága.

2. E. Dzsigun (1991): Differenciálegyenletek alkalmazása áramkörök modellezésében. A kutatások a dimenziócsökkentés szempontjából fontosak. Érdekes eljárást dolgoztak ki a transzformált magasabb rendű differenciálegyenletek megoldására.

3. S. Martinyuk (1992): *Nemlineáris egyenletrendszerekhez rendelt peremérték-feladatok vizsgálata*. Ebben a témakörben sikerült általánosítani a numerikus analitikus módszert olyan feladatokra, amelyekben a peremfeltételeket határozott integrálok (vagy más jellegű funkcionálok) írják le.

4. T. Putyatyina (1993): *Nemlineáris peremérték-feladatok vizsgálata kollokációs módszerrel.* Az erre vonatkozó dolgozatokban a vizsgált differenciálegyenlet-rendszernek megengedett az implicit alakja. Korábban csak explicit alakban megadott differenciálegyenleteket tanulmányoztak a szóban forgó módszerrel.

5. O. Martinyuk (1993): *Peremérték-feladatok megszámlálhatóan végtelen sok nemlineáris differenciálegyenlet esetén*. Ebben a témakörben sikerült megalapozni a numerikus–analitikus módszer olyan módosítását, amely végtelen dimenziós Banach-térben értelmezett, másodrendű differenciálegyenlet-rendszerek esetén alkalmazható.

6. T. Savina (1995): *Numerikus–analitikus módszer többpontos peremérték-feladatokra.*

Új egzisztenciatételeket bizonyítottak hárompontos peremérték-feladatokra.

7. I. Koroly (1996): *Paramétereket tartalmazó peremérték-feladatok vizsgálata*. Sikerült megalapozni a numerikus–analitikus módszer megfelelő változatát egyes, korábban nem vizsgált nemlineáris feladatok osztályaira, melyekben mind a differenciálegyletben, mind a peremfeltételekben ismeretlen paraméterek szerepelnek.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 517 2025. 10. 09. 20:02

8. Dr. Raisz Péterné dr. (PhD, 1997): *Numerikus–analitikus módszer többpontos peremérték-probléma megoldására és műszaki alkalmazása*. Hárompontos peremérték-feladatokra fogalmaztak meg új eredményeket abban az esetben, amikor a peremfeltételekben szereplő mátrixok bizonyos szingularitással rendelkeznek.

9. Tóth Lajosné Dr. Tuzson Ágnes (PhD, 1997): *A kollokáció módszerének alkalmazása peremérték-feladatok megoldására*. Korábban nem vizsgált impulzusos differenciálegyenlet-rendszerekhez fejlesztették ki a trigonometrikus kollokáció-módszer változatát és annak mátrixvektor technikáját.

10. *N. N. Scsobak* (2006): *Paraméterezett problémák vizsgálata nemlineáris peremfeltételekkel.* Kidolgozták a numerikus–analitikus módszer megfelelő változatát paramétereket tartalmazó feladatokra, nemlineáris peremfeltételek mellett.

11. *K. V. Marinec (2013): Nemlineáris peremérték-feladatok megoldásainak vizsgálata paraméterezéssel.* Módosított paraméterezés-technikát vezettek be nemlineáris peremérték-feladatok megoldásainak közelítő meghatározására, illetve egzisztenciavizsgálatára.

12. *J. V. Varha (2017): Funkcionál* és integrál *segítségével megadott peremérték-feladatok vizsgálata paraméterezéssel.* Új, univerzális paraméterezés-technikát dolgoztak ki a peremérték-feladatok elméletében, tetszőleges nemlineáris peremfeltételek mellett.

A negyedik kutatási szakasz a[1] lábjegyzetben jelölt cikk megírásával kezdődött és jelenleg is tart (lásd Rontó Miklósnak az mtmt.hu adatbázisában, 2015 után megjelent dolgozatainak listáját).

Többek között ekkor történik a numerikus–analitikus módszer alkalmazási feltételeinek finomítása, kiterjesztése funkcionál differenciálegyenletekre, a polinom alakú változat megalapozása. Ezen kívül új elem az intervallum felbontása bizonyos szakaszokra, amivel garantálni lehet azoknak az elégséges feltételeknek a teljesülését, melyek biztosítják a módszer alkalmazhatóságát.

Az mtmt.hu adatbázisban Rontó Miklósnak **253** publikációja található, melyek **1967 és 2023** között jelentek meg**,** köztük **3** orosz nyelvű[2, 3, 4] **2** angol nyelvű[5, 6]

[1] Ronto A. – Ronto M. – Varha J., *A new approach to non-local boundary value problems for ordinary differential systems,* Applied Mathematics and Computation, 2015, 250, 689–700

[2] Samoilenko A. M. – Ronto N. I., *Numerical–analytic methods of investigating periodic solutions,* Vysshcha Shkola, Kiev, 1976, 180.

[3] Samoilenko A. M. – Ronto N. I.**,** *The numerical–analytic methods of investigating the solutions of boundary value problems,* Naukova Dumka, Kiev 1985, 224.

[4] Samoilenko A. M. – Ronto N. I., *Numerical–analytic methods in the theory of boundary value problems of ordinary differential equations,* Naukova Dumka, Kiev, 1992, 279.

[5] Samoilenko A. M. – Ronto N. I., *Numerical–analytic methods of investigating periodic solutions,* Mir Publishers, Moscow, 1980, 183.

[6] Ronto M. – Samoilenko A. M.*, Numerical–analytic methods in theory of boundary –value problems*, World Scientific, Singapore, 2000, 455.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 518 2025. 10. 09. 20:02

monográfia, illetve egy 152 oldalas angol nyelvű könyvfejezet[7] és **2** magyar nyelvű tankönyv[8, 9] szerepel. Több mint 1392 független hivatkozás van ezekre a dolgozatokra. Az American Mathematical Society Math Sci Net-Mathematical Reviews adatbázisa **104** dolgozatát tartalmazza.

Publikációi neves folyóiratokban jelentek meg, mint például:

Abstract and Applied Analysis, Annales Univ. Sci. Budapest. Sec. Math., Acta Electrotechnica et Informatica, Applied Mathematics and Computation, Archivum Mathematicum (Brno), Boundary value Problems, Carpathian J. Math., Computers & Mathematics with Applications, Doklady Akad. Nauk SSSR, Electronic Journal of Qualitative Theory of Differential Equations, Georgian Math. J., Mathematica Pannonica, Nonlin. Analysis: Theory, Methods and Applications, Nonlinear Oscillations, Periodica Mathematica Hungarica, Publ. Math. Debrecen,Ukrainian Mathematical Journal, Doklady Akad. Nauk Ukrain, Scientific Transactions of Uzhgorod National University – Mathematical Series, Miskolc Mathematical Notes.

Rontó Miklós számos rangos kitüntetés, elismerés és díj birtokosa:

1993: Egyetemi tanári kinevezés, Budapest
1994: A matematikai tudományok doktora, Budapest
1996: Megosztott Ukrán Állami Díj a Tudomány és Technika területén a *Nemlineáris analízis új matematikai módszerei* című kutatásért
1997–1999: Széchenyi Professzori Ösztöndíj
2000: Miklós Rontó is included in Outstanding People of the 20th Century (Second Edition), in honour of an Outstanding Contribution to Mathematical Research and Education, International Biographical Centre, Cambridge, England
2003: Doctor Honoris Causa cím, Ungvári Nemzeti Egyetem
2003–2004: Charles Simonyi Kutatói Ösztöndíj
2007: MTA-MAB Kitüntető Tudományos díj
2011: Pro Universitate kitüntetés, Miskolci Egyetem
2013: Professor emeritus *cím*
2013: a Miskolci Egyetem Kiváló Kutatója kitüntetés
2018: Szent-Györgyi Albert-díj
2018: a Miskolci Egyetem Díszpolgára
2023: a Miskolci Egyetem Gépészmérnöki és Informatikai Karának Tiszteletbeli Professzora cím
2024: MTA MAB Emlékérem

[7] Ronto A. – Ronto M., Successive Approximation Techniques in Non-Linear Boundary Value Problems for Ordinary Differential Equations, Handbook of Differential Equations, Ordinary Differential Equations**,** vol. IV, Elsevier B.V., (ed.: F. Batelli and M. Feckan), 2008, 441–502.

[8] Rontó M. – Mészáros J. – Raisz P.-né – Tuzson Á.: *Differenciál- és integrálegyenletek. Komplex függvénytan. Variációszámitás,* Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 1998, 337.

[9] Rontó M. – Raisz P.-né.: *Differenciálegyenletek műszakiaknak. Elméleti összefoglaló 300 kidolgozott feladattal,* Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2004, 322.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 519 2025. 10. 09. 20:02

3. Tudományos és szakmai közéleti tevékenység

2000-ben alapítója és immár több mint 25 éve **főszerkesztője** az angol nyelvű, évente **2** kötetben, elektronikusan és nyomtatott formában megjelenő Miskolc Mathematical Notes című folyóiratnak, amely jelenleg az egyetlen Impact Factor-ral rendelkező kiadvány Miskolcon.

Számos esetben opponensi teendőket látott el PhD- és MTA doktori értekezések védésén (Magyarországon, Csehországban, Romániában, Ukrajnában).

2001–2007: alapító tagja a Miskolci Egyetem Vállalkozáselmélet és -gyakorlat Doktori Iskolájának. 2008–2013: alapító tagja a Miskolci Egyetem Hatvany József Informatikai Tudományok Doktori Iskolájának. 1995–1996 között a Miskolci Akadémia Bizottság (MAB) Matematikai Munkabizottságának elnöke, 1999–2013 között a MAB Matematikai–fizikai Szakbizottságának elnöke.

Tagja továbbá a Nonlinear Oscillations (Kijev), Annales Mathematicae et Informaticae (Eger), Scientific Transactions of the Uzhgorod National University, Mathematical Series (Ungvár) folyóiratok szerkesztőbizottságának.

Rontó Miklós alapítója és fő tudományos szervezője a Miskolcon (2000, 2003, 2015, 2018), Sárospatakon (2006), Egerben (2009), Tokajban (2012) sikeresen megrendezett Konstruktív módszerek nemlineáris peremérték-feladatokra elnevezésű nemzetközi workshop-sorozatnak. A konferenciákon 10-14 országból a szakterület neves kutatói vettek részt.

1996-tól Rontó Miklós szervezője és vezetője a Miskolci Egyetem Matematikai Intézetében jelenleg is kéthetente működő tudományos szemináriumnak, ahol neves hazai és külföldi szakemberek tartanak előadásokat.

Jól tudjuk, hogy a szakmai siker felé vezető úton Miklós mindig is érezte felesége, Valentina, fia, András és felesége, Natália, illetve az unokák, Nicolas, Michael és Pavel szeretetét. Valentina már 56 éve igaz barátja, segítője és támasza. Érdekes módon feleségének, fiának és menyének is van tudományos fokozata a differenciálegyenletek területén.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 520 2025. 10. 09. 20:02

ROÓSZ ANDRÁS

Írta: Mertinger Valéria, egyetemi tanár, Miskolci Egyetem
Svéda Mária, tudományos főmunkatárs, Miskolci Egyetem
Veres Zsolt, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

Roósz András Széchenyi- és Gábor Dénes-életműdíjas kohómérnök, a Miskolci Egyetem professor emeritusa, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja.

Roósz András szakmai érdeklődése az anyagtudomány és a kohászat leginnovatívabb és legösszetettebb kérdéseire irányul. Kutatási területei között kiemelt szerepet kaptak a fémek olvadékból való dermedésének kérdései, a szilárdoldat típusú ötvözetek kristályosodásának modellezése, az egykristálynövesztés, a monotektikus rendszerek tanulmányozása, valamint a korszerű anyagok fejlesztésére és alkalmazására irányuló technológiák kidolgozása. Ezek a munkák nemcsak az alapkutatás területén, hanem az iparban és az űrkutatásban is meghatározóak. Szabadalmaztatott eljárásai és találmányai révén jelentős hatást gyakorolt az anyagtudomány fejlődésére.

Roósz András kutatói és oktatói munkájának alapvető vonása az interdiszciplináris szemlélet és a gyakorlati alkalmazhatóságra való törekvés. Tudományos tevékenysége során jelentős eredményeket ért el a kohászat és az anyagtudomány különböző területein. Szakterülete az alapkutatásoktól az iparban hasznosítható innovációkon át az űranyagtudományig terjed.

Roósz András neve összeforrt a magyar anyagtudomány nemzetközi színvonalú művelésével és oktatásával.

1. Életrajzi elemek, állomások, összefoglaló

Roósz András értelmiségi családban született 1945. június 21-én Weissensteinben, édesapja jogász, édesanyja pénzügyi szakember volt. Tanulmányait a békési általános iskolában, majd a Vasvári Pál Általános Iskolában (Dunaújváros) végezte, középiskolai tanulmányait a Kerpely Antal Kohó- és Gépipari Technikumban folytatta (1959–1963). A Nehézipari Műszaki Egyetemen (NME) 1968-ban szerezte meg okleveles kohómérnök diplomáját.

A diploma megszerzése után pályája az Nehézipari Műszaki Egyetemhez, későbbi nevén a Miskolci Egyetemhez kötődött, ahol demonstrátorként kezdett el dolgozni, majd tanársegédi (1968–1974), adjunktusi (1974–1984), docensi (1984–1994) és egyetemi tanári (1994-től) kinevezést kapott. 1999–2002 között tudományos dékánhelyettesként vállalt kiemelkedő szerepet az egyetem tudományos és oktatási életének irányításában. 1999 és 2010 között a Miskolci Egyetem Anyagtudományi Intézetét irányította. 2006 és 2015 között a Kerpely Antal

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 521 2025. 10. 09. 20:02

Anyagtudományok és Technológiák Doktori Iskola vezetője, 1995-től 2017-ig az MTA–ME Anyagtudományi Kutatócsoport vezetője volt.

A tudományos fokozatok megszerzésében is példamutató volt: műszaki doktori címét 1974-ben szerezte meg, a fémek olvadékból való dermedésének kérdéseivel foglalkozott. 1983-ban a műszaki tudomány kandidátusi fokozatát érte el, 1994-ben habilitált, majd még ebben az évben megszerezte az MTA doktori fokozatot. Az MTA doktori dolgozatának a címe Szilárdoldat típusú ötvözetek kristályosodásának modellezése volt. 2004-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává, 2010-ben rendes tagjává választották.

Tudományos és kutatói munkáját számos nemzetközi tanulmányút gazdagította. A stuttgarti Max Planck Intézetben nyolc, majd a Darmstadti Egyetemen három éven keresztül évente 3 hónapot tartózkodva, négy PhD-hallgatóval közösen jelentős eredményeket ért el a kristályosodási folyamatok kutatásában. Meghívott oktató, kutató volt Cambridge-i Egyetemen és a Nagaokai Egyetemen.

Nemzetközi tekintélyét mutatja, hogy számos nemzetközi konferencián töltött be vezető szerepet, többek között a Solidification and Gravity konferenciasorozat elnöki tisztét, melyet 2024-ben 8. alkalommal rendeztek meg.

A főbb szakmai tudományos testületek, amelyeket Roósz András tagként támogatott, vagy amelyekben elnöki tisztséget töltött be:

Nemzetközi tudományos rendezvényeken, testületekben:

- EUROMAT 89, Aachen, International Conference, szekcióelnök
- Immiscible Liquid Metals and Organics, ESA tudományos bizottsági tag, 1991–93
- Immiscible Liquid Metals and Organics, International Conference, Bad Honnef, 1992, szervezőbizottsági tag
- International Conference on Surface Modification Technologies, Niigata, Japán, 1993, szekcióelnök
- EUROMET 2000, European Metallographic Conference and Exhibition, 2000, Saarbrücken, tudományos bizottsági tag
- Solidification and Gravity, International Conference, Miskolc, Lillafüred, elnök, 1995, 1999, 2004, 2008, 2013, 2018, 2024
- Material Science Forum, szerkesztőbizottsági tag

A hazai tudományos testületekben:

- MTA Anyagtudományi és Technológiai Bizottság, anyaginformatikai albizottság: elnök, 1999–2002
- MTA Anyagtudományi Komplex Bizottság, tag, 1997–2002
- Űrkutatási Tudományos Tanács: tag, 1998–
- MTA MAB Kohászati Szakbizottság, anyagtudományi munkabizottság: tag 1985–1995, elnök 1996–2001, tag 2002–
- Bay Zoltán Alapítvány, Tudományos Tanács: tag, 1996–2002

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 522 2025. 10. 09. 20:02

– COSPAR Nemzeti Bizottság, tag, 2003–2010
– MTA Hálózati Tanács: tag, 1996–2019
– Országos Doktori és Habilitációs Bizottság, tag, 2000–2009
– ME Természettudományi Habilitációs Bizottság, elnök, 2000–2009
– ME Doktori Tanács, tag, 1992–2015
– ME Kerpely Antal Doktori Iskola elnöke, 2006–2015
– MTA Felügyelő Testület, elnök, 2009–2014
– MTA Miskolci Területi Bizottsága, elnök 2014–2020

2. Eredmények, alkotások

Roósz András tudományos tevékenységének eredményei és alkotásai a magyar és nemzetközi anyagtudomány és kohászat számos területére kiterjednek. Kutatási projektjei, szabadalmai és oktatói munkája olyan szellemi örökséget hagy maga után, amelynek mind az elméleti, mind a gyakorlati tudományos közösség számára hosszú távon jelentősége van.

Roósz András kiemelkedő színvonalú szakmai munkásságát számos díjjal ismerték el:

– Kari Tudományos Diákköri Konferencia, Miskolc, 1966, II. díj
– Kari Tudományos Diákköri Konferencia, Miskolc, 1967, I. díj
– Kari Tudományos Diákköri Konferencia, Miskolc, 1968, I. díj
– Országos Tudományos Diákköri Konferencia, Miskolc, 1967, I. díj
– Tanulmányi emlékérem arany fokozat, Miskolc, 1968
– Kiváló Munkáért, 1980
– Tiszteletbeli évfolyamtárs, 1980, 1988, 2003, 2008
– Alkotói Díj, 1994
– Mestertanár, 1995
– Széchenyi Professzori Ösztöndíj, 1997
– Nagy Ernő Díj, 1999
– Eötvös József-díj, 2003
– Kiváló oktató, 2003
– Kitüntető Tudományos Díj (MAB), 2004
– Szent Barbara-érem, miniszteri kitüntetés, 2005
– Akadémiai Szabadalmi Nívódíj, 2006
– Pro Universitate Díj (2010)
– Megyei Prima Díj (magyar tudomány kategória, 2011
– Széchenyi-díj, 2014
– Cristoph Traugott Delius-emlékérem (OMBKE), 2015
– Gróf Mikó Imre Díj (Erdélyi Múzeum-Egyesület), 2017
– Doctor Honoris Causa (ME), 2018
– Magyar Anyagtudományi Egyesület Díja, 2019
– MAB-emlékérem, 2020

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 523 2025. 10. 09. 20:02

– Az Egyetemért – A Városért díj 2020
– Fides et vocatio (Erdélyi Múzeum Egyesület), 2020
– Gábor Dénes-életműdíj 2022

Iskolateremtő oktató–kutatóként több generációt nevelt fel az anyagtudomány és a kohászat területén. Több mint 30 diplomamunka és 35 tudományos diákköri (TDK) dolgozat konzulense volt, 18 hallgatója szerzett PhD-fokozatot Magyarországon és Németországban. PhD-hallgatói közül sokan váltak elismert kutatókká és egyetemi oktatókká itthon és külföldön egyaránt. Tanítványai közül többen fontos akadémiai és ipari pozícióba kerültek, köztük Gácsi Zoltán (DSc, egyetemi tanár) és Markus Rettenmayr (a Jénai Egyetem tanszékvezető professzora). Két tanítványa, Boros Ferenc (1995) és Mende Tamás (2005) Pro Scientia aranyérmet nyert.

Baráti és szakmai kapcsolatait mindig a kölcsönös tisztelet és a közös fejlődés iránti elkötelezettség jellemzi. Kollégái, az általa vezetett kutatócsoport tagjai is kiemelik azt a támogató légkört, amely Roósz András munkásságát végigkíséri.

A Kerpely Antal Anyagtudományok és Technológiák Doktori Iskola vezetőjeként jelentős szerepet vállalt a fiatal kutatók képzésében. Egyetemi tanárként mindig arra törekedett, hogy tanítványai ne csupán a szakmai ismereteket sajátítsák el, hanem a tudományos gondolkodásmódot is magukévá tegyék. Módszertani újításai és interdiszciplináris szemlélete ma is példaként szolgálnak az oktatásban.

Roósz András tudományos munkásságának alapját az anyagtudomány és a kohászat legösszetettebb problémáinak innovatív megközelítése adta. Egyik legkiemelkedőbb eredménye a szilárdoldatok kristályosodási folyamatainak modellezése, ami különösen fontos, mivel ez az alapja az anyagok fizikai tulajdonságainak szabályozására szolgáló technológiák kidolgozásának. Ezek az eredmények nemcsak az alapkutatás szempontjából, hanem az ipari alkalmazások területén is mérföldkőnek számítanak. E kutatásai során külön figyelmet fordított az olvadékáramlás kristályosodott szerkezetre való hatásának vizsgálatára, amelyek az űrkutatási kísérletek révén váltak központi jelentőségűvé.

A monotektikus rendszerek vizsgálata során kiemelkedő eredményeket ért el az eltérő sűrűségű folyadékfázisok keveredésének és diffúziójának megértésében. Ez különösen releváns az olyan ipari folyamatokban, mint az öntészet vagy az elektronikai célú anyagok fejlesztése. Az általa és munkatársai által tervezett és kivitelezett kristályosító berendezések lehetővé tették a szigorúan szabályozott körülmények közötti kristályosodási kísérletek végrehajtását. Része volt az ún. miskolci űrkemence megalkotásában.

Az első magyar űranyag-technológiai program az ő társtevékenysége révén valósult meg: ez volt a Bealuca-program. Az űrben végzett kísérlet során a réznek az olvadékban való diffúzióját, valamint az Al-4% Cu ötvözet súlytalansági körülmények közötti kristályosodását tanulmányozták.

Kutatásai során sikerült mély szakmai és személyes kapcsolatokat kialakítania külföldi kutatókkal, amelyek a későbbi kutatási projektek során is eredményesnek

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 524 2025. 10. 09. 20:02

bizonyultak. E kapcsolatok révén lehetősége nyílt arra, hogy űranyagtudományi programokban vegyen részt.

2000-ben kapcsolódott be munkatársaival az Európai Űrügynökség (ESA) által finanszírozott MICAST (Microstructure Formation in Casting of Technical Alloys under Diffusive and Magnetically Controlled Convective Conditions), majd 2010-től a CETSOL (Columnar-to-Equiaxed Transition in SOLidification Processing) programokba. Mindkét program széles nemzetközi együttműködéssel, számos kutatócsoport és vállalat közreműködésével valósul meg. A két program jelenleg is működik, Roósz András szakmai irányításával.

Tudományos munkássága alatt több mint tizenöt szabadalmat jegyeztetett be. Szabadalmai közül kiemelkednek az öntött anizotróp mágnesek előállítására, valamint a sokrétegű, szendvicsszerkezetű lemezek készítésére vonatkozó eljárások. Az MICAST és CETSOL programok földi összehasonlító kísérletei számára a Rónaföldi Arnold kollegájával kifejlesztett, az olvadékáramlást mágneses keveréssel biztosító, irányított kristályosító berendezések ezen kutatási programok alapvető eszközeivé váltak, az elvégzett kísérletek az űrviszonyok közötti anyagtudományi kísérletek értelmezéséhez is jelentősen hozzájárultak. Innovációi nemcsak tudományos, hanem ipari szempontból is hasznosak.

3. Szabadalmak, tanulmányok

- Eljárás öntött anizotróp mágnes előállítására (Roósz András, Sólyom Jenő, Kovács Dezső), 1981.
- Eljárás öntvények, főként a földinél kisebb gravitációs erőtérben való készítésére (Fuchs Erik, Roósz András, Búza Gábor), 1987.
- Módosított eljárás öntvények, főként a földinél kisebb gravitációs erőtérben való készítésére (Fuchs Erik, Roósz András, Búza Gábor), 1988.
- Berendezés irányított kristályosítás végzésére űrviszonyok között (Bárczy Pál, Búza Gábor, Czél György, Fancsali József, Makk Péter, Raffay Csaba, Roósz András, Tolvaj Béla), 1993.
- Apparatus and capsule for carrying out process of directed crystallization, especially in cossmic space conditions (Bárczy Pál, Buza Gábor, Czél György, Fancsali József, Makk Péter, Raffay Csaba, Roósz András, Tolvaj Béla), 1995.
- Termék egyedi azonosításra alkalmas jellel, valamint eljárás egyedi azonosításra alkalmas jellel ellátott termék előállítására (Roósz András, Buza Gábor, Szűcs Péter), 2001.
- Multifunkciós, moduláris, egyedileg tervezhető, mozgásnélküli kristálynövesztő berendezés és módszer a berendezés tervezésére (Roósz András, Buza Gábor, Bárczy Pál, Szőke János, Fuchs Erik, Fancsali József), 2003.
- Eljárás monotektikus felületi rétegek létrehozására csúszócsapágyak részére (Roósz András, Buza Gábor, Sólyom Jenő, Kálazi Zoltán), 2003.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 525 2025. 10. 09. 20:02

– Eljárás magas hőmérsékletű sodrony alapanyag előállítására (Roósz András, Tranta Ferenc, Czél Györgyné, Barkóczi István, Csomós József, Varga László, Güntner Ottó), 2007.
– Eljárás sokrétegű szendvicsszerkezetű lemez előállítására: Procedure for producing of Multilayer Sheet (Roósz András, Rónaföldi Arnold, Zupkó István, Szabó Gábor, Puskás Csaba, Bán Róbert), 2015.
– Eljárás és berendezés kristályosodás során kialakuló szemcseszerkezet finomítására (Roósz András, Rónaföldi Arnold), 2021.

4. Tudományos publikációk

Roósz András tudományos munkásságának jelentőségét több mint 200 tudományos publikációja támasztja alá, amelyeket nemzetközileg elismert szakfolyóiratokban publikált. Ezek a tanulmányok széles spektrumot ölelnek fel, az alapkutatástól a gyakorlati alkalmazásig, és számos területen, például az anyagtudomány, kohászat, űrkutatás és ipari technológiai fejlesztések területén is maradandó a hatásuk.

Publikációi nemcsak mennyiségük, hanem minőségük és nemzetközi visszhangjuk miatt is figyelemre méltóak. Tudományos cikkeire több mint 1500 hivatkozás érkezett, ami bizonyítja kutatási eredményeinek széles körű elismerését és alkalmazását.

Roósz András publikációinak témái az anyagszerkezeti vizsgálatoktól és kristályosítási folyamatoktól az anyagtudományi szimulációkig terjedtek. Munkái különösen nagy hatással voltak az új ötvözetek fejlesztésére és a korszerű technológiai eljárások kidolgozására, amelyek ipari alkalmazások széles körében váltak hasznosíthatóvá. Tanulmányai gyakran úttörő jellegűek voltak, hozzájárulva olyan alapvető tudományos kérdések megválaszolásához, amelyek a modern anyagtudomány fejlődésének kulcsfontosságú területeit érintették.

A kutatási eredmények magas színvonala és nemzetközi elismerésük a magyar és nemzetközi tudományos élet meghatározó alakjai közé emelték őt. Tudományos publikációi máig inspiráló forrásként szolgálnak a kutatók új generációi számára, hozzájárulva a tudományos ismeretek bővítéséhez és az ipari innováció előmozdításához.

4. Összefoglalás

Roósz András a magyar anyagtudomány és kohászat meghatározó alakja, aki közel hat évtizedes pályafutása során kiemelkedő eredményeket ért el az anyagtudomány, a kutatás, az oktatás és a nemzetközi tudományos együttműködés terén. Életműve az ötvözetek kristályosodásának modellezése, a mikro- és növelt gravitációnak a kristályosodott mikroszerkezetre való hatásainak vizsgálata, valamint az ipari és űrtechnológiai alkalmazásokhoz kapcsolódó kutatások mentén vált nemzetközileg is elismertté.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 526 2025. 10. 09. 20:02

Életműve példaértékű a tudományos kiválóság, az innováció és a nemzetközi együttműködés terén. Roósz András munkássága nemcsak a magyar anyagtudományi kutatások történetében hagyott mély nyomot, hanem a globális tudományos közösség számára is iránymutató volt. Tudományos és oktatói tevékenysége generációk számára szolgál inspirációként, eredményei és alkotásai pedig a jövő tudományos fejlődésének biztos alapját képezik.

Roósz András életműve a kohászat és az anyagtudomány területén a tudományos haladás és a nemzetközi elismerés kivételes példája. Munkássága nemcsak kutatóként kiemelkedő, hanem oktatóként és tudományos közösségszervezőként is. Eredményei és alkotásai méltán emelik őt a magyar tudományos élet legkiemelkedőbb alakjai közé. Életműve az innováció, a nemzetközi elismertség és az oktatás egyensúlyán alapul, maradandó hatást gyakorolva a tudomány és a gyakorlat területeire. Az általa teremtett szellemi örökség generációk számára szolgálhat inspirációként.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 527 2025. 10. 09. 20:02

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 528 2025. 10. 09. 20:02

S. TÓTH LÁSZLÓ

Írta: Mertinger Valéria, egyetemi tanár, Miskolci Egyetem
Kaptay György, egyetemi tanár, Miskolci Egyetem

„Továbblépni a tudományban, együtt."

S. Tóth László az anyagtudományok MTA kandidátusa, Professor 'Miskolcinencis' és doctor honoris causa a Miskolci Egyetemen, valamint a franciaországi Lorraine Egyetem emeritus professzora, a világranglista legjobb egy százalékába sorolt kiemelkedő kutató.

S. Tóth Lászlót először a csillagászat motiválta, hogy kutatóvá váljon, de a szakmai lehetőségek a fizika, a mechanika és az anyagtudományok felé irányították. Munkája során felfedezte, hogy minden kutatási témakör ugyanúgy működik, a tudomány kutatásának az eszközei nagyon hasonlóak, és minden téma egyformán érdekes lehet egy motivált kutató számára. A fiatal kutatóknak azt tanítja, hogy először el kell érniük a témájukban a mostani világszintet, de ez nem elég, mert egy lépéssel túl is kell lépni, akármilyen kicsi vagy esetleg nagy lesz az a lépés.

S. Tóth László sok lépéssel járult hozzá mai ismereteink bővítéséhez. Fényes szakmai pályafutását Magyországon kezdte, majd a világ további négy országában, három nyelven fejlesztette a tudományt, végül ismét visszatért a hazai környezetbe. Mindenütt hangoztatta az otthoni magyar kutatók tehetségét és támogatta őket pályafutásukban. Tudományos eredményeit és tudományszervező képességét elismerik mind külföldön, mind hazánkban.

1. Életrajzi elemek, állomások

S. Tóth László 1952-ben született Pakson. Kettős, fizikus–csillagász diplomáját az ELTE-n kapta 1976-ban. Már negyed- és ötödévesen részt vett a fizikai kísérletek fejlesztésében, elsősorban az egyetemi oktatásban és az országos versenyfeladatok előkészítésében. Az Általános Fizika Tanszékre került rögtön a végzés után, de meg kellett ígérnie, hogy nem fog átlépni a Csillagász Tanszékre, ha ott lehetősége nyílik rá. Szavát meg is tartotta két évvel később, pedig akkor erre sor kerülhetett volna, de nem tette, mert kiváló kollégákkal volt körülvéve az Általános Fizika Tanszéken (például Ungár Tamás, Sas Elemér), akikkel közösen dolgoztak az anyagfizikában és a tudományos ismeretterjesztésben.

S. Tóth László 1979-ben doktorált szilárdtest-fizikából. 1986-ban kandidátusi fokozatot szerzett a Magyar Tudományos Akadémián. Kutatási és oktatási munkája mellett aktívan tevékenykedett mind a fizikai, mind a csillagászati ismeretterjesztésében; első könyve csillagászatból készült, a másodikban fizikai, csillagászati és műszaki témákról írt a bestsellerré vált Minden napra egy kérdés könyvben. Az

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 529 2025. 10. 09. 20:02

Élet és Tudomány aktív szerkesztőbizottsági tagja volt mindaddig, míg a tudományos eredményei Kanadába nem hívták: Montreálba, a McGill Egyetem nagynevű metallurgiai tanszékére került mint meghívott professzor. Az első egyéves meghívásból három év lett. A három év alatt sok vendégkutató járt ott, akikkel kapcsolatot teremtett, megteremtve ezzel nemzetközi pályafutását. 1989-ben visszatért az ELTE-re, épp a rendszerváltozás idején, de a McGill-en szerzett kapcsolatai miatt újabb meghívásokat kapott, először rövidebb időre Franciaországba, majd Belgiumba, a Leuveni Katolikus Egyetemre három évre, amit azonban kettőre alkudott le. Ennek végén a franciaországi Metzi Egyetemről két laboratórium is meghívta professzori állásra: a mechanikai és az anyagtudományi laboratóriumok. A mechanikai laboratórium meghívását fogadta el (LPMM[1]), nem tudva, hogy 16 évvel később, 2010-ben a két laboratórium őt választja majd az egyetem legnagyobb intézetének a megalapítására a két laboratórium egyesítésével (LEM3[2], most 105, akkor 75 kutató). Külföldi származása ellenére a francia kollégái már korábban kiválasztották különböző vezetői feladatokra, mint a doktori képzés irányítása és az új egyetemi állások és meghívott professzorok bizottságának vezetése. 2012-ben, felismerve a metallurgia jentőségét a helyi Lorraine Régióban, a francia állam akkori pályázati felhívására válaszolva, megalapította a Labex DAMAS[3] kiválósági kutatócentrumot, ami egyesítette a Lorraine Régió valamennyi tudományos kutatóját a metallurgiában. Ezt nyugdíjazásáig, 2021-ig vezette.

A nyugdíjazás nem tud megállítani egy igazi kutatót, hiszen biztosan nem kaphatott korábban választ valamennyi kérdésére. S. Tóth Lászlót a Miskolci Egyetem Fémtani Képlékenyalakítási és Nanotechnológiai Intézete felkérte képlékenyalakítási kutatásainak irányítására, ahol ismét fiatal kutatók lelkes csapatával vette körbe magát. Mondani sem kell, hogy a közvetlen ismeretség külföldi konferenciákon jött létre, hiszen ez az a fórum, ahol a nemzetközi kapcsolatok kialakulnak. S. Tóth László most emeritus professzor a franciaországi Lorraine Egyetemen, ahol miskolci kollégáit is gyakran fogadja a két egyetem között kiépült tudományos együttműködés keretében.

S. Tóth László nemzetközi kutatói hálózata igen kiterjedt. Hosszabb kutatási időket töltött az USA Los Alamos-i kutatási központjában, Ausztráliában a Monash Egyetemen, Indiában több helyen. Szoros munkakapcsolatai vannak neves kutatókkal az USA-ban, Németországban, Kínában, Dél-Koreában, Japánban. Három nagy nemzetközi konferenciát szervezett Metzben: NanoSPD (2014), ICSMA19 (2022), ICOTOM20 (2024).

[1] LPMM: Laboratoire de Physique et Mécanique des Matériaux: Anyagok Fizikai és Mechanikai Laboratóriuma.

[2] LEM3: Laboratoire d'études des Microstructure et de Mécanique des Matériaux: Laboratórium az Anyagok Mikrostruktúrájának és Mechanikájának a Tanulmányozására.

[3] Labex DAMAS: Laboratoire d'Excellence pour Design des Alliages Métalliques pour Allégement des Structures: Kiválósági Kutatólaboratórium a Fémötvözet-struktúrák Súlycsökkentésére.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 530 2025. 10. 09. 20:02

S. Tóth László munkássága elismert mind külföldön, mind hazánkban. Főbb kitüntetései:

- Állami Lovagi Cím – Franciaország, 2012
- Kelet-Franciaországi Ipari Egyesület Kutatási Nagydíja, 2012
- Professor Miskolcinensis, Miskolci Egyetem, 2021
- Doctor honoris causa – Miskolci Egyetem, 2023

2. Eredmények, alkotások

S. Tóth László három tudományos témakörben nemzetközileg elismert kutató: kristályplaszticitás (mechanika), fémek textúrája (metallográfia) és intenzív képlékenyalakítás. Legtöbb munkájában e témák kombinációja látható, mivel a műszaki tudományokban egyaránt szakértője a mechanikának és az anyagtudományoknak.

Kandidátusi disszertációja 1986-ban a textúrák és a kristályplaszticitás témaköreiben készült. Az első jelentős tudományos hozzájárulása külföldön a krisztallográfiai csúszás sebesség-érzékenységének elemzése (1988), amit napjainkban minden textúraszámolásban használnak, valamint az önkonzisztens polikristály-modell általánosítása egy új paraméter bevezetésével (1994), amit szintén általánosan használnak.

Az anyagmechanikában az alakítási keményedés témakörében a legjelentősebb a hozzájárulása. 1998-ban ausztrál és francia kutatókkal egy diszlokációcellaszerkezeten alapuló modellt dolgozott ki a problematikus negyedik szakaszra, amely a legtöbb hivatkozást kapta eddig a többi modellhez képest. 2002-ben általánosította a modellt.

Az intenzív képlékenyalakítás témaköréhez 2004-ben csatlakozott. Először bevezette a könyöksajtolás deformációs terének a leírását áramlási folyásfüggvény segítségével, majd a Monash Egyetem-i (Ausztrália) szabbatikálja során a rácsgörbületen alapuló szemcse-finomítási modellt alapította meg 2010-ben. Társszerzőjével (I. Beyerlein) áttekintő cikket publikált a Progress in Materials Science újságban a könyöksajtolás során megjelenő textúrákról.

Legújabb munkái közül kiemelendő az ikresedés modellezése egy új 'térfogati-transzfer' megközelítéssel, a geometriailag szükséges diszlokációk szerepének tisztázása a nagy deformációk során, illetve egy új, nagy pontosságú analitikus formula az alakítási keményedési görbékre. Tudományos cikkeinek nagy része a legrangosabb újságokban jelent meg (például: az Acta/Scripta Materialia-ban 49 cikk, 3408 WoS hivatkozással, összes munkáira mintegy 8150).

Iskolateremtő munkásságát jelzi 25 doktori képzés (jelenleg további 6 a Miskolci Egyetemen) és számos posztdoktor, akik ma világszerte jeleskednek a kristályplaszticitásban és a textúrák modellezésében.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 531 2025. 10. 09. 20:02

3. Zárszó

S. Tóth Lászlónak sok helyen kellett megmutatnia a képességeit, új környezetben, új kollégákkal együttműködve. Mindenhol segítette kutatótársainak előrehaladását. Életfilozófiáját jól szemlélteti legfőbb gondolata az élet értelméről:

„*Az élet értelme az, hogy hasznosak legyünk embertársaink felé.*"

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 532 2025. 10. 09. 20:02

SÁGODI LÁSZLÓ

Írta: Ságodi László, professor emeritus, Miskolci Egyetem

„Az egész életnek csak akkor van értelme, ha igazi hit van benne."
(Márai Sándor)

B.-A.-Z. Megyei Kórház Gyermekegészségügyi Központ ny. főorvosa, kandidátus, a Miskolci Egyetem Egészségügyi Kar, Preventív Egészségtudományi Tanszék ny. főiskolai tanára, professor emeritus

Már az egyetemi évek alatt is mindig azt tartotta szem előtt, hogy „mesterséget meg lehet tanulni, hivatásra csak teljes önfeláldozással, egyfajta kegyelmi állapotban lehet felkészülni". E szemlélet nemcsak az egyetemi évek alatt, hanem egész élete során végigkísérte. Gyermekgyógyászati mestere, Velkey professzor úr alapelve az volt, hogy szakorvosait az általános gyermekgyógyászati munka mellett speciális feladatok ellátására is biztatta. A szakosodást messzemenően támogatta, biztosította a zavartalan képzést és a tárgyi feltételeket. Számára a speciális feladat elsősorban a gyermek-nőgyógyászati ellátás, majd a hozzáfűződő endokrinológia alapjainak meghonosítása volt. Tudományos kutatási területe: Turner-szindróma, a nemi differenciálódás és nemi érés zavarai, valamint a polycystás ovárium- szindróma.

A betegellátás és tudományos munka mellett részt vett a miskolci Egészségtudományi Főiskola hallgatóinak oktatásában. Az egészségtudományi alapozó tantárgyak közül elsősorban a humán genetikai alapok oktatását igyekezett biztosítani a hallgatóságnak. Ebben való jártasságát igazolja a közel három évtizede folytatott interszexuális kórképekkel, Turner-szindrómás betegekkel kapcsolatos kutatásai, és az eredményeit bemutató közleményei. A tananyagfejlesztés mellett fontosnak tartotta a hallgatóság részére a didaktikailag jól felépített, tartalmilag színvonalas jegyzetek készítését, továbbá a hallgatóknak a klinikai tárgyak magas szintű, jól érthető oktatását. A kisklinikai tárgyak közül előszeretettel törekedett a gyermek-nőgyógyászati oktatás fejlesztésére.

1. Életrajzi elemek, állomások, összefoglalás

1943. július 21-én született Mezőkövesden. Az általános iskola elvégzése után a mezőkövesdi Szent László Gimnázium humán tagozatán tanult. A középiskolai évek alatt fokozatosan töretlen érdeklődés alakult ki benne a biológia, különösen az emberi test rejtelmei iránt. Ismeretei bővítéséhez a biológiai témakörön túl a szépirodalmi műveket is rendszeresen olvasta. Fiatalkorában kialakult benne, hogy higgyen önmagában, hogy az egyetemi képzés kihívásainak eleget tudjon tenni. Szülei támogatásával úgy döntött, hogy az orvostudományi egyetemen

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 533 2025. 10. 09. 20:02

folytja tanulmányait. 1968-ban a Debreceni Orvostudományi Egyetemen orvosdoktorrá avatták. Az orvosi diploma megszerzése után a miskolci Vasgyári Kórház Szülészeti Osztályán kapott lehetőséget az orvosi munkája kibontakoztatására. Itt dolgozott 1968–74 között. A szülészeti osztályon kezdetben altatási feladatokat kapott. Fél év elteltével az éteres altatás után megtanulta a gépi altatás fortélyait. Az altatás mellett a gyakorlati időnek megfelelő műtéteket is kapott. 1972-ben szülészet-nőgyógyászati szakorvosi képesítést szerzett. A szülészeti évek múlásával úgy döntött, hogy megszerzi a gyermekgyógyászati szakvizsgát is. 1974. június 1-jétől a B.-A.-Z Megyei I. sz. Gyermekosztályon, majd átköltözés után 1977-től 1986 szeptemberéig a miskolci Gyermekegészségügyi Központban dolgozott. A gyermekosztályon a kezdeti nehézségek után Velkey professzor úr biztatására és bátorítására 1977-ben csecsemő- és gyermekgyógyászatból is szakvizsgát szerzett. A gyermekosztályon sokat tanult és dolgozott, és kellő gyakorlat után elfogadta a vásárosnaményi gyermekosztály osztályvezető főorvosi kinevezését. 1986. szeptember 1. és 1992. október 31. között a vásárosnaményi gyermekosztályon dolgozott. Az 50 ágyas gyermekosztály és a 15 ágyas újszülöttrészleg vezetése mellett 1991-ben a harmadik szakvizsgáját is teljesítette gyermek-nőgyógyászatból. Amikor az osztály ütőképes működését, az orvoslétszám stabilitását sikerült biztosítania, 6 év után visszajött a Miskolci Gyermekegészségügyi Központba. Folytathatta a korábban félbeszakadt speciális endokrinológiai munkásságát. Közben újabb közleményei jelentek meg, majd megírta a kandidátusi disszertációját, eredményes megvédése után 1996 júniusában megkapta a kandidátusi címet. A gyógyító és tudományos munka mellett közel két évtizedig oktatott a Miskolci Egyetem Egészségügyi Karán. A Miskolci Egyetem Egészségügyi Kar Preventív Egészségtudományi Tanszéken 2002-ben főiskolai docensi, majd 2008-ban főiskolai tanári kinevezést, 2013-ban pedig professzor emeritus címet kapott.

Több szakmai tudományos testület, amelyet Ságodi László támogatott és / vagy amelyben vezetői tisztséget töltött be:

- A Magyar Gyermekgyógyászati Társaság tagja
- Gyermeknőgyógyászati Társaság tagja
- A Gyermekendokrinológiai Társaság tagja
- Magyar Endokrinológiai és Anyagcsere Társaság tagja.
- A regionális Tudományos és Kutatásetikai Bizottság (tag: 2001–2008)
- A Debreceni Egyetem EOC akkreditált Gyermek-nőgyógyászati Szakbizottság (tag: 2004–2007)
- A Magyar Gyermek-nőgyógyászati Társaságvezetőség (tag: 2013-ig)
- A MAB Endokrin és Anyagcsere Munkacsoport titkára volt éveken keresztül.
- Az Orvosi Hetilap külsős lektora 2006-tól.
- Nemzetközi Gyermek-nőgyógyászati Társaság (FIGIJ).
- The Genetics and Neuroendocrinology of Short Stature International Study (tag: 2015-ig).

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 534 2025. 10. 09. 20:02

– European Society for Paediatric Endocrinology tagja.
– Kabi International Growth Study (2016-ig)
– A Gyermekgyógyászati Továbbképző Szemle Szakmai tanácsadó testület tagja.
– Az Orvosi Hetilap Szerkesztőbizottságának tagja 2025. 06. 20.-tól.

2. Eredmények, alkotások

Pályafutása során a nemzeti és nemzetközi tudományos kongresszusokon számos előadást tartott. Közleményeinek száma: 107, idézhető absztraktjainak száma 29. 14 könyvfejezetet írt. Egy könyve (1999)[1] és két jegyzete (2015)[2, 3] jelent meg. Az utóbbi kettőt bővített formában 2017- és 2019-ben ismét kiadták. Előadásainak száma több mint 270. Több egyetemi, főiskolai diplomamunka, főiskolai TDK bírálatában, témavezetésében vett részt. Rendszeresen részt vett gyermek-nőgyógyászati szakvizsgáztatásokon. Két alkalommal volt PhD-opponens, vizsgáztató és PhD-védés bizottsági tag. 52 nemzetközi kongresszuson vett részt a különböző európai és amerikai városokban, valamint Sydneyben és Marrakeshben. 1982-ben egyhónapos tanulmányúton vett részt a Moszkvai Gyermekközpontban. Mindig a betegek érdekeit tartotta elsődlegesnek, szolgálta a betegek gyógyítását. A szülészet-nőgyógyászati szakvizsga után a gyógyítás, a mindennapi orvosi munka mellett egyre jobban törekedett elméleti ismeretei bővítésére. Nehéz volt, hiszen havonta 14-15 ügyeletben kellett részt vennie. Szenvedéllyel végezte a napi dolgait, de időt szakított az elérhető külföldi folyóiratok elolvasására is. Sőt a hormoncitológia elsajátítása után alkalma volt egyes kóros állapotok hormonelváltozásainak a felismerésére. Időközben az endokrinológiai kórképek diagnosztikájában a citogenetikai vizsgálatok mellett a központi klinikai laboratóriumban a hormonvizsgálatokat, FSH, LH meghatározásokkal bővítették.

A vizsgálatok bővülésével pedig fokozatosan lehetővé váltak a terheléses hormonvizsgálatok elvégzései is (LH-RH, HCG, ACTH). Mindezek lehetővé tették az endokrinzavarokban szenvedő beteg gyermekek szűrését, ellátását. Alapos és rendszeres képzés, valamint a konzultációs gondozási rendszernek köszönhetően rövid időn belül sikerült az endokrinbetegségek széles skáláját összegyűjtenie. SÁGODI László alapvetően a nemi differenciálódási zavarok[4, 5], interszexuális ál-

[1] Ságodi László: *Turner-szindróma. Diagnózis-kezelés-gondozás.* Medworld, Budapest, 1999.

[2] Ságodi László: *Gyermekgyógyászat I. Védőnő szakos hallgatók számára*. Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2015.

[3] Ságodi László: *Gyermekgyógyászat II. Védőnő szakos hallgatók számára*. Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2015.

[4] Ságodi László – Kovács Helga – Vincze János – Vissy Ágnes: *47, XXY kariotípus intersexualis külső nemi szervekkel.* Orvosi Hetilap, 125, 1984, 27–29.

[5] Ságodi László – Sólyom Enikő – Sólyom János – Madai Ágnes – Székhelyi Zsuzsa: *Parciális androgén insensitivitás szindróma előfordulása unokatestvérekben*. Gyermekgyógyászat, 45, 1994, 438–44.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 535 2025. 10. 09. 20:02

lapotok[6, 7], (ma DSD: nemi fejlődési zavarok) a Turner-szindróma[8 9], korai nemi érés eseteit[10] igyekezett korrekt módon felismerni és adekvátan kezelni és gondozni[11]. Munkássága során 25 Turner-szindróma, 6 kongenitális adrenalis hyperplásia (CAH), 12 centrális korai nemi érés, 23 korai izolált telarche, 5 perifériás korai nemi érés esetét sikerült tisztáznia. A Gyermeksebészeti Osztályon az országban elsők között végeztek a CAH-os betegeknél a korai életkorban elvégzett genitáliák plasztikai műtétét.[12] Hazánkban elsőként sikerült egy 18 éves CAH-os betegnél terhességet elérnie.[13] Egyik közleményében összefoglalta a hypospadiasis lehetséges okait.[14] Természetesen mindez team-munkában, a radiológus, a gyermeksebész, a genetikus, a hormonvizsgálatot és a kromoszómatenyésztést végző kollegákkal együtt történt. A vizsgálati eljárások bevezetése rengeteg nehézséggel, lemondással járt. Tudatában volt annak, hogy az ismeretek bővülése önmagában semmit sem jelent, ha hiányzik a munka szenvedélye. A kihívásnak próbált eleget tenni, szenvedéllyel dolgozott éjjel-nappal. Nappal a betegeket gyógyította, éjjel az új ismereteket gyűjtötte. A Turner-szindrómás betegek, az általa rendszeresen tartott ismeretterjesztő előadások és megjelent közleményei révén egyre nagyobb számban kerültek felismerésre. Megvalósította e betegek komplex gondozását.[15] Ennek keretében a növekedési hormonkezelés alkalmazása mellett kidolgozta az ösztrogénkezelés optimális formáját, mely nem rontotta, hanem segítette a növekedést.[16] A végmagasság kedvező alakulása a pubertás szokásos időben történt fellépését és a kellő pszichoszexuális fejlődést is biztosította. A Turner-szindrómás betegek komplex gondozása nemcsak a növekedéselmaradást, a szexuális infan-

[6] Ságodi László – Sólyom Enikő: *Nemi Differenciálódási zavarok az újszülöttkori interszexuális állapotokban.* Orvosképzés, LXX, 1995, 223–228.

[7] Ságodi László – Lukács Valéria – Lechner Éva: *49, XXXXY syndroma újszülöttkori esete*. Orvosi Hetilap, 32, 1999, 1787–1790.

[8] Ságodi László – Sólyom Enikő: *Turner-szindróma és primér amenorrhoea*. Gyermekgyógyászat, 45, 1994, 389–395.

[9] Ságodi László – Ladányi Erzsébet – Boros Ágnes: *Diagnostic imaging in children with Turner syndrome.* Year Book of Pediatric Radiology, 9, 1997, 59–64.

[10] Ságodi László: *Pubertas praecox*. Gyermekorvos továbbképzés, 7, 2008, 147–152.

[11] Ságodi László – Sólyom Enikő – Kiss-Tóth Emőke: *A pubertas fejlődését szabályozó neuroendokrin mechanizmusok.* Orvosi Hetilap,159 (29), 2018, 1175–1182.

[12] Ságodi László: *Interszexuális betegek ellátása, az átmeneti külső genitáliák sebészeti kezelése.* Gyermekgyógyászat, 57, 2006, 543–552.

[13] Ságodi László – Vissy Ágnes: *Adrenogenitális syndroma és terhesség*. Magyar Pediáter, 19, 1985, 366–367.

[14] Ságodi László – Kiss Ákos – Kiss-Tóth Emőke – Barkai László: *Hypospadiasis gyakorisága és lehetséges okai.* Orvosi Hetilap, 155, 2014, 978–985.

[15] Ságodi László – Sólyom Enikő: *Végmagasságot befolyásoló tényezők vizsgálata Turner-szindrómában*. Orvosi Hetilap, 138, 1997, 1953–1956.

[16] Ságodi László – Sólyom Enikő: *Törekvéseink az ösztrogénterápia optimalizálására Turner-szindrómában*. Orvosi Hetilap, 144, 2003, 563–568.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 536 2025. 10. 09. 20:02

tilizmust javítja, hanem a szindrómához társuló szövődmények és a betegségek kezelése is hozzájárult a betegek életminőségének a javulásához.[17]

Ezzel lehetővé vált a Turner-szindrómás betegek önálló életvitelének biztosítása. Mindezt segítette az általa, az országban elsőként létrehozott Turner-szindrómás betegek alapítványa. Az alapítvány lehetővé tette e leányok közös kirándulásait, a gyakori teadélutánokat, mely során a betegség okozta nehézségeket egymás között megbeszélhették, mind a szülők, mind a gyermekek. A korai nemi érés idiopathiás eseteinél a gonadotropinfelszabadító hormonterápia által sikerült a betegség okozta testmagasság retardációját mérsékelni és valamennyi esetben elkerülni a pszichés zavarokat. Amikor a betegek egy jelentős száma a felnőttkort elérte, a kezelés elhagyása után hazánkban elsőként igazolta, hogy e terápia nem okoz csontritkulást a betegeknél.[18] Ugyancsak elsőként közölte hypothalamus hamartoma[19] és a Leydig-sejttumor[20] okozta korai nemi érés két esetét. A csecsemőkorban általa diagnosztizált interszexuális (DSD) esetek között számos ritkaság előfordult, melyet hazánkban még nem közöltek, sőt a világban is egyik-másik ritkaságnak számított.[21] E betegségek csecsemőkori felismerése nemcsak a korai diagnózist jelenti, hanem a betegek életét is, hiszen az életet veszélyeztető malignus tumorok kifejlődésének nagy a kockázata e kórképeknél.[22, 23]

A Miskolci Egyetem Egészségügyi Karán kezdetben gyakorlati képzésben vett részt, majd a humángenetikai és a gyermekgyógyászati, valamint a kutatási ismeretek elméleti óráinak átvétele után mellékállásban, majd 2009–2019 között főállásban végezte a hallgatók oktatását nyugdíjba vonulásáig. A főiskolai oktatása során arra törekedett, hogy a hallgatóknál tudatosítsa nagyon sok betegség hátterében fennálló genetikai determináció és a környezeti tényezők kölcsönhatását. A környezeti hatások megzavarhatják az epigenetikai folyamatokat, így bizonyos gének funkciója megváltozhat és betegség alakulhat ki. Az epigenetikai folyama-

[17] Ságodi László – Sólyom Enikő – Tamási Katalin – Minik Károly: *Coeliakia prevalenciája-szindrómában.* Orvosi Hetilap, 147, 2006, 1185–1188.

[18] Ságodi László – Sólyom Enikő – Lombay Béla et al.: Az idiopathiás centrális pubertas praecox gonadotropin releasing hormon analóg terápiájának hosszú távú hatása leányoknál. Orvosi Hetilap, 153, 2012, 418– 424.

[19] Ságodi László – Borbás Éva – Dobai József – Sólyom Enikő – Molnár Péter: *Hypothalamic hamartoma okozta pubertas praecox.* Gyermekgyógyászat, 59, 2008, 336–340.

[20] Ságodi László – Borbás Éva – Réti Gyula – Minik Károly – Sólyom Enikő: *Korai nemi érést okozó here Leydig-sejttumor.* Orvosi Hetilap, 142, 2001, 179–182.

[21] Ságodi László – Sólyom Enikő – Tóth András, et al., *Mixed gonad dysgenesis associated with isodicentric Y chromosome.* Hungarian Medical Journal, 1, 2007, 375–382.

[22] Ságodi László – Ladányi Erzsébet – Kiss Ákos – Tar Attila – Lukács Valéria – Minik Károly – Vámosi Ildikó: 46, XY tiszta gonáddiszgenezis. Orvosi Hetilap, 151, 2010, 1991–1995.

[23] Ságodi László – Jakab Janka – Kiss Ákos, et al.: *Diszgenetikus pseudohermaphroditismus masculinus.* Orvosi Hetilap, 153, 2012, 303–307.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 537 2025. 10. 09. 20:02

tok leginkább a magzati életben sérülékenyek,[24] de az élet későbbi szakaszában[25] is szerepet játszanak egyes betegségek kialakulásában. Felhívta a hallgatók figyelmét arra, hogy a környezeti hatások megváltoztathatják a gének expresszióját anélkül, hogy annak bázissorrendjét megváltoztatná.[26] E koncepció vezérelte, amikor többéves tapasztalatai és az irodalmi adatok alapján összefoglalta a bélflóra és az elhízás összefüggését.[27] Az elhízás kialakulás mechanizmusainak feltárása után részletesen foglalkozott a megelőzés és gyógyítás lehetőségével.[28]

Ságodi László kiemelkedő színvonalas szakmai munkásságát számos díjjal elismerték:

Egészségügyi Miniszteri Dicséret, 1980
Főigazgatói Dicséret, 1998
Intézeti Vezetői Dicséret, 2001
Hungarian Selection for Paediatric Endocrinology emlékplakett, 2007
Salus Aegroti. Miskolci Egyetem Egészségügyi Kar, 2017
Signum Aureum Universitas Miskolcinensis, 2019
A Miskolci Egyetem Kiváló Tudományos szerzője a 2020. évben
Orvosi Hetilap Markusovszky Lajos-díj, 2023

3. Összegzés

Élete során mindent megtett, hogy munkáját becsülettel és szenvedéllyel végezze. Bízott önmagában, hitte, hogy feljebb jut a „tudás fáján" az alkotásig, bár a csúcs soha nem érhető el, mert a fa is nőttön-nő. Orvosi pályája során kezdettől arra törekedett, hogy a nehéz gyógyítómunka mellett az elméleti ismereteit folyamatosan növelje. Úgy érzi, megvalósította a gyógyítás, az oktatás és kutatás harmóniáját. A gyermekosztályon a betegellátás mellett törekedett a gyermek-nőgyógyászati ismeretek elsajátítására, valamint e betegek ellátására biztosítására. Hosszú orvosi pályája során megfelelő hittel, empátiával és szenvedéllyel végezte orvosi munkáját. A kemény munka boldoggá tette. Fontosnak tartotta az ismeretek rendíthetetlen növelését, de az értelemnél is fontosabb a lelkiismeret, mely jelzi, mit tegyünk. Nem hagyta, hogy munkája során a kedvezőtlen külső körülmények

[24] Ságodi László – Sólyom Enikő – Kiss-Tóth Emőke: *A csecsemőkori táplálás összefüggése a gyermekkori elhízással. Irodalmi áttekintés.* Orvosi Hetilap, 158 (24), 2017, 937–9.

[25] Ságodi László – Kiss-Tóth Emőke – Barkai László: *Genetikai és környezeti tényezők hatása a polycystás ovárium szindróma kialakulására*. Orvosi Hetilap, 154, 2013, 650–657.

[26] Ságodi László – Almási Andrea: *Polycystás ovárium szindróma serdülőkorban. Az utóbbi évek bizonyítékain alapuló ajánlások áttekintése.* Nőgyógyászati és Szülészeti Továbbképző Szemle, 22, 2022, 86–93.

[27] Ságodi László – Sólyom Enikő – Jr. SÁgodi László – Almási Andrea: *Az elhízás összetett patogenezise. Az elhízás kialakulásában szerepet játszó biológiai mechanizmusok. Irodalmi áttekintés.* Gyermekgyógyászat.74 (2), 2023, 79–85.

[28] Ságodi László – Sólyom Enikő – Jr. Ságodi László – Almási Andrea: *Összefüggés a bél-hiperpermeabilitás és az elhízás között.* Orvosi Hetilap, 163 (32), 2022, 1261–1267.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 538 2025. 10. 09. 20:02

eltérítsék a kitűzött céltól. Az orvosi munkáját a tudományos munka tette teljessé. A tudományos munka sokszor nehéz, gyötrelmes, de vallja, az alkotás öröme boldoggá teszi az embert. Sokszor a kutatási terv elkészítése után évek telnek el, míg az összegyűlt adatokat fel lehet dolgozni. Vallja, az új ismeretek átadásával egyúttal nemcsak tanítunk, hanem tanulunk is. Bízik abban, hogy az általa elért eredmények, bár a nagy orvostudomány tengerében kis dolognak tűnnek, előre vihetik a fejlődést. Oktatási tapasztalata több, mint 30 éves. Gyermekgyógyászatot tanított az Egészségügyi Szakiskolában, továbbá a munka melletti gyermekápoló szakképzés keretében több éven keresztül gyermekgyógyászatot és gyermeknőgyógyászatot tanított. A Miskolci Egyetem Egészségügyi Karán az újraindított védőnői főiskolai képzésben a gyermekgyógyászat gyakorlati és elméleti, valamint genetikai oktatását végezte. Rendkívül büszke arra, hogy a védőnőképzésben részt vehetett és bízik benne, hogy hozzájárult ahhoz, hogy a hallgatók magas szinten helytállnak a mindennapi életben.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 539 2025. 10. 09. 20:02

SIMIGNÉ FENYŐ SAROLTA MARGIT†

Írta: Csetneki Sándorné Bodnár Ildikó, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

„Az általános és alkalmazott nyelvészeti ismeretek azért fontosak, mert háttérismeretet nyújtanak, ezáltal hozzájárulnak a tanári kompetencia kialakításához… Az egyes kutatási területekből olyan „mozzanatokat" lehetne átmenteni a közoktatásba, amelyek egyrészt a tanár munkáját könnyítik meg, másrészt pedig a tanulók javát szolgálják."
Dr. Simigné dr. Fenyő Sarolta[1]

Dr. Simigné dr. Fenyő Sarolta PhD, habilitált egyetemi docens pályája az 1973-as indulástól a 2012-es nyugdíjba vonulásáig a Miskolci Egyetemhez (2000-ig: Nehézipari Műszaki Egyetem, Miskolc) kapcsolódott. 1992-től két évtizeden át oktatója és öt évig vezetője is volt a Modern Filológiai Intézet kötelékébe tartozó Alkalmazott Nyelvészeti (ma: Alkalmazott Nyelvészeti és Fordítástudományi) Tanszéknek. 2007-től 2012-ig a Bölcsészettudomány Kar Modern Filológiai Intézete igazgatójaként is tevékenykedett. A Magyar Tudományos Akadémia Miskolci Akadémiai Bizottsága Nyelvtudományi Munkabizottságának tagja, majd 2005-ben az elnöke lett, ezt a tisztséget 2017-ig töltötte be.

A kezdeti években a Nehézipari Műszaki Egyetem Nyelvi Csoportjában, majd Idegennyelvi Lektorátusán dolgozott nyelvtanárként. 1992-ben, a Bölcsészettudományi Kar megalapításakor vállalta a kihívásokat, azt, hogy részt vegyen egy új tanszék, az Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék létrehozásában, és azt is, hogy a tartalmukat tekintve akkor számára nagyrészt új, az alkalmazott nyelvészet tárgykörébe tartozó tárgyakat angol nyelven oktasson (Introduction to Applied Linguistics, The methodology of Teaching English as a Foreign Language). A tanszék megalakulásától, 1992 szeptemberétől kezdve tanított az Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéken. Széles körű tanszéki, intézeti, egyetemi, sőt nem kis részben az egyetemi kereteken is túl nyúló tevékenységét a következő fejezetek mutatják be.

2013 és 2018 között, nyugdíja szüneteltetése mellett, a Nyíregyházi Főiskola (2016-tól Nyíregyházi Egyetem) angol szakos tanárképzését segítette mint a Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet Angol Nyelv és Kultúra Intézeti Tanszékének a munkatársa.

[1] Simigné Fenyő Sarolta: Az újabb nyelvészeti kutatások (nem) tükröződése a közoktatási tananyagokban. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények*, 13. évfolyam, 1. szám, Miskolc, 2018, 17–25.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 541 2025. 10. 09. 20:02

1. Életrajzi elemek, állomások

Fenyő Sarolta Margit 1949-ben Miskolcon született. A miskolci Herman Ottó Gimnáziumban érettségizett, majd 1968-ban a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem angol–orosz szakának hallgatója lett. „Azon kevesek közé tartozom, aki pedagógus felmenők gyermekeként és több sikeres orosz nyelvi tanulmányi verseny után már általános iskolás korában tudta, hogy a tanári hivatást fogja választani. Orosz szakos tanárnak készültem, a középiskolában pedig már csak azt kellett eldöntenem, hogy az orosz mellé milyen második szakot válasszak”[2] – írta egyik tanulmánya önéletrajzi visszatekintésében. Választása végül az angol szakra esett.

1973-ban szerezte meg orosz–angol szakos középiskolai tanári diplomáját, amellyel a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem akkor Kazincbarcikán működő Vegyipari és Automatizálási Főiskolai Karának Nyelvi Csoportjába került, és ott dolgozott nyelvtanárként 1975-ig. Feladata műszaki szövegek fordításának oktatása és tananyagok összeállítása volt. 1975-től 1992-ig nyelvtanárként, majd 1992-től adjunktusként dolgozott az egyetem Idegennyelvi Lektorátusán. Ebben az időben is a feladatai közé tartozott a műszaki és jogi szakszövegek oktatása, továbbá részvétel az oktatáshoz szükséges egyetemi jegyzetek összeállításában, valamint a nyelvvizsgáztatás.

1989-ben *Igei funkciók orosz nyelvű szakszövegekben* című értekezésével egyetemi doktori fokozatot szerzett a KLTE Szláv Filológiai Intézetében (oklevél száma: 1270-IV.59/1989, minősítése: *summa cum laude).* 1996-ban társadalomtudományi szakfordítói vizsgát tett az ELTE Bölcsészettudományi Karán (a képesítő bizonyítvány száma: SzF647/1996). 1997-ben védte meg az angol nyelvészet és a fordítás tárgykörébe tartozó PhD-értekezését a Debreceni Egyetem Angol Nyelvészeti Doktori Iskolájában (PhD-diploma száma: 32/1997, minősítése: *cum laude.* Az angol nyelvű értekezés címe: *The Role of the Verb-Centred Theory in Descriptive Translation Studies.*

2007-ben került sor habilitációs értekezésének megvédésére a Miskolci Egyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájában (oklevél száma: 112/2008). Címe: *A fordítás mint nyelvi, kulturális és politikai közvetítés.* A habilitációs értekezés könyv formájában is napvilágot látott.

Munkásságának fontos része volt a MANYE-hez (MANYE=Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete) kapcsolódó tevékenysége, ennek részeként két országos konferenciának a megszervezése is Miskolcon: a harmadik MANYE Kongresszusé 1993-ban *és a* tizenötödiké 2005-ben. Szintén részt vett 2007-tól kezdve valamennyi Miskolcra kihelyezett MANYE-ülésnek a megrendezésében.

A Miskolci Egyetem 2008-ban, 2009-ben, 2010-ben és 2011-ben is megrendezett microCAD konferenciáin a Bölcsészettudományi Szekciónak a megszervezésében

[2] Simigné Fenyő Sarolta: „Színpad” az egész világ – A színpad-modell és a színpad-metafora szerepe a fordításban. *Szellem és tudomány*, 11. évf. Klnsz., 2020, 570–577.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 542 2025. 10. 09. 20:02

is aktívan közreműködött. 2004 és 2008 között öt hallgatói konferenciát is szervezett a tanszéken, továbbá négy egyetemi, ám a közreműködők révén nemzetközi konferenciát is a SINOSZ-szal (SINOSZ = Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége) együttműködve, a jelnyelv témakörében (2009, 2010, 2011, 2012).

2. Fő kutatási területek

A fentiek alapján már kirajzolódnak fő kutatási területei, ezek az **alkalmazott nyelvészet** különböző ágaihoz, a **fordítástudomány** fontos, részben egészen új területeihez**,** valamint a **siket kultúra** témaköréhez kapcsolódnak, de számos publikációja, előadása tanúskodik **egyéb szakmai érdeklődés**éről, többek között: a távoli kultúrák megismerése, a nem verbális komunikációs formák alkalmazása a különböző kultúrákban, a hallgatás és a csend szerepének vizsgálata, a **színek világa**.

3. Köztestületi tagságok

- MANYE-tagság az alapítástól; 2008-ban a MANYE választmányi tagja, 2014-től tiszteleti tagja
- MTA Alkalmazott Nyelvészeti Munkabizottság
- MAB Miskolci Területi Bizottság
- MAB Nyelvtudományi Munkabizottság
- MAB Társadalom- és Humántudományi Gerontológiai Munkabizottság
- Modern Filológiai Társaság
- Magyar Nyelvtudományi Társaság

4. Részvétel kutatócsoportok munkájában, új képzések, szakok indítása

Tanszékvezetőként és intézetigazgatóként továbbképzéseken, kutatócsoportok létrehozásában és munkájában vett részt.

1. Részvétel a Debreceni Egyetem Szlavisztikai Intézetében létrehozott *Metainformációs Kutatócsoport* munkájában, kutatási téma: *A metainformációs struktúrák szerepe az oktatásban és a fordításban. Metainformációs kutatócsoport* létrehozása, konferenciák szervezése.
2. Részvétel a Kassai Egyetemnek a *nyelvoktatás hatékonyságával* kapcsolatos programjában.
3. Együttműködési szerződések aláírása, tanszéki kapcsolatok kialakítása a besztercebányai Bél Mátyás Egyetemmel.
4. *Jelnyelvi képzés* beindítása, a Miskolci Egyetem és a SINOSZ közötti együttműködés koordinálása.
5. Különböző *interdiszciplináris kutatásokat* bemutató kiadványok szerkesztése.
6. Új szakok és szakirányok, elsősorban az alkalmazott nyelvészeti társított szak és a tanszék létrehozása, tantárgystruktúrájának kialakítása, az akkreditációs kérelem kidolgozása.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 543 2025. 10. 09. 20:02

5. Külföldi utak

- 1993: Brighton (Nagy-Britannia). Részvétel a FIT (International Federation of Translators) XIII. világkongresszusán. Téma: Translation: the vital link.
- 1994: Közép-és Kelet-Európai Tolmácsok és Fordítók Konferenciája, Budmerice-Pozsony, Szlovákia. Előadásának címe: A contrastive approach to teaching translation.
- 1996: Transferre Necesse Est, 2nd International Conference on Current Trends in Studies of Translation and Interpreting Budapesten. Előadásának címe: Equivalence at Sentence Level Based on the Translator's Point-of-view.
- 1996: Nyelvtanárok és Alkalmazott Nyelvészek Nemzetközi Konferenciája (FIPLV) Ostrava, Csehország. Előadásának címe: The role of applied linguistics in training teachers of English at the University of Miskolc címen.
- 1998: Részvétel az European Society for Translation Studies második nemzetközi kongresszusán a Granadai Egyetemen, Spanyolországban.
- 1998, 2001: Tamperei Egyetem, Finnország: Az Erasmus oktatói mobilitás keretein belül kéthetes tanulmányutak, a kultúra, a szociolingvisztika és a fordítás tárgykörébe tartozó angol nyelvű előadások bölcsészhallgatók számára. Kapcsolatok építése, kollégák meghívása a Miskolci Egyetemre és a Miskolcon 2005-ben megrendezett MANYE-kongresszusra.
- 2000: angliai tanulmányút, a University of Surrey meghívására, ahol előadást is tartott Brassai Sámuel nyelvészeti nézeteiről.
- 2002: Limassol, Ciprus: Oktatásszakértői tanulmányút az ARION program keretein belül. Előadást tartott a magyarországi oktatási rendszerről, a középiskolai angoltanárok képzéséről.
- 2002, 2003, 2004: Trieszti Egyetem, Olaszország. Erasmus, oktatói mobilitás keretein belül előadások megtartásával egybekötött, általában egy- és kéthetes tanulmányutak a Trieszti Egyetem Fordító és Tolmácsképző Központjában.
- 2004: Részvétel a Kassai Műszaki Egyetem Cudzie jazyky komunikatívne – efektívne – kvalifikovane című nyelvészeti konferenciáján, előadást tartott Using the Stage model in Translation címmel.
- 2004: Részvétel a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Globalism, globality, globalisation című konferenciáján, előadásának címe: Global English – Euro-English.
- 2005: Részvétel és előadás a Kassai Műszaki Egyetem Nyelvi Tanszékének Cudzie jazyky kommunikatívne – efektívne – kvalifikovane című konferenciáján.
- 2005: Egyhetes tanulmányút az Erasmus oktatói mobilitás keretein belül, előadások a magyar szakos hallgatók számára a Trieszti Egyetemen.
- 2005: Előadások nemzetközi konferenciákon a kassai és a besztercebányai egyetemen (Szlovákia), valamint a krosznói főiskolán (Lengyelország).

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 544 2025. 10. 09. 20:02

– 2005: Látogatás az Ungvári Egyetem Hungarológiai Központjában. Konzultáció. A fordítástudomány tárgykörébe tartozó előadás.
– 2005: Látogatás a besztercebányai Bél Mátyás Egyetem Szlovák Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszékén. Szakmai konzultáció közös kutatási témákról (interkulturalitás, fordítás).
– 2006-tól 2012-ig: Minden év májusában plenáris előadás a besztercebányai Bél Mátyás Egyetem Hungarisztikai Intézete által rendezett konferenciákon.
– 2008: Hallgatóként egy nyelvészettel és kultúrával kapcsolatos nyári egyetemre Shanghaiba utazott.
– 2010: Előadás Krosznóban (Lengyelország): Translation as cultural mediation címmel.
– 2010: Előadás a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetemen (Szlovákia).
– 2010: Látogatás a Vlorai Egyetem Idegennyelvi Tanszékén (Albánia). Nemzetközi konferencián a fordítás tárgykörébe tartozó előadás megtartása.
– 2011: Látogatás a Kassai Műszaki Egyetem Nyelvi Tanszékén. Szakmai konzultáció. Részvétel és a jelnyelv tárgykörébe tartozó előadás megtartása.

6. Eredmények, alkotások

Az Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéken kezdetben az angol nyelv oktatásának módszertana, a szaknyelvoktatás, valamint a fordítás oktatásának módszertana foglalkoztatta. Ezután, a jelnyelvi képzésnek általa történt elindítása nyomán a jelnyelvi kultúra tárgykörébe tartozó kutatások, továbbá a verbális és nem verbális kommunikációs formák vizsgálata került érdeklődése középpontjába, de foglalkozott a nyelvészeti gender kutatásával, a nyelv metainformációs elemeinek és a metainformációs struktúráknak a tudatos kommunikációban történő megjelenésével és főként a metainformáció pedagógia területén való alkalmazásának kérdéseivel is.

A fordítástudomány terén számos kérdéssel foglalkozott, leginkább a fordítás elmélete, az interlingvális fordítás sajátosságai, a fordítás nyelvészeti alapjai, az átváltási műveletek vizsgálata irodalmi és szakszövegekben, továbbá az igecentrikus elmélet és a fordítás, a fordítás és a kultúra kapcsolata, a fordítás mint politikai közvetítés lehetőségeinek vizsgálata álltak érdeklődése előterében. Ezek a témakörök jelennek meg egyetemi doktori és habilitációs dolgozataiban, számos publikációjában és könyveiben.

7. Képzési programok kidolgozása

Hagyományos képzés:

– Az alkalmazott nyelvészet társított szak akkreditációs kérelmének kidolgozása, az akkreditációs folyamat figyelemmel kísérése.
– Az oktatásszervező és kommunikátor specializáció követelményrendszerének kidolgozása.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 545 2025. 10. 09. 20:02

Mesterképzések:
- Fordító és tolmács MA: részvétel a szakindítási tervezet kidolgozásában.
- Alkalmazott nyelvészeti MA: a szakindítási anyag elkészítése, részvétel az Alkalmazott Nyelvészeti Konzorcium munkájában.
- Filozófia MA: tantárgyleírások készítése.

Szakirányú továbbképzések:
- Társadalomtudományi és gazdasági szakfordító szakirányú továbbképzés: részvétel a szakalapítási és szakindítási anyag kidolgozásában.
- Jelnyelvi mentor: részvétel a tantárgystruktúra kidolgozásában.

Felsőfokú szakképzések:
- Titkárságvezető: a szakindítási anyag kidolgozása.
- Idegen nyelvi kommunikátor: részvétel a szakindítási anyag kidolgozásában.

Specializációk:
- A nyelvmentor és a jelnyelvi szakértő szakirány tantárgystruktúrájának kidolgozása.
- Filozófia BA: szabad bölcsészek képzéséhez.

8. A jelnyelvi képzés beindítása, események

Ismételten és hangsúlyosan kell szólni tanszékvezetői munkásságának a jelnyelvi oktatáshoz való kapcsolódásáról. Dr. Simigné dr. Fenyő Sarolta az egyik legfontosabb tevékenységének tekintette a jelnyelvi képzés beindítását az alkalmazott nyelvészet szakon tanuló hallgatók számára. Erről így írt: „A Miskolci Egyetemen 2002 és 2012 között megteremtődtek a jelnyelv és a jelnyelvi kultúra tudományos művelésének feltételei, amelyeket kár lenne veszni hagyni. A jelnyelv oktatása és a jelnyelvi kultúrával kapcsolatos ismeretek terjesztése a társadalom alakításának, ezen belül a siketek és a hallók közötti távolság áthidalásának fontos és hatékony eszköze lehetne."[3] Tudjuk, azóta megszűnt ez a sokat ígérő képzés, ami pedig mindennél jobban bizonyította az alkalmazott nyelvészet „közvetlenül hasznos" nyelvészet voltát.

A halló hallgatók jelnyelvi képzése mellett a tanszéken a SINOSZ-szal való együttműködés jegyében három féléven át folyt 10 diplomás siket hallgató szakirányú továbbképzése is a *Jelnyelvi lingvisztika és didaktika* című képzés keretében. A jelnyelvet anyanyelvi szinten ismerő hallássérült személyek a nyelvészethez, valamint a jelnyelv oktatásához kapcsolódó módszertani tárgyakat tanultak. „A szakirányú továbbképzés során szerzett nyelvtudományi és didaktikai–metodológiai ismeretek birtokában olyan szakemberekké váltak, akik nemcsak a jelnyelv oktatására alkalmasak, hanem segíteni tudják majd a formálódó jelnyelvi BA/MA-képzést is. Mindez azért volt nagy jelentőségű és hiánypótló, mert diplomás siket személyek a siket és hallássérült személyekkel foglalkozó tanárok képzésébe, illetve a siket

[3] Simigné Fenyő Sarolta: „Véget érne a jelnyelvi képzés a Miskolci Egyetemen?" *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények*, 9/1. sz., 2014, 51–59.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 546 2025. 10. 09. 20:02

gyermekek oktatásába korábban nem kapcsolódhattak be" – olvashatjuk a már idézett cikkben.

Jelnyelvi konferenciák:

- 2009-ben A jelnyelv a mindennapokban és a tudományos kutatásban címmel,
- 2010-ben a Látható és hallható kommunikáció – a jelnyelvi és a hangzó nyelvi kommunikáció sajátosságai címmel,
- 2011-ben A nyelvi közvetítés különböző aspektusai – Jelnyelvi és hangzó nyelvi kommunikáció, fordítás és tolmácsolás címmel,
- 2012-ben A jelnyelvi és hangzó nyelvi kommunikáció perspektívái címmel rendezett nemzetközi részvétellel zajló jelnyelvi konferenciát.

9. Saját publikációk és kiadványok szerkesztése

A) Könyvei:

1. Fenyő Sarolta, Mike Jánosné: *Orosz nyelvi szakmai szöveggyűjtemény nyelvtani gyakorlatokkal kohómérnök hallgatók számára*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1982.
2. Fenyő Sarolta, Mike Jánosné: *Orosz szaknyelvi jegyzet joghallgatók számára.* Tankönyvkiadó, Budapest, 1985.
3. Dobos Csilla, Dr. Mike Jánosné, Simigné Fenyő Sarolta: *Orosz nyelvtani gyakorló jegyzet az NME hallgatói számára*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1988.
4. Klaudy Kinga, Simigné Fenyő Sarolta: *Angol–magyar fordítástechnika.* Tankönyvkiadó, Budapest, 1996. (A fordítás lexikája és grammatikája c. fejezet.)
5. Simigné Fenyő Sarolta: *Bevezetés az alkalmazott nyelvészeti terminológiába. Feladatok alkalmazott nyelvészet szakos hallgatók számára*. Start Rehabilitációs Vállalat, Budapest, 2002.
6. Simigné Fenyő Sarolta: *Britain and the European Union: translation practice*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2002.
7. Simigné Fenyő Sarolta: *Bevezetés az alkalmazott nyelvészetbe.* Miskolci Egyetem BTK, Miskolc, 2003.
8. Simigné Fenyő Sarolta: *A fordítás mint közvetítés.* Stúdium Rendezvények és Nyelvtanfolyamok, Miskolc, 2006. (Ez a kiadvány a szerző *A fordítás mint nyelvi, kulturális és politikai közvetítés* című habilitációs értekezésének könyvként való megjelentetése.)
9. Simigné Fenyő Sarolta: *Életünk és a színek.* Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, Pilisvörösvár. 2021. (Ez a munka nem annyira az egyetemi oktatást, mint inkább az ismeretterjesztést szolgálja.)

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 547 2025. 10. 09. 20:02

B) Szerkesztések, szakmai folyóiratok szerkesztőbizottságaiban való részvétel:

1. Simigné Fenyő Sarolta (szerk.): European Integration Studies. *A Publication of the University of Miskolc.* Volume 2. Nr. 2. Miskolc University Press, Miskolc, 2003.
2. Simigné Fenyő Sarolta (szerk.): European Integration Studies. *A Publication of the University of Miskolc*. Volume 4. Nr. 2. Miskolc University Press, Miskolc, 2005.

3–5. Simigné Fenyő Sarolta (szerk.): *Sokszínű nyelvészet 1-2-3*. Miskolci Egyetem BTK, Miskolc. Az egyes kötetek 2005-ben, 2006-ban és 2007-ben jelentek meg.

6. Simigné Fenyő Sarolta (szerk.): *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények*: interdiszciplináris tanulmányok az ME BTK Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékének kiadványa. Az 2006. I. évf. 1. számtól a 2012-es 2. számig szerkesztette.

A könyveire és folyóiratokban, konferenciakötetekben megjelent magyar és idegen nyelvű tudományos publikációira vonatkozóan az adatok a Magyar Tudományos Művek Tárában hozzáférhetők, ezek száma 2024 novemberében 149.

C) Szakmai folyóiratok, amelyekben neve a szerkesztőbizottság tagjaként szerepelt:

Publicationes Universitatis Miskolciensis
Modern Filológiai Közlemények
Fordítástudomány
European Integration Studies
Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények
Besztercebánya, Bél Mátyás Egyetem, Hungarisztika Intézete konferenciakiadványainak szerkesztőbizottsági tagja
2011-től a Nová Filologická Revue – **Časopis o súčasnej lingvistike, literárnej vede, translatológii a kulturológii** (ISSN 1338-0583) internetes folyóirat szerkesztőbizottságának tagja (www.fhv.umb.sk/nfr).

10. Kitűntetések, díjak

- 2001 és 2011 között összesen hat alkalommal kapott elismerő oklevelet TDK-munkák témavezetéséért.
- 2018-ban elért tudományos eredményeiért Kitüntető Tudományos Díjban részesült.

11. Összegzés

Dr. Simigné dr. Fenyő Sarolta fentiekben vázolt tudományos tevékenysége mellett egyetemi oktatói, voltaképpen pedagógusi munkássága sem elhanyagolható, ami tevékenységének igen nagy százalékát tette ki. Egyetemi oktatóként mindig fontos feladatának tartotta, hogy a hallgatókkal jó kapcsolatot alakítson ki, felkeltse érdeklődésüket a tudományos kutatás, a TDK-munka iránt, és konferenciákon

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 548 2025. 10. 09. 20:02

való megmérettetésre biztassa őket. 2004 és 2008 között 6 hallgatói konferenciát is szervezett, elsősorban alkalmazott nyelvészet szakos hallgatók számára, amelyek célja az volt, hogy a hallgatók választott témájuk alapján gyakorolják a nyilvános szereplést. 19 TDK-dolgozatnak volt a konzulense, felkérés alapján OTDK-n bizottsági tagságot és opponensi tevékenységet is vállalt. TDK-munkák témavezetéséért a 2001 és 2011 közötti időszakban többször részesült elismerésben.

2006-tól kezdve a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karán 50 szakdolgozatnak volt a témavezetője, több volt hallgatónak a pályáját, szakmai előmenetelét hosszan figyelemmel kísérte. Két alkalmazott nyelvészet szakos hallgatót készített fel doktori iskolában való felvételi vizsgára (Dadvandipour Zsuzsanna, Pécsi Nyelvészeti Doktori Iskola és Schvirján Renáta, ELTE Nyelvészeti Doktori Iskola). Hazai doktori eljárásokban főleg bizottsági tagként vett részt.

Méltán töltötte el büszkeséggel, hogy a Miskolci Egyetem Közleményei sorozatban megjelenő lektorált folyóirat, az Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények alapító főszerkesztője lett.

Kiemelhető dr. Simigné dr. Fenyő Sarolta szerteágazó érdeklődése, megújulni tudása, hatalmas munkabírása. De ugyanígy kiemelhető számos olyan emberi tulajdonsága is, amelyek – bár kerülni akarjuk mind a nagy szavakat, mind a közhelyeket – példaképpé tették őt kollégái körében is. A diákság támogatása mellett nekünk is segítőkész, kedves, minden apró részletre gondolni, ügyelni tudó kolléganőnk, irányítónk volt.

Teljes egyetemi pályafutása alatt, s így az MTA Területi Bizottságának Nyelvtudományi Munkabizottsága elnökeként is arra törekedett, hogy a Miskolci Egyetem BTK Modern Filológiai Intézetében színvonalas kutatómunka valósuljon meg, annak híre eljusson az ország más egyetemeire és határainkon túlra is.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 549 2025. 10. 09. 20:02

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 550 2025. 10. 09. 20:02

SÓLYOM ENIKŐ

Írta: Sólyom Enikő, professor emerita, Miskolci Egyetem

Mottó: „A beteg üdve legyen a legfőbb törvény."

Miskolc városban és Borsod–Abaúj–Zemplén vármegyében több mint fél évszázada csecsemő- és gyermekgyógyászként végzett munkájának összefoglalható üzenete: a gyógyítás folyamatos gyönyörűség, ha egység alakul ki az értelem (agy) és az érzelem (szív) sugallatai között. Hiszi, hogy az orvos kezében a diploma megszerzésekor ott van a marsallbot, mert „aki jót tesz, jobbá lesz!" – azaz értékes, hasznos, boldog életre számíthat.

1. Életrajz, az életpálya állomásai

1943-ban született a Szamos menti Szatmárököritón. Az általános iskola évei Porcsalmához, a gimnáziumi és egyetemi évek Debrecen városhoz kötötték. Mindhárom település közössége, hagyományai meghatározó hatást gyakoroltak későbbi életére.

Fontos kapaszkodói voltak életében családi és történelmi öröksége.

Szülei intelmei:

„Ha szeretet nincs benned, mit sem érsz." (Szent Pál után szabadon) „Arra törekedj, hogy minden nap jobb legyél, mint előző nap voltál".

Tudatos szülői döntés alapján gyermekkorától orvosnak készült. Korán rájött, hogy ezen a pályán az emberek iránti szeretet mellett fontos a józan ész és a széles körű ismeretek.

Az egyetemi évek alatt is több bölcs gondolat irányította. Például az orvosetika ókorban megfogalmazott alapja: „A beteg üdve legyen a legfőbb törvény." Széchenyi szavai: „A múlt megbecsülésén épülhet a jelen"; „Egynek minden nehéz, soknak semmi sem lehetetlen". Megtanulta, hogy mindenkinek egy élete van, az életek nem rangsorolhatók, megismételhetetlenek.

Történelmi öröksége:

Az élete első felében változó, izgalmas korban élt. A történelmi változások alkalmazkodásra és küzdésre nevelték.

A hivatásról:

A diploma megszerzésekor – és azóta is – az orvoslást a hivatások egyik csúcsának tekinti, mely az élet legfontosabb szereplőjével, az emberrel foglalkozik. Állandó szolgálat, rendelkezésre állás, készenlét, gyors problémamegoldó képesség, és mindenek előtt a betegek iránti szeretet jellemzi. A jó fizikai és szellemi erőnlét mellett magas etikai, erkölcsi tartást feltételez, folyamatos tanulást igényel. A gyer-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 551 2025. 10. 09. 20:02

mekgyógyászat ars poeticája eltér a felnőttellátásétól. Elsősorban minden megszületett gyermek számára biztosítani kell a genetikai adottságaitól függő egészséges fejlődést, növekedést, a gyermekbetegségek megelőzését, és ezen túl feladata az akut és krónikus betegségeik gyógyítása, a krónikus betegek gondozása. A gyerekek fejlődésének elősegítése, támogatása, gyógyítása állandó örömforrás.

Sólyom Enikő 1967-től él Miskolcon. Az első évben szigorló orvosként végigjárta a fontosabb kórházi osztályokat. 1968-tól a (vár)megyei kórház csecsemő- és gyermekellátásának orvosa volt. A rendszerváltást már osztályvezető főorvosként élte át a Gyermekegészségügyi Központ (GYEK) III. Csecsemő- és Gyermekosztályán. 1992-től pedig 20 éven át vezette a GYEK-et, megtartva az osztályvezető főorvosi szakmai feladatait is. 2023. június 28-tól 2025. január 1-ig ismét vezető főorvosként segítette/irányította a GYEK munkáját. A köztes időben – beleértve a COVID-érát is, hat hónaptól eltekintve – a szakmai profiljainak megfelelő járóbetegellátásban dolgozott.

Munkatársai támogatásán túl élete minden szakaszában biztos háttért jelentett számára a családja (szülei, testvérei, férje, lánya, fia, 3 unokája) és istenhite.

1.1. Tanulmányok, képesítések, tudományos minősítés

Egyetemi tanulmányok

1962–1968: Debreceni Orvostudományi Egyetem (általános orvos – summa cum laude)

Szakképesítések

1973: Csecsemő- és gyermekgyógyászat
1994: Gasztroenterológia
2000: Lipidológus orvos
2003, 2006, 2011: GCP-tanúsítvány (klinikai kutatásokra jogosít)

Tudományos minősítés

1988: az orvostudomány kandidátusa (1995: PhD-minősítés)

1.2. Munkahely, beosztások, szakmai tisztségek/tagságok, közéleti tevékenység, oktatás

Munkahely:

1968–1976: Borsod–Abaúj–Zemplén Megyei Gyermekkórház, Miskolc, majd
1976–2011: a jogutód intézmény: Gyermekegészségügyi Központ, Miskolc
2012. január 1-jétől szerződéssel, változó heti óraszámban ugyanott járóbetegellátás
2023. június 28-tól 2025. január 1-ig főállásban ismét a Velkey László GYEK

Mellékállások:

1982–2001: Haynal Imre Egészségtudományi Egyetem II. Gyermekgyógyászati Tanszék

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 552 2025. 10. 09. 20:02

2001–2008: a jogutód Debreceni Egyetem (DEOEC) Gyermekegészségügyi Intézet
2002–2008: Miskolci Egyetem Egészségtudományi Intézet

Beosztások
1992–2012, majd 2023. június 28.–2025. január 1.**:** a Borsod–Abaúj–Zemplén Megyei Kórház és Egyetemi Oktatókórház Gyermekegészségügyi Központjának intézetvezető főorvosa
1989–2009: osztályvezető főorvos. Az osztály profiljai: gasztroenterológia (biológiai terápia végzésére jogosított), endokrin és anyagcsere-betegségek (GH kezelőközpont), veleszületett anyagcsere-betegségek (Cystás Fibrosis ellátást és enzimterápiát végző központ), bőrgyógyászat
1981–1988: helyettes osztályvezető főorvos a GYEK I. osztályán. Profilok: onkohematológia, neurológia, immunológia, veleszületett anyagcsere-betegségek
1991–2006: megyei gyermekgyógyász szakfelügyelő főorvos
1982–2008: egyetemi adjunktus, majd egyetemi docens
2001–2008: főiskolai tanár

1.3. Szakmai tisztségek (A), társasági tagságok (B), közéleti tevékenység (C)

A:
a Gyermekgyógyászat című folyóirat szerkesztőbizottságának munkatársa, 1990–
1992–2009: a Gyermekgyógyászati Szakmai Kollégium tagja. Ezen belül
2004–2009 között: az Iskolaorvosi Munkacsoport elnöke
2004–2011: a Klinikai Genetikai Szakmai Kollégium tagja
1980–1990: az MTA Miskolci Akadémiai Bizottság gyermekgyógyászati szekciójának titkára
1990–2014: az MTA MAB Endokrin és Anyagcsere Munkabizottság elnöke
1980–2011: a Magyar Gyermekorvosok Társasága vezetőségi tagja (főtitkárhelyettes: 1990–1994)
2002–2010: a Borsod–Abaúj–Zemplén Megyei Kórház és Egyetemi Oktatókórház vezető testületének tagja
2014-től a Mucoviscidosis Hungarica tudományos és továbbképzési szaklap helyettes főszerkesztője

B: a Magyar Gyermekorvosok Társasága cystás fibrosis szekciójának, coeliakia munkacsoportjának, gasztroenterológia szekciójának egyik alapító és vezetőségi tagja. A gasztroenterológia szekció titkára: 1983–85. A Magyar Mucopolisacharidosis és Társult Betegségek Társaság egyik alapító orvos tagja. Tagja a Magyar Endokrin és Anyagcsere, Arteriosclerosis Osteoporosis Társaságoknak. Tagja az Európai Cystás Fibrosis, az Európai Mucopolisacharidosis és Társult Betegségek, valamint a Közép-kelet-európai Gyermekendokrin Társaságoknak

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 553 2025. 10. 09. 20:02

C: Kuratóriumi elnökség
1992–2013: „Tudománnyal a Gyermekek Egészségéért”
1998–2002: Nagycsaládosokért Egyesület, Miskolc
2006– a „Miskolci Gráciák” Egyesület alapító tagja
2010–2023: Lelki Segélyszolgálat, Miskolc, a kuratórium elnöke
2016–2020: az Aranyág Alapítvány kuratóriumi tagja.
Tagja a Keresztény Orvosok Egyesületének, a Magyarok Világszövetségének.
A Magyar Orvosi Kamara Köztestületének tagja a kilencvenes években, a BOK vezetőségi tagja: 1998–2006.

1.4. Oktatói tevékenység

1970–1985: ápolónőképzés (anatómia, gyógyszertan, gyermekgyógyászat)
1987–1995, 1998–2008: védőnőképzés (gyermekgyógyászat, táplálás, dietetika)
1968–2025: graduális és posztgraduális orvosképzés (csecsemő- és gyermekgyógyászat, táplálás, dietetika, gasztroenterológia, veleszületett anyagcserebetegségek, endokrinológia)
(1, 2, 3, 4, 5, 6)

2. Munkássága a gyógyítás és a tudományos élet területén, eredmények

*A Gyermekegészségügyi Központba*n az alapító, dr. Velkey László 15 éves munkássága után vette át az intézmény irányítását. A GYEK feladata kor- és szakspecifikus ellátás nyújtása a 0–18 éves korú csecsemő- és gyermeklakosok számára Miskolc városban és Borsod–Abaúj–Zemplén Vármegyében, bizonyos ellátások tekintetében regionális kötelezettséggel is.

A 20 éves osztályvezetői, majd a 20 éves intézetvezető főorvosi irányítása alatt bevezetett új eljárások, funkciók: vesepótló kezelések, gasztrointesztinális eszközös diagnosztika, alvásdiagnosztikai laboratórium, csontvelő- és őssejt-transzplantáció, sürgősségi ellátás, gyermekégéscentrum. Korszerűsítési folyamatok zajlottak le az onkohaematológiai, az intenzív osztály, az Anyatejgyűjtő Állomás és a csecsemő–kisded tápszerkonyha területén. Az ambuláns gyermekpszichiátriai ellátás újraszervezése, a PIC és koraszülött osztály GYEK-be telepítése, a gyermekmentés (a Szt. Márton gyermekmentő hálózaton belül), a Kostyál László Könyvtár létrehozása, a házi gyermekorvosi ügyelet behelyezése mind javították a betegek szélesebb körű, korszerű, komplex ellátását. A gyermek és szülői komfort javítását célzó kezdeményezések: nyitott látogatás, játszóház, ökumenikus kápolna, majd „anyás” kórtermek létesítése, önkéntes segítők szervezése (piros orr bohócdoktorok, Mosolygó Kórház-mozgalom, Csodamalom bábszínház, családsegítők stb.). Céljuk: csökkenteni a távolságot a kórházi és az otthoni gyermeklét között, elősegíteni a beteg „kórházi jóllétét.”

A megye gyermek-egészségügyi helyzetének javítása érdekében a területen tapasztalt aktuális kérdésekkel kapcsolatban iránymutatást adott az egységes ellátást

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 554 2025. 10. 09. 20:02

elősegítve. Vérszegénység, D vitamin hiánya, gerincferdülés, túlsúly, táplálásfüggő allergiás és egyéb betegségek (obesitas, metabolikus szindróma) prevenciója, a korszerű csecsemőtáplálás terjesztése, tanítása, a gyermekszakorvosi/védőnői alapellátás és az iskola-egészségügyi hálózat támogatása, fejlesztése. A Korai fejlesztés és a Biztos kezdet programok támogatója. Ráirányította a figyelmet a múlt század utolsó negyedétől tapasztalt tényre, mely szerint az évente megszületett csecsemők számának csökkenése mellett arányeltolódás is kialakult. Ennek lényege, hogy a születésszámon belül a veszélyeztettek – és a kis súllyal születettek – stabil száma az évek során felére csökkent. Az orvosok/védőnők munkája a gyermeklétszám csökkenésével nem lett kevesebb, sőt fokozódott a speciális ellátást igénylők arányának emelkedése miatt. Statisztikailag igazolta, hogy a perinatális és a csecsemőhalálozás jelentősen eltér az átlag és a veszélyeztetett csecsemőpopulációban. A megyében az egészségesen születettek morbiditási, mortalitási mutatói megegyeztek a hazánk gazdagabb és műveltebb területein tapasztaltakkal. Ezt a munkát nem csupán a GYEK vezető főorvosaként, de 15 éves megyei gyermekgyógyászati szakfelügyelőként volt alkalma végezni.

Míg a GYEK első korszakára a stabil, hazai és európai hírű, elsősorban kórházfelvétellel végzett ellátások voltak jellemzőek, az általa vezetett második korszakra már a döntően speciális igényű kórházi betegellátás mellett 24 féle szakértelemmel (pulmonológia, kardiológia, neurológia, endokrinológia stb.) konzultációs/szakrendeléseken álltak a járóbetegek rendelkezésére. A fekvőbetegek kórházban töltött napjainak száma a felére csökkent. (7, 8, 9, 10)

Tudományos tevékenysége főleg a veleszületett anyagcsere-betegségek, a felszívódási, növekedési zavarok, valamint a táplálási terápiával megelőzhető, kezelhető betegségek kérdéskörét érinti. Úttörő volt a munkássága hazánkban a csecsemő- és kisdedkori tehéntejfehérje-allergia feltárásában, kezelésében. Az elsők között alkalmazott biológiai terápiát krónikus bélgyulladással kísért kórképekben gyermekkorban, valamint enzimterápiát Mucopolisaccharidosisban (raktározási betegség) szenvedő gyermekbetegekben és növekedésihormon-kezelést. Nevéhez fűződik az északkelet-magyarországi régió Gyermek Cystás Fibrosis Kezelőközpontjának a létrehozása és több mint 40 éves működtetése. Ezen tevékenységeit kezdetben a GYEK I., majd 20 évig az általa osztályvezető főorvosként vezetett III. osztályán végezte. 2014 óta főszerkesztő-helyettesként írja és szerkeszti a Mucoviscidosis Hungarica tudományos és továbbképzési szaklapot, mely segíti az egységes, naprakész hazai CF-es ellátást.

*Hivatkozható magyar és angol nyelvű tudományos közleményeinek száma 200 feletti. (*68 első, 141 társszerzős írás) (11)

Fontosabb könyvek, melyekben szerkesztői és/vagy írói tevékenysége jelentős: Gyermekeink gondozása, nevelése, *1980, Medicina;* Gyermekgyógyászati praktikum, *1994, Springer*; Gyermekgasztroenterológia, *2004, Medicina;* Gyermekgyógyászati kézikönyv, *2004, 2008, Medicina.* Endokrin és anyagcsere-betegségek

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 555 2025. 10. 09. 20:02

újszülöttkorban. Klinikum és terápiás lehetőségek 465–483. In: *A perinatológia kézikönyve*. Szerk.: Papp Zoltán. *Medicina, 2016;*

Múltidéző. Emlékek és dokumentumok Velkey László, a Gyermekegészségügyi Központ alapítója iránti tisztelet jeléül. 2019, Miskolc. Szerk.: dr. Sólyom Enikő és mtsai.

Kiadványok: (író, szerkesztő) GYEK 15, 20 és 25 éves jubileumi kiadványok.

Jelentősebb elismerések, szakmai, szakmapolitikai díjak

1981: Nívódíj a Gyermekeink gondozása, nevelése című könyv társszerzői, illetve szerkesztői tevékenységéért
1993: HIETE „Oktatásért" díj
1999: Bókay János-díj
1999: Pro Sanitate díj
2005: Kulin-emlékérem
2006: Schöpf-Mérei-emlékérem
2006: Batthyány-Strattman-emlékérem
2008: Borsod–Abaúj–Zemplén Megyei Kórházért emlékplakett
2008: MTA – MAB díja
2010: Alkotói díj (Borsod–Abaúj–Zemplén Megye Önkormányzata)
2011: Életműdíj – Gyermek-gasztroenterológia
2019: „Akire büszkék vagyunk". Szakmai életutak (Borsod–Abaúj–Zemplén Megyei Kórház)
2020: Semmelweis-díj. Borsod–Abaúj–Zemplén Vármegyei Kórház
2021: Miskolc város díszpolgára
2021: a Borsodi Orvosi Kamara életműdíja
2023: az Orvosi Hetilap Markusovszky-díja
2025: a Magyar Érdemrend Lovagkeresztje

Tiszteletbeli tagság:
Magyar Védőnők Egyesülete, 2001; Házi Gyermekorvosok Egyesülete, 2004; Magyar Mucopolisacharidosis és Társult Betegségek Társasága, 2007.

3. Összegzés

Sólyom Enikő a sors különös adományának tekinti, hogy orvosi pályája során a gyermekgyógyászaton belül látszólag távol álló területeken fejthetett ki szakmai, szakmapolitikai tevékenységet. Szolgálhatta egy hátrányos helyzetű megye gyermek-betegellátásának, a betegségek prevenciójának és a gyermekegészségüggyel kapcsolatos oktatásának ügyét.

2023 júniusától, már nyugdíjból aktiválódva, hozzájárulhatott a progresszivitás 3. fokán álló regionális, 316 ágyas, 24 féle járóbeteg-rendelést működtető intézményben az új funkcionális struktúra stabilitásának kialakításához. A GYEK harmadik jelentős funkcióváltása a kórházi sürgősségi csecsemő-, gyermekgyógyá-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 556 2025. 10. 09. 20:02

szati és gyermekbaleseti ellátását, valamint az éjszakai ügyeleti rendszert érintette. Ez az új rendszer azt jelenti, hogy az akut betegségek diagnosztizálása, terápiájának megszabása a kórházban döntően 24 órán vagy 3 napon belül megtörténik, a gyermekek és szüleik örömére. Mindez a kórházi személyzet folyamatos, intenzív munkavégzését igényli.

Források:

1. *Unokáink is olvasni fogják.* Internetes magazin https://napkeletnepe.hu/2018/01/17/dr-solyom-eniko/
2. https://minap.hu/cikk/miskolc-diszpolgara-solyom-eniko-haromeves-koratol-orvosnak-keszult. 2021. május 11.
3. https://www.miskolc.hu/varoshaza/onkormanyzat/kituntetesek/solyom-eniko. 2021
4. BOON https://www.boon.hu/helyi-kozelet/2021/05/a-mai-napig-is-azt-szeretem-a-legjobban-ha-a-beteg-gyermekeink-arcan-mosolyt-latok
5. SÓLYOM Enikő: *É*letút beszámoló és visszaemlékezés. In: *Miskolci orvosok a betegek és a tudomány szolgálatában.* Szerk.: Karosi Tamás, Berkő Péter. Miskolci Egyetem Kiadó, 2016. 86–91.
6. SÓLYOM Enikő. In: Magyarország sikeres személyiségei, Britishpedia, London, 2023. 844–85.
7. SÓLYOM Enikő: „Engedjétek hozzám jönni a kicsiket, mert ilyeneké a mennyek országa" *Miskolci Keresztény Szemle*, 2009. V. évf. 4. 77–81.
8. SÓLYOM Enikő: Borsod megye gyermekegészségügyének eredményei, tennivalói. In: *Régiónk egészségügyi helyzete, jellemzői, sajátos problémái, megoldási törekvései*. Különös tekintettel a népbetegségekre. MTA Miskolci Területi Bizottsága, 1999. 36–51.
9. SÓLYOM Enikő: Gyermekkori betegségek bevezetés, Emésztőszervi, endokrinológiai és anyagcsere-betegségek. In: *Betegségek megelőzése és korai kezelése.* Szerk.: dr. Berkő Péter. Akadémiai Kiadó, 2012. 69–85, 85–101.
10. SÓLYOM Enikő: A gyermekendokrinológia története a Borsod–Abaúj–Zemplén Megyei Kórház és Egyetemi Oktató Kórházban. In: *Fejezetek a magyar endokrinológia történetéből*. Szerk.: Rácz Károly, Tóth Miklós. Semmelweis Kiadó, 2012. 284–289.
11. MTMT https://mtmt.hu/gul/2. Dr. Sólyom Enikő

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 557 2025. 10. 09. 20:02

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 558 2025. 10. 09. 20:02

SZABÓ MIKLÓS

Írta: Lehotay Veronika, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

„Már az nagy adomány az élettől, ha valaki nem egyszerűen munkát, hanem hivatást választhat."

(Szabó Miklós)[1]

1. Bevezető gondolatok

Ha a fenti idézetet tovább gondoljuk, akkor az a mondás is eszünkbe jut, ami szerint abból lesz igazán jó jogász, aki a jogelméletet is érti. A két világháború közötti időszakon belül, a diszkrimináció jogtörténeti megközelítése, már hallgatóként az érdeklődésem középpontjába került. A téma jogelméleti, államelméleti hátterét és vonatkozásait a doktori képzés során Szabó Miklós Professzor Úrtól tanulhattam meg. Ő hívta fel a figyelmemet többek között a totális államok jellegzetességeire, Hannah Arendt munkásságára, valamint a radbruchi formula jelentőségére is, és irányította a figyelmemet az igazságtalanság és a jog ambivalenciájára. Ez azonban csak egy töredéke annak a gazdag és értékes tudásnak, amely Professzor Úr életpályájához tartozik.

2. Életrajzi adatok, tanulmányok

Szabó Miklós Debrecenben született 1951. január 11-én. Édesapja gyakorló jogász volt, ügyvédként, majd jogtanácsosként is dolgozott. Édesanyja kisiparosként, majd szakoktatóként is dolgozott. Az általános iskolai tanulmányokat Miskolcon és Debrecenben, a Tóth Árpád Gimnáziumban végezte, ahol 1969-ben szerzett érettségi bizonyítványt. Az egyetemi előfelvételisként teljesített katonai szolgálat után, 1970-ben kezdte meg állam- és jogtudományi egyetemi tanulmányait nappali tagozatos hallgatóként. A végzést követően a Bakos Ilonával között házasságkötés, majd a családalapítás került előtérbe: 1975-ben született meg fiuk Gergely, 1977-ben pedig lányuk Borbála.[2] A családfenntartás, a megélhetésről való gondoskodás döntően határozta meg a jogászi pálya további szakaszait, és lehetővé tette a joggyakorlat megismerését.

Ugyanakkor ahogyan Professzor Úr önéletírásában fogalmaz: „Az 1960-as évek vége és a '70-es évek első fele kedvező időszak volt egy világgal ismerkedő és helyét kereső fiatal számára. Az új gazdasági mechanizmus névvel illetett gazdasági reform az oktatás, a tudományok és a magas kultúra számára is ablakokat nyitott a világra. Filmklubok, zenei klubok sokasága, a filmes és színházi repertoár

[1] Szabó Miklós. In: Nagy Zoltán (szerk.): *Jogászprofesszorok Miskolcon. Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar*, Miskolc, 2021, 665.

[2] Szabó Miklós. In: Nagy, 2021, 662.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 559 2025. 10. 09. 20:02

bővülése, s főleg a könyvkiadás spektrumának robbanásszerű növekedése új perspektívákat nyitott meg az érdeklődő számára."[3]

A társadalomtudományok területén is számos változás történt, új irányok, új lehetőségek nyíltak meg a szociológia, a jogszociológia, a szociálpszichológia, a kriminálpszichológia és a tömegkommunikáció területén is. Mindezek a területek döntően meghatározták a későbbi kutatási irányokat is. Professzor Úr érdeklődése már az egyetemi évek alatt fordult a jogelmélet, a jogszociológia, az államelmélet irányába. Ez az érdeklődési irány határozta meg szakdolgozati témáját is. Emberi elemek a jogalkalmazói döntésben címmel írt szakdolgozatát jeles eredménnyel védte meg. Egyetemi évei alatt hallgatóként aktív tagja volt a kari tanácsnak, részt vett a kollégium közösségi életében is. 1975. március 29-én szerzett cum laude minősítéssel szerzett jogászi oklevelet az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán.[4]

3. Az életpálya főbb fordulópontjai

1975-től a Debreceni Városi Járás Ügyészségén kapott fogalmazói kinevezést, majd a jogi szakvizsga megszerzését követően, 1978-tól ügyészként, büntető ügyszakban dolgozott. Két évvel később felrendeléssel a Hajdú-Bihar Megyei Ügyészségen büntető fellebbviteli ügyszakban főügyészségi ügyészi feladatokat látott el. Ezek a munkakörök lehetőséget adtak Professzor Úr számára, ahogyan ő értékelte: „*a büntetőeljárás szinte minden aspektusának, (akkori) joganyagának és joggyakorlatának megismerésére, és befuthattam a szakmailag akkor befutható pályát.*"[5]

A végzést követően jogi szakvizsgát tett 1978-ban, majd a szakmai felkészülés jegyében 1985-ben az ELTE Bölcsészettudományi Karán kitüntetéses oktatási szociológus végzettségét is megszerezte. Ez a végzettség a későbbiekben az oktatásban, a tananyagfejlesztésben és a kutatásban is fontos jelentőséggel bírt.

1989-ben lett az állam- és jogtudomány kandidátusa (CSc) MTA TMB, és 1997-ben a Miskolci Egyetem rektora és habilitációs Bizottsága az 1997. március 4-én kelt, 21/1997. sz. nyilvánította habilitált doktorrá oklevéllel, majd ezt követően a Magyar Köztársaság elnökétől az 1997. július 1-jével megkapta egyetemi tanári kinevezését.

1981-ben, a kar alapítói között került a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának Jogtörténeti és Jogelméleti Intézetébe, azon belül is a Jogelméleti és Jogszociológiai Tanszékre, ahol tanársegédként kezdte, majd az egyetemi ranglétrát végig járta. 1984-től adjunktusként dolgozott. Ezt követően az organikus jogszemléletről írt kandidátusi disszertáció megvédésére 1989-ben került sor, és ennek megfelelően a Tudományos Minősítő Bizottság 12.859. számú oklevelével 1989. október 4-én nyilvánította az állam- és jogtudomány kandidátusává. A

[3] Szabó Miklós. In: Nagy, 2021, 664.
[4] Szabó Miklós. In: Nagy, 2021, 664.
[5] Szabó Miklós. In: Nagy, 2021, 665.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 560 2025. 10. 09. 20:02

megszerzett minősítés alapján 1990. július 1-vel kapta meg docensi kinevezését. 1997-től pedig egyetemi tanárként dolgozott és kutatott. 1991. július 1-én alakult meg a Jogtörténeti és Jogelmélet Intézet és azon belül a Jogelméleti és Jogszociológiai Tanszék, utóbbinak a megalapításától egészen 2015-ig Professzor Úr látta el a vezetését. „*Ez lehetővé tette, hogy immár helyi kötődésű és elkötelezettségű oktatókként saját kezünkbe vegyük szakmai sorsunk irányítását.*"[6]

Az oktatás és a tudományos tevékenység mellett, 1991 és 1999 között a tanulmányi ügyek rektorhelyettese volt. 2004 és 2012 között az Állam- és Jogtudományi Kar Dékánja volt. 2021-től Professzor Emeritus a karon.

Az egyetemi évei alatt kialakult érdeklődési köre az évek folyamán kutatásai meghatározó irányává vált. A széleskörre kiterjedő és sokszínű kutatási területei között szerepel a jogelmélet, jogfilozófia, a politikai és jogi eszmetörténet, a jogszociológia, a politikai szociológia mellett a jogdogmatika, a jog és logika, valamint a jog és a nyelv összefüggéseinek a feltárása is.

Számos külföldi tanulmányúton vett részt, így többek között Amszterdamban, a Warwick-i Egyetemen, Münchenben is.[7]

Aktívan részt vett pályája kezdetétől a különböző szakmai és tudományos testületekben, bizottságokban. 1993 és 1998 között a Magyar UNESCO Bizottság Társadalomtudományi Albizottság, 1999 és 2000 között az IVR (Nemzetközi Jogfilozófiai Társaság), 2000 és 2010 között a MAB (Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság) Jogi és Igazgatási Bizottság tagja volt. 2008 és 2010 között a Magyar Rektori Konferencia Jogi és Igazgatási Bizottságának az elnöki tisztségét látta el. 1998-tól tagja a Miskolci Egyetemen működő Deák Ferenc Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola Doktori Tanácsának, majd 2014 és 2019 között a Tanács elnöki tisztségét vállalta el. 2014 és 2021 között vett részt tagként a Miskolci Egyetem Doktori Tanácsának a munkájában, míg 2018/2019-ben a Miskolci Egyetem Tudományos Tanácsában is tagságot vállalt. 2000 és 2004 között ellátta a Miskolci Egyetem Tudományos Diákköri Tanácsának elnöki feladatait. Majd 2008 és 2010 között a Magyar Rektori Konferencia Jogi és Igazgatási Bizottságának az elnöke volt. 2003-tól a Miskolci Egyetem Társadalomtudományi Habilitációs Bizottságának a tagja lett, majd 2012-ben, egy éven át az elnöki tisztséget is betöltötte. 2012 és 2015 között az MTA IX. Osztály Állam-és Jogtudományi Bizottság tagja volt. 2019 és 2021 között a Miskolci Egyetem Doktori Tanácsának elnökhelyettesitisztségét töltötte be. Ugyancsak 2019-től 2023-ig az NKFIH (Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal) Állam–Jog–Politika Szakértői Csoportjában is dolgozott. 2019-től 2024-ig a MAB (Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság) Társadalomtudományi Bizottságának a munkájában is részt vett.[8]

[6] Szabó Miklós. In: Nagy, 2021, 666.

[7] Szabó Miklós. In: Nagy, 2021, 667.

[8] Prof. Dr. Szabó Miklós szakmai önéletrajz Miskolci Egyetem, Állam-és Jogtudományi kar. https://jogikar.uni-miskolc.hu/szabo_miklos, Letöltés dátuma: 2024. november 26.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 561 2025. 10. 09. 20:02

4. Szakmai elismerések

Professzor Úr kutatói és oktatói kiválóságát jelzik a folyamatos szakmai elismerések, díjak is. 1995-ben „*Signum Aureum Universitatis*" díjat adományozott a számára a Miskolci Egyetem; 1987-ben a Kassai Műszaki Egyetem Együttműködési emlékérmét vette át, 1998-ban az illetékes miniszter „*A magyar felsőoktatásért*" elismerő oklevélben részesítette Professzor Urat. 1999 és 2002 között Széchenyi Professzori Ösztöndíjban részesült.

2001-ban kapta meg a „*Pro facultate iurisprudentiae*" elismerést, majd 2003-ban az Országos Tudományos Diákköri Tanácsa „Mestertanár" címet adományozott a számára.

A Hallgatói Önkormányzattól kapott rangos visszajelzés a 2012-ben adományozott „Kiváló oktató" elismerés. 2012-ben a Szentgyörgyi Albert díjban, 2022-ben a Miskolci Megyei Jogú Város által adományozott Bizony Ákos Díjban, 2023-ban pedig a Deák Ferenc Díj Testület díjában részesült.

A Bizony Ákos-díj átadásakor a következőképpen méltatták Professzor Urat: „*Prof. dr. Szabó Miklós kiemelkedő szaktudással, rendkívüli alapossággal és szorgalommal végzett munkája, az általa közvetített nemes eszmék mindannyiunk számára példaként szolgálhatnak: életpályája és emberi példamutatása különösen méltóvá teszi a Bizony Ákos Kitüntető Jogi Díj elismerés viselésére.*"[9]

5. Az egyetemi pálya: a tudományos és az oktatási tevékenység összhangja

Az 1993-as jogszabállyal átalakuló felsőoktatás kihívást jelentett, ugyanakkor lehetőséget is magában rejtett. A tanszéken előtérbe került a tananyagfejlesztés kérdése, mindez pedig szorosan összekapcsolódott a Professzor Út által vezetett tanszéken zajló kutatásokkal, tanulmányutakkal, társszerzők bevonásával. Kiemelkedő jelentőséggel bírtak a MP közalapítvány által lehetővé tett tanulmányutak, könyvbeszerzések, könyvtári kutatások is. A tanszék az oktatási szerepe mellett tehát meghatározó és jelentős kutatásokat folytató valódi szakmai műhellyé alakult Professzor Úr irányítása alatt. A munkának köszönhetően számos értékes tudományos munka született, amelyek nem csak a joghallgatók számára adott fontos támpontokat. A tankönyvek, tudományos művek a Miskolcon működő Bíbor Kiadó gondozásában jelentek, és jelennek meg ma is. Az első kötet 1995-ben, a jelenlegi utolsó, 34. kötete 2019-ben jelent meg.[10]

Az 1990-es évek során elért kutatási eredményekből számos tankönyvként használt monográfia jelent meg Professzor Úr tollából. A jogászképzés tantervébe kötelező tárgyként került be a Jogdogmatika, és ennek köszönhetően a Prudentia Iuris sorozat 6. köteteként 1996-ban jelent meg *A jogdogmatika előkérdéseiről*

[9] Bizony Ákos jogi díj kitüntetett , Miskolc Városháza. https://www.miskolc.hu/varoshaza/onkormanyzat/kituntetesek/prof-dr-szabo-miklos. Letöltés dátuma: 2024. november 26.

[10] Szabó Miklós. In: Nagy, 2021, 668.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 562 2025. 10. 09. 20:02

című kötet.[11] Később az oktatási tapasztalatok segítségével egy újabb könyv született *Ars iuris – A jogdogmatika alapjai*[12] címmel. A másik, szintén az oktatási igényekre reagáló kötet a *Trivium. Grammatika, logika, retorika joghallgatók számára* címmel megjelent propedeutikai jellegű kötet, amely kommunikációelméleti keretben egységbe foglalta a jog elmélete és gyakorlata számára egyaránt triviális három diszciplínát.[13]

A *Hart utáni jogelmélet alapproblémái* társszerkesztésben Bódig Mátyással és Győrfi Tamással a Doktori Tankönyvek sorozat első köteteként jelent meg 2004-ben.[14] Ugyanebben az évben jelent meg Professzor Úr szerkesztésében a *Regula Iuris-Szabály és/vagy norma a jogelméletben* című könyv,[15] amely annak a konferenciának az anyagát tartalmazza, amelyet a Miskolci Egyetem Jogelméleti és Jogszociológia Tanszéke és a Miskolci Akadémiai Bizottság rendezett 2003-ban. A konferencia témája a szabály és a norma fogalmának az elemzésén túl az önálló elmélet kereteinek a felvázolásáig terjedt.

Majd ezt követte 2014-ben *a Logica Magna. Utazások a logika birodalmában*[16] és egy évvel később a *Rendszeres jogelmélet*.[17]

A tisztességes eljárás nyelvi aspektusai. A jogi nyelv hatása a joghoz való hozzáférés érvényesülésére (Linguistic aspects of fair trial. The impact of legal language on the fulfilment of access to justice) című OTKA-projekt megvalósítására Szabó Miklós Professzor Úr vezetésével 2014-ben nyílt lehetőség.[18] A négyéves projekt több tudományterület képviselőinek adott lehetőséget a közös kutatásra, így a jogtudomány, a nyelvtudomány és az általános nyelvészet területét is érintette a pályázat. A Miskolci Egyetem Jogtörténeti és Jogelméleti Intézetében működő kutatócsoport tagja volt Balogh Dorka, Dr. Csetneki Sándorné, Dobos Csilla, Farkasné Puklus Márta, Gedeon Magdolna, Pázmándi Kinga, Szendi Attila, Vincze Viktória, Vinnai Edina és Ződi Zsolt.

A kutatás célkitűzése a tisztességes (fair) eljárás számos részjogosítványainak vizsgálata volt. A joghoz való hozzáférés arra a tényre világít rá, hogy bár a jog-

[11] Szabó Miklós: *A jogdogmatika előkérdéseiről.* Bíbor Kiadó, Miskolc, 1996.

[12] Szabó Miklós: *Ars iuris – A jogdogmatika alapjai.* Prudentia Iuris 24., Bíbor Kiadó, Miskolc, 2015.

[13] Szabó Miklós: *Trivium. Grammatika, logika, retorika joghallgatók számára.* Prudentia Iuris 14., Bíbor Kiadó, Miskolc, 2001.

[14] Bódig Mátyás – Győrfi Tamás – Szabó Miklós: A *Hart utáni jogelmélet alapproblémái.* Bíbor Kiadó, Miskolc, 2004.

[15] Szabó Miklós: *Regula Iuris-Szabály és/vagy norma a jogelméletben.* Prudentia Iuris 22. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2004.

[16] Szabó Miklós *Logica Magna. Utazások a logika birodalmában.* Prudentia Iuris 29. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2014.

[17] Szabó Miklós*: Rendszeres jogelmélet.* Prudentia Iuris 30. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2015.

[18] *A tisztességes eljárás nyelvi aspektusai. A jogi nyelv hatása a joghoz való hozzáférés érvényesülésére.* http://nyilvanos.otka-palyazat.hu/index.php?menuid=930&num=112172&lang=HU , Letöltés dátuma: 2024. november 30.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 563 2025. 10. 09. 20:02

szabályok kihirdetése révén a joganyag és a jogérvényesítés eszközrendszere elvileg és formailag bárkinek egyformán rendelkezésére áll, ezzel a lehetőséggel nem egyenlő esélyekkel élünk. Számos tényező befolyásolja az egyenlőtlenséget, így többek között a vagyon/jövedelem, valamint a műveltség/iskolázottság független szociológiai változói. A jogi eljárások tisztességes voltának és a joghoz való hozzáférés esélyének a vizsgálatát a nyelv dimenziójában is meg lehet tenni. A projekt jelentősége ebben található. A kutatás a szociolingvisztikai kutatások körébe, összefüggésrendszerébe helyezte bele a jogi egyenlőtlenségek területét. Ezzel kiegészítve a társadalmi és nyelvi egyenlőtlenségek összefüggéseit. Rámutatott ez a kutatás arra is, hogy a nyelvi kompetencia nem homogén: az „anyanyelvi kompetencia" nem foglalja magában a „(jogi) szaknyelvi kompetenciát." Ez alapján pedig a kutatásban résztvevők szerint felvetették, hogy a jogi eljárásban zajló sorozatos intralingvális átfordítások (a laikus és a jogi nyelv kódja között) jelentősen rontják a laikusok esélyeit annak megértésében, hogy mi zajlik az eljárás folyamán, így növelik kiszolgáltatottságukat, csökkentik a joghoz való hozzáférésüket. Így tehát a fő kérdés egyrészt arra irányult, hogy kimutatható-e olyan különbség a jogi és a laikus nyelvhasználat között, amely akadályt jelent a megértésben, valamint, hogy ha vannak ilyen akadályok, akkor azok eredményezhetik-e a kutatásban vizsgált két követelmény – a tisztességes eljárás jog és a joghoz való hozzáférés – sérülését. További kérdésként fogalmazódott meg az is, hogy milyen megoldási javaslatok lehetnek a sérülés elkerülése érdekében.

A kutatás eredményei új irányt biztosítottak a hazai szaknyelv-kutatásokban, valamint az oktatásban is jelentős szereppel bírnak. Példaként említhető a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán futó jogpszichológiai szakjogász képzésben a *„A jogi döntéshozatal pszichológiája. A jog és nyelv"* című kurzus.

A projekt keretében zajló kutatások eredményeként indult el a *Magyar Jogi Nyelv* című jogtudományi folyóirat, amelynek főszerkesztője Szabó Miklós Professzor Úr. A folyóirat indulásakor célként azt fogalmazták meg, hogy *„[i]nduló folyóiratunk vállalása, hogy fórumot és hangot adjon minden törekvésnek, amely a magyar jogi nyelv megértésére, magyarázatára, problémáinak feltárására és megoldására, hagyományainak megőrzésére és az új kihívásokra adandó, e hagyományokhoz méltó válaszok megfogalmazására irányul. Keretet kínál e törekvéseknek, de a tartalom s a tematika kijelölését a – remélt – érdeklődő Olvasótól, a közös ügy elkötelezettjeitől várjuk. Bár a jog és a nyelv, a jogtudomány és nyelvtudomány határterületén telepszünk meg, nem a nyelvre, mint tárgyra irányuló szakjogtudományi folyóiratot, hanem a jogi nyelvre mint szaknyelvre – egy hivatás és egy közösség közös nyelvére – irányuló szakmai-közéleti orgánumot kívánunk meggyökeresztetni."*[19] Mindemellett fontos megemlíteni még a folyóirat mellett, hogy egy jogi

[19] Magyar Jogi Nyelv – Beköszöntő https://joginyelv.hu/bekoszonto/, Letöltés dátuma: 2024. november 26.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 564 2025. 10. 09. 20:02

szaknyelvi – részben beszélt nyelvi – korpusz (Miskolc Jogi Korpusz) összeállítására és kutathatóvá tételére is sor került a kutatás keretein belül.

2018-ban jelent meg a Vinnai Edinával közösen írt, az előbbi kutatás eredményeit is magába foglaló *A törvény szavai* című tanulmánykötet, amely jelentőséggel bír nemcsak a jogi szövegek alkotói és alkalmazói, hanem a jogi nyelv közvetítésében résztvevő tolmácsok, lektorok, fordítók számára is.[20] A kötetben Professzor Úr *„A szavak ura", Pragma vs. Praxis* című záró tanulmányában azt vizsgálta, hogy a jogi aktusok mennyiben értelmezhetők a szemantika és a pragmatika elméleti keretében.[21]

Professzor Úr eddig 47 konferencián tartott előadást, közülük 13-szor külföldön, többek között Helsinkiben, Oxfordban, Amszterdamban, Krakkóban és Washingtonban.

A doktoranduszképzésben 1998-ben indította le Professzor Úr a *Hagyomány és megújulás a jog elméleti megalapozásában* címmel akkreditált jogelméleti részprogramot, továbbá önálló programot is kínál a tudományos fokozat megszerzése iránt érdeklődők számára. Professzor Úr témavezetésével szerzett tudományos fokozatot 1998-ban Szilágyi István, 2000-ben Loss Sándor, Bódig Mátyás és Győrfi Tamás, 2007-ben Jakab András, 2008-ban Kállai Ernő és Birkás Antal, 2012-ben Vinnai Edina, 2013-ban Sólyom Péter és Hegyi Szabolcs, 2015-ben pedig Ficsor Krisztina.[22]

Mindemellett a *Magyar Jogi Nyelv* című folyóirat szerkesztőbizottságának az elnöke, míg az *Acta Juridica Hungarica*[23] folyóirat szerkesztőbizottságának a tagja.

Professzor Úr legújabb könyve 2022-ben jelent meg *A jogeset elmélete* címmel.[24]

6. Záró gondolatok

Professzor Úr mondatával kezdtem ezt az írást, és a lezáráshoz is az ő gondolatait hívtam segítségül: „Mégis, visszatekintve, azt mondhatom, hogy a legnagyobb kitüntetés, a legértékesebb jutalom az volt, hogy hivatásomként foglalkozhattam azzal a gazdag és szerteágazó tudományterülettel – a jogbölcselettel –, amelyben kalandozni, sőt tévelyegni is bőségesen lehet, a végére érni, kimeríteni, beleunni azonban sohasem."[25] Számomra Szabó Miklós Professzor Úr a szó valódi és nemes értelmében vett Tanár Úr, akitől „csak" tanulni lehet: nemcsak a jogászi tudáshoz

[20] Szabó Miklós–Vinnai Edina: *A törvény szavai*. Prudentia Iuris 33. Miskolc, Bíbor Kiadó, 2018.

[21] Kovács Tímea: *A törvény szavai*. https://real.mtak.hu/156885/1/Atorvenyszavai.pdf, Letöltés dátuma: 2024. december 4.

[22] Országos Doktori Tanács, Személyes Adatlap https://doktori.hu/index.php?menuid=192&lang=HU&sz_ID=2582, Letöltés dátuma: 2024. november 26.

[23] Acta Juridica Hungarica – Impresszum. https://jog.tk.hun-ren.hu/acta-juridica-hungarica-impresszum, Letöltés dátuma: 2024. november 26.

[24] Szabó Miklós: *A jogeset elmélete*. Miskolc, Bíbor Kiadó, 2022.

[25] Szabó Mikló In: Nagy, 2021. 669.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 565 2025. 10. 09. 20:02

szükséges és nélkülözhetetlen (jog)elméleti ismereteket és előadásmódot, hanem emberséget, bizalmat, empátiát a másik ember iránt, valamint a munkában a hivatástudatot, a kommunikáció és a csapatmunka jelentőségét is. Megtisztelő volt a feladat számomra, hogy Szabó Miklós Professzor Úr életpályáját mutathattam be ebben a kötetben.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 566 2025. 10. 09. 20:02

SZAKÁLL SÁNDOR

Írta: Mádai Ferenc, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

1. Életrajzi elemek, állomások

Szakáll Sándor 1953. augusztus 12-én született Berettyóújfaluban. Általános és középiskolai tanulmányait lakóhelyén, Biharkeresztesen végezte. Az ásványokat az alföldi középiskolában földrajztanára, Szarka György hatására szerette meg. 1972-től volt a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem hallgatója, ahol 1978-ban kémia–fizika szakos tanári diplomát szerzett. Egyetemi tanárai közül Székyné Fux Vilma, Kulcsár László és Kozák Miklós voltak rá nagy hatással. Egyetemi évei alatt több tudományos diákköri dolgozatot írt ásványtanból. 1979-ben került Székyné Fux Vilma és Kecskeméti Tibor szakmai támogatásával a miskolci Herman Ottó Múzeum Természettudományi Osztályára, ahol – lényegében a semmiből – megalapította az ásványgyűjteményt, amely mára a hazai ásványokat tekintve a legnagyobb kollekció lett.

1983-ban egyetemi doktori címet szerzett a Kossuth Lajos Tudományegyetemen. Doktori értekezésének címe: A Szerencsi-dombvidék ásványai. Ennek a munkának a témavezetője Székyné Fux Vilma professzor asszony volt.

2. Kutatói, gyűjteményfejlesztői időszak

1983-ban egyik létrehozója és szervezője volt a miskolci Tavaszi Ásványgyűjtő Találkozónak, melyet azóta – 2021 és 2022 kivételével – minden évben megrendeznek a Miskolci Egyetemen, 1992 óta Miskolci Nemzetközi Ásványfesztivál néven. A rendezvény az elmúlt 40 év alatt az egyik legnagyobb ásványgyűjtő találkozóvá fejlődött a kelet-közép-európai régióban.

1990-ben a Herman Ottó Múzeum Ásványtára önálló osztállyá szerveződött, melynek Szakáll Sándor lett az első osztályvezetője. 1990 novemberében egyik alapítója volt és első vezetője lett az ásványbarátokat tömörítő Magyar Minerofil Társaságnak. Ennek elnöki posztját 2014-ig töltötte be. A társaság keretében indították útjára Geoda címmel azt a folyóiratot, mely jelenleg az egyetlen magyar nyelvű, ismeretterjesztő ásványtani lap. Érdemes megemlíteni, hogy a Minerofil Társasághoz kötődő ásványgyűjtők terepi aktivitása és szoros kapcsolata a múzeummal nagy szerepet játszott abban, hogy a múzeum ásványgyűjteménye rohamosan, nagy tempóban gyarapodott.

Szakáll Sándor a Koch Sándor szegedi mineralógus professzorról elnevezett, első magyarországi ásványtani alapítvány egyik alapítója (az alapítás éve: 1988) és kuratóriumának tagja napjainkig. 1993 és 2010 között sorozatszerkesztője volt

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 567 2025. 10. 09. 20:02

a miskolci Herman Ottó Múzeum kiadásában megjelent Topographia Mineralogica Hungariae[1] című ásványtani folyóiratnak.

1995-ben nyílt meg az Ásványtár első önálló, állandó kiállítása Magyarország ásványai címmel, melyet Jánosi Melindával együtt rendezett.

2000-ben egyik elindítója volt az eredetileg Minerals of the Carpathians, később Mineral Sciences in the Carpathians címmel szervezett nemzetközi konferenciasorozatnak, melyet háromévente rendeznek meg, korábban többnyire a Miskolci Egyetemen, manapság különböző helyszíneken. Az évek során emellett még számos szakmai konferencia szervezésében vett részt, ilyen az Érckutatások Magyarországon a 20. században (2002) [2], Morvai Gusztáv támogatásával és az Alkalmazott ásvány- és kőzettan (2008) [3], mindkettő egy-egy tanulmánykötettel kísérve. Az általa szervezett múzeumi szakmai konferenciák közül kiemelkedik a közép-európai muzeológusok előadóüléssel összekötött 1994-es találkozója, mely alapjává vált a régió szakmuzeológusai további gyümölcsöző együttműködésének. Ennek egyik csúcspontja az 1996-ban Budapesten megrendezett 3rd Mineralogy and Museums konferencia volt.

Szakáll Sándor 2001-ben került főállásban a Miskolci Egyetemre, 2001–2005 között egyetemi adjunktus beosztásban dolgozott. PhD-fokozatát 2002-ben szerezte meg, disszertációjának címe: A rudabányai és az alsósajói metaszomatikus vasérc és hidrotermás szulfidérctelepek összehasonlítása, különös tekintettel Rudabánya ásványparagenezisére. A dolgozatot a Kassai Műszaki Egyetemen védte meg.

3. Egyetemi oktatói időszak

2003-tól 2018-ig volt az Ásvány- és Kőzettani Intézeti Tanszék vezetője, először egyetemi docensként, később egyetemi tanárként. Eközben 2020-ig a múzeum Ásványtárának részmunkaidős muzeológusa volt. Oktatói tevékenysége során számos kurzust vezetett ásvány- és kőzettan, környezeti ásványtan, archeometria, geokémia és tudománytörténeti témákban. Néhány példa az oktatott tárgyak közül: Ásvány- és kőzettan, Környezeti ásványtan, Ásványtan és geokémia, A geokémia alapjai, Ásványrendszertan, Ásvány- és kőzettan régészeknek, Ásványok, drágakövek és kőzetek az emberiség történetében, Természettudományos muzeológia, Mineralogy and Geochemistry, Mineral resources of the Carpathians.

[1] Topographia Mineralogica Hungariae folyóirat, https://library.hungaricana.hu/en/collection/muze_megy_baze_topographia_mineralogica_hungariae/ Letöltés dátuma: 2024. november 29.

[2] Szakáll Sándor – Morvai Gusztáv: *Érckutatások Magyarországon a 20. században,* Közlemények a magyarországi nyersanyagok történetéből, https://library.hungaricana.hu/hu/view/SZAK_ASVA_Kozl_13/?pg=2&layout=s , Letöltés dátuma: 2024. november 29.

[3] Bőhm J. – Szakáll S. – T. Bíró K. – Sajó I. – Molnár F. – Fórizs I. – Szakmány Gy.: *Geotudományok, Alkalmazott ásvány- és kőzettan.* A Miskolci Egyetem Közleménye A sorozat, Bányászat, 74. kötet. Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2008.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 568 2025. 10. 09. 20:02

A Miskolci Egyetemen a Mikoviny Sámuel Doktori Iskola törzstagja, eddig két hallgatója szerezte meg PhD-fokozatát. Szakáll Sándor számos konferencián és tanulmányúton vett részt Európa, Észak-Amerika, Afrika és Ázsia országaiban. Kutatási témáinak döntő része azonban magyarországi ásványtársulásokkal kapcsolatos. Eredményeivel jelentős mértékben növelte a hazai ásványokra vonatkozó ismereteinket.

A Magyarország új ásványairól című dolgozatával 2014-ben megszerezte a Magyar Tudományos Akadémia doktora címet. 2015-ben habilitált a Miskolci Egyetemen, 2016-ban nevezték ki egyetemi tanárrá. Vendégelőadóként mintegy tíz éven keresztül (2004–2014 között) a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen tartott ásványtani kurzusokat.

Több mint 20 éven keresztül vezetőségi tagja volt a Magyarhoni Földtani Társulat Ásványtan–Geokémiai Szakosztályának, melynek 2012-től 2016-ig az elnöki tisztségét is betöltötte.

2016 és 2021 között a Nemzetközi Ásványtani Szövetség (IMA) Új Ásványok, Nevezéktan és Klasszifikáció Bizottságának magyar képviselője volt. Évek óta köztestületi tag az MTA Földtudományok Osztályában, tagja az Ásványtan–Geokémiai Munkabizottságnak és az MTA Miskolci Területi Bizottsága Földtudományi Munkabizottságának.

4. A kutatói tevékenység eredményei

Kutatásainak fókuszában a Kárpát–Pannon-övezet ásványelőfordulásai álltak. Ezért keresztül-kasul bejárta ezt a területet. A begyűjtött minták a múzeum, később részben az egyetem gyűjteményét gazdagították. Munkája során nemcsak a lelőhelyek paragenezisét gazdagította új fajokkal, hanem a teleptanra és genetikára vonatkozó adatokat is kiegészítette új információkkal. Mintegy 360, hazánk területén addig ismeretlen ásvány kimutatásában közreműködött (az összes innen kimutatott ásványok száma 750 körüli).

Hét, a tudomány számára új ásvány leírásában vett részt: kochsándorit, kabazit-Mg, klajit, ammóniomagneziovoltait, parádsasvárit, rudabányait és kollerit (az összes hazánkból leírt ásványok száma 12). Ezen ásványfajok legelső példányai magyarországi lelőhelyekről kerültek elő. Fontos megjegyezni, hogy még több olyan fázis vizsgálata folyik, melyek esélyesek arra, hogy a fenti listához csatlakozzanak.

Szakáll Sándor új teleptani adatokkal gazdagította ércesedéseink ásványtani ismeretét (Rudabányán az Sb-Cu-As-Ag-Hg-elemekkel jellemzett kései kovás–szulfidos–sziderites teleptípus kimutatása és jellemzése; Nagybörzsönyben a magas hőmérsékletű, volfrámmal jellemzett ásványegyüttes kimutatása, Telkibányán az arany és ezüst megjelenésének ásványtani jellemzése, Pátkán és Szabadbattyánban a foszfátok változatossága). Új adatokkal gazdagította érctelepeink oxidációs zónájának ismeretét (Rudabánya, Martonyi, Nagybörzsöny, Recsk, Parádfürdő, Szabadbattyán, Tornaszentandrás, Lovasberény, Meleg-hegy).

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 569 2025. 10. 09. 20:02

Kutatásai során az intermedier vulkanitok hólyagüregeiben található magas és alacsony hőmérsékletű hidrotermás ásványtársulások paragenezisét is nagyban megnövelte (Erdőbénye, Kisnána, Dunabogdány, Tállya, Nagylóc stb.).

Egy monográfia keretében ismertette a Szerencsi-dombvidék ásványtársulásait[4]. Szerzőtársaival együtt külön kötetekben összegezte Erdőbénye[5], Telkibánya[6], Dunabogdány[7], Szabadbattyán[8], Pátka[9], Tornaszentandrás, Rudabánya[10] ásványait.

Új adatok sorával gazdagította a széntelepekben és azok meddőhányóin spontán, lassú égéssel képződő ásványokat[11]. Behatóan foglalkozott hazai ércesedéseink, ércindikációink arzenátjaival[12], szulfátjaival[13] és antimon-oxidjaival[14], melyeket áttekintő jellegű tanulmányokban is összefoglalt.

A nyolcvanas években a Központi Földtani Hivatal támogatásával folyt Magyarország ásványainak kritikai átnézete címmel egy projekt, melynek adatgyűjtése és az összegyűjtött adatok kritikai szemléletű interpretálása napjainkig meghatározta Szakáll Sándor munkáját. Érdemes megemlíteni, hogy ebben a projektben alakult ki az ELTE Ásványtani Tanszék fiatal munkatársaival (kiemelten Weiszburg Tamással és Papp Gáborral) az a gyümölcsöző szakmai kapcsolata, amely szintén napjainkig tart. Ebben a munkában döntően Szakáll Sándor végezte a hazai gyűjteményekben

[4] Szakáll, S. – Kovács, Á.: *A Szerencsi-dombság ásványai*. TOPOGRAPHIA MINERALOGICA HUNGARIAE, 1998, 3. 25–72. 48.

[5] Weiszburg, T. – Kovács, Á. – Bada, G. – Jánosi, M. – Lovas, Gy. – Olaszi, V. – Papp, G. – Szakáll, S. (1993): *Az erdőbényei Mulató-hegy karbonátásványai*. TOPOGRAPHIA MINERALOGICA HUNGARIAE 1997, 1. 41–55.15.

[6] Szakáll, S. – Weiszburg, T. (szerk.): *A TELKIBÁNYAI ÉRCES TERÜLET ÁSVÁNYAI*. TOPOGRAPHIA MINERALOGICA HUNGARIAE 1994, 2. 1–258., 258.

[7] Papp, G. – Szakáll, S. – Weiszburg, T.; Fehér, B.: *A dunabogdányi Csódi-hegy ásványai*, TOPOGRAPHIA MINERALOGICA HUNGARIAE 6., 1999.

[8] Szakáll, S. – Molnár, F.: *A szabadbattyáni ércesedés elsődleges és másodlagos ásványai.*, TOPOGRAPHIA MINERALOGICA HUNGARIAE 8, 2003, 145–175., 31.

[9] Szakáll, S. – Fehér B. – Kristály, F. – Zajzon, N.: *A pátkai Szűzvári-malom fluorit–kvarc–polimetallikus ércesedésének ásványparagenezise*. In: Molnár, J. (szerk.) *A Pátka-Szűzvár egykori fluorit- és ércelőfordulásunk újraértékelése.* Miskolc–Egyetemváros, Magyarország: Miskolci Egyetem, 2014, 95–130. 35.

[10] Szakáll, S. – Feketéné – Biró E. (szerk.): *Rudabánya ásványai*. Budapest, Magyarország: Kőország Kiadó, 2001, 176.

[11] Sajó, I. – Szakáll, S.: *Kochsándorit, egy új Ca-Al-karbonát a mányi széntelepből*. GEODA 3, 2007, 26–27. 2.

[12] Szakáll, S. – Sajó, I. – Kovács, Á., *Arsenate mineral paragenesis from Likaskő Hill, Lovasberény, Velence Mts., Hungary.* In: Maresch, W. V. (szerk.) MinWien1999: Referate der Vorträge und Poster, 77. Jahrestagung der Deutschen Mineralogischen Gesellschaft im Rahmen der MinWien. Stuttgart, Németország: E. Schweizerbart´sche Verlagsbuchhandlung. 1999, 224–224. 1.

[13] Szakáll, S. – Földvári, M. – Papp, G. – Kovács-Pálffy, P. – Kovács, Á.: *Secondary sulphate minerals from Hungary.* ACTA MINERALOGICA PETROGRAPHICA 38, 1997, 7–63. 57.

[14] Szakáll, S. – Papp, G. – Sajó, I. – Kovács, Á., *Antimony oxide minerals from Hungary.* ACTA MINERALOGICA PETROGRAPHICA 41, 2000, 31–62., 32.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 570 2025. 10. 09. 20:02

őrzött ásványok számbavételét, különös tekintettel az egyes lelőhelyek fázisaira. Ennek során tudatosodott benne, hogy a gyűjtemények anyaga eléggé rosszul reprezentálja a hazai előfordulásokat. Ez a tény megerősítette abban, hogy múzeumi gyűjteményfejlesztésben a továbbiakban a hazai lelőhelyek ásványainak minél teljesebb begyűjtésére és dokumentálására kell összpontosítani.

2006-ban, Szendrei Géza OTKA-pályázatának kutatási eredményeire támaszkodva, A magyarországi szikes talajok felszíni sóásványai címmel megjelent kötet ásványtani tanulmányaiban vett részt[15].

A 2010-es évek elején a Földessy János vezetésével megvalósított CriticEl projekt keretében a Ritkaföldfémek magyarországi földtani képződményekben címmel,[16] 2014-ben megjelent monográfia szerkesztője, illetve több tanulmányának szerzője volt.

Az egyetemen Földessy János, később Mádai Ferenc intézetvezető és a laboratóriumokat vezető fiatal kollégák révén – kiemelve közülük Kristály Ferencet (röntgendiffrakciós labor) és Zajzon Norbertet (elektronmikroszondás labor) – több mint két évtizeden keresztül rendelkezésére állt az ásványok legfontosabb anyagvizsgálati háttere.

5. Könyvek, monográfiák, publikációk

Szakáll Sándor több nagy monográfiában (szerzőként és szerkesztőként) összegezte a Kárpát–Pannon-övezet, Magyarország, illetve a Székelyföld ásványaira vonatkozó ismereteinket. Legfontosabb közülük a Minerals of the Carpathians című[17], Prágában 2002-ben, angol nyelven megjelent monográfia, mely hat ország vezető kutatójának mintegy nyolcéves munkájával készült, Szakáll Sándor szerkesztésében. Mineralogy of Székelyland címmel,[18] a 2010-es budapesti IMA-kongresszusra megjelent kötet egyik szerkesztője és szerzője volt (Kristály Ferenc mellett). Magyarország ásványai címmel[19] 2016-ban jelent meg Szegeden (Fehér Béla és Tóth László társszerzőkkel) az a szépen illusztrált munka, melyben az addig ismert ásványtani ismereteket foglalták össze. Ebben a kötetben 682 ásványfajt mutatnak be hazánk területéről.

[15] Szendrei, G. – Szakáll, S. (1998): *Talajfelszínen előforduló sókivirágzásokkal kapcsolatos ismeretek Magyarországon 1998-ig.* In: *A magyarországi szikes talajok felszíni sóásványai.* (szerk.: Szendrei, G.; Tóth, T.) Miskolc, Magyarország: Herman Ottó Múzeum (HOM), 2006, 33–46. 14.

[16] Szakáll, S.: *Ritkaföldfémek magyarországi földtani képződményekben.*, Miskolci Egyetem, Miskolc, 2014, 210.

[17] Udubasa, Gh. – Duda, R. – Sakall, S. – Kvasnytsya, V. – Koszowska, E.; – Nowak, M. – Szakáll, S., *Minerals of the Carpathians.* Prague, Csehország: Granit Publishing, 2002, 479.

[18] Szakáll, S. – Kristály, F.: *Mineralogy of Székelyland, Eastern Transylvania, Romania.* Miercurea Ciuc, Románia: Csík County Nature and Conservation Society, 2010, 321.

[19] Szakáll, S. – Fehér, B. – Tóth, L.; Pál – Molnár, E.: *Magyarország ásványai.* Szeged, Magyarország: SZTE TTIK Földrajzi és Földtani Tanszékcsoport, 2016, 523.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 571 2025. 10. 09. 20:02

Tudományos tanulmányai közül többet világhírű szakfolyóiratokban (European Journal of Mineralogy[20], Mineralogical Magazine[21], The Canadian Mineralogist[22], The American Mineralogist[23], Mineralogy and Petrology[24]) publikált kutatótársaival közösen. Tudományos publikációi között 12 könyv, 145 tudományos közlemény szerepel, független hivatkozásainak száma 600 körül van. Mellettük számos népszerűsítő kötet és cikk szerzője. Teljes publikációs listája a www.mtmt.hu honlapon érhető el.

Mintegy 30 nemzetközi kongresszuson vett részt, melyek szinte mindegyikén előadott vagy mutatott be posztert kutatótársaival együtt. Emellett számos külhoni egyetemen és múzeumban folytatott tudományos kutatásokat, így többek között Bázelben, Bécsben, Grácban, Nagyszebenben, Kolozsváron, Kassán, Pozsonyban, Lembergben és Krakkóban. Tudományos együttműködés közös publikációkkal az alábbi egyetemek kutatóival alakult ki: Modena, Bécs, Genf, Pozsony, Firenze, Kolozsvár, Krakkó, Kijev, Bukarest, Brno. Körülbelül tíz kutatási pályázatban vett részt (TÁMOP, Interreg, CriticEl, TÉT, OTKA, KFH).

6. Tudomány-népszerűsítő tevékenység

A tudományos munka mellett az ásványok népszerűsítésével is foglalkozott, ez hozzátartozott múzeumi munkájához is. Ennek jegyében az ásványokat népszerűsítő lapokban, az 1983-ban az ELTE fiatal oktatóival együtt alapított Ásványgyűjtő Figyelőben, később a Minerofil Társaság lapjában, a Geodában sokszor jelentek

---

[20] Szakáll, S. – Fehér, B. – Bigi, S. – Mádai, F.: *Klajite from Recsk (Hungary) the first Mn-Cu arsenate mineral.* EUROPEAN JOURNAL OF MINERALOGY 23, 2011, 5., 829–835.
Ferro, O. – Galli, E. – Papp, G. – Quartieri, S. – Szakáll, S. – Vezzalini, G.: *A new occurrence of katoite and re-examination of the hydrogrossular group.* EUROPEAN JOURNAL OF MINERALOGY 15, 2003, 2., 419–426.
Effenberger, H.; Szakall, S.; Feher, B.; Vaczi, T.; Zajzon, N.: *Rudabanyaite, a new mineral with a [Ag2Hg2](4+) cluster cation from the Rudabanya ore deposit (Hungary)*. EUROPEAN JOURNAL OF MINERALOGY 31, 2019, 3., 537–547.

[21] Kónya, P. – Szakáll, S.: *Occurrence, composition and paragenesis of the zeolites and associated minerals in the alkaline basalt of a maar-type volcano at Haláp Hill, Balaton Highland, Hungary.* MINERALOGICAL MAGAZINE 75, 2011, 6., 2869–2885.

[22] Sajó, I. E – Szakáll, S.: *Kochsándorite, a new Ca-Al carbonate mineral species from the Mány coal deposit, Hungary.* CANADIAN MINERALOGIST 45, 2007, 3. June, 479–483.
Szakáll, S. – Sajó, I. – Fehér, B. – Bigi, S.: *Ammoniomagnesiovoltaite, a new voltaite-related mineral species from Pécs–Vasas, Hungary.* CANADIAN MINERALOGIST 50, 2012, 1., 65–72.

[23] Montagna, G. – Bigi, S. – Kónya, P. – Szakáll, S. – Vezzalini, G.: *Chabazite-Mg: a new natural zeolite of the chabazite series.* AMERICAN MINERALOGIST 95, 2010, 7., 939–945.

[24] Fehér, B. – Szakáll, S. – Ende, M. – Effenberger, H. S. – Mihály, J. – Sajó, I.; Kótai, L.; Szabó, D.: *Three ammonium-iron-sulfite phases from a burning dump of the Vasas abandoned opencast coal mine (Pécs, Mecsek Mountains, Hungary) and the new mineral kollerite.* MINERALOGY AND PETROLOGY 117, 2023, 2., 231–245.
Fehér, B. – Szakáll, S. – Zajzon, N. – Mihály, J.: *Parádsasvárite, a new member of the malachite-rosasite group from Parádsasvár, Mátra Mountains, Hungary.* MINERALOGY AND PETROLOGY 109, 2015, 4., 405–411.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 572 2025. 10. 09. 20:02

meg írásai. Régi, ma már hozzáférhetetlen kötetek reprint kiadásában vagy kéziratok közkinccsé tételében is részt vett: Tóth Mike: Magyarország ásványai (Herman Ottó Múzeum); Koch Antal: Erdély ásványainak kritikai átnézete (Herman Ottó Múzeum); Benkő Ferenc: Magyar Minerologia (ELTE KISZ Bizottsága, Weiszburg Tamással); Koch Sándor: Emlékezés (Herman Ottó Múzeum); Pettkó János: Physiographiae (Miskolci Egyetem).

A Szakáll Sándor által írt és vagy szerkesztett, ásványokat népszerűsítő könyvek: Magyarországi ásványritkaságok (1991), Balázs Endrével[25]; Gyűjtéstől a gyűjteményig (1994), Várhegyi Győzővel[26]; Magyarországi ásványfajok (1994, 2005), Gatter Istvánnal[27] és Szendrei Gézával[28]; 100 magyarországi ásványlelőhely (1996, 2004, 2017)[29], az utolsó kiadás Fehér Bélával együtt szerkesztve; Rudabánya ásványai (2001)[30]; 120 ásványlelőhely a Kárpátokból (2004)[31]; Barangolás az ásványok világában (2008)[32].

Az évek során rendezett időszaki kiállításokhoz sokszor írt vagy szerkesztett vezetőket. Kiemelhető közülük a múzeum 100 éves évfordulójára készített Aranykincsek kiállítás vezetője 1999-ből[33]. Kiemelkedően nagy időszaki kiállítást rendezett a múzeumban Zsámboki Lászlóval együtt 2000-ben, a millennium alkalmából a Miskolci Egyetem Könyvtára, Levéltára és Múzeuma, illetve a régió bányászati vállalatainak segítségével, Egy ezredév bányászata, kohászata és ásványi kincsei címmel (ehhez sajnos nem készült vezető, csak leporelló)

7. Gyűjteményfejlesztés

Tudományos munkásságának fontos része a Herman Ottó Múzeum és a Miskolci Egyetem ásványgyűjteményeinek tudományos és didaktikai igényű fejlesztése.

[25] Balázs, E. – Szakáll, S. – Kajetán, E.: *Magyarországi ásványritkaságok.*, Képzőművészeti Kiadó, Budapest, 1991, 37.

[26] Várhegyi, Gy. – Szakáll, S.: *Gyűjtéstől a gyűjteményig.*, Magyar Minerofil Társaság, Miskolc, 1994, 142.

[27] Szakáll, S. – Gatter, I. – Molnár, F. (szerk.) – Papp, G. (szerk.): *Magyarországi ásványfajok.* Miskolc, Fair-System Kft., 1993, 211.

[28] Szakáll, S.; Gatter, I.; Szendrei, G.: *A magyarországi ásványfajok.* Budapest, Kiadó, 2005, 427.

[29] Szakáll, S.: *100 magyarországi ásványlelőhely.* Magyar Minerofil Társaság, Budapest, Miskolc, 2004, 122.

[30] *See supra* 10.

[31] Szakáll, S. (szerk.). – Duda, R. – Gimesi I. M. – Kövecses Varga, L. – Szakáll, S. – Krisztián, I. – Pál–Molnár, E. – Fábián, T.: *120 ásványlelőhely a Kárpátokból.*, Magyar Minerofil Társaság, Kőország Kiadó, Budapest, Miskolc, 2004, 167.

[32] Szakáll, S.: *Barangolás az ásványok világában.*, Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft., Debrecen, 2008, 119.

[33] Szakáll, S.: *Aranykincsek: a termésaranytól az arany ékszerig: a 100 éves Herman Ottó Múzeum kiállítása: Herman Ottó Múzeum, Miskolc ..., 1999. március 12-től április 6-ig, Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest ..., 1999. április 16-tól május 9-ig* (kiállításvezető), Magyar Nemzeti Múzeum, Herman Ottó Múzeum (HOM), Budapest, Miskolc, 1999, 49.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 573 2025. 10. 09. 20:02

A múzeum jelenleg a Magyarország ásványait legjobban reprezentáló, legteljesebb anyaggal rendelkezik, emellett gazdag anyagot őriz a Kárpát–Pannon-övezet egész területéről is (kb. 23.000 tétel). Ebben a múzeumi gyűjteményben az országban leírt ásványfajok mintegy 90%-a képviselve van. Szakáll Sándor számos, a gyűjteményt ismertető tanulmány megírásában közreműködött. Legutóbb (2024-ben) a múzeum 125 éves évfordulója alkalmából kiadott reprezentatív kötetben – egy jól illusztrált fejezetben – mutatja be a gyűjtemény értékeit Fehér Bélával együtt[34]. Szintén 2024-ben jelent meg a Pannon-tenger Múzeumban lévő, A Kárpátok ásványai kiállítást bemutató vezető is, Fehér Béla társszerzőségével[35].

2002-től napjainkig rendezte és fejlesztette az egyetemi, ásványrendszertani alapokon nyugvó, jelentős történeti értékű, oktatást és kutatást egyaránt segítő gyűjteményt (kb. 7700 tétel), mely 100 országból több mint 1000 ásványfajt tartalmaz. A gyűjtemény történeti értéke, hogy mintegy 1500 példányt tartalmaz a Bányászati Akadémia (a Miskolci Egyetem elődje) selmecbányai periódusából, olyan történeti jelentőségű bányahelyekről, melyek napjaikban már nem hozzáférhetők. Fontos megemlíteni, hogy 2002-től jelentős gyarapodást lehet megfigyelni a gyűjteményben, melynek csúcspontja Dudás Őrs (Tucson, Arizona, USA) 2016-os adománya, mely döntően édesapja, Dudás László geológus gyűjteményéből származik. Ennek a több ezer példánynak az a fő értéke, hogy mind a fajok, mind a lelőhelyek számában nagy változatosságot mutat Európán kívüli lelőhelyekről. Különösen gazdag anyag van az amerikai kontinensről, kiemelten az Egyesült Államokból. Erről a gyűjteményről Szakáll Sándor A Miskolci Egyetem ásványgyűjteménye, avagy Selmecbányától Miskolcig címmel[36] 2021-ben írt egy könyvet, melyet Kupi László fotóival illusztráltak.

8. Szakmai elismerések

Szakáll Sándor 2023-ban nyugdíjba ment. Ugyanebben az évben professor emeritus címet kapott a Miskolci Egyetemen. Kitüntetései: 1998: Herman Ottó Tudományos Díj (Miskolc Város), 2003: Vendl Mária-emlékérem (Magyarhoni Földtani Társulat), 2013: Móra Ferenc-díj (Emberi Erőforrások Minisztériuma), 2016: Szabó József-díj (Magyarhoni Földtani Társulat), 2020: Szent-Györgyi Albert-díj (Emberi Erőforrások Minisztériuma), 2021: Pulszky Ferenc-díj (Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület).

[34] Fehér, B. – Szakáll, S.: *Ásványtár: A magyarországi ásványok legnagyobb és legteljesebb gyűjteménye.,* 2024. In: Tóth, A.: *Az érték összeköt. A 125 éves Herman Ottó Múzeum gyűjteményeinek története.*, Miskolc, Herman Ottó Múzeum 352., 23–37.

[35] Szakáll S. – Fehér B.: *A Kárpátok ásványai. Vezető a Pannon-tenger Múzeum állandó kiállításához.* A Herman Ottó Múzeum Kiállításvezetői. Új sorozat 3. Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 2024.

[36] Szakáll, S.: *A Miskolci Egyetem ásványgyűjteménye avagy Selmecbányától Miskolcig.* Miskolc, Miskolci Egyetem, 2021, 86.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 574 2025. 10. 09. 20:02

SZILÁGYI ISTVÁN

Írta: Hadnagy József, egyetemi docens, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
Bogárdi Tünde, egyetemi docens, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Szilágyi István több évtizede aktív szereplője a hazai szociális képzések fejlesztésének. Ott volt az első olyan szociális konferencián, amelynek köszönhetően megszületett a segítői szakma képzési háttere, és a felsőoktatásban munkássága jelentősen hozzájárult a szociálpedagógia és a szociális munka diverzifikációjához, elkülönítéséhez. Emlékszünk, amikor először jelent meg tanszékünkön, amikor mi még laborasszisztensként bontogattuk szárnyainkat. Mindig volt egy-két jó szava, humorával, nyitottságával, szakmai tanácsaival inspirálta fejlődésünket.

1. Egyetemi tanulmányok

A kolozsvári Babeș–Bolyai Tudományegyetem pszichológia szakán végzett 1973-ban. Egyetemi tanulmányai alatt kezdett el érdeklődni a klinikai pszichológia iránt, ezt a specializációt végezte el. A választásban nagy szerepe volt Dr. Ion Balcea pszichiáternek, a hipnózis és az autogén tréning egyik legismertebb romániai szakértőjének. Szakdolgozata is ebben a témakörben készült *Az autogén tréning szerepe a neurózisok kezelésében* címmel, konzulense Dr. Ion Balcea volt. A dolgozatban 16 neurotikus beteg többhónapos kezelésének eredményeit ismertette. A módszert azóta is alkalmazza a betegekkel, sportolókkal, valamint középiskolai és egyetemi hallgatókkal folytatott tevékenysége során. A szakdolgozat később tanulmány formájában is megjelent.[1] Magyarországra való áttelepülése után több konferencián ismertette az autogén tréninggel kapcsolatos tapasztalatait.

Első munkahelyén, a kolozsvári Clujana gyárban munkalélektani feladatokat látott el. Ezek többnyire munkaképesség-, munkaérdeklődés-vizsgálatok voltak, amelyek alapján a munkásokat a megfelelő munkafolyamatokhoz irányították. Egyszerű rutinmunkának tűnt számára, ezért további, önkéntes tevékenységekben vett részt a klinikum és a sport területén.

Sportolóként (20 évig vízilabdázott) szívesen foglalkozott sportolók mentális felkészítésével, karbantartásával. Például autogén tréninget és egyéb relaxációs technikát alkalmazott az asztaliteniszezők és vízilabdázók pszichés felkészítésében.

[1] Szilágyi István: *Az autogén tréning szerepe a neurózisok kezelésében*: Utunk. Országos hetilap. Bukarest, 1973.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 575 2025. 10. 09. 20:02

2. „Iskolaalapítási" tevékenysége

Magyarországra települése után első munkahelye az egri Kossuth Zsuzsa Egészségügyi Szakközépiskola volt. Ebben az intézményben 1988-tól egy országos, kísérleti, középfokú szociális képzés bevezetésében vett részt. Magyarországon az első ilyen jellegű szociális képzés volt, ilyen értelemben „iskolateremtésének" tekinthető. A később elindult középfokú képzések az egri modellt követték. A képzésben pszichológiai tárgyakat oktatott, illetve önismereti és személyiségfejlesztő foglalkozásokat vezetett. A tagozat külső oktatói között elismert egri szakemberek voltak: Cserhalmi Magda pszichológus, Szerdahelyi Ferenc pszichiáter és Jékli Sándor szociológus. Az oktatás mellett 1990-től a képzés tagozatvezető-helyettesi feladatait is ellátta. A kísérleti képzést hazai, illetve amerikai szakmai szakemberek segítették. A magyarországi szakemberek: Talyigás Katalin, Török Iván, Ferge Zsuzsa és Hegyesi Gábor. Rendszeresek voltak az oktatók és a külső szakemberek team-megbeszélései, amelyeken a képzés aktuális problémáit beszélték meg. A képzésben részt vevő hallgatók több országos tanulmányi versenyen is sikeresen szerepeltek. A képzés magas színvonalát az is jelezte, hogy négy évfolyamból az érettségi utáni 3-4 év alatt 82 tanuló tett sikeres felvételi vizsgát valamelyik felsőoktatási intézménybe, többnyire szociális képzésre.

1990-től elkezdődött a kísérleti képzés átalakítása „világbanki képzéssé". Ennek keretén belül több hazai továbbképzésen, illetve két alkalommal Franz Veerger meghívására hollandiai (Tilburgi Katolikus Egyetem) tanulmányúton vett részt. Az itt szerzett ismereteket és tapasztalatokat továbbadta a világbanki képzéseket folytató intézetek oktatóinak. Franz Veerger tilburgi oktatóval a tanulmányút után is megmaradt a – jelenleg is működő – szakmai és baráti kapcsolat. Az ő feladata volt a világbanki képzések magyarországi megszervezése, irányítása és szupervíziója. Ehhez kommunikációs és önismereti tréninget vezető szakemberek kiképzésére volt szükség. A program neve: Egészségügyi és szociális képzésben oktatók továbbképzése (EMSZI Budapest). Két évig tartott, ő volt a felelőse. Három tankönyv megírásával segítette a programot: Kommunikációs ismeretek és készségfejlesztés[2], Önismeret és személyiségfejlesztés[3], valamint Mentálhigiéné[4]. Az egri kísérleti képzés tapasztalatairól hazai és külföldi konferenciákon számolt be[5][6].

[2] Szilágyi István: *Kommunikációs ismeretek és készségfejlesztés* (Tankönyv). Skandi Wald Kiadó, Budapest, 2000.

[3] Szilágyi István: Önismeret és személyiségfejlesztés (Tankönyv). Skandi Wald Kiadó, Budapest, 2001.

[4] Szilágyi István: *Mentálhigiéné* (Tankönyv). Skandi Wald Kiadó, Budapest, 2001.

[5] Szilágyi István: *Kísérleti szociális asszisztensképzés Egerben*. ISPA Nemzetközi Konferencia, Eger, 1996.

[6] Szilágyi István: *Az egri kísérleti szociális asszisztens képzés tapasztalatai*. Marosvásárhely (Románia), 1998.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 576 2025. 10. 09. 20:02

Tevékenységének egyik legfontosabb állomása a magyarországi szociális képzések szempontjából mérföldkőnek tekinthető Soproni Konferencián (1990) való részvétele, ahol a felsőfokú és középfokú szociális képzések programjának és tananyagának kidolgozásában vett részt. A pszichológiai tárgyak tematikájának kidolgozása volt a feladata. Olyan szakemberekkel együtt, mint Bugán Antal, Török Iván, Talyigás Katalin, a nemzetközileg is elismert Hegyesi Gábor és Ferge Zsuzsa, lerakták a magyarországi felsőfokú és középfokú képzés alapjait. A következő években elkezdődött a felsőfokú oktatás Budapesten, Szegeden, Egerben és más városokban. Évekig tartott a képzési tanegységek újragondolása, az elmélet és a gyakorlat összehangolása, hangsúlyt fektetve a szakma szempontjából fontos attitűdök és értékek formálására. A Soproni Konferencián megalakult Szociális Képzések Iskolaszövetségének is a tagja volt. Évekig dolgozott a középfokú képzés irányításáért felelős csoport tagjaként.

3. Főiskolai és egyetemi tevékenysége

1992-től az egri Eszterházy Károly Főiskola oktatója lett. (Még egy évig óraadó tanárként tanított a Kossuth Zsuzsa-iskolában.) Ebben az időszakban, a Soproni Konferencia után több városban kezdődött el a felsőfokú szociálismunkás-képzés. Utána Esztergomban és Egerben, az akkor még főiskolákon elindult a szociálpedagógus-képzés. A szakindítást hosszas előkészítő munka előzte meg. Ennek során Szilágyi István külön feladata volt, hogy meghatározza azokat a szakmai és módszertani különbségeket, amelyek megkülönböztetik a szociálpedagógiát a szociális munkától. A két képzés közötti lényeges különbségek egyrészt az érintett korosztály, másrészt a munkavégzés során alkalmazott segítő tevékenység módszerében mutathatók ki. A szociálpedagógus szak elméleti és gyakorlati tanegységeinek kidolgozása és fejlesztése mindennapi munkájának állandó feladata. A képzés során a szociálpedagógusok elsősorban megtanulják a gyermek- és ifjúsági korosztály tanulási, szociális és mentális problémáit komplex rendszerben kezelni, a szociális munkások pedig főleg az ügyfelekkel való kapcsolattartásnak, a szociális támogatási tervek végrehajtásának, valamint az ügyfelek szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférésének módszereit sajátítják el. A különbségek ellenére, különböző szakmai fórumokon évekig folyt a szakmai vita a képzés önállóságának létjogosultságáról.

A szociális munkától való elkülönülés mellett az egri képzés olyan szociálpedagógus-képzésektől is elhatárolódott, amelyek a hajléktalanellátástól a fogyatékkal élők rendszeréig, a pszichiátriai és szenvedélybetegek ellátásáig, minden területtel foglalkoztak. Meggyőződésünk, hogy egy 3-4 éves képzés során nem lehet a minden korosztály problémáival való foglalkozás tudását megszerezni.

A szociálpedagógia szakon a képzés az évek során több változáson ment keresztül. Az első időszakban valamilyen tanári szakkal párosítva képeztek, később önállóvá vált. A képzés folyamatos átalakulása alatt két szakirány alakult ki, nevezetesen a gyermek- és ifjúságvédő tanár, valamint a tanácsadó tanár szakirány.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 577 2025. 10. 09. 20:02

Mindkét szakirány megfelelt az aktuális társadalmi elvárásoknak. Például a tanácsadói tudásterület az iskoláskorú gyerekek pályaorientációjához, pályaválasztási döntéseik kidolgozásához járult hozzá. A gyermek- és ifjúságvédő tanár az iskolákban tapasztalt egyre gyakoribb viselkedési és mentális problémák megelőzésében és kezelésében tudott hatékony segítséget nyújtani. A szakirányok tanegységeinek kidolgozásában és a hiánypótló szakirodalom megírásában Ludányi Ágnes és Hadnagy József nagyon értékes munkát végeztek.

Szilágyi István eleinte a pedagógus- és a szociálpedagógus-képzésben is részt vett. A gyakrabban oktatott tantárgyai: fejlődéslélektan, személyiség-lélektan, szociálpszichológia, illetve személyiségzavarok, mentálhigiéné és racionális emocionális terápia a szociálpedagógus-képzésben. 1998-tól csak a szociálpedagógus-képzésben vett részt. Készségfejlesztő csoportokat és szemináriumokat vezetett. Irányította, segítette a TDK-k munkáját; pszichológiai tanácsokat adott a hallgatóknak; pályázatokat írt meg a szociális intézményeknek és főiskolánknak; kiépítette a tanszék nemzetközi kapcsolatait. Az ő feladata volt az egri, a kolozsvári, a marosvásárhelyi és a namuri (Belgium) egyetemek hallgatói és oktatói mobilitásának megszervezése. A tanszék hallgatói több éven keresztül az ő irányításával vettek részt féléves képzésben Kolozsváron, Marosvásárhelyen és Namurben, illetve egri féléves képzésben részesültek a kolozsvári és a marosvásárhelyi hallgatók. E képzések során az oktatási tevékenysége mellett az ő feladata volt a hazai és a külföldi tanegységek összehangolása, a kreditpontok beszámíthatósága végett. Az oktatói mobilitás szintén rendszeres volt az említett intézményekben. A TDK-k munkájában nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy minél több hallgató (köztük hátrányos helyzetű is) szerepeljen OTDK-n, illetve nemzetközi diákkonferenciákon. Hallgatói a kolozsvári és a gyergyószentmiklósi konferencián helyezést értek el. Több alkalommal kérték föl OTDK-dolgozatok opponálására és OTDK-zsűriben való részvételre.

Az oktatói munkája mellett az egyetemen működő és a tanszék által irányított Roma Szakkollégium munkájában mint programfelelős és mint mentor aktívan részt vesz. Feladata a mentoráltak egyéni fejlesztési tervének meghatározása és megvalósításának nyomon követése, felülvizsgálata. A mentorált hallgatóknak segítséget nyújt tanulási problémákban, szociális problémák rendezésében és a pszichés jellegű problémáik megoldásában. Munkájához tartozik a szakkollégiumi tagokkal való kapcsolattartás, a szakkollégisták szakmai tevékenységének támogatása, a közösségi programokban történő szerepvállalás, mentori megbeszéléseken, valamint szupervíziókon való aktív és konstruktív részvétel. Szintén feladata a magyarországi roma szakkollégiumokkal rendszeres kapcsolatot tartani, a stratégiai dokumentumok elkészítése, valamint különböző félévi/évi statisztikák elkészítése (pl. a diplomát szerzett hallgatók száma). Az aktív hallgatókkal való kapcsolat mellett az alumni tagokkal is rendszeres a kapcsolattartás. Cél a hallgatók sikeres diplomaszerzését támogató kompetenciák és nyelvi készségek fejlesztése, továbbá a munkaerőpiacon való sikeres megjelenés elősegítése.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 578 2025. 10. 09. 20:02

Doktori disszertációját két évig tartó, három országban folytatott attitűd- és értékvizsgálat eredményeinek összehasonlítása alapján készítette el. Mérőeszközként a konzulensével együtt kidolgozott attitűd- és értékskálát használt, a megvizsgált hallgatók szám 530. Témavezetője Dr. Bugán Antal, a Debreceni Tudományegyetem oktatója, a magyarországi értékkutatások egyik kiemelkedő alakja volt, személyisége a témaválasztás szempontjából meghatározó. A kutatásba bevont intézmények: Eszterházy Károly Főiskola (Eger), Bárczi Gusztáv Főiskola (Budapest), Babeş–Bolyai Tudományegyetem (Kolozsvár) és Namuri Egyetem (University of Namur). A disszertáció címe: Magyar, román és belga szociális szakos hallgatók összehasonlító attitűd- és értékvizsgálata. A kutatás eredményei – túl a statisztikai összehasonlításon – érdekes kulturális különbségekre is rávilágítottak, például a családi harmónia, a hagyományok tisztelete vagy a hazaszeretet értékeknél. A dolgozat eredményeit különböző tanulmányokban[7, 8, 9, 10] és konferenciákon mutatta be[11].

A három országban végzett vizsgálatnak a szociálpedagógus-képzés szempontjából hasznosítható elemei is voltak olyan képzési tananyagoknál, mint az értékfeltárás, a szociálpszichológia és a pályaorientáció.

Oktatói tevékenységében a fiatal korosztály érzelmi zavarainak feltárása és kezelése az egyik fontos tudományos területe volt. A szociálpedagógus-képzésben több, ezzel a témával foglalkozó tárgyat tanított: személyiségzavarok, pszichiátriai alapismeretek, mentálhigiéné és racionális emocionális terápia. Ezzel kapcsolatos oktatási tapasztalatait konferenciákon ismertette[12, 13, 14, 15], valamint a témához kapcsolódó tanulmányai is megjelentek[16].

---

[7] Szilágyi István: Összehasonlító attitűdvizsgálat szociális képzésekben. *Partiumi Egyetemi Szemle* V. évf. 1-2. szám, Nagyvárad, 2005.

[8] Szilágyi István: Magyar, román és belga szociális szakos hallgatók érték- és attitűdvizsgálata, *Acta Academiae*, Eger, 2006.

[9] Szilágyi István: *Comparative research on the professional attitudes H. R. and B. social work student*. First National Symposium EPC. Iasi – Románia, 2006.

[10] Szilágyi István: Magyar, román és belga szociális szakos hallgatók érték- és attitűdvizsgálata, *Partiumi Pszichológiai Szemle*, Nagyvárad, 2007.

[11] Szilágyi István: *Új képzési formák a szociálpedagógus-képzésben*. Tudomány Napja Konferencia. Eger, 2006. november 23.

[12] Szilágyi István: *Érzelmi zavarok kezelésének pedagógiai lehetőségei*. MPT XVII. Országos Tudományos Nagygyűlése Budapest, 2006.

[13] Szilágyi István: *Szociálpedagógusi kompetenciák az iskolások érzelmi zavarainak kezelésében*. A Magyarországi Szociális Szakemberek Képzéséért Egyesület szervezésében. „Helyi tudásokkal felvértezve…" Kutatások és innovatív gyakorlatok a szociális munkában. Károli Gáspár Református Egyetem, 2015. november 20.

[14] Szilágyi István: *Érzelmi zavarok kezelésének pedagógiai lehetőségei*. Magyar Pszichológiai Társaság XVII. Országos Tudományos Nagygyűlés. Budapest (Magyarország), 2006. május 22–24.

[15] Szilágyi István: *Az iskolai agresszió kezelése*. V. Gyergyói Mentálhigiénés Napok. Gyergyószentmiklós (Románia), 2016. október 7–8.

[16] Szilágyi István: Az agresszió kezelésének pedagógiai lehetőségei. *Magiszter.* Kolozsvár, 2009.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 579 2025. 10. 09. 20:02

4. Új képzési tanegységek kidolgozása

Oktatói munkájában újító tevékenységnek számított az autogén tréning, a Gordon-tréning, valamint a racionális emocionális terápia adaptált változatának kidolgozása és bevezetése a szociálpedagógus-képzésbe. Mindhárom adaptációt Ludányi Ágnes kolléganőjével végezte el.

Az autogén tréning profilaktikus *céllal történő alkalmazása a képzésben a módszer alkalmazásának egyik specifikus formája.* Nagyon kevés olyan felsőfokú képzés van Magyarországon, ahol a hallgatók elsajátíthatják ezt a segítő munkában hasznos módszert. A módszer a különböző lelki zavarok kezelésén túl segít a lelki egyensúly elérésében, a pszichikai és fizikai túlterheltség, a stressz kezelésében, valamint pihentető és nyugtató hatású. A tréning elméleti ismeretek elsajátításával és napi, illetve heti rendszeres gyakorlással történik. Az otthoni gyakorlás tapasztalatairól, élményeiről a szemináriumokon a hallgatók hetente beszámolnak. A módszert csak saját mentálhigiénés állapotuk karbantartására használhatják, másoknak nem alkalmazhatják. A módszer alkalmazásának tapasztalatait Szilágyi István konferenciákon ismertette[17, 18].

1991-ben a Gordon-tréning instruktori képzésében vett részt, és szerzett instruktori minősítést. A Gordon-módszer az egyik legismertebb technika a szülő–gyermek, tanár–tanuló és más kapcsolatokban felmerülő konfliktushelyzetek felismerésére és eredményes kezelésére. A módszer nélkülözhetetlen eszközt ad a szülők, a nevelők és a szakemberek kezébe, megtanít kommunikálni az elfogadás nyelvén. Hat éven keresztül SZET- (szülői eredményesség tréning), illetve PET- (pedagógusi eredményesség tréning) tréningeket tartott szülőknek és pedagógusoknak. A szülői eredményesség tréning és a pedagógusi eredményesség tréning átdolgozott változatának bevezetése a szociálpedagógus-képzésbe szintén újításnak tekinthető. A módszer önálló tanegységként való megjelenésén kívül bizonyos kommunikációs elemeit (értő figyelem, én-üzenetek, parafrazálás) beépítették a szakmai önismeret-fejlesztés, konfliktuskezelés és viselkedéskorrekció tanegységekbe is.

A racionális emocionális terápia (RET) pedagógiai változatát (REP) a pedagóguskompetenciákra adaptálva, tanegységként beépítették a képzésbe. A racionális emocionális terápia az érzelmi zavarok kezelésének kognitív és viselkedés-megközelítési módja. Bár a módszert Albert Ellis eredetileg a felnőttek számára dolgozta ki, a gyerekekre és a serdülőkre is könnyen adaptálható és hatékonyan alkalmazható.

A RET alkalmazása többnyire a pszichológus vagy a pszichiáter kompetenciájába tartozik, de alapelveit alkalmazhatják az erre kiképzett szociális szakemberek és pedagógusok is.

[17] Szilágyi István: *Az autogén tréning alkalmazása a szociális asszisztens képzésben*. Nemzetközi Relaxációs Konferencia, Eger, 1992.

[18] Szilágyi István: *Az autogén tréning alkalmazása a szociális képzésben*. Gyergyószentmiklós, 2015.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 580 2025. 10. 09. 20:02

A tananyag elsajátítása nem jogosítja fel a hallgatókat terápiás beavatkozásra, de a tanult készségeket hasznosítani tudják szociálpedagógusi segítő munkájukban, például a viselkedéskorrekció alkalmazásánál.

Szilágyi Istvánnak több tanulmánya is megjelent ebben a témakörben[19, 20, 21, 22], valamint konferencia-előadást is tartott[23].

5. Egyéb, nem oktató tudományos tevékenységek

1990-től 2008-ig – szintén részfoglalkozásban – az Egri Markhot Ferenc Kórház és Rendelőintézet rehabilitációs osztályán dolgozott. Itt féloldali bénultak és amputált betegek terápiájával foglalkozott. Fő feladata az agyvérzésen átesett betegek sérült kognitív funkcióinak fejlesztése volt: a hangulati zavarok kezelése, életvezetési tanácsadás és az otthoni rehabilitációra való felkészítés. Az amputált betegeknek, főleg csoportos foglalkozásokon, a betegségük kialakulásához vezető rizikófaktorok feltárása után a rehabilitációt szolgáló életmód kialakítására adott tanácsokat. Újdonságnak tekinthető a team-munkában (orvos, logopédus, pszichológus, gyógytornász és nővér) zajló, összehangolt, megtervezett gyógyítómunka. A betegekkel való foglalkozás mellett hangsúlyt fektetett a hozzátartozók tájékoztatására az otthoni rehabilitációval kapcsolatos tennivalókról.

A terápiás tevékenység mellett különböző konferenciákon ismertette a betegekkel folytatott munka tapasztalatait. Kutatómunkát is folytatott a különböző gyógyszerek és kezelések hatásával kapcsolatban. A kutatás eredményei nagymértékben segítették a különböző terápiás munkák (pszichológus, logopédus, gyógytornász) és a gyógyszeres kezelés összehangolását. A kutatás eredményei publikáció formában is megjelentek[24].

2001–2003 között hipnoterapeuta-képzésben vett részt, majd 2003-ban hipnoterapeuta diplomát szerzett. A képzés során olyan meghatározó személyiségektől tanulta a hipnózis elméletét és gyakorlatát, mint Dr. Mészáros István, a magyar-

[19] Szilágyi István: *A racionális emocionális terápia pedagógiai alkalmazásának lehetőségei*. In: Esélyteremtés a pedagógiában. (Szerk. Estefánné Varga Magdolna – Ludányi Ágnes). Elméleti Alapozó Tanulmányok. EKF, Eger, 2002, 51–70.

[20] Szilágyi István: *Szocializációs és személyiségfejlődési zavarok és ezek korrekciós lehetőségei*. In: Esélyteremtés a pedagógiában. (Szerk. Estefánné Varga Magdolna – Ludányi Ágnes). Elméleti Alapozó Tanulmányok. EKF, Eger, 2002, 51–70.

[21] Szilágyi István – Szebeni Rita: *Szöveggyűjtemény a szociálpedagógus-képzés kurzusaihoz* (szerkesztés). Líceum Kiadó, Eger, 2015.

[22] Szilágyi István: *A racionális–emocionális terápia pedagógiai lehetőségei érzelmi zavarok kezelésében*. In: Szöveggyűjtemény a szociálpedagógus-képzés kurzusaihoz. Líceum Kiadó, Eger, 2015.

[23] Szilágyi István: *A racionális emocionális terápia (terápia és életszemlélet)*. Egészségmagatartás Konferencia, Marosvásárhely (Románia), 2016. április 16.

[24] Szilágyi István: Vinpocetin és piracetam kezelés hatásainak összehasonlítása stroke-on átesett betegek rehabilitációjában (T*ársszerzők: Halmos B.,* Bönöczk P., Kiss J.). *Agyérbetegségek* (Magyar Stroke Társaság Kiadványa) 6. évf. 3. sz. Budapest, 2000.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 581 2025. 10. 09. 20:02

országi hipnózistudomány egyik legkiemelkedőbb személyisége, illetve Dr. Vas József, különböző hipnóziseljárások kifejlesztője. Diplomamunkájának címe: Az ősök szelleme. A diploma megvédése után a Magyar Hipnoterápiás Egyesület tagja lett 2003-ban. A tanulmány megjelent publikáció formájában is[25].

Ezt követően befejezte az aktív–éber hipnózisképzést. A hipnoterapeuta-képzésben szerzett tapasztalatokat hasznosítani tudta kórházi tevékenységében, illetve a szociálpedagógus-képzésben bevezetett autogéntréning-szemináriumokon.

Ludányi Ágnes kolléganőjével több alkalommal vett részt Szovátán (Románia) és Rimaszombaton (Szlovákia) a határon túli pedagógusok továbbképzésében. A képzéseken megosztotta a tapasztalatait az ismeretelsajátítás folyamatairól, a készségek és képességek fejlesztéséről, valamint a nevelésben alkalmazható oktatási módszerekről. A foglakozások tematikájában szerepeltek olyan különleges témák is, mint a konfliktuskezelés, az iskolai agresszió problémája, az iskolások alkohol- és drogfogyasztása. Több alkalommal lehetősége volt a határon túli pedagógusok által kevésbé ismert PET (pedagógusi hatékonyság tréning) módszer bemutatására. A képzés multikulturális jellege lehetőséget nyújtott az oktatási tapasztalatok cseréjére is. A résztvevők ismereteit és módszereit hasznosítani tudta az egyetemi oktatásban.

Nyugdíjba vonulása után (2016. április 5.) is folytatja oktatói tevékenységét az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Szociálpedagógia Tanszékén. Aktívan részt vesz a tanszék programjaiban: a hallgatók segítése TDK-dolgozatok elkészítésében, hallgatói és oktatói nemzetközi mobilitás szervezése, valamint a hátrányos helyzetű roma hallgatók sikeres felzárkózásának, diplomaszerzésének segítése.

Egyesületi tagságok:

Magyar Pszichológiai Társaság
Iskolaszövetség
Magyar Gordon Iskola Egyesület
Relaxációs és Szimbólumterápiás Egyesület
Magyar Hipnózis Egyesület

Díjak/kitüntetések

Eszterházy Károly Emlékérem (2007)
Lyceum Pro Scientiis-díj (2009)
Pro Academia Agriensi (2012)

[25] Szilágyi István: Hipnózis esettanulmány. *Hipnoinfo* 2006. márciusi szám. A tanulmányban megjelenő „arcnélküli" személyre való utalás egy külföldi folyóiratban is megjelent: Facless figur in hipnosys. *Hipnózis szakfolyóirat*. Szófia – Bulgária, 2006.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 582 2025. 10. 09. 20:02

6. Összegzés

A fentiekből látszik, hogy Szilágyi István mind tudományos alkotói tevékenységét, mind az oktatásban megjelenő innovációit tekintve, s nem utolsósorban a hallgatókkal és kollégáival való korrekt, nyílt, konstruktív viszonyában példaértékű életművel rendelkezik.

A hazai szociális szakmák fejlődésében úttörő szerepet játszott, szakmai elköteleződésével és oktatói tevékenységében soha nem veszítette szem elől azt a humanisztikus, nondirektív megközelítést, mely munkájában és emberi kapcsolataiban is jellemzi őt. Humorával, az őt jellemző empátiával képes minden nehézségen átsegíteni klienseit, munkatársait és tanítványait, aminek köszönhetően olyan tanár–diák, illetve munkatársi viszonyt képes kialakítani, amely több évtizede meghatározó jellemzője a Szociálpedagógia Tanszéknek.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 583 2025. 10. 09. 20:02

SZLÁVIK JÁNOS

Írta: Szlávik János, professor emeritus, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Közgazdász, környezetgazdász. A Magyar Tudományos Akadémia doktora, egyetemi tanár. Jelenleg az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem professor emeritusa. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen a Környezetgazdaságtan Tanszék alapító tanszékvezetője (1989), 21 évig vezetője.

A környezet-gazdaságtan, fenntartható gazdaság témakörének kutatója, szakértője és oktatója.

1. Tanuló éveim, iskoláim

1947-ben születtem egy Tisza menti faluban, Tiszanánán. Iskoláimat itt kezdtem el, majd hatodik osztályos koromtól (1958) Egerben folytattam. 1961-től pedig Budapesten a Vendéglátóipari Technikum tanulója voltam. Kollégiumi igazgatóm Botka Ferenc irodalomtörténész volt, aki később a Petőfi Irodalmi Múzeum főigazgatója lett. Kulturális érdeklődésemre az itt eltöltött 4 év rendkívül nagy hatással volt.

Osztályfőnököm Konrádyné dr. Gálos Magda volt (a párizsi Sorbonne Egyetemen szerzett diplomát), aki megszerettette velem az irodalmat és a francia nyelvet.

Az érettségi után felvettek a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem közgazdásztanár szakára (ez a képzés a szakirányú közgazdászképzés 4 éve helyett öt évig tartott, és a közgazdasági elmélet, valamint az alkalmazott pedagógia területén nyújtott többet).

Igen jó egyetem volt akkortájt a Közgáz. Az egyetemi éveim az 1968-as új gazdasági mechanizmus kidolgozásának és bevezetésének idejére estek, amely a közgazdászképzésben is ledöntötte a régi, merev falakat.

Volt néhány kiemelkedő tanárom, így például Szabó Kálmán, az egyetem akkori rektora, most mellszobrával találkozhatunk az egyetem második emeletén. Az általa kitalált „deklinált csereérték" fogalmát talán csak ő értette, ami nem is lett volna baj, ha nem kellett volna vizsgáznunk belőle. Tanárom volt Berend T. Iván, az Akadémia későbbi elnöke, Mátyás Antal, aki büszke volt rá, hogy mint diák a Műegyetemen Heller Farkasnál, az európai hírű közgazdászprofesszornál szigorlatozott. Tanított Simai Mihály, akit egyaránt elismertek Amerikában, az ENSZ-nél és Moszkvában, a nemzetközi kutatóintézetben, Palánkai Tibor (később szintén volt az egyetem rektora), aki már inkább az egyetemi doktori disszertációm készítésénél volt komoly segítőm. Szakács Sándor, a kiváló agrárgazdaság-történész 1976-ban azzal biztatott minket a szemináriumi aktivitásra, hogy nyugodtan kérdezzünk, mert „kényes kérdések nincsenek, csak finnyás emberek" (de jó lenne, ha több mai vezető is járt volna a szemináriumára.)

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 585 2025. 10. 09. 20:02

Nagyszerű hallgatótársaim voltak. Lett belőlük későbbi miniszterelnök, rendszerváltás utáni miniszter, MNB-alelnök, az egyetem rektora, dékánjai, számos professzor, tanszékvezető és sorolhatnám még.

2. Az egyetem, mint munkahely

Ötödéves voltam, amikor megkeresett a Műegyetem politikai gazdaságtan tanszékének vezetőhelyettese, és hívott a BME-re tanársegédnek. 1972-ben indult el a műegyetemi életem. Tanársegédként kezdtem el, és 2010-ben az MTA doktoraként, professzorként fejeztem be. Izgalmas évek voltak. Mivel a szívem mindig Egerbe húzott, 2010-ben hazajöttem, az Eszterházy Károly Főiskola Gazdaság- és Társadalomtudományi Karának dékánja lettem.

Na de térjünk vissza a Műegyetemre! Megmondom őszintén, egy frissen végzett közgazdásznak nem volt félelem nélküli dolog elkezdeni tanítani a Duna túlsó partján. A ’70-es években még voltak kalauzok a villamosokon, és az a vicc járta, hogy a nagycsarnoknál a kalauz ezt mondta be: „Közgazdászok leszállnak, egyetemisták (mármint műszakisok) továbbmennek.” (Az igazi egyetemnek a Műegyetemet tekintették.)

Talán mert édesapám mérnöknek szánt, mindig tiszteltem a mérnökséget. Ez a tisztelet az ott töltött 38 év alatt meg is maradt bennem, de a tiszteletet vissza is kaptam. Amikor 2010-ben (mint addigi tag) elköszöntem az Egyetemi Doktori Tanácstól (amelyben óriások ültek), a legkedvesebb szavakat és ajándékot tőlük kaptam.

Az egyetemi munka része az oktatás mellett a kutatás, így aztán a BME-re kerülésem után hamarosan kutatási témát kellett választanom. A tanszék fő témája a KGST kutatása volt. Valahogy ehhez nem volt kedvem. Szerencsére volt egy másik vonal is, az akkortájt megjelent tudományos technikai forradalomé, az úgynevezett TTF-kutatás. Ennek egyik alprogramja volt „az ember és a bioszféra”. Nos, ez megtetszett. Lehet, hogy ebben szerepet játszottak a Tiszával kapcsolatos gyerekkori élményeim is. Anyai nagyapámnak zöldség- és dinnyeföldje volt a Kis-Tisza partján, és mindig örömmel jártam oda nyaranként. Két évvel a diplomázásom után (1974) az anyaegyetemem, a Közgáz Világgazdasági Tanszéke befogadta a doktori témámat, ami A környezetvédelem nemzetközi világgazdasági kérdései címet viselte. A sikeres védés után megjelent a nevemnél a „dr.” és a beosztásom tanársegédből adjunktus lett. Azt hittem akkor, hogy ezzel vége is van környezet-gazdaságtani kalandozásomnak, de nem így történt. Ebben a témában a ’70-es években nem lehetett kandidátusi címet védeni Magyarországon, a megoldásban itt is a Műegyetem segített. A Közlekedésmérnöki Karnak és volt főnökeimnek is jó kapcsolatai voltak a Moszkvai Autóútépítési Egyetemmel, azon belül is a Közlekedés-gazdaságtan Kar dékánjával, Vasziljev professzoral aki a ’60-as évek második felében az ENSZ-ben a Szovjetunió diplomatája volt, és jó barátja lett U Thant, ENSZ-főtitkár. Neki köszönhető, hogy 1972-ben megszervezték az első környezetvédelmi világértekezletet Stockholmban.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 586 2025. 10. 09. 20:02

Vasziljev professzor elvállalta témavezetésemet Moszkvában. Ez azt jelentette, hogy 5 éven keresztül félévenként egy-egy hónapot a moszkvai egyetemen kellett kutatnom. Ez most simának tűnik, de megtanulni úgy az orosz nyelvet, hogy nemcsak a vizsgákat, de a disszertációt és a védést is orosz nyelven kellett teljesíteni, nem volt egyszerű… Most visszagondolva, nem biztos, hogy újrakezdeném. A témám A közúti közlekedés levegőszennyezéséből eredő, egészségügyi károk számítása címet viselte, amelynek ki kellett dolgozni a módszertanát és elvégezni a számítást Magyarország példáján. Ebben rengeteget segített az, hogy a BME Közlekedésmérnöki Karán kollégáim bevontak egy hasonló témájú kutatásba. A sikerben sokat köszönhetek Tóth Lajos barátomnak, aki kiváló közlekedésmérnök volt (később Győrben ő lett a Logisztika és Szállítmányozás Tanszék vezetője, de már több mint másfél évtizede itt hagyott bennünket).

Az orosz kandidátusi diplomát természetesen honosítani kellett az MTA-n, és ehhez még kellett egy angol nyelvvizsga is. 1984-re meg is szereztem, így semmi akadálya nem volt, hogy vezető oktató, egyetemi docens legyek a Műegyetemen (nem mondom, hogy nem voltam rá büszke). A ’80-as években több kutatásban vettem részt, így például az országos Balaton-kutatásban, a közlekedési externália kutatásában (aminek eredményeként az autóknál bevezették a zöldkártyát).

A ’80-as évek közepén, a szabadon választható tárgyak keretében már taníthattam Környezet-gazdaságtant a gépészmérnöki és a vegyészmérnöki karon.

1989-90-ben jött a rendszerváltás, és megszűnt a politikai gazdaságtan oktatása. Felváltotta a mikro- és makroökonómia. A Műegyetem mindig is nyitott volt az új dolgokra, így amikor kezdeményeztem egy környezet-gazdaságtani tanszék alapítását, támogattak. Öt kollégámmal együtt megszerveztük a tanszéket, és mivel közülük csak nekem volt meg a kandidátusi fokozatom a témából és docens is voltam, én lettem a tanszékvezető. Ezt a pozíciót aztán, a kollégák támogatásával, 21 évig megtartottam. Az első években, amíg el nem indult a vegyészmérnöki karral közösen a környezetmérnök-képzés, csupán választható tárgyaink voltak, így évekig tanítottam mikro- és makroökonómiát is. Ez a tapasztalat is segített a környezet-gazdaságtan tananyag kidolgozásában.

A ’90-as években több könyvem jelent meg a környezet-gazdaságtan témakörében, és számos cikket írtam. Az első könyvünket (1989) közösen írtuk Kerekes Sándor barátommal Gazdasági útkeresés, környezetvédelmi stratégiák címmel. Kerekes Sándor 1989-ben a budapesti közgazdasági egyetemen szervezte meg a Környezet-gazdaságtan és Áruismeret Tanszéket, amelynek vezetője lett. A két tanszék között mind az oktatás, mind a kutatás területén nagyon szoros és eredményes együttműködés alakult ki.

Tanszékünk a megalakulása után számos hazai és nemzetközi kutatásban vett részt. Köztük igen érdekes volt a ’90-es évek első felében kidolgozott és 1995-ben elfogadott környezetvédelmi törvény költséghaszon-elemzése (ebben együtt dolgozhattam Kindler József professzorral).

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 587 2025. 10. 09. 20:02

Az elinduló környezetmérnök-képzésben a két szakirány közül az egyik a környezetmenedzsment lett. Nagy felelősség, nagy öröm és nagy lehetőség volt egy új, mesterszintű képzés kialakítása és megszervezése a Műegyetemen. Egy igazi karközi képzés volt és most is az.

1996-ban a Közgázon habilitáltam. Nagy élmény volt 25 év után újra szemben ülni régi professzoraimmal és újra vizsgázni előttük.

1997-ben lettem egyetemi tanár, bevallom, nagy öröm volt a Műegyetem professzorává válni.

Az oktatás és kutatás mellett, 1993–1998 között, tudományos és nemzetközi dékánhelyettese voltam a BME Természet- és Társadalomtudományi Karának, ami akkor több mint 700 fős monstre kar volt. Később két önálló kar szerveződött belőle. A dékánom Csom Gyula professzor, atomtudós volt, aki az atomtudósok között a „legzöldebb", a leginkább környezetbarát ember volt.

Professzor és akadémikus ismerőseim biztatására 2004-ben nekifutottam az MTA doktora cím megszerzésének. A bizottságom vezetője az a Láng István volt, aki korábban az MTA főtitkáraként tagja volt az ENSZ Brundtland asszony vezette bizottságának. Ők dolgozták ki és tették ismertté a fenntartható fejlődés fogalmát. A disszertációm címe: A fenntartható fejlődés útjai és szintjei, a fenntarthatóság közgazdasági összefüggései. Külön öröm volt, hogy a bizottság 100%-ra értékelte a teljesítményemet.

A továbbiakban számos hazai és nemzetközi oktatási és kutatási programban vettem részt.

1991-ben az USA-ban egyhónapos program, témája az USA gazdasági fejlődése és környezetpolitikája. Az út során 9 államban mutatták be ezt nekünk. 1993-ban egy szemesztert tanítottam a Colorado State University-n.

Részt vettem Kínában a Pekingi Állami Egyetemen rendezett konferencián. Ausztráliában Brisbane-ben a Griffith University-n folytattam konzultációkat. A Paris IV. Sorbonne Egyetemmel közösen szerveztünk regionális gazdaságtan–urbanisztika képzést (a közös képzés közel 10 évig tartott és a végzett hallgatók diplomát kaptak a Sorbonne-tól és a Műegyetemtől.)

Részt vettem egy ENSZ–UNEP klímaprogramban, és ennek keretében egy hónapot kutathattam Kaliforniában a UC Berkeley Egyetemen az Energia- és Környezetlaboratóriumban.

2003-ban a Florida Institute of Technology magánegyetem bevont egy, az USA kormánya által támogatott fenntartható, illetve zöldturizmus-kutatásba. Ennek keretében 7 alkalommal jártam az egyetemen és az amerikai kutatók is közel annyiszor Magyarországon (kutatás, előadások, konferenciák.)

Itthon Bándi Gyula professzor felkérésére több mint egy évtizedig vettem részt az ELTE, illetve a Pázmány Péter Katolikus Egyetem környezeti szakjogász képzéseiben.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 588 2025. 10. 09. 20:02

Nem folytatom, mert rájöttem, hogy talán egy könyv is kevés lenne felsorolni, ahányfélét és ahány helyen végeztem.

Most Egerben vagyok, de vannak teendőim a BME-n, a Közgázon és az MTA-n is. (Itt Szép Tekla kolléganőmmel a Regionális Fenntarthatóság Tudományos Albizottságot vezetem, és tagja vagyok a MTA Lendület programja társadalomtudományi zsűrijének.)

Mivel néhány évig tanítottam a Miskolci Egyetem PhD-képzésében, máig jó kapcsolatom van az egyetem tehetséges fiatal kutatóival.

Az, hogy mennyit, hol és milyen eredménnyel publikáltam, nyomon követhető az MTMT felületén.

3. Záró gondolatok

A tudományos és oktatómunkámat tekintve három egyetem határozta meg az életemet. Egyrészt anyaegyetemem, a Közgazdaságtudományi Egyetem, amelynek az elmúlt 50 évben több neve is volt (jelenleg Budapesti Corvinus Egyetem), de mindig megmaradt a „Közgáznak". A másik a Műegyetem, amely ma hivatalosan a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem. 38 évig volt a munkahelyem és 21 évig vezettem azt a tanszéket, amelynek megszületésében nekem is szerepem volt. A tanszék most, 35 éves korában is igen jó kis közösség, és még engem sem felejtettek el.

A harmadik Eger. Főiskola volt, amikor idekerültem és most EKKE, azaz Eszterházy Károly Katolikus Egyetem. Büszke vagyok arra, hogy amikor közel 200 év után mégis megvalósult Eszterházy püspök álma és az egyetemi házban, a Líceumban egyetem működik, ott lehetek az első professzori karban.

A kutatásaimban az externáliákkal kezdtem és eljutottam a fenntarthatóság kutatásáig. Igaz, hogy ez a fogalom ma már sok esetben csak „áruvédjegy", én azonban még mindig találok benne kutatási feladatot.

Az alábbi sorokat először egy 2014-ben, a Magyar Tudományban megjelent cikkemben írtam le, de talán még most is aktuális és ideillő:

„Jómagam sose értettem egyet a pesszimistákkal és azokkal, akik temetik a fenntarthatóság gondolatát. A fenntarthatóság ugyanis nagyon leegyszerűsítve „mindössze" arról szól, hogy minden élő emberi generáció felelős az utódaiért. Úgy is, hogy úgy éljen, hogy szülessenek utódok, és úgy is, hogy a megszületendő utódok elől ne élje fel a jövőt. Mit lehet ezen tagadnia az embernek.

Amikor optimista vagyok, József Attila alábbi soraira gondolok: „Kertész leszek, fát nevelek kelő nappal én is kelek". Ha mégis elfog a kétely, akkor pedig azért dolgozom, hogy „ha már elpusztul a világ, legyen a sírjára virág." (József Attila, 1997, 197.) (Magyar Tudomány, 2014. 1. szám)

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 589 2025. 10. 09. 20:02

4. Oklevelek, diplomák, kinevezések

- 1972: közgazdásztanár, Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem (MKKE)
- 1974: dr. univ. egyetemi doktor, közgazdaság-tudomány, MKKE
- 1976: nemzetközi gazdasági kapcsolatok szakközgazdász, MKKE
- 1984: Diplom Kandidata Nauka Moszkovszkij Automobilno Dorozsnüj Institut (MADI, Moszkva)
- 1984: a tudomány kandidátusa – Közgazdaságtudomány Tudományos Minősítő Bizottság, MTA
- 1996: habilitált doktor (Dr. habil), Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem
- 1997: egyetemi tanári kinevezés, a Magyar Köztársaság Elnöke (Göncz Árpád)
- 1998–2002: Széchenyi Professzori Ösztöndíj
- 2004: a Magyar Tudományos Akadémia doktora (MTA Doktori Tanácsa)
- 2017: professor emeritus, EKE
- 2022: aranyoklevél, Budapesti Corvinus Egyetem

5. Fontosabb kitüntetések

- 1990: Emberi környezetért – Kitüntető jelvény (Környezetvédelmi Minisztérium)
- 2001: Pázmány Péter Felsőoktatási díj – Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány
- 2002: Kari emlékérem – BME GTK
- 2007: Környezetvédelmi Műszaki Felsőoktatért Kitüntető Oklevél – Mérnöki Kamara
- 2008: Kitaiben Pál emlékérem
- 2011: Tiszanánáért Emlékérem – Tiszanánai Önkormányzat
- 2014: Eszterházy Károly Emlékérem – EKF
- 2015: Kitüntető Tudományos Díj – MTA MAB
- 2023: A Magyar Érdemrend Lovagkeresztje – Magyarország Köztársasági elnöke

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 590 2025. 10. 09. 20:02

TOMÁNÉ SZABÓ RITA

Interjú dr. Tománé dr. Szabó Rita nyugalmazott kollégiumvezető-helyettessel[1]

„…mindig úgy kell dolgozni, mintha minden rajtunk múlna,
de úgy kell imádkozni, mintha semmi sem múlna rajtunk."

Hogyan emlékszik vissza pályafutása kezdetére?

Visszatekintve lehetetlen nem észrevenni, milyen gondosan megtervezett életpálya volt az enyém, és ami ajándék benne, hogy nem nekem kellett kigondolni, nekem csak végig kellett járni becsülettel. A Földes Ferenc Gimnázium egy kalapból került elő sorsolás útján. Tudást, tisztességet, büszkeséget és egészséges önbizalmat adott, no meg életre szóló barátságokat, ami a család mellett máig a legnagyobb kincs az életemben.

A jogról csak annyi fogalmam volt, amennyi a szüleim által nézett „Jogi esetek" című műsorból átjött, de mivel a barátnőim közül többen jogi egyetemre készültek, gondoltam, jobb híján nekem is jó lesz, így jött ismét a kalap és csodás négy és fél év a napfény városában, Szegeden. Tanulás és szórakozás egészséges arányban. Nem tűztem ki különösebb célokat, mindig az előttem álló feladatokra koncentráltam, szerettem tanulni, így valahogy legnagyobb meglepetésemre összejött a summa cum laude, és egy Szegeden szövődött szerelemből negyvenkét évig tartó, mindent kibíró házasság.

Diplomámat 1979-ben szereztem meg. Azt, hogy a bíróságon próbálkozzak, szintén a belső hang súgta, de a sikerhez tanulmányi eredményem ellenére is szükség volt drága jó apósom protekciójára. Ekkor még nem sejtettem, hogy ez lesz az első és egyetlen munkahelyem, és azt sem, hogy a szobatársam, akivel a szegedi albérletekben mindvégig jóban-rosszban együtt voltunk, egyszer majd a főnököm lesz.

A fogalmazói évekre mesébe illő, jó időszakként gondolok vissza. Kiváló bírák mellé voltunk beosztva, akiktől nem csak hivatást, hanem emberséget, empátiát is tanultunk. Előfordult, ha nagyon meleg volt, munkaköri kötelességként a strandra küldtek vagy a másnapi tárgyalás jogi problémáit egy tapolcai séta közben tárta elém az éppen aktuális principálisom.

[1] Az interjú megjelent: Az ember a pulpitus mögött: interjúk a Miskolci Törvényszék munkaügyi ügyszakos és a Miskolci Törvényszék Gazdasági Kollégiumának nyugalmazott bíráival: bírói portrék III. / interjúkat készítette Puskár József. A könyv előkészítésében közreműködött Veress Ágnes. Miskolc : Miskolci Törvényszék, 2024. 107p. A kiadvány az Országos Bírósági Hivatal által meghirdetett „Ráth György Bírósági Történelem és Hagyományápolás 2024"pályázat keretében készült. ISBN 978-615-02-1729-1

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 591 2025. 10. 09. 20:02

Sokan voltunk fogalmazók, hogy csak néhány nevet említsek: Tatár Ági, Endrédy Kati, Boleratzky Eszter, Ficsór Józsi, Soós Gyuszi, Stefler Györgyi, Cserba Lajos, Lukács Zsuzsanna. A pénteki panasznapokon segítettünk egymásnak, ha valamiben elakadtunk, amikor pedig elfogytak az ügyfelek, együtt mentünk délután sörözni és kitárgyaltuk az aznapi érdekesebb eseteinket. A következő héten a járásbíróság elnökhelyettese, Peiker Laci bácsi – Peiker apó – is várt bennünket egy konzultációra, hogy okítson a felvett beadványainkkal kapcsolatban.

A képzésünkre már akkor is nagy hangsúlyt fektettek, oktattak és motiváltak. A szakvizsga előtt elővizsgát kellett tennünk a bíróságon, a teljesítményt rendkívüli szabadsággal honorálták, én egy hét jutalomszabadságot kaptam Varga Lászlótól, a megyei bíróság akkori elnökétől, vagy ahogy mindenki szólította: Varga Főnöktől, így nem csoda, hogy a szakvizsgára jól felkészültünk. Én már az első gyermekemet várva tettem le az utolsó vizsgát és pár héttel a szülés előtt meg is kaptam a kinevezésemet.

1981-től bíróként dolgozott a Miskolci Munkaügyi Bíróságon.

Akkoriban a szakvizsga letétele után nagyon gyorsan felülhettünk a pulpitusra, hiszen sem kötelezően letöltendő titkári idő, sem pedig a jelenleg előírt harminc éves életkor betöltése nem volt feltétele a kinevezésnek. Így történhetett meg, hogy huszonöt évesen már bíró lettem, igaz, nagyon nem merülhettem el a munkában, mert megszületett Rita lányunk, akivel másfél évig maradtam otthon. Annak, hogy nem tovább, az volt az oka, hogy a férjem révén – aki az ÉVIZIG-nél volt jogtanácsos – lakást kaptunk, és a kölcsön törlesztéséhez szükség volt a két fizetésre. Nagyon kötődtem a kicsihez, el sem tudtam képzelni, hogy bölcsődébe adjam, ezért a bíróság akkori, nagyon megértő és segítőkész elnökhelyettese egy „szabályos" tárgyaláson hozott végzéssel megállapította, hogy a nagymama alkalmasabb a gyermek nevelésére, mint a szülők, és mindenki boldogságára elhelyezte nála. Így „találtuk fel" a nagyszülői GYES-t már évtizedekkel korábban.

A Miskolci Munkaügyi Bíróságon kiváló, összetartó közösségbe kerültem, ahová nem volt nehéz beilleszkedni, a munkajog pedig egy rendkívül érdekes jogág, amire aztán negyven év alatt sem untam rá.

Szeretett munkahelyemtől még egy ízben, 1989 augusztusától három évig voltam távol Nándor fiunk születése okán, de mivel 1984-től már oktattam az egyetemen, ez idő alatt sem hanyagoltam el a munkajogot.

Volt egy időszak, amikor a feletteseim azt szerették volna, hogy másodfokú tanácsban folytassam a pályám, ezért egy fél évre – mintegy próbaidőre – beosztásra is kerültem egy megyei tanácsba, és bár alkalmasnak találtattam, én visszakönyörögtem magam az elsőfokra, mert úgy éreztem, az a fajta önállóság, függetlenség sokkal közelebb áll hozzám, ott szeretnék „harcolni a frontvonalban".

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 592 2025. 10. 09. 20:02

A felettesei mindig ilyen megértőek és segítőkészek voltak, mint ahogyan az az eddigiekből kiderült?

Igen, azt hiszem, a bíróságon sokkal jobban érvényesül a kollegialitás még az alá-fölé rendelt kapcsolatokban is, mint más munkahelyeken. Nagy Ildikó, a megyei bíróság néhai elnökhelyettese minden szóbeli kérést, kérdést, utasítást a „Rituka" megszólítással kezdte, ami aztán rajtam maradt és a bíróság általam legkiválóbbnak tartott gépkocsivezetője, Angelovics Ferenc a mai napig így szólít meg.

Ide kívánkozik még egy példa. Amikor az édesanyám és a férjem egy időben szorultak ápolásra, úgy éreztem, már nem tudnám azt a teljesítményt nyújtani, amit korábban, ezért a 40 éves nyugdíj igénybevétele okán beadtam a felmentés iránti kérelmemet. Nem telt bele fél óra, Répássy Árpád akkori elnök úr kezében az irattal megjelent az irodámban és azt mondta, hogy akkor ő most ezt eltépi, mert ha kevesebbet is fogok dolgozni, még az is bőven elég lesz, és valószínűleg a nyugdíjam összege nekem sem lesz közömbös. Aztán jött a covid, én pedig azon kevesek közé tartoztam, akinek az otthonról történő munkavégzés nagyon megkönnyítette az életét.

Oszlopos tagja volt a miskolci munkajogi tanszéknek.

A pulpituson és a katedrán végzett munkám kölcsönösen hatott egymásra és nagyban segítette az elmélyülést a szakmai munkában. Büszke vagyok arra, hogy másodállású óraadóból lettem végül címzetes egyetemi docens, és nagyszerű – többségében szintén a gyakorlatban is tevékenykedő kollégával együtt – oktathattam a miskolci joghallgatókat, és részt vehettem munkajogi jegyzetek, tankönyvek elkészítésében. Úgy gondolom, aki mindkét hivatást űzi, tudja, miről beszélek, amikor azt mondom, hogy az a jó, ha az elmélet és a gyakorlat kéz a kézben jár és segíti egymást.

A fiatalok képzésének szeretete, a tudás átadásának igénye a bíróságon is visszaköszönt.

Igen, ebben a fogalmazóként szerzett élmények is közrehatottak. Előttem kiváló példák álltak, igyekeztem én is továbbadni az ismereteimet, tapasztalataimat. Bíróként rendszeresen részt vettem a fogalmazók oktatásában, sőt a központi jegyzet munkajogi részét is megírtam. Ügyvédjelölteket is készítettem fel munkajogból a szakvizsgára.

Bár a munkahelye egy és ugyanaz volt, mégis különböző bíróságokon dolgozott.

Olyan ez, mint az anekdota szerinti kicsiny falu, amelynek egyszeri lakója ugyan nem költözött el soha, de a történelem viharaiban, ahogy az országhatárok változtak, ő több ország állampolgárává is vált.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 593 2025. 10. 09. 20:02

A Miskolci Munkaügyi Bíróságon kezdtem dolgozni, majd a 2013-ban köttetett „különös házasság" eredményeként létrejöttek a közigazgatási és munkaügyi bíróságok, végül 2020 decemberében a Miskolci Törvényszék bírájaként mentem nyugdíjba, miközben mindvégig munkaügyeket tárgyaló bíró voltam.

Referádája mellett hosszú időn át igazgatási, majd szakmai vezető is volt.

1992-től kezdődően huszonkét éven át vezettem a Miskolci Munkaügyi Bíróságot. Arra törekedtem, hogy fenntartsam azt a magas szakmai színvonalat és megőrizzem azt a közösségi harmóniát, amivel a bíróságot átvettem. Az évek során nagyon sok bírótárssal dolgoztam együtt. Mindenkit figyeltem, hogy örömet szerez-e neki a munkája, és ha úgy láttam, hogy nem, akkor együtt igyekeztünk megoldást találni: elég-e csupán ügyszakot váltania vagy éppen más hivatásrendben tudna jobban kibontakozni. Akinek szintén a munkajog lett a nagy szerelem és szerette is a bírói munkát, azt igyekeztem erősíteni a szárnyalásban, hogy másodfokú vagy kúriai bíró legyen.

Akkoriban még nem volt automatikus a szignálás, így az ügyek kiosztásánál tekintettel lehettem az eltérő „adottságokra", hiszen volt olyan kolléga, aki mindennél jobban szeretett munkabéreket, bérpótlékokat, munkarendeket excel táblázatba rendezgetni, de akadt olyan is, akinek nehezére esett ilyenekkel bíbelődni, ugyanakkor élt-halt a kártérítési ügyekért és jó érzékkel találta meg a közrehatás, kármegosztás arányát a bekövetkezett üzemi baleseteknél, és ha az megalapozott volt, a munkáltató sokszor már maga számolta ki a járandóságokat az egyes kárigények tekintetében. Ez a fajta szakosodás nagyban elősegítette a minőségi munkavégzést.

A munkaügyi bíróság elnökeként ügyeleti rendszerrel próbáltam segíteni a fogalmazók munkáját és a szakszerű ügyintézést. Így mindig rendelkezésre állt egy bíró az ügyfélfogadás napján, aki saját munkáját félre téve segítette a panasznapi kérdéseikkel hozzá forduló fogalmazókat.

Figyelni kellett arra is, hogy a bíró a közvetlen munkatársával, a jegyzőjével jó munkakapcsolatban tudjon együtt dolgozni, azaz meg kellett találni az „összeillő párokat". Én különösen szerencsés voltam, hiszen elnökként Siposné Dudás Katalinnal vagy ahogy mindenki ismerte, Sipos Kival dolgozhattam együtt. Kölcsönösen tiszteltük, szerettük és szavak nélkül is értettük egymást. Kollégiumvezető-helyettesként is megkaptam minden segítséget Derla Viktóriától, aki egy napon született a lányommal, így nem volt nehéz számon tartani a születésnapját.

Megvolt az értelme annak is, hogy tanácsban, ülnökökkel tárgyaltunk, mert a jól képzett „laikus" elemek kiváló pénzügyi, műszaki szakemberek voltak, akik jól ismerték a munka világát gyakorlati szempontból is. Megtérülő befektetés volt az ülnökök képzése, és arra is mindig figyelemmel voltam, hogy lehetőleg a bíró mellé olyan ülnök kerüljön beosztásra, akivel szívesen dolgozik együtt. Szerettük az idősebb, tapasztaltabb ülnök kollégákat, de aztán jogszabály-módosításra

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 594 2025. 10. 09. 20:02

is javaslatot tettünk a felső korhatár bevezetése kapcsán, mert egy koron túl az ember úgy tud elszunyókálni – bármely élethelyzetben, akár a tárgyaláson is –, hogy észre sem veszi.

Vezetői feladatnak tekintettem a kollektíva komfortérzetének, jó hangulatának megőrzését is. A névnapok ünneplése hagyomány volt, egy idő után úgy kellett szabályozni, hogy a negyedév utolsó péntekén köszöntsük az abban az időszakban jeles napot ünneplő kollégákat, ami az egyéneknek is könnyebbséget jelentett a vendéglátásban. Már tudtuk, kinek melyik finomság a specialitása és elvárt volt, hogy azt elkészítse. Nem minősültek zártkörűnek a rendezvények: a törvényszék minden szegletéből jöttek a kollégák. Az sem volt ritka, hogy a kitartóbbak a végén táncra is perdültek és a gondnoknak kellett kiengedni a már bezárt épületből a vidám csapatot. E kedvességét persze bőségesen jutalmaztuk a maradék süteményekkel.

Az is előfordult, hogy az ítélkezési szünet előtt nálunk a kertben vagy valamelyik kollégánál, kolléganőnél zártuk le egy partival a „tanévet" és kívántunk egymásnak jó pihenést az ítélkezési szünetre.

Ezt a hagyományt szerettem volna újjáéleszteni a covid után már nyugdíjasként egy kerti party-val 2023-ban, hiszen Fuhrmann Gáborral, Tokár Gabriellával, Ujabb Orsolyával, Siposné Katival továbbra is rendszeresen tartom a kapcsolatot, de rajtuk kívül is mindenkire jó szívvel emlékszem vissza.

Ha már gasztronómia: egy receptje közkinccsé vált.

Jó kapcsolatot ápoltam a sajtó munkatársaival. Próbáltak fontos ismereteket közvetíteni a munkavállalói rétegnek és nyitottak voltak arra, ha nagyobb horderejű munkajogi változás kapcsán „üzenni szerettünk volna a társadalomnak". Akkor is segítettem egy-egy anyaggal, ha közérdeklődésre számot tartó ügyekről vagy sorozatperekről szerettek volna beszámolni. Ilyen volt bőven, főként az egészségügyben és az oktatás területén.

Uram bocsá' az is előfordult, hogy „uborka szezonban" egy-két hasáb erejéig nem szakmai cikket kért, hanem magánemberként kívánt megszólaltatni az újságíró. Így született meg „A tálalásig még formálható az étel" című cikk, aminek nem is remélt nagy sikere lett, annyi gratulációt egyetlen szakmai munkámmal sem tudtam kiérdemelni. Ráadásul a képen Nándor fiunk feszít mellettem a konyhában, aki épp az iskolából érkezett haza. Máig megmosolyogtat, ha eszembe jut, hogy egyedül a már említett volt egyetemi szobatársam, az akkori megyei bírósági elnök, Lukács Zsuzsanna nem gratulált. Végül megcsörrent az elnöki telefon, vártam az elismerést. Ő azonban felháborodva vont kérdőre: hogy lehettem annyira figyelmetlen, hogy a fotón, a mögöttem lévő mosogatóban áll a habos víz... Hiába, semmi sem lehet tökéletes! Rá egyébként egész pályafutása alatt ez a kérlelhetetlen igényesség és szigorúság volt jellemző. A megjelent sóskakrémleves recept még évek múltán is fel-fel bukkant egy-egy beszélgetésben.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 595 2025. 10. 09. 20:02

Visszatérve vezetői tevékenységére, nyugdíjba vonulása előtt egy speciális szakmai testületnek volt a vezetőhelyettese.

A regionális közigazgatási és munkaügyi kollégium, mint szakmai szervezet létrehozása rendkívül hasznos ötlete volt a jogalkotónak. Talán az is ihlette, hogy a munkaügyi szakágban a kezdetektől hagyománya volt az úgynevezett „tájértekezleteknek", amikor egy-egy régió munkaügyi bíróságai összefogtak és évente többször, a térség más-más bíróságán megtartott szakmai értekezleten igyekeztek az éppen aktuális jogkérdéseket megvitatva összehangolni az ítélkezési gyakorlatot.

Az észak-magyarországi regionális kollégiumban az északi megyék munkaügyi bíróságai ítélkezésének egységéért és magas színvonaláért feleltem. Igyekeztem minden lehetséges módon segítségére lenni a kollégáimnak, összegyűjtve a Kúria iránymutató döntéseit, az uniós döntéseket, a szakirodalmi álláspontokat, hiszen a bíráknak nagy volt a munkaterhe és a napi feladataik mellett szinte lehetetlen volt, hogy mindezeket önerőből kutassák.

Mód volt arra is, hogy a többi regionális szakmai vezetővel napi kapcsolatban lévén, tudjuk elemezni, egyeztetni a meghozott döntéseket, jogi álláspontokat, hogy az azonos tárgyú perekben ne fordulhasson elő, hogy más ítélet születik Tiszán innen, mint Dunán túl, főleg, ha kiemelt társadalmi érdeklődésre számot tartó ügyekről volt szó, mint például a pedagógusok besorolása, az orvosi ügyelet díjazása vagy a MÁV dolgozók szabályos munkaidő-beosztása.

Emellett magam is ítélkeztem, hiszen tárgyalások nélkül a bíró olyan, mint a partra vetett hal. Én elsősorban bíró voltam, csak időnként első az egyenlők között.

Olyannyira, hogy az újonnan felállított Országos Bírói Tanács első soros elnöke is volt.

2012-ben az Alaptörvény három pillérre állította a bíróságok igazgatását. Eszerint a Kúria az ítélkezés egységéért felel, az Országos Bírósági Hivatal feladata a központi igazgatás, és ennek ellenőrző, bírák által választott testülete az OBT, azaz az Országos Bírói Tanács, mely kezdetben fél éves váltásban soros elnök és elnökhelyettes vezetésével működött, akik szolgálati idejük hossza szerint követték egymást.

Érdeklődésemet az új szervezeti szabályozás testületi felügyeleti szerve iránt kedves jóindulattal a törvényszék akkori elnöke, Sisák Péter keltette fel, és akkor még nem sejtettem, meg sem fordult a fejemben, hogy már az első fordulóban, ráadásul a legtöbb szavazattal kerülök be egyedüli munkaügyi bíróként. A választás napján már szabadságon voltam, így jelentős késéssel, de este elutaztunk a Budapesten rám várakozó családdal síelni. Én abban a boldog tudatban voltam, hogy van nálam idősebb a tanácsban, csak arra nem számítottam, hogy neki kevesebb a szolgálati ideje, így lettem én az első soros elnök. Aztán eljött az ünnepélyes alakuló ülés, a hitvallás megfogalmazása, a sajtónyilatkozatok, az addig sosem próbált közszereplés, a legsürgősebb feladatok számbavétele, a működés rendjének kialakítása. Úgy éreztem, mintha forgószél kapott volna fel, ami sosem fog letenni.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 596 2025. 10. 09. 20:02

Ez a pozíció elképesztően sok munkával, de számos, rendkívül érdekes, szerteágazó teendővel járt. Az alakuló ülésre elkészítettem egy „hitvallást", amivel a tanács többi tagja is tudott azonosulni és végig ennek szellemében dolgoztunk. Az, hogy előre dolgoztam, ezúttal is kifizetődő volt: a sajtó munkatársai elé már „készen" léphettünk.

A jogszabály által reánk rótt feladatok ellátása mellett elsődleges kötelességünknek tartottuk a bírói függetlenség megóvását, valamint azt, hogy konstruktívan működjünk együtt az OBH vezetőjével, hiszen közös célunk a hatékony és időszerű igazságszolgáltatás biztosítása volt. Handó Tünde volt elnök asszonnyal és a Hivatal munkatársaival végig megmaradt a nagyfokú és kölcsönös tisztelet.

Mint említettem, magunknak kellett kialakítani a működés rendjének minden mozzanatát, a külföldi kapcsolattartás módját. Megalkottuk a bírák Etikai Kódexét, díjakat, elismerő okleveleket alapítottunk. Rendkívül sok volt az érdemi és adminisztrációs munka, de a Hivatalba beosztott bírótársaink, akik nagy tapasztalattal rendelkeztek, és az adott szolgálati helyünkön dolgozó kollégáink is mindenben arra törekedtek, hogy a segítségünkre legyenek.

Az első OBT valamennyi tagja nevében mondhatom, hogy tiszta és nyugodt lelkiismerettel adtuk át a stafétát hat év eltelte után az utánunk következő OBT-nek. Hálás vagyok Istennek, hogy részt vehettem ebben a munkában és az nyugtatott meg, hogy az Ő módszere szerint, ha nem is mint alkalmast választott, de alkalmassá tett a feladatra.

Több országos projektben is részt vett és szakmai tudásával segítette a bírósági szervezet fejlődését.

Igen, az OBH korábbi elnökének felkérésére részt vettem a Bírósági Integritás Munkacsoport, a Digitális Bíróság Projekt és a közigazgatási különbíróságok felállításával összefüggően az Átmenet Projekt munkájában.

Elnök asszonyt még „munkaügyi bíró korából" ismertem, sok közös képzésen vettünk részt Pilisszentkereszten, hiszen a kezdeti időkben a bíróképző akadémia még nem létezett. E fórumokon a tudás minősége határozta meg a hierarchiát, és az „ádáz" jogi csatákat oldott kollegiális hangnemben, kellemes környezetben vívtuk meg. Ez az őszinte és közvetlen viszony megmaradt közöttünk akkor is, amikor ő már a központi igazgatás vezetője lett és ez jellemezte munkakapcsolatunkat az OBT-ben végzett tevékenységem során is.

Jó, hogy visszakanyarodtunk a munkaügyi bírák összejöveteleihez. Szívemnek kedves események ezek, ahol nagy tisztelettel fordultunk egymáshoz, főként azokhoz a bírótársakhoz, akik gazdag szakmai tapasztalattal, esetenként egyetemi háttérrel is rendelkeztek. A munkaügyi szakág mindig kicsit különálló volt, talán ezért is tartottunk annyira össze. Kevesen voltunk az országban, így mindenki ismert mindenkit és tudtunk egymás munkájáról. Az ítélkezés egységét páratlanul biztosította a Kúria kollégiuma és annak oszlopos tagjai, mint például Fekete Zsuzsanna, Tálné Molnár Erika, Tallián Blanka.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 597 2025. 10. 09. 20:02

Nagy volt az igény egy intézményesített szakmai műhely létrehozására, így 1997-ben megalakult a Munkaügyi Bírák Országos Egyesülete.

Bírói és vezetői munka, családi teendők, társasági élet. Utóbbira is jutott ideje.

Ez egyrészt kikapcsolódás, másrészt munkahelyi kötelezettség is volt. Úgy vélem, elvárt, hogy egy vezető képviselje a szervezetét bizonyos fórumokon, társadalmi eseményeken. A jogászbálokra, de a bírósági batyus bálokra is jószívvel gondolok vissza. Fontos, hogy megtaláljuk az egyensúlyt a munka és a magánélet között, ezekre az alkalmakra szükség van.

Mit gondol, mi a bírói hivatás esszenciája?

A jó bírói munka véleményem szerint három pilléren nyugszik. Mindenekelőtt szükséges az ügyekben az akta tökéletes ismerete, másodsorban kell a hibátlan szakmai felkészültség, de nem nélkülözhető a magas fokú empátia sem. A bíró akkor végzi jól a munkáját, ha az ítélethirdetés után a pervesztes fél is megköszöni a döntést és abban megnyugodva távozik, mert már a szóbeli indokolás is meggyőzte arról, hogy téves jogi álláspontot foglalt el, ami előfordulhat, hisz időnként nem nehéz elveszni a bonyolult szabályozás útvesztőjében.

Joghallgatók, fogalmazók oktatójaként, egyetemi záróvizsga és jogi szakvizsga bizottsági tagként mit üzen a jövő bíráinak?

Saját tapasztalatból tudom – hiszen a fiamban is próbálom a lelket tartani, aki bírósági titkárként várja a sorát –, hogy manapság nehezebb biztató üzenetet megfogalmazni, mint amikor én kezdtem a pályát, mivel napjainkban – főleg munkaügyi ügyszakban – alig van bírói pályázati lehetőség.

A technika elképesztően sok segítséget nyújt a munkához, hiszen másodpercek alatt lehet hatályos joganyaghoz, releváns információkhoz jutni. Azt javaslom a jövő generációjának, hogy senki ne az okos eszközein tárolja a tudást, hanem a fejében, mert akkor megbízható módon mindig kéznél lesz.

Fontos, hogy legyenek szakmai példaképeik, ahogy nekem is voltak a már néven nevezett kúriai bírák, de így tekintek Lukács Zsuzsannára, mint volt igazgatási vezetőre is. Az sem baj, ha egy-egy karakteres személyes példakép is van tartásban, megjelenésben, aki nekem például a már elhunyt Sömjéni Éva volt.

A fiatal bíráknak javaslom azt is, hogy megalapozott döntéseikkel ne egyéni hírnévre törekedjenek, hanem a bírósági munkába vetett közbizalmat erősítsék.

Ha valaki az én saját know-how-mat is szeretné, hát legyen: mindig úgy kell dolgozni, mintha minden rajtunk múlna, de úgy kell imádkozni, mintha semmi sem múlna rajtunk.

Keresztény hitének fontossága ebben az ars poeticában is megjelenik.

Igen és ha szabad még egy szívemnek fontos eseményt kiemelni, ami ide kapcsolódik: a közigazgatási és munkaügyi bíróság Fazekas úti felújított épületszárnyá-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 598 2025. 10. 09. 20:02

nak átadásakor nem csak az akkor regnáló legmagasabb bírósági és társ szervezeti vezetők, hanem négy legjelentősebb vallási felekezet papja, lelkésze is részt vett, és az ünnepség keretében megszentelték a bíróságot. A miénk volt az első ilyen avatás a bírósági szervezet életében, és erre nagyon büszke vagyok.

Életpályájának elismerése az az állami kitüntetés, amit 2023-ban vehetett át.

Nagyon meglepett, hogy több évvel a nyugdíjba vonulásomat követően javasolt a törvényszék elnöke, Tuzáné Papp Szilvia állami kitüntetésre, de nem tagadom, hogy nagyon jól is esett. Így történt, hogy 2023. augusztus 28-án Novák Katalin köztársasági elnök által adományozott Magyar Érdemrend tisztikeresztje polgári tagozata kitüntetést vehettem át Tuzson Bence miniszter úrtól az Igazságügyi Minisztériumban. Az ünnepségen megjelent Varga Judit miniszter asszony is, aminek én külön örültem.

Hogyan tekint vissza, mi változott a leginkább a bírói munkája kezdetéhez képest?

Személy szerint nekem a legnagyobb, és legnehezebben megélhető változás akkor történt, amikor az eljárásjogból kikerült az igazság kiderítésének célja, és azt a jogszolgáltatás váltotta fel.

Nagy változás volt a 2012. évi I. törvénnyel hatályba lépő Munka Törvénykönyve, ami bizonyos jogosítványok szűkítésével jelentősen csökkentette a pereskedési kedvet a munkavállalók részéről.

Ami pedig végképp elvette a kedvet, az az új Pp., annak ellenére, hogy a munkaügyi perekre még mindig maradtak speciális szabályok.

Mindig úgy tartottuk, hogy a munkajogviszonyokban a munkavállaló a kiszolgáltatottabb fél, nincs igazi fegyveregyenlőség, ezért egy, a szíve mélyén igazi munkaügyi bíró, ha tehette, a törvényadta lehetőségeket a védtelenebb fél javára fordította, még ha ezt nyíltan nem is vallottuk be.

Hogyan telnek a nyugdíjas mindennapok?

Ami a nyugdíjas éveket illeti, nem egészen így terveztem, hiszen férjemmel nagyon szerettünk utazni, és hosszú volt még a bakancslistánk. Sajnos éppen mire letettem a lantot, három és fél év küzdelem után férjem is visszaadta a lelkét a teremtőjének.

Egyedül nagyon sok feladat van a házzal, a kerttel és egyáltalán a mindennapokkal.

A gyerekek azt kérdezgetik, hogy mikor leszek „mégnyugdíjasabb", amikor majd nem lesz sűrűn tele a naptáram és nem rohanok állandóan. Ez a rohanás persze sokszor boldogító, ha hozzájuk, és az unokákhoz megyek, hiszen Rita lányunk három, Nándor fiunk pedig eddig négy unokával ajándékozott meg. Szeretnék még sok közös családi eseményen részt venni.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 599 2025. 10. 09. 20:02

Szakmai életút

1981 – bíró, Miskolci Munkaügyi Bíróság
1992-2014 – elnök, Miskolci Munkaügyi Bíróság
2012-2018 – Országos Bírói Tanács tagja, 2012-ben első soros elnöke
2013-2019 – kollégiumvezető-helyettes, Észak-Magyarországi Közigazgatási és Munkaügyi Regionális Kollégium
2020 – nyugdíjba vonulás

Tagja volt a Miskolci Törvényszék Bírói Tanácsának és a Polgári-Közigazgatási Kollégiumának.
Tagja volt a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara Záróvizsga Bizottságának és a Jogi Szakvizsga Bizottságnak.
Elnökségi tagja volt a Munkaügyi Bírák Országos Egyesületének.
Címzetes egyetemi docens a Miskolci Egyetem ÁJTK Munka-, Szociális és Agrárjogi Tanszékén.

Elismerések

1996 – Igazságügyi Miniszteri Elismerő Oklevél
2007 – Pro Facultate Iurisprudentiae, Miskolci Egyetem
2010 – Juhász Andor-díj ezüst fokozata
2023 – Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 600 2025. 10. 09. 20:02

TÓTHNÉ SZITA KLÁRA

Írta: Lipták Katalin, egyetemi docens, Miskolci Egyetem

Tóthné Szita Klára professzor asszony életének elmúlt több mint két évtizede szorosan kötődik a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Karához. A Világ- és Regionális Gazdaságtan Intézet oktatójaként a fenntarthatóság kérdései, az életciklus-elemzés, a környezet-gazdaságtan témái meghatározó szerepet kaptak pályafutásában, a jövő megismerésének kísérlete, a jelen lehetőségeinek vizsgálata újabb és újabb kihívásokat fogalmaztak meg számára. Megismerni és megérteni a világot, a megszerzett tudást átadni tanítványainak olyan célok, amelyeket nem engedett elhalványulni. Mind a graduális, mind a doktori képzésben a szakma szeretetével felvértezve tanította hallgatók generációit.

Tóthné Szita Klára vegyész (1969), majd környezetvédelmi szakmérnöki diplomát (1976) szerzett, és egyetemi doktori disszertációját az alapszakmájához kapcsolódóan védte meg (1986), de 1989-től már a gazdaság és környezet közötti kölcsönkapcsolatokat vizsgálva jutott el a közgazdaság-tudomány kandidátusa fokozatig (1995). 2008-ban habilitált a Miskolci Egyetemen, gazdálkodás- és szervezéstudomány területen Az életciklus-elemzés és értékelés című munkája alapján.

1. Szakmai és tudományos közéleti tevékenysége

Szakmai karrierjét gyártmányfejlesztőként és piackutatóként az élelmiszeriparban kezdte el, azután a szakszervezeti oktatási központban szociálpolitikai, szervezési és környezetvédelmi kérdésekkel foglalkozott. 1989 óta dolgozik a felsőoktatásban. Először a szegedi Élelmiszeripari Főiskolán lett adjunktus, majd a kandidátusi fokozat megszerzése után docens. Óraadóként oktatott a JATE TTK-n, az SZTE GTK-n, másodállásban a Soproni Egyetemen. 2001-től 2016-ig a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Karán dolgozott, 2010-től egyetemi tanárként. Több éven keresztül vendégoktató volt a Kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen. Oktatómunkáját a sokszínűség és a hallgatók tudományos kutatásokba való bekapcsolása jellemezte. Tananyagfejlesztő tevékenysége követte kutatási és oktatási munkáját, mind elméleti, mind módszertani vonatkozásban. 55 éves pályafutása a tudomány és az oktatás iránti elkötelezettséget tükrözi, e két terület szoros kapcsolatát, egymásra épülését valósította meg.

2008 és 2012 között a Humán Erőforrás Intézeti Tanszéket, 2013–2015 között a Vállalkozáselmélet és Gyakorlat Doktori Iskolát vezette. 2016-ban nyugdíjba ment, de azután is oktatott a doktori iskolában, majd az ÉMI N. Kft projektjeit támogatta az LCA és a fenntarthatósági értékelés területén. 2018-tól szenior kutatóként vesz részt a Műszaki Fejlesztési Iroda munkájában.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 601 2025. 10. 09. 20:02

Pályája során tudományos érdeklődését szinte végig az inter-, illetve multidiszciplinaritás jellemezte. Kutatásai az élelmiszeripari technológia fejlesztésével és környezetanalitikai vizsgálatokkal kezdődtek, majd a környezetgazdálkodás megalapozásával, a gazdaság és környezet kölcsönkapcsolatának elemzésével folytatódtak, ami elvezetett a fenntarthatóság mélyrehatóbb elemzéséig (a biotechnológia hatásainak vizsgálata, az élelmiszerlánc fenntartható paramétereinek körvonalazása és a fenntartható háztartások táplálkozásra vonatkozó, 2050-re szóló stratégiájának vizsgálata, életciklus-elemzés alkalmazása a jövőkutatásban). Kutatásai is széles spektrumot ölelnek át: részben a megújuló erőforrások életciklus alapú értékelésére, a globalizáció intézményrendszerének vizsgálatán át a zöldnövekedés újszerű, zöldindexszel történő jellemzésére és a visegrádi országok State of the Future indexének meghatározására irányultak, részben az életciklus-vizsgálatok újabb és újabb alkalmazási területére fókuszáltak a körforgásos gazdaságtól az ökodesign vezérelte fenntartható termékfejlesztésen át a digitális dekarbonizációig. Kutatásaiban mindvégig jelen van az életciklus szemléletű problémakezelés, nemcsak a környezeti hatások jelenlegi és jövőbeli vizsgálatánál, de a fenntarthatóság regionális szintű értékelésénél is. A hazai életciklus-értékelés egyik meghonosítója, művelője és népszerűsítője. A SETAC Europe LCA Steering Committee választott tagjaként – egyedüli közép-európaiként (2008-tól 2014-ig) – több nemzetközi konferencia szervezésében vett részt. Az életciklus-elemzés területén a szakmai elismerését tükrözi a nemzetközi nyári egyetemre (Lecce) szóló meghívás, az LCA-elemzések hitelesítésében való részvétel (SIK), szakmai–tudományos cikkek bírálatára való felkérés (Int. J. LCA, Journal of Cleaner Production). 2023-ban meghívást kapott az Ouloi Egyetem egyik LCA-témájú dolgozatának értékelésére, és az Észt Élettudományi Egyetemen LCA-kurzus megtartására 2022-ben, közös kutatásra 2023-ban. 2015-től az LCA Center – Életciklus-elemző Szakmai Egyesület elnökeként több sikeres projektet és szakmai konferenciát szervezett, az utóbbiakat a tudomány ünnepéhez kapcsolódva. 2018-ban plenáris előadóként kapott meghívást a Dél-Koreában, Seoulban megrendezett Circular Economy for Agri-Food Resource Management (CEARM) konferenciára.

Tudományos közéleti tevékenysége 1995-ben kezdődött. Szegeden a SZAB Élelmiszertudományi Munkabizottság tagja, később elnöke lett, de részt vett a SZAB Környezetanalitikai és Környezetvédelmi Munkabizottság munkájában is. Az MTA IX. Osztály Jövőkutatási Bizottságához 1995-ben csatlakozott. 2008-tól a bizottság titkára volt, 2012-től 2023 végéig az SJTB Jövőkutatási Tudományos Albizottság elnöke és a bizottság delegáltjaként két ciklusban az MTA IX. osztály doktor képviselője volt. Amikor Miskolcra került, tagja volt a MAB Közgazdasági Szakbizottságának. Bekapcsolódott a Millennium Project Hungary Node munkájába.

Nyugdíjasként is aktív, mind a kutatás, mind a tudományos közélet területén. Habilitációs és egyetemi tanári pályázatokat bírált a Corvinus, a Debreceni, a Sopron és a Kaposvári Egyetemeken. Mind a mai napig részt vesz TDK-dolgozatok

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 602 2025. 10. 09. 20:02

és szakdolgozatok bírálatában. Az MTA Statisztikai és Tudományos Jövőkutatási Bizottságának aktív tagja. 2023 végéig, 12 éven át az MTA Jövőkutatási Tudományos Albizottság elnöki tisztségét töltötte be, 2024-től az MTA Körforgásos Gazdaság Osztályközi Állandó Bizottság alelnöke. 2021-től az évente megrendezésre kerülő ISDRS Konferencia Design for Sustainability szekciójának társelnöke. Különböző kiadók felkérésére rendszeresen készít értékelést tudományos publikációkról. Részt vett az OTKA-zsűri munkájában, az NKFIH felkérésére kutatások értékelésében és a Magyar Szabványügyi Testület 725 munkacsoport munkájában. 2015-től az LCA Center Egyesület elnökeként több sikeres rendezvény és projekt kezdeményezője volt. 2019-ben egyik szervezője volt a Miskolci Egyetemen megrendezett ICESSD-konferenciának. Az LCA Egyesület IS-SusCon Erasmus+ program keretében az utca emberének környezettudatosság-növelését célozták meg, a fenntartható építési gyakorlatok összefoglalásával. Ugyancsak az egyesülethez köthető a digitális dekarbonizáció hatását feltérképező kutatás, amely az NKE és az LCA Center együttműködése során realizálódott. Évente rendezték meg a többségében a tudományünnephez kapcsolódó LCA-konferenciákat, a legutóbbi, a XIX. konferencia 2024-ben az MTA Körforgásos Gazdaság Osztályközi Állandó Bizottsággal közös szervezésben valósult meg.

Tevékenységét az újat alkotás, a tudomány fejlesztése és az új eredmények oktatásba való átvitele jellemezte. Életpályáját végigkíséri a multidiszciplinaritás, az alapvégzettség és későbbi ismereteinek rendszerben kezelésével az új kihívások olyan kombinációját valósította meg, amely ritkán egyesül egy személyben. Elemző és szintetizáló képességének összekapcsolódása segítette abban, hogy az egyes tudományterületeket átívelő és ötvöző kutatásokat realizáljon.

Oktatói pályafutása alatt közel 100 hallgató diplomamunkáját és sok hallgató tudományos diákköri munkáját segítette, akik közül többen az országos TDK-konferenciákon is helyezést értek el. Szakmai irányítása alatt két doktorandusz PhD-fokozatot, 7 fő pedig abszolutóriumot szerzett, akiknek kutatásait jelenleg is nyomon követi, és jelenleg is azon dolgozik, hogy közülük néhányan eljussanak a fokozatszerzésig.

2. Elért eredményei

Kutatási eredményeiről rendszeresen beszámolt hazai, illetve nemzetközi konferenciákon és szakcikkekben, a kutatási eredményeit folyamatosan integrálja az oktatott diszciplínákba. Hazai és nemzetközi publikációinak, konferencia-előadásainak száma 245. Három tankönyv és hat egyéb oktatási mű szerzője.

Kutatásaiba bevonta fiatal kollegáit, akikkel nagyon jó munkakapcsolatot alakított ki. Külön kiemelve néhai férje, dr. Tóth László fiatal munkatársait, Gubik Andreát és Bartha Zoltánt, akikkel továbbvitte és sikeresen befejezte a férje által elkezdett OTKA-kutatást, majd újabb OTKA-pályázatot nyertek, és a lengyelek által koordinált, a Visegrádi Négyek által támogatott State of the Future Index

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 603 2025. 10. 09. 20:02

hazánkra vonatkozó számítását is megvalósították. Együttműködésük az MTA IX. Osztály Jövőkutatási Tudományos Albizottsággal is rendkívül szoros, és jelentős szerepe van a miskolci jövőkutatói bázis erősítésében.

Jelentősebb tudományos eredményei közül a teljesség igénye nélkül az alábbiakat ragadhatjuk ki:

- A fenntartható háztartások táplálkozásra vonatkozó szcenárióinak kifejlesztése 2050-re (2020, társszerzők: Tóth László, Fenyvessy József, Galbács Zoltán, Szekeres Zsolt, Szűcs László);
- A fenntartható élelmiszerlánc feltételrendszerének kidolgozása (2001);
- Az életciklus-elemzés hazai meghonosítását segítő kutatások, online hazai adatbázis létrehozása (2005, társszerzők: István Zsolt, Siposné Molnár Tímea);
- Az életciklus-elemzés, életciklus-hatásértékelés című könyv megírása (2008);
- A regionális fenntarthatóság-értékelés életciklus alapon történő modelljének kidolgozása (2012, társszerző: Roncz Judit);
- A barnamezők fenntartható fejlesztésének vizsgálata és az erőforrás-kitermelés kockázatai (2012, társszerző: Roncz Judit);
- A globalizáció és intézményi változások OTKA-kutatás során az ökoinnovációra épülő zöldfejlődés mérési módszerének kidolgozása és a fejlődéshez szükséges intézményrendszer felvázolása (2014, társszerzők: Bartha Zoltán, Gubik Andrea);
- Magyarország SOFI-indexének meghatározása és az abból levonható következtetések (2016, társszerző: Bartha Zoltán);
- A DMSO újrahasznosításának LCA alapú vizsgálata (2017, társszerző: Zajáros Anett);
- Zöldfejlődés mint új fenntarthatósági modell – előnyök és kritikus kérdések az erőforrásgazdálkodásban és környezetvédelemben (2017);
- Megoldások keresése az energetika és biotechnológia területén (2018, társszerző: Roncz J.);
- Észak-Magyarország környezeti jellemzői és fenntarthatósága (2021, társszerző: Roncz J.);
- A moduláris építészet szerepe a körforgásos gazdaságban (2021, társszerző: Terjék A.);
- Developing bio-based building elements for sustainable, smart and circular architecture (2023, társszerzők: Kohcsera István et al.);
- A digitális dekarbonizáció vizsgálata 3 esettanulmányon keresztül (XXX);
- Sugárzásnak kitett vasbeton szerkezetek irodalmi adatokon és vizsgálati eredményeken alapuló életciklus szemléletű értékelése (2024, kézirat)

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 604 2025. 10. 09. 20:02

3. Kitüntetései

Kiemelkedő szakmai tevékenységét számos kitüntetés bizonyítja. 2022-ben és 2023-ban elnyerte A Miskolci Egyetem kiemelkedő kutatója címet. A Magyar Érdemrend lovagkeresztje kitüntetést 2015-ben vehette át; a Signum Aureum Universitatis díjat 2014-ben kapta meg. A magyar Tudományos Jövőkutatásért emlékéremmel 2010-ben tüntették ki; a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Karán Kari Emlékéremmel 2011-ben jutalmazták, 2008-ban pedig a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar Kiváló Oktató Diplomáját vehette át. Kutatásszervezői tevékenységéért 2003-ben MTA SZAB emlékérmet kapott.

A professzor asszony a fiatalok szakmai és emberi fejlődését támogató, fejlődésüket, előrejutásukat, pályájuk kiteljesedését segítő, igazi „tanítóként" dolgozott és dolgozik ma is.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 605 2025. 10. 09. 20:02

TÖRÖK TAMÁS ISTVÁN

Írta: Török Tamás István, professor emeritus, Miskolci Egyetem

„A fémkohászattól a nanotudományokig – egy pályafutás néhány állomása"

Miskolcon a felsőfokú műszaki képzés 1949-től folyamatosan fejlődött, s évről évre új tanulmányi és egyéb kiszolgáló épületeket kapott az akkori nevén Dudujka-völgyben, a mai Egyetemváros területén. Ezzel helyet adott a műszaki tudományok művelőinek és az egyetemi diákságnak, akik ezekben az évtizedekben az ország minden részéből érkeztek a három műszaki (kohómérnöki, bányamérnöki és gépészmérnöki) karra, hogy azután okleveles mérnökként részt vegyenek az akkori Magyarország nagy ívű iparfejlesztési terveinek a megvalósításában.

1. Az egyetem utáni kutatói–oktatói évek a Fizikai Kémia Tanszéken

Az 1970-es években, Török Tamás egyetemi évei alatt, az akkor végzett vas- és fémkohász szakirányos okleveles kohómérnökök többnyire felelősségteljes fejlesztőmérnöki állásokba kerültek. Sőt még arra is számíthattak, hogy például hazai bányászati–kohászati feldolgozásra kerül a Recsk környékén akkor már feltárás alatti gazdag rézércvagyon. Ez ugyan máig sem történt meg, de a jelentős hazai bauxitkészletre egy teljes vertikumú és világszínvonalú alumíniumipar épült ki azokban az években, kiegészülve a Fémipari Kutatóintézettel a fővárosban. Itt a végzős Török Tamás is sok támogatást kapott a diplomamunkájához (Török, 1975)[1], ami a kiaknázásra remélt hazai rézércvagyon akkor még nagyon újszerűnek számító biohidrometallurgiai feldolgozásával foglalkozott. Kezdő munkavállalóként viszont mégsem ebbe a kutatóintézetbe, hanem a Nehézipari Műszaki Egyetem Fizikai Kémiai Tanszékére került, oldatkémiai, illetve fizikai kémiai kísérletes alapkutatási területekre (Török, 1979)[2]. Pár év múlva ez a tevékenysége egy hosszabb japán ösztöndíjas tanulmányútra is eljuttatta a Kiotói Egyetemre. Abba a nagynyomású kísérleti fizikai kémiai laboratóriumba a Kémia Tanszéken, amelynek az akkori vezetője, Jiro Osugi professzor Japánban először állított össze és működtetett egy olyan négyrudas sajtót (cubic-anvil press), amilyen készülékeket mások nagynyomású gyémántszintézisre is használtak (Skelton, 1978)[3].

[1] Török Tamás: Réz kinyerése szulfidos ércekből baktériumok segítségével. Bányászati és Kohászati Lapok (BKL) Kohászat 108., 1975, 237–238.

[2] Török Tamás: *Vizes és sósavas $LaCl_3$-oldatok fizikai-kémiai vizsgálata.* Egyetemi doktori értekezés. NME, Miskolc, 1979.

[3] E. F. Skelton: *High Pressure Science and Technology in Japan*. Eds.: B.J. McDonald, E. Mohri, Scientific Monograph Department of the Navy Office of Naval Research Tokyo, ONRT M1, July 1978, 36–37.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 607 2025. 10. 09. 20:02

A kiotói laboratóriumban Török Tamás 3000 bar nyomásig terjedő tartományban elektromos vezetőképességi méréseket végzett híg vizes oldatokban (Nakahara, Török et al.,1982)[4]. Hazatérte után a kandidátusi értekezését is vizes oldatrendszerek, nevezetesen a ternér sósavas fém-klorid-oldatok fizikai kémiai sajátosságait vizsgáló laboratóriumi kísérletek eredményeit összefoglalva írta meg (Török, 1989)[5]. Az új kutatási eredményeinek egy részét emellett két amerikai társszerzővel, Joseph A. Rard és Donald G. Miller kutatókkal írt tanulmányukban a rangos Fluid Phase Equilibria szakfolyóiratban jelentették meg (Török et al., 1993)[6]. Az amerikai kutatótársai egyébként abban a kaliforniai nemzeti kutatóintézetben (Lawrence Livermore National Laboratory, USA) dolgoztak, melynek 1958–1960 között a magyar származású elméleti atomfizikus, Teller Ede volt az igazgatója.

2. Kutatás- és oktatásfejlesztési törekvések a rendszerváltoztatás utáni évtizedben

A rendszerváltoztatás a magyarországi fémipari vállalatoknál is nagy változásokat hozott, az 1990-es években – akkor már a Fémkohászattani Tanszék dolgozójaként – Török Tamás mégis joggal reménykedhetett többedmagával az iparágnak a továbbélésében. A legfrissebb nemzetközi trendek itthoni megismertetése céljából ezért is hívta meg a híres amerikai Colorado School of Mines egyetemről Dr. Baki Yarar professzort, aki egy hónapon keresztül tartott előadásokat anyag-előkészítési és kohászati–anyagtudományi témákban a Miskolci Egyetemen 1992-ben. A rendszerváltoztatás utáni években folyamatosan törekedett új ipari együttműködések kiépítésére, melyek közül mindenképpen érdemes megemlíteni az Ajkai Magyar Alumínium Zrt. (MAL) nagyvállalattal ezekben az években kiépített és gyümölcsözően fejlődő közös szakmai–tudományos kutatási munkáikat és az egyetemi kohómérnök-képzést is támogató tevékenységeket. Ebben az évtizedben Magyarország még Közép-Európa egyik legjelentősebb timföld- és alumíniumtermelője. A Bakony környéki bauxitércek Bayer-féle feldolgozása tiszta alumínium-hidroxid és alumínium-oxid kohászati–vegyipari termékekre, illetve az erre épülő alumínium előállítása és továbbfeldolgozása fontos ágazatot képviselt a hazai fémkohászati iparban. Ebben a két évtizedben, gyakorlatilag 2010-ig, a Magyar Alumínium Zrt. (MAL) ajkai gyára jelentősen bővítette termelési portfólióját, és Európa egyik legjelentősebb gyártójává vált a különleges minőségű

[4] M. Nakahara – T. I. Török – N. Takisawa – J. Osugi: Conductance of Alkali Metal Ions in Compressed Water at 25°C. *J. Chem. Phys.* 76, 1982, 5145–5149.

[5] Török Tamás István: *Ternér* sósavas fémklorid-*oldatok oldatkémiai sajátosságai és kapcsolatuk a kloridos hidrometallurgiával.* Kandidátusi értekezés, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest–Miskolc, 1989.

[6] Tamás I. Török – Joseph A. Rard – Donald G. Miller, Viscosities, electrolitic conductivities and volumetric properties of HCl-MCl_x-H_2O as a function of temperature up to high molal ionic strengths. *Fluid Phase Equilibria* 88, 1993, 263–275.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 608 2025. 10. 09. 20:02

anyagok, például a finomszemcse méretű alumínium-trihidrátok (ATH), a szintetikus zeolitok, a speciális timföldek és a nagy tisztaságú gallium fém előállításában. Ezen fejlesztési projektek szinte mindegyikéhez kapcsolódott a Miskolci Egyetem Fémkohászati Tanszékének a kollektívája, szoros kutatás–fejlesztési együttműködést kialakítva az ajkai timföldgyár K+F egységeivel. Az új és szakaszosan üzemeltetett kristályosítókban előállított ultra finomszemcsés ATH-csapadéktermékek (precipitátumok) olyan jól értékesíthető, high-tech minőségű poranyagok voltak, amelyeknél a szemcseméret-eloszlás, az alakjellemzők, a porok folyóképessége és egyéb fizikai jellemzőik mind-mind szigorúan ellenőrzött gyártástechnológiai műveleteket igényeltek. Ehhez megfelelő matematikai–statisztikai elemző módszereket és vizsgálóeszközöket kellett kidolgozni és rendszerbe állítania az együttműködő partnereknek, s így megbízhatóbban lehetett azonosítani és úgy szabályozni a gyártást, hogy jelentősen javult a termékek minősége (Török et al., 2003)[7].

A portechnológiai műveletek fejlesztése terén a Fémkohászati Tanszék az ajkai timföldgyár egyik részlegével és központi vizsgálólaboratóriumával együttműködve, a porok továbbőrlésére számos alapkutatási feladatokat oldott meg és sok laboratóriumi őrlési kísérletet végzett annak érdekében, hogy javítsa a kiválasztott finomszemcsés timföldtermékek szemcseeloszlását és szinterelhetőségét. Bebizonyosodott, hogy a gondosan kiválasztott és megfelelően kevert timföldek őrleményei jobb folyóképességet és jobb egyéb minőségi jellemzőket mutattak, mint bármelyik önálló alkotórészük. Az összetevők arányainak optimálásával pedig versenyképesebb, nagyobb hozzáadott értékű terméket hoztak létre a világ timföldpiacán. A 2010-ben bekövetkezett vörösiszap-katasztrófa viszont derékba törte az ajkai timföldgyár fejlesztéseit. Ezt követően a porkohászati szakterületen a tanszéki kutatásokban is nagyobb hangsúlyt kaptak az addigra már az amerikai General Electric (GE) többségi tulajdonába került híres Tungsram Rt. volfrám fémelőállítási és a nagy tisztaságú volfrámpor továbbfeldolgozási műveleteihez kapcsolódó tanszéki kutatások.

Magyarországon a Tungsram Világítástechnikai Rt.-nél a porkohászat területén már évtizedek óta kiemelkedő szerepet töltött be a volfrámpor gyártása és feldolgozása. A világítástechnikai célú vékony volfrámszálak minőségének javítása, különösen a nagy hőállóság és az ütésállóság növelése érdekében végzett kísérleteket diplomamunkások és PhD-hallgatók közreműködésével végezték el több egyetemi intézményt is bevonva a Miskolci Egyetemről. Vizsgálták a volfrámszálak újrakristályosodott szemcseszerkezetét képelemzéssel, különös tekintettel a szemcsealak (hosszúság/szélesség) pontosabb meghatározására. Ezen kívül a hőkezelés során kialakuló felületi oxidok szerepét is tanulmányozták a további

[7] Török T. – Kékesi T. – Ferenczi T. – Fecske Z. – Lengyel A.: A Bayer-eljárás egyes folyamatainak és termékeinek a korszerűsítése. *A MeAKKK Első Tudományos Szemináriuma, Miskolc, 2003. június 11. Mechanika, Anyagtudomány, Publications of the University of Miskolc, Special issue*, 1, 2003, 57–69.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 609 2025. 10. 09. 20:02

húzási lépések szempontjából, hogy meghatározzák az optimális felületállapotot a huzalhúzási technológia számára. Az együttműködés keretében folytatott kutatásokkal sikerült igazolni, hogy a volfrámszálak magas hőállósága növelhető a megfelelő hőmérsékleti és húzási sebesség beállításával a huzalhúzás során, amely kutatási eredményeket ezt követően a gyártóműben sikeresen beépítettek a tömegtermelési folyamatokba (Török, 2006)[8].

3. Nyitás a felülettechnológiai (korrózióvédelem, felületkezelés) szakterületek felé

A XXI. század elejére az egykori Kohómérnöki Kar és a tanszékei/intézetei is jelentős mértékben átalakultak, és ezzel igyekeztek lépést tartani a gyorsan változó mérnökképzési és ipari igényekkel. A fémkohászati tanszéki kutatók és oktatók, Török Tamás kezdeményezésére és vezetésével – például a fémelőállítást tekintve –, jelentős erőfeszítéseket tettek az elsődleges (ércből kinyerési) technológiákat hazánkban egyre inkább felváltó, és az értékes fémhulladékokat kisebb energiafelhasználással újra feldolgozni képes technológiák oktatása és kutatása felé. Hazánkban ez a tendencia különösen az alumíniumiparra jellemző. A hazai alumíniumkohók bezárása után, a legtöbb alumíniumipari vállalkozás, a székesfehérvári nagyüzemektől (az egykori „Köfém" ipari örökségét képviselő mai vállalatoktól: Howmet–Köfém Kft., Arconic–Köfém Mill Products Hungary Kft., Hydro Extrusion Hungary Kft. stb.) a legkisebb öntödei kisvállalkozásokig, ma már nagymértékben válogatott és minősített alumínium fémhulladékból dolgozik. Az alumínium másodnyersanyagok felhasználására történő átállás pedig a kutatóknak, fejlesztőknek és a kohómérnökök képzésében részt vevőknek is sok feladatot adott. Vezető oktatóként (2007-től egyetemi tanárként, majd intézetigazgatóként) Török Tamás számos szervezési feladatot is vállalt. A hulladékgazdálkodási és hulladékfeldolgozási tárgyköröket illetően, ezzel a tevékenységével is segítette a Kohómérnöki Karnak és a kar doktori iskolájának a megújulását. A szakmai kapcsolatrendszer jelentősen bővült és erősödött például a PHARE HU 94.05 – Al-together Kapcsolatépítés az oktatás és az ipar között a magyar alumíniumipar versenyképességének növelése érdekében című projekt révén, melynek kari koordinátora volt. Az e szakterületen közelebbről érintett magyarországi egyetemeken (ME, JATE, BME, VE) és kutatóintézeteken (Vividus Kft., ALUTERV–FKI) kívül számos külföldi intézmény (AGA AB, Svédország; ALFED Ltd., Anglia; Staufen Akademie GmbH, ALUFINISH GmbH, Németország; stb.), magyarországi alumíniumipari vállalkozás (Inotai Alumínium Kft., FÉMALK Kft., FEHAFÉM Kft., KÖBAL Kft., Alufém Kft., ALCOA-Köfém Kft. stb.) és szakmai egyesület (EAA, ICSOBA, ASM, OMBKE, MÖSZ stb.) megkeresése és bevonása által több oktatótársa vehetett részt külföldi tanulmányutakon. Továbbképző-tanfolyamokat tartottak az ország különböző városaiban (Budapest: BME, Székesfehér-

[8] Török Tamás, Recent research activities of non-ferrous metallurgy at University of Miskolc. *BHM Berg- und Hüttenmännische Monatshefte* 151/1, 2006, 33–36.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 610 2025. 10. 09. 20:02

vár, Tapolca stb.), Miskolcon pedig az 1997. április 23–25-én az ALUMÍNIUM NAPOK címmel tartott szakmai konferencián a szakterület legkiválóbb magyarországi képviselői mellett, a Miskolci Egyetem Kohómérnöki Karának oktatói közül is több mint húszan tartottak előadásokat. Eközben elkészült egy friss alumíniumipari oktatási anyag (ALETTA CD–tankönyv); és az akkor megkeresett/felkért szakemberek és ipari vezetők támogató hozzájárulása sokban segítette a hazánkban ma unikálisnak mondható, fémöntészeti és 3D fémnyomtatási felsőfokú anyag- és kohómérnöki, valamint PhD-kutatóképzési fejlesztéseket a Miskolci Egyetemen.

Részben a másodnyersanyagok nagyobb arányú felhasználása miatt a fémtermékek felületkikészítése terén tapasztalt új gyártástechnológiai és felületkezelési problémák orvoslásának ipari igénye is késztette Török Tamást arra, hogy a fémtermékek korrózióvédelmi, felületkezelési és bevonatképzési műszaki megoldásainak tudományos hátterével behatóbban és az atomi vagy közel atomi szintű (ún. nanoméret-tartományokat érintő) folyamatok kutatásával is foglalkozzon. Ezt a kifejezetten interdiszciplináris felülettechnikai szakterületet a Műszaki Anyagtudományi (korábban Kohómérnöki, jelenleg Anyag- és Vegyészmérnöki) Karon folyó anyag- és kohómérnökképzés mindhárom képzési szintjén (BSc, MSc, PhD) befogadták.

A karon a Kémiai Metallurgiai és Felülettechnikai Intézeti Tanszék gondozásában, a kar más tanszékeiről is bevonva oktatókat, új specializáció (oktatási modul) is indulhatott a fémtechnológiai BSc-szakirányon, átfogva az alábbi részterületeket:

TANTÁRGYAK	Tárgyfelelős, közreműködő oktatók és ipari szakemberek
Felületkezelés Felülettechnológiák	Dr. Török Tamás, Dr. Szabó Gábor, Lassú Gábor, Fortuna László
Korrózió és korrózióvédelem	Dr. Török Tamás, Orosz-Szirmai Georgina, Dr. Bánhidi Olivér, Lassú Gábor
Felület-előkészítési technológiák	Ferenczi Tibor, Lassú Gábor, Fortuna László
Felületmódosító eljárások	Dr. Veres Zsolt
Szerves bevonatrendszerek	Dr. Szabóné Dr. Kollár Mariann, Dr. Marossy Kálmán
Vékonyrétegek és alkalmazások	Dr. Török Tamás, Dr. Baumli Péter
Műtárgyak felülettechnológiái	Dr. Török Béla
Nemesfémbevonatok és vizsgálatok	Dr. Török Tamás, Lassú Gábor
Surface treatments / Surface technologies	Dr. Török Tamás (szabadon választható tantárgyak angolul)

Az új oktatási modul elindítása, az ipari igények feltérképezése és a közreműködő partnerek bevonása céljából egy mintegy 700 oldalas tananyag is készült,

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 611 2025. 10. 09. 20:02

Korszerű fémipari felületkezelési és hulladékgazdálkodási módszerek címmel (Török, 2006)[9], amelyhez az Unió Európai Szociális Alapjának (ESZA) támogatása is hathatós segítséget jelentett.

4. Felülettechnológiai kutatások a nanotechnológiai szemléletmóddal párosítva

A rendszerváltoztatás után a PhD-rendszerű doktorképzésre létrehozott kari Metallurgia Doktori Iskola neve később Kerpely Antal Anyagtudományok és Technológiák névre változott. S ahogy ezen a tudományos továbbképzési szinten is jelentős mértékben bővült a Műszaki Anyagtudományi Kar (jelenleg már Anyag- és Vegyészmérnöki Kar) képzési kínálata, úgy az új felülettechnológiai tárgykörök is egyre szélesebb képviseletre tettek szert mind akadémiai (MTA) körökben, mind a kari tudományos kutatási tevékenységekben. Török Tamás az akadémiai doktori cím megszerzése (2006) után már egyetemi tanárként irányíthatta több magyar és külföldi PhD-hallgatójának a kutatásait, melyek ekkor már minden esetben a mikro-nanométeres mérettartományokban is követhető anyagátalakulási folyamatokra is fókuszáltak, mivel ehhez egyre jobb felbontású vizsgálókészülékek (GD OES spektrométer, XRD és EDS röntgenanalitikai berendezések, SEM, TEM mikroszkópok) is rendelkezésre álltak.

Korábbi PhD-hallgatói közül például Lévai Gábor már a GD OES készülékkel (TÖRÖK et al., 2010)[10], is nyomon követhette, ahogy a titánötvözés hatására a cinkolvadékba mártás után az acélhordozón megszilárduló cinkbevonat felületi, legfeljebb csak párszor tíz nanométeres vastagságú tartományában kialakultak az interferencia-színezést adó titánoxidos nanorétegek (TAKÁTS et al., 2017)[11].

Orosz-Szirmai Georginának pedig még több különleges felületvizsgáló-készüléket (GD OES, SEM-EDS, TEM, XPS) kellett használnia annak érdekében, hogy időben is követni tudja a felületi röntgenamorf nikkel–foszfor 'vegyületréteg' kiépülését a felületkatalizált és meglehetősen összetett leválási folyamat kezdetétől (TAKÁCS et al., 2007)[12] (SZIRMAI et al., 2010)[13].

---

[9] Török Tamás (szerk.): *Korszerű fémipari felületkezelési és hulladékgazdálkodási módszerek*. Miskolci Egyetem Továbbképzési Központ, 2004, 1–762.

[10] Török T. I. – Lévai G. – Szabó M. – Pallósi J., Characterizing Coatings of Car Body Sheets by Glow Discharge Optical Emission Spectrometry (GD-OES. In: *High Performance Coatings for Automotive and Aerospace Industries: Materials Science and Technologies* (ed.: Abdel Salam Hamdy Makhlouf). Nova Science Publishers, Hauppauge, 2010, 105–125.

[11] Viktor Takáts – J. Hakl – A. Csik – H. F. Bereczki – G. Lévai – M. Godzsák – T. I. Török – G. Kaptay – K. Vad, Ti oxidation states in Zn(Ti) coating of hot-dip galvanized steels. *Surface and Coatings Technology* 326, 2017, 121–127.

[12] D. Takács – L. Sziráki – T. I. Török – J. Sólyom – Z. Gácsi – K. Gál-Sólymos, Effects of pre-treatments on the corrosion properties of electroless Ni-P layers deposited on AlMg2 alloy, Surface and Coatings Technology 201/8, 2007, 4526–4535.

[13] G. Szirmai– J. Tóth – T. I. Török – N. Hegman.., *An experimental study on the effect of aqueous hypophosphite pretreatment used on an aluminium alloy substrate before electroless nickel plating* Materials Science Forum 659, 2010, 103–108.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 612 2025. 10. 09. 20:02

Az acélból készült szerkezetek korróziós károsodása meglehetősen gyakori jelenség, sebességük csökkentése céljából újabban a természetes eredetű, ún. zöld inhibitor anyagok kutatásai is fókuszba kerültek. E tárgykörben végzett kutatásai alapján Török Tamás volt külföldi ösztöndíjas PhD-hallgatója, Shaymaa Abbas Abdulsada szerezte meg a doktori fokozatát (Shaymaa et al., 2019)[14]. A tűzihorganyzással részben rokon, tűzi mártó aluminizálás módszerét alkalmazva végzett felülettechnológia-fejlesztést megalapozó kutatásokat Hawkar J. Muhammed (Hawkar et al., 2021)[15] a közelmúltban; jelenleg pedig Emel Razzouk PhD- hallgatója nyomásos öntéssel készült alumínium–szilícium alapú öntvények elektrokémiai felületoxidációjának (anodizálás, eloxálás) tanulmányozásával (razzouk et al. 2024)[16]. Nagyné Fekete Mónika PhD-hallgatója pedig a jelenleg elterjedt trikationos cinkfoszfátozás esetleges kiváltására is szóba jöhető és a környezetre kevésbé káros hatású molibdátadalékos vasfoszfátozás folyamatait vizsgálja a nanométeres tartományokra is kiterjesztve (nagyné fekete, török, 2024)[17].

5. Kitekintés a jövőre

Az egykori Nehézipari Műszaki Egyetem, most már Miskolci Egyetem fejlődésének Török Tamás az 1970-es évektől volt tanúja, hiszen kitüntetéses kohómérnöki diplomájának átvétele (1974) után az egyetemen maradt, és neki az alma mater védőfalai között kellett igazodnia sok olyan változáshoz, amelyek Magyarországon a kohászati–fémipari szakterületeket érintették. A súlypontok a természet adta nyersanyagok, ércek feldolgozásáról áttevődtek a hulladékká vált másodnyersanyagokra és a fémtermékek magasabb minőségű kidolgozására. Az utóbbi igényre válaszolva fordult kutatói érdeklődése a kétezres évektől a felülettechnológiák és a nanotudományok felé, mely területeken gyűjtött tapasztalatait most már professor emeritusként igyekszik átadni fiatal kollégáinak és a hallgatóinak. Azt reméli, hogy ezzel a szemléletmóddal, a kutatói–oktatói és/vagy gyakorló mérnöki tevékenységük során környezettudatos módon és az anyagok mikro-, nanoszerkezeti sajátosságait is mélyrehatóan tanulmányozva és figyelembe véve fognak a jövőben is nélkülözhetetlen fémekkel/fémtermékekkel dolgozni.

[14] Shaymaa A. Abdulsada – É. Fazakas – T. I. Török: *Corrosion testing on steel reinforced XD3 concrete samples prepared with a green inhibitor and two different superplasticizers.* Materials and Corrosion 70:7, 2019, 1262–1272.

[15] Hawkar J. Muhammed – Márton Benke – Dániel Koncz-Horváth – Zsolt Sályi – Tamás I. Török, Characterization of Hot-Dip Aluminized C45 Carbon Steel before and after Cyclic Heating in Air. *Surface Engineering and Applied Electrochemistry* 57:4, 2021, 431–438.

[16] Emel Rozzouk – D. Koncz-Horváth – T. I. Török, *Critical Challenges in the Anodizing Process of Aluminium–Silicon Cast Alloys – A Review.* CRYSTALS 14:7 Paper: 617, 2024.

[17] Nagyné Fekete Mónika – Török Tamás István: Foszfáttartalmú konverziós rétegek evolúciója a felületkezelésben: vasfoszfátozás molibdátadalékkal**,** *BKL Bányászati és Kohászati Lapok* 157/II., 2024, 32–44.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 613 2025. 10. 09. 20:02

6. Életrajzi adatok

Végzettség: okl. kohómérnök, Nehézipari Műszaki Egyetem, 1974

Munkahely: Nehézipari Műszaki Egyetem – Miskolci Egyetem

Ösztöndíjas tanulmányút: Japán, University of Kyoto, Dept. of Chemistry (1979–81)

Tudományos fokozat: PhD (kémiai metallurgia) 1997 – kandidátusi fokozat (CSc, 1990) alapján; „dr. habil" cím 2001; MTA doktora cím (DSc) 2007

Széchenyi Professzori Ösztöndíj (1999–2003), Széchenyi István Ösztöndíj (2003–2006)

Publikációk: lásd alább és az MTMT adatbázisában: https://m2.mtmt.hu/api/author/10003178, 2024. november 1.

Kari kitüntetés: PRO METALURGICA (1995, 2021)

Egyetemi kitüntetés: SIGNUM AUREUM UNIVERSITAS MISKOLCINENSIS (2021)

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 614 2025. 10. 09. 20:02

UJVÁRINÉ ANTAL EDIT

Írta: Barta Judit, egyetemi tanár, Miskolci Egyetem

„Az igazi nagyságnak kevés vagy éppen semmi köze sincs
a ranghoz és hatalomhoz."
(Gandhi)

Ujváriné dr. Antal Edit, „Editke" életére és munkásságára rásimulnak e tiszta szavak, emberi és tudományos nagyságát nem címek és rangok, hanem az iránta érzett, felbecsülhetetlen értékű szakmatársi, kollegiális, baráti elismerés, tisztelet és szeretet fejezik ki.

Magánélete, annak ösvényei, a pihenők és kitérők egy bezárt könyv részei, csak keveseknek adatik meg, hogy abban lapozzanak.

Szakmai életútját a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán azonban nem rejtheti el senki előtt.

Ujváriné dr. Antal Edit 1954-ben született Miskolcon, középiskolai tanulmányait a miskolci Közgazdasági Szakközépiskola angol nyelvű, külkereskedelmi tagozatán végezte.

1976-ban vették föl az ELTE Állam- és Jogtudományi Karára, ahol 1982-ben „cum laude" minősítésű diplomát szerzett. Szakmai pályájának indító és egyben meghatározó állomása volt az egyik legnagyobb építőipari vállalatnál, a Borsod Megyei Állami Építőipari Vállalatnál eltöltött joggyakorlat, ahol 1982-től jogi előadóként, majd a jogi szakvizsga megszerzése után, 1986-tól jogtanácsosi munkakörben dolgozott 1987. március 1-ig.

A szakvizsga-felkészítőt az időközben megalakult Miskolci Egyetem Jogtudományi Karán látogatta, ahol a polgári jogot Novotni Zoltán professzor tanította, akinek magával ragadó, igényes és magas színvonalú, a mindennapok jogáról szóló előadásai iránymutatásul szolgáltak jogászi pályafutása során.

Szerencsésnek tartotta magát, mert közvetlen felettese, dr. Fenyőházi Elemér, a Borsod Megyei Állami Építőipari Vállalat jogi osztályvezetője, az egyik legelismertebb, nagy tudású, kimagasló műveltségű jogász volt, aki a Magyar Jogász Szövetség Borsod–Abaúj–Zemplén megyei vállalati tagozatának elnöke is volt. Dr. Fenyőházi Elemér igazi mentorként segítette a fiatal kollégákat a pályán történő elindulásban, ugyanakkor megkövetelte, hogy naprakészek legyenek mind a jogszabályok, mind a joggyakorlat és a jogtudomány ismeretében. Jogász kollégáit bevonta a jogász-szövetségi munkába is, amelynek rendezvényein kiváló jogtudósok – például Sárközy Tamás professzor – rendszeresen tartottak előadásokat. Gyakran kezdődött azzal a munkahét, hogy egy-egy bírósági döntést, egy-egy új megjelent tanulmányt kellett a rendszeresen tartott megbeszéléseken ismertetni és megvitatni.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 615 2025. 10. 09. 20:02

Ujváriné dr. Antal Edit ilyen szakmai irányítás és elvárás mellett szerzett joggyakorlatot, amelynek során gazdasági ügyekben, szerződéses, szavatossági–kártérítési és munkaügyi jogvitákban, bírósági eljárásokban kellett a vállalatot képviselnie, s mindez igen nagy kihívás volt egy kezdő jogász számára. Ezen a munkahelyen ismerkedett meg Dr. Harsányi Gyöngyivel, közöttük később mély barátság alakult ki, szakmai, magánéleti életútjuk összekapcsolódott és folytatódott oktatói munkájuk során is.

A biztosítási jog iránti érdeklődés eredményezte, hogy amikor lehetősége nyílt ezen a jogterületen is gyakorlati munkát végezni, Ujváriné dr. Antal Edit megpályázta az Állami Biztosító Borsod–Abaúj–Zemplén Megyei Igazgatóságán meghirdetett osztályvezető jogtanácsosi állást, amelyet 1987. március 1-jétől 1988. január 14-ig töltött be. A jogtanácsosi pályafutást egy másik álláslehetőség szakította meg.

Novotni Zoltán professzor intézetigazgató és tanszékvezető felhívására sikeres pályázatot nyújtott be az akkor még Nehézipari Műszaki Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Civilisztikai Tudományok Intézete Polgári Jogi Tanszékén meghirdetett tanársegédi állásra. Kollégáinak sokszor megemlítette azt a felejthetetlen pillanatot, amikor a pályázati meghallgatás során Novotni Zoltán professzor kifejezte örömét, hogy a pályázó érdeklődik a biztosítási jog iránt.

A Polgári Jogi Tanszéken 1988. január 15-től 1989-ig tanársegédként, 1990-től, majd 1995-től a Civilisztikai Intézet keretében megalakult Kereskedelmi Jogi Tanszéken egyetemi adjunktusként oktatott, kutatott, és folytatott tudományos tevékenységet nyugdíjba vonulásáig, 2012. december 27-ig.

Ujváriné dr. Antal Edit egy olyan oktatói közösségnek lett a tagja, amelyet Novotni Zoltán professzor indított el, és amelynek szellemiségét az ország több jogi karára is magukkal vitték magas vezető beosztásokat elért oktatói, végzett hallgatói.

Kivételes munkahelyi légkör volt ez, amelyben a professzor figyelő tekintetét, a kollektívát összetartó „atyai–baráti" szeretetét nemcsak a szoros munkakapcsolatban érezhették, hanem a számtalan, közösen megélt kulturális rendezvényen, baráti–családi összejöveteleken is. Sokszor az egyetemen kívül, otthonukban vagy éppen a professzor hétvégi házában tartották az oldott hangulatú tanszéki, intézeti rendezvényeket. A professzornak mindig mindenkire volt ideje. A kutatásokhoz kapcsolódó összejövetelek, konferenciák során tovább erősödött az a kivételesen jó munkahelyi légkör, amelyben nemcsak szakmai, hanem életre szóló újabb családi–baráti kapcsolatok alakultak ki, így különösen Harsányi Gyöngyivel, Fazekas Judittal és Miskolczi Bodnár Péterrel.

Törvényszerű volt, hogy Novotni Zoltán professzor az egyetemre való „érkezésük" után azonnal bevonta a kollégákat a kutatási projektekbe, munkákba, amelyek során a tanszék fiatal oktatóit rávezette a közös munka jelentőségére, fejlesztő erejére.

Az első közös kutatásra 1988-ban került sor, amelyben Ujváriné dr. Antal Edit kutatótársaival a minőségvédelem és a biztosítás összefüggéseit vizsgálta a Bizto-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 616 2025. 10. 09. 20:02

sítási Kutató megbízásából (társszerzők: Fazekas Judit – Miskolczi Bodnár Péter). Egy másik kutatás során a biztosítás lehetőségeinek és korlátainak a vizsgálatára került sor az építőipar területén a minőségvédelemmel, illetve termékfelelősséggel összefüggésben, az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium megbízása alapján (társszerzők: Fazekas Judit – Miskolczi Bodnár Péter).

A rendszerváltás, a tulajdonviszonyok megváltozása törvényszerűen irányította a tanszék kollektívájának figyelmét a gazdaságban zajló folyamatok jogi hátterének a vizsgálatára. A rendszerváltás időszakában, 1989-ben megtartott konferencián, amelynek témacíme a Tulajdonviszonyok. Tulajdonjog volt, Ujváriné dr. Antal Edit előadóként szerepelt, és az elhangzott előadás írott változata önálló kiadványban is megjelent.

A miskolci önkormányzat megbízása alapján Ujváriné dr. Antal Edit Novotni Zoltán professzorral közösen dolgozhatott együtt A társadalmi tulajdonjog problematikái című projektben. Az önkormányzati tulajdon „államosítása" és ennek jogszerűsége állt a kutatás fókuszában, tulajdonjogi kérdéseket vizsgáltak, az állami ingatlanok tulajdoni, kezelői joga kapcsán levéltári munkát is igénylő kutatást végeztek.

A tulajdonviszonyok változásának, a vállalkozás szabadságának jogi hátteret adó, a gazdasági társaságokra vonatkozó törvény hatálybalépését követő évben, a gyakorlati problémák feltárását is elősegítő, cégbírák bevonásával szervezett konferencia nyújtott lehetőséget az elméleti és gyakorlati kérdések megvitatására, majd publikálásukra. Ujváriné dr. Antal Edit jó érzékkel mutatott rá a társasági törvény joghézagaira az öröklési helyzetekben, a Harsányi Gyöngyivel és Miskolczi Bodnár Péterrel publikált A jogutódlás mint sajátos szerződést módosító jogi tény a társaságokban címet viselő közös cikkben (Magyar Jog, 1991/4.), valamint a Házastársi közös tulajdon és a társaságalapítás problémái című tanulmányában (Magyar Jog, 1993/5.).

Ebben az időszakban újabb kutatásokba kapcsolódhatott be Novotni Zoltán professzor szakmai irányításával. Ezen kutatások azt célozták, hogyan valósítható meg a különböző gazdasági területeken az állami tulajdon „lebontása", a piacgazdasági viszonyok kialakulásának folyamatában az állami tulajdonú vállalkozások gazdasági társasággá történő átalakulása. Így a MOL jogelődje, az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt (OKGT) megbízása alapján (1989) a részvételével működő kutatócsoport véleményezte az átalakuláshoz kapcsolódó dokumentumokat, szerződéseket, továbbá vizsgálta a Szekszárdi Mezőgazdasági Kombinát átalakításának jogi lehetőségeit (1990).

A piacgazdaság kialakulásának időszakában különös figyelmet fordított a tanszék kollektívája a piac fontos szereplőjének, a fogyasztónak a védelmére, és olyan időszakban, amikor a magyar jogrendszerben a fogyasztóvédelem még alig-alig létezett, több kutatást végeztek ezen a területen. Fazekas Judittal és Miskolczi Bodnár Péterrel közös tanulmányt jelentettek meg A fogyasztóvédelem és termékfe-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 617 2025. 10. 09. 20:02

lelősség szabályai a fogyasztói társadalomban I. címmel (Szövetkezeti Kereskedelem, 1991/1.), továbbá a fogyasztóvédelem hazai szabályozását vizsgálták másik két tanulmányban (Kereskedelmi Magazin, 1991/1., 1991/3.)

A Novotni Zoltán professzor vezetésével indult – de már nélküle befejezett –, a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség megbízása alapján, Fazekas Judit és Miskolczi Bodnár Péter tanszéki kollégákkal közösen végzett kutatásban lehetősége nyílt a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott, a tisztességtelen feltételekről szóló, még hatályba sem lépett 93/13/EK irányelv és a magyar jogi környezet elemzésére. Ez a jogterület az európai szabályozások vizsgálódása felé fordította a tanszék kollektívájának a figyelmét.

A PhD tudományos doktori fokozatot a felsőoktatási törvény vezette be, az egyetemekhez telepítve odaítélésük jogát. Novotni Zoltán professzor mint dékán vezetése alatt, 1993-ban indult meg a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán a doktori képzés, amelynek keretei között kilenc alprogramra jelentkezhettek a tudományos fokozat megszerzését célként maguk elé tűző pályázók. Az egyik alprogram – nem véletlenül – A biztosítási szerződési jogviszony dogmatikai rendszere, különös tekintettel a felelősségbiztosításokra, amelynek vezetője Novotni Zoltán professzor volt. Ez az alprogram lehetőséget teremtett a tudományos fokozat megszerzésére a tanszéki oktatók számára. E programban Ujváriné dr. Antal Edit abszolutóriumot szerzett „summa cum laude" eredménnyel (1996).

Az Ujváriné dr. Antal Edit szakmai életútját meghatározó legnagyobb közös tanszéki kutatómunka egy négyéves OTKA-pályázat volt A felelősségbiztosítási jogviszony elméleti, dogmatikai, jogösszehasonlító és jogszociológiai vizsgálata alapján a jogviszony jogtudományi kidolgozása címmel. A kutatásban Ujváriné dr. Antal Edit feladata volt a közösségi biztosítási joganyag feltárása, az irányelvek elemzése, amely különösen aktuálissá vált a társulási megállapodásra való tekintettel, így a közösségi biztosítási jogra is kiterjedő kutatás már az Európai Unióhoz való csatlakozással kapcsolatos feladatokat is megvilágította.

Ennek a programnak is köszönhető, hogy az európai biztosítási jog témakörében készítette el és védte meg szakdolgozatát a biztosítási szakjogász képzésben, ahol kiváló minősítéssel szerzett LLM-diplomát 1996-ban.A tanszék oktatóinak már az 1990-es években lehetősége nyílt külföldi tanulmányutakon, konferenciákon való részvételre, sőt a tanszék rendszeresen látott vendégül nyugat-európai oktatókat Miskolcon. A legintenzívebb a British Know-How Found által támogatott program volt, amelynek során Ujváriné dr. Antal Edit többször kutathatott Warwickban, és ami életre szóló baráti kapcsolatot eredményezett az University of Warwick vezető oktatójával, Hugh Beale professzorral. A professzornak a Miskolci Egyetem 1995-ben DOCTORES HONORIS CAUSA UNIVERSITATIS IURISPRUDENTIAE címet adományozott.

Ujváriné dr. Antal Edit számára maradandó élményt jelentett, hogy Fazekas Judit professzor támogatásának köszönhetően részt vehetett Belgiumban, Lou-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 618 2025. 10. 09. 20:02

vain-la-Neuve-ben a Louvaini Katolikus Egyetem Fogyasztóvédelmi Központja által rendezett kéthetes angol nyelvű fogyasztóvédelmi konferencián (1992). A következő évben, 1993-ban, majd 1994-ben is lehetősége nyílt egy hónapot az University of Warwick-on kutatómunkát végezni, továbbá két héten keresztül angol nyelven előadásokat hallgathatott Salzburgban. A „Salzburg Seminar" témája az American Law and Legal Institutions volt. Nagy lehetőség volt számára, hogy ugyanebben az évben az European University Institute szervezésében (Firenze) a Law of European Integration három hetes kurzusán vehetett részt több kollégájával együtt, amelynek célja az európai (közösségi) jog megismertetése, illetve oktatási módszerek átadása a kelet-európai jogi egyetemeken oktatók számára.

Novotni Zoltán professzor nagy gondot fordított a tananyagfejlesztésre, amelybe fiatal kollégáit bevonta. Ujváriné dr. Antal Edit szerzőtársa volt a Polgári jog I. Általános rész című könyvnek (1992), majd 1993-ban az Egyes szerződések és értékpapírok joga című egyetemi jegyzetnek, ami a Miskolci Egyetemi Kiadó gondozásában jelent meg.

Novotni Zoltán professzor halálát követően Bíró György vette át a Civilisztikai Tudományok Intézetének és a Polgári Jogi Tanszéknek a vezetését, az 1995-ben megalakult Kereskedelmi Jogi Tanszéknek Miskolczi Bodnár Péter lett a tanszékvezetője, itt oktatott Ujváriné dr. Antal Edit is, Harsányi Gyöngyivel, Fazekas Judittal, Karczub Péterrel, Barta Judittal és Kovács Istvánnal együtt. Ennek köszönhetően váltak nyitottá a tanszék oktatói – a polgári jogi gyökerekre támaszkodva – a kereskedelmi ügyletek, a társasági jog, az értékpapírjog, a csődjog, a versenyjog, a fogyasztóvédelmi jog iránt, és oktatták is ezeket.

Novotni Zoltán halálának első évfordulójára, majd a következő években a tanszék oktatói jegyzeteket jelentettek meg a professzor 1983–1993 között tartott előadásvázlatai alapján, a professzor özvegye által alapított NOVOTNI ALAPÍTVÁNY A MAGÁNJOG FEJLESZTÉSÉÉRT kiadói támogatásával. Az alapítvány elsődlegesen a joghallgatók hatályos tananyaggal való folyamatos ellátását és a tehetségek támogatását tűzte ki célul.

Ennek szellemében jelent meg 1994-ben az Ujváriné dr. Antal Edit által írt Felelősségtan című egyetemi jegyzet. Ugyanebben az évben rendezték meg első alkalommal a Bíró György professzor által kigondolt és mentorált Polgári Jogot Oktatók Országos Találkozóját (POT), amelyet ezután minden évben megszervezett váltakozva a Polgári Jogi Tanszék, illetve a Kereskedelmi Jogi Tanszék, s országos elismertségre tettek szert. Ezek a találkozók alkalmat adtak arra, hogy a polgári jogot oktatók a tudományos előadások mellett megvitassák oktatási tapasztalataikat is egymással.

Az 1994-ben megrendezett POT-on „megmérettetett" Ujváriné dr. Antal Edit Felelősségtan című jegyzete is, amelyet Dr. Tóthné dr. Fábián Eszter, az SZTK ÁJK és Dr. Lenkovics Barnabás, az ELTE ÁJK (akkor kandidátusai) professzorai, rendkívül pozitívan minősítettek. A jegyzet hét átdolgozott kiadásával, húsz éven

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 619 2025. 10. 09. 20:02

keresztül, a témában egyedülállóan, az új Polgári Törvénykönyv hatályba lépéséig segítette a hallgatók felkészülését. Ujváriné dr. Antal Edit átdolgozta a jegyzetet az új Ptk. szabályai alapján, amelyet már 2014-ben, a Ptk. hatálybalépésekor meg is jelentetett tankönyvként a Novotni Alapítvány. Utána 2017-ben – némi modernizálás után – a Patrocinium Kiadó vállalta a könyv megjelentetését és terjesztését.

Ujváriné dr. Antal Edit oktatói–kutatói munkája kiszélesedett. Főbb kutatási területe a szerződéses, szerződésen kívüli kárfelelősség, a magyar és az európai kereskedelmi jog, a kereskedelmi szerződések (ezen belül is a biztosítási jog, az új típusú szerződések, az elektronikus kereskedelem), a társasági jog és a fogyasztóvédelem lett.

Ujváriné dr. Antal Edit feladatai közé tartozott a nappali, valamint a levelező tagozatos jogászképzésben előadások, szemináriumok tartása, alternatív tárgyak oktatása, vizsgáztatás, záróvizsgáztatás, évfolyamdolgozatok, szakdolgozatok, tudományos diákköri dolgozatok konzultációja, a karon folyó egyéb képzési formákban, például a posztgraduális képzésekben előadások tartása. Több, általa felkészített joghallgató ért el jó országos eredményt versenyeken. Részt vállalt az egyetem más karain is a jogi tárgyak oktatásában (pl. a Közgazdaságtudományi Karon a Gazdasági jog, a Gépészmérnöki Karon a Fogyasztóvédelem nevű tárgy).

Ujváriné dr. Antal Edit 1997–2004 között tanszékvezető-helyettesi feladatokat is ellátott.

A Kereskedelmi Jogi Tanszék intenzíven folytatta a jegyzetírási tevékenységet, számos jegyzet jelent meg a tanszék oktatóinak tollából a kereskedelmi szerződésekről, a gazdasági társaságokról, a versenyjogról, ehhez kapcsolódva tansegédleteket, jogeseteket feldolgozó munkafüzeteket adtak ki.

Különösen fontos volt az a kutatómunka, amelynek egyik iránya az Európai Unió jogának megismerése, elemzése, átültetési lehetőségei és megoldásai voltak. A megszerzett ismereteket a Miskolci Egyetem Európai Tanulmányok Központja segítségével publikálták és beépítették az oktatásba. Ujváriné dr. Antal Edit az Üzleti jog nevű alternatív tárgy körében az európai biztosítási jog oktatását vállalta több éven keresztül.

1996-tól 2000-ig minden évben lehetősége volt három-négy hetes kutatási tevékenység végzésére a Warwicki Egyetemen, sőt – mint dékáni titkár – 1996-ban további három hetet töltött a TEMPUS program keretében a posztgraduális képzési rendszer tanulmányozásával, amelynek eredményéről összefoglaló tanulmányban adott számot.

A Warwicki Egyetemről a tanszékre folyamatosan érkező oktatók, kutatók előadásainak megszervezésében is aktívan részt vett.

A Hírközlési Főfelügyelet megbízásából 1999-ben két tanulmányt készített az elektronikus aláírással kapcsolatos jogalkotás részére az Európai Parlament és a Tanács 1999. december 13-i 1999/93/EK irányelvével kapcsolatban.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 620 2025. 10. 09. 20:02

A Kereskedelmi Jogi Tanszékhez kötődő, ezen korai időszakból kiemelendő még az a tanulmánya, amely a Polgári Törvénykönyv kodifikációjához kapcsolódik. A Ptk. Kodifikációs Bizottság Kártérítés és Biztosítás Munkabizottsága számára készített tanulmányt az Igazságügyi Minisztérium közigazgatási államtitkárának I0M/MAGÁN/2000/PTK/3. sz. megbízása alapján, A biztosítási szerződés létrejötte, hatályosulása címmel.

A Warwicki Egyetemmel való kapcsolatnak köszönhetően vett részt a Miskolci Európai Tanulmányok Központja által koordinált kutatásban. Ennek eredményeként jelent meg az egységes belső biztosítási piacra vonatkozó közösségi jog átvételének szervezeti és anyagi jogi kérdéseit vizsgáló tanulmánya a KJK KERSZÖV által 2003-ban kiadott kötetben, amelynek címe Csatlakozás – jogközelítés. Az acquis communautaire adaptálása a magyar jog- és intézményrendszerbe.

Több külföldi konferencián tartott előadást, így 1997-ben a münsteri Westfälische Wilhelms Universität jogi karán rendezett konferencián Approximation of Laws on the Field of Hungarian Insurance Law címmel, angol nyelven; 1998-ban a Warwicki Egyetemen a magyar jogharmonizációról szervezett program keretében Impact of The European Union Law on Hungarian Insurance Law címmel, angol nyelven; 2014-ben a Kassai Egyetem Jogi Kara által szervezett konferencián A követelés biztosítéki célú engedményezése mint a faktoring szerződés lényegi ismérve címmel; 2015-ben a Sapientia EMTE Magánjogi és Összehasonlító Jogi Intézete (Kolozsvár) által szervezett konferencián A hitelbiztosítéki nyilvántartás szerepe az új típusú szerződéseknél címmel.

Ujváriné dr. Antal Edit szakkönyvek, kommentárok szerzőtársa; így a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó gondozásában megjelent gazdasági társaságokról, továbbá a speciális társaságokról szóló kommentároknak, valamint az Unió Kiadó által megjelentetett betéti társaságokról szóló kézikönyvnek.

Tevékenysége egészen nyugdíjba vonulásáig, 2012. december 27-ig, majd utána is a Kereskedelmi Jogi Tanszékhez kötődött: lelkiismeretes, magas színvonalú munkáját a tanszék nem tudta pótolni, így a tanszék kérésére tovább segítette az oktatói és kutatói munkát. Ujváriné dr. Antal Editre mindenkor és mindenben lehetett számítani. Megbízott, pro bono óraadóként vett részt 2015. december 31-ig, amíg csak energiával bírta, a nappali, levelező és posztgraduális jogászképzésben előadások tartásával és szakdolgozati konzulensként. De utána is aktív kapcsolatot tartott és tart fenn a tanszékkel, továbbra is részt vesz kutatásokban és konferenciákon, a hallgatói tudományos dolgozatok előadására szervezett tudományos diákköri ülések felkért elnöke és bírálója napjainkig.

Az egyetem 2014. február 6-i hatállyal címzetes egyetemi docens cím viselésére jogosította fel.

A nyugdíjba vonulását követően jelent meg több jelentős tanulmánya, lett további kommentárok szerzője mind a kártérítési jog, mind a biztosítási jog területén.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 621 2025. 10. 09. 20:02

Az Igazságügyi Minisztériumnak a jogászképzés színvonalának emelését célzó programja keretében kiírt, a Civilisztikai Tudományok Intézete által elnyert Új kihívások a XXI. század magánjogi felelősségében című pályázatban (2017) tanulmányt készített A tagi felelősség a külső jogviszonyokban témakörben.

Ugyanezen program keretében, a 2018-ban meghirdetett A vállalkozások működése és a vagyonkezelés Magyarországon nevű alprogramhoz kapcsolódó kutatás során A biztosítási tevékenységet végző szervezet reorganizációja, felszámolása címmel készített könyvfejezetet.

Az új polgári jogi kódexhez készült kommentárokban is megjelent társszerzőként:

– A közvetítői szerződés és A franchise szerződés című fejezetekkel az Osztovics András által szerkesztett, A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja III. kötetében (Opten Informatikai Kft., Budapest, 2014.);
– Felelősség a szerződésen kívül okozott kárért (I. rész, 3. fejezet/1; Termékfelelősség I. rész, 3. fejezet/2. 6.) A károk megtérítésének sajátos szabályai a közvetítői jogviszonyban I. rész, 5. fejezet/1.); A kárfelelősségi szabályok sajátosságai a biztosítási jogviszonyban (I. rész, 6. fejezet); A tag (részvényes) helytállási kötelezettsége és felelőssége (III. rész, I. fejezet) a Barta Judit – Barzó Tímea – Csák Csilla által szerkesztett Magyarázat a kártérítési jogról című kommentárban (Wolters Kluwer, Budapest, 2018).

Ujváriné dr. Antal Edit szerzőként jelenik meg más egyetem oktatóival közösen írt kiadványban is, így a Közszolgálati Egyetem ÁNTK Civilisztikai Tanszéke által gondozott Civilisztika II. Dologi jog – Felelősségtan című tankönyvben (2019, Dialóg Campus Kiadó), amelyben a Felelősség a szerződésen kívül okozott kárért, valamint a Termékfelelősség fejezetek kapcsolódnak a nevéhez. E tudományos műért a Nemzeti Közszolgálati Egyetem rektora A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Publikációs Nívódíja elismerésben részesítette.

Ujváriné dr. Antal Edit számos ünnepi tanulmánykötet megírásához kapott felkérést pályatársai köszöntéséhez:

– A megbízási szerződés sajátosságai a gazdasági társaságok vezetői tisztségviselőinek jogviszonyában. In: Barzó Tímea – Juhász Ágnes – Leszkoven László – Pusztahelyi Réka (szerk.): Ünnepi tanulmányok Bíró György professzor 60. születésnapjára, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, 2015;
– A társasági jogviszonyok sokrétűsége – felelősségi kérdések egy életmű tükrében. In: Homicskó Árpád Olivér – Szuchy Róbert (szerk.): 60 Studia in Honorem Péter Miskolczi Bodnár. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2017;
– A tartós közvetítői jogviszony „továbbhatása" – versenykorlátozó megállapodás. Miskolci Jogi Szemle, XII. évfolyam 2017. 2., amely Dr. Prugberger Tamás professzor 80. születésnapjára készült különszám;

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 622 2025. 10. 09. 20:02

– Kényszerű alanyváltozást eredményező jogi helyzetek a társasági jogviszonyokban. In: Miskolczi Bodnár Péter – Homicskó Árpád Olivér – Szuchy Róbert (szerk.): 65 Studia in Honorem Gyöngyi Harsányi. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2021;
– Fogyasztóvédelem a biztosított szemüvegén át – különös tekintettel a csoportos biztosításra. In: Keserű Barna Arnold (szerk.): SALUS VOCALIS. Csegöldi indulás – Győri érkezés. Ünnepi tanulmányok Fazekas Judit tiszteletére, Győr, 2023. A születésnapi kötetek sorából e nagyívű mű kiemelkedik, mert a IV. Magyar Jogi Könyvszalon közönségdíját is elnyerte.

A biztosítási jogban kifejtett tudományos tevékenységének elismeréseként, a magyar biztosítási jog egyik szaktekintélyeként, megbízást kapott a Kluwer Law International Kiadótól az International Encyclopaedia of Laws: Insurance Law sorozat részére az Insurance Law in Hungary, angol nyelvű könyv elkészítésére, ahol szerzőtársa Barta Judit egyetemi docens volt. A kötet kiadására 2018-ban került sor, majd 2024-ben megjelent az *átdolgozott*, hatályosított kiadás is összesen mintegy 340 oldalban.

A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara Civilisztikai Intézetében dolgozó, illetve korábban ott dolgozó oktató kollégáinak szeretetét és nagyrabecsülését jelzi, hogy saját szervezésben és kivételes módon, 65. születésnapjára kedvelt kutatási területéről, a biztosításról készült tanulmánykötettel lepték meg Biztosítás – több szem-szögéből címmel, amelynek borítóját kedves unokájának a témához kapcsolódó rajza teszi különlegessé (szerk.: Dr. Barta Judit, Miskolc – Budapest, Novotni Alapítvány – Patrocinium Kiadó). A kötetet 22 szerző jegyzi, akik a biztosítási jog magánjogi vezérszálára igyekeztek írásaikat egy-egy gyöngyként elkészíteni és felfűzni. Az elkészült mű nemcsak azért színes, mert eltérő biztosítási területek képezik az egyes darabok anyagát, hanem mert a készítők is más-más magánjogi terület képviselői, akik saját eszközeikkel, saját nézőpontból, a munkajogász, agrárjogász, polgári jogász és kereskedelmi jogász szemével közelítették meg a témát.

Ujváriné dr. Antal Edit az oktatói munka mellett folyamatosan ügyvédi tevékenységet is végzett. Alapító tagja volt a kar oktatói által 1989. február 1-jén létrehozott Egyetemi Oktatók 10. számú Jogi Képviseleti Munkaközösségének, majd a Miskolci 10. számú Ügyvédi Irodának, amelynek 2020. december 31-ig volt tagja. 27 éven keresztül (1990. január – 2016. december) a Generali Biztosító Zrt. (jogelődje a Providencia Biztosító Zrt.) állandó megbízott ügyvédje, a biztosító által rendszeresen tartott szakmai konferenciákon felkért előadó volt. A jogviszony befejezésekor a biztosító vezetése egyedülálló oklevéllel búcsúzott tőle, amelyben megköszönték a 27 éven keresztül nyújtott, kiemelkedő színvonalú szakmai munkát és az azon is túlmutató emberi kapcsolatokat.

Több cég állandó jogi képviseletét is ellátta hosszabb-rövidebb időszakra, főleg gazdasági ügyekben, az egyéb, egyedi megbízások során is jellemzően gazdasági társaságok alapítási, szerződéskötési, kártérítési ügyeiben járt el, valamint társasházalapítás jogi feladataira kapott megbízást.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 623 2025. 10. 09. 20:02

Élményt jelentett számára az ország különböző területein működő bíróságok előtti képviselet, főleg biztosítási ügyekben, öröm volt számára a tehetséges, volt tanítványaival együtt „dolgozni" akár ellenérdekű fél képviseletében, akár a bírói székben látva őket, hallani jogi érvelésüket, érzékelni a joggyakorlatot, a jogtudományban való elmélyülést, mélyebb ismeretet.

Ujváriné dr. Antal Edit egész szakmai pályafutására jellemző, hogy nem tudott elszakadni a gyakorlati jogi munkától, vallotta, hogy a gyakorlat és az elmélet egymást támogatják, a gyakorlati munka során szerzett tapasztalatok segítik az oktatói, tudományos munkát és viszont. Ezen elvet követve igyekezett tudását és gyakorlati tapasztalatait átadni a hallgatóknak az előadások, de leginkább a gyakorlati órák, továbbá a tudományos dolgozatok konzultációja során. Tudományos írásait is átszövi a gyakorlati jogászi gondolkodás.

Oktatói tevékenysége mellett Ujváriné dr. Antal Edit különböző tisztségeket töltött be a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán. Novotni Zoltán professzor dékánsága alatt 1991-től 1993-ig kari titkári (szakmai referens) tevékenységet folytatott. Rendkívül sok feladatot adott számára a felvételi időszak a jogi karra, mivel akkor még az írásbeli–szóbeli felvételi vizsgák az egyetemen zajlottak, amelyeknek a megszervezéséért is felelős volt. Kedvenc feladataként élte meg, amikor a diplomaosztó ünnepségen a diploma átvételére szólíthatta a végzett joghallgatókat.

A dékáni titkári feladatot Kalas Tibor professzor dékánsága alatt 1994-ben is ellátta, majd 1995–1997 között a kari Doktori Tanács titkári feladataira kérték fel, amelynek során Horváth Tibor professzorral, a Doktori Tanács elnökével került munkakapcsolatba. 1997 és 2004 között tanszékvezető-helyettesi feladatokat is ellátott a Kereskedelmi Jogi Tanszéken. 2000-től 2004-ig a kari tanács tagja, 2012-től a kari tanulmányi bizottság tagja volt.

A szakmai közéletben is tevékenyen vett részt, 2009-ben egyik alapítója a Pécsen megalakult Magánjogot Oktatók Egyesületének, amelynek mai napig tagja. Az e szervezet keretében zajló rendezvények, konferenciák aktív résztvevője, jó kapcsolatot ápol a fiatal kollégákkal is.

Tagja a Magyar Tudományos Akadémia Miskolci Területi Bizottsága Állam- és Jogtudományi Szakbizottságának is.

Kitűnő munkáját több elismerés is bizonyítja: 1991: Rektori dicséret, 2003: Pro Facultate Iuris Prudentiae kitüntetés, 2013: a Miskolci Egyetem Érdemes Oktatója, 2014: címzetes egyetemi docens elismerés.

Ujváriné dr. Antal Edit minden területen megnyilvánuló maximalizmusa, igazságérzete, szakmai elkötelezettsége, magas színvonalú jogi kultúrája, embersége, családszeretete példaértékű a kar volt és jelenlegi oktatói, az őt szélesebb körben ismerő szakmai grémium és az általa oktatott valamennyi hallgató számára.

Ujváriné dr. Antal Edit áldozatos munkájának eredményekkel teli gazdagságát érzékletesen tükrözi Áprily Lajos Pillanat című versének két kiragadott sora:

„Előttem koldus még az út,
Aranymező az út mögöttem."

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 624 2025. 10. 09. 20:02

VIDA JÓZSEF

Írta: Geda Gábor, egyetemi docens, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

1. Pályakezdés és tanári életút

Vida József 1945. január 20-án született Nemesócsán, és olyan közösségben töltötte gyermekkorát, ahol a tanulás és a tudás iránti tisztelet meghatározó értéknek számított. Már gyermekkorában megmutatkozott érdeklődése a természet törvényei iránt, s életének egyik meghatározó elemévé vált. Általános iskolai tanulmányait Berekfürdőn, majd a karcagi általános iskolában folytatta. Ezt követően a mezőtúri középiskolában szerzett érettségi bizonyítványt.

Tanári pályafutása az Egri Tanárképző Főiskolán (ma Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, EKKE) kezdődött, ahol 1967-ben matematika–fizika–technika szakos tanári oklevelet szerzett. A főiskolai évek után első munkahelye a karcagi általános iskola volt, ahonnan 1974-ben Egerbe, a 2. sz. Gyakorló Általános Iskolába került, ahol szakvezető tanárként dolgozott tovább. Ebben az időszakban nemcsak az alapvető fizikai ismeretek átadására törekedett, hanem arra is, hogy tanítványait bevonja a kísérletezés és a felfedezés izgalmas világába.

Az általános iskolai tanítás mellett Vida József továbbképezte magát és 1980-ban középiskolai tanári diplomát szerzett a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen, majd ugyanitt, 1985-ben megvédte az optikából készült doktori dolgozatát is. Doktori kutatásai során különösen az érdekelte, hogyan lehet az optikai jelenségeket a tanulók számára érthető és szemléletes módon bemutatni, ezzel is növelve érdeklődésüket a fizikai jelenségek, tágabb értelemben a fizika mint tudomány iránt.

Középiskolai tanári oklevelének megszerzése után Vida József csatlakozott az akkori Ho Si Minh Tanárképző Főiskola (ma Eszterházy Károly Katolikus Egyetem) Fizika Tanszékéhez, ahol a fizikatanítás módszertanára specializálódott. Ez az időszak új lehetőségeket nyitott meg számára, hiszen nemcsak tanított, hanem módszertani kutatásokat is folytathatott. Fizikatanári ankétokon mutatta be rendszeresen saját fejlesztésű kísérleti eszközeit, módszereit, ahol díjakkal és oklevelekkel is elismerték innovatív eredményeit. A felsőoktatásban szerzett tapasztalatai és kutatómunkája eredményeként 2003-ban a nyitrai egyetemen védte meg PhD-fokozatát. Kutatásai során a fizikaoktatás területén alkalmazható motivációs lehetőségek témáját a rá jellemző alapossággal járta körül. Vida József pedagógiai hitvallása az aktív tanulásra és a kísérletezésre épült. Mindig is úgy vélte, hogy a fizika tanításának legfontosabb eleme a diákok kíváncsiságának felkeltése és fenntartása. Ez a hitvallás áthatotta a teljes, a felsőoktatásban végzett oktatási és kutatási tevékenységét, s ennek eredményeként számos olyan tanárjelöltet segített pályája elindításában, akik ma már maguk is elismert fizikatanárok.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 625 2025. 10. 09. 20:02

2. A Varázstorony és a természettudományok népszerűsítése

Vida József életművének talán legmaradandóbb eleme az egri „Varázstorony" (mai nevén Csillagvizsgáló és Tudományos Élményközpont), amely a természettudományos oktatás és népszerűsítés egyik legkiemelkedőbb hazai példájává vált.

A Varázstorony koncepcióját Vida József álmodta meg. Az volt a célja, hogy egy interaktív tudományos központot hozzon létre, amely közvetlenül kapcsolódik a fizikatanításhoz, miközben a szélesebb közönség számára is elérhetővé teszi a tudomány csodáit.

Az elképzelés megvalósítása 2006-ban kezdődött el az egri Líceum toronyépületében. A projektben Vida József vezető szerepet vállalt. Az interaktív eszközök és bemutatók tervezésétől kezdve egészen a kivitelezésig számos feladat megvalósításában vett részt. A Varázstorony megalkotásánál a „hands-on science" nemzetközi alapelveit követte, amelyek a tanulók aktív bevonására és az élményközpontú tanulásra építenek.

2.1. A mai Csillagvizsgáló és Tudományos Élményközpont főbb elemei és különlegességei

A mai Csillagvizsgáló és Tudományos Élményközpont magában foglalja a Vida József által megálmodott Varázstorony objektumait és méltó módon épít annak hírnevére és hagyományrendszerére.

- Fogadóterem: Ebből a teremből nyílik a Jedlik Ányos Experimentárium és az egyetem tudománynépszerűsítő fellegvárának további érdekes részlegeihez vezető lépcsősor, ahonnan megközelíthető a Hell Miksa Csillagvizsgáló, a Panorámaterasz, a Camera Obscura, valamint a Barna György Optikatörténeti kiállítás is. De már a Fogadóteremben is megtalálható néhány érdekes, interaktív kísérleti eszköz.
- Jedlik Ányos Experimentárium: Ez a terem ad helyet a nagyobb természettudományos rendezvények előadás-sorozatainak, a továbbképzéseknek és az itt immár hagyományos vetélkedőknek is. A Jedlik Ányos Experimentáriumban az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem oktatói kísérleti bemutatókkal, magas színvonalú szemléltetéssel ötvözött foglalkozásokat, rendhagyó biológia-, fizika-, földrajz-, informatika- és kémiaórákat tartanak, melyek szervesen illeszkednek a tudomány-népszerűsítő programba. A rendhagyó órák az iskolai tananyagok kiegészítői, az iskolás csoportok előre egyeztetett témákban és időpontokban igényelhetik őket.
- Tudományos játszóház/Planetárium: Az itt található interaktív eszközök a fizikai jelenségek megértését a kísérletezés élményét átélve segítik. Az ide ellátogatók megismerkedhetnek a fizika különböző területeihez köthető alapvető jelenségekkel és rájuk épülő tudományos „játékokat" játszhatnak. Az itt elvégezhető kísérletek skálája a mechanikaitól az optikai eszközökön keresztül az elektromágneses érdekességekig terjed. Az eszközök működ-

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 626 2025. 10. 09. 20:02

tetése a természettudományos ismeretek megszerzése mellett nemcsak a diákoknak, hanem a felnőtt látogatóknak is életre szóló élményt nyújt. Az eszközök jelentős részét Vida József fejlesztette ki, sokszor saját kutatásaira és publikációira alapozva. A bemutatók célja a kísérletezés örömének megosztása, valamint a fizikai törvények megértésének élményszerűvé tétele. Az égbolt bemutatása, a csillagképek felfedezése és a világegyetem rejtelmeinek megismerése mind-mind részét képezi annak az élménynek, amely a planetáriumban várja a látogatókat. Vida József szerint a csillagászat a fizika egyik kapuja, amely képes az emberek érdeklődését a tudományok iránt felébreszteni.

2.2. A Varázstorony tudományos és oktatási jelentősége

A Varázstorony a megnyitásától kezdve, évente látogatók ezreit fogadja. Az érdeklődők többségében diákok és tanárok, akik számára a helyszín a természettudományos törvények megismerésének és az ismeretek megszerettetésének inspiráló terévé vált. Vida József filozófiája szerint az élményalapú tanulás kulcsfontosságú ahhoz, hogy a diákok mélyebb érdeklődést tanúsítsanak a tudományos pályák iránt is.

2.3. A Varázstorony a kapcsolódó publikációk tükrében

Vida József számos publikációja természetesen a Varázstoronyhoz köthető. Bennük a természettudományok népszerűsítésének módszertani kérdéseivel és a kísérletezés didaktikai szerepével egyaránt foglalkozik. Tekintsünk át néhány jelentősebb kérdéskört, melyekkel publikációs munkáit jellemezhetjük:

- A Varázstorony mint idegenforgalmi látványosság
- A tudományok népszerűsítése céljából szervezett versenyek tanulók számára
- A tudományok népszerűsítése korosztálytól függetlenül
- A Varázstorony oktatási–képzési funkciója

A Varázstorony tehát nem csupán egy tudományos központ és Vida József pedagógiai hitvallásának megtestesülése, hanem munkássága révén mára az élményalapú oktatásnak és a természettudományok népszerűsítésének egyik hazai központjává vált, amely generációkat inspirál arra, hogy nyitott szemmel járva, tudományos igényességgel fedezzék fel a világot. Természetesen a mai Csillagvizsgáló és Tudományos Élményközpont is ugyanezt a filozófiát képviseli.

3. Tudományos munkásság és publikációk

Vida József tudományos életműve nemcsak a fizikatanítás módszertani kutatásaira és a kísérletező pedagógia fejlesztésére korlátozódik, hanem számos más tudományos területet is átfog. Több mint 100 tudományos publikáció, csaknem 20 könyv, tankönyv, feladatgyűjtemény és számos oktatási anyag fémjelzik munkásságát, amelyek közül sok máig meghatározó a természettudományos oktatásban.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 627 2025. 10. 09. 20:02

3.1. Kutatási témák és jelentőségük

Vida József publikációi tematikusan több csoportba sorolhatók. Kutatásai különösen az alábbi területeken bizonyultak úttörőnek:

- Optika és fénytani jelenségek oktatása: Doktori értekezésében az optikai jelenségek oktatási lehetőségeit tárta fel, különös figyelmet fordítva arra, hogyan lehet ezeket a komplex fogalmakat érthetővé és élvezetessé tenni a diákok számára.
- Kísérletező pedagógia és aktív tanulás: Több tanulmányában hangsúlyozta, hogy a tanulók aktív bevonása – például kísérletezés révén – alapvetően növeli a fizikai jelenségek megértésének hatékonyságát és az iskolai tanulmányok eredményességét.
- Interaktív tananyagok, taneszközök fejlesztése: Vida József az oktatási célú kísérleti fizikai eszközök és digitális tananyagok fejlesztésében is élen járt.
- Interaktív központok és tudományos bemutatók: A Varázstorony tapasztalataira alapozva Vida József közzétett több publikációt is a természettudományok népszerűsítésének módszertani kérdéseiről.

3.2. Nemzetközi jelenlét és elismerések

Vida József munkássága nem korlátozódott csupán hazánkra, ahol az országot járva a fizikát népszerűsítő kísérleti bemutatókat tartott; számos nemzetközi konferencián szerepelt előadásokkal és publikációit külföldön is elismerték. A hollandiai *Science on Stage* és a koppenhágai *Physics on Stage* konferenciákon bemutatott motivációs kísérletei különösen népszerűvé váltak a nemzetközi közösség körében.

A természettudományok népszerűsítése mellett az ő kezdeményezésére jelent meg a Varázstorony programjában érdekes színfoltként az augusztus 20-ai új kenyér ünnepe az egyetem borával, amely szintén sokakat vonz ide az ünnep idején.

4. Együttműködés tágabb és szűkebb tudományos alkotói közösségekben

A tudományok területén csak kevesen rendelkeznek a jövőbe látás képességével. Egy Niels Bohrnak tulajdonított idézet szintén ezt igyekszik megerősíteni: „Jósolni nehéz, különösen, ami a jövőt illeti." Azt talán még nehezebb előre látni, hogy munkásságunk vajon pontosan milyen hatással lesz az általunk művelt terület fejlődésére. Leginkább azért, mert a fejlődés jellemzői meglehetősen sok dologtól függenek. Talán az egyik ilyen fontos tényező, hogy munkánk során kikkel kerülünk kapcsolatba és milyen hatást gyakorolunk egymásra. Ugyanakkor az ilyen pillanatnyi hatások jövőbeli eredményei szintén nem láthatók pontosan előre. Biztonsággal csak annyit tudunk mondani, hogy valamilyen módon beépül a személyiségünkbe és gazdagíthatja azt.

A fentiek alátámasztására engedtessék meg egy személyes élmény bemutatása. Az írás szerzője kezdő tanárként, középiskolás korú tanulók kísérőjeként és a programok egyik szervezőjeként vett részt nyári környezetvédő táborokban,

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 628 2025. 10. 09. 20:02

ahol lelkesen megörökített az általa arra érdemesnek tartott minden természeti szépséget és később a filmeket a táborozókkal együtt hívta elő. Akkor senki nem gondolta volna, hogy csaknem másfél évtizeddel később az egyik hajdani táborozó egy véletlen találkozás alkalmával árulja el majd neki, hogy az egykori tábori élmények milyen meghatározóak voltak az akkor éppen a dél-amerikai őserdőkből hazatérő fiatal természetfotós számára.

Talán azért is fontos egy ilyen megközelítés, mert ha teljes képet szeretnénk alkotni valakinek a munkásságáról, akkor semmi esetre sem mulaszthatjuk el, hogy ne tennénk említést a szakmai, emberi kapcsolatokról. Biztosak lehetünk abban, hogy a fenti esethez hasonlóan hallgatók, kollégák sokaságát motiválta Vida József tudományos, oktatói tevékenysége és embersége. Sajnos itt nem áll módunkban a sok kolléga, hallgató megannyi személyes élményét számba venni. Helyette említsünk olyan egyszerű adatot, amelyből fontos következtetéseket vonhatunk le.

A szokásos szerzői tudománymetriai[1] adatokból is kiindulhatunk. A korábban említett gazdag publikációs listát vizsgálva láthatjuk, hogy Vida József számos egyéni publikációja mellett jócskán vannak olyanok is, amelyeket egy vagy több társszerzővel jegyeztek. A csaknem hatvan szerzőtárs meglehetősen kiterjedt szakmai kapcsolatrendszert feltételez. Néhány kivételtől eltekintve, legtöbbjük neve több publikáció esetében is visszatér, amiből tartós szakmai kapcsolatokra lehet következtetni. Ezek igazolják Vida József kiterjedt szakmai érdeklődését és hozzáértését is. Ugyanakkor a hosszú távú szakmai kapcsolatok föltétlen velejárója és feltétele is egyben az emberi kapcsolatok elmélyülése is. Csak a szakmai hozzáértés és az emberi kapcsolatok együttese révén lehet képes valaki meghatározó befolyást gyakorolni az általa képviselt terület fejlődésére.

Vida József és a vele együtt tevékenykedő szerzők közös munkássága a fizikatanítás és a természettudományos módszertan területén új utakat nyitott. Együttműködésük alapja az oktatási innováció és a diákok tudományos érdeklődésének felkeltése volt.

A közös munkák során számos olyan oktatási segédeszközt és módszert dolgoztak ki, amelyek célja az volt, hogy a fizika tanulása élményalapúvá és elérhetővé váljon. Vida József sokoldalúságát bizonyítja, hogy a természettudományos törvények jobb szemléltetése érdekében alkalmazott kísérleti eszközeinek skálája a hétköznapi használati tárgyaktól a digitális mérőeszközökön át a számítógépes mérésekig terjednek.

A közös projektek és publikációik fontos szerepet játszottak abban, hogy a fizikatanítás megújuljon, és a diákok számára vonzóbbá váljon. Vida József egyéni teljesítménye mellett személye az együttműködések révén is meghatározó a magyar fizikatanítás történetében. Innovatív gondolkodásának köszönhetően a módszertanóráin már a kezdetektől élt a videofelvételek kínálta lehetőségekkel. Gyakran rögzítette az

[1] https://m2.mtmt.hu/gui2/, Letöltés dátuma: 2024. december 11.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 629 2025. 10. 09. 20:02

órarészleteket, kísérleteket, amelyekhez aztán feladatokat, megfigyelési szempontokat társított, ezzel is növelve az óraelemzések hatékonyságát. Így is próbálta felkészültebbé tenni hallgatóit a munkára már a gyakorlótanítás előtt. Közvetlen kollégái szerint mindig lelkiismeretesen, sokszor éjszakába nyúlóan készült a gyakorlatokra és a kísérleti bemutatókra egyaránt.

A fentieket – nevezetesen, hogy Vida József mind emberi, mind szakmai értékek tekintetében kivételes személyiség – erősíti meg az a tisztelet, amely kialakult körülötte az évek során. Azok véleményét, akik hosszú idő óta ismerik őt és napi kapcsolatban állnak vele, hiba volna figyelmen kívül hagyni a minél hitelesebb kép megalkotása érdekében. Véleményük szerint tudományos alapossága szerénységgel és bölcsességgel párosul. Bár alapvetően halk szavú ember, jó humorával képes a társaság sziporkázó, központi figurájává válni.

5. Elismerések és kitüntetések

Vida József munkásságát számos elismerés és kitüntetés kísérte. Ezek nemcsak a fizikatanítás terén elért eredményeit, hanem a tudományos közösségért és a tehetséggondozás területén végzett áldozatos munkáját is igazolják.

5.1. Fontosabb elismerések és szakmai díjak

Kiváló Munkáért díj (1986) Ágazati miniszteri szintű kitüntetés 1957–1989 idején

Mikola Sándor-díj[2] (1994) Az Eötvös Loránd Fizikai Társulat (ELFT) által 1961-ben alapított díj. Vida József a fizikatanítás területén elért kiemelkedő eredményeiért vehette át. E díj különösen nagy jelentőségű számára, mivel Mikola Sándor munkássága – aki szintén a kísérletező pedagógia úttörője volt – mély hatást gyakorolt rá.

Ferenczi-díj[3] (1994. és 1996.) A budapesti Science Center Alapítvány fődíja

Eszterházy Károly-emlékérem (1997) „Az Emlékérmet olyan főállású oktató, tudományos kutató, tanár kaphatja meg, aki aktívan részt vesz az intézmény szakmai közéleti tevékenységében, hazai és nemzetközi tudományos, művészeti eredményeivel növeli az Egyetem hírnevét. A kitüntetést olyan nem oktató, kutató egyéb dolgozó is megkaphatja, aki aktívan részt vesz az egyetemi közéletben, munkaterületén kiemelkedő teljesítményt nyújt, felelősségteljes munkavégzése követésre méltó példa a munkatársak számára."(EKKE KITÜNTETÉSI SZABÁLYZATA[4])

[2] Eötvös Loránd Fizikai Társulat, Mikola Sándor díj kitüntetettjei, http://elft.hu/tarsulatrol/dijak/a-tarsulat-altal-adomanyozhato-kituntetesek-es-dijak/mikola-sandor-dij/, Letöltés dátuma: 2024. december 11.

[3] Ferenczi György Emlékdíj felhívás. https://mailman.kfki.hu/sympa/arc/fizinfo/2023-11/msg00003.html, Letöltés dátuma: 2024. december 11.

[4] Eszterházy Károly Katolikus Egyetem kitüntetési szabályzata, https://uni-eszterhazy.hu/api/media/file/abad142cb2db95ecf42ba7145947b26f26f7abb2, 2024. december 11.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 630 2025. 10. 09. 20:02

Felsőoktatási Díj[5] (1998) A díjat az Eötvös Loránd Fizikai Társulat adományozza annak, aki kimagasló eredményt ért el a felsőoktatás területén. A díj alternatív elnevezése Marx György Felsőoktatási Díj.

Mentor-díj (2009)Ezt a kitüntetést azon pedagógusok kapják, akik életük során kivételes elkötelezettséggel segítették tanítványaik szakmai fejlődését. Vida József mentorálási tevékenysége számos tehetséges diákot indított el a tudományos pályán, akik közül sokan maguk is elismert fizikatanárok vagy kutatók lettek. A díjat Az Oktatás Mentorai Közhasznú Nonprofit Kft. adta.

Knorr–Bremse-díj (2010)A díj adományozója az Eötvös Loránd Fizikai Társulat.

Prométheusz Érem[6] (2010)Ez az elismerés azok számára van fenntartva, akik rendkívüli módon hozzájárultak a természettudományok népszerűsítéséhez. Vida József ezt az érmet a Varázstorony interaktív programjainak megalkotásáért kapta. „A fizikai gondolkodás terjesztéséért" járó elismerés az Eötvös Loránd Fizikai Társulat egyik díja azok számára, akik országos hatással járulnak hozzá a fizikai műveltség terjesztéséhez.

Rátz Tanár Úr-életműdíj[7] (2010)A Rátz Tanár Úr-életműdíj a természettudományos és matematikai oktatás legmagasabb szintű kitüntetése Magyarországon. Vida József ezt a díjat a fizikatanítás módszertanának megújításáért, valamint a kísérletező pedagógia terén végzett kiemelkedő munkájáért kapta. A díjátadón elhangzott méltatás hangsúlyozta, hogy az általa kifejlesztett interaktív oktatási eszközök és módszerek generációkat inspiráltak a fizika iránti szeretetre.

Kiss Péter Díj [8](TTK) (2015)„A kitüntetést a Kari Tanács adományozza. A kitüntetés minden évben legfeljebb egy főnek adományozható, lehetőség szerint 1 oktató, kutató kaphatja meg a – tevékenysége révén a karhoz kötődő dolgozók közül." (A kitüntetést 2019 után az Informatikai Kar Kari Tanácsa adományozza.)

Pedagógus Szolgálati Emlékérem (2019) Azoknak a nyugállományba vonuló óvodai, általános iskolai, szakiskolai, középiskolai pedagógusoknak és főiskolai, egyetemi oktatóknak adományozható, akik legalább 25 éven keresztül a gyermekek oktatása–nevelése érdekében tevékenykedtek, és kiemelkedő munkát végeztek.

Magyar Érdemrend tisztikeresztje (2022) Az állami kitüntetések közül a tisztikereszt a legmagasabbak közé tartozik, amelyet Vida József a természettudományos oktatásban és ismeretterjesztésben végzett több évtizedes munkásságáért kapott. A kitüntetés átadása során kiemelték a Varázstorony létrehozását és annak nemzetközi elismerését.

---

[5] Eötvös Loránd Fizikai Társulat, Marx György Felsőoktatási díj, http://elft.hu/tarsulatrol/dijak/a-tarsulat-altal-adomanyozhato-kituntetesek-es-dijak/felsooktatasi-dij/, Letöltés dátuma: 2024. december 11.

[6] Eötvös Loránd Fizikai Társulat, Prométheusz-érem, http://elft.hu/tarsulatrol/dijak/a-tarsulat-altal-adomanyozhato-kituntetesek-es-dijak/prometheusz-erem/, Letöltés dátuma: 2024. december 11.

[7] Rácz Tanár Úr- életműdíj, https://hu.wikipedia.org/wiki/R%C3%A1tz_Tan%C3%A1r_%C3%9Ar-%C3%A9letm%C5%B1d%C3%ADj, Letöltés dátuma: 2024. december 11.

[8] Eszterházy Károly Főiskola, Természettudományi Kar, Kiss Péter díj, http://oldttk.ektf.hu/hu/kiss-peter-dij, Letöltés dátuma: 2024. december 11.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 631 2025. 10. 09. 20:02

5.2. A kitüntetések mögött álló eredmények

Vida József számos díja és elismerése mögött az az eltökéltség és kreativitás áll, amely egész pályafutását jellemezte. Az általa megalkotott interaktív oktatási eszközök és bemutatók nemcsak a diákok, hanem a tanár kollégák számára is új perspektívát nyitottak a fizikatanításban.

- Nemzetközi konferenciákon való részvétele és a tudományos ismeretterjesztésben elért sikerei is nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a magyar fizikatanítást nemzetközi szinten is elismerjék.
- A Csodák Palotájában végzett munkája, amely Guinness-rekordot is hozott, Vida József nevét nemcsak a tudományos közösség, hanem a szélesebb, nemzetközi közönség számára is ismertté tette.

Vida József elismerései és kitüntetései nemcsak szakmai eredményeit tükrözik, hanem azt is igazolják, hogy egész életét a tanítás, a tudományos megismerés és a közösségi szolgálat iránti elhivatottság határozta meg. Munkássága mind szakmai, mind pedig emberi tényezők vonatkozásában példaértékű nemcsak a fizikatanárok, hanem minden pedagógus számára, aki hisz a tanítás és a nevelés erejében.

6. Egy gazdag életpálya üzenete

Vida József életműve generációkon ível át, és maradandó nyomot hagyott a magyar fizikatanítás történetében és gyakorlatában, a tudományos kutatásban és a természettudományos ismeretterjesztésben. Munkásságának központi eleme a fizika népszerűsítése és a tanulók, valamint kollégái tudomány iránti lelkesedésének felébresztése.

6.1. Hatás a fizikatanárok képzésére

Vida József tevékenysége során számos tanárjelöltet vezetett be a fizikatanítás rejtelmeibe, különösen az Eszterházy Károly Főiskola (ma EKKE) tanárképző programjain keresztül. Oktatási stílusán és innovatív módszerein kívül a számos téren megnyilvánuló emberi kvalitása is mély hatást gyakorolt a tanítványaira, akik közül sokan ma is aktívan hozzájárulnak a fizikatanítás fejlesztéséhez.

Különösen jelentős a kísérletező pedagógia terjesztése, amelynek segítségével a tanárok képesek lettek élményalapú tanítási környezetet teremteni. Publikációi, amelyek a kísérletezésnek az oktatásban betöltött szerepéről szólnak, máig hivatkozási alapként szolgálnak a pedagógusképzésben.

A fizikatanítás modernizálása mellett Vida József tudományos munkássága is példaértékű. Az általa kifejlesztett interaktív eszközök és oktatási segédanyagok széles körben elterjedtek, és az oktatás különböző szintjén használják őket. A Varázstornyot és az ott alkalmazott módszereket ma már nemzetközi szinten is elismerik.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 632 2025. 10. 09. 20:02

6.2. Inspiráció a jövő generációi számára

Vida József – az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem professor emeritusa – hitvallása szerint a tudományos gondolkodásnak és a kíváncsiságnak mindenki számára elérhetőnek kell lennie. A munkássága révén hátrahagyott tudásanyag és a módszertani fejlesztések nemcsak a tanároknak, hanem a diákoknak is inspirációt nyújtanak.

Ő maga azt vallja, hogy életében nem dolgozott egyetlen percet sem, mert mindig a hobbijának élt és napjainkban is annak él. Ebben a megközelítésben igaza is van, mivel hobbija a fizika. Ugyanakkor a mi nézőpontunkból be kell látnunk, hogy a fizika, tágabb értelemben a természettudományok oktatása, népszerűsítése terén jelentős hatással van ránk és tevékenysége iránymutató a számunkra. Ha számára mindez csak játék, akkor az ő munkássága igazolja, hogy a tanulók, hallgatók játékos tanulásához a tanárok, oktatók játékos tanításán keresztül vezet az út.

Mindig is megtervezte a napjait, tudatosan él ma is, voltak és vannak céljai minden napra. Ez sem mond ellent a fentieknek, hiszen tudjuk jól, hogy a játék semmit sem érne a szabályok szigorúsága nélkül.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 633 2025. 10. 09. 20:02

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 634 2025. 10. 09. 20:02

VIGA GYULA

Írta: Viga Gyula, professor emeritus, Miskolci Egyetem

1. 1952. május 14-én születtem Mátészalkán. Debrecenben érettségiztem az Irinyi János Élelmiszeripari Szakközépiskola dohányipari szakán. A kötelező egyéves sorkatonai szolgálat után, történelem-földrajz szakon kezdtem meg tanulmányaimat a Kossuth Lajos Tudományegyetemen, másodévtől történelem-néprajz szakon tanultam. 1976-ban kaptam történelem szakos tanár és etnográfus oklevelet, de már V. éves hallgató koromban, 1975. július 1-jétől a miskolci Herman Ottó Múzeumban dolgoztam. Előbb segédmuzeológus, később muzeológus, tudományos titkár, aztán a néprajzi osztály vezetője voltam, 1995-től pedig rövid megszakítással a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei múzeumi szervezet igazgatóhelyettese, 2011-2012-ben megbízott igazgatója voltam. Leszámítva 2001 nyarát, amikor Szentendrén három hónapig a Pest Megyei Múzeumi Igazgatóság vezetőjeként dolgoztam, nyugdíjazásomig a Herman Ottó Múzeumban tevékenykedtem.

1991-től vettem részt az egyetemi oktatásban: több szemeszterben óraadó voltam a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékén, de oktattam az ELTE Tárgyi Néprajzi Tanszékén, s két-két alkalommal a kolozsvári Babeş–Bolyai Egyetem valamint a Selye János Egyetem programjában is. 2000–2010 között számos alkalommal működtem közre opponensként a Debreceni Egyetem és az ELTE néprajzi tanszékeinek PhD. eljárásában. 1994-től a Miskolci Egyetem Művelődéstörténeti és Muzeológiai Tanszékén másodállású munkatárs, 2006-tól habilitált docens voltam, és 2012. február 15-én kapta meg egyetemi tanári kinevezésemet. 2012. november 1-jén azonban nyugállományba vonultam. 2015. augusztus 1-jén reaktiválták, és 2020. január 31-ig a Pécsi Tudományegyetem néprajz-kulturális antropológia tanszékének és interdiszciplináris doktori iskolájának professzora voltam. 2020. február 1-jén véglegesen nyugdíjba vonultam.

2. Tudományos pályafutásomat 50 esztendővel ezelőtt kezdtem el: 1974 tavaszán a Kossuth Lajos Tudományegyetemen rendezték meg a bölcsészhallgatók OTDK versenyét, ahol a néprajz „miniszteri" díját nyertem el.

Tudományos szemléletemre életre szólóan hatott Gunda Béla és az általa megteremtett debreceni néprajzi iskola, azzal együtt, hogy az elmúlt félszázad során – tárgyával együtt – alapvetően megváltozott a néprajz munkamódszere is. Kutatói érdeklődésemnek kezdetektől meghatározó vonása a táj és a kultúrában élő embercsoportok kapcsolata, melynek legjellemzőbb vonását a különféle létformák jelentik. Munkámban mindig magaménak éreztem Mesterem, Gunda Béla néprajzprofesszor véleményét, aki a terepet az etnográfus laboratóriumának tartotta. Ez múzeumi tevékenység gyakorlatában a tárgyak megbecsülésével, a levéltári kutatás és a szakirodalmi tájékozódás révén pedig a történeti-néprajzi szemléletmód alkalmazásával

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 635 2025. 10. 09. 20:02

teljesedett ki életpályámon. Ma is fontosnak tartom a recens gyűjtéseket, jóllehet elmentek azok a generációk, akiktől hagyományos néprajzi módszerrel információt lehetett gyűjteni a tradicionálisnak tartott paraszti műveltség és társadalom régies vonásairól és változásairól. Egész életpályámat meghatározta a szerencsésnek is nevezhető lehetőség, hogy debreceni tanárom, Szabadfalvi József – amint akkoriban több tanítványát – már ötödéves koromban a Herman Ottó Múzeumba hozott dolgozni. Az intézményben, melyhez rövid kitérőt leszámítva mindvégig hű maradtam, nemcsak részese lehettem kitűnő munkatársakkal egy erős múzeum és múzeumi hálózat kiépülésének, de a változatos táji és kulturális adottságokkal rendelkező Borsod-Abaúj-Zemplén megye ideális feltételeket biztosított néprajzi látásmódom és munkamódszerem kiteljesítéséhez is. Segítette azt a múzeum földrajzi értelemben és a múzeumi szaktudományok szervezetében is kiterjedt kapcsolatrendszere, melynek révén minden tekintetben tágíthattam tevékenységem körét.

Nagyobb kutatási témáin jellemzően a terepi tapasztalatokból nőttek ki. Az 1970-es évek második felében az Aggteleki-karsztvidék falvaiban végeztem terepmunkát. Ott figyeltem fel az általában lebecsült és hazai néprajzi irodalmunkban alig ismert kecsketartás jelentőségére. Térségünkben az igénytelen haszonállat leginkább szociális gondok nyomjelzője volt. Néhány év alatt az alapvető nemzetközi szakirodalom felhasználásával mindezt kiegészítettem a téma történeti-néprajzi vizsgálatával, és hazánkban egy haszonállat első monografikus igényű feldolgozását végeztem el. A munka fő tanulsága, hogy a több kontinensen is jellegadó haszonállat évezredes históriájában – a nomadizáló csoportok, Európában pedig a Balkán és a Kárpátok vándorpásztorainak hagyományos gazdasági tevékenysége mellett – miként vált a kecske a 20. századi szegényparasztok, bányászok, iparban dolgozók megélhetésének egyik alapjává. A kisállattartás történeti néprajzáról készült értekezésemmel 1980-ban Debrecenben summa cum laude minősítéssel szereztem egyetemi doktori címet.[1]

Már ebben az időszakban célul tűztem ki, hogy főként az észak-magyarországi domb- és hegyvidék etnográfiáját igyekszem kutatni, melyeknek számos jellemzője jószerével ismeretlen volt az alapvetően Alföld központú néprajzunkban, és nem is könnyen volt beilleszthető a síkvidéki parasztok históriájával fémjelzett néprajzi képbe. 1979-ben jószerével véletlenül gyűjtöttem először a Bükk magas térszínein fekvő Répáshután és Bükkszentkereszten, ahol nem volt nehéz felismerni a több helyről telepített, de nyelvében szlovákként asszimilálódott hegyvidéki csoport létformájának sajátosságait. A 18. század első harmadától a Bükk-hegység tudatos erdőgazdálkodása, abban a különféle erdei iparokra (üveggyártás, a vasipart kiszolgáló mész- és szénégetés) valamint fuvarozásra szakosodott csoport élelmi-

[1] Viga Gyula: *Népi kecsketartás Magyarországon*. Borsodi Kismonográfiák 12. Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 1981.; Die Ziegenhaltung in Ungarn. *Ethnographica et Folkloristica Carpathica 2*. Debrecen, 1981, 49–67.; A kecske a Kárpát-medence népeinek gazdálkodásában. *Agrártörténeti Szemle* XXV, 1983, 457–468.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 636 2025. 10. 09. 20:03

szerellátását a magas térszín nem biztosította, így a Bükkalja és a magyar Alföld északi sávjának parasztjaival sajátos szimbiózist alakítottak ki.[2] Ennek vizsgálatára 1979-ben kisebb kutató csoportot szervezhettem a múzeum égisze alatt, a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetsége támogatásával, melynek szlovákiai kutatók is tagjai voltak. A munka lassan érett be, de 1984-ben magyar és szlovák nyelven is közre adhattuk a monografikus kutatás eredményeit.[3] Egy nemzetközi tanácskozással is társult a kötetek megjelenése Északkelet-Magyarország interetnikus kapcsolatairól, amely a MAB új épületében az első néprajzi konferencia volt.[4] A határon átnyúló tudományos kapcsolatok erősítették az északkeleti régióban együtt élő népek érintkezéseinek kutatását, így ez a téma egy harmadik tanácskozáson is megjelent a múzeum tevékenységében (Mályi, 1996).[5]

Önálló kötetben is összegeztem a Bükkalja településeinek hagyományos létformáit,[6] melynek kapcsán természetes módon fogalmazódott meg bennem annak igénye és lehetősége, hogy a nagytájak népességének érintkezéseit, egymáshoz való viszonyát, főként gazdasági kapcsolatait és annak a társadalmukra gyakorolt hatásait kezdjem el kutatni.[7] Ennek megkerülhetetlen történeti aspektusa van, mivel a hegyvidéki népesség több idegenajkú csoportja – főként a török kiűzését követő gazdasági és társadalmi reorganizáció folyamatában – a 18. századtól települt és az erdővidék nyersanyagbázisát újfajta módon és/vagy nagyobb gazdasági hatékonysággal kezdte hasznosítani. A szlovák telepes falvaknak a Pilisben, Cserhátban, Mátrában és a Bükkben kialakult csoportjai a műveltség sajátos típusát

[2] Viga Gyula: To The Ethnoecology of the Bükk Mountains. *Ethnographica et Folkloristica Carpathica* 3., 1983, 113–121.

[3] Szabadfalvi József–Viga Gyula (szerk): *Répáshuta. Egy szlovák falu a Bükkben*. Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 1984.; Szabadfalvi József–Viga Gyula (szerk.): *Národopisné* štúdie *z Répáshuty*. Národopis Slovákov v Mad´arsku V. Tankönyvkiadó, Budapest, 1984.

[4] Kunt Ernő–Szabadfalvi József–Viga Gyula (szerk.): *Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon.* Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 1984.; Szabadfalvi József–Viga Gyula (szerk.): *Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon II.* (Kiegészítő kötet) Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 1985.

[5] Katona Judit–Viga Gyula (szerk.): *Az interetnikus kapcsolatok kutatásának újabb eredményei*. Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 1996.; Hattinger Gábor–Viga Gyula (szerk.): *Az interetnikus kapcsolatok kutatásainak újabb eredményei. Mályi konferencia ruszin témájú előadásai*. Etnikum Kiadó, Budapest, 1996.

[6] Viga Gyula: *Kőmunkák egy bükkalji faluban*. Studia Folkloristica et Ethnographica 17. KLTE Néprajzi Intézet, Debrecen, 1985.; *Tevékenységi formák és a javak cseréje a Bükk-vidék népi kultúrájában*. Borsodi Kismonográfiák 23. Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 1986.

[7] Viga Gyula: Kistáji munkamegosztás és árucsere. In: Baráz Csaba (szerk.): *A Bükki Nemzeti Park. Hegyek, erdők, emberek*. Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, 2002. 499–518.; A témához lásd még a Tokajban 1985. október 28-29-én megrendezett konferencia előadásait: Szabadfalvi József–Viga Gyula (szerk.): Árucsere és migráció. Herman Ottó Múzeum, 1986.; Viga Gyula: *Utak és találkozások. Tanulmányok a népi kapcsolatok köréből*. Officina Musei 10. Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 1999.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 637 2025. 10. 09. 20:03

képezték.[8] Az 1980-as évek végére önálló kötetté érett ez a téma, s azt könyvként kandidátusi értekezésként kívántam benyújtani. 1990 májusában eredményesen lezajlott a munkahelyi vitája – az volt a MAB-ban az első néprajzi házi védés –, de nyelvvizsgák hiányában a munkát nem adtam be.[9]

A táji gazdasági kapcsolatok kutatásába természetes módon kellett kitekintenem a Felföld 18-20. századi történeti földrajzára és a térség együtt élő népeinek históriájára, amelynek kapcsán más tudományszakok műhelyeivel kerültem kapcsolatba. Az 1980-as évektől a Frisnyák Sándor vezette nyíregyházi történeti földrajzi iskola tagjává fogadtak, annak eredményeként konferenciáik, kiadványaik rendszeres résztvevője lettem, és tagja vagyok a Történeti Földrajzi Közlemények tanácsadó testületének.[10] Hasonló módon kerültem baráti és munkakapcsolatba a jeles szlavista művelődéstörténész, ruszinista Udvari Istvánnal (1950-2005), akivel több közös tanulmányt adtunk közre felföldi vármegyék (Bars, Árva, Liptó, Sáros, Kishont és Zólyom, ill. a Garam mente) 18. század végi magyar, szlovák és ruszin lakosságának népéletéről a Mária Terézia-féle úrbérrendezést előkészíti jobbágy-paraszti bevallások (investigatio) alapján.[11] Az ő révén kerültem kapcsolatba a jeles ruszin származású néprajzkutató, Sztripszky Hiador (1875-1946) munkásságával, idevágó kutatásunk eredményeit több tanulmányban közöltünk.[12] Később a Bodrogköz kutatása kapcsán is foglalkozhattam a ruszinok betelepedésével és hagyományaival, amelyet leginkább az

[8] Viga Gyula: A magyarországi szlovák telepes falvak hegyvidéki típusa. In: Veres László–Viga Gyula (szerk.): *Bükkszentkereszt monográfiája*. Száz Magyar Falu Könyvesháza, Bükkszentkereszt, 2001, 115-120.

[9] Viga Gyula: Árucsere és migráció Észak-Magyarországon. Ethnica, Debrecen–Miskolc, 1990.

[10] Például: Viga Gyula: Néprajz. In: Baráz Csaba–Kiss Gábor (szerk.): *A Zempléni Tájvédelmi Körzet. Abaúj és Zemplén határán*. Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, 2007, 217-232.

[11] Udvari István–Viga Gyula: A javak cseréje, munka és vándorlás Sáros megyében a 18. században. *Népi kultúra–Népi társadalom* XVII, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993, 165– 200.; Jobbágyi kötelességek és életmód Zólyom megyében a 18. században. *Borsodi Levéltári Évkönyv* VIII, Miskolc, 1994, 89–120.; A Kárpát-medence peremén (Liptó megyei 18. századi történeti néprajzához) *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve* XXXI Miskolc, 1994, 259-296.; A táj és az életmód összefüggése a Garam völgyének településein a XVIII. század utolsó harmadában. In: Frisnyák Sándor (szerk.): *A Felvidék történeti földrajza*. Bessenyei György Tanárképző Főiskola Földrajz Tanszék, Nyíregyháza, 333–345.; Viga Gyula: Földrajzi feltételek és kulturális adaptációk. In: Fábián Miroszlava–Horváth Katalin (szerk.): *Jubileumi kötet Lizanec* Péter professzor 80. születésnapjára. Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar Filológiai Tanszék, Ungvár, 2010, 118 –134.

[12] Udvari István–Viga Gyula: A néprajzos Sztripszky Hiador. *Néprajzi Értesítő* LXXXI 1999, 147–175.; Über Hiador Sztripszky und seine folkloristische Tätigkeit. In: Nagy Ilona–Verebélyi Kincső (szerk.): *Folklor in 2000*. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, 2000, 132–144.; Sztripszky Hiador néprajzi tevékenysége Erdély együtt élő népeinek kutatásában. *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve* 9, Kolozsvár, 2001, 49–70.; A 20 század elejének magyar múzeumfelfogásához. Sztripszky Hiador múzeumai. In: Hála József–Szarvas Zsuzsa–Szilágyi Miklós (szerk.): *Számadó. Tanulmányok Paládi-Kovács Attila tiszteletére*. MTA Néprajzi Kutatóintézete, Budapest, 2001, 563–573.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 638 2025. 10. 09. 20:03

asszimilálódott, ám különösen vallási és ünnepi szokásaiban hagyományőrző görögkatolikus népesség hordoz.[13]

3. A terepmunkám helyszínét 1991-ben más történeti tájra helyeztem át: az év szeptemberében a Szlovák Tudományos Akadémia Néprajzi Intézete (USTAV Etnologie SAV) kéthetes terepmunkára hívott meg a szlovákiai Bodrogközbe, melynek központja Királyhelmec volt. A következő évben Tőketerebes központtal végeztünk hasonló terepmunkát, én pedig máig ott ragadtam a Bodrogközben a terepkutatásaimmal. Számos tanulmányt majd önálló kötetet publikáltam a Felső-Bodrogközben végzett kutatásaimból,[14] majd 2005-ben a Pécsi Tudományegyetemen bodrogközi témával szereztem meg a PhD fokozatot summa cum laude minősítéssel.[15] A bodrogközi vizsgálataim részben azt a célt szolgálják, hogy a trianon határral kettéosztott történeti táj hagyományos műveltségét és társadalmát egészében, egységes szempontok mentén tárjam fel, másrészt pedig a vidék néprajzi arculatára máig rávetülő, a folyószabályozást és vízrendezést megelőző állapotot tükröző képet árnyaltabb, történetileg is adatolt formává igazítsam. Egészében úgy vélem, hogy a halász, vadász, pákász életforma csak kiegészítője volt a nehéz körülmények között, a mindenkori vízjárásokhoz igazodó termelő gazdálkodásnak. Csak az utóbbi volt képes évezreden át megfelelni a feudáliskori társadalmi elvárásoknak, s megtartani a Bodrogköz változó népességét, melynek újvilági kivándorlását és későbbi elvándorlását inkább szociális feszültségek okozták, s nem a természeti táj. A saját kutatásaim és különböző folyóiratokban, alkalmi kiadványokban idehaza és Szlovákiában publikált írásaim persze kevesek lennének ehhez a munkához, még akkor is, ha – a paraszti kultúra és társadalom minden korábbinál mélyebb és általánosabb átalakulását is követve – figyelmemet a társadalmi változásokra összpontosítottam. Bele értve az elmúlt emberöltő történéseit is, a „kitalált ünnepek" problematikájáig. Szerencsére, meg persze a több tudományos műhelyben zajló tudatos kutatásszervezésnek is köszönhetően, az elmúlt évtizedek régészeti, történeti, történeti földrajzi és ökológiai vizsgála-

[13] Viga Gyula: Előszó. In: Udvari István: *A ruszinok a XVIII. században*. Vasvári Pál Társaság Füzetei 9. Nyíregyháza, 1992, 5–13.; Későbbi, ukrán nyelvű kiadásához: Historia est magistra vitae. Na porozi naghodjacsogo tüszjacsolitija. In: Udvari István: *Obrazcsiki z isztorii rudkarpatszkih ruszinuv XVIII. sztolitie*. Uzsgorod, 2000, 8–18.; Ruszin szolgalegények a Bodrogközben (Néhány adat az időszakos munkásvándorlások interetnikus vonatkozásaihoz). In: Katona Judit–Viga Gyula (szerk.): *Az interetnikus kapcsolatok kutatásának újabb eredményei*. Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 1996, 325–330.; Néhány mondat a bodrogközi ruszinokról. In: Fábián Miroszláva–Horváth Katalin (szerk.): *Jubileumi kötet Lizanec* Péter professzor 70. születésnapjára. Ungvári Állami Egyetem Magyar Filológiai Tanszék, Ungvár, 2000, 140-144.

[14] Viga Gyula: *Hármas határon (Tanulmányok a Bodrogköz változó népi kultúrájáról)* Officina Musei 4. Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 1996, 328.

[15] Viga Gyula: *A bodrogközi kultúra és társadalom változása a 19-20. században*. L'Harmattan–PTE Néprajz–Kulturális Antropológia tanszék, Budapest, 2008.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 639 2025. 10. 09. 20:03

tai jelentősen átszerkesztették a Bodrogköz korábbi képét.[16] Az általam szervezett kutatói munkaközösség a helyi önkormányzatok támogatásával több bodrogközi település lokális történeti és néprajzi tanulmánykötetét jelentette meg: a szlovákiai Kisgéres (2000) és Nagytárkány (2006) mellett a magyarországi Cigánd (2014) és Pácin monográfiája látott napvilágot a szerkesztésemben. Megítélésem szerint azok tanulságai sok tekintetben regionális jelentőségűek.

4. A táji gazdasági kapcsolatok problematikája továbbra is fontos része maradt a tevékenységemnek: 2006-ban ebből a témából habilitáltam a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karán,[17] 2011. májusában pedig maximális pontszámmal védtem meg az MTA doktora címért benyújtott értekezésemet.[18] Kutatásaimat két szempontból tartom jelentősnek. Az egyik az a sokféle kapcsolat, melynek során az eltérő adottságú tájak népcsoportjai kicserélték javaikat, melynek kapcsán az élelmiszerek, ásványi nyersanyagok, háziiparosok és kézművesek termékei jutottak el más vidékekre. A cserére alkalmanként sajátos társadalmi csoportok (pl. fuvarosság) szerveződtek. Ugyancsak nagy jelentősége volt a munkaerő időszakos vándorlásának, melynek során a munkaerő felesleggel rendelkező hegy- és dombvidékről népes csoportok vándoroltak a síkvidéki gabona aratására és a szemnyerés munkájára, hasonlóan a szőlőterületekre és más mezőgazdasági kultúrák által igényelt feladatokra. Az ipari forradalom után, főként a 19. század második felétől a Kárpát-medencében a születő ipar, vasút és közlekedés szívta fel a felesleges munkaerőt. A vándorlások között megkülönböztetett jelentősége volt az Amerikába való kivándorlásnak is. A másik, a műveltség változása szempontjából fontos tanulság, hogy a különféle vándorok, a piacra, vásárba járó parasztok, és a különböző vándormunkások nagyon sokféle új információt, tárgyakat, innovációt közvetítettek, révükön évszázadokkal ezelőtt megkezdődött a különféle ismeretek szétvándorlása, amelyek megbontották a hagyományos paraszti műveltséget és társadalmat. Önmagában az úton lét, másfajta csoportok megismerése is jelentős ebből a szempontból, de talán még fontosabb, hogy ezek révén jelentősen

[16] Összegzően: Tuba Zoltán (szerk.): *Bodrogköz. A magyarországi Bodrogköz tájmonográfiája*. Lorántffy Zsuzsanna Szellemében Alapítvány, Gödöllő–Sárospatak, 2008.; Viga Gyula: *Bodrogközi néprajzi tanulmányok*. Officina Musei 19. Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 2009.; Changes in the landcape and in traditional peasant farming in the Bodrogköz. *Thaiszia (Journal of Botany)* 19., Košice, 2009, 595–603.; Premenlivé a nemenné. Pretvánavie krajiny v Megzibodroži a jeho vplyv na tradičnu l'udovú kultúru. *Slovensky Národopis* 57. Bratislava, 2009, 481-492.; K narodopisu Latorice. *Historica Carpatica. Zborník Vychodoslovensko Múzea v Košiciach* 41-42., Košice, 2011, 115-123.; Viga Gyula: *Változások és változatok. Újabb néprajzi tanulmányok a Bodrogközből*. Cigánd Város Önkormányzata, Cigánd, 2022, Bőséges irodalommal.

[17] *Gazdasági kapcsolatok hagyományos formái. A Felföld és a Magyar Alföld táji kapcsolatainak néprajza*. Studia Folkloristica et Ethnographica 50. Debreceni Egyetem Néprajzi Intézete, Debrecen, 2007.

[18] *A tájak közötti gazdasági kapcsolatok néprajza. A Felföld népeinek gazdasági kapcsolatai a 18-20. században.* Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2013.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 640 2025. 10. 09. 20:03

módosult a paraszti autarkiáról, az önellátó falvakról és parasztokról alkotott történeti kép. A különböző tájak és népcsoportok földrajzi adottságai persze különbözők voltak, ezzel együtt is, ez a fajta értelmezés valamelyest emelte a mai utódok szemében az újkori rurális társadalom és kultúra emberének életminőségét.

5. Az említett nagyobb kutatási témák mellett a napi muzeológiai tevékenység, a terepmunka és a gyűjteményi feladatok – talán némi probléma érzékenységgel társulva – rendkívül sok témában inspirálták kisebb-nagyobb publikációk megírását, amelyeknek egyik meghajtója a hagyományos kultúra szembetűnő átalakulása, valamint összehasonlító néprajztudomány adat igénye volt. Nincs itt lehetőségem felsorolni még ezek főbb tematikáját sem, mivel 30 önálló könyv mellett mintegy 450 kisebb-nagyobb tudományos közleményt tartalmaz a szakmai bibliográfiám, ill. az MTMT adatbázisa. Rendkívül gazdag mindennek a tematikája, változatos a feldolgozás módja, a közreadás módja, helye és természetesen tudományos jelentősége is. Készültek ismeretterjesztő írások, sőt tudománynépszerűsítő könyvek is.[19] Mind ezekhez mintegy 130 recenzió, könyvismertetés társul, amelyek jelzik a folyamatos odafigyelést, a tudományszak eredményeinek figyelemmel kísérését. A tematikus feldolgozások mellett, három alkalommal önálló kötetbe szerkesztettem a kisebb közleményeket, rádió- és más előadások, valamint a kiállítási megnyitók szövegét, nem utolsó sorban az elődökre és elhunyt kortársaimra való emlékezéseimet.[20] Ez utóbbira egész pályám során nagy figyelmet fordítottam, s igyekeztem az utódokkal is megismertetni a jeles múzeumcsinálók és kutatók eredményeit. Betetőzése volt ennek a tevékenységnek, hogy a szervezett magyar múzeumügy 200. éves évfordulóján ötletadója és társ-főszerkesztője lehettem a közel 2000 muzeológus életrajzot tartalmazó, mintegy 350 szerző közreműködésével készült életrajzi lexikonnak. 2024-ben jelent meg ennek a munkának a folytatása, amelyben a szerkesztő bizottság tagjaként és szócikkek szerzőjeként működtem közre.[21]

6. Tudományos pályafutásom hangsúlyos területének tartom a szerkesztői munkát, amely – nem lévén a múzeumban és más kiadóknál hivatásos könyvcsináló apparátus – valójában folyamatos tudományszervező munkát jelentett évtizede-

[19] Például: Viga Gyula: *Tájak, ízek, ételek Borsod-Abaúj-Zemplén megyében*. Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 2004.; Kútvölgyi Mihály – Viszóczky Ilona – Viga Gyula: *Matyóföld rózsái*. Timp Kiadó, Budapest, 2006. (Angol és lengyel nyelven is.); Kútvölgyi Mihály–Viga Gyula: *Kincses Bodrogköz*. Timp Kiadó, Hn, 2010.

[20] Viga Gyula: *Miscellanea museologica*. Officina Musei 12. Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 2002.; *Miscellanea Museologica* II. Officina Musei 17. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság, Miskolc, 2008.; *Miscellanea museologica* III. Officina Musei 24. Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 2017.

[21] Bodó Sándor – Viga Gyula (főszerk.): *Magyar múzeumi arcképcsarnok*. Pulszky Társaság–Tarsoly Kiadó, Budapest, 2002.; Tóth Arnold (főszerk.): *Magyar Múzeumi Arcképcsarnok* II. Pulszky Társaság–Magyar Múzeumi Egyesület, Budapest, 2024.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 641 2025. 10. 09. 20:03

ken át. Ennek a tevékenységemnek köszönhettem – jeles munkatársaim eredményei révén is – a szakmai kapcsolataim zömét, azon túl, hogy a tudományos munka és a kiadványozás az egyik meghatározója volt a miskolci múzeum szakmai rangjának is. A Herman Ottó Múzeum kiadványai a kisebb tudományos közleményektől (*A Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei*) a tanulmányokig (*A Herman Ottó Múzeum Évkönyve*), és az önálló könyvekig (*Borsodi Kismonográfiák*, *Officina Musei,* stb) adták közre a közvetlen munkatársak valamint a térségben különféle szakágakban kutatók tudományos eredményeit. A miskolci múzeum az 1970-es és 1980-as években tudományos műhellyé fejlődött, tudományos kutatóhely és kihelyezett egyetemi tanszék volt, melynek rangos kiadványai teremtették meg a hazai és a nemzetközi könyvcsere révén a komoly szakkönyvtár kiépülését. 1980-ban vont be Szabadfalvi József igazgatóm a kiadványok szerkesztésébe, attól kezdve előbb technikai szerkesztőként, társszerkesztőként és szerkesztőként 2012-ig gondozhattam a múzeumi kiadványok jelentős részét. Az évente megjelenő periodikák mellett, az alkalmi kiadványok nem kis részének a témáját is magam választhattam. A múzeumi kiadványok mellett előbb a megyei TIT néprajzi konferencia-köteteit (*Néprajzi vidékek Borsod-Abaúj-Zemplén megyében*) szerveztem és gondoztam, majd 1991-ben alapító főszerkesztője lettem a Györffy István Néprajzi Egyesület határon túli kutatások anyagát közlő folyóiratának (*Néprajzi Látóhatár*). (Tíz év alatt 40 kötetet gondoztam, köztük társszerkesztőkkel jeles néprajztudósok – Balassa Iván, Nagy Olga, Penavin Olga – születésnapi Festschiftjeit. 1990-ben alapító szerkesztője lettem a Borsodi Szemle utódjaként indult *Dimenziók* című megyei tudományos folyóiratnak, amely azonban 7 szám után – anyagiak és szellemi muníció hiányában – megszűnt. 2013-2023 között 11 éven át fő/felelős szerkesztőként jegyeztem a magyar néprajz 135 éves központi folyóirata, az *Ethnographia* 45 kötetet. A folyóiratokkal együtt közel 200 kiadványt gondozhattam szerkesztőként, társszerkesztőként. A közös munkák és a szerkesztői tevékenységem bizonyára szerepet játszott abban, hogy néprajzkutató és muzeológus pályatársaim a 60. születésnapomon 60 közleményt, tanulmányt tartalmazó ünnepi kötettel ajándékoztak meg.[22]

7. A magyar néprajz és a múzeumi szakterület megbecsült képviselője vagyok, évtizedekig aktívan részt vettem az északkeleti régió múzeumi és tudományos életének szervezésében. Alapításától tagja vagyok a MAB Néprajzi Munkabizottságának, szerepem volt abban, hogy a három észak-magyarországi megye néprajzos muzeológusainak kapcsolata, rendszeres találkozója a MAB szakbizottságban, ill. munkabizottságban nyerte el jelenlegi formáját. 2011. szeptemberétől egy ciklusban elláttam a Történelemtudományi és Néprajzi Szakbizottság elnöki feladatát.

[22] Tóth Arnold (szerk.): *Néprajz – muzeológia. Tanulmányok a múzeumi tudományok köréből a 60 éves Viga Gyula tiszteletére*. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság–Miskolci Egyetem BTK Történettudományi Intézet. Miskolc, 2012.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 642 2025. 10. 09. 20:03

Szakmai-közéleti tevékenységem több országos és határon átnyúló feladatra is kiterjedt. 1988 óta tagja a Magyar Néprajzi Társaság választmányának, 1991 óta az Ethnographia szerkesztő bizottságának. Alapító tagja voltam a Pulszky Társaság–Magyar Múzeumi Egyesületnek, ahol két ciklusban az alelnöki feladatot láttam el. A Nemzeti Kulturális Alap Múzeumi Kollégiumának két évig elnöke, majd még két évig kurátora voltam. Két ciklusban a Kulturális Minisztérium múzeumi szakfelügyeletében a néprajz vezető szakfelügyelőjeként tevékenykedtem. 2012-től tagja az MTA Néprajzi Bizottságának, ahol több doktori eljárásban közreműködtem. 2012-től 10 évig dolgoztam az MTA Határon Túli Tudományosság Hivatala által irányított Domus Kuratóriumban, hasonlóan 10 évig az I. Osztály Bolyai Ifjúsági Ösztöndíj Kollégiumában. Megbecsült résztvevője vagyok a történeti földrajz kutatói közösségének is, 2013-tól tagja a *Történeti Földrajzi Közlemények* szerkesztő bizottságának, ill. tanácsadó testületének.

Múzeumi és tudományos-közéleti tevékenységemért számos szakmai elismerést kaptam. A Magyar Néprajzi Társaság kitüntetett a 35 évnél fiatalabb kutatók *Jankó János-díj*ával (1985), majd életművemért megkaptam a Társaság legrangosabb elismerését, a *Györffy István-díj*at is (2008). Miskolc város 1997-ben a *Herman Ottó Tudományos díj*jal tisztelt meg, a Györffy István Néprajzi Egyesület a *Kárpát-medencei magyarság néprajzáért* díjával (2004) ismerte el a munkámat. A múzeumi, ill. a közgyűjteményi szakterület ugyancsak a legrangosabb elismeréseivel, a *Móra Ferenc-díj*jal (1997) és a *Széchenyi Ferenc-díj*jal (2010) jutalmazott, a Pulszky Társaság–Magyar Múzeumi Egyesület életmű kitüntetésével, a *Pulszky Ferenc-díj*jal (2016) becsülte meg tevékenységemet. A szlovákiai Kisgéres díszpolgári címmel (2014), Cigánd város pedig a *Kántor Mihály-díj*jal tisztelt meg a Bodrogközben végzett munkámért (2019). 2024-ben a *Magyar Érdemrend Tisztikeresztj*ével tüntettek ki életpályám elismeréseként.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 643 2025. 10. 09. 20:03

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 644 2025. 10. 09. 20:03

ZIMÁNYI ÁRPÁD

Írta: Domonkosi Ágnes, főiskolai tanár, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, tudományos főmunkatárs – HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont

„Ha korszerű tudásról, széles körű tájékozottságról vagy általános műveltségről beszélünk, abba miért ne tartozna bele a nyelvi műveltség, mégpedig az anyanyelvi műveltség is?”[1]

Zimányi Árpád nyelvész, a nyelvtudomány kandidátusa, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem nyugalmazott főiskolai tanára.

Zimányi Árpád életútjában a kezdetektől harmonikusan fonódott össze az oktatói és kutatói, az oktatás- és tudományszervezői, sőt a tudomány-népszerűsítő tevékenység is. E szerepkörök megvalósulásának kiegyensúlyozott összhangját az a tényező tette lehetővé, hogy érdeklődési köre és kutatási területe az élő nyelvhasználatnak a beszélők által megtapasztalt sajátosságaira, változásaira, érdekességeire irányult, így a munkái, kutatásai, nemcsak a szűkebb szakma, hanem a szélesebb, érdeklődő közönség számára is sok tanulsággal jártak.

Több, mint 40 évnyi aktív pedagógusi és kutatói munkájának meghatározó része az egri Eszterházy Károly Katolikus Egyetemhez, illetve annak elődintézményeihez kötődik. Itt végzett magyar-angol szakos tanárként 1978-ban, majd tíz, a közoktatásban eltöltött eredményes év után ide tért vissza a Magyar Nyelvészeti Tanszékre, amelynek 2002 után tizenöt éven keresztül tanszékvezetője volt, közel ennyi ideig sikeresen ellátva a Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet intézetigazgatói feladatait is; emellett 2006-tól dékánhelyettesként, majd 2013-tól 2017-ig dékánként is hozzájárult az egri bölcsészkar működéséhez.

1. Zimányi Árpád életútja

Zimámyi Árpád 1955. február 7-én született Miskolcon, pedagóguscsaládban. A szülővárosában töltött általános és középiskolai évek, a Földes Ferenc Gimnáziumban tett érettségi vizsga után, az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola magyar-angol szakán folytatta tanulmányait. A korai egri évek meghatározóak voltak egész pályájára nézve, hiszen már ekkor nyelvészeti témában ért el első helyezést az Országos Tudományos Diákköri Konferencián.

1978-as diplomaszerzése után 10 évig a miskolci 6. számú Általános Iskolában tanított. Kapcsolata Egerrel ekkor sem szakadt meg: részt vett a Magyar Nyelvészeti

[1] Bolla Kálmán: *Magyar nyelvész pályaképek és önvallomások. Zimányi Árpád*. Kötetszám: 75. Budapest: Zsigmond Király Főiskola. 7., 2007.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 645 2025. 10. 09. 20:03

Tanszék közös kutatásainak munkálataiban. Emellett 1984 és 1986 között elvégezte az Eötvös Loránd Tudományegyetem magyar szakát is. 1988-ban tért vissza immár oktatóként a főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékére, ahol egészen nyugdíjba vonulásáig elhivatottan tevékenykedett a felsőoktatást meghatározó minden területen: oktatóként, kutatókényt, tudományszervezőként, majd vezetőként is.

1991-ben – summa cum laude minősítéssel – egyetemi doktori fokozatot szerzett, Fábián Pál vezetésével abból a témából, amely már hallgatóként is foglalkoztatta: értekezése a nyelvművelés sajtóbeli szerepével foglalkozott.[2] 1993-ban szerezte meg a nyelvtudomány kandidátusa címet[3] hasonló témakörben, a tömegtájékoztató eszközök vizsgálatára terjesztve ki a nyelvművelésre irányuló kutatásait.

Felsőoktatásbeli oktató és szervező munkája is igen gazdag, és szorosan kapcsolódik a pedagógusi tevékenység különböző területeihez. Oktatói tevékenységébe számos különböző terület beletartozott: az anyanyelvi tantárgy-pedagógia, leíró nyelvészet, mondattan, szövegtan, nyelvművelés, nyelvhelyesség voltak a legjellemzőbb kurzusai, de rövidebb ideig szófajtant, alaktant, stilisztikát, helyesírást is tanított.

Az általános iskolai oktató munkában szerzett gyakorlatának tapasztalatait nemcsak tantárgypedagógusként hasznosította; a tanszék munkatársaival együttműködve a magyartanár-képzésben igen hasznosnak bizonyuló anyanyelvi tantárgy-pedagógiai jegyzetet írt[4], és szöveggyűjteményt[5] szerkesztett. Részt vett a hosszú ideig az anyanyelvi nevelés meghatározó szakmai plénumának számító egri anyanyelv-oktatási napok rendezvényeinek, illetve a hagyományosan Egerben megrendezésre kerülő országos Nagy J. Béla helyesírási verseny szervezésében, illetve e nagyszabású rendezvények köteteinek a szerkesztésében is. Emellett fontos szerepet vállalt jelentősebb országos konferenciák, versenyek, 2005-ben a II. kiejtési konferencia, 2010-ben a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok konferenciája, 2011-ben pedig a Kárpát-medencei Kazinczy szépkiejtési verseny szervezésében is.

Tanszékvezetői, intézetigazgatói és szakfelelősi tevékenységének döntő szerepe volt abban is, hogy az egri magyar szakos tanárképzés a pedagógusképzésnek különböző struktúraváltásaihoz rugalmasan és eredményesen tudott alkalmazkodni, és a magyar szak már a bolognai képzési rendszer bevezetése előtt egyetemi szintű tanárképzést akkreditálhatott, majd akadályok nélkül állt át az osztatlan középiskolai tanárképzésre is.

---

[2] Zimányi Árpád: *Nyelvművelés a magyar sajtóban 1945–1985.* Budapest, 1990, 206.

[3] Zimányi Árpád: *Nyelvművelésünk a tömegtájékoztató eszközökben.* Budapest, 1993, 262, Kandidátusi értekezés.

[4] Zimányi Árpád – Dobóné Berencsi Margit: *Anyanyelvi tantárgy-pedagógiánk vázlata.* Eger: EKF Líceum Kiadó, 2000.; Bozsik Gabriella – Dobóné Berencsi Margit – Zimányi Árpád: *Anyanyelvi tantárgy-pedagógiánk vázlata.* Eger: EKF Líceum Kiadó, 2003.

[5] Zimányi Árpád: *Szöveggyűjtemény az anyanyelvi tantárgy-pedagógia tanításához.* Eger: EKF Líceum Kiadó, 2004.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 646 2025. 10. 09. 20:03

Több, mint tíz éven át volt a besztercebányai Bél Mátyás Tudományegyetem Hungarisztika Tanszékének egyetemi tanára is, ott végzett doktori hallgatója mára szintén a felsőoktatásban tevékenykedik. Határon túli kapcsolatait jelzi az is, hogy a komáromi Selye János Egyetem tudományos bizottságának három cikluson keresztül külső tagja volt.

Az egri Neveléstudományi Doktori Iskolának is egészen a kezdetektől témakiírója és oktatója volt. Mindezek mellett hosszú ideig az egri intézményben megjelenő kiadványok nyelvi gondozottságáért is dolgozott, a Líceum kiadó felelős szerkesztőjeként.

Tevékenysége országos szinten elismert, részt vett a magyar nyelvészet, azon belül a nyelvművelés legkülönbözőbb feladatköreiben: tevékenyen szerepet vállalt az MTA Magyar Nyelvi Bizottságának munkájában, részt vett a helyesírási szabályzat legújabb kiadásának kidolgozásában. Tagja volt az MTA Nyelvtudományi Munkabizottságának, valamint a Magyar Nyelvtudományi Társaság választmányának. 2003 és 2011 tevékenykedett a Magyar Rádió Nyelvi Bizottságában is. 2007 és 2010 között tagja volt a Magyar Akkreditációs Bizottság nyelvtudományi szakbizottságának, ahol 40 alapszak és mesterszak bírálatában vett részt. 2013 és 2015 között pedig bekapcsolódott a Magyar Rektori Konferencia Bölcsészettudományi Bizottságának munkájába is. Aktív szereplője volt a Magyar Nyelvstratégiai Kutatócsoportnak, emellett a Miskolci Akadémiai Bizottság nyelvtudományi szakbizottságának és az Anyanyelvápolók Szövetségének is. Hosszú időn keresztül tagja az Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények szerkesztőbizottságának és a *Magyartanítás* című pedagógiai folyóirat szerkesztőbizottságának is.

2002-ben méltán vehette át a kiemelkedő nyelvművelő tevékenység elismerésére szolgáló Lőrincze Lajos-díjat. Elismertségét jelzi az is, hogy *A magyar nyelvész pályaképek és önvallomások* című kiadványsorozat 75. füzetét[6] már 2007-ben az ő munkássága ismertetésének szentelték. 2018-ban elnyerte a Magyar Érdemrend lovagkeresztje polgári tagozata kitüntetést, eredményes oktatói és kutatói tevékenysége, valamint *A magyar helyesírás szabályai* 12. kiadásának kidolgozásában a szerkesztőbizottság tagjaként végzett munkája elismeréseként.

2. A tudományos pálya pillérei: nyelvi változás, anyanyelvi nevelés, nyelvművelés

Tudományos munkássága a nyelvhasználat minden beszélőt érintő kérdéseihez kötődik, aktív nyelvi ismeretterjesztő tevékenységének éppen ezért lehetett fontos, pedagógia hatása is az egész nyelvközösség számára. A nyelvi változások, új nyelvi jelenségek értő feldolgozása, tudományosan alátámasztott magyarázata tekinthető tudományos pályája egyik legfőbb témakörének. Szűkebb kutatási területei közé tartoznak az 1945 utáni magyar nyelvművelés története, a tömegtájékoztató

[6] Bolla Kálmán: *Magyar nyelvész pályaképek és önvallomások. Zimányi Árpád*. Kötetszám: 75., Zsigmond Király Főiskola, Budapest, 2007.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 647 2025. 10. 09. 20:03

eszközök nyelvművelése, valamint napjaink nyelvi változásainak kérdésköre. Publikációi között jelentősek az anyanyelv és a pedagógia kapcsolatának kérdéskörei, az anyanyelvi nevelés korszerűsítésének problémáitól kezdve a helyesírás-tanítás módszerein és lehetőségein át, egészen a tankönyvszövegek nyelvhasználatának tüzetes vizsgálatáig.

Közel 100 tudományos publikációja között 4 önálló könyv, 16 szerkesztett kötet szerepel, emellett számos az oktatásban hasznosítható kiadvány létrehozásában vett részt, és több mint 100 kifejezetten ismeretterjesztő jellegű munkája van. Nyelvhelyességi jegyzete[7] és a hozzá kapcsolódó feladatgyűjtemény[8] nemcsak a magyar szakosok, hanem az intézmény minden tanárszakos hallgatójának a nyelvi-nyelvészeti ismereteit alapozta meg hosszú éveken keresztül.

Számos hazai konferenciaszereplése mellett nemzetközi színtéren is tartott angol nyelvű szakmai előadásokat: 2000-ben kétszer az erfurti főiskolán, valamint a besztercebányai egyetemen, 2002-ben a Delhi Egyetem, 2008-ban a Vilniusi Egyetem nemzetközi konferenciáján.

Zimányi Árpád tudományos munkáinak elsődleges témaköre a jelenköri nyelvi változások kérdése, illetve az anyanyelv-pedagógia területe. Kutatói érdeklődéséről ő maga így vall: „Elsősorban a mai magyar nyelvhasználat változásai érdekelnek. Természetesen a leglátványosabb és legkönnyebben adatolható terület szókészletünk mozgása, a jelentésváltozások feltárása, az új alakulatok regisztrálása. Előszeretettel gyűjtöm a legújabb idegen szavakat, főleg nyelvünk angol elemeit. Újabban az angolból származó tükörfordításokat és fordítási hibákat is figyelem. A szókészlet felszíni változásainál azonban fontosabb nyelvünk mélyebb rétegeibe is behatolnunk, és fölfedni a nyelvtani változások csíráit. Többek között foglalkoztam a befejezett melléknévi igenév állítmányi használatával, az igenév időviszonyító szerepével, a nyelvtani idegenszerűségekkel, a funkcióigés szerkezetekkel."[9]

Önálló tudományos kötetei is mind ehhez a témakörhöz kapcsolódtak. 2006-ban jelent meg *Nyelvhasználat, nyelvváltozás* című munkája.[10] Ez a kötet összetett képet nyújt a megjelenését megelőző időszak nyelvi helyzetéről, a nyelvhasználat mozgó, átalakuló rajzolatát adva. Zimányi ebben a kiadványban olyan nyelvi sajátosságok változásának tárgyalására tért ki, mint a befejezett melléknévi igenév állítmányi szerepének gyakoribbá válása, az igenevek időviszonyításának módosulása, egyes igék tranzitivitásának és vonzatszerkezetének változásai, a ritkább szóalkotásmódok morfológiai kérdései, a mellérendelő értékű alárendelések kötőszóhasználata, valamint a kötőszóelhagyás jelensége. A mai magyar nyelvet érő idegen hatások, az anglicizmusok leírása is komplex módon valósul meg ebben

[7] Zimányi Árpád: *Nyelvhelyesség.* EKTF Líceum Kiadó, Eger, 1995.

[8] Zimányi Árpád: *Nyelvhelyességi gyakorlókönyv.* EKTF Líceum Kiadó Eger, 1999.

[9] Bolla Kálmán: *Magyar nyelvész pályaképek és önvallomások. Zimányi Árpád.* Kötetszám: 75., Zsigmond Király Főiskola, Budapest, 2007.

[10] Zimányi Árpád: *Nyelvhasználat, nyelvváltozás.* EKF Líceum Kiadó, Eger, 2006.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 648 2025. 10. 09. 20:03

a munkában: a megújuló latinizmusok jelenségének feltérképezése mellett a kiejtési, morfológiai, mondatszerkezeti, sőt tágabb kommunikációs kölcsönhatások feltárására is kísérletet tesz. A kötet nagy erénye az alkalmazott módszertan is: a nyelvi jelenségek értelmezésének adatokra épülő jellege és a szövegelemzéseiben szerepet kapó statisztikai eljárások, köztük a mondatszerkezeti sajátságok gyakorisági vizsgálata.

Szókészleti és morfológiai változások a mai magyar nyelvben című 2013-as munkája[11] számot vet a nyelvművelésben, a nyelvi normához való viszonyban bekövetkezett átalakulásokkal is. Ez a kötete szintén változásvizsgálatokat tartalmaz, a megfigyelhető folyamatok strukturált rajzolatát adva, a szókészletbeli változásoktól kezdve a morfológiai jelenségeken át egészen a különböző névadási gyakorlatokban megfigyelhető új tendenciáikig. Ennek az összefoglalónak az erősségei között is kiemelendő az, hogy a nyelvi jelenségeket módszeresen, adatokra támaszkodva jellemzi. Mintaszerű például, ahogyan a *regisztrál* ige jelentés- és vonzatváltozatait a Magyar Nemzeti Szövegtár adataira is építve írja le.

2017-ben még egy átfogó jellegű tanulmánygyűjteménye jelent meg *Nyelvváltozásunk művelődéstörténeti vonatkozásaiból* címmel[12]. Ez a munka az előző kötethez hasonló újszerű szókészleti és szóképzési jelenségek mellett foglalkozik Comenius, Mikszáth és Teleki József örökségével, a szaknyelvi tényezők tüzetes értékelésével, sőt arról is képet nyújt, hogy miként viszonyulnak a főiskolai hallgatók a nyelvjárásokhoz és a nyelvjárásiassághoz.

Az új nyelvi jelenségek iránti nyitottsága és elemzői fogékonysága nemcsak ezekből munkáiból látszik, hanem számos izgalmas tematikájú tanulmányából: értőn írt ugyanis gasztronómiai nyelvünk globalizációjáról[13], az időjárás-jelentés műfaji jellemzőiről[14], sőt a boroscímkeszövegek szövegszerűségéről[15] is.

Meghatározó értéke Zimányi Árpád pályájának, hogy nyelvi ismeretterjesztő tevékenysége nyomán nemcsak a szűkebb nyelvészszakma ismerheti, hanem az anyanyelv ügye iránt érdeklődők szélesebb köre is, akik hallgatói a Magyar Rádió anyanyelvi műsorainak, olvasói az Édes Anyanyelvünknek és a napilapok anyanyelvi rovatainak. Az aktív nyelvi ismeretterjesztő tevékenységének egyik meghatározó

[11] Zimányi Árpád: *Szókészleti és morfológiai változások a mai magyar nyelvben*. EKF Líceum Kiadó, Eger, 2013.

[12] Zimányi Árpád: *Nyelvváltozásunk művelődéstörténeti vonatkozásaiból*. EKE Líceum Kiadó, Eger, 2017.

[13] Zimányi Árpád: Gasztronómiai szókészletünk globalizációja. In: Lőrincz Gábor – Domonkosi Ágnes (szerk.) *Stílus – variativitás – műfordítás. Köszöntő kötet Lőrincz Julianna 70. születésnapjára*. Selye János Egyetem, Komárno, 2020. 323–335.

[14] Zimányi Árpád: Az időjárás-jelentés mint kommunikátum és mint műfaj. In: Balázs László – H. Tomesz Tímea (szerk.) *Utak és útkereszteződések. Emlékkötet H. Varga Gyula 70. születésnapjára.* Líceum Kiadó, Eger, 2018, 91–100.

[15] Zimányi Árpád: Boroscímkeszövegek textológiai elemzése. *Acta Universitatis de Carolo Eszterhazy Nominataa: Sectio Lingusitica Hungarica* 44, 2018, 129–139.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 649 2025. 10. 09. 20:03

munkája a Balázs Gézával közösen szerkesztett nyelvhasználati kézkönyv.[16] A Magyar Rádióban 1993-tól több mint száz nyelvi jegyzete hangzott el, a Magyar Katolikus Rádióban 2001 és 2004 között volt anyanyelvi műsora. Nyelvi ismeretterjesztő írásai, elhangzott rádiós jegyzetei alapos tárgyi anyagukkal, tárgyilagos elemzéseikkel az értékkereső, értékőrző pozitív nyelvművelés példái. A tudományos eredményeknek a közgondolkodás számára való eredményes közvetítése a pedagógusi tevékenység egy sajátos, közösségnevelő szerepű dimenziója.

3. Összegzés: Zimányi Árpád tudományos tevékenységének szerepe és jelentősége

A tanári, kutatói, értelmiségi lét elengedhetetlen kísérője a közösséghez kötődő aktív felelősségvállalás, aminek tekintetében Zimányi Árpád életútja mintaértékű. Nyelvészként, a nyelvi jelenségekre nyitott kutatóként tevékenységének egészét meghatározta a nyelvhasználati tapasztalatokra, megfigyelésekre való árnyalt, elmélyült reflexió. Az önmagát elsősorban mindvégig tanárnak tekintő[17] Zimányi Árpád igazi nyelvművelő, a szónak egy olyan, mára szinte eltűnt, nemes értelmében, hogy értőn figyeli a nyelvhasználat jelenségeit, változatait, regisztrálja, és a közösség értékrendjébe ágyazva értelmezi azokat. Az ilyen szerepvállalás különösen nehéz egy olyan időszakban, amilyenben ő maga is tevékenykedett. Egy olyan helyzetben, amikor a nyelvhez való viszonyulás különbségei ideológiai csatározások célpontjaivá válnak: és egyik végletként az egyes nyelvhasználati variációkat diszkrimináló, lingvicista attitűd érzékelhető, a másik végletként pedig a nyelvi presztízs közösségi szabályzó szerepét figyelembe nem vevő értelmezések érvényesülnek, nem könnyű azt a szelíd, a nyelvi helyzetek megértésére és elfogadására törekvő, bölcsen értelmező hozzáállást megtartani, ami Zimányi Árpád munkásságára annyira jellemző.

[16] Balázs Géza – Zimányi Árpád: *Magyar nyelvhasználati szótár.* Pauz-Westermann Könyvkiadó, Celldömölk, 2007.

[17] Zimányi Árpád vallomása pályájáról. In: Bolla Kálmán: *Magyar nyelvész pályaképek és önvallomások. Zimányi Árpád*. Kötetszám: 75., Zsigmond Király Főiskola, Budapest, 2007.

PRESS_beliv_JakabN_EMi_Tudos_Portrek_20251009.indd 650 2025. 10. 09. 20:03